ΤΟΛΚΙΝ

Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών

1

Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΟΥ

ΚΕΔΡΟΣ

ΤΖ. Ρ. Ρ. ΤΟΛΚΙΝ
Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ
Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΟΙ ΔΥΟ ΠΥΡΓΟΙ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ

Σημείωση του Εκδότη

Στη μετάφρασή μας ακολουθήσαμε τις οδηγίες του συγγραφέα προς όλους τους ανά την υφήλιο μεταφραστές του, ως προς τον τρόπο γραφής των ονομάτων των όντων που αναφέρονται στο έργο του.

ΤΖ. Ρ. Ρ. ΤΟΛΚΙΝ

Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η Συντροφιά του Δαχτυλιδιού

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΕΥΓΕΝΙΑ ΧΑΤΖΗΘΑΝΑΣΗ - ΚΟΛΛΙΑ

ΚΕΔΡΟΣ

ISBN 960-04-0366-X
set 960-04-0365-1

Τίτλος του πρωτότυπου:
J. R. R. Tolkien, «The Fellowship of the Ring», being the first part of «The Lord of the Rings», published by George Allen and Unwin, London, 1983

Η Συντροφιά του Δαχτυλιδιού

Σημείωμα του Εκδότη

Για να υπάρξει η απαραίτητη ομοιομορφία στα ονόματα προσώπων και τόπων που αναφέρονται και στους τρεις τόμους του βιβλίου του Τόλκιν «Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών», παρακαλούμε τον αναγνώστη να κάνει τις παρακάτω διορθώσεις στον παρόντα τόμο:

1. Όπου Πέρα Κάμπους να γίνει Μακρινούς Κάμπους
2. Όπου Θεκν να γίνει Θακν
3. Όπου Περιπλανώμενοι Φύλακες να γίνει Περιφερόμενοι Φύλακες
4. Όπου Σελεμπρίαν (σελ. 452) να γίνει Κελεμπρίαν
5. Όπου Κόκκινα Χώματα (σελ. 458, 460) να γίνει Καστανά Χώματα
6. Όπου Ντεν να γίνει Ντάιν
7. Όπου Μπεν να γίνει Μπάιν.
8. Να σημειωθεί στη σελ. 248 ότι η λέξη Έτενμουρς σημαίνει: ρουμάνια των Γιγάντων

Επίσης να γίνουν οι παρακάτω διορθώσεις:

σελ. 70 αράδα 16η από πάνω η λέξη λυκόφωτο να γίνει λυκόφως
σελ. 192 αράδα 16η από πάνω η λέξη πόλη να γίνει πύλη
σελ. 256 αράδα 19η από πάνω η λέξη μύγες να γίνει μύγας
σελ. 314 αράδα 1η από κάτω η λέξη κύκλο να γίνει δακτύλιο
σελ. 490 αράδα 5η από πάνω η λέξη εταιρίας να γίνει συντροφιάς

Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΟΥ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΟΥ

Τρία Δαχτυλίδια έχουνε οι Ξωτικοί οι Βασιλιάδες
κάτου,
Εφτά οι Νάνοι Άρχοντες παλάτια που 'χουνε μες στα πετράδια,
Εννιά οι Ανθρώποι οι Θνητοί που 'χουν τη μοίρα του θανάτου,
Ένα ο Μαύρος Άρχοντας, που βασιλεύει στα σκοτάδια,
Στη γη της Μόρντορ, που ζούνε Σκιές.
Ένα, όλους να κυβερνά και να τους βρίσκει, Ένα.
Ένα, να τους μαζεύει όλους μαζί, με μαύρα μάγια, Ένα.
Στη γη της Μόρντορ, που ζούνε Σκιές.

Πρόλογος του συγγραφέα

Αυτή η διήγηση όλο και μεγάλωνε, ώσπου έγινε η ιστορία του Μεγάλου Πολέμου του Δαχτυλιδιού και συγκεντρώθηκαν μέσα της πολλά κομμάτια από ακόμα πιο αρχαία ιστορία, που είχε συμβεί παλιότερα. Άρχισε λίγο μετά το γράψιμο του «Χόμπιτ» *και πριν την έκδοσή του το 1937. Δεν προχώρησα όμως μ' αυτόν τον επίλογο, γιατί ήθελα πρώτα να τελειώσω και να βάλω στη σειρά τη μυθολογία και τις παραδόσεις των Παλιών Ημερών, που, εδώ κι αρκετά χρόνια, έπαιρναν σάρκα και οστά. Ήθελα να το κάνω αυτό για δική μου ικανοποίηση και, πολύ λίγο έλπιζα πως άλλοι άνθρωποι θα έδειχναν ενδιαφέρον γι' αυτή τη δουλειά, ιδιαίτερα επειδή ήταν αρχικά μια έμπνευση που ξεκίνησε από τις γλωσσολογικές μου μελέτες και την άρχισα για να δώσω το αναγκαίο φόντο «ιστορίας» για τις γλώσσες των Ξωτικών.*

Όταν εκείνοι, που τους ζήτησα τη συμβουλή και τη γνώμη, διόρθωσαν το πολύ λίγο έλπιζα, *σε* δεν έλπιζα καθόλου, *ξαναγύρισα στον επίλογο παίρνοντας κουράγιο από τα γράμματα αναγνωστών μου, που ζητούσαν περισσότερες πληροφορίες για τους Χόμπιτ και τις περιπέτειές τους. Η διήγηση όμως τραβούσε ακαταμάχητα προς την αρχαιότερη ιστορία του κόσμου κι έγινε μια αναδρομή, κατά κάποιο τρόπο, του τέλους και της δύσης του πριν να έχει εξιστορηθεί η αρχή και η μέση του. Η αρχή είχε γίνει με το γράψιμο του* «Χόμπιτ», *που μέσα του βρίσκονταν κιόλας νύξεις της αρχαιότερης υπόθεσης: ο Έλροντ, η Γκοντόλιν, τα Ανώτερα Ξωτικά και οι Ορκ, όπως και υπαινιγμοί που είχαν γίνει χωρίς ιδιαίτερη πρόθεση για πράγματα ψηλότερα, βαθύτερα ή σκοτεινότερα απ' την επιφανειακή ιστορία: ο Ντούριν, η Μόρια, ο Γκάνταλφ, ο Νεκρομάντης και το Δαχτυλίδι. Η ανακάλυψη της σημασίας αυτών των υπαινιγμών και η σχέση τους με τις αρχαίες ιστορίες, αποκάλυψαν την Τρίτη Εποχή και το αποκορύφωμά της στον Πόλεμο του Δαχτυλιδιού.*

Εκείνοι που είχαν ζητήσει περισσότερες πληροφορίες για τους χόμπιτ τις πήραν τελικά, αλλά χρειάστηκε να περιμένουν πολύ καιρό, γιατί το γράψιμο

του «Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών» *προχωρούσε με διακοπές ανάμεσα στο 1936 ως το 1949, μια περίοδο που είχα πολλά καθήκοντα, που δεν παραμελούσα, και πολλά άλλα ενδιαφέροντα σαν ερευνητής και καθοδηγητής, που συχνά με απορροφούσαν. Η καθυστέρηση, βέβαια, μεγάλωσε με την έκρηξη του πολέμου του 1939, έτσι, που με το τέλος εκείνης της χρονιάς, η διήγηση δεν είχε ακόμα φτάσει στο τέλος του Πρώτου Βιβλίου. Παρά τη σκοτεινιά των πέντε χρόνων που ακολούθησαν, ανακάλυψα πως τώρα δεν μπορούσα να εγκαταλείψω τελείως την ιστορία κι έτσι προχωρούσα σιγά σιγά, κυρίως τη νύχτα, μέχρι που στάθηκα στον τάφο του Μπάλιν στη Μόρια. Εκεί σταμάτησα για αρκετό καιρό. Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα συνέχισα κι έτσι, στο τέλος του 1941, έφτασα στο Λοθλόριεν και στο Μεγάλο Ποταμό. Την επόμενη χρονιά έγραψα τα πρώτα σχέδια αυτού, που τώρα είναι το Τρίτο Βιβλίο και τις αρχές των Κεφαλαίων 1 και 3 του Τέταρτου Βιβλίου· κι εκεί, την ώρα που οι προειδοποιητικές φωτιές έκαιγαν στην Ανόριεν κι ο Θέοντεν έφτασε στο Χάροουντέηλ (Σβάρνα) σταμάτησα. Η έμπνευσή μου μ' εγκατέλειψε και δεν είχα καιρό να σκεφτώ.*

Ήταν κατά τη διάρκεια του 1944 που, εγκαταλείποντας τις ατέλειες και τις δυσκολίες ενός πολέμου που ήταν η δουλειά μου να τον κάνω ή τουλάχιστο να τον εξιστορήσω, ανάγκασα τον εαυτό μου να καταπιαστεί με το ταξίδι του Φρόντο στη Μόρντορ. Εκείνα τα κεφάλαια, που έγιναν τελικά το Τέταρτο Βιβλίο, τα έγραψα και τα ταχυδρομούσα σαν σήριαλ στο γιο μου, Χριστόφορο, που ήταν τότε με τη ΡΑΦ στη Νότιο Αμερική. Πάντως, ούτε λίγο ούτε πολύ, χρειάστηκαν άλλα πέντε χρόνια μέχρι να φέρω την ιστορία στο σημερινό της τέλος. Σ' εκείνο το χρονικό διάστημα είχα αλλάξει σπίτι, έδρα και κολέγιο, κι εκείνες οι μέρες, αν και λιγότερο σκοτεινές, δεν ήταν λιγότερο κοπιαστικές. Κι έπειτα, όταν το «τέλος» είχε επιτέλους φτάσει, ολόκληρη η ιστορία χρειάστηκε να ξανακοιταχτεί απ' την αρχή και μάλιστα να ξαναγραφτεί από τα πίσω προς τα εμπρός. Έπρεπε να δακτυλογραφηθεί και να ξαναδακτυλογραφηθεί: από μένα· γιατί στοίχιζε πολύ να τη δώσω έξω. «Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών» *είχε διαβαστεί από πολλούς ανθρώπους πριν να παρουσιαστεί τελικά τυπωμένος εδώ και δεκαπέντε χρόνια. Κι εδώ θα 'θελα να πω κάτι σχετικά με τις πολλές γνώμες ή προβλέψεις που είχα ακούσει ή διαβάσει σχετικά με τα κίνητρα και τη σημασία της ιστορίας. Το πρώτο κίνητρο ήταν η επιθυμία ενός παραμυθά να δοκιμάσει να γράψει μια αληθινά μεγάλη ιστορία, που να κρατούσε το ενδιαφέρον των αναγνωστών, να τους διασκέδαζε, να τους ευχαριστούσε και που, ίσως μερικές φορές, να τους ενθουσίαζε ή να τους συγκινούσε βαθιά. Σαν οδηγό μου είχα μόνο τα δικά μου συναισθήματα για το τι είναι ελκυστικό ή συγκινητικό. Για πολλούς ο οδηγός μου ήταν συχνά αναπόφευκτα λανθασμένος. Μερικοί που έχουν διαβάσει το βιβλίο, ή τουλάχιστον το έχουν σχολιάσει (κριτικάρει), το έχουν βρει βαρετό, παράλογο ή αξιοπεριφρόνητο· και δεν έχω λόγο να παραπονιέμαι, αφού κι*

εγώ έχω παρόμοια γνώμη για τα έργα τους ή το είδος γραψίματος που δείχνουν να προτιμούν. Αλλά ακόμα κι από την άποψη πολλών, που τους έχει αρέσει η ιστορία μου, υπάρχουν πολλά σημεία που δεν είναι ικανοποιητικά. Δεν είναι ίσως δυνατό μια μεγάλη ιστορία να ικανοποιεί όλους σ' όλα τα σημεία, ούτε και να μην ικανοποιεί κανένα σ' αυτά τα ίδια τα σημεία. Γιατί ανακαλύπτω, από τα γράμματα που έχω λάβει, πως τα κομμάτια ή τα κεφάλαια, που για μερικούς είναι ελαττώματα, για άλλους είναι ιδιαίτερα καλά. Ο πιο επικριτής αναγνώστης, δηλαδή εγώ, βρίσκει τώρα πολλά ελαττώματα, μικρότερα και μεγαλύτερα, αλλά επειδή, για καλή μου τύχη, δεν είμαι υποχρεωμένος ούτε να σχολιάσω το βιβλίο ούτε να το ξαναγράψω, τα περνάω σιωπηλά, εκτός από ένα που το έχουν προσέξει κι άλλοι: το βιβλίο είναι πάρα πολύ σύντομο.

Όσο για εσωτερική έννοια ή «μήνυμα», σύμφωνα με την πρόθεση του συγγραφέα, δεν έχει καμία. Δεν είναι ούτε αλληγορικό ούτε τοπικό. Όπως μεγάλωνε η ιστορία, έβγαλε ρίζες (στο παρελθόν) και ξεπέταξε κι απρόσμενα κλαδιά. Το κυρίως θέμα της, όμως, ήταν εντοπισμένο απ' την αρχή με την αναπόφευκτη εκλογή του Δαχτυλιδιού σαν το σύνδεσμο ανάμεσα σ' αυτήν και στο Χόμπιτ. *Το αποφασιστικό κεφάλαιο, «Η σκιά των Περασμένων» είναι ένα απ' τα παλιότερα μέρη της ιστορίας. Ήταν γραμμένο πριν να φανεί η πρώτη σκιά του 1939, μια απειλή αναπόφευκτης καταστροφής και, από εκείνο το σημείο, η ιστορία θα είχε εξελιχτεί στις ίδιες βασικά γραμμές, ακόμη κι αν εκείνη η καταστροφή δεν είχε γίνει. Οι πηγές της βρίσκονταν από πολύ πριν μες στο μυαλό μου και, σε μερικές περιπτώσεις, ήταν κιόλας γραμμένες και πολύ λίγο, σχεδόν τίποτα δεν άλλαξε εξαιτίας του πολέμου, ή των αποτελεσμάτων του, που άρχισε το 1939.*

Ο πραγματικός πόλεμος δε μοιάζει με το θρυλικό πόλεμο ούτε στην πορεία ούτε στην κατάληξή του. Και αν έδινε έμπνευση ή κατεύθυνση στην εξέλιξη του μύθου, τότε σίγουρα θα το είχαν πάρει το Δαχτυλίδι και θα το είχαν χρησιμοποιήσει εναντίον του Σόρον· αυτός δε θα είχε εξοντωθεί παρά θα είχε σκλαβωθεί και το Μπαράντ-Ντουρ δε θα είχε καταστραφεί παρά θα είχε καταληφθεί. Ο Σάρουμαν, αφού δεν τα κατάφερε να πάρει το Δαχτυλίδι, μες στην αναμπουμπούλα και στις προδοσίες της εποχής εκείνης, θα είχε βρει στη Μόρντορ τούς κρίκους που έλειπαν στις έρευνές του γύρω από τα Δαχτυλίδια και γρήγορα θα είχε κατασκευάσει ένα δικό του Μεγάλο Δαχτυλίδι, με το οποίο να προκαλέσει τον αυτοαποκαλούμενο Κυβερνήτη της Μέσης-Γης. Σε μια τέτοια διαμάχη και οι δυο πλευρές θα μισούσαν και θα περιφρονούσαν τους Χόμπιτ: αυτοί δε θα είχαν επιζήσει για πολύ καιρό ούτε και σαν σκλάβοι.

Θα μπορούσα να επινοήσω κι άλλες ανακατατάξεις σύμφωνα με τα γούστα ή τις απόψεις εκείνων, που τους αρέσουν οι αλληγορίες ή οι ντόπιες αναφορές. Αλλά από μέσα απ' την καρδιά μου απεχθάνομαι την αλληγορία σ' ό-

λες τις μορφές και πάντοτε την απεχθανόμουν από τότε που μεγάλωσα κι έγινα αρκετά προσεκτικός ώστε να ανακαλύπτω την παρουσία της. Εγώ προτιμώ πολύ περισσότερο την ιστορία, αληθινή ή ψεύτικη, με την ποικίλη δυνατότητα εφαρμογής της στη σκέψη και στην εμπειρία των αναγνωστών. Νομίζω πως πολλοί μπερδεύουν τη δυνατότητα εφαρμογής με την «αλληγορία»· αλλά η μια βρίσκεται στην ελευθερία του αναγνώστη κι η άλλη στην εσκεμμένη κυριαρχία του συγγραφέα.

Ένας συγγραφέας, βέβαια, δεν μπορεί να μείνει εντελώς ανεπηρέαστος από τις δικές του εμπειρίες, αλλά οι τρόποι, που ο πυρήνας μιας ιστορίας χρησιμοποιεί το έδαφος της εμπειρίας, είναι πολύ σύνθετοι και οι προσπάθειες να προσδιοριστεί η διαδικασία είναι, το πολύ πολύ, υποθέσεις από ενδείξεις που είναι ανεπαρκείς και διφορούμενες. Είναι επίσης λανθασμένο, αν και από τη φύση του ελκυστικό, όταν οι ζωές του συγγραφέα κι ενός κριτικού έχουν συμπέσει ως ένα σημείο, να υποθέσει κανείς πως οι κατευθύνσεις της σκέψης ή τα γεγονότα των καιρών, κοινά και για τους δύο, υπήρξαν κατ' ανάγκη και οι πιο δυνατές επιρροές. Βέβαια θα πρέπει κανείς να βρεθεί προσωπικά κάτω απ' τη σκιά του πολέμου για να νιώσει πέρα ως πέρα την καταπίεσή του· μα, όπως τα χρόνια περνούν, τώρα φαίνεται συχνά νά ξεχνούν πως το να σε βρει το 1914, στα νιάτα σου, δεν ήταν λιγότερο απαίσια εμπειρία από το να βρεθείς μπλεγμένος το 1939 και τα χρόνια που το ακολούθησαν. Ή, για να πάρω κάτι λιγότερο λυπητερό: μερικοί έκαναν την υπόθεση πως «Το ξεκαθάρισμα του Σάιρ» καθρεφτίζει την κατάσταση στην Αγγλία τον καιρό που τελείωνα την ιστορία μου. Αλλά δεν είναι έτσι. Αυτό είναι ουσιαστικό μέρος της πλοκής, που το είχα προβλέψει απ' την αρχή, αν και στο τέλος το τροποποίησα με το χαρακτήρα του Σάρουμαν στην ιστορία χωρίς, τονίζω, αλληγορική σημασία ή σύγχρονη πολιτική αναφορά γενικά. Έχει βέβαια βάση στην εμπειρία, αν και πολύ μικρή (γιατί η οικονομική κατάσταση ήταν πέρα για πέρα διαφορετική) και πολύ πιο πίσω στο παρελθόν. Η χώρα που είχα ζήσει τα παιδικά μου χρόνια καταστρεφόταν με μικροπρέπεια πριν γίνω δέκα χρονών, μέρες που τα αυτοκίνητα ήταν σπάνια αντικείμενα (εγώ δεν είχα δει κανένα) και οι άνθρωποι έφτιαχναν ακόμη σιδηροδρόμους στα προάστια. Τώρα τελευταία είδα σε μια φωτογραφία εφημερίδας το κατάντημα του μόλου που κάποτε ευημερούσε δίπλα στη λιμνούλα του και που, ένα καιρό, μου φαινόταν τόσο σπουδαίος. Ποτέ δε μου άρεσε η φάτσα του νέου μυλωνά, μα ο πατέρας του, ο γερο-μυλωνάς, είχε μια μαύρη γενειάδα και δεν τον έλεγαν Σάντιμαν.

Αυτή η έκδοση του Άρχοντα των Δαχτυλιδιών *περιλαμβάνει όλο το κείμενο της αναθεωρημένης έκδοσης του 1966. Ο πίνακας περιεχομένων κι όλα, εκτός από ένα, τα παραρτήματα, έχουν παραληφθεί. Αν και περιέχουν πολλές πληροφορίες, που έχουν αποδειχτεί πολύ ενδιαφέρουσες για πολλούς αναγνώστες, μόνο ένα μικρό μέρος είναι απαραίτητο για το διάβασμα της*

ιστορίας. Αυτό μπορεί να το βρει κανείς στην πρωτότυπη έκδοση με το χοντρό εξώφυλλο όπου πιάνουν τις τελευταίες 130 σελίδες της Επιστροφής του Βασιλιά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΧΟΜΠΙΤ

Αυτό το βιβλίο ασχολείται πολύ με τους Χόμπιτ και μέσ' απ' τις σελίδες του ο αναγνώστης μπορεί ν' ανακαλύψει πολλά γύρω απ' το χαρακτήρα τους και λίγα γύρω απ' την ιστορία τους. Περισσότερες πληροφορίες υπάρχουν στο απόσπασμα του Κόκκινου Βιβλίου του Γουέστμαρτς, που έχει κιόλας κυκλοφορίσει με τον τίτλο *«Ο Χόμπιτ»*. Η ιστορία με τον τίτλο «Εκεί και πίσω πάλι», βγήκε απ' τα πρώτα κεφάλαια του Κόκκινου Βιβλίου, που το έγραψε ο ίδιος ο Μπίλμπο, ο πρώτος Χόμπιτ, που έγινε παγκόσμια γνωστός· και μιλάει για το ταξίδι του στην Ανατολή και την επιστροφή του: μια περιπέτεια που, αργότερα, έμπλεξε όλους τους Χόμπιτ στα μεγάλα γεγονότα εκείνης της εποχής, που εξιστορούνται εδώ.

Πολλοί όμως ίσως θέλουν απ' την αρχή να μάθουν περισσότερα γύρω απ' αυτόν τον αξιόλογο λαό, ενώ μερικοί μπορεί και να μην έχουν το προηγούμενο βιβλίο. Γι' αυτούς τους αναγνώστες, συγκεντρώνω εδώ μερικές πληροφορίες γύρω απ' τα πιο σπουδαία σημεία της Ιστορίας των Χόμπιτ και θυμίζω με συντομία την πρώτη περιπέτεια.

Οι Χόμπιτ είναι λαός λίγο γνωστός, μα πολύ αρχαίος, που παλιότερα ήταν περισσότεροι απ' ό,τι είναι τώρα. Αγαπούν την ειρήνη, την ηρεμία και την καλοοργωμένη γη: μια καλοτακτοποιημένη και καλοκαλλιεργημένη περιοχή ήταν ο πιο αγαπημένος τους τόπος. Δε νιώθουν, δεν ένιωθαν κι ούτε τους άρεσαν μηχανές πιο πολύπλοκες απ' το φυσερό, το νερόμυλο ή τον αργαλειό, αν κι ήταν επιδέξιοι στη χρήση των εργαλείων. Ακόμα και τα παλιά τα χρόνια ήταν γενικά ντροπαλοί μπροστά στους «Μεγάλους Αν

θρώπους», όπως μας ονομάζουν, και τώρα μας αποφεύγουν με φόβο και είναι δύσκολο να τους βρει κανείς. Έχουν καλά αυτιά και μάτια και, αν κι έχουν την τάση να παχαίνουν και ποτέ δε βιάζονται χωρίς λόγο, είναι όμως ευκίνητοι κι επιδέξιοι στις κινήσεις τους. Απ' την αρχή γνώριζαν την τέχνη να εξαφανίζονται γρήγορα κι αθόρυβα, όταν οι μεγάλοι άνθρωποι, που αυτοί δε θέλουν να συναντήσουν, πλησιάζουν αδέξια κάνοντας θόρυβο. Κι αυτή την τέχνη την έχουν τελειοποιήσει τόσο, που στους ανθρώπους φαίνεται μαγική. Στην πραγματικότητα όμως οι Χόμπιτ δεν είχαν ποτέ τους σχέσεις με οτιδήποτε μάγια, και την ευκολία που έχουν να εξαφανίζονται τη χρωστάνε αποκλειστικά σ' επαγγελματική επιδεξιότητα, που η κληρονομικότητα και η εξάσκηση, καθώς και η στενή φιλία τους με τη γη, την έχουν κάνει αμίμητη για πιο μεγαλόσωμες κι αδέξιες φυλές.

Μικροσκοπικός λαός, είναι μικρότεροι κι απ' τους νάνους, λιγότερο όμως γεροδεμένοι και χοντροί, ακόμα κι όταν δεν είναι πιο κοντοί. Το ύψος τους διαφέρει και φτάνει από δυο ως τέσσερα πόδια του δικού μας μέτρου. Τώρα σπάνια φτάνουν τα τρία πόδια κι οι ίδιοι λένε πως έχουν πάρει την κάτω βόλτα κι ότι ήταν ψηλότεροι τα παλιά τα χρόνια. Σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο, ο Μπάντομπρας Τουκ (ο Βροντόγλωσσος), γιος του Ίσενγκριμ του Δεύτερου, ήταν τέσσερα πόδια και πέντε ίντσες και μπορούσε να καβαλικέψει άλογο. Σ' όλα τα παλιά Χομπιτο-αρχεία αναφέρεται, ότι δύο μόνο Χόμπιτ κατάφεραν να τον ξεπεράσουν στο ύψος. Αυτή την παράξενη περίπτωση όμως θα τη δούμε σ' αυτό εδώ το βιβλίο.

Και για να μιλήσουμε για τους Χόμπιτ του Σάιρ, που ενδιαφέρουν την ιστορία μας, τον καιρό που είχαν ειρήνη και ευημερία, ήταν ένας αμέριμνος λαός. Ντύνονταν με φανταχτερά χρώματα δείχνοντας ιδιαίτερη συμπάθεια στα κίτρινα και στα πράσινα. Αλλά σπάνια φορούσαν παπούτσια, γιατί τα πόδια τους είχαν σκληρές δερμάτινες πατούσες και σκεπάζονταν με πυκνόσγουρο τρίχωμα, που έμοιαζε πολύ με τα συνήθως καστανά μαλλιά του κεφαλιού τους. Γι' αυτό η μόνη τέχνη που ελάχιστα ήταν γνωστή ανάμεσά τους ήταν του παπουτσή. Είχαν όμως μακριά κι επιδέξια δάχτυλα και μπορούσαν να κατασκευάζουν άλλα πολλά, πολύ όμορφα και χρήσιμα πράγματα. Τα πρόσωπά τους, γενικά, ήταν περισσότερο καλόγνωμα παρά όμορφα: πλατιά, με ζωηρά μάτια, κόκκινα μάγουλα και στόμα που ήταν εύκολο στο γέλιο, στο φαΐ και στο πιοτό. Και στ' αλήθεια γελούσαν κι έτρωγαν κι έπιναν, συχνά και με όρεξη, αφού τους άρεσαν όλες τις ώρες τα απλοϊκά αστεία και τα έξι γεύματα τη μέρα — όταν μπορούσαν να τα έχουν. Ήταν φιλόξενοι και τρελαίνονταν για πάρτι και δώρα, που απλόχερα χάριζαν και μ' ευχαρίστηση δέχονταν.

Είναι ολοφάνερο πως οι Χόμπιτ συγγενεύουν μ' εμάς πιο πολύ, όσο κι αν αποξενωθήκαμε μετά. Συγγενεύουν πιο πολύ μ' εμάς παρά με τα Ξωτικά ή ακόμη και μ' αυτούς τους ίδιους τους Νάνους. Από παλιά μιλούσαν

τις γλώσσες των Ανθρώπων, με τον τρόπο τους βέβαια, και αγαπούσαν ή αντιπαθούσαν σε πολύ μεγάλο βαθμό τα ίδια πράγματα όπως κι οι Άνθρωποι. Αλλά τώρα πια δεν μπορεί να βρεθεί ποια είναι ακριβώς η σχέση μας. Η καταγωγή των Χόμπιτ βρίσκεται πίσω μακριά στις Παλιές Μέρες που τώρα έχουν χαθεί και ξεχαστεί. Μόνο τα Ξωτικά ακόμη κρατάνε αρχεία αυτής της χαμένης εποχής και οι παραδόσεις τους ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με τη δική τους ιστορία, στην οποία Άνθρωποι σπάνια εμφανίζονται και οι Χόμπιτ δεν αναφέρονται καθόλου. Είναι όμως βέβαιο πως οι Χόμπιτ ζούσαν ήσυχα για πάρα πολλά χρόνια στη Μέση-Γη χωρίς άλλοι λαοί να τους πάρουν είδηση. Κι επειδή ο κόσμος βέβαια ήταν γεμάτος από αμέτρητα παράξενα πλάσματα, αυτός ο μικρός λαός δε φαινόταν να έχει και μεγάλη σημασία. Αλλά στις μέρες του Μπίλμπο και του κληρονόμου του Φρόντο, οι Χόμπιτ ξαφνικά έγιναν άθελά τους και μεγάλοι και σπουδαίοι και μπερδεύτηκαν στα σχέδια των Σοφών και των Μεγάλων.

Εκείνες οι μέρες, η Τρίτη Εποχή της Μέσης-Γης, έχουν περάσει πια κι η όψη των τόπων έχει αλλάξει· αλλά τα μέρη που τότε ζούσαν οι Χόμπιτ ήταν, χωρίς αμφιβολία, τα ίδια μ' αυτά που ακόμη κατέχουν, δηλαδή τα βορειοδυτικά του Παλιού Κόσμου, ανατολικά απ' τη θάλασσα. Οι Χόμπιτ, στον καιρό του Μπίλμπο, δε θυμόνταν πια από πού είχαν ξεκινήσει. Ανάμεσά τους δεν ξεχώριζε καμιά ιδιαίτερη αγάπη για την ιστορία (εκτός απ' τα γενεαλογικά δέντρα) αλλ' ακόμα βρίσκονταν αρκετοί στις παλιότερες οικογένειες, που μελετούσαν τα βιβλία τους και συγκέντρωναν ιστορίες, για τον παλιό καιρό και για μακρινές χώρες, από τα Ξωτικά, τους Νάνους και τους Ανθρώπους. Τα δικά τους χρονικά άρχιζαν μόνο μετά την εγκατάστασή τους στο Σάιρ και οι πιο παλιοί τους θρύλοι δεν έφταναν πιο πίσω από τις Μέρες των Περιπλανήσεών τους. Μολαταύτα φαίνεται καθαρά μέσα απ' αυτούς τους θρύλους και απ' ό,τι φανερώνουν οι παράξενες λέξεις και τα έθιμά τους ότι, όμοια με πολλούς άλλους λαούς, οι Χόμπιτ είχαν στα πολύ παλιά χρόνια μεταναστεύσει δυτικά. Οι αρχαιότεροί τους μύθοι φανερώνουν πως κάποτε ζούσαν στις πιο ψηλές κοιλάδες του Άντουϊν, ανάμεσα στα όρια του Μεγάλου Πράσινου Δάσους και των Ομιχλιασμένων Βουνών. Το γιατί τώρα αργότερα αποφάσισαν με τόσες δυσκολίες και κινδύνους να διασχίσουν τα βουνά και να μπουν στο Έριαντορ, δεν το ξέρει με βεβαιότητα κανείς πια. Τα δικά τους χρονικά αναφέρουν πως οι Άνθρωποι έγιναν πολλοί στη χώρα και πως μια σκιά έπεσε στο δάσος και το σκοτείνιασε τόσο, που του άλλαξαν τ' όνομα και το 'παν Δάσος της Σκοτεινιάς.

Πριν ακόμη να διασχίσουν τα βουνά, οι Χόμπιτ είχαν κιόλας χωριστεί σε τρεις κάπως διαφορετικές ράτσες: στους Τριχοπόδαρους, Χονδροκόκα-

λους και Λευκόδερμους. Οι Τριχοπόδαροι ήταν πιο μελαψοί, πιο μικροί και πιο κοντοί, δεν είχαν γένια ούτε φορούσαν παπούτσια. Τα χέρια και τα πόδια τους ήταν κομψά κι ευκίνητα και προτιμούσαν τα ορεινά μέρη και τις λοφοπλαγιές. Οι Χονδροκόκαλοι ήταν φαρδύτεροι και πιο γεροδεμένοι, είχαν μεγαλύτερα χέρια και πόδια και προτιμούσαν τις πεδιάδες και τις όχθες των ποταμών. Οι Λευκόδερμοι είχαν ανοιχτότερη επιδερμίδα και μαλλιά, ήταν ψηλότεροι και πιο λεπτοί απ' τους άλλους κι αγαπούσαν τα δέντρα και τις δασωμένες περιοχές.

Οι Τριχοπόδαροι είχαν πολλές σχέσεις με τους Νάνους τα παλιά χρόνια, και για πολύ καιρό έζησαν στα ριζώματα των βουνών. Μετανάστευσαν στη δύση νωρίς, περιπλανήθηκαν στο Έριαντορ κι έφτασαν στην Κορυφή των Καιρών, ενώ οι άλλοι ήταν ακόμη στη Χώρα της Ερημιάς. Ήταν ο πιο συνηθισμένος κι αντιπροσωπευτικός τύπος Χόμπιτ και οι πιο πολυάριθμοι. Αγαπούσαν να πιάνουν ρίζες σ' ένα μέρος και διατήρησαν περισσότερο απ' όλους την προγονική τους συνήθεια να ζουν σε υπόγειες στοές και τρύπες.

Οι Χονδροκόκαλοι έζησαν πολύ στις όχθες του Μεγάλου Ποταμού Άντουϊν κι απόφευγαν λιγότερο τους Ανθρώπους. Πήραν το δρόμο για τη δύση μετά τους Τριχοπόδαρους κι ακολούθησαν το Θορυβόνερο ποταμό προς το νοτιά. Κι εκεί πολλοί απ' αυτούς έζησαν για καιρό ανάμεσα απ' το Θάρμπαντ και τα σύνορα της Μαυροχώματης Χώρας πριν κινήσουν πάλι για το βοριά.

Οι Λευκόδερμοι, που ήταν και οι λιγότεροι, ζούσαν στα βορινά. Αυτοί τα είχαν πιο καλά με τα Ξωτικά απ' τους άλλους Χόμπιτ και ήταν πιο επιτήδειοι στα λόγια και στα τραγούδια παρά στα έργα των χεριών. Από παλιά προτιμούσαν να κυνηγούν παρά να οργώνουν. Διασχίσαν τα βουνά βορινά του Σκιστού Λαγκαδιού και κατεβήκαν ακολουθώντας τον ποταμό Ασημόπηγο. Φτάνοντας στο Έριαντορ γρήγορα έγιναν ένα με τις άλλες φυλές που είχαν φτάσει πριν απ' αυτούς, αλλά επειδή ήταν κάπως πιο τολμηροί και ριψοκίνδυνοι συχνά γίνονταν αρχηγοί ή οπλαρχηγοί στις διάφορες ομάδες των Τριχοπόδαρων και των Χονδροκόκαλων. Ακόμη και στον καιρό του Μπίλμπο, το αίμα των Λευκόδερμων φαινόταν ανάμεσα στις σημαντικότερες οικογένειες, όπως των Τουκ και των Αφεντάδων του Μπάκλαντ.

Στις δυτικές περιοχές του Έριαντορ, ανάμεσα στα Ομιχλιασμένα Βουνά και στα Βουνά Λουν, οι Χόμπιτ βρήκαν και Ανθρώπους και Ξωτικά. Γιατί εκεί στ' αλήθεια ζούσαν ακόμα τ' απομεινάρια των Ντούνεντεν, των βασιλιάδων δηλαδή των Ανθρώπων, που είχαν έρθει απ' τη θάλασσα πέρα απ' τη Μακρινή Δύση. Αλλ' αυτοί έσβηναν με γοργό ρυθμό και οι διάφορες περιοχές του Βόρειου Βασίλειου ερημώνονταν. Υπήρχε και με το παραπάνω χώρος ελεύθερος για μετανάστες και πολύ γρήγορα οι Χόμπιτ άρ-

χισαν να φτιάχνουν οργανωμένες κοινότητες. Οι περισσότερες απ' τις παλιές τους εγκαταστάσεις είχαν από χρόνια εξαφανιστεί και τον καιρό του Μπίλμπο είχαν ξεχαστεί. Αλλά μια απ' αυτές, που απ' τις πρώτες είχε γίνει ξακουστή, βαστούσε ακόμα μόλο που 'χε ξεπέσει. Αυτή ήταν στο Μπρι και στο Δάσος Τσετ, που απλωνόταν γύρω, περίπου 40 μίλια στ' ανατολικά του Σάιρ.

Χωρίς αμφιβολία, τότε θα ήταν που οι χόμπιτ έμαθαν γράμματα κι άρχισαν να γράφουν με τον τρόπο των Ντούνεντεν, που με τη σειρά τους, πολύ παλιά, είχαν μάθει την τέχνη απ' τα Ξωτικά. Επίσης εκείνη την εποχή ξέχασαν ό,τι γλώσσες χρησιμοποιούσαν πριν και μίλησαν την Κοινή Γλώσσα, την Γουέστρον όπως λεγόταν, που ήταν κοινή σ' όλες τις χώρες των βασιλιάδων από την Άρνορ ως τη Γκόντορ και σ' όλες τις ακτές απ' το Μπέλφαλας ως το Λουν. Κράτησαν όμως μερικές λέξεις δικές τους, όπως και τα ονόματα των μηνών, των ημερών και μια μεγάλη κληρονομιά από ονόματα του παρελθόντος.

Αυτή την εποχή περίπου οι θρύλοι των Χόμπιτ γίνονται για πρώτη φορά ιστορία. Γιατί το 1600, την πρώτη χρονιά της Τρίτης Εποχής, οι Λευκόδερμοι αδελφοί, Μάρκο και Μπλάνκο, έφυγαν απ' το Μπρι και, αφού πήραν άδεια απ' το μεγάλο βασιλιά στο Φόρνοστ*, διαβήκανε τον καφετί ποταμό Μπαράντουϊν με μεγάλη δύναμη χόμπιτ. Πέρασαν τη Γέφυρα με τις πέτρινες Καμάρες που είχε στηθεί στις μέρες της ακμής της Βόρειας Βασιλείας και πήραν όλη τη γη πέρα απ' τη γέφυρα για να εγκατασταθούν, ανάμεσα στον ποταμό και στους Πέρα Κάμπους. Το μόνο που τους ζητήθηκε ήταν να διατηρούν τη Μεγάλη Γέφυρα σε καλή κατάσταση καθώς κι όλες τις άλλες γέφυρες και τους δρόμους, να διευκολύνουν τους αγγελιοφόρους του βασιλιά και να δέχονται την υψηλή κυριαρχία του.

Έτσι άρχισε το *Μέτρημα του Σάιρ*, γιατί η χρονιά που διάσχισαν τον Μπράντιγουάιν (όπως οι χόμπιτ του άλλαξαν τ' όνομα) έγινε ο πρώτος χρόνος στο ημερολόγιο του Σάιρ και όλες οι κατοπινές ημερομηνίες υπολογίζονταν από εκεί**.

Αμέσως, οι Χόμπιτ απ' τη δύση, αγάπησαν την καινούρια τους χώρα, εγκαταστάθηκαν μόνιμα εκεί και, γι' άλλη μια φορά, γρήγορα ξεχάστηκαν έξω απ' τις ιστορίες των Ανθρώπων και των Ξωτικών. Για όσο καιρό υπήρχε ακόμα βασιλιάς, αυτοί τυπικά ήταν υπήκοοί του, στην πραγματικότητα όμως, είχαν δικούς τους κυβερνήτες και δεν ανακατεύονταν καθόλου στα γεγονότα που συνέβαιναν στον έξω κόσμο. Στην τελευταία μάχη

* Σύμφωνα με τα αρχεία της Γκόντορ, αυτός ήταν ο Αργκέλεμπ II, ο εικοστός βασιλιάς της Βορινής δυναστείας, που έσβησε με τον Αβέρντουϊ 300 χρόνια αργότερα.

** Έτσι οι χρονολογίες της Τρίτης Εποχής σύμφωνα με το μέτρημα των Ξωτικών και των Ντούνεντεν μπορούν να βρεθούν αν προσθέσουμε 1600 στις χρονολογίες του Μετρήματος του Σάιρ.

στο Φόρνοστ εναντίον του Μάγου-Άρχοντα της Άνγκμάρ έστειλαν μερικούς τοξότες για να βοηθήσουν το βασιλιά, τουλάχιστον έτσι ισχυρίζονται, αν κι αυτό δεν είναι πουθενά γραμμένο στις ιστορίες των Ανθρώπων. Αλλά με τον πόλεμο εκείνο, το Βόρειο Βασίλειο έσβησε κι οι Χόμπιτ πήραν τη γη δική τους και διάλεξαν ανάμεσα απ' τους δικούς τους αρχηγούς ένα Θέην για να 'χει τις εξουσίες του βασιλιά που 'χε χαθεί. Σ' εκείνο το μέρος λοιπόν για χίλια χρόνια έζησαν ανενόχλητοι και πρόκοψαν και πολλαπλασιάστηκαν μετά τη Μαύρη Πανούκλα (Μ. τ. Σ.* 37) ως την καταστροφή του Ατέλειωτου Χειμώνα και της πείνας που τον ακολούθησε. Τότε πολλές χιλιάδες αφανίστηκαν. Αλλά οι Μέρες της Πείνας (1158-60) είχαν περάσει εδώ και πολύ καιρό τώρα που λέμε αυτή την ιστορία και οι Χόμπιτ είχαν πάλι συνηθίσει την αφθονία. Η γη ήταν καλή κι εύφορη και, αν και ήταν από πολύ καιρό εγκαταλειμμένη όταν την πρωτοπήραν, παλιά ήταν καλοοργωμένη κι εκεί κάποτε ο βασιλιάς είχε πολλές φάρμες, χωράφια με καλαμπόκια, αμπέλια και δάση.

Σαράντα λεύγες απλώνονται απ' τους Πέρα Κάμπους μέχρι τη γέφυρα του Μπράντιγουάιν και πενήντα από τα έλη στο βοριά μέχρι τους βάλτους στο νότο. Την περιοχή αυτή οι χόμπιτ ονόμασαν «το Σάιρ». Εκεί περνούσε η δύναμη του Θέην τους και ήταν ένας τόπος καλοοργανωμένης δουλειάς. Σ' εκείνη λοιπόν την όμορφη γωνιά του κόσμου καταγίνονταν με τάξη στις δουλειές τους κι έβγαζαν το ψωμί τους. Και όσο περνούσε ο καιρός, τόσο και λιγότερο ενδιαφέρονταν για τον έξω κόσμο, όπου ζούσαν σκοτεινά όντα κι έφτασαν να πιστεύουν πως η ειρήνη κι η αφθονία ήταν κανόνας στη Μέση-Γη και το δικαίωμα όλου του μυαλωμένου κόσμου. Ξέχασαν ή αγνόησαν κι αυτά τα λίγα που ήξεραν για τους Προστάτες και τους κόπους εκείνων που έκαναν δυνατή τη μακροχρόνια ειρήνη του Σάιρ. Η αλήθεια είναι πως τους προστάτευαν, μα αυτοί είχαν πάψει να το θυμούνται πια.

Σε καμιά εποχή, κανένα είδος χόμπιτ δεν υπήρξε πολεμόχαρο και ποτέ τους δεν είχαν εμφύλιους πολέμους. Φυσικά τον παλιό καιρό χρειάστηκε να πολεμήσουν για να ζήσουν στο σκληρό αυτό κόσμο, αλλ' αυτά τα γεγονότα, τον καιρό του Μπίλμπο, είχαν γίνει ιστορία. Την τελευταία μάχη πριν την αρχή της ιστορίας μας, που ήταν και η μοναδική που έγινε μέσα στο Σάιρ, κανείς, ούτε κι ο πιο γέρος, δεν τη θυμόταν. Αυτή ήταν η Μάχη των Πράσινων Λιβαδιών, Μ.τ.Σ. 1147, όταν ο Μπάντομπρας Τουκ σκόρπισε επίθεση των Ορκ. Ακόμα και οι καιρικές συνθήκες είχαν γίνει καλύτερες και οι λύκοι που κατέβαιναν απ' το Βοριά και κατασπάραζαν τα πάντα, όταν ο χειμώνας ήταν βαρύς, τώρα υπήρχαν μόνο στις ιστορίες των παππούδων. Γι' αυτό, αν και υπήρχαν ακόμα αρκετά όπλα στο Σάιρ, τα χρησιμοποιούσαν σαν τρόπαια και τα κρεμούσαν πάνω απ' τα τζάκια ή στους

* Μ.τ.Σ. - Μέτρημα του Σάιρ. *(Σημ. Μετ.)*

τοίχους που βρίσκονταν στο μουσείο του Μίσελ-Ντέλβινγκ. Αυτό το έλεγαν Μάθομ-χάουζ· γιατί ό,τι πράγμα οι Χόμπιτ δεν ήξεραν πού να το χρησιμοποιήσουν, αλλά δεν ήθελαν και να το πετάξουν, το έλεγαν *μάθομ*. Τα σπίτια τους συχνά ήταν παραγεμισμένα από μάθομ και πολλά απ' τα δώρα που άλλαζαν χέρια, ήταν αυτού του είδους.

Κι όμως, η άνεση και η ειρήνη είχαν πολύ περίεργα αφήσει το λαό αυτό ακόμα σκληρό. Αν υπήρχε ανάγκη πραγματική τότε πολύ δύσκολα τους τρόμαζε ή τους σκότωνε κανείς. Και μπορούσαν στην ανάγκη ν' αντέξουν την κακομεταχείριση είτε από πόνο, είτε από εχθρό, είτε από κακοκαιρία τόσο, που έκανε ν' απορούν εκείνοι που δεν τους ήξεραν καλά και δεν έβλεπαν πιο πέρα απ' τις κοιλίτσες τους και τα καλοθρεμμένα τους πρόσωπα. Δύσκολα καβγάδιζαν, και το κυνήγι δεν το αγαπούσαν, αν τους στρίμωχνες όμως ήταν γεροί και στην ανάγκη μπορούσαν ακόμα και να μεταχειριστούν όπλα. Σημάδευαν καλά με το τόξο γιατί είχαν γερά μάτια και σταθερό χέρι. Και δεν ήταν καλοί στο σημάδι μόνο με τα τόξα και τα βέλη. Αλλά αν κάποιος Χόμπιτ έσκυβε να πιάσει πέτρα, καλό ήταν γρήγορα να κρυφτείς κι αυτό το ήξεραν καλά όλα τα ζώα, αν τύχαινε να μπουν σε κανένα χωράφι για να κλέψουν.

Αρχικά όλοι οι Χόμπιτ ζούσαν σε τρύπες μέσα στη γη, αυτό τουλάχιστον πίστευαν, και σε τέτοιου είδους κατοικίες ένιωθαν άνετα ακόμα και τώρα. Καθώς περνούσε ο καιρός όμως αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν άλλα είδη κατοικίας. Και τον καιρό του Μπίλμπο στο Σάιρ, κατά κανόνα, μόνο οι πλουσιότεροι και οι φτωχότεροι Χόμπιτ διατηρούσαν αυτή τη συνήθεια. Οι πιο φτωχοί εξακολουθούσαν να ζουν σε τρώγλες πρωτόγονες, σκέτες τρύπες, που είχαν μόνο ένα παράθυρο ή κανένα. Οι ευκατάστατοι όμως έφτιαχναν πολυτελέστερες παραλλαγές των απλών πρωτόγονων εγκαταστάσεων. Αλλά κατάλληλες τοποθεσίες γι' αυτές τις ευρύχωρες και πολύκλαδες στοές (ή *σμάιαλς* όπως τις ονόμαζαν), δε βρίσκονταν παντού. Γι' αυτό, στις πεδιάδες και στις χαμηλές περιοχές, οι Χόμπιτ, καθώς πολλαπλασιάζονταν, άρχισαν να χτίζουν πάνω απ' τη γη. Κι έτσι ακόμα και σε περιοχές με λόφους, και στα αρχαιότερα χωριά όπως το Χόμπιτον, ή το Τούκμπορο ή και στην κύρια πόλη του Σάιρ, το Μίσελ Ντέλβινγκ στους Άσπρους Κάμπους, υπήρχαν τώρα πολλά σπίτια ξύλινα, τούβλινα ή πέτρινα. Αυτά τα προτιμούσαν ιδιαίτερα οι μυλωνάδες, οι σιδεράδες, οι σχοινοποιοί, οι αμαξοποιοί κι άλλοι Χόμπιτ αυτού του είδους. Γιατί ακόμα κι όταν είχαν τρύπες για να ζουν, οι Χόμπιτ συνήθιζαν να χτίζουν αποθήκες κι εργαστήρια.

Η συνήθεια να χτίζουν υποστατικά και σταύλους λέγεται ότι ξεκίνησε απ' τους κατοίκους του Μάρις πλάι στον Μπράντιγουάιν. Οι Χόμπιτ αυτού του μέρους, της Ανατολικής Μοίρας, ήταν μάλλον μεγαλόσωμοι και δυσκίνητοι και, όταν ο καιρός ήταν βροχερός, φορούσαν μπότες νάνων.

Ήταν όμως γνωστό πως είχαν αίμα Χονδροκόκαλων στις φλέβες τους. Αυτό φαινόταν καθαρά κι απ' το χνούδι που φύτρωνε στα μάγουλα μερικών. Κανείς απ' τους Λευκόδερμους ή τους Τριχοπόδαρους δεν είχε ποτέ ούτε ίχνος από γένια. Στην πραγματικότητα, οι κάτοικοι του Βάλτου και του Μπάκλαντ, ανατολικά του Ποταμού, που αργότερα κατέλαβαν, είχαν κυρίως έρθει αργότερα στο Σάιρ απ' το Νοτιά και γι' αυτό χρησιμοποιούσαν ακόμη πολλά ιδιόρρυθμα ονόματα και παράξενες λέξεις που δεν τις άκουγες πουθενά αλλού στο Σάιρ.

Είναι πιθανό την τέχνη να χτίζουν, καθώς και άλλες πολλές, να τις έμαθαν απ' τους Ντούνεντεν. Αλλά οι Χόμπιτ ίσως και να την έμαθαν κατευθείαν από τα Ξωτικά, που ήταν οι δάσκαλοι των Ανθρώπων, όταν αυτοί πρωτοφάνηκαν. Γιατί τα Ξωτικά της Ανώτερης Γενιάς δεν είχαν ακόμα εγκαταλείψει τη Μέση-Γη κι εκείνο τον καιρό κατοικούσαν ακόμα στα Γκρίζα Λιμάνια μακριά στη δύση και σ' άλλα μέρη κοντά στο Σάιρ. Τρεις πανάρχαιοι πύργοι τους ακόμα φαίνονταν στους Λόφους των Πύργων πέρα απ' τους βάλτους στα δυτικά. Έλαμπαν από μακριά στο φως του φεγγαριού. Ο πιο ψηλός ήταν και πιο μακριά και στεκόταν μόνος πάνω σ' ένα πράσινο ύψωμα. Οι Χόμπιτ της Δυτικής Μοίρας έλεγαν ότι μπορούσες να δεις τη θάλασσα απ' την κορφή εκείνου του πύργου. Κανείς όμως Χόμπιτ δεν είχε ποτέ ακουστεί να 'χε ανεβεί εκεί πάνω. Η αλήθεια είναι πως ελάχιστοι Χόμπιτ είχαν ποτέ τους δει τη θάλασσα ή ανεβεί σε πλεούμενο· κι ακόμα λιγότεροι είχαν ποτέ τους γυρίσει πίσω για να το πουν. Οι πιο πολλοί απ' τους Χόμπιτ έβλεπαν, ακόμα και τα ποτάμια και τις μικρές βαρκούλες, με πολλά κακά προαισθήματα κι ελάχιστοι μπορούσαν να κολυμπήσουν. Κι όσο οι μέρες του Σάιρ πλήθαιναν, τόσο λιγόστευαν οι σχέσεις τους με τα Ξωτικά, που άρχισαν να τα φοβούνται και να δείχνουν δυσπιστία σ' όσους είχαν πάρε δώσε μαζί τους. Και η Θάλασσα έγινε μια λέξη φόβου ανάμεσά τους, σημείο θανάτου κι απόστρεφαν τα πρόσωπά τους απ' τους λόφους στη δύση.

Μπορεί την τέχνη να χτίζουν να την πήραν απ' τα Ξωτικά ή τους Ανθρώπους, οι Χόμπιτ όμως την εφάρμοζαν με δικό τους τρόπο. Δεν έχτιζαν πύργους. Τα σπίτια τους συνήθως ήταν μακρόστενα, χαμηλά κι άνετα. Τα πιο παλιά μάλιστα δεν ήταν παρά απομιμήσεις των *σμάιαλς*, σκεπασμένα με ξερά χόρτα ή άχυρα ή χορτόλασπη και είχαν τοίχους κάμπως καμπυλωτούς. Αυτός ο τύπος όμως ανήκε στην πρώιμη εποχή του Σάιρ και εδώ και πολύ καιρό, ο τρόπος που έχτιζαν οι Χόμπιτ είχε αλλάξει, είχε καλυτερέψει με διάφορους τρόπους, που είχαν μάθει απ' τους Νάνους, ή τους είχαν βρει μόνοι τους. Η κυριότερη ιδιοτροπία που ακόμα παράμενε στη χομπιτο-αρχιτεκτονική ήταν η προτίμησή τους στις στρογγυλές πόρτες και στα στρογγυλά παράθυρα.

Τα σπίτια κι οι τρύπες των Χόμπιτ του Σάιρ ήταν συχνά μεγάλα και

μέσα κατοικούσαν μεγάλες οικογένειες. (Ο Μπίλμπο και ο Φρόντο Μπάγκινς ήταν με πολλούς τρόπους εξαίρεση και σαν εργένηδες και σαν φίλοι των Ξωτικών). Μερικές φορές, όπως π.χ. στην περίπτωση των Τουκ των Μεγάλων Σμάιαλς ή των Μπράντιμπακ του Μπράντι Χολ, πολλές γενιές συγγενών ζούσαν με (σχετική) αρμονία μαζί σ' ένα προγονικό αρχοντικό με πολλές στοές. Γιατί πάντοτε όλοι οι Χόμπιτ υπήρξαν δεμένοι με τις οικογένειές τους και με πολλή προσοχή λογάριαζαν τις συγγένειές τους. Σχεδίαζαν ατέλειωτα και πολύπλοκα οικογενειακά δέντρα μ' αμέτρητα παρακλάδια. Όταν κανείς σχετίζεται με Χόμπιτ, είναι βασικό να γνωρίζει το ποιος έχει συγγένεια με ποιον και σε τι βαθμό. Θα ήταν αδύνατο σ' αυτό το βιβλίο να σχεδιάσουμε ένα οικογενειακό δέντρο που να έχει μόνο τα κυριότερα μέλη των κυριότερων οικογενειών της εποχής της ιστορίας μας. Τα γενεαλογικά δέντρα στο τέλος του Κόκκινου Βιβλίου του Γουέστμαρτς αποτελούν ένα ξεχωριστό βιβλίο που όλοι, εκτός απ' τους Χόμπιτ, θα το έβρισκαν υπερβολικά ανιαρό. Οι Χόμπιτ όμως απολάμβαναν τέτοια πράγματα, σαν είχαν ακρίβεια: τους άρεσε να γεμίζουν βιβλία και βιβλία με πράγματα που τα ήξεραν κιόλας, γραμμένα καθαρά και ξάστερα και δίχως αντιφάσεις.

2

ΤΟ ΧΟΡΤΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΙΠΕΣ

Υπάρχει και κάτι άλλο γύρω απ' τους Χόμπιτ του παλιού καιρού που πρέπει ν' αναφερθεί, μια εκπληκτική συνήθεια: αυτοί έπιναν ή ανάπνεαν, από πίπες πήλινες ή ξύλινες, τον καπνό από τα αναμμένα φύλλα ενός φυτού, που το έλεγαν *πιπόχορτο* ή *φύλλο,* πιθανότατα ένα είδος *νικοτιάνας.* Μεγάλο μυστήριο σκεπάζει τις αρχές της παράξενης αυτής συνήθειας, ή «τέχνης», όπως οι Χόμπιτ προτιμούσαν να τη λένε. Ό,τι μπορούσε ν' ανακαλύψει γι' αυτό απ' την αρχαιότητα, το είχε καταγράψει ο Μέριαντοκ Μπράντιμπακ (αργότερα Αφέντης του Μπάκλαντ) κι επειδή αυτός και ο ταμπάκος της Νότιας Μοίρας παίζουν κάποιο ρόλο στην ιστορία που ακολουθεί, σας μεταφέρω εδώ τα σχόλιά του απ' την εισαγωγή του βιβλίου του: *«Ιστορία του Φύλλου του Σάιρ».*

«Αυτή, λέει, είναι η μοναδική τέχνη που μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι είναι δική μας εφεύρεση. Δεν είναι γνωστό πότε οι Χόμπιτ άρχισαν να καπνίζουν, όλες οι παραδόσεις και οι οικογενειακές ιστορίες το παίρνουν σαν δεδομένο. Γι' αμέτρητα χρόνια οι κάτοικοι του Σάιρ κάπνιζαν διάφορα φυτά, άλλα περισσότερο κι άλλα λιγότερο αρωματικά. Όλοι

όμως συμφωνούν πως ο Τόμπολντ, από τη Βαθιά Κοιλάδα της Νότιας Μοίρας, ήταν ο πρώτος που καλλιέργησε το πιπόχορτο στους κήπους του στις μέρες του Ίσενγκριμ του Δεύτερου, το 1070, με το Μέτρημα του Σάιρ. Και τώρα ακόμα το καλύτερο σπιτίσιο πιπόχορτο προέρχεται απ' αυτή την περιοχή, ιδιαίτερα οι ποικιλίες οι γνωστές σαν το Φύλλο της Βαθιάς Κοιλάδας, ο Γερο-Τόμπι και το Άστρο του Νοτιά.

»Δεν υπάρχει πουθενά γραμμένο το πώς ο Γερο-Τόμπι βρήκε το φυτό, γιατί μέχρι που πέθανε δεν το 'πε σε κανένα. Ήξερε πολλά γύρω απ' τα βότανα και συχνά πήγαινε στο Μπρι, αν και είναι βέβαιο πως έξω απ' το Σάιρ δεν ταξίδεψε παρά μονάχα ως το Μπρι. Έτσι είναι πολύ πιθανό πως έμαθε στο Μπρι για το φυτό που, τώρα τουλάχιστον, ευδοκιμεί στις νότιες πλαγιές του λόφου. Οι Χόμπιτ του Μπρι ισχυρίζονται πως αυτοί ήταν οι πρώτοι που πραγματικά κάπνισαν το πιπόχορτο. Αυτοί, φυσικά, ισχυρίζονται πως έκαναν τα πάντα πριν απ' τους κατοίκους του Σάιρ, που τους αποκαλούν «αποίκους», αλλά σ' αυτή την περίπτωση, νομίζω πως ο ισχυρισμός τους είναι, κατά πάσα πιθανότητα, αληθινός. Είναι βέβαιο ότι απο το Μπρι ξεκίνησε η τέχνη του καπνίσματος του πραγματικού φυτού, που ξαπλώθηκε τους τελευταίους αιώνες στους Νάνους και σ' άλλους, όπως στους Περιπλανώμενους Φύλακες, στους μάγους και στους ταξιδιώτες που ακόμα πηγαινοέρχονται στο Μπρι, αυτόν τον αρχαίο τόπο που ανταμώνουν πολλοί δρόμοι. Έτσι, η πατρίδα και το κέντρο της τέχνης αυτής βρίσκεται σ' ένα παλιό πανδοχείο του Μπρι, *Το Παιγνιδιάρικο Πόνυ,* που το 'χει η οικογένεια Βουτυράτου από χρόνια αμνημόνευτα.

»Παρ' όλ' αυτά όμως, οι παρατηρήσεις που έχω κάνει εγώ ο ίδιος στα πολλά μου ταξίδια προς το νοτιά, με έχουν πείσει πως αυτό καθαυτό το φυτό δε φυτρώνει από μόνο του στον τόπο μας, αλλά ταξίδεψε στο βοριά απ' τον κάτω Άντουϊν, όπου υποψιάζομαι πως αρχικά το έφεραν πέρα απ' τη Θάλασσα οι Άνθρωποι της Μακρινής Δύσης. Φυτρώνει άφθονο στην Γκόντορ κι εκεί είναι αρωματικότερο και μεγαλύτερο απ' αυτό του βοριά, που ποτέ δεν το βρίσκεις σε άγρια κατάσταση και ευδοκιμεί μόνο σε ζεστές και προφυλαγμένες περιοχές όπως η Βαθιά Κοιλάδα. Οι άνθρωποι της Γκόντορ το λένε *μυρωδάτο galenas,* και το εκτιμούν μόνο για το άρωμα των λουλουδιών του. Απ' αυτή τη χώρα θα πρέπει να μεταφέρθηκε απ' τον Πράσινο Δρόμο στη διάρκεια των μακρινών αιώνων που χωρίζουν τις μέρες μας απ' τον καιρό του Έλεντιλ. Αλλά κι αυτοί ακόμα οι Ντούνεντεν της Γκόντορ, παραδέχονται πως πρώτοι οι Χόμπιτ το έβαλαν σε πίπες. Αν κι ένας Μάγος που γνώριζα, έμαθε την τέχνη παλιά κι έγινε πολύ επιδέξιος σ' αυτήν, όπως και μ' ό,τι κι αν καταπιανόταν.»

3

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΣΑΪΡ

Το Σάιρ ήταν χωρισμένο σε τέσσερα κομμάτια, τις Μοίρες, που τις έχουμε κιόλας αναφέρει, τη Βόρεια, Νότια, Ανατολική και Δυτική, κι αυτές με τη σειρά τους ήταν χωρισμένες σε περιοχές, που ακόμα είχαν τα ονόματα μερικών απ' τις μεγάλες οικογένειες, αν και τον καιρό της ιστορίας μας τα ονόματα αυτά δεν τα έβρισκες μόνο στις ιδιαίτερες περιοχές τους. Σχεδόν όλοι οι Τουκ ζούσαν ακόμα στην περιοχή των Τουκ, αλλ' αυτό δε συνέβαινε σε πολλές άλλες οικογένειες όπως οι Μπάγκινς ή οι Μπόφιν. Πέρα απ' τις Μοίρες υπήρχαν οι Ανατολικές και οι Δυτικές Παραμεθόριες περιοχές: το Μπάκλαντ και το Γουέστμαρτς που προστέθηκαν στο Σάιρ το Μ.τ.Σ. 1462.

Το Σάιρ εκείνη την εποχή δεν είχε «κυβέρνηση». Κάθε οικογένεια γενικά κανόνιζε μόνη τις υποθέσεις της. Η κυριότερη ασχολία τους ήταν να παράγουν τροφή και να την τρώνε. Όσο για τ' άλλα, ήταν βασικά γενναιόδωροι και καθόλου άπληστοι αλλά ικανοποιημένοι και μετριοπαθείς, έτσι που τα υποστατικά, οι φάρμες, τα εργαστήρια και οι βιοτεχνίες είχαν την τάση να παραμένουν απαράλλαχτες για ολόκληρες γενιές.

Παράμενε, βέβαια, η παλιά παράδοση γύρω απ' το μεγάλο βασιλιά στο Φόρνοστ ή Νόρμπουρι, όπως το έλεγαν, μακριά στα βόρεια του Σάιρ. Αλλά εδώ και χίλια χρόνια δεν υπήρχε βασιλιάς και ακόμα και τα ερείπια του βασιλικού Νόρμπουρι τα είχε σκεπάσει το χορτάρι. Όμως οι Χόμπιτ ακόμα μιλούσαν για άγριους λαούς και κακοποιά πλάσματα (όπως οι γίγαντες), πως δεν είχαν ακούσει για το βασιλιά. Γιατί απόδιδαν στο βασιλιά του παλιού καιρού όλους τους βασικούς νόμους τους. Γενικά τηρούσαν τους νόμους με τη θέλησή τους γιατί ήταν Οι Νόμοι (όπως έλεγαν) και αρχαίοι και δίκαιοι.

Είναι αλήθεια ότι η οικογένεια Τουκ ήταν εδώ και πολύ καιρό σπουδαία γιατί το λειτούργημα του Θέην είχε περάσει σ' αυτούς (απ' τους Όλντμπακ) μερικούς αιώνες πριν και ο πρώτος Τουκ έφερνε από τότε τον τίτλο αυτό. Ο Θέην ήταν αρχηγός του Συμβουλίου του Σάιρ, της Στρατολογίας και των Χομπιτο-Ενόπλων Δυνάμεων. Αλλά επειδή συμβούλια και στρατολογίες γίνονταν μόνο σε περιπτώσεις άμεσης ανάγκης, πράγμα που δε συνέβαινε πια, το αξίωμα του Θέην δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια εξουσία τυπική. Όμως ακόμα έδειχναν στην οικογένεια Τουκ ιδιαίτερο σεβασμό, γιατί εξακολουθούσε να είναι και πολύ μεγάλη και πολύ πλούσια. Αυτή σε κάθε γενιά έβγαζε δυνατούς χαρακτήρες με ιδιόρρυθμες συνήθειες που αγαπούσαν τις περιπέτειες. Αυτές όμως οι δυο τελευταίες ιδιότητες

τώρα γενικά γίνονταν μάλλον ανεκτές (στους πλούσιους) παρά παραδεκτές. Η συνήθεια όμως ακόμα βαστούσε ν' αποκαλούν τον αρχηγό της οικογένειας «Ο Τουκ» και να προσθέτουν στ' όνομά του, αν χρειαζόταν, έναν αριθμό, π.χ. Ίσενγκριμ ο Δεύτερος.

Δήμαρχος του Μίσελ Ντέλβινγκ (ή του Σάιρ), που εκλεγόταν κάθε εφτά χρόνια στο Μεγάλο Πανηγύρι στους Άσπρους Κάμπους, στο Ληθ, που γίνεται στο Μεσοκαλόκαιρο. Σαν Δήμαρχος, σχεδόν το μόνο του καθήκον είναι να προεδρεύει στα συμπόσια και στις γιορτές του Σάιρ, που γίνονταν σε συχνά διαστήματα. Αλλά και οι υπηρεσίες του Διευθυντή του Ταχυδρομείου και του Αρχηγού της Αστυνομίας ήταν δεμένες με το Δήμαρχο έτσι που αυτός ήταν αρχηγός και του Ταχυδρομείου και της Αστυνομίας. Αυτές ήταν οι μόνες υπηρεσίες του Σάιρ, και οι Ταχυδρόμοι ήταν περισσότεροι και είχαν και πιο πολλή δουλειά απ' τους άντρες της Αστυνομίας. Βέβαια δεν ήταν όλοι οι Χόμπιτ γραμματιζούμενοι, αλλά εκείνοι που ήταν, έγραφαν συνέχεια σ' όλους τους φίλους τους (και σε μερικούς διαλεγμένους συγγενείς τους) που ζούσαν πιο μακριά απ' το δρόμο μιας απογευματινής βόλτας.

Σαϊρίφης ήταν το όνομα που έδιναν οι Χόμπιτ στους Αστυνομικούς τους ή στο πλησιέστερο αντίστοιχο που είχαν. Φυσικά δεν είχαν στολές (τέτοια πράγματα τους ήταν εντελώς άγνωστα), μόνο είχαν ένα φτερό στο κασκέτο τους και στην ουσία ήταν περισσότερο αγροφύλακες παρά αστυνομικοί, και τους απασχολούσαν περισσότερο τ' αδέσποτα ζώα παρά οι άνθρωποι. Σ' ολόκληρο το Σάιρ υπήρχαν μόνο δώδεκα, τρεις σε κάθε Μοίρα, για Εσωτερική Εργασία. Ένα μάλλον μεγαλύτερο σώμα, που ο αριθμός του ήταν κάθε φορά ανάλογος με τις ανάγκες, το χρησιμοποιούσαν για να προσέχει τα σύνορα και να φροντίζει οι κάθε είδους Ξένοι, μεγάλοι ή μικροί, να μη γίνονται ενοχλητικοί.

Την εποχή που αυτή η ιστορία αρχίζει, οι Οριοφύλακες, όπως τους έλεγαν, είχαν αυξηθεί πολύ. Υπήρχαν πολλές αναφορές και παράπονα ότι παράξενα πρόσωπα και πλάσματα γυρόφερναν τα σύνορα και μερικές φορές τα περνούσαν: το πρώτο σημάδι πως όλα δεν ήταν ακριβώς όπως θα 'πρεπε και όπως ήταν πάντα, έξω απ' τις ιστορίες και τις παραδόσεις για τα παλιά. Λίγοι έδωσαν σημασία στο σημάδι αυτό και ούτε κι ο Μπίλμπο ακόμα δεν είχε την παραμικρή ιδέα τι προμηνούσε. Εξήντα χρόνια είχαν περάσει από τότε που ξεκίνησε για το αξέχαστο ταξίδι του και ήταν γέρος ακόμα και για Χόμπιτ, που έφταναν τα εκατό αρκετά συχνά· αλλά ήταν φανερό πως του έμεναν πολλά ακόμα από τα πλούτη που είχε φέρει πίσω. Πόσα ακριβώς, πολλά ή λίγα, δεν έλεγε σε κανένα, ούτε και στο Φρόντο, τον αγαπημένο του «ανεψιό». Κι ακόμα κρατούσε κρυφό το δαχτυλίδι που είχε βρει.

4

ΠΩΣ ΒΡΕΘΗΚΕ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ

Όπως έχω γράψει στο βιβλίο μου *Ο Χόμπιτ*, ήρθε κάποτε μια μέρα στην πόρτα του Μπίλμπο ο μεγάλος Μάγος, ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος και δεκατρείς νάνοι μαζί του: ούτε λίγο ούτε πολύ, ο ίδιος ο Θόριν ο Δρύασπης, απόγονος βασιλιάδων, και οι δώδεκα σύντροφοί του στην εξορία. Μαζί μ' αυτούς ξεκίνησε ο Μπίλμπο, και μέχρι τώρα ακόμα απορεί πώς, ένα απριλιάτικο πρωινό, το 1341 Μ.τ.Σ., αναζητώντας ένα μεγάλο θησαυρό, το θησαυρό των Νάνων Βασιλιάδων, στα έγκατα του Βουνού, στα έγκατα του Έρεμπορ, στην Πόλη της Κοιλάδας, μακριά πέρα στην Ανατολή. Η αναζήτηση πέτυχε κι ο Δράκος, που φύλαγε το θησαυρό, σκοτώθηκε. Όμως, αν και πρώτα απ' όλα κέρδισαν στη Μάχη των Πέντε Στρατιών και ο Θόριν έπεσε και πολλά σπουδαία ανδραγαθήματα έγιναν, όμως όλ' αυτά δε θα είχαν σχεδόν καμιά σχέση με την κατοπινή ιστορία και δε θα έπιαναν παρά μια μικρή παράγραφο στα χρονικά της Τρίτης Εποχής, αν δεν είχε συμβεί ένα «ατύχημα» στο δρόμο. Η ομάδα δέχτηκε επίθεση από Ορκ σ' ένα ψηλό πέρασμα στα Ομιχλιασμένα Βουνά, στο δρόμο για τη Χώρα της Ερημιάς κι έτσι έτυχε και χάθηκε ο Μπίλμπο για λίγο στα σκοτεινά ορυχεία των ορκ, βαθιά μες στα βουνά κι εκεί, καθώς έψαχνε μάταια μες στο σκοτάδι, ακούμπησε το χέρι του σ' ένα δαχτυλίδι, που ήταν πεσμένο στο χώμα μιας στοάς. Το έβαλε στην τσέπη του. Τότε αυτό φάνηκε σαν απλή τύχη.

Προσπαθώντας να βρει διέξοδο ο Μπίλμπο, κατέβηκε στα ριζά του βουνού, μέχρι που δεν μπορούσε να πάει παραπέρα. Στο κάτω μέρος του διαδρόμου υπήρχε μια παγωμένη λίμνη μακριά απ' το φως. Σ' ένα πέτρινο νησί στο νερό ζούσε το Γκόλουμ. Ήταν ένα αηδιαστικό μικρό πλάσμα: κυβερνούσε ένα μικρό βαρκάκι με τα μεγάλα πλατιά του πόδια και γούρλωνε τα χλωμά φωσφορικά μάτια του κι έπιανε τυφλά ψάρια με τα μακριά του δάχτυλα και τα 'τρωγε ωμά. Έτρωγε οτιδήποτε ζωντανό, ακόμη και Ορκ, αρκεί να το 'πιανε και να μπορούσε να το στραγγαλίσει χωρίς αντίσταση. Είχε ένα μυστικό θησαυρό που του είχε πέσει στα χέρια από πολύ παλιά, όταν ζούσε ακόμα στο φως: ένα χρυσό δαχτυλίδι που έκανε αόρατο αυτόν που το φορούσε. Ήταν το μοναδικό πράγμα που αγαπούσε, το «πολύτιμό» του, και του μιλούσε ακόμα κι όταν δεν το είχε μαζί του. Γιατί το είχε κρυμμένο κι ασφαλισμένο σε μια τρύπα στο νησί του, εκτός απ' τις περιπτώσεις που κυνηγούσε ή κατασκόπευε τους Ορκ των ορυχείων.

Μπορεί και να 'χε επιτεθεί στον Μπίλμπο αμέσως, αν είχε το δαχτυλίδι απάνω του όταν συναντήθηκαν. Αλλά δεν το 'χε, κι ο Χόμπιτ κρατούσε στο χέρι του ένα ξωτικομαχαίρι, που το χρησιμοποιούσε σαν σπαθί. Έτσι,

για να κερδίσει καιρό το Γκόλουμ, πρότεινε στον Μπίλμπο ένα Παιγνίδι με Αινίγματα, λέγοντας πως, αν ρωτούσε ένα αίνιγμα που ο Μπίλμπο δε θα μπορούσε να μαντέψει, τότε θα τον σκότωνε και θα τον έτρωγε, αλλά, αν ο Μπίλμπο το νικούσε, θα έκανε ό,τι ήθελε ο Μπίλμπο, δηλαδή θα τον οδηγούσε σε μια διέξοδο των στοών.

Μια κι ήτανε χαμένος στο σκοτάδι χωρίς ελπίδα, και δεν μπορούσε να πάει ούτε μπρος ούτε πίσω, ο Μπίλμπο δέχτηκε το διαγωνισμό. Έτσι είπαν ο ένας στον άλλο πολλά αινίγματα. Στο τέλος ο Μπίλμπο κέρδισε το παιγνίδι περισσότερο με την τύχη, όπως φάνηκε, παρά με το μυαλό. Γιατί στο τέλος τα είχε χαμένα μην μπορώντας να βρει αίνιγμα να ρωτήσει και φώναξε, καθώς το χέρι του έπιασε το δαχτυλίδι που είχε περιμαζέψει και λησμονήσει: *Τι έχω στην τσέπη μου;* Αυτό το Γκόλουμ δεν πέτυχε να το βρει, παρ' όλο που ζήτησε να μαντέψει τρεις φορές.

Οι γνώμες των ειδικών, είναι αλήθεια, διχάζονται μήπως αυτή η τελευταία ερώτηση ήταν μια απλή «ερώτηση» κι όχι «αίνιγμα» σύμφωνα με τους αυστηρούς κανόνες του παιγνιδιού. Όλοι όμως συμφωνούν ότι, αφού το Γκόλουμ δέχτηκε και προσπάθησε να βρει την απάντηση, ήταν δεμένο με την υπόσχεσή του. Κι ο Μπίλμπο το πίεσε να κρατήσει το λόγο του, γιατί του πέρασε απ' το μυαλό ότι αυτό το γλοιώδες πλάσμα θα μπορούσε να τον ξεγελάσει, παρ' όλο που μερικές υποσχέσεις θεωρούνται ιερές και από παλιά, όλα, εκτός από τα κακοποιά όντα, φοβόντουσαν να τις καταπατήσουν. Αλλά, μετά από τόσους αιώνες μόνο του στο σκοτάδι, η καρδιά του Γκόλουμ ήταν μαύρη και η προδοσία φώλιαζε μέσα της. Γλίστρησε το Γκόλουμ κι έφυγε κι επέστρεψε στο νησί του, που ο Μπίλμπο δεν το ήξερε, όχι μακριά μες στο σκοτεινό νερό. Εκεί, σκεπτόταν, βρισκόταν το δαχτυλίδι του. Τώρα πεινούσε και ήταν θυμωμένο. Μόλις θα 'παιρνε μαζί του το «πολύτιμο» του, δε θα φοβόταν καθόλου κανένα όπλο.

Το Δαχτυλίδι όμως δεν ήταν στο νησί· το είχε χάσει, είχε χαθεί. Η στριγκλιά που έβγαλε έκανε τον Μπίλμπο ν' ανατριχιάσει, αν κι ακόμα δεν είχε καταλάβει τι είχε συμβεί. Το Γκόλουμ είχε βρει τη λύση επιτέλους, ήταν πολύ αργά όμως. *Τι έχει στιςς τσέπεςς του;* έσκουξε. Το φως των ματιών του ήταν σαν μια πράσινη φλόγα, όπως έτρεξε πίσω για να δολοφονήσει το Χόμπιτ και να ξαναπάρει το «πολύτιμό» του. Ο Μπίλμπο πήρε εγκαίρως είδηση το μεγάλο κίνδυνο και το 'βαλε τυφλά στα πόδια, ανηφορίζοντας το διάδρομο φεύγοντας μακριά απ' το νερό. Και γι' άλλη μια φορά τον έσωσε η τύχη του. Γιατί εκεί που έτρεχε έβαλε το χέρι του στην τσέπη του και το δαχτυλίδι γλίστρησε ήσυχα στο δάχτυλό του. Έτσι το Γκόλουμ τον προσπέρασε χωρίς να τον δει και προχώρησε για να φυλάξει την έξοδο, μην τυχόν και ξεφύγει ο «κλέφτης». Με πολλή προσοχή ο Μπίλμπο το ακολούθησε όπως αυτό πήγαινε βρίζοντας και μιλώντας στον εαυτό του για το «πολύτιμό» του. Απ' τα λόγια του τέλος, ακόμα κι ο Μπίλμπο μά-

ντεψε την *αλήθεια* και μες στο σκοτάδι βρήκε ελπίδα: αυτός ο ίδιος είχε βρει το θαυμαστό δαχτυλίδι κι έτσι του δινόταν η ευκαιρία να ξεφύγει και απ' τους ορκ και απ' το Γκόλουμ.

Τέλος σταμάτησαν μπροστά σ' ένα αόρατο άνοιγμα που οδηγούσε στις κατώτερες πύλες των ορυχείων στην ανατολική πλευρά των βουνών. Εκεί το Γκόλουμ ζάρωσε παραμονεύοντας απελπισμένο, έχοντας τεντωμένα μύτη κι αυτιά. Ο Μπίλμπο μπήκε στον πειρασμό να το σφάξει με το σπαθί του, αλλά ο οίκτος τον συγκράτησε και, αν και κράτησε το δαχτυλίδι, που επάνω του κρέμονταν όλες του οι ελπίδες, δεν το χρησιμοποίησε για να τον βοηθήσει να σκοτώσει το αξιοθρήνητο εκείνο πλάσμα στη μειονεκτική θέση που βρισκόταν. Τέλος, παίρνοντας κουράγιο, πήδηξε μες στο σκοτάδι πάνω απ' το Γκόλλουμ και το έβαλε στα πόδια κατηφορίζοντας το διάδρομο, κυνηγημένος απ' τις γεμάτες μίσος και απελπισία φωνές του εχθρού του: *Κλέφτη, κλέφτη! Μπάγκινςς! Εμείςς σε μισούμε για πάντα!*

Τώρα όμως είναι παράξενο το γεγονός πως δεν ήταν αυτή η ιστορία που είπε ο Μπίλμπο στους συντρόφους του, όταν για πρώτη φορά τη διηγήθηκε. Σ' αυτούς είπε πως το Γκόλουμ του είχε υποσχεθεί ένα *δώρο,* αν κέρδιζε το παιγνίδι: αλλά όταν το Γκόλουμ πήγε να το φέρει απ' το νησί του τότε ανακάλυψε πως ο θησαυρός του ήταν φευγάτος: ένα μαγικό δαχτυλίδι, που του το είχαν δώσει πολύ παλιά στα γενέθλιά του. Ο Μπίλμπο μάντεψε ότι αυτό ακριβώς ήταν το δαχτυλίδι που είχε βρει, κι αφού είχε κερδίσει το παιγνίδι, ήταν κιόλας δικό του δικαιωματικά. Επειδή όμως βρισκόταν σε δύσκολη θέση, δεν είπε τίποτα κι ανάγκασε το Γκόλουμ να του δείξει την έξοδο, σαν αμοιβή (αντί για δώρο). Αυτή τη διήγηση ο Μπίλμπο την έγραψε στ' απομνημονεύματά του και φαίνεται ότι ποτέ δεν την άλλαξε, ούτε και μετά απ' το Συμβούλιο του Έλροντ. Κι είναι αλήθεια πως ακόμα βρισκόταν στο αρχικό Κόκκινο Βιβλίο, όπως επίσης και σε αρκετά άλλα αντίγραφα κι αποσπάσματα. Πολλά όμως αντίγραφα έχουν την αληθινή ιστορία (σαν δεύτερη παραλλαγή), που χωρίς αμφιβολία προέρχεται από σημειώσεις του Φρόντο ή του Σαμγουάιζ, γιατί κι οι δυο τους έμαθαν την αλήθεια αν και φαίνονται να δείχνουν απροθυμία να σβήσουν κάτι που ο ίδιος ο γερο-χόμπιτ είχε γραμμένο.

Ο Γκάνταλφ όμως, αμέσως μόλις άκουσε την ιστορία του Μπίλμπο, δεν την πίστεψε κι εξακολούθησε να 'ναι πολύ περίεργος για το δαχτυλίδι. Τελικά, έκανε τον Μπίλμπο να του πει την αληθινή ιστορία, αφού τον πίεσε πολύ, πράγμα που ψύχρανε τη φιλία τους για λίγο. Ο μάγος όμως φαινόταν να δίνει μεγάλη σημασία στην αλήθεια. Και, αν και δεν το είπε στον Μπίλμπο, έδινε επίσης μεγάλη σημασία κι ανησυχούσε στην ανακάλυψη πως ο καλός αυτός χόμπιτ δεν είχε πει απ' την αρχή την αλήθεια: τελείως αντίθετα απ' ό,τι συνήθιζε. Η ιδέα του «δώρου» όμως δεν ήταν απλή χομπιτο-εφεύρεση. Του την έβαλαν στο μυαλό, όπως ομολόγησε ο Μπίλ-

μπο, τα λόγια του Γκόλουμ που άκουσε άθελά του· γιατί είναι αλήθεια πως το Γκόλουμ φώναζε το δαχτυλίδι «το δώρο των γενεθλίων του» πολλές φορές. Κι αυτό επίσης ο Γκάνταλφ το θεώρησε παράξενο και ύποπτο. Δεν ανακάλυψε όμως την αλήθεια γύρω απ' το σημείο αυτό για πολλά χρόνια ακόμα, όπως θα δούμε σ' αυτό το βιβλίο.

Λίγα ακόμα χρειάζεται να πούμε εδώ για τις κατοπινές περιπέτειες του Μπίλμπο. Με τη βοήθεια του Δαχτυλιδιού ξέφυγε απ' τους φρουρούς ορκ στην πύλη και συναντήθηκε με τους συντρόφους του. Χρησιμοποίησε πολλές φορές το δαχτυλίδι στο δρόμο του, κυρίως για να βοηθήσει τους φίλους του. Κράτησε όμως το μυστικό του όσο πιο πολύ μπορούσε. Μετά το γυρισμό του στο σπίτι δεν ξαναμίλησε ποτέ γι' αυτό σε κανέναν εκτός απ' τον Γκάνταλφ και το Φρόντο. Και κανένας άλλος στο Σάιρ δεν ήξερε την ύπαρξή του, ή τουλάχιστον έτσι πίστευε αυτός. Και μονάχα στο Φρόντο έδειξε την αφήγηση των γεγονότων του ταξιδιού του που έγραφε.

Το σπαθί του, το Κεντρί, το κρέμασε ο Μπίλμπο πάνω απ' το τζάκι του και το θώρακά του με τη θαυμαστή αλυσίδα, το δώρο των Νάνων απ' το θησαυρό του Δράκου, τον δάνεισε σ' ένα μουσείο, δηλαδή στο Μάθομ-Χάουζ του Μίσελ Ντέλβινγκ. Αλλά κράτησε σ' ένα συρτάρι στο Μπαγκ Εντ τον παλιό μανδύα που φορούσε στα ταξίδια του και το δαχτυλίδι που, περασμένο για ασφάλεια από μια λεπτή αλυσιδίτσα, το φύλαγε στην τσέπη του.

Γύρισε στο σπίτι του, στο Μπαγκ Εντ, στις 22 Ιουνίου και ήταν 52 χρόνων (Μ.τ.Σ. 1342) και από τότε τίποτα αξιοσημείωτο δεν έγινε στο Σάιρ μέχρι που ο κύριος Μπάγκινς άρχισε τις προετοιμασίες για να γιορτάσει τα γενέθλιά του· θα έκλεινε τα εκατόν έντεκα (Μ.τ.Σ. 1401). Και σ' αυτό εδώ το σημείο η ιστορία αρχίζει.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΪΡ

Στο τέλος της Τρίτης Εποχής ο ρόλος που έπαιξαν οι Χόμπιτ στα μεγάλα γεγονότα, που οδήγησαν στο να συμπεριληφθεί το Σάιρ στο Ξαναενωμένο Βασίλειο, ξύπνησε μέσα τους ένα πιο πλατύ ενδιαφέρον για την ιστορία τους. Έτσι πολλές απ' τις παραδόσεις τους, που μέχρι τότε ήταν κυρίως προφορικές, συγκεντρώθηκαν και γράφτηκαν. Ακόμα και οι μεγαλύτερες οικογένειες άρχισαν να ενδιαφέρονται για τα γεγονότα ολόκληρου γενικά του Βασιλείου και πολλά μέλη τους ασχολήθηκαν με τη μελέτη των αρχαίων ιστοριών και παραδόσεων. Με το τέλος του πρώτου αιώνα της Τέταρτης Εποχής βρίσκονταν κιόλας στο Σάιρ αρκετές βιβλιοθήκες που είχαν ιστορικά βιβλία και αρχεία.

Οι μεγαλύτερες απ' αυτές τις συλλογές ήταν πιθανόν στους Κάτω Πύργους, στα μεγάλα Σμάιαλς και στο Μπράντι Χολ. Η ιστορία αυτή του τέλους της Τρίτης Εποχής προέρχεται κυρίως απ' το Κόκκινο Βιβλίο του Γουέστμαρτς. Αυτή η τόσο σπουδαία πηγή της ιστορίας του Πολέμου του Δαχτυλιδιού, που λέγεται έτσι γιατί για πολύ καιρό ήταν φυλαγμένη στους Κάτω Πύργους, το σπίτι των Φέιρμπέρν, που ήταν Επίτροπος του Γουέστμαρτς*. Ήταν στην αρχή το προσωπικό ημερολόγιο του Μπίλμπο, που το πήρε μαζί του στο Σκιστό Λαγκάδι. Ο Φρόντο το ξανάφερε στο Σάιρ, μαζί με πολλά σκόρπια χαρτιά γεμάτα σημειώσεις, το (Μ.τ.Σ.) 1420, και γέμισε σχεδόν τις σελίδες του ημερολογίου με τη δική του εξιστόρηση του Πολέμου. Αλλά μαζί μ' αυτό διατηρήθηκαν, όπως φαίνεται, σε μια κόκκινη θήκη, τρεις μεγάλοι τόμοι, δεμένοι με κόκκινο δέρμα, που ο Μπίλμπο του είχε δώσει σαν αποχαιρετιστήριο δώρο. Σ' αυτούς τους τέσσερις τόμους είχε προστεθεί στο Γουέστμαρτς κι ένας πέμπτος με σχόλια, γενεαλογίες και διάφορα άλλα σχετικά με τους χόμπιτ-μέλη της Συντροφιάς.

Το πρωτότυπο Κόκκινο Βιβλίο δεν έχει σωθεί, αλλά έγιναν πολλά αντίγραφά του, ιδιαίτερα του πρώτου τόμου, για να το χρησιμοποιούν οι απόγονοι των παιδιών του Μάστερ Σαμγουάιζ. Το σπουδαιότερο αντίγραφο όμως είχε διαφορετική ιστορία. Το φύλαγαν στα Μεγάλα Σμάιαλς, αλλά είχε γραφτεί στην Γκόντορ, κατά πάσα πιθανότητα, επειδή το ζήτησε ο δισέγγονος του Πέρεγκριν, και τέλειωσε το 1592 Μ.τ.Σ. (4η Εποχή 172). Ο γραφιάς εκείνος του νότου πρόσθεσε αυτή την υποσημείωση: «Ο Φίντεγκιλ, ο Γραφιάς του Βασιλιά, τελείωσε αυτό το έργο το IV 172. Είναι πιστό αντίγραφο, σ' όλες του τις λεπτομέρειες, του Βιβλίου του Θάην στη Μίνας Τίριθ. Εκείνο το βιβλίο ήταν αντίγραφο, που έγινε με διαταγή του βασιλιά Έλεσαρ, του Κόκκινου Βιβλίου των Περιάναθ και του το έφερε ο Θάην Πέρεγκριν όταν αποσύρθηκε στην Γκόντορ το IV 64».

Έτσι, το Βιβλίο του Θάην ήταν το πρώτο αντίγραφο του Κόκκινου Βιβλίου και περιείχε πολλά, που αργότερα εξαιρέθηκαν ή χάθηκαν. Στη Μίνας Τίριθ του πρόσθεσαν πολλές σημειώσεις και πολλά διορθώματα, ιδιαίτερα στα ονόματα, στις λέξεις και στ' αποσπάσματα γραμμένα στις γλώσσες των ξωτικών. Του πρόσθεσαν επίσης μια συντομευμένη διήγηση από εκείνα τα κομμάτια του: *«Ιστορία του Άραγκορν και της Άργουεν»*, που βρίσκονται έξω απ' την εξιστόρηση του Πολέμου. Λέγεται ότι ολόκληρη η διήγηση γράφτηκε απ' τον Μπαραχίρ, τον εγγονό του Επιτρόπου Φαραμίρ, λίγο καιρό μετά το θάνατο του Βασιλιά. Η μεγαλύτερη όμως σπουδαιότητα του αντιγράφου του Φίντεγκιλ είναι ότι μόνο αυτή περιέχει ολόκληρες τις «Μεταφράσεις απ' τη Γλώσσα των Ξωτικών» του Μπίλμπο.

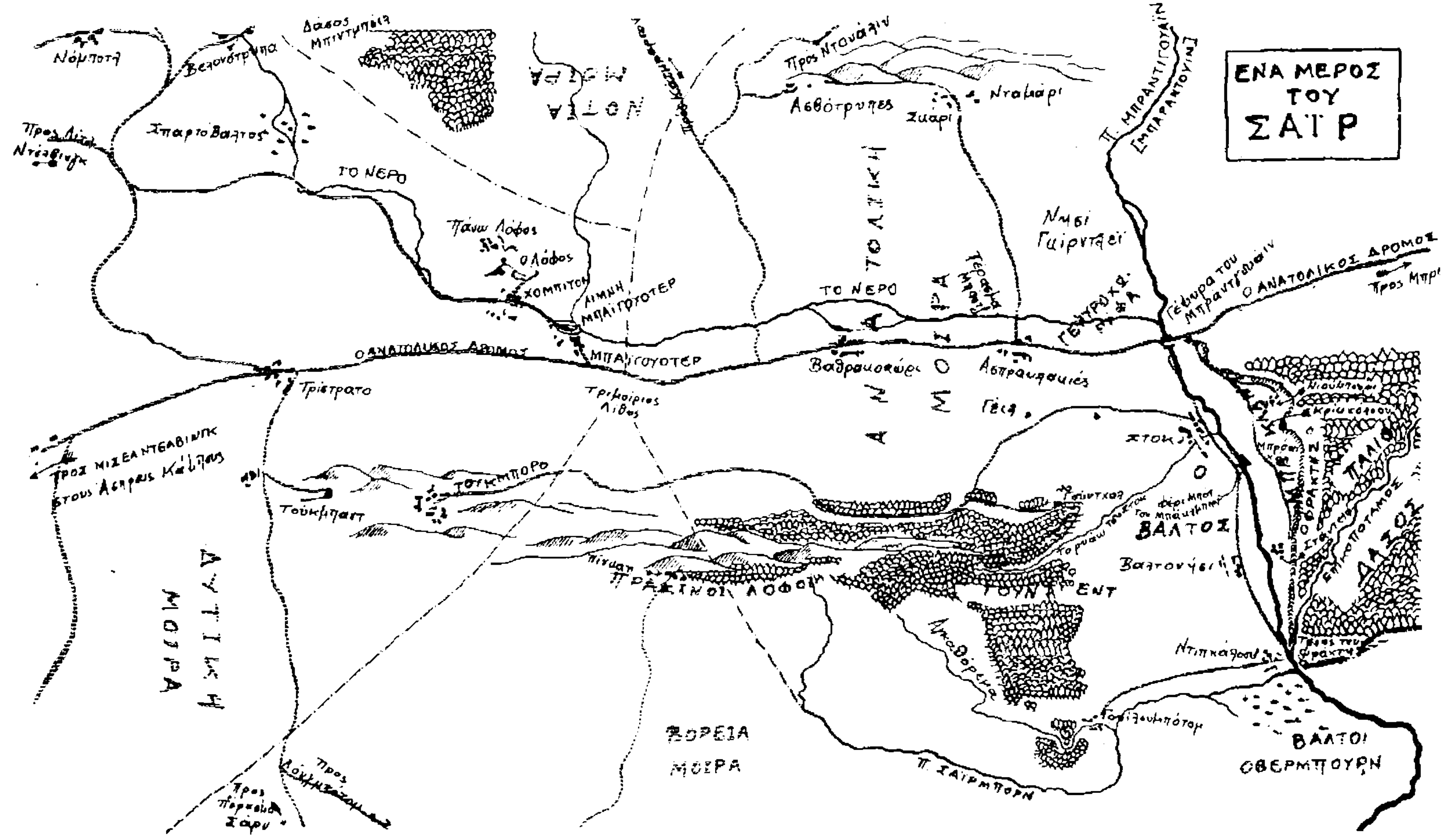
* Βλέπε παράρτημα Β: Χρονικά 1451, 1462, 1482 και σημείωση στο τέλος του παραρτήματος Γ, που βρίσκονται στο τρίτο μέρος της μεγάλης έκδοσής του: *Η επιστροφή του Βασιλιά.*

Αυτοί οι τρεις τόμοι βρέθηκε πως ήταν έργο μεγάλης δεξιοσύνης και γνώσεων. Σ' αυτούς ο Μπίλμπο, ανάμεσα στο 1403 και 1418, είχε χρησιμοποιήσει όλες τις πηγές που ήταν προσιτές σ' αυτόν στο Σκιστό Λαγκάδι, προφορικές και γραπτές. Επειδή όμως ο Φρόντο λίγο τις χρησιμοποίησε – αφορούσαν σχεδόν αποκλειστικά τις Αρχαίες Ημέρες – δε θα πούμε τίποτα περισσότερο γι' αυτές εδώ.

Επειδή ο Μέριαντοκ κι ο Πέρεγκριν έγιναν αρχηγοί των μεγάλων οικογενειών τους και ταυτόχρονα διατήρησαν τις σχέσεις τους με το Ρόαν και την Γκόντορ, οι βιβλιοθήκες του Μπάκλμπερι και του Τούκμπορο περιείχαν πολλά που δεν είναι γραμμένα στο Κόκκινο Βιβλίο. Στο Μπράντι Χολ υπήρχαν πολλά έργα σχετικά με το Έριαντορ και την ιστορία του Ρόαν. Μερικά απ' αυτά τα έγραψε ή τ' άρχισε ο Μέριαντοκ ο ίδιος, αν και στο Σάιρ τον θυμόνταν κυρίως απ' την *Ιστορία του Φύλλου του Σάιρ* και απ' το *Μέτρημα των Χρόνων*, στο οποίο συζητούσε τη σχέση ανάμεσα στα ημερολόγια του Σάιρ και του Μπρι με τα ημερολόγια του Σκιστού Λαγκαδιού, της Γκόντορ και του Ρόαν. Έγραψε επίσης μια σύντομη διατριβή με τον τίτλο *Αρχαίες Λέξεις και Ονόματα στο Σάιρ*, δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανακάλυψη σχέσεων με τη γλώσσα των Ροχίριμ σε τέτοιες «λέξεις του Σάιρ», όπως *μάθομ* και παλιά στοιχεία σε τοπωνυμίες.

Τα βιβλία που υπήρχαν στα Μεγάλα Σμάιαλς είχαν λιγότερο ενδιαφέρον για το λαό του Σάιρ, αν και ήταν πιο σπουδαία για την πλατύτερη ιστορία. Κανένα απ' αυτά δε γράφτηκε απ' τον Πέρεγκριν, αλλ' αυτός και οι απόγονοί του συγκέντρωσαν πολλά χειρόγραφα γραμμένα απ' τους γραφιάδες της Γκόντορ: κυρίως αντίγραφα ή περιλήψεις ιστοριών ή θρύλων σχετικών με τον Έλεντιλ και τους διαδόχους του. Μόνο εδώ στο Σάιρ βρισκόταν λεπτομερειακό υλικό για την ιστορία του Νούμενορ και τον ξεσηκωμό του Σώρον. Ήταν πιθανό *Η Ιστορία των Ετών** να γράφτηκε στα Μεγάλα Σμάιαλς, με τη βοήθεια του υλικού που είχε μαζέψει ο Μέριαντοκ. Αν και οι χρονολογίες που δίνονται είναι συχνά υποθετικές, ιδιαίτερα της Δεύτερης Εποχής, είναι όμως άξιες προσοχής. Είναι πολύ πιθανό ο Μέριαντοκ να είχε βοήθεια και πληροφορίες απ' το Σκιστό Λαγκάδι που το επισκέφτηκε πολλές φορές. Εκεί, αν κι ο Έλροντ είχε φύγει, οι γιοι του έμειναν για πολύ, μαζί με μερικά Ανώτερα Ξωτικά. Λέγεται πως ο Σέλεμπορν πήγε να μείνει εκεί μετά την αναχώρηση της Γκαλάντριελ· δεν υπάρχει όμως πουθενά γραμμένο ποια μέρα τέλος αναζήτησε τα Γκρίζα Λιμάνια. Μαζί μ' αυτόν έφυγε κι η τελευταία ζωντανή ανάμνηση των Αρχαίων Ημερών στη Μέση-Γη.

* Παρουσιάζεται πολύ συντομευμένη στο Παράρτημα Β ως το τέλος της Τρίτης Εποχής, που βρίσκεται στο τρίτο μέρος της μεγάλης έκδοσής του: *Η επιστροφή του Βασιλιά.*

ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΑΪΡ
Νόμποτη
Βελονότρυπα
Δάσος Μπιντυπάια
Σπαρτοβαλτος
ΤΟ ΝΕΡΟ
Πάνω Λόφος
ο Λόφος
ΧΟΜΠΙΤΟΝ
ΛΙΜΝΗ ΜΠΑΪΓΟΥΟΤΕΡ
Ο ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ
ΜΠΑΪΓΟΥΟΤΕΡ
Τρίστρατο
Τριμοίριος Λίθος
Προς Ντουάλιν
Αεθότρυπες
Ντσιμάρι
Σκάρι
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΟΙΡΑ
Νμδι Γκίρντλεϊ
ΤΟ ΝΕΡΟ
Βαθρακοσώρι
Ασπρακουαιές
Γέσα
Π. ΜΠΡΑΝΤΙΓΟΥΑΪΝ
[ΜΠΑΡΑΝΤΟΥΙΝ]
Γέφυρα του Μπραντιγουάιν
Ο ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ
Προς Μπρ
Προς ΜΙΧΕΛ ΝΤΕΛΒΙΝΓΚ
στους Άσπρους Κάλπους
ΤΟΥΚΜΠΟΡΟ
Τούκμπαρ
ΒΑΛΤΟΣ
Βαλτονύσι
ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΛΟΦΟΙ
ΓΟΥΝΤ ΕΝΤ
ΔΥΤΙΚΗ ΜΟΙΡΑ
ΒΟΡΕΙΑ ΜΟΙΡΑ
Π. ΣΑΪΡΜΠΟΡΝ
ΒΑΛΤΟΙ ΟΒΕΡΜΠΟΥΡΝ
Ντιπκάθοου
ΠΑΛΙΟ ΔΑΣΟΣ
ΕΠΙΚΟΠΟΤΑΜΟΣ
Προς Σάρν

ΜΕΡΟΣ I

Κεφάλαιο Ι

ΕΝΑ ΠΑΡΤΙ ΠΟΥ ΤΟ ΠΕΡΙΜΕΝΑΝ ΠΟΛΥ

Όταν ο κύριος του Μπαγκ Εντ, Μπίλμπο Μπάγκινς, ανακοίνωσε ότι σε λίγο καιρό θα γιόρταζε τα εκατόν έντεκα χρόνια του και θα 'δινε ένα πάρτι μ' εξαιρετική μεγαλοπρέπεια, όλοι ηλεκτρίστηκαν στο Χόμπιτον κι άρχισαν το κουτσομπολιό.

Ο Μπίλμπο ήταν πολύ πλούσιος και πολύ ιδιόρρυθμος. Ήταν το φαινόμενο του Σάιρ εδώ κι εξήντα χρόνια, από τότε δηλαδή που παράξενα εξαφανίστηκε κι απρόσμενα γύρισε. Τα πλούτη που είχε φέρει απ' τα ταξίδια του είχαν γίνει ντόπιος θρύλος τώρα, κι όλοι πίστευαν πως ο Λόφος του Μπαγκ Εντ ήταν γεμάτος λαγούμια παραγεμισμένα με θησαυρούς κι ας έλεγαν ό,τι ήθελαν οι γεροντότεροι. Κι εκτός απ' αυτά, ο Μπίλμπο ήταν ξακουστός και για τη μακρόχρονη ζωτικότητά του. Τα χρόνια περνούσαν, αλλά δε φαίνονταν να έχουν την παραμικρή επίδραση στον κύριο Μπάγκινς. Στα ενενήντα του ήταν ο ίδιος όπως και στα πενήντα. Στα ενενήντα εννιά άρχισαν να λένε πως *βαστιόταν καλά*, στ' αλήθεια όμως, δε φαινόταν να έχει περάσει μέρα από πάνω του. Υπήρχαν μερικοί που κουνούσαν τα κεφάλια τους και σκέπτονταν πως αυτό παρά ήταν τυχερό· φαινόταν άδικο ένας χόμπιτ να έχει (φαινομενικά) αιώνια νεότητα κι από πάνω (σύμφωνα με τις φήμες) ατέλειωτα πλούτη.

— Θα το πληρώσει, έλεγαν. Δεν είναι φυσικό. Θα του βγει σε κακό.

Μέχρι τώρα όμως το κακό δεν είχε φανεί κι επειδή ο κύριος Μπάγκινς ήταν απλόχερος με τα λεφτά του, οι περισσότεροι πρόθυμα συγχωρούσαν τις παραξενιές του και την καλή του τύχη. Οι σχέσεις του με τους συγγενείς του βρίσκονταν στο επίπεδο ανταλλαγής επισκέψεων (εκτός φυσικά απ' τους Σάκβιλ-Μπάγκινς) κι είχε πολλούς αφοσιωμένους θαυμαστές ανάμεσα στους χόμπιτ των φτωχών κι ασήμαντων οικογενειών. Στενούς φίλους όμως δεν είχε, ως τον καιρό που μερικοί απ' τα νεότερα ξαδέρφια του άρχισαν να μεγαλώνουν.

Ο μεγαλύτερος απ' αυτούς, που ήταν κι ο αγαπημένος τού Μπίλμπο, ήταν ο Φρόντο Μπάγκινς. Όταν ο Μπίλμπο έγινε ενενήντα εννιά, υιοθέτησε το Φρόντο, τον έκανε κληρονόμο του και τον έφερε να ζήσει στο Μπαγκ Εντ. Έτσι έσβησαν επιτέλους οι ελπίδες των Σάκβιλ-Μπάγκινς. Κατά τύχη, ο Μπίλμπο και ο Φρόντο είχαν τα γενέθλιά τους την ίδια ημερομηνία, στις 22 του Σεπτέμβρη. «Καλά θα κάνεις να έρθεις να μείνεις εδώ, νεαρέ μου Φρόντο, είπε ο Μπίλμπο μια μέρα. Τότε θα μπορούμε να γιορτάζουμε τα γενέθλιά μας μαζί με άνεση». Εκείνη την εποχή ο Φρόντο ήταν ακόμα στα *εικοσάρια* του, όπως οι χόμπιτ λένε την ανεύθυνη δεκαετία ανάμεσα στην παιδική ηλικία και στην ενηλικίωση στα τριάντα τρία.

Δώδεκα ακόμα χρόνια πέρασαν. Κάθε χρόνο οι δύο Μπάγκινς γιόρταζαν με πολύ κέφι τα γενέθλιά τους στο Μπαγκ Εντ. Τώρα όμως άφησαν να νοηθεί πως σχεδίαζαν κάτι εντελώς ξεχωριστό για κείνο το φθινόπωρο. Ο Μπίλμπο έκλεινε *τα εκατόν έντεκα,* 111, *που* ήταν *κάπως* παράξενος αριθμός και πολύ αξιοσέβαστη ηλικία για ένα χόμπιτ (ο ίδιος ο γερο-Τουκ είχε φτάσει μόνο τα εκατόν τριάντα) και ο Φρόντο θα έκλεινε τα *τριάντα τρία,* 33, που ήταν σπουδαίος αριθμός: ήταν η ημερομηνία της «ενηλικίωσής» του.

Το κουτσομπολιό άρχισε να δίνει και να παίρνει στο Χόμπιτον και στο Νεροχώρι. Και οι φήμες για το επερχόμενο γεγονός ταξίδεψαν σ' όλο το Σάιρ. Η ιστορία κι ο χαρακτήρας του κυρίου Μπίλμπο Μπάγκινς ξανάγιναν το κύριο θέμα των συζητήσεων: κι οι γεροντότεροι ξαφνικά ανακάλυψαν πως οι αναμνήσεις τους έγιναν περιζήτητες.

Κανείς άλλος δεν είχε πιο προσεκτικό ακροατήριο απ' το γερο-Χαμ Γκάμγκη, που ήταν γνωστός σαν ο Γέρος. Το στέκι του ήταν στον *Κισσό,* ένα μικρό πανδοχείο στο δρόμο του Νεροχωριού. Μιλούσε με σιγουριά γιατί περιποιόταν τον κήπο στο Μπαγκ Εντ εδώ και σαράντα χρόνια τώρα κι ήταν βοηθός του γερο-Χόλμαν στην ίδια δουλειά πιο πριν. Τώρα που κι ο ίδιος γερνούσε κι οι κλειδώσεις του άρχιζαν να μη λυγίζουν, τη δουλειά βασικά τη συνέχιζε ο μικρότερός του γιος, ο Σαμ Γκάμγκη. Πατέρας και γιος είχαν πολύ φιλικές σχέσεις με τον Μπίλμπο και το Φρόντο. Ζούσαν κι αυτοί στο Λόφο στο νούμερο 3 του Μπάγκσοτ Ρόου αμέσως κάτω απ' το Μπαγκ Εντ.

— Ο κύριος Μπίλμπο είναι πολύ καλός, γλυκομίλητος κι αρχοντο-χόμπιτ, πάντα μου το λέω, δήλωνε ο Γέρος.

Κι έλεγε όλη την αλήθεια, γιατί ο Μπίλμπο του φερνόταν πολύ ευγενικά, τον φώναζε «κύριο Χάμφαστ» και συνέχεια τον συμβουλευόταν για το πώς καλλιεργούνται τα λαχανικά. Γιατί γύρω απ' τις «ρίζες» και ειδικά για τις πατάτες, ο Γέρος ήταν ο μόνος ειδικός κι αυτό του το αναγνώριζε όλη η γειτονιά (κι ο εαυτός του).

— Αλλά τι λες γι' αυτόν το Φρόντο που μένει μαζί του; ρώτησε ο γερο-Νάκης του Νεροχωριού. Τον λένε Μπάγκινς, μα είναι, λέει, Μπράντιμπακ το πιο πολύ. Δεν μπορώ να το χωνέψω γιατί ένας Μπάγκινς του Χόμπιτον χρειάστηκε να πάει και να ψάχνει για γυναίκα πέρα στο Μπάκλαντ, που οι άνθρωποι είναι τόσο παράξενοι.

— Είναι ν' απορείς που 'ναι παράξενοι; πρόσθεσε ο Μπαρμπα-Ποδάρας (που έμενε μια πόρτα δίπλα στο Γέρο). Αφού ζουν απ' την πέρα μεριά του Ποταμού Μπραντιγουάιν, ακριβώς πλάι στο Παλιό το Δάσος. Κι αν πιστέψουμε μόνο τα μισά απ' όσα λέγονται γι' αυτό, είναι μέρος σκοτεινό και κακό.

— Δίκιο έχεις, Μπάρμπα, είπε ο Γέρος. Όχι δηλαδή πως οι Μπράντιμπακ του Μπάκλαντ ζούνε *μέσα* στο Παλιό το Δάσος· είναι παράξενη ράτσα όμως, έτσι φαίνεται. Χαζολογάνε με βάρκες σ' εκείνο το μεγάλο το ποτάμι — αφύσικα πράγματα. Δεν είναι ν' απορείς που τους βγήκε σε κακό, λέω εγώ. Πάντως, εδώ που τα λέμε, ο κύριος Φρόντο είναι μια χαρά χόμπιτ, καταπώς θα 'θελες να 'ναι οι νέοι. Του μοιάζει πολύ του κύριου Μπίλμπο, κι όχι μόνο απ' όξω. Κι ύστερα κι ο πατέρας του ήταν Μπάγκινς. Πολύ καθώς πρέπει χόμπιτ ήταν ο κύριος Ντρόγκο Μπάγκινς· δεν είχες τίποτα να του βρεις, μέχρι που πνίγηκε.

— Πνίγηκε; είπαν αρκετές φωνές.

Αυτό το είχαν ακούσει κιόλας μαζί μ' άλλες πιο σκοτεινές φήμες φυσικά, μα το πάθος των χόμπιτ είναι οι οικογενειακές ιστορίες και ήταν πρόθυμοι να την ξανακούσουν.

— Λοιπόν, έτσι λένε, είπε ο Γέρος. Βλέπετε ο κυρ Ντρόγκο παντρεύτηκε τη δεσποινίς Πασχαλίτσα Μπράντιμπακ. Αυτή ήταν απ' τη μεριά της μάνας της πρώτη ξαδέλφη του κυρ Μπίλμπο μας (η μάνα τής μάνας της ήταν η μικρότερη κόρη του γερο-Τουκ)· και ο κυρ Ντρόγκο ήταν δεύτερός του ξάδελφος, αν με καταλαβαίνετε. Και ο κυρ Ντρόγκο έμενε στο Μπράντι Χολ με τον πεθερό του το γερο-Μάστερ Γκόρμπαντοκ, όπως το έκανε συχνά μετά το γάμο του (γιατί του άρεσε η καλοφαγία και ο γερο-Γκόρμπαντοκ είχε πάντα πλούσιο τραπέζι)· και βγήκε βαρκάδα στον Ποταμό Μπράντιγουάιν και πνίγηκαν κι αυτός κι η γυναίκα του κι ο κακόμοιρος ο κυρ Φρόντο ήταν ακόμα μικράκι.

— Έχω ακουστά πως πήγαν στο ποτάμι μετά το βραδινό φαγητό στη φεγγαράδα, είπε ο γερο-Νάκης, κι ότι ήταν το βάρος του Ντρόγκο που βούλιαξε τη βάρκα.

— Κι εγώ άκουσα πως αυτή τον έσπρωξε κι αυτός την τράβηξε μαζί του, είπε ο Σάντιμαν, ο μυλωνάς του Χόμπιτον.

— Δεν πρέπει να πιστεύεις όλα όσα σου λένε, Σάντιμαν, είπε ο Γέρος, που δεν του πολυάρεσε ο μυλωνάς. Γιατί να μιλάμε για σπρωξιές και για τραβήγματα. Οι βάρκες είναι πολύ επικίνδυνες από μόνες τους, ακόμα και γι'

αυτούς που κάθονται ήσυχοι· γιατί να γυρεύουμε λοιπόν πιο πέρα την αιτία; Και, για να μην τα πολυλογούμε, να τος ο κυρ Φρόντο ορφανός κι έρημος ανάμεσα σ' αυτούς τους παράξενους του Μπάκλαντ, που τον ανάστησαν όπως όπως στο Μπράντι Χολ, που είναι, λέει, ίδια κουνελοφωλιά. Ο γερο-Μάστερ Γκόρμπαντοκ δεν είχε ποτέ λιγότερους από καμιά διακοσαριά συγγενείς εκεί. Ο κυρ Μπίλμπο ποτέ του δεν έκανε πιότερο καλό απ' το που πήρε το νεαρό εδώ να ζήσει ανάμεσα σε καθώς πρέπει κόσμο.

Φαντάζομαι πως θα 'ταν άσχημη έκπληξη γι' αυτούς τους Σάκβιλ-Μπάγκινς. Νόμιζαν πως θα 'παιρναν το Μπαγκ Εντ τότε που έφυγε ο κυρ Μπίλμπο και πιστέψαμε πως είχε πεθάνει. Και τότε, να σου κι έρχεται, τους διώχνει και συνεχίζει να ζει και να ζει και δεν περνάει μέρα από πάνω του, ώρα του καλή! Και ξαφνικά μας ξεφουρνίζει και τον κληρονόμο του και φτιάχνει κι όλα τα χαρτιά εντάξει. Οι Σάκβιλ-Μπάγκινς ποτέ τους δε θα δουν τώρα πια από μέσα το Μπαγκ Εντ, τουλάχιστον ας το ελπίζουμε.

— Ακούω να λένε πως υπάρχουν ένα σωρό λεφτά κρυμμένα εκεί, είπε ένας ξένος που είχε έρθει για δουλειές απ' το Μίσελ-Ντέλβινγκ της Δυτικής Μοίρας· όλη η κορφή του λόφου σας είναι γεμάτη στοές παραγεμισμένες με μπαούλα χρυσάφι, ασήμι *και* στολίδια, απ' ό,τι ακούω.

— Εσύ, λοιπόν, έχεις ακούσει περισσότερα απ' ό,τι μπορώ να πω, είπε ο Γέρος. Εγώ δεν ξέρω τίποτα για *στολίδια*. Ο κύριος Μπίλμπο είναι απλόχερος με τα λεφτά του και δε φαίνεται να του λείπουν, αλλά δεν ξέρω τίποτα για στοές. Είδα τον κύριο Μπίλμπο σα γύρισε εδώ κι εξήντα χρόνια τώρα, σαν ήμουνα βοηθός στο γερο-Χόλμαν (που ήταν ξάδελφος του πατέρα μου), αλλά με είχε πάρει στο Μπαγκ Εντ να τον βοηθάω να μην αφήνει τον κόσμο να περνοδιαβαίνει στον κήπο, όσο που γινόταν το πούλημα. Κι εκεί που γίνονταν όλ' αυτά, να σου κι έρχεται ο κύριος Μπίλμπο στο Λόφο μ' ένα πόνι, με μερικές πολύ μεγάλες τσάντες και δυο μπαούλα. Είμαι σίγουρος πως το πιο πολύ ήταν γεμάτα με το θησαυρό που είχε μαζέψει στα ξένα, που υπάρχουνε χρυσά βουνά, λέει· αλλά ο θησαυρός αυτός δεν ήταν τόσος που να γεμίσει στοές. Μα ο γιος μου ο Σαμ θα ξέρει περισσότερα. Αυτόν, πού τον χάνεις πού τον βρίσκεις, μπαινοβγαίνει συνέχεια στο Μπαγκ Εντ. Τρελαίνεται για ιστορίες του παλιού καιρού και κάθεται με τις ώρες κι ακούει όλες τις ιστορίες που λέει ο κύριος Μπίλμπο. Κι ο κύριος Μπίλμπο του 'μαθε και γράμματα — δεν ήθελε το κακό του μαθές — προσέχτε, αλλά μακάρι να μη του βγει σε κακό!

» *Ξωτικά και Δράκοι!* του λέω. *Τα λάχανα κι οι πατάτες είναι για σένα και για μένα. Μην πας κι ανακατεύεσαι στις δουλειές των ανωτέρων σου, γιατί θα βρεις τον μπελά σου για τα καλά,* εγώ του τα λέω. Και θα 'λεγα τα ίδια και σε κάτι άλλους, πρόσθεσε κοιτάζοντας τον ξένο και το μυλωνά.

Ο Γέρος όμως δεν έπεισε το ακροατήριό του. Ο θρύλος του θησαυρού

του Μπίλμπο ήταν καλά κολλημένος στα μυαλά των χόμπιτ της νέας γενιάς.

- Α! μα πού το ξέρουμε πως δεν προσθέτει σ' αυτά που 'φερε απ' την αρχή; είπε ο μυλωνάς, εκφράζοντας έτσι τη γνώμη που επικρατούσε. Συχνά λείπει απ' το σπίτι του. Και για ρίξε μια ματιά σ' αυτούς τους ξενοχωρίτες που τον επισκέπτονται: νάνοι που 'ρχονται τη νύχτα κι εκείνος ο περιπλανώμενος γερο-μάγος, ο Γκάνταλφ, κι ένα σωρό άλλοι. Εσύ λέγε ό,τι θες, Γέρο, αλλά το Μπαγκ Εντ είναι περίεργο μέρος κι αυτοί που μένουν μέσα είναι ακόμα πιο περίεργοι.

— Κι *εσύ* μπορεί να λες ό,τι θες, μα όσο ξέρεις από βάρκες άλλο τόσο ξέρεις και γι' αυτό, κυρ Σάντιμαν, αντιμίλησε ο Γέρος, που εκείνη τη στιγμή αντιπαθούσε το μυλωνά περισσότερο παρά ποτέ. Αν αυτό το λες εσύ περίεργο, τότε θα μας χρειαζόταν λίγο ακόμα απ' αυτό εδώ γύρω. Γιατί υπάρχουν μερικοί, που μένουν όχι μακριά απ' εδώ, που δε θα 'διναν ούτε ένα ποτήρι μπίρα σ' ένα φίλο τους, ακόμα κι αν ζούσαν σε μια τρύπα με χρυσούς τοίχους. Στο Μπαγκ Εντ όμως, ό,τι κάνουν το κάνουν καταπώς πρέπει. Ο Σαμ μου λέει πως *όλοι* θα πάρουν πρόσκληση για το πάρτι και πως θα δώσουν δώρα, προσέχτε, δώρα σ' όλους και μάλιστα αυτόν εδώ το μήνα.

Αυτός εδώ ο μήνας ήταν ο Σεπτέμβρης κι ο καιρός ήταν θαυμάσιος. Μια δυο μέρες αργότερα μια φήμη (που κατά πάσα πιθανότητα την ξεκίνησε ο καλά πληροφορημένος Σαμ) απλώθηκε· ότι θα είχαν και πυροτεχνήματα και μάλιστα τέτοια πυροτεχνήματα, που δεν τα 'χαν δει ποτέ στο Σάιρ εδώ κι εκατό χρόνια, δηλαδή από τότε που ο Γερο-Τουκ πέθανε.

Οι μέρες περνούσαν κι η Μέρα πλησίαζε. Ένα περίεργο βαγόνι φορτωμένο με περίεργα πακέτα έφτασε στο Χόμπιτον ένα βραδάκι, ανηφόρισε με δυσκολία στο Λόφο και σταμάτησε στο Μπαγκ Εντ. Οι ξαφνιασμένοι χόμπιτ βγήκαν στα φωτισμένα κατώφλια τους να το χαζέψουν μ' ανοιχτό το στόμα. Το οδηγούσαν ξένοι, που τραγουδούσαν παράξενα τραγούδια: νάνοι με μακριές γενειάδες και μεγάλα σκουφιά. Μερικοί απ' αυτούς έμειναν στο Μπαγκ Εντ. Τελειώνοντας η δεύτερη βδομάδα του Σεπτέμβρη, ένα κάρο μπήκε στο Νεροχώρι απ' τη μεριά της γέφυρας του Μπράντιγουάιν. Ήταν μέρα μεσημέρι. Τ' οδηγούσε καταμόναχος ένας γέρος. Φορούσε ένα ψηλό μυτερό γαλάζιο καπέλο, ένα μακρύ γκρίζο μανδύα κι ένα ασημί κασκόλ. Είχε μια μακριά άσπρη γενειάδα και πυκνά φρύδια, που ξεπετάγονταν πέρα απ' το γύρο του καπέλου του. Μικρά χομπιτοπιτσιρίκια έτρεξαν πίσω απ' το κάρο, που πέρασε μέσα απ' το Χόμπιτον κι ανέβηκε το λόφο. Τα παιδιά το 'χαν καλά καταλάβει, ήταν γεμάτο πυροτεχνήματα. Στην εξώπορτα του Μπίλμπο ο γέρος άρχισε να ξεφορτώνει μεγάλα δέματα με πυροτεχνήματα σ' όλων των ειδών τα σχήματα και κάθε δέμα ήταν

σημαδεμένο μ' ένα μεγάλο κόκκινο G ᚷ και το ρουνικό των ξωτικών, ᛉ.

Αυτό ήταν το σημάδι του Γκάνταλφ και φυσικά ο γέρος ήταν ο Γκάνταλφ ο Μάγος, που η φήμη του στο Σάιρ οφειλόταν κυρίως στη δεξιοσύνη του με τις φωτιές, τους καπνούς και τα φώτα. Η πραγματική του δουλειά ήταν πάρα πολύ πιο δύσκολη κι επικίνδυνη, αλλά οι κάτοικοι του Σάιρ δεν ήξεραν τίποτα γι' αυτήν. Γι' αυτούς, ο μάγος ήταν απλά και μόνο μια απ' τις «ατραξιόν» του Πάρτι. Κι από κει ξεπηδούσε η χαρά των χομπιτοπιτσιρικιών. «Γκάνταλφ ο καταπληκτικός!» φώναζαν κι ο γέρος χαμογελούσε. Τον ήξεραν εξ όψεως, αν και φανερωνόταν στο Χόμπιτον σπάνια και ποτέ δεν έμενε για πολύ, αλλά ούτε αυτά ούτε οι μεγαλύτεροί τους, εκτός απ' τους γέρους, δεν είχαν δει τα πυροτεχνήματά του — αυτά ανήκαν στο θρυλικό παρελθόν.

Όταν ο γέροντας, με τη βοήθεια του Μπίλμπο και μερικών νάνων, τελείωσαν το ξεφόρτωμα, ο Μπίλμπο μοίρασε μερικές δεκάρες. Όμως ούτε ένα πυροτέχνημα, ούτε μια τράκα-τρούκα δεν έπεσε, προς απογοήτευση των θεατών.

— Δρόμο τώρα! είπε ο Γκάνταλφ. Θα δείτε πολλά όταν έρθει η ώρα.

Έπειτα εξαφανίστηκε μέσα με τον Μπίλμπο κι η πόρτα έκλεισε. Οι χομπιτοπιτσιρίκοι μάταια κοίταζαν την πόρτα για λίγη ώρα και μετά έφυγαν, πιστεύοντας πως η μέρα του πάρτι δε θα 'ρθει ποτέ.

Μέσα στο Μπαγκ Εντ, ο Μπίλμπο κι ο Γκάνταλφ κάθονταν στ' ανοιχτό παράθυρο σ' ένα μικρό δωμάτιο που κοίταζε δυτικά στον κήπο. Το απομεσήμερο ήταν ειρηνικό και γεμάτο φως. Τα λουλούδια έλαμπαν κόκκινα και χρυσαφιά: σκυλάκια κι ήλιοι και καπουτσίνια σέρνονταν πάνω στους τοίχους και κρυφοκοίταζαν απ' τα στρογγυλά παράθυρα.

— Πόσο ζωηρός φαίνεται ο κήπος σου! είπε ο Γκάνταλφ.

— Ναι, είπε ο Μπίλμπο. Πολύ τον αγαπώ, στ' αλήθεια, κι όλο το αγαπημένο παλιό Σάιρ. Νομίζω όμως πως μου χρειάζονται διακοπές.

— Δηλαδή, θ' ακολουθήσεις το σχέδιό σου;

— Βέβαια. Το 'χω αποφασίσει μήνες τώρα και δεν τ' αλλάζω.

— Πολύ καλά. Δε χρειάζεται να πούμε περισσότερα. Ακολούθησε το σχέδιό σου — όλο σου το σχέδιο όμως — κι ελπίζω πως θα βγει σε καλό και για σένα και για όλους εμάς.

— Το ελπίζω. Οπωσδήποτε σκοπεύω να διασκεδάσω την Πέμπτη και να κάνω και το αστείο μου.

— Ποιος θα γελάσει άραγε; είπε ο Γκάνταλφ κουνώντας το κεφάλι του.

— Θα δούμε, είπε ο Μπίλμπο.

Την άλλη μέρα πάρα πολλά κάρα ανέβηκαν το Λόφο. Θα ακούγονταν

ίσως μερικά παράπονα ότι δεν προτίμησε τους ντόπιους, αλλ' εκείνη ακριβώς τη βδομάδα άρχισαν να ξεχύνονται απ' το Μπαγκ Εντ παραγγελίες για κάθε είδους προμήθεια, εμπόρευμα ή πολυτέλεια που μπορούσε να βρεθεί στο Χόμπιτον, στο Νεροχώρι ή κάπου στη γύρω περιοχή. Ο κόσμος ενθουσιάστηκε κι άρχισαν να σβήνουν τις μέρες απ' το ημερολόγιο κι είχαν το νου τους στον ταχυδρόμο ελπίζοντας να λάβουν πρόσκληση.

Σύντομα οι προσκλήσεις άρχισαν να ξεχύνονται και το Ταχυδρομείο του Χόμπιτον μπλοκαρίστηκε. Το Ταχυδρομείο του Μπαιγουότερ πλημμύρισε τόσο, ώστε ζήτησαν εθελοντές ταχυδρόμους. Ένα σωρό απ' αυτούς συνέχεια ανέβαιναν στο Λόφο μεταφέροντας ευγενικές παραλλαγές του: *«Ευχαριστώ, θα έλθω οπωσδήποτε».*

Μια ταμπέλα έκανε την εμφάνισή της στην εξώπορτα του Μπαγκ Εντ: ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΗ ΕΧΟΝΤΑΣ ΣΧΕΣΙΝ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΝ ΤΟΥ ΠΑΡΤΙ. Ακόμα κι αυτοί που είχαν ή προσποιούνταν πως είχαν δουλειά για το πάρτι, σπάνια παίρναν άδεια για να μπουν. Ο Μπίλμπο ήταν πολύ απασχολημένος: έγραφε προσκλήσεις, τσεκάριζε απαντήσεις, περιτύλιγε τα δώρα κι έκανε και μερικές εντελώς δικές του προετοιμασίες. Απ' τη μέρα που ήρθε ο Γκάνταλφ, είχε κρυφτεί και κανείς δεν τον έβλεπε.

Ένα πρωί οι χόμπιτ ξύπνησαν και βρήκαν πως το μεγάλο χωράφι, που ήταν στα νότια της μπροστινής πόρτας του Μπίλμπο, είχε σκεπαστεί με σκοινιά και κοντάρια για τέντες κι αντίσκηνα. Είχαν ανοίξει μια ξεχωριστή είσοδο στην πλευρά προς το δρόμο κι είχαν φτιάξει φαρδιά σκαλοπάτια και μια μεγάλη άσπρη εξώπορτα. Οι τρεις χομπιτο-οικογένειες του Μπάγκσοτ Ρόου δίπλα στο χωράφι, παρακολουθούσαν τα πάντα μ' ενδιαφέρον κι όλοι τις ζήλευαν. Ο γερο-Γκάμγκη έπαψε ακόμα και να κάνει πως δουλεύει στον κήπο του.

Άρχισαν να στήνονται οι τέντες. Υπήρχε ένα ιδιαίτερα μεγάλο αντίσκηνο, τόσο μεγάλο, που, ένα δέντρο που φύτρωνε στο χωράφι, έβγαινε από μέσα του και στεκόταν περήφανο κοντά στη μια άκρη, στην κορφή του τραπεζιού των επισήμων. Σ' όλα τα κλαδιά κρεμάστηκαν λάμπες. Εκείνο όμως που υποσχόταν τα πιο πολλά (κατά τη γνώμη των χόμπιτ) ήταν μια τεράστια υπαίθρια κουζίνα, που στήθηκε στη βορινή γωνιά του χωραφιού. Σωρός μάγειροι από κάθε πανδοχείο κι εστιατόριο μίλια γύρω, έφτασαν και συμπλήρωσαν τους νάνους και τους άλλους περίεργους ξένους που έμεναν στο Μπαγκ Εντ. Η έξαψη είχε φτάσει στο αποκορύφωμά της.

Τότε, την Τετάρτη, την παραμονή του Πάρτι, ο καιρός συννέφιασε. Η ανησυχία ήταν μεγάλη. Και επιτέλους! Η Πέμπτη, 22 του Σεπτέμβρη, ξημέρωσε. Ο ήλιος ανάτειλε, τα σύννεφα εξαφανίστηκαν, οι σημαίες υψώθηκαν και το πανηγύρι άρχισε.

Ο Μπίλμπο Μπάγκινς το είχε βαφτίσει *πάρτι*, στ' αλήθεια όμως ήταν μια ποικιλία από διασκεδάσεις, που ήταν όλες συγκεντρωμένες μαζί. Γιατί όλοι όσοι ζούσαν κοντά ήταν καλεσμένοι. Πολύ λίγοι, κατά λάθος, δεν πήραν πρόσκληση, αλλά μιας κι όλοι ήρθαν δεν πείραξε. Προσκλήθηκε ακόμα πολύς κόσμος από άλλα μέρη του Σάιρ και μερικοί πέρα από τα σύνορα επίσης. Ο Μπίλμπο καλωσόριζε ο ίδιος προσωπικά τους καλεσμένους (και τους αυτοπρόσκλητους) στην καινούρια εξώπορτα. Έδινε δώρα σ' όλους. Ήταν και μερικοί μάλιστα που ξανάβγαιναν από πίσω και ξαναέρχονταν πάλι από εμπρός. Οι χόμπιτ μοιράζουν δώρα στα γενέθλιά τους. Όχι πολύ ακριβά κατά κανόνα ούτε και τόσο απλόχερα όπως τώρα, αλλά δεν ήταν και κακό τούτο το σύστημα. Πραγματικά στο Χόμπιτον και στο Μπαϊγουότερ κάθε μέρα του χρόνου ήταν και τα γενέθλια κάποιου, έτσι κάθε χόμπιτ σ' αυτά τα μέρη είχε την πιθανότητα να λαβαίνει τουλάχιστον ένα δώρο μια φορά τη βδομάδα. Ποτέ όμως δεν τα βαριόντουσαν.

Αυτή τη φορά όμως τα δώρα ήταν ασυνήθιστα καλά. Τα χομπιτοπιτσιρίκια τόσο πολύ ξεχάστηκαν, που για λίγο σχεδόν λησμόνησαν το φαΐ. Υπήρχαν παιγνίδια, που όμοιά τους δεν είχαν ξαναδεί. Όλα ήταν όμορφα και μερικά, φως φανάρι, μαγικά. Πραγματικά μερικά απ' αυτά είχαν παραγγελθεί ένα χρόνο μπροστά κι είχαν έρθει όλο το δρόμο απ' το Βουνό και απ' την Πόλη της Κοιλάδας και ήταν αληθινά φτιαγμένα από νάνους.

Όταν όλοι οι ξένοι είχαν καλωσοριστεί και είχαν τέλος περάσει την εξώπορτα, άρχισαν τραγούδια, χοροί, μουσική, παιγνίδια και, φυσικά, φαγητό και πιοτό. Υπήρχαν τρία επίσημα γεύματα: μεσημεριανό, τσάι και δείπνο (ή γεύμα). Αλλά το μεσημεριανό και το τσάι ξεχώριζαν κυρίως απ' το ότι εκείνη την ώρα όλοι οι καλεσμένοι ήταν καθισμένοι κι έτρωγαν μαζί. Την υπόλοιπη ώρα απλώς ήταν ένα σωρό κόσμος, που έτρωγαν κι έπιναν συνέχεια απ' τις έντεκα ως τις εξήμισι, που άρχισαν τα πυροτεχνήματα.

Τα πυροτεχνήματα ήταν του Γκάνταλφ: κι όχι μόνο τα έφερε αυτός, αλλά και τα σχεδίασε ο ίδιος· και τα ειδικά εφέ, σετ και πτήσεις από ρουκέτες τα ξεκινούσε αυτός. Υπήρχε όμως και απλόχερη μοιρασιά από βεγγαλικά, φωτοβολίδες, τρακατρούκες, δαυλούς, φανούς νάνων, ξωτικο-σιντριβάνια, καλικαντζαροφάναρα και βαρελότα.

Όλα ήταν καταπληκτικά. Όσο γερνούσε ο Γκάνταλφ τόσο καλυτέρευε η τέχνη του.

Ήταν κάτι ρουκέτες που έμοιαζαν σπινθηροβόλα πουλιά που πετούσαν και κελαηδούσαν με γλυκιές φωνές. Πράσινα δέντρα με κορμούς από μαύρο καπνό: τα φύλλα τους άνοιγαν λες κι όλη η άνοιξη ξεδιπλωνόταν σ' ένα λεπτό και τα λαμπερά κλαδιά τους έριχναν φωτεινά λουλούδια πάνω στους έκπληκτους χόμπιτ κι εξαφανίζονταν με μια γλυκιά μυρωδιά πριν αγγίξουν τα πρόσωπά τους, που κοίταζαν προς τα πάνω. Μερικά πυ-

ροτεχνήματα ήταν σαν σιντριβάνια από πεταλούδες, που πετούσαν λαμπυρίζοντας στα δέντρα· άλλα ήταν σαν στήλες από χρωματιστές φωτιές, που υψώνονταν και άλλαζαν και γίνονταν αετοί ή πλοία που ταξιδεύουν ή κοπάδια από κύκνους που πετούν. Είχε και μια κόκκινη καταιγίδα και μια μπόρα με κίτρινη βροχή· ένα δάσος από ασημένια δόρατα που πετάγονταν ξαφνικά στον αέρα με μια κραυγή, σαν στρατός στη μάχη, κι έπεφταν πάλι στο Νερό μ' ένα τσίριγμα σαν εκατό καυτά φίδια. Τέλος είχε και μια τελευταία έκπληξη, προς τιμήν του Μπίλμπο, που ξάφνιασε πολύ τους χόμπιτ, όπως ήταν και η πρόθεση του Γκάνταλφ. Τα φώτα έσβησαν· απλώθηκε πολύς καπνός. Μαζεύτηκε κι έγινε σαν βουνό που φαίνεται από μακριά και η κορφή του άρχισε να φεγγοβολάει. Ξεπετάχτηκαν πράσινες και πορφυρένιες φλόγες. Βγήκε πετώντας ένας χρυσοκόκκινος δράκος — όχι βέβαια σε φυσικό μέγεθος, όμως φοβερά ζωντανός: φωτιά έβγαινε απ' τα σαγόνια του, τα μάτια του άστραφταν· ακούστηκε ένας βρυχηθμός και βούιξε τρεις φορές πάνω απ' τα κεφάλια του κόσμου. Όλοι τραβήχτηκαν και πολλοί έπεσαν μπρούμυτα. Ο δράκος πέρασε σαν τρένο εξπρές, έκανε μια τούμπα κι έσκασε πάνω απ' το Νεροχώρι με μια έκρηξη που σε ξεκούφαινε.

— Αυτό είναι το σήμα για το δείπνο! είπε ο Μπίλμπο.

Ο πόνος κι ο τρόμος χάθηκαν αμέσως και οι πεσμένοι κάτω χόμπιτ πήδηξαν ορθοί. Ένα υπέροχο δείπνο ήταν έτοιμο για όλους: δηλαδή για όλους εκτός απ' εκείνους που ήταν καλεσμένοι στο ξεχωριστό οικογενειακό τραπέζι. Αυτό έγινε στο μεγάλο αντίσκηνο με το δέντρο. Οι προσκλήσεις ήταν περιορισμένες στις δώδεκα δωδεκάδες (ένας αριθμός που οι χόμπιτ τον έλεγαν ένα Γκρόσο, αν κι η λέξη πιστευόταν πως δεν ήταν κατάλληλη όταν εννοούσες ανθρώπους) και οι καλεσμένοι ήταν διαλεγμένοι απ' όλες τις οικογένειες που ο Μπίλμπο κι ο Φρόντο συγγένευαν, προσθέτοντας και μερικούς ξεχωριστούς φίλους που δεν ήταν συγγενείς (όπως ο Γκάνταλφ). Ανάμεσά τους ήταν και πολλοί νεαροί χόμπιτ, με την άδεια των γονιών τους· γιατί οι χόμπιτ είναι μαλακοί με τα παιδιά τους στο θέμα του να κάθονται αργά, ιδίως όταν δινόταν η ευκαιρία να έχουν ένα γεύμα δωρεάν. Γιατί για ν' αναθρέψεις μικρούς χόμπιτ χρειαζόταν ένα σωρό φαΐ.

Ήταν παρόντες πολλοί Μπάγκινς και Μπόφιν και Τουκ και Μπράντιμπακ και Μπόλγκερ. Ήταν διάφοροι Σκαλιστές (συγγενείς της γιαγιάς του Μπίλμπο Μπάγκινς), διάφοροι Στρογγυλοπρόσωποι (συγγενείς του παππού του τού Τουκ), μερικοί διαλεγμένοι Τρυπωτές, Ζωστοί, Ασβόσπιτοι, Καλόψυχοι, Σαλπιστές, Μεγαλοπόδαροι. Μερικοί απ' αυτούς ήταν μακρινοί συγγενείς του Μπίλμπο και μερικοί δεν ξανάχαν έρθει στο Χόμπιτον, γιατί ζούσαν σε απόμακρες περιοχές του Σάιρ. Οι Σάκβιλ-Μπάγκινς δεν ήταν ξεχασμένοι. Ο Όθο κι η γυναίκα του η Λομπέλια ήταν παρόντες. Αντιπαθούσαν τον Μπίλμπο κι απεχθάνονταν το Φρόντο, αλλά η κάρτα με την πρόσκληση ήταν τόσο μεγαλόπρεπη, γραμμένη με χρυσό μελάνι,

που τους στάθηκε αδύνατο ν' αρνηθούν. Εκτός τούτου, ο ξάδελφος του Μπίλμπο, χρόνια τώρα, ειδικευόταν στη μαγειρική και η κουζίνα του ήταν φημισμένη.

Όλοι οι εκατόν σαράντα τέσσερις καλεσμένοι περίμεναν ένα ευχάριστο γεύμα, αν και φοβόντουσαν λιγάκι το λόγο του οικοδεσπότη μετά το φαγητό (κάτι που ήταν απαραίτητο). Υπήρχαν πολλές πιθανότητες ν' αρχίσει να λέει ποιήματα και μερικές φορές, μετά από κανένα-δυο ποτηράκια, άρχιζε να μιλάει για θεότρελες περιπέτειες του μυστηριώδους ταξιδιού του. Οι καλεσμένοι δεν έμειναν απογοητευμένοι: το τραπέζι ήταν *πολύ* ευχάριστο, ήταν πραγματικά μια διασκέδαση που σε απορροφούσε: πλούσια, άφθονη, με μεγάλη ποικιλία και διάρκεια. Οι αγορές τροφίμων έπεσαν σχεδόν στο μηδέν σ' όλη την περιοχή τη βδομάδα που ακολούθησε, αλλά επειδή οι παραγγελίες του Μπίλμπο είχαν αδειάσει τ' αποθέματα απ' τα πιο πολλά μαγαζιά, κελάρια κι αποθήκες για μίλια γύρω, αυτό δεν πείραξε και πολύ.

Μετά το συμπόσιο (λίγο ως πολύ) ακολούθησε ο Λόγος. Οι πιο πολλοί της παρέας όμως βρίσκονταν σε βολική διάθεση, στο απολαυστικό εκείνο στάδιο, που το 'λεγαν «το γέμισμα στις γωνίες». Ρουφούσαν τ' αγαπημένα τους ποτά και μασουλούσαν τις αγαπημένες τους λιχουδιές κι οι φόβοι τους ήταν ξεχασμένοι. Ήταν προετοιμασμένοι ν' ακούσουν οτιδήποτε και να χειροκροτήσουν έπειτα από κάθε τελεία.

— *Αγαπητοί μου Καλεσμένοι,* άρχισε ο Μπίλμπο, αφού σηκώθηκε απ' τη θέση του.

— Ησυχία, ησυχία, ησυχία, φώναξαν και συνέχισαν να φωνάζουν όλοι μαζί, λες κι ήταν απρόθυμοι ν' ακολουθήσουν την ίδια τους τη συμβουλή.

Ο Μπίλμπο άφησε τη θέση του και πήγε κι ανέβηκε όρθιος πάνω σε μια καρέκλα κάτω απ' το κατάφωτο δέντρο. Το φως απ' τα φαναράκια έπεφτε στο πρόσωπό του, που ακτινοβολούσε· τα χρυσά του κουμπιά άστραφταν στο κεντημένο του μεταξωτό γιλέκο· όλοι μπορούσαν να τον δουν να στέκεται και να κουνάει το ένα χέρι στον αέρα, το άλλο ήταν στην τσέπη του παντελονιού του.

— *Αγαπητοί μου Μπάγκινς και Μπόφιν,* άρχισε πάλι· *και αγαπητοί μου Τουκ, Μπράντιμπακ και Μπόλγκερ· και Σκαλιστές και Στρογγυλοπρόσωποι, Τρυπωτές και Σαλπιστές και Ζωστοί, Καλόψυχοι, Ασβόσπιτοι και Μεγαλοπόδαροι.*

— *Μεγαλοποδαράτοι*! φώναξε ένας γηραλέος χόμπιτ απ' το πίσω μέρος του αντίσκηνου.

Τ' όνομά του φυσικά ήταν Μεγαλοπόδαρος και του άξιζε πέρα ως πέρα. Τα πόδια του ήταν μεγάλα και ιδιαίτερα μαλλιαρά και τα 'χε και τα δυο πάνω στο τραπέζι.

— *Μεγαλοπόδαροι,* ξανάπε ο Μπίλμπο. *Επίσης, καλοί μου Σάκβιλ-*

Μπάγκινς, που σας καλωσορίζω ξανά επιτέλους στο Μπαγκ Εντ. Σήμερα κλείνω τα εκατον έντεκα.

— Ζήτω! Ζήτω! Χρόνια Πολλά, φώναξαν κι άρχισαν να χτυπούν χαρούμενα τα τραπέζια.

Ο Μπίλμπο τα πήγαινε θαυμάσια. Αυτά που έλεγε ήταν ό,τι έπρεπε: λίγα και συνηθισμένα.

— *Ελπίζω ότι όλοι σας διασκεδάζετε όσο κι εγώ.*

Οι ζητωκραυγές έγιναν εκκωφαντικές. Ακούστηκαν φωνές *Ναι* (και *Όχι*). Έγινε φασαρία με τρουμπέτες και αυλούς και σουραύλια και φλάουτα κι άλλα μουσικά όργανα. Γιατί, όπως είπαμε, ήταν ένα σωρό μικροί χόμπιτ παρόντες. Έριχναν εκατοντάδες μουσικές τρακατρούκες. Οι πιο πολλές απ' αυτές είχαν τη σφραγίδα ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ απάνω τους· αυτή δεν έλεγε πολλά στους πιο πολλούς απ' τους χόμπιτ, όλοι όμως συμφωνούσαν πως οι τρακατρούκες ήταν θαυμάσιες. Είχαν μέσα τους μουσικά όργανα, μικρά, αλλά τέλεια κατασκευασμένα, με ωραίους τόνους. Και σε μια γωνιά μερικοί νεαροί Τουκ και Μπράντιμπακ, υποθέτοντας πως ο θείος Μπίλμπο είχε τελειώσει (αφού είχε πει όλα όσα ήταν αναγκαία), έφτιαξαν μια αυτοσχέδια ορχήστρα κι άρχισαν ένα χαρούμενο χορευτικό σκοπό. Ο νεαρός κύριος Έβεραρντ Τουκ και η Δεσποινίς Μέλιτοτ Μπράντιμπακ ανέβηκαν σ' ένα τραπέζι και με κουδούνια στα χέρια τους άρχισαν να χορεύουν το Σπρινγκλ-Ρινγκ: έναν ωραίο, αλλά λιγάκι ζωηρό, χορό.

Ο Μπίλμπο όμως δεν είχε τελειώσει. Αρπάζοντας μια καραμούζα από έναν πιτσιρικά εκεί δίπλα, σφύριξε τρεις φορές δυνατά. Ο σαματάς έκοψε.

— *Δεν θα σας κρατήσω πολύ,* φώναξε. Όλη η συντροφιά φώναξε «ζήτω». *Σας προσκάλεσα όλους εδώ μαζί μ' ένα Σκοπό.*

Κάτι στον τρόπο που το είπε αυτό έκανε εντύπωση. Σχεδόν έγινε ησυχία κι ένας δυο Τουκ τέντωσαν τ' αυτιά τους.

— *Στ' αλήθεια σας κάλεσα για τρεις Σκοπούς! Πρώτα πρώτα για να σας πω ότι σας συμπαθώ όλους πάρα πολύ κι ότι εκατον έντεκα χρόνια είναι πάρα πολύ λίγα για να ζήσει κανείς ανάμεσα σε τέτοιους εξαιρετικούς και θαυμάσιους χόμπιτ.*

Τρομακτικό ξέσπασμα ικανοποίησης.

— *Δεν ξέρω ούτε τους μισούς από σας, ούτε το μισό απ' όσο θα 'θελα· κι αγαπώ λιγότερο απ' τους μισούς από σας το μισό απ' όσο αξίζετε.*

Αυτό ήταν κάπως απρόσμενο και μάλλον δύσκολο. Ακούστηκαν μερικά σκόρπια χειροκροτήματα, αλλά οι πιο πολλοί προσπαθούσαν να το καταλάβουν και να δουν αν ήταν κομπλιμέντο.

— *Κατά δεύτερο λόγο, για να γιορτάσουμε τα γενέθλιά μου.* Πάλι ζητωκραυγές. *Καλύτερα θα 'πρεπε να πω: τα γενέθλιά ΜΑΣ. Γιατί, βέβαια, είναι και τα γενέθλια του ανεψιού και κληρονόμου μου, του Φρόντο. Σήμερα ενη-*

λικιώνεται και αποκτά την Κληρονομιά του.

Μερικά απρόθυμα χειροκροτήματα απ' τους μεγαλύτερους και μερικές δυνατές κραυγές «Φρόντο! Φρόντο! Καλέ γερο-Φρόντο», απ' τους νεότερους. Οι Σάκβιλ-Μπάγκινς συνοφρυώθηκαν κι αναρωτήθηκαν τι σήμαινε το «αποκτά την κληρονομιά του».

— *Μαζί κι οι δυο κάνουμε τα εκατόν σαράντα τέσσερα. Ο αριθμός σας διαλέχτηκε για ν' αποτελεί αυτό το αξιοπρόσεχτο άθροισμα: Ένα Γκρόσο, αν μπορώ να χρησιμοποιήσω τη φράση.*

Καμιά ζητωκραυγή. Αυτό ήταν γελοίο. Πολλοί καλεσμένοι και ιδιαίτερα οι Σάκβιλ-Μπάγκινς είχαν προσβληθεί κι ένιωθαν σίγουρα πως τους κάλεσαν μόνο και μόνο για να κλείσει ο απαιτούμενος αριθμός, σαν τα είδη σ' ένα πακέτο, «Ένα Γκρόσο, μα την αλήθεια! Τι λαϊκή έκφραση!».

— *Είναι επίσης, αν μου επιτρέπεται ν' αναφερθώ σε παλιές ιστορίες, η επέτειος της άφιξής μου μ' ένα βαρέλι στο Έσγκαροθ στη Μακριά Λίμνη — αν και σ' εκείνη την περίπτωση είχα ξεχάσει πως ήταν τα γενέθλιά μου. Τότε ήμουν μόνο πενήντα ένα και τα γενέθλιά μου δε μου φαίνονταν τόσο σπουδαία. Το συμπόσιο όμως ήταν θαυμάσιο, αν και είχα αρπάξει ένα γερό κρυολόγημα, θυμάμαι και μπορούσα μόνο να πω: «Θαθ ευχαριθτώ πολύ». Τώρα το ξαναλέω πιο σωστά: «Σας ευχαριστώ πολύ που ήρθατε στο μικρό μου το πάρτι».*

Πεισμωμένη σιωπή. Όλοι φοβόντουσαν πως κάποιο τραγούδι ή ποίημα απειλούσε ν' ακολουθήσει τώρα. Είχαν αρχίσει να βαριούνται. Γιατί δε σταματούσε να μιλάει και να τους αφήσει να πιουν στην υγειά του; Ο Μπίλμπο όμως ούτε τραγούδησε ούτε απάγγειλε. Σταμάτησε για μια στιγμή.

— *Τρίτο και τελευταίο,* είπε, *θέλω να κάνω μια ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ.* Είπε την τελευταία λέξη τόσο δυνατά και ξαφνικά, που όλοι όσοι ακόμα μπορούσαν ανακάθισαν. *Λυπάμαι ν' ανακοινώσω ότι — αν και καθώς είπα, εκατόν έντεκα χρόνια παρά είναι λίγος χρόνος για να ζήσω ανάμεσά σας — αυτό είναι το ΤΕΛΟΣ. Φεύγω. Σας αφήνω. ΤΩΡΑ ΑΝΤΙΟ!*

Κατέβηκε κάτω κι εξαφανίστηκε. Έγινε μια εκτυφλωτική αστραπή και οι καλεσμένοι όλοι έκλεισαν τα μάτια τους. Όταν τ' άνοιξαν ο Μπίλμπο δε φαινόταν πουθενά. Εκατόν σαράντα τέσσερις κατάπληκτοι χόμπιτ κάθισαν με κομμένη τη φωνή. Ο γερο-Όντο ο Μεγαλοπόδαρος κατέβασε τα πόδια του κάτω απ' το τραπέζι και τα χτύπησε κάτω. Έπειτα έγινε νεκρική σιωπή μέχρι που ξαφνικά, έπειτα από αρκετές βαθιές ανάσες, κάθε Μπάγκινς, Μπόφιν, Τουκ, Μπράντιμπακ, Μπόλγκερ, Σκαλιστής, Στρογγυλοπρόσωπος, Τρυπωτής, Ζωστός, Ασβόσπιτος, Καλόψυχος, Σαλπιστής και Μεγαλοπόδαρος άρχισαν να μιλούν μαζί.

Γενικά συμφώνησαν ότι το αστείο ήταν πολύ κακόγουστο, και χρειάστηκε κι άλλο φαΐ και πιοτό για να γιατρευτούν οι ξένοι απ' το σοκ και την ενόχληση. «Είναι τρελός. Εγώ πάντα το 'λεγα», ήταν το πιο πιθανό και πιο συνηθισμένο σχόλιο. Ακόμα και οι Τουκ (μ' ελάχιστες εξαιρέσεις) θεώρησαν πως η διαγωγή του Μπίλμπο ήταν εξωφρενική. Για την ώρα οι πιο πολλοί πίστευαν πως η εξαφάνισή του δεν ήταν τίποτ' άλλο παρά ένα γελοίο αστείο.

Ο γερο-Ρόρι Μπράντιμπακ όμως δεν ήταν τόσο βέβαιος. Ούτε τα γερατειά του ούτε το λουκούλλειο γεύμα τού είχαν θολώσει το μυαλό κι είπε στη νύφη του την Εσμεράλδα:

– Υπάρχει κάτι που δε μ' αρέσει εδώ, αγαπητή μου! Πιστεύω πως ο τρελο-Μπάγκινς πήρε τους δρόμους πάλι. Το γερο-ανόητο! Αλλά εγώ γιατί να στενοχωριέμαι; Τα φαγητά δεν τα πήρε μαζί του.

Φώναξε δυνατά στο Φρόντο να στείλει κρασί πάλι προς τα κει.

Ο Φρόντο ήταν ο μόνος απ' τους παρόντες που δεν είχε πει τίποτα. Για κάμποση ώρα είχε καθίσει αμίλητος δίπλα στην άδεια καρέκλα του Μπίλμπο κι είχε αγνοήσει όλα τα σχόλια και τις ερωτήσεις. Φυσικά το διασκέδαζε το αστείο αν και το 'ξερε από πριν. Δύσκολα τα κατάφερε να μη γελάσει βλέποντας την αγανακτισμένη έκπληξη των καλεσμένων. Αλλά ταυτόχρονα, βαθιά μέσα του, ήταν ανήσυχος: διαπίστωσε ξαφνικά πως αγαπούσε πολύ το γερο-χόμπιτ. Οι περισσότεροι καλεσμένοι συνέχισαν το φαΐ και το πιοτό και τη συζήτηση για τις παραξενιές του Μπίλμπο Μπάγκινς, παλιές και τωρινές. Αλλά οι Σάκβιλ-Μπάγκινς είχαν φύγει καταθυμωμένοι. Ο Φρόντο δεν ήθελε ν' ανακατευτεί άλλο με το πάρτι. Παράγγειλε να σερβίρουν κι άλλο κρασί· μετά άδειασε το ποτήρι του σιωπηλά στην υγειά τού Μπίλμπο και γλίστρησε έξω απ' το αντίσκηνο.

Όσο για τον Μπίλμπο Μπάγκινς, την ώρα που έβγαζε το λόγο του, ψηλαφούσε το χρυσό δαχτυλίδι στην τσέπη του: το μαγικό του δαχτυλίδι που το 'χε κρατήσει κρυφό τόσα χρόνια. Όπως κατέβαινε, το πέρασε στο δάχτυλό του κι από τότε κανείς χόμπιτ δεν τον ξανάδε στο Χόμπιτον.

Προχώρησε ζωηρά πίσω στην τρύπα του και στάθηκε για μια στιγμή, ακούγοντας μ' ένα χαμόγελο την οχλοβοή στο αντίσκηνο και τους θορύβους απ' τη διασκέδαση σ' άλλα μέρη του χωραφιού. Μετά μπήκε μέσα. Έβγαλε τα καλά του ρούχα, δίπλωσε και τύλιξε σε χαρτί το κεντημένο μεταξωτό του γιλέκο και το φύλαξε. Μετά φόρεσε γρήγορα κάτι παλιά κι ακατάστατα ρούχα και ζώστηκε μια φθαρμένη πέτσινη ζώνη. Απ' αυτήν κρεμόταν ένα κοντό σπαθί μέσα σε μια ταλαιπωρημένη δερμάτινη θήκη. Από ένα κλειδωμένο συρτάρι, που μύριζε ναφθαλίνη, έβγαλε ένα παλιό μανδύα και μια κουκούλα. Ήταν κλειδωμένα, λες κι ήταν πολύ πολύτιμα,

αλλά ήταν τόσο μπαλωμένα και λεκιασμένα απ' τον καιρό, που το αρχικό τους χρώμα μόλις και μετά βίας το μάντευες: ίσως να ήταν σκούρο πράσινο. Του έπεφταν μάλλον μεγάλα. Μετά πήγε στο γραφείο του και μέσα από ένα μεγάλο χρηματοκιβώτιο έβγαλε έναν μπόγο τυλιγμένο με παλιά ρούχα κι ένα δερματόδετο χειρόγραφο κι ακόμα ένα μεγάλο φουσκωμένο φάκελο. Το βιβλίο και τον μπόγο τα ζούληξε πάνω πάνω σε μια βαριά βαλίτσα που ήταν εκεί σχεδόν γεμάτη. Μέσα στο φάκελο έβαλε το χρυσό δαχτυλίδι και τη λεπτή του αλυσίδα και μετά τον σφράγισε κι έγραψε απ' έξω το όνομα του Φρόντο. Στην αρχή τον έβαλε πάνω απ' το τζάκι. Ξαφνικά όμως τον πήρε και τον έχωσε στην τσέπη του. Τη στιγμή ακριβώς εκείνη άνοιξε η πόρτα κι ο Γκάνταλφ μπήκε γρήγορα μέσα.

— Γεια σου! είπε ο Μπίμπο. Αναρωτιόμουν αν θα 'ρχόσουν.

— Χαίρομαι που σε βρίσκω ορατό, απάντησε ο μάγος και κάθισε σε μια καρέκλα. Ήθελα να σε προλάβω και να σου πω δυο τελευταία λόγια. Φαντάζομαι πως θα νομίζεις πως όλα έγιναν καταπληκτικά και σύμφωνα με το σχέδιο;

— Και βέβαια, είπε ο Μπίλμπο. Αν κι εκείνη η αστραπή ήταν ουρανοκατέβατη: αφού ξάφνιασε κι εμένα, βάλε τι έγινε με τους άλλους! Αυτήν την πρόσθεσες από μόνος σου, φαντάζομαι;

— Βέβαια. Πολύ σοφά κράτησες αυτό το δαχτυλίδι κρυφό όλ' αυτά τα χρόνια και μου φάνηκε απαραίτητο να δώσω στους καλεσμένους σου κάτι άλλο που να φαίνεται πως εξηγεί την ξαφνική σου εξαφάνιση.

— Και μου χάλασες το αστείο. Είσαι ένας γερο-περίεργος που ανακατεύεται παντού, γέλασε ο Μπίλμπο, αλλά φαντάζομαι πως εσύ ξέρεις ποιο είναι το καλύτερο όπως συνήθως.

— Το ξέρω — όταν ξέρω κάτι. Όμως δε νιώθω και πολύ σίγουρος σ' όλη αυτή την υπόθεση. Τώρα έχει φτάσει στο τελικό της σημείο. Το 'κανες το αστείο σου και τρόμαξες ή πρόσβαλες τους πιο πολλούς απ' τους συγγενείς σου κι έδωσες σ' όλο το Σάιρ κάτι για να μιλάνε εννιά μέρες ή μάλλον ενενήντα εννιά. Θα προχωρήσεις και παρακάτω;

— Ναι, μα φυσικά. Νιώθω πως μου χρειάζονται διακοπές, διακοπές διαρκείας, όπως σου ξανάχω πει. Είναι πιθανό να κάνω διακοπές μόνιμες: δεν πιστεύω πως θα γυρίσω πίσω. Στ' αλήθεια, δεν το σκοπεύω και γι' αυτό έχω κάνει όλες μου τις προετοιμασίες.

»Είμαι γέρος, Γκάνταλφ. Δε μου φαίνεται, αλλά αρχίζω να το νιώθω βαθιά μες στην καρδιά μου. *Καλοδιατηρημένος* αλήθεια! ξεφύσηξε. Κι όμως νιώθω ολόκληρος ξελεπτυσμένος, κάπως σαν *τεντωμένος*, αν με καταλαβαίνεις τι θέλω να πω: σαν το βούτυρο που το 'χουν απλώσει σε πάρα πολύ ψωμί. Αυτή η κατάσταση δεν μπορεί να είναι φυσιολογική. Μου χρειάζεται μια αλλαγή ή κάτι τέλος πάντων.

Ο Γκάνταλφ τον κοίταξε περίεργα και προσεκτικά.

— Όχι, δε φαίνεται φυσιολογική, είπε σκεφτικά. Όχι, τελικά πιστεύω πως το σχέδιό σου πιθανώς να είναι το καλύτερο.

— Λοιπόν, το 'χω αποφασίσει, οπωσδήποτε. Θέλω να ξαναδώ βουνά, Γκάνταλφ, *βουνά* και μετά να βρω κάποιο μέρος για να *ξεκουραστώ*. Με ειρήνη και ησυχία, χωρίς ένα σωρό συγγενείς να χώνουν τη μύτη τους παντού, κι ένα σωρό αναθεματισμένους ξένους να κρέμονται στο κουδούνι. Ίσως να μπορέσω να βρω κάποιο μέρος για να τελειώσω το βιβλίο μου. Έχω σκεφτεί κι έναν ωραίο τρόπο να το κλείσω: *Και ζήσαμε εμείς καλά κι αυτός καλύτερα, ώσπου τέλειωσαν οι μέρες του.*

Ο Γκάνταλφ γέλασε.

— Το ελπίζω, αλλά κανείς δε θα διαβάσει το βιβλίο, όπως κι αν τελειώνει.

— Ω! μα δεν αποκλείεται να το διαβάσουν στο μέλλον. Ο Φρόντο έχει κιόλας διαβάσει κάμποσο, ως εκεί που το 'χω φτάσει. Θα 'χεις το νου σου και στο Φρόντο, έτσι;

— Ναι, θα τον έχω — κι ακόμα πιο πολύ, όσο πιο συχνά μπορώ.

— Θα 'ρχόταν μαζί μου, φυσικά, αν του το ζητούσα. Μου το πρότεινε κι ο ίδιος μια φορά, λίγο πριν το πάρτι. Στ' αλήθεια όμως δε θέλει, όχι ακόμα. Θέλω να δω τις ερημιές ξανά πριν πεθάνω και τα βουνά· αυτός όμως αγαπάει ακόμα το Σάιρ, με τα δάση του και τα χωράφια και τα μικρά ποτάμια του. Θα είναι βολεμένος εδώ. Ό,τι έχω του το αφήνω εκτός, βέβαια, από κάτι μικροπράγματα. Ελπίζω πως θα είναι ευτυχισμένος, όταν συνηθίσει να είναι μόνος του. Καιρός είναι να γίνει ανεξάρτητος πια.

— Ό,τι έχεις; είπε ο Γκάνταλφ. Και το δαχτυλίδι; Θυμάσαι, το συμφώνησες κι αυτό!

— Λοιπόν, εε, ναι, έτσι φαντάζομαι, κόμπιασε ο Μπίλμπο.

— Πού είναι;

— Σ' ένα φάκελο, σαν θέλεις να ξέρεις, είπε ο Μπίλμπο ανυπόμονα. Εκεί πάνω απ' το τζάκι. Α! Όχι! Εδώ είναι στην τσέπη μου!

Δίστασε.

«Δεν είναι περίεργο αυτό τώρα; ψιθύρισε μόνος του. Αλλά, ναι, γιατί όχι; Γιατί να μη μείνει εκεί;»

Ο Γκάνταλφ κοίταξε πάλι τον Μπίλμπο πολύ αυστηρά κι είχαν μια λάμψη τα μάτια του.

— Νομίζω, είπε ήσυχα, πως εγώ θα τ' άφηνα πίσω. Δε θέλεις;

— Και ναι, και όχι. Τώρα που φτάσαμε εδώ, δε μ' αρέσει να το αποχωριστώ καθόλου, πρέπει να σου το πω. Και δε βλέπω γιατί στ' αλήθεια θα πρέπει να το κάνω. Γιατί θέλεις να το κάνω; ρώτησε και μια παράξενη αλλαγή έγινε στη φωνή του — έγινε βίαιη, γεμάτη υποψία κι ενόχληση. Συνέχεια με σκοτίζεις με το δαχτυλίδι μου, ενώ ποτέ δε μ' ενόχλησες με τ' άλλα πράγματα που απόχτησα στο ταξίδι μου.

— Όχι, αλλά έπρεπε να σε σκοτίσω, είπε ο Γκάνταλφ. Ήθελα την αλή-

θεια. Ήταν σημαντικό αυτό. Τα μαγικά δαχτυλίδια είναι — να, είναι μαγικά κι είναι σπάνια και παράξενα. Μπορείς να πεις πως το ενδιαφέρον μου για το δαχτυλίδι σου ήταν επαγγελματικό· κι ακόμα είναι. Θα 'θελα να ξέρω πού βρίσκεται, αν αρχίσεις πάλι να τριγυρνάς. Κι έπειτα *εσύ* το κράτησες αρκετά. Δε θα σου χρειαστεί πια, Μπίλμπο, εκτός και κάνω μεγάλο λάθος.

Ο Μπίλμπο αναψοκοκκίνισε κι ένα θυμωμένο φως φάνηκε στα μάτια του. Το καλόγνωμό του πρόσωπο σκλήρυνε.

— Γιατί όχι, φώναξε. Κι εδώ που τα λέμε, τι θέλεις κι ανακατεύεσαι να μάθεις τι κάνω τα δικά μου τα πράγματα; Είναι καταδικό μου. Εγώ το βρήκα. Αυτό ήρθε σε μένα.

— Ναι, ναι, είπε ο Γκάνταλφ. Δεν υπάρχει λόγος να θυμώνεις.

— Εσύ φταις αν θυμώνω, είπε ο Μπίλμπο. Είναι δικό μου, σου λέω. Καταδικό μου. Το πολύτιμό μου. Ναι, το πολύτιμό μου.

Το πρόσωπό του μάγου έμεινε σοβαρό και γεμάτο προσοχή και μόνο ένα τρεμόσβημα στα μάτια του βαθιά, έδειχνε πως είχε ξαφνιαστεί και ήταν στ' αλήθεια τρομαγμένος.

— Κι άλλοι το 'παν έτσι, είπε, όχι όμως κι εσύ.

— Το λέω τώρα. Και γιατί όχι; Ακόμα και το Γκόλουμ το 'πε έτσι κάποτε. Τώρα δεν είναι δικό του, μα δικό μου. Και θα το κρατήσω, σου λέω.

Ο Γκάνταλφ σηκώθηκε όρθιος και μίλησε αυστηρά.

— Θα είσαι πολύ ανόητος αν το κρατήσεις, Μπίλμπο, είπε. Αυτό φαίνεται όλο και πιο καθαρά με κάθε λέξη που λες. Παραέχει δύναμη επάνω σου. Άφησέ το! Και τότε μπορείς να φύγεις και να είσαι ελεύθερος.

— Θα κάνω ό,τι αποφασίσω και θα φύγω όποτε μ' αρέσει, είπε πεισματάρικα ο Μπίλμπο.

— Έλα τώρα, καλέ μου χόμπιτ! είπε ο Γκάνταλφ. Σ' όλη την πολύχρονη ζωή σου ήμαστε φίλοι και κάτι μου χρωστάς κι εμένα. Έλα! Κάνε όπως υποσχέθηκες: άφησέ το!

— Ορίστε, ώστε θέλεις το δαχτυλίδι για λόγου σου, πες το λοιπόν! φώναξε ο Μπίλμπο. Δε θα το πάρεις όμως. Δε θ' αφήσω το πολύτιμό μου, σου το λέω. Το χέρι του πήγε στη λαβή του μικρού σπαθιού του.

Τα μάτια του Γκάνταλφ άστραψαν.

— Σε λίγο θα 'ρθει η σειρά μου να θυμώσω, είπε. Και τότε θα δεις τον Γκάνταλφ τον Γκρίζο χωρίς το μανδύα του. Έκανε ένα βήμα μπροστά προς το μέρος του χόμπιτ και φάνηκε να ψηλώνει και να γίνεται απειλητικός· η σκιά του γέμισε το δωματιάκι.

Ο Μπίλμπο πισωπάτησε στον τοίχο. Ανάσαινε βαριά· το χέρι του έσφιγγε την τσέπη του. Στάθηκαν για λίγο ο ένας κοιτάζοντας τον άλλο, κι ο αέρας του δωματίου έγινε τσουχτερός. Ό Γκάνταλφ είχε τα μάτια καρφωμένα πάνω στο χόμπιτ. Αργά τα χέρια του χαλάρωσαν κι άρχισε να τρέμει.

— Δεν καταλαβαίνω τι σ' έπιασε, Γκάνταλφ, είπε. Ποτέ σου δεν ξανάσουν έτσι. Τι συμβαίνει; Είναι δικό μου, δεν είναι; Εγώ το βρήκα και το Γκόλουμ θα με σκότωνε αν δεν το κρατούσα. Δεν είμαι κλέφτης, ό,τι κι αν σου 'πε.

— Ποτέ δε σε είπα κλέφτη, απάντησε ο Γκάνταλφ. Ούτε κι εγώ είμαι. Δεν προσπαθώ να σε κλέψω αλλά να σε βοηθήσω. Μακάρι να μ' εμπιστευθείς όπως παλιά. Γύρισε πίσω και η σκιά πέρασε. Φάνηκε πάλι να μικραίνει και να γίνεται ένας γέρος γκρίζος, καμπουριασμένος και γεμάτος έννοιες.

Ο Μπίλμπο πέρασε το χέρι μπροστά απ' τα μάτια του.

— Συγνώμη, είπε. Αλλά ένιωσα τόσο παράξενα. Κι όμως θα ήταν ανακούφιση κατά κάποιο τρόπο να μην ξανασκοτιστώ γι' αυτό πια. Τώρα τελευταία έχει αρχίσει και μεγαλώνει μες το μυαλό μου. Μερικές φορές μου φαίνεται λες κι είναι ένα μάτι που με κοιτάζει. Και συνέχεια θέλω να το φορέσω και να εξαφανιστώ, δεν το ξέρεις· ή αναρωτιέμαι αν είναι ασφαλισμένο και το βγάζω έξω για να βεβαιωθώ. Δοκίμασα να το κλειδώσω κάπου, αλλά ανακάλυψα πως δεν μπορούσα να βρω ησυχία αν δεν ήταν στην τσέπη μου. Δεν ξέρω το γιατί. Και δε μου φαίνεται πως θα το βρω.

— Τότε εμπιστέψου με, είπε ο Γκάνταλφ. Εγώ ξέρω. Φύγε κι άφησέ το πίσω σου. Σταμάτησε να το έχεις δικό σου. Δώσ' το στο Φρόντο κι εγώ θα τον προσέχω.

Ο Μπίλμπο στάθηκε για μια στιγμή τεντωμένος κι αναποφάσιστος. Μετά αναστέναξε.

— Εντάξει, είπε με δυσκολία. Θα το αφήσω.

Σήκωσε έπειτα τους ώμους του και χαμογέλασε μάλλον αξιοθρήνητα.

— Στο κάτω κάτω γι' αυτό έκανα και το πάρτι, στ' αλήθεια: για να δώσω ένα σωρό δώρα κι έτσι να το δώσω ευκολότερα. Βέβαια, τελικά δεν έγινε ευκολότερο, αλλά θα 'ναι κρίμα να πάνε χαμένες όλες μου οι προετοιμασίες. Θα χάλαγε τελείως το αστείο.

— Στ' αλήθεια, δε θα υπήρχε κανένας λόγος για όλη αυτή τη φασαρία, τουλάχιστο για μένα, είπε ο Γκάνταλφ.

— Πολύ καλά, είπε ο Μπίλμπο, το παίρνει ο Φρόντο, όπως κι όλα τ' άλλα. Πήρε μια βαθιά ανάσα. Και τώρα πρέπει να ξεκινήσω, αλλιώς κάποιος θα με τσακώσει. Έχω πει αντίο και δε θ' άντεχα να το ξαναπώ απ' την αρχή.

Πήρε τη βαλίτσα του και πήγε προς την πόρτα.

— Έχεις ακόμα το δαχτυλίδι στην τσέπη σου, είπε ο μάγος.

— Αλήθεια! Έτσι είναι! φώναξε ο Μπίλμπο. Και τη διαθήκη μου κι όλα τα χαρτιά μαζί. Καλά θα κάνεις να το παραδώσεις εσύ στη θέση μου. Αυτός θα είναι ο πιο ασφαλισμένος τρόπος.

— Όχι, μη δίνεις το δαχτυλίδι σε μένα, είπε ο Γκάνταλφ. Βάλε το πίσω

απ' το τζάκι. Θα είναι αρκετά ασφαλισμένο εκεί, μέχρι να 'ρθει ο Φρόντο. Θα τον περιμένω.

Ο Μπίλμπο έβγαλε το φάκελο, αλλά τη στιγμή ακριβώς που ήταν να τον βάλει δίπλα στο ρολόι, το χέρι του τινάχτηκε πίσω και το πακέτο έπεσε στο πάτωμα. Πριν όμως προλάβει να το πιάσει ο μάγος έσκυψε, το άρπαξε και το έβαλε στη θέση του. Ένας σπασμός θυμού πέρασε γρήγορα στο πρόσωπο του χόμπιτ πάλι. Ξαφνικά όμως υποχώρησε και στη θέση του διαγράφτηκε μια ανακούφιση κι ένα γέλιο.

— Λοιπόν, αυτό ήταν, είπε. Τώρα φεύγω.

Βγήκαν έξω στο χολ. Ο Μπίλμπο διάλεξε το αγαπημένο του μπαστούνι απ' την κρεμάστρα· μετά σφύριξε. Τρεις νάνοι βγήκαν από τρία διαφορετικά δωμάτια που προετοιμάζονταν.

— Είναι όλα έτοιμα; ρώτησε ο Μπίλμπο. Τα έχετε όλα πακετάρει και τους έχετε βάλει τις ταμπελίτσες τους;

— Όλα, απάντησαν.

— Λοιπόν, ας ξεκινήσουμε!

Βγήκε απ' την μπροστινή πόρτα. Η βραδιά ήταν γλυκιά κι ο μαύρος ουρανός ήταν γεμάτος άστρα. Κοίταξε ψηλά μυρίζοντας τον αέρα.

— Τι ωραία! Τι καλά να ξεκινάω πάλι, στο Δρόμο με τους νάνους. Αυτό ακριβώς ήταν που ποθούσα χρόνια τώρα! Αντίο! είπε κοιτάζοντας το σπίτι του και κάνοντας μια υπόκλιση στην πόρτα. Αντίο, Γκάνταλφ!

— Αντίο για την ώρα, Μπίλμπο. Πρόσεχε. Τώρα είσαι αρκετά μεγάλος και ίσως κι αρκετά σοφός.

— Να προσέχω! Δε με νοιάζει! Μη στενοχωριέσαι για μένα. Τώρα είμαι πιο ευτυχισμένος απ' όσο ήμουν ποτέ κι αυτό κάτι πάει να πει. Η ώρα όμως ήρθε. Ξεσηκώθηκα για τα καλά, πρόσθεσε και μετά, σε χαμηλότερη φωνή, λες και το 'λεγε στον εαυτό του, τραγούδησε σιγαλά μες στο σκοτάδι:

Χωρίς σταματημό ο Δρόμος μας τραβάει μπροστά,
Κατηφορίζοντας απ' το κατώφλι που ξεκίνησε.
Και τώρα πια ο Δρόμος έχει φτάσει μακριά
Και λέω εγώ στον εαυτό μου: «Ακολούθησε!»
Κυνήγησέ τον! Ακούραστα ας είν' τα πόδια,
Σε κάποια στράτα μεγαλύτερη θα βγεις,
Όπ' ανταμώνουνε αμέτρητοι σκοποί και μονοπάτια.
Και πού μετά; Ποιος να το ξέρει τάχα!

Σταμάτησε σιωπηλός για ένα λεπτό. Έπειτα χωρίς άλλη λέξη γύρισε την πλάτη του στα φώτα και στις φωνές, στα χωράφια και στις σκηνές και, με τους τρεις συντρόφους του πίσω, έστριψε στον κήπο και κατέβηκε πη-

σηχτά το μακρύ κατηφορικό δρομάκι. Πήδηξαν πάνω από ένα χαμηλό μέρος του φράχτη στην άκρη και στράφηκε προς τα λιβάδια, περνώντας μες στη νύχτα σαν το θρόισμα του ανέμου στα χορτάρια.

Ο Γκόνταλφ έμεινε λίγο να τον κοιτά μες στο σκοτάδι.

— Αντίο, καλέ μου Μπίλμπο, μέχρι που να ξανασυναντηθούμε! είπε σιγανά και μπήκε μέσα.

Ο Φρόντο ήρθε σε λιγάκι και τον βρήκε να κάθεται στο σκοτάδι βυθισμένος σε σκέψεις.

— Έφυγε; ρώτησε.

— Ναι, είπε ο Γκάνταλφ, έφυγε επιτέλους.

— Ήθελα — δηλαδή είχα την ελπίδα μέχρι τώρα το βράδυ πως όλα ήταν ένα αστείο, είπε ο Φρόντο. Μέσα μου βαθιά όμως ήξερα πως στ' αλήθεια θα 'φευγε. Πάντα του συνήθιζε ν' αστειεύεται για σοβαρά πράγματα. Μακάρι να 'ρχόμουν νωρίτερα να τον αποχαιρετίσω.

— Νομίζω πως στ' αλήθεια προτίμησε να ξεγλιστρήσει ήσυχα στο τέλος, είπε ο Γκάνταλφ. Μην πολυστενοχωριέσαι. Θα 'ναι μια χαρά τώρα. Άφησε ένα πακέτο για σένα. Να το, εκεί πάνω!

Ο Φρόντο πήρε το φάκελο απ' το τζάκι, τον κοίταξε, αλλά δεν τον άνοιξε.

— Θα βρεις τη διαθήκη του κι όλα τ' άλλα τα χαρτιά μέσα εκεί, νομίζω, είπε ο μάγος. Είσαι ο κύριος του Μπαγκ Εντ τώρα. Κι επίσης φαντάζομαι πως θα βρεις ένα χρυσό δαχτυλίδι.

— Το δαχτυλίδι! ξεφώνισε ο Φρόντο. Μου το άφησε κι αυτό; Γιατί άραγε; Ίσως όμως να μου φανεί χρήσιμο.

— Ίσως ναι, ίσως όχι, είπε ο Γκάνταλφ. Μα, αν ήμουν στη θέση σου, δε θα το χρησιμοποιούσα. Φύλαξέ το όμως κρυφό κι ασφαλισμένο! Τώρα πάω για ύπνο.

Σαν κύριος του Μπαγκ Εντ, ο Φρόντο θεώρησε οδυνηρό καθήκον του ν' αποχαιρετίσει τους ξένους. Διαδόσεις για παράξενα γεγονότα είχαν τώρα απλωθεί σ' όλο το χωράφι, μα ο Φρόντο το μόνο που μπορούσε να πει ήταν *πως σίγουρα όλα θα ξεκαθαρίσουν το πρωί.* Τα μεσάνυχτα περίπου ήρθαν άμαξες για να πάρουν τους πιο σπουδαίους. Μια μια κυλούσαν κι έφευγαν, γεμάτες με χορτάτους, αλλά πολύ ανικανοποίητους χόμπιτ. Με ειδική συμφωνία που είχε γίνει, ήρθαν οι κηπουροί και πήραν με καροτσάκια εκείνους που είχαν από απροσεξία μείνει πίσω.

Η νύχτα πέρασε αργά. Ο ήλιος βγήκε. Οι χόμπιτ σηκώθηκαν κάπως αργότερα. Το πρωινό προχώρησε. Ήρθαν μερικοί κι άρχισαν (όπως τους

είχαν παραγγείλει) να συμμαζεύουν τα αντίσκηνα, τα τραπέζια και τις καρέκλες, τα κουτάλια και τα μαχαίρια, τα μπουκάλια και τα πιάτα και τα φανάρια, τα λουλουδισμένα φυτά στις γλάστρες, τ' απομεινάρια και τα χαρτιά απ' τις τρακατρούκες, τις ξεχασμένες τσάντες και τα γάντια και τα φαγητά που δε φαγώθηκαν (πολύ ελάχιστα). Έπειτα ήρθαν άλλοι (χωρίς να τους το έχουν παραγγείλει): οι Μπάγκινς και οι Μπόφιν, οι Μπόλγκερ και οι Τουκ κι άλλοι ξένοι που ζούσαν ή τους φιλοξενούσαν εκεί κοντά. Ως το μεσημέρι, όταν ακόμα κι οι πιο καλοφαγωμένοι ήταν πάλι στο πόδι, στο Μπαγκ Εντ είχε μαζευτεί ένα σωρό κόσμος, απρόσκλητοι, όχι όμως και απρόσμενοι.

Ο Φρόντο περίμενε στο κατώφλι χαμογελαστός, φαινόταν όμως κάπως κουρασμένος. Καλωσόρισε όλους τους επισκέπτες, δεν είχε όμως τίποτα περισσότερο να προσθέσει. Η απάντησή του σ' όλες τις ερωτήσεις ήταν απλώς αυτή: «Ο κύριος Μπίλμπο Μπάγκινς έχει φύγει κι απ' όσο ξέρω, μια για πάντα». Κάλεσε μερικούς απ' τους επισκέπτες μέσα, γιατί ο Μπίλμπο είχε αφήσει κάτι «μηνύματα» γι' αυτούς.

Μες στο χολ ήταν μαζεμένα ένα σωρό πακέτα, δέματα και μικρά έπιπλα. Σε κάθε κομμάτι ήταν δεμένη μια ταμπελίτσα. Υπήρχαν πολλές αυτού του είδους:

«Για τον ΑΝΤΕΡΑΛΝΤ ΤΟΥΚ, εντελώς ΔΙΚΗ ΤΟΥ, απ' τον Μπίλμπο», σε μια ομπρέλα. Ο Άντεραλντ είχε φύγει πολλές φορές παίρνοντας άλλες χωρίς ταμπελίτσα.

«Για την ΝΤΟΡΑ ΜΠΑΓΚΙΝΣ, σ' ανάμνηση μιας ΜΕΓΑΛΗΣ αλληλογραφίας, απ' τον Μπίλμπο, με αγάπη»· σ' ένα μεγάλο καλάθι γι' άχρηστα. Η Ντόρα ήταν η αδελφή του Ντρόγκο και ήταν η πιο ηλικιωμένη ζωντανή συγγενής του Μπίλμπο και του Φρόντο· ήταν ενενήντα εννιά κι είχε γράψει χιλιάδες σελίδες με καλές συμβουλές εδώ και πάνω από πενήντα χρόνια.

«Για το ΜΙΛΟ ΤΡΥΠΩΤΗ, με την ελπίδα πως θα του φανεί χρήσιμο, από τον Μ.Μ.» σε μια χρυσή πένα και μελανοδοχείο. Ο Μίλο δεν απαντούσε ποτέ σε γράμματα.

«Για να τον χρησιμοποιεί η ΑΝΤΖΕΛΑ, απ' το θείο Μπίλμπο»· σ' ένα στρογγυλό κυρτό καθρέφτη. Αυτή ήταν μια νεαρή Μπάγκινς που θεωρούσε, βέβαια, το πρόσωπό της πολύ καλοσχηματισμένο.

«Για τη συλλογή του ΧΙΟΥΓΚΟ ΖΩΣΤΟΥ, από ένα συνεισφέροντα»· σε μια (άδεια) βιβλιοθήκη. Ο Χιούγκο αγαπούσε πολύ να δανείζεται βιβλία που ποτέ σχεδόν δεν τα έφερνε πίσω.

«Για τη ΛΟΜΠΕΛΙΑ ΣΑΚΒΙΛ-ΜΠΑΓΚΙΝΣ, ως ΔΩΡΟ»· σε μια θήκη με ασημένια κουτάλια. Ο Μπίλμπο πίστευε πως είχε βολέψει κάμποσα απ' τ' ασημένια του κουτάλια τον καιρό που έλειπε στο πρώτο του ταξίδι. Η

Λομπέλια αυτό το ήξερε καλά. Όταν έφτασε αργότερα εκείνη τη μέρα, αμέσως μπήκε στο νόημα, τα κουτάλια όμως τα πήρε.

Αυτά είναι μόνο μερικά απ' τα συγκεντρωμένα δώρα. Το σπίτι του Μπίλμπο είχε κάπως παραγεμίσει με διάφορα πράγματα στη διάρκεια της μακρόχρονης ζωής του. Οι χομπιτότρυπες την είχαν αυτή την τάση, δηλαδή να παραγεμίζουν: και γι' αυτό κυρίως έφταιγε το έθιμο να δίνουν τόσα πολλά δώρα γενεθλίων. Όχι, βέβαια, πως τα δώρα γενεθλίων ήταν πάντοτε καινούρια· υπήρχαν κανένα δυο παλιά *μάθομ*, που η χρήση τους είχε ξεχαστεί, που είχαν κυκλοφορήσει σ' όλη την περιοχή· ο Μπίλμπο όμως συνήθως έδινε καινούρια δώρα κι αυτά που λάβαινε τα κρατούσε. Τώρα ξεκαθάριζε λιγάκι η παλιά η τρύπα.

Το καθένα απ' τα διάφορα αποχαιρετιστήρια δώρα είχε την ταμπελίτσα του, γραμμένη προσωπικά απ' τον Μπίλμπο, κι αρκετές είχαν κάποιο ιδιαίτερο νόημα ή αστείο. Αλλά βέβαια τα πιο πολλά πράγματα πήγαιναν εκεί που υπήρχε ανάγκη και θα ήταν ευπρόσδεκτα. Οι φτωχότεροι χόμπιτ, ιδιαίτερα αυτοί που έμεναν στο Μπάγκσοτ Ρόου, βολεύτηκαν για τα καλά. Ο γερο-Γκάμγκη πήρε δυο σάκους πατάτες, ένα καινούριο φτυάρι, ένα μάλλινο γιλέκο και μια μποτίλια αλοιφή για τις κλειδώσεις που τρίζουν. Ο γερο-Ρόρι Μπράντιμπακ, σ' ανταπόδοση της μεγάλης φιλοξενίας του, πήρε δώδεκα μποτίλιες απ' τον Παλιό Αμπελώνα· ένα δυνατό κόκκινο κρασί απ' τη Νότια Μοίρα, που ήταν τώρα πολύ παλιό, γιατί το είχε βάλει ο πατέρας του Μπίλμπο. Ο Ρόρι συγχώρεσε τελείως τον Μπίλμπο και δήλωσε, μετά την πρώτη μποτίλια, πως είναι σπουδαίος.

Για το Φρόντο περίσσεψαν άφθονα απ' όλα. Και φυσικά, οι κυριότεροι θησαυροί, καθώς και τα βιβλία, εικόνες κι έπιπλα με το παραπάνω, έμειναν δικά του. Πουθενά όμως δεν υπήρχε ίχνος ή λέξη για λεφτά ή κοσμήματα: ούτε μια δεκάρα ή μια γυάλινη χάντρα δεν ήταν ανάμεσα στα δώρα.

Ο Φρόντο πέρασε δύσκολες ώρες εκείνο τ' απόγευμα. Μια ψεύτικη διάδοση πως μοίραζαν δωρεάν όλο το νοικοκυριό απλώθηκε σαν φωτιά και σε λίγο το σπίτι γέμισε από κόσμο, που δεν είχε καμιά δουλειά εκεί, αλλά που δεν μπορούσαν να τον κρατήσουν έξω. Οι ταμπελίτσες σκίστηκαν κι ανακατεύτηκαν, και ξέσπασαν καβγάδες. Μερικοί προσπάθησαν να κάνουν ανταλλαγές και συμφωνίες στο χολ κι άλλοι προσπάθησαν να το σκάσουν με μικροπράγματα που δεν ήταν γι' αυτούς, ή με οτιδήποτε τους φαινόταν πως δεν το ήθελαν ή δεν το πρόσεχαν. Ο δρόμος στην εξώπορτα είχε πήξει από καροτσάκια και χειράμαξες.

Και μέσα σ' όλη αυτή τη φασαρία κατέφτασαν κι οι Σάκβιλ-Μπάγκινς.

Ο Φρόντο είχε αποσυρθεί κι είχε αφήσει το φίλο του το Μέρι Μπράντιμπακ να προσέχει τα πράγματα. Όταν ο Όθο φωναχτά απαίτησε να δει το Φρόντο, ο Μέρι υποκλίθηκε ευγενικά!

– Είναι αδιάθετος, είπε. Ξεκουράζεται.

– Κρύβεται, θέλεις να πεις, είπε η Λομπέλια. Οπωσδήποτε εμείς θέλουμε να τον δούμε και σκοπεύουμε να τον δούμε. Πήγαινε και μήνυσέ του το!

Ο Μέρι τους άφησε πολλή ώρα στο χολ κι έτσι είχαν τον καιρό ν' ανακαλύψουν το αποχαιρετιστήριο δώρο των κουταλιών. Αυτό δεν έφτιαξε τη διάθεσή τους. Τελικά τους πέρασαν στο γραφείο. Ο Φρόντο καθόταν σ' ένα τραπέζι μ' ένα σωρό χαρτιά μπροστά του. Φαινόταν κακοδιάθετος – τουλάχιστο για να δει τους Σάκβιλ-Μπάγκινς. Σηκώθηκε παίζοντας νευρικά με κάτι στην τσέπη του. Μίλησε όμως πολύ ευγενικά.

Οι Σάκβιλ-Μπάγκινς φέρθηκαν μάλλον προσβλητικά. Άρχισαν προσφέροντάς του κακές τιμές ευκαιρίας (γιατί ήταν φίλοι τάχα) για διάφορα πράγματα αξίας που δεν είχαν ταμπελίτσα. Όταν ο Φρόντο απάντησε ότι έδιναν μόνο τα πράγματα που ειδικά είχε σημειώσει ο Μπίλμπο, είπαν πως όλη η υπόθεση δεν τους φαινόταν καθαρή.

– Μόνο ένα πράγμα μου είναι ξεκάθαρο εμένα, είπε ο Όθο, δηλαδή ότι εσύ βολεύεσαι μια χαρά απ' όλη την υπόθεση. Απαιτώ να δω τη διαθήκη.

Ο Όθο θα ήταν ο κληρονόμος του Μπίλμπο, αν δε γινόταν η υιοθεσία του Φρόντο. Διάβασε τη διαθήκη προσεκτικά και ρουθούνισε. Αυτή ήταν, για κακή του τύχη, πολύ ευκολονόητη και σωστή (σύμφωνα με τα νομικά έθιμα των χόμπιτ, που απαιτούσαν, μαζί με όλα τ' άλλα και εφτά υπογραφές μαρτύρων με κόκκινο μελάνι).

– Μας την έσκασαν πάλι! είπε στη γυναίκα του. Και περιμέναμε κι εξήντα χρόνια. Κουτάλια; Σαχλαμάρες!

Χτύπησε περιφρονητικά τα δάχτυλά του κάτω απ' τη μύτη του Φρόντο κι έφυγε χτυπώντας τα πόδια του. Αλλά τη Λομπέλια δεν την ξεφορτωνόσουν έτσι εύκολα. Λίγο αργότερα βγήκε απ' το γραφείο ο Φρόντο για να δει πώς πήγαιναν τα πράγματα και τη βρήκε ακόμα εκεί, να ψαχουλεύει τις γωνιές και τις γωνίτσες και να χτυπάει τα πατώματα. Τη συνόδεψε σταθερά στην εξώπορτα αφού πρώτα την ξαλάφρωσε από μερικά μικρά αλλά μάλλον πολύτιμα πράγματα, που είχαν κάπως πέσει μες στην ομπρέλα της. Το πρόσωπό της έδειχνε λες και το 'πνιγε η αγωνία να σκεφτεί να πει κάτι συντριπτικό φεύγοντας, αλλά το μόνο που βρήκε να πει, γυρίζοντας στο σκαλί, ήταν:

– Θα ζήσεις και θα το μετανιώσεις, νεαρέ! Γιατί δε φεύγεις κι εσύ; Δεν είσαι απ' εδώ· δεν είσαι Μπάγκινς – εσύ – εσύ 'σαι ένας Μπράντιμπακ!

– Τ' άκουσες αυτό, Μέρι; Αυτό, αν θέλεις, ήταν προσβολή, είπε ο Φρόντο, καθώς της έκλεινε την πόρτα κατάμουτρα.

— Ήταν κομπλιμέντο, είπε ο Μέρι Μπράντιμπακ, κι έτσι, φυσικά, όχι αληθινό.

Έπειτα έκαναν ένα γύρο την τρύπα και πέταξαν έξω τρεις νεαρούς χόμπιτ (δυο Μπόφιν κι ένα Μπόλγκερ), που άνοιγαν τρύπες στους τοίχους σε μια απ' τις κάβες. Ο Φρόντο αναγκάστηκε να 'ρθει στα χέρια με το νεαρό Σάντσο Μεγαλοπόδαρο (του γερο-Όντο του Μεγαλοπόδαρου τον εγγονό), που είχε αρχίσει ανασκαφές στο μεγαλύτερο κελάρι, που νόμισε πως άκουσε κούφιο ήχο. Ο θρύλος για το χρυσάφι του Μπίλμπο είχε εξάψει και την περιέργεια και την ελπίδα· γιατί θρυλικό χρυσάφι (που αποκτά κανείς με τρόπο μυστηριώδη, αν όχι και τελείως παράνομο) είναι, όπως το ξέρουν όλοι, για όποιον το βρει — εκτός και διακοπεί η έρευνα.

Όταν νίκησε το Σάντσο και τον έσπρωξε έξω, ο Φρόντο κατάρρευσε πάνω σε μια καρέκλα στο χολ.

— Ώρα να το κλείσουμε το μαγαζί, Μέρι, είπε. Κλείδωσε την πόρτα και μην ανοίγεις σε κανένα σήμερα, ούτε ακόμα κι αν φέρουν πολεμικό έμβολο να τη σπάσουν. Μετά πήγε να πιει ένα καθυστερημένο φλιτζάνι τσάι για να συνέλθει.

Μόλις είχε καθίσει κάτω, όταν ακούστηκε ένα σιγανό χτύπημα στην μπροστινή πόρτα.

«Σίγουρα η Λομπέλια θα 'ναι, σκέφτηκε. Θα πρέπει να βρήκε κάτι πολύ τσουχτερό κι ήρθε πίσω πάλι για να το πει. Ας' το να περιμένει.»

Συνέχισε να πίνει το τσάι του. Το χτύπημα επαναλήφθηκε πιο δυνατά, αλλά δεν έδωσε σημασία. Ξαφνικά, το κεφάλι του μάγου φάνηκε στο παράθυρο.

— Αν δε μ' ανοίξεις να μπω, Φρόντο, θ' ανατινάξω την πόρτα σου μες στην τρύπα σου και θα βγει απ' την άλλη μεριά του Λόφου, είπε.

— Αγαπητέ μου Γκάνταλφ! Μισό λεπτό! φώναξε ο Φρόντο τρέχοντας απ' το δωμάτιο στην πόρτα. Έλα μέσα! Έλα μέσα! Νόμιζα πως ήταν η Λομπέλια.

— Τότε συγχωρεμένος να 'σαι. Αλλά την είδα λίγη ώρα πριν σ' ένα πόνι μ' ένα κάρο να πηγαίνει κατά το Νεροχώρι μ' ένα πρόσωπο τόσο άγριο που θα έπηζε και φρέσκο γάλα.

— Εμένα μ' είχε κιόλας πήξει, σχεδόν. Ειλικρινά, παραλίγο να φορέσω το δαχτυλίδι του Μπίλμπο. Τόσο ένιωθα την ανάγκη να εξαφανιστώ.

— Το νου σου, μη σου ξεφύγει και το κάνεις αυτό! είπε ο Γκάνταλφ ενώ καθόταν. Πρόσεχέ το αυτό το δαχτυλίδι, Φρόντο. Γιατί αλήθεια, ως ένα σημείο, γι' αυτό είναι που έχω έρθει να σου πω μια τελευταία κουβέντα.

— Λοιπόν;

— Τι ξέρεις ως τώρα;

— Μόνο ό,τι μου είπε ο Μπίλμπο. Άκουσα την ιστορία του: πώς το βρήκε και πώς το χρησιμοποίησε: στο ταξίδι του, θέλω να πω.

— Αναρωτιέμαι όμως ποια ιστορία, είπε ο Γκάνταλφ.

— Α, όχι εκείνη που είπε στους νάνους και την έβαλε και στο βιβλίο του, είπε ο Φρόντο. Μου είπε την αληθινή ιστορία όταν ήρθα να μείνω εδώ. Είπε πως δεν τον άφησες σε χλωρό κλαρί μέχρι που να σου την πει κι έτσι καλό ήταν να την ξέρω κι εγώ. «Δεν πρέπει να υπάρχουν μυστικά ανάμεσά μας, Φρόντο, είπε, αλλά δεν πρέπει να πάνε παραπέρα. Γιατί, όπως και να το πάρεις, δικό μου είναι!»

— Ενδιαφέρον, είπε ο Γκάνταλφ. Λοιπόν, πώς σου φάνηκε;

— Αν εννοείς όλη εκείνη την εφεύρεση για το «δώρο», λοιπόν, σκέφτηκα πως η πραγματική ιστορία ήταν πάρα πολύ πιο πιθανή και δεν μπόρεσα καθόλου να καταλάβω για ποιο λόγο να την αλλάξει. Ήταν εντελώς έξω από το χαρακτήρα του Μπίλμπο να κάνει κάτι τέτοιο, γι' αυτό και μου φάνηκε κάπως παράξενο.

— Έτσι μου φάνηκε κι εμένα. Αλλά παράξενα πράγματα μπορούν να συμβούν σ' εκείνους που έχουν τέτοιους θησαυρούς — αν τους χρησιμοποιούν. Ας σου είναι αυτό προειδοποίηση ώστε να είσαι πολύ προσεκτικός μαζί του. Ίσως έχει κι άλλες δυνάμεις εκτός απ' το να σε κάνει απλώς να εξαφανίζεσαι όταν θέλεις.

— Δεν καταλαβαίνω, είπε ο Φρόντο.

— Ούτε κι εγώ, απάντησε ο μάγος. Απλώς έχω αρχίσει ν' αναρωτιέμαι γι' αυτό το δαχτυλίδι, ιδιαίτερα ύστερα από χτες το βράδυ. Δεν υπάρχει λόγος ν' ανησυχείς. Αλλά, αν θέλεις τη συμβουλή μου, να το χρησιμοποιείς πολύ σπάνια ή και καθόλου. Τουλάχιστο σε παρακαλώ να μην το χρησιμοποιήσεις έτσι που να προξενήσεις θόρυβο ή να ξυπνήσεις υποψίες. Και πάλι σου λέω: φύλαξέ το ασφαλισμένο και κρυφό.

— Είσαι πολύ μυστηριώδης! Τι φοβάσαι;

— Δεν είμαι σίγουρος, και γι' αυτό δε θα πω περισσότερα. Ίσως να μπορέσω να σου πω κάτι σα γυρίσω. Φεύγω αμέσως· γι' αυτό, προς το παρόν, αντίο.

Σηκώθηκε.

— Αμέσως κιόλας! φώναξε ο Φρόντο. Γιατί; Νόμιζα πως θα 'μενες τουλάχιστο για μια βδομάδα. Περίμενα να με βοηθήσεις.

— Έτσι έλεγα κι εγώ — μα χρειάζεται ν' αλλάξω απόφαση. Μπορεί να λείψω για καιρό. Θά 'ρθω όμως να σε ξαναδώ, αμέσως μόλις μπορέσω. Να με περιμένεις, όταν με δεις. Θα γλιστρήσω μέσα χωρίς θόρυβο. Δε θα ξαναεπισκεφτώ συχνά φανερά το Σάιρ πάλι. Βρίσκω πως έχω χάσει κάπως τη δημοτικότητά μου. Λένε πως είμαι ενοχλητικός και πως τους χαλάω την ησυχία. Μερικοί μάλιστα με κατηγορούν πως εγώ εξαφάνισα τον Μπίλμπο κι άλλα χειρότερα. Κι αν θέλεις να ξέρεις, υποτίθεται πως εσύ κι εγώ συνω-

μοτούμε για να βάλουμε στο χέρι τα πλούτη του.

— Μερικοί! ξεφώνισε ο Φρόντο. Θες να πεις τον Όθο και τη Λομπέλια. Αυτό είναι απαίσιο! Εγώ θα τους το 'δινα το Μπαγκ Εντ κι όλα του τα καλά, αν μπορούσα να έφερνα τον Μπίλμπο πίσω και να πήγαινα μαζί του. Το Σάιρ το αγαπώ. Αλλά κάπως όμως αρχίζω να εύχομαι να είχα κι εγώ φύγει. Αναρωτιέμαι αν θα τον ξαναδώ ποτέ.

— Το ίδιο κι εγώ, είπε ο Γκάνταλφ. Κι αναρωτιέμαι ακόμα και για πολλά άλλα πράγματα. Γεια σου, τώρα! Να προσέχεις τον εαυτό σου! Και να 'χεις το νου σου για μένα, ιδιαίτερα σε ώρες ακατάλληλες. Αντίο!

Ο Φρόντο τον έβγαλε μέχρι την πόρτα. Αυτός κούνησε μια τελευταία φορά το χέρι του κι έφυγε, περπατώντας εκπληκτικά γρήγορα. Ο Φρόντο όμως είχε την εντύπωση ότι ο γερο-μάγος φαινόταν ασυνήθιστα καμπουριασμένος, λες και κουβαλούσε κάποιο μεγάλο βάρος.

Το δειλινό προχωρούσε και η σκεπασμένη με το μανδύα σιλουέτα του γρήγορα χάθηκε στο λυκόφωτο. Πέρασε πολύς καιρός για να τον δει ο Φρόντο ξανά.

Κεφάλαιο ΙΙ

Η ΣΚΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΩΝ

Οι συζητήσεις δεν έπαψαν ούτε σε εννιά ούτε σε ενενήντα εννιά μέρες. Η δεύτερη εξαφάνιση του κυρίου Μπίλμπο Μπάγκινς έγινε θέμα συζητήσεων στο Χόμπιτον και στ' αλήθεια, σ' όλο το Σάιρ, για ένα χρόνο και μια μέρα όπως λένε, και τη θυμόντουσαν δε πολύ περισσότερο απ' αυτό. Έγινε παραμύθι για τους μικρούς χόμπιτ στο παραγώνι και τελικά ο τρελο-Μπάγκινς, που εξαφανιζόταν μ' ένα μπαμ και μια αστραπή και ξαναφανερωνόταν με σάκους γεμάτους χρυσάφι και στολίδια, έγινε αγαπημένος ήρωας σε θρύλους κι έζησε για πολύ, ακόμη κι όταν τ' αληθινά γεγονότα είχαν πια ξεχαστεί.

Στο μεταξύ όμως, πίστευαν γενικά στη γειτονιά ότι ο Μπίλμπο, που πάντα ήταν λιγάκι λοξός, είχε τελικά αποτρελαθεί κι είχε πάρει τους δρόμους. Εκεί το δίχως άλλο θα 'χε πέσει σε καμιά λίμνη ή σε κανένα ποτάμι και θα 'χε βρει ένα τραγικό, αλλά όχι και πριν της ώρας του, τέλος. Και την ευθύνη τη φόρτωναν κυρίως στον Γκάνταλφ.

– Αν αυτός ο συφοριασμένος ο μάγος άφηνε ήσυχο το νεαρό το Φρόντο, ίσως και να κάτσει στ' αυγά του και να βάλει λίγο χομπιτο-μυαλό, έλεγαν.

Και όπως φαινόταν ο μάγος άφησε το Φρόντο ήσυχο κι αυτός κάθισε στ' αυγά του, αλλά δε φαινόταν να 'βαλε και πολύ χομπιτο-μυαλό. Γιατί στ' αλήθεια, αυτός αμέσως άρχισε ν' ακολουθεί τη φήμη του Μπίλμπο στην παραξενιά. Αρνήθηκε να φορέσει μαύρα και να πενθήσει και την άλλη χρονιά έκανε πάρτι για να τιμήσει τα εκατόν δώδεκα χρόνια του Μπίλμπο, που το είπε το ένα εικοστό του τόνου*, αλλά δεν ήταν σαν το περσινό, γιατί είχε μόνο είκοσι καλεσμένους, κι έκανε τόσα γεύματα, που χιόνισε φαΐ κι έβρεξε ποτό, όπως λένε οι χόμπιτ.

* Τόνος = 2.240 λίμπρες. *(Σημ. Μετ.)*

Μερικοί σοκαρίστηκαν κάπως, ο Φρόντο όμως συνέχισε να κάνει το Πάρτι των Γεννεθλίων του Μπίλμπο κάθε χρόνο, μέχρι που το συνήθισαν. Ο Φρόντο έλεγε ότι δεν πίστευε πως ο Μπίλμπο ήταν πεθαμένος. Όταν όμως τον ρωτούσαν: «Πού είναι λοιπόν;» τότε σήκωνε τους ώμους.

Ζούσε μόνος όπως κι ο Μπίλμπο, αλλά είχε πολλούς φίλους, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νεότερους χόμπιτ (κυρίως απογόνους του Γερο-Τούκ) που, όταν ήταν παιδιά, αγαπούσαν τον Μπίλμπο κι έκαναν συχνές επισκέψεις στο Μπαγκ Εντ. Ο Φόλκο Μπόφιν κι ο Φρέντεγκαρ Μπόλγκερ, ήταν δυο απ' αυτούς. Οι πιο καλοί του φίλοι όμως ήταν ο Πέρεγκριν Τουκ που συνήθως τον έλεγαν Πίπιν κι ο Μέρι Μπράντιμπακ (το πραγματικό του όνομα ήταν Μέριαντοκ, αλλά σπάνια το θυμόντουσαν). Ο Φρόντο έβγαινε μεγάλες βόλτες στο Σάιρ μαζί τους, αλλά πιο συχνά περιπλανιόταν μόνος του κι απορούσαν, ο μυαλωμένος κόσμος, που τον έβλεπαν μερικές φορές μακριά απ' το σπίτι του να περπατάει στους λόφους και στα δάση στην αστροφεγγιά. Ο Μέρι κι ο Πίπιν υποψιάζονταν ότι επισκεπτόταν τα Ξωτικά μερικές φορές, όπως έκανε ο Μπίλμπο.

Καθώς ο καιρός περνούσε, ο κόσμος άρχισε να προσέχει ότι κι ο Φρόντο έδειχνε σημάδια πως ήταν «καλοδιατηρημένος»: εξωτερικά διατηρούσε την εμφάνιση ενός υγιέστατου και δραστήριου χόμπιτ που μόλις μπήκε στα τριάντα. «Μερικοί έχουν την τύχη όλη», έλεγαν· αλλά δεν ήταν παρά μόνο όταν ο Φρόντο πλησίασε τη συνήθως πιο σοβαρή ηλικία των πενήντα που άρχισαν να τον βρίσκουν αλλόκοτο.

Ο Φρόντο, μετά απ' το αρχικό σοκ, ανακάλυψε ότι το να είναι ο κύριος Μπάγκινς του Μπαγκ Εντ ήταν μάλλον ευχάριστο. Για αρκετά χρόνια ήταν εντελώς ευτυχισμένος και δεν πολυνοιαζόταν για το μέλλον. Αλλά, χωρίς κι αυτό καλά καλά να το καταλάβει, η λύπη, που δεν είχε πάει μαζί με τον Μπίλμπο, σιγά σιγά φούντωνε. Έπιασε τον εαυτό του ν' αναρωτιέται μερικές φορές, ιδιαίτερα το φθινόπωρο, για τις άγριες χώρες, και παράξενα οράματα βουνών, που δεν τα 'χε δει ποτέ του, έρχονταν στα όνειρά του. Άρχισε να μονολογεί: «Ίσως μια μέρα να τον περάσω κι εγώ τον ποταμό». Σ' αυτά τα λόγια όμως το άλλο μισό του μυαλό πάντοτε απαντούσε: «Όχι ακόμα».

Αυτό συνέχισε μέχρι που τα σαράντα του πέρασαν και τα γενέθλια για τα πενήντα του πλησίαζαν: Τα πενήντα ήταν ένας αριθμός που τον ένιωθε κάπως σπουδαίο (ή μοιραίο)· και, όπως και να 'χε το πράγμα, ήταν η ηλικία που είχε τύχει ξαφνικά στον Μπίλμπο η περιπέτειά του. Ο Φρόντο άρχισε να μην μπορεί να σταθεί πουθενά και τα παλιά τα μονοπάτια τού φαίνονταν πολυπατημένα. Κοίταζε διάφορους χάρτες και αναρωτιόταν τι να βρίσκεται πέρα απ' τις άκρες τους: οι χάρτες οι φτιαγμένοι στο Σάιρ έδει-

χναν κυρίως άσπρες περιοχές πέρα απ' τα σύνορά του. Άρχισε να περιπλανιέται όλο και πιο μακριά κι όλο συχνότερα μόνος του· ο Μέρι και οι άλλοι του οι φίλοι τον πρόσεχαν με ανησυχία. Συχνά τον έβλεπαν να περπατά και να μιλά με παράξενους ταξιδιώτες, που εκείνη την εποχή άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους στο Σάιρ.

Ακούγονταν πολλές φήμες για παράξενα πράγματα που γίνονταν στον έξω κόσμο. Κι επειδή ο Γκάνταλφ τότε δεν είχε φανεί και δεν είχε στείλει και κανένα μήνυμα εδώ και αρκετά χρόνια, ο Φρόντο μάζευε όσα νέα μπορούσε. Τα Ξωτικά, που σπάνια περπατούσαν στο Σάιρ, τώρα τα έβλεπες να περνούν προς τη δύση ανάμεσα απ' τα δάση τα βράδια, να περνούν και να μην ξαναγυρίζουν. Άφηναν όμως τη Μέση-Γη και δε νοιάζονταν πια για τα προβλήματά της. Υπήρχαν όμως στους δρόμους και νάνοι ασυνήθιστα πολλοί. Ο αρχαίος Ανατολικο-δυτικός δρόμος περνούσε μέσ' απ' το Σάιρ και τέλειωνε στα Γκρίζα Λιμάνια και οι νάνοι πάντοτε τον έπαιρναν για να πάνε στα ορυχεία τους στα Γαλάζια Βουνά.

Αυτοί ήταν και η κύρια πηγή πληροφοριών των χόμπιτ για τα μακρινά μέρη -- αν ήθελαν να τα μάθουν: ο κανόνας ήταν, πως οι νάνοι έλεγαν λίγα και οι χόμπιτ δε ρωτούσαν περισσότερα. Αλλά τώρα ο Φρόντο συχνά συναντούσε ξένους νάνους από μακρινές πατρίδες, που ζητούσαν καταφύγιο στη Δύση. Είχαν στενοχώριες και μερικοί μιλούσαν ψιθυριστά για τον Εχθρό και για τη Γη της Μόρντορ.

Αυτό το όνομα οι χόμπιτ το ήξεραν μόνο από παραδόσεις για το σκοτεινό παρελθόν, σαν μια σκια στο βάθος των αναμνήσεών τους· ήταν, όμως σκοτεινό και προκαλούσε ανησυχία. Φαινόταν πως η κακόβουλη δύναμη του Δάσους της Σκοτεινιάς είχε διωχτεί απ' το Λευκό Συμβούλιο μόνο και μόνο για να ξαναφανεί πιο δυνατή στα παλιά λημέρια της Μόρντορ. Ο Σκοτεινός Πύργος είχε ξαναχτιστεί, έλεγαν. Από εκεί η δύναμη απλωνόταν παντού και μακριά πέρα στην ανατολή και στο νοτιά γίνονταν πόλεμοι κι ο φόβος μεγάλωνε. Οι Ορκ πολλαπλασιάζονταν πάλι στα βουνά. Οι Γίγαντες γύριζαν παντού, όχι πια χαζοί, αλλά πονηροί και οπλισμένοι με φοβερά όπλα. Και κυκλοφορούσαν ψιθυριστές φήμες για κάτι πλάσματα πιο τρομερά απ' όλα τ' άλλα που όμως δεν είχαν όνομα.

Λίγα απ' όλ' αυτά, φυσικά, έφταναν στ' αυτιά των απλών χόμπιτ. Αλλ' όμως κι οι πιο κουφοί κι οι πιο σπιτόγατοι άρχισαν ν' ακούνε αλλόκοτες ιστορίες. Κι αυτοί που οι δουλειές τους τούς έφερναν στα σύνορα έβλεπαν παράξενα πράγματα. Η συζήτηση στον *Πράσινο Δράκο* του Νεροχωριού, ένα βράδυ την άνοιξη, που ο Φρόντο γινόταν πενήντα, έδειχνε πως ακόμα

και στην καλόβολη καρδιά του Σάιρ είχαν ακουστεί φήμες, αν και οι περισσότεροι χόμπιτ ακόμα τις περιγελούσαν.

Ο Σαμ Γκάμγκη καθόταν σε μια γωνιά κοντά στη φωτιά κι αντίκρυ του ήταν ο Τεντ Σάντιμαν, ο γιος του Μυλωνά· κι ήταν και διάφοροι άλλοι γεωργοί χόμπιτ κι άκουγαν την κουβέντα τους.

— Περίεργα πράγματα ακούς αυτές τις μέρες, μα την αλήθεια, είπε ο Σαμ.

— Μπα! είπε ο Τεντ, ακούς αν δώσεις σημασία. Εγώ όμως μπορώ ν' ακούσω παραμύθια κι ιστορίες για παιδιά στο παραγώνι σπίτι μου, σα θέλω.

— Σίγουρα μπορείς, αντίσκοψε ο Σαμ, και θα 'λεγα πως υπάρχει περισσότερη αλήθεια σ' αυτές απ' όση νομίζεις. Γιατί, ποιος τις βρήκε τις ιστορίες; Να, πάρε τους δράκους, να πούμε.

— Όχι ευχαριστώ, είπε ο Τεντ, δεν τους παίρνω. Άκουσα να λένε γι' αυτούς όταν ήμουνα πιτσιρικάς, αλλά για ποιο λόγο να τις πιστέψω *τώρα*; Υπάρχει μόνο ένας Δράκος στο Νεροχώρι κι αυτός είναι ο Πράσινος, είπε κι όλοι γέλασαν.

— Εντάξει, είπε ο Σαμ, γελώντας με τους υπόλοιπους. Αλλά τι λες γι' εκείνους τους Δεντρανθρώπους, εκείνους που είναι γίγαντες; Λένε πως ένας, πιο μεγάλος κι από δέντρο, φάνηκε πέρα μακριά στα Βορινά Έλη, όχι πολύ καιρό πριν.

— Και ποιοι είναι αυτοί που λένε;

— Να, ένας είναι κι ο ξάδελφός μου ο Χαλ. Δουλεύει στον κύριο Μπόφιν στο Όβερχιλ και πηγαίνει πέρα στη Βόρεια Μοίρα για κυνήγι. Αυτός *είδε* έναν.

— Λέει πως τον είδε, ίσως. Ο Χαλ σου όμως συνέχεια λέει πως βλέπει πράγματα και θάματα· μπορεί όμως και να βλέπει πράγματα που δεν υπάρχουν.

— Μ' αυτός ήταν μεγάλος σαν λεύκα και περπατούσε — περπατούσε εφτά οργιές κάθε του βήμα, να μην ήταν και παραπάνω.

— Τότε βάζω στοίχημα πως μόνο παραπάνω δεν ήταν. Το μόνο που *είδε* θα 'ταν καμιά λεύκα, άκου με που σου λέω.

— Μ' αυτό *περπατούσε*, σου λέω· και δεν υπάρχει λεύκα ούτε για δείγμα στα Βορινά Έλη.

— Τότε ο Χάλ δεν μπορεί να είδε λεύκα, είπε ο Τεντ.

Μερικοί γέλασαν και χειροκρότησαν: το ακροατήριο φαινόταν να πιστεύει πως ο Τεντ τον είχε αποστομώσει.

— Όμως, είπε ο Σαμ, ούτε συ μπορείς ν' αρνηθείς πως κι άλλοι εξόν απ' το Χάλφαστ μας, έχουν δει περίεργο κόσμο να διασχίζει το Σάιρ — να το διασχίζει, σημείωσέ το: υπάρχουν ακόμα περισσότεροι που τους γυρίζουν πίσω στα σύνορα. Ποτέ ως τώρα δεν είχαν τόση δουλειά οι οριοφύλακες στα σύνορα. Κι άκουσα να λένε πως τα Ξωτικά φεύγουν δυτικά. Λένε πως

πάνε στα λιμάνια, πέρα μακριά, πίσω απ' τους Λευκούς Πύργους.

Ο Σαμ κούνησε αόριστα το χέρι του: ούτε αυτός, ούτε κανείς τους δεν ήξερε πόσο μακριά ήταν ως τη Θάλασσα, μετά απ' τους παλιούς πύργους πέρα απ' τα δυτικά σύνορα του Σάιρ. Αλλά υπήρχε η παράδοση πως, πέρα μακριά εκεί, ήταν τα Γκρίζα Λιμάνια, απ' όπου πότε πότε τα πλοία των Ξωτικών άνοιγαν πανιά, για να μην ξαναγυρίσουν ποτέ.

– Ανοίγουν πανιά, ταξιδεύουν, ταξιδεύουν πάνω στη Θάλασσα, πάνε στη Δύση και μας αφήνουν, είπε ο Σαμ μισοψέλνοντας τις λέξεις, κουνώντας το κεφάλι του λυπημένα και σοβαρά.

Αλλά ο Τεντ γέλασε.

– Λοιπόν, αυτό δεν είναι δα και νέο, αν πιστέψεις τις παλιές τις ιστορίες. Και δε βλέπω εσένα κι εμένα τι μας κόφτει. 'Ασ' τα να ταξιδεύουν! Είμαι σίγουρος πως δεν τα είδες να ταξιδεύουν, ούτε και κανείς άλλος στο Σάιρ.

– Ναι, δεν ξέρω, είπε ο Σαμ σκεφτικά.

Πίστευε πως μια φορά είχε δει ένα Ξωτικό στο δάσος κι ακόμα είχε την ελπίδα μήπως δει περισσότερα κάποια μέρα. 'Ολοι οι θρύλοι που είχε ακούσει όταν ήταν μικρός, κομμάτια από παραμύθια και μισοξεχασμένες ιστορίες για Ξωτικά, όσα ήξεραν οι χόμπιτ, πάντα τον συγκινούσαν βαθιά.

– Υπάρχουν μερικοί, ακόμη και σ' αυτά τα μέρη, που ξέρουν καλά τα Ωραία Πλάσματα και μαθαίνουν νέα τους, είπε. Πάρε τον κύριο Μπάγκινς που δουλεύω. Αυτός μου είπε πως μπαρκάρουν και, όσο να 'ναι, κάτι ξέρει αυτός για Ξωτικά. Κι ο γερο-κύριος Μπίλμπο ήξερε περισσότερα: πολλές συζητήσεις είχα μαζί του, όταν ήμουν πιτσιρικάς.

– Μπα! Κι οι δυο τους είναι λοξοί, είπε ο Τεντ. Δηλαδή ο γερο-Μπίλμπο *ήταν* λοξός κι ο Φρόντο τον ακολουθεί. Αν από κει έχεις τις πληροφορίες σου, δε θα σου λείψουν τα παραμύθια. Λοιπόν, φίλε μου, πάω σπίτι. Στην υγειά σας!

'Αδειασε μέχρι τον πάτο την μπίρα του κι έφυγε με θόρυβο.

Ο Σαμ κάθισε σιωπηλός και δεν πρόσθεσε τίποτα πια. Είχε πολλά να σκεφτεί. Και, πρώτα πρώτα, είχε ένα σωρό δουλειά στον κήπο του Μπαγκ Εντ και θα 'ταν ως το λαιμό, όλη τη μέρα αύριο, αν ξάνοιγε ο καιρός. Το γρασίδι μεγάλωνε γρήγορα. Ο Σαμ όμως είχε άλλες σκοτούρες στο κεφάλι του έξω απ' την κηπουρική. Σε λίγο αναστέναξε και σηκώθηκε και βγήκε έξω.

'Ηταν αρχές του Απρίλη κι ο ουρανός ξεκαθάριζε τώρα μετά από μια γερή βροχή. Ο ήλιος ήταν πεσμένος και το δροσερό χλωμό δειλινό ήσυχα έσβηνε στη νύχτα. Περπάτησε σπίτι του, κάτω απ' τα πρώτα αστέρια, διασχίζοντας το Χόμπιτον κι ανέβηκε το Λόφο σφυρίζοντας σιγανά και σκεφτικά.

Τότε ακριβώς ήταν που ξαναφάνηκε ο Γκάνταλφ μετά τη μακρόχρονη απουσία του. Για τρία χρόνια μετά το Πάρτι έλειπε μακριά. Μετά έκανε

μια σύντομη επίσκεψη στο Φρόντο, κι αφού τον κοίταξε καλά έφυγε πάλι. Στα επόμενα δύο χρόνια εμφανιζόταν αρκετά συχνά. Ερχόταν χωρίς να τον περιμένεις μετά το σούρουπο κι έφευγε χωρίς προειδοποίηση πριν βγει ο ήλιος. Δεν του άρεσε να μιλάει για τις δουλειές και τα ταξίδια του και φαινόταν κυρίως να τον ενδιαφέρουν τα μικρά νέα γύρω απ' την υγεία τού Φρόντο και την καθημερινή του ζωή.

Έπειτα ξαφνικά οι επισκέψεις του σταμάτησαν. Ήταν πάνω από εννιά χρόνια που ο Φρόντο είχε να τον δει ή να πάρει νέα του, κι είχε αρχίσει να σκέφτεται πως ο μάγος δε θα ξαναγύριζε και πως θα 'χε πάψει να ενδιαφέρεται για τους χόμπιτ. Αλλά εκείνο το βράδυ, την ώρα που ο Σαμ πήγαινε σπίτι του και το λυκόφωτο έσβηνε, ακούστηκε το, από παλιά γνωστό, χτύπημα στο παράθυρο του γραφείου.

Ο Φρόντο καλωσόρισε το γερο-φίλο του μ' έκπληξη και χαρά. Κοίταξαν προσεχτικά ο ένας τον άλλο.

— Λοιπόν, όλα καλά, ε; είπε ο Γκάνταλφ. Είσαι πάντα ο ίδιος, Φρόντο.

— Το ίδιο κι εσύ, απάντησε ο Φρόντο.

Μέσα του όμως σκέφτηκε πως ο Γκάνταλφ φαινόταν πιο γερασμένος και κουρασμένος απ' τις φροντίδες. Τον πίεσε να του πει νέα του έξω κόσμου και δικά του, και γρήγορα πιάσαν την κουβέντα για τα καλά και ξενύχτησαν μέχρι αργά.

Το άλλο πρωί, μετά από ένα καθυστερημένο πρωινό, ο μάγος κάθισε με το Φρόντο δίπλα στο ανοιχτό παράθυρο του γραφείου. Μια ζωηρή φωτιά έκαιγε στο τζάκι, ο ήλιος όμως ήταν ζεστός κι ο καιρός στο Νοτιά. Όλα φαίνονταν φρέσκα και το καινούριο πράσινο της άνοιξης λαμπύριζε στα χωράφια και στ' ακροδάχτυλα των δέντρων.

Ο Γκάνταλφ θυμόταν μια άνοιξη, εδώ κι ογδόντα χρόνια, που ο Μπίλμπο έφυγε τρέχοντας απ' το Μπαγκ Εντ χωρίς μαντίλι. Τα μαλλιά του ήταν ίσως πιο άσπρα, απ' ό,τι ήταν τότε, και η γενειάδα και τα φρύδια του ήταν ίσως μακρύτερα και το πρόσωπό του πιο χαρακωμένο απ' τις φροντίδες και τη σοφία. Τα μάτια του όμως ήταν ζωηρά όπως πάντα και κάπνιζε και ξεφυσούσε δαχτυλίδια από καπνό με την ίδια ζωντάνια κι απόλαυση.

Κάπνιζε τώρα σιωπηλά, γιατί ο Φρόντο καθόταν ακίνητος ακόμα, βυθισμένος σε σκέψεις. Ακόμα και στο φως του πρωινού ένιωθε τη σκοτεινή σκιά απ' τα νέα που είχε φέρει ο Γκάνταλφ. Τέλος, έκοψε τη σιωπή.

— Χτες βράδυ άρχισες να μου λες παράξενα πράγματα για το δαχτυλίδι μου, Γκάνταλφ, είπε. Και μετά σταμάτησες, γιατί είπες πως τέτοια πράγματα καλύτερα να μένουν για το πρωί. Δε νομίζεις πως είναι καλά να τελειώνεις τώρα; Λες πως το δαχτυλίδι είναι επικίνδυνο, πολύ πιο επικίνδυνο απ' ό,τι μαντεύω. Με τι τρόπο όμως;

— Με πολλούς τρόπους, απάντησε ο μάγος. Είναι πολύ πιο ισχυρό απ' ό,τι ποτέ τόλμησα να φανταστώ στην αρχή, τόσο ισχυρό που στο τέλος θα μπορούσε τελείως να υποτάξει όποιον, από θνητή γενιά, κι αν το είχε. Θα τον κυριαρχούσε.

» Στην Ερέγκιον, πολύ παλιά, έφτιαξαν πολλά Ξωτικά δαχτυλίδια, μαγικά δαχτυλίδια, όπως τα λες, κι αυτά ήταν, βέβαια, διαφόρων ειδών: μερικά πιο δυνατά και μερικά πιο λίγο. Τα πιο αδύνατα δαχτυλίδια ήταν μόνο δοκιμές στην τέχνη αυτή, πριν να εξελιχθεί τελείως και, για τα Ξωτικά-μεταλλουργούς, ήταν ασήμαντα τελείως, όμως ακόμα, κατά τη γνώμη μου, επικίνδυνα για θνητούς. Τα Μεγάλα όμως Δαχτυλίδια, τα Δαχτυλίδια της δύναμης, αυτά ήταν πάρα πολύ επικίνδυνα, φοβερά.

» Ένας θνητός, Φρόντο, που κρατάει ένα απ' τα Μεγάλα Δαχτυλίδια, δεν πεθαίνει, αλλά ούτε και μεγαλώνει ή παίρνει περισσότερη ζωή, απλώς συνεχίζει, μέχρι που τέλος το κάθε λεπτό γίνεται κούραση και ταλαιπωρία. Κι αν χρησιμοποιεί συχνά το Δαχτυλίδι για να γίνεται αόρατος, *ξεθωριάζει:* γίνεται τέλος αόρατος παντοτινά και περπατάει στο λυκόφωτο κάτω απ' το βλέμμα της σκοτεινής δύναμης που κυβερνά τα Δαχτυλίδια. Ναι, αργά ή γρήγορα — αργά, αν είναι δυνατός ή καλοθέλητος στην αρχή, αλλά ούτε η δύναμη ούτε ο καλός σκοπός θ' αντέξουν — αργά ή γρήγορα η σκοτεινή δύναμη θα τον κατασπαράξει.

— Τι φοβερό! είπε ο Φρόντο.

Ακολούθησε κι άλλη μεγάλη σιωπή. Απ' τον κήπο ερχόταν ο θόρυβος που έκανε ο Σαμ Γκάμγκη κόβοντας το γρασίδι.

— Πόσο καιρό το ξέρεις αυτό; ρώτησε τέλος ο Φρόντο. Και τι ήξερε ο Μπίλμπο;

— Ο Μπίλμπο δεν ήξερε τίποτα παραπάνω απ' ό,τι σου είπε, είμαι βέβαιος, είπε ο Γκάνταλφ. Γιατί σίγουρα ποτέ δε θα σου κληροδοτούσε κάτι που θα το θεωρούσε επικίνδυνο, αν και του υποσχέθηκα πως θα προσέχω. Νόμιζε ότι το δαχτυλίδι ήταν πολύ ωραίο και πολύ χρήσιμο στην ανάγκη· κι αν κάτι ήταν στραβό ή περίεργο, ήταν αυτός ο ίδιος. Μου είπε πως «μεγαλώνει μες στο μυαλό του» και πως συνεχώς νοιαζόταν γι' αυτό, αλλά δεν υποψιαζόταν πως ήταν το δαχτυλίδι αυτό που έφταιγε. Αν κι είχε ανακαλύψει πως έπρεπε να το προσέχει· δε φαινόταν να έχει πάντοτε το ίδιο μέγεθος ή βάρος· μάζευε ή φάρδαινε περίεργα και μπορούσε να σου γλιστρήσει ξαφνικά απ' το δάχτυλο που λίγο πριν ήταν σφιχτό.

— Ναι, με προειδοποίησε γι' αυτό στο τελευταίο του γράμμα, είπε ο Φρόντο, έτσι το έχω πάντα περασμένο στην αλυσίδα του.

— Πολύ σοφό, είπε ο Γκάνταλφ. Κι όσο για τη μακροζωία του, αυτός ποτέ δεν τη συσχέτισε με το δαχτυλίδι καθόλου. Την απόδιδε στον ίδιο του τον εαυτό κι ήταν πολύ υπερήφανος γι' αυτή, αν κι είχε αρχίσει να χάνει

την ηρεμία του και ν' ανησυχεί. *Λεπτός και τεντωμένος*, είχε πει. Αυτό ήταν σημάδι πως το δαχτυλίδι ξέφευγε απ' τον έλεγχό του.

– Πόσο καιρό τα ήξερες όλ' αυτά; ρώτησε ο Φρόντο.

– Ήξερα; είπε ο Γκάνταλφ. Ήξερα πολλά που μόνο οι Σοφοί ξέρουν, Φρόντο. Μα αν εννοείς «ήξερα γι' *αυτό* το δαχτυλίδι», λοιπόν ακόμα δεν *ξέρω*, μπορείς να πεις. Είναι ακόμα μια τελευταία δοκιμή να κάνω. Όμως δεν αμφιβάλλω πια για την υπόθεσή μου.

» Πότε πρωτάρχισα να μαντεύω; ρέμβασε, γυρνώντας πίσω στο παρελθόν. Για να δω – ήταν η χρονιά που το Λευκό Συμβούλιο έδιωξε τη σκοτεινή δύναμη απ' το Δάσος της Σκοτεινιάς, λίγο πριν τη Μάχη των Πέντε Στρατιών, που ο Μπίλμπο βρήκε το δαχτυλίδι του. Τότε μια σκιά πλάκωσε την καρδιά μου, αν και δεν ήξερα ακόμα τι φοβόμουν. Συχνά αναρωτιόμουν πώς έπεσε στα χέρια του Γκόλουμ ένα απ' τα Μεγάλα Δαχτυλίδια, γιατί ήταν σίγουρα τέτοιο. Αυτό τουλάχιστον ήταν φανερό απ' την αρχή. Μετά άκουσα την περίεργη ιστορία του Μπίλμπο, πώς το είχε «κερδίσει», και δεν μπορούσα να την πιστέψω. Όταν τέλος του πήρα την αλήθεια, είδα αμέσως πως προσπαθούσε ν' αποδείξει την κυριότητα του δαχτυλιδιού, πέρα από κάθε αμφιβολία. Ακριβώς όπως και το Γκόλουμ με το «δώρο των γενεθλίων του». Τα ψέματα έμοιαζαν πολύ κι αυτό δε μ' άρεσε. Ήταν φανερό πως το δαχτυλίδι είχε κακή επιρροή, που επιδρούσε σ' αυτόν που το είχε στη φύλαξή του αμέσως. Αυτό ήταν η πρώτη αληθινή προειδοποίηση που είχα πως όλα δεν ήταν εντάξει. Τόνισα συχνά στον Μπίλμπο πως τέτοια δαχτυλίδια ήταν πιο καλά να μένουν αχρησιμοποίητα· αλλά του κακοφάνηκε και γρήγορα θύμωσε. Κι ήταν πολύ λίγα αυτά που μπορούσα να κάνω πέρ' απ' αυτό. Δεν μπορούσα να του το πάρω χωρίς να προκαλέσω μεγαλύτερο κακό. Κι έτσι κι αλλιώς, δεν είχα δικαίωμα να το κάνω. Μπορούσα μόνο να προσέχω και να περιμένω. Ίσως να έπρεπε να ζητούσα τη συμβουλή του Σάρουμαν του Λευκού, μα κάτι πάντα με συγκρατούσε.

– Ποιος είν' αυτός; ρώτησε ο Φρόντο. Ποτέ μου δεν ξανάκουσα να μιλούν γι' αυτόν.

– Ίσως όχι, απάντησε ο Γκάνταλφ. Οι χόμπιτ δεν είναι, ούτε ήταν, δική του υπόθεση. Είναι όμως μεγάλος ανάμεσα στους Σοφούς. Είναι αρχηγός της τάξης μου και επικεφαλής του Συμβουλίου. Οι γνώσεις του είναι βαθιές, μα η περηφάνια του έχει μεγαλώσει μ' αυτές και δεν του αρέσει ν' ανακατεύονται στις υποθέσεις του. Τα πάντα γύρω απ' τα Δαχτυλίδια των Ξωτικών, μικρά ή μεγάλα, είναι ο τομέας του. Τα έχει πολύ μελετήσει ψάχνοντας για τα χαμένα μυστικά της κατασκευής τους, όταν όμως τα Δαχτυλίδια συζητήθηκαν στο Συμβούλιο, ό,τι μας αποκάλυψε γύρω απ' αυτά καθησύχασαν τους φόβους μου. Κι έτσι αποκοιμήθηκε η αμφιβολία μου – ο ύπνος της όμως ήταν ανήσυχος. Αλλά δεν έπαψα να παρακολουθώ και να περιμένω.

» Κι όλα φαίνονταν καλά με τον Μπίλμπο. Και τα χρόνια πέρασαν. Ναι, πέρασαν, και φαίνονταν να μην τον αγγίζουν. Δεν έδειχνε σημάδια από γεράτειά. Η σκιά ξανάπεσε απάνω μου. Αλλά είπα στον εαυτό μου: "Στο κάτω κάτω κατάγεται από οικογένεια αιωνοβίων απ' τη μεριά της μητέρας του. Είναι ακόμα καιρός. Περίμενε!".

» Και περίμενα. Μέχρι τη νύχτα που άφησε αυτό το σπίτι. Τότε είπε κι έκανε πράγματα που με γέμισαν με τέτοιο φόβο, που κανένα απ' τα λόγια του Σάρουμαν δεν μπορούσε να καταπνίξει. Τότε πια κατάλαβα πως κάτι σκοτεινό και θανατερό δούλευε. Κι έχω περάσει τα πιο πολλά χρόνια μου από τότε ανακαλύπτοντας την αλήθεια.

— Δεν έγινε καμιά μόνιμη βλάβη, έγινε; ρώτησε ο Φρόντο ανήσυχα. Θα γινόταν καλά, δεν είναι έτσι; Θα μπόρεσε να γαληνέψει δηλαδή;

— Ένιωσε αμέσως καλύτερα, είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά υπάρχει μόνο μια Δύναμη σ' αυτό τον κόσμο που τα ξέρει όλα γύρω από τα Δαχτυλίδια και τις επιδράσεις τους· και, τουλάχιστον απ' όσο ξέρω, δεν υπάρχει καμιά Δύναμη στον κόσμο που να ξέρει τα πάντα γύρω από τους χόμπιτ. Ανάμεσα στους Σοφούς είμαι ο μόνος που ασχολούμαι με χόμπιτ: που είναι ένας ασήμαντος κλάδος γνώσεων, γεμάτος εκπλήξεις όμως. Αυτοί μπορεί να 'ναι μαλακοί σαν το βούτυρο, μερικές φορές όμως είναι σκληροί, σαν ρίζες γέρικου δέντρου. Είναι πολύ πιθανό, νομίζω, πως μερικοί θ' αντιστέκονταν στα Δαχτυλίδια για πολύ μεγαλύτερο διάστημα απ' όσο οι περισσότεροι Σοφοί θα πίστευαν. Δε νομίζω πως χρειάζεται να νοιάζεσαι για τον Μπίλμπο.

» Βέβαια, κάτεχε το δαχτυλίδι για πολλά χρόνια και το χρησιμοποιούσε, γι' αυτό και μπορεί να χρειαστεί πολύς καιρός μέχρι να σβήσει η επιρροή του, για παράδειγμα — πριν να ήταν ασφαλισμένο γι' αυτόν να το ξαναδεί. Αλλιώς θα μπορούσε να εξακολουθεί να ζει, εντελώς ευτυχισμένα: μόνο που θα σταματούσε όπως ήταν όταν το αποχωρίστηκε. Γιατί το άφησε στο τέλος από μόνος του, κι αυτό είναι βασικό. Όχι, δε νοιαζόμουν για τον καλό μου τον Μπίλμπο πια, μιας και το 'χε αφήσει. Τώρα είναι για *σένα* που νιώθω υπεύθυνος.

» Από τότε που έφυγε ο Μπίλμπο, με απασχολείς πάρα πολύ εσύ κι όλοι αυτοί οι χαριτωμένοι, παράλογοι κι αβοήθητοι χόμπιτ. Θα ήταν φοβερό χτύπημα για τον κόσμο, αν η Σκοτεινή Δύναμη έπαιρνε το Σάιρ, αν όλοι οι καλόκαρδοι, χαρούμενοι κι ανόητοι Μπόλγκερ, Σαλπιστές, Ζωστοί κι οι υπόλοιποι, για να μην πω και τους γελοίους Μπάγκινς, γίνονταν σκλάβοι.

Ο Φρόντο ανατρίχιασε.

— Γιατί όμως θα γινόμασταν σκλάβοι; ρώτησε. Και γιατί αυτός θα 'θελε τέτοιους σκλάβους;

— Για να πούμε την αλήθεια, απάντησε ο Γκάνταλφ, πιστεύω πως ως τα

τώρα — *ως τα τώρα*, πρόσεξε — έχει τελείως παραβλέψει την ύπαρξη των χόμπιτ. Πρέπει να ευγνωμονείτε την τύχη σας. Η ασφάλειά σας όμως πέρασε. Δε σας χρειάζεται — έχει πολλούς πιο χρήσιμους υπηρέτες — αλλά δε θα σας ξαναξεχάσει. Και χόμπιτ δυστυχισμένοι σκλάβοι θα τον ευχαριστούν περισσότερο, από χόμπιτ ευτυχισμένους κι ελεύθερους. Τέτοια πράγματα όπως η κακεντρέχεια κι η εκδίκηση υπάρχουν στ' αλήθεια, βλέπεις!

— Εκδίκηση; είπε ο Φρόντο. Εκδίκηση για τι; Ακόμα δεν καταλαβαίνω τι έχουν όλ' αυτά να κάνουν με τον Μπίλμπο, εμένα και το δαχτυλίδι μας.

— Έχουν να κάνουν τα πάντα, είπε ο Γκάνταλφ. Εσύ δεν ξέρεις ακόμα τον πραγματικό κίνδυνο, μα θα τον μάθεις. Κι εγώ ο ίδιος δεν ήμουν σίγουρος την τελευταία φορά που ήμουνα εδώ: τώρα όμως ήρθε η ώρα να μιλήσω. Δώσ' μου το δαχτυλίδι μια στιγμή.

Ο Φρόντο το έβγαλε απ' την τσέπη του παντελονιού του, που το 'χε περασμένο σε μια αλυσιδούλα που κρεμόταν απ' τη ζώνη του. Την ξεκούμπωσε και το έδωσε αργά στο μάγο. Ξαφνικά το 'νιωθε πολύ βαρύ, λες και, είτε αυτό είτε ο Φρόντο ο ίδιος, ήταν κατά κάποιο τρόπο απρόθυμοι να το αγγίξει ο Γκάνταλφ.

Ο Γκάνταλφ το κράτησε ψηλά. Φαινόταν να είναι καμωμένο από καθαρό, ατόφιο χρυσάφι.

— Βλέπεις τίποτα σημάδια απάνω του; ρώτησε.

— Όχι, είπε ο Φρόντο. Δεν υπάρχει τίποτα. Είναι εντελώς σκέτο, ποτέ του δεν έδειξε μια γρατσουνιά ή σημάδια πως φθείρεται.

— Τότε λοιπόν, κοίτα! και, για μεγάλη έκπληξη και στενοχώρια του Φρόντο, ο μάγος το έριξε ξαφνικά στη μέση της φωτιάς. Ο Φρόντο έβγαλε μια φωνή κι έψαξε για την τσιμπίδα, μα ο Γκάνταλφ τον συγκράτησε.

— Περίμενε! είπε με προστακτική φωνή, ρίχνοντας μια γρήγορη ματιά στο Φρόντο κάτω απ' τα πεταχτά του φρύδια.

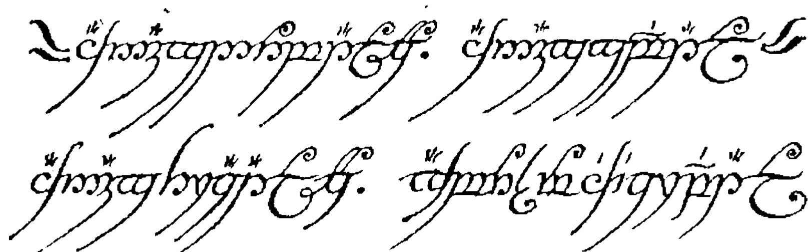
Καμιά φανερή αλλαγή δεν έγινε στο δαχτυλίδι. Μετά από λίγο ο Γκάνταλφ σηκώθηκε, έκλεισε τα παντζούρια και τράβηξε τις κουρτίνες. Το δωμάτιο έγινε σκοτεινό και σιωπηλό, αν και το ψαλίδισμα απ' το κλαδευτήρι του Σαμ, τώρα πιο κοντά στα παράθυρα, ακόμα ακουγόταν αμυδρά απ' τον κήπο. Για μια στιγμή ο μάγος στάθηκε κοιτάζοντας τη φωτιά· έπειτα, έσκυψε και παραμέρισε το δαχτυλίδι απ' τη φωτιά με την τσιμπίδα κι αμέσως το 'πιασε. Ο Φρόντο κοντανάσαινε.

— Είναι τελείως κρύο, είπε ο Γκάνταλφ. Πάρ' το!

Ο Φρόντο το δέχτηκε με φόβο στην παλάμη του: φαινόταν να είχε γίνει πιο χοντρό και πιο βαρύ από κάθε άλλη φορά.

— Κράτα το ψηλά! είπε ο Γκάνταλφ. Και κοίταξέ το από κοντά.

Καθώς υπάκουσε ο Φρόντο, είδε τώρα λεπτές γραμμές, πιο λεπτές απ' τις λεπτότερες γραμμές μιας πένας, γύρω γύρω στο δαχτυλίδι κι από μέσα κι απέξω: γραμμές από φωτιά, που φαίνονταν να σχηματίζουν τα γράμματα μιας καλλιγραφικής γραφής. Έλαμπαν ζωηρά και διαπεραστικά και, παρ' όλα αυτά, μακρινά, λες κι έβγαιναν από μεγάλο βάθος.

— Δεν μπορώ να διαβάσω τα καυτά γράμματα, είπε ο Φρόντο με τρεμάμενη φωνή.

— Όχι, είπε ο Γκάνταλφ, εγώ όμως μπορώ. Τα γράμματα είναι της αρχαίας γραφής των Ξωτικών, η γλώσσα όμως είναι της Μόρντορ και δε θα την προφέρω εδώ. Αλλά όμως αυτό περίπου λέει στην Κοινή Γλώσσα:

Ένα, όλους να κυβερνά και να τους βρίσκει, Ένα.
Ένα, να τους μαζεύει όλους μαζί, με μαύρα μάγια, Ένα.

Είναι μόνο δυο γραμμές από ένα ποίημα, που είναι από πολύ παλιά γνωστό στα Ξωτικά:

Τρία Δαχτυλίδια έχουνε οι Ξωτικοί οι Βασιλιάδες στο θόλο τ' ουρανού από κάτου,
Εφτά οι Νάνοι Άρχοντες παλάτια που 'χουνε μες στα πετράδια,
Εννιά οι Ανθρώποι οι Θνητοί π' έχουν τη μοίρα του θανάτου,
Ένα ο Μαύρος Άρχοντας, που βασιλεύει στα σκοτάδια,
Στη γη της Μόρντορ, που ζούνε Σκιές.
Ένα, όλους να κυβερνά και να τους βρίσκει, Ένα.
Ένα, να τους μαζεύει όλους μαζί, με μαύρα μάγια, Ένα.
Στη γη της Μόρντορ, που ζούνε Σκιές.

Έπαψε, κι έπειτα είπε αργά με βαθιά φωνή:

— Αυτό είναι το Κυρίαρχο Δαχτυλίδι, το Ένα Δαχτυλίδι, που τα κυβερνά όλα. Αυτό είναι το Ένα Δαχτυλίδι, που αυτός έχασε πολλούς αιώνες πριν κι η δύναμή του μίκρυνε πολύ. Αυτό ποθεί τώρα πολύ — μα *δεν* πρέπει να το πάρει.

Ο Φρόντο καθόταν σιωπηλός κι ακίνητος. Σαν ένα πελώριο χέρι ο φόβος έμοιαζε ν' απλώνεται, σαν ένα μαύρο σύννεφο ν' ανεβαίνει απ' την ανατολή και να απειλεί να τον τυλίξει.

— Αυτό το δαχτυλίδι! κόμπιασε. Πώς, πώς στο καλό τα κατάφερε να 'ρθει σε μένα;

— Α! είπε ο Γκάνταλφ. Είναι πολύ μεγάλη ιστορία. Οι αρχές της βρίσκονται στο παρελθόν, στα Μαύρα Χρόνια, που τα θυμούνται τώρα μόνο αυτοί που ξέρουν καλά τις παραδόσεις. Αν άρχιζα να σου πω όλη αυτή την ιστορία, θα έφευγε η άνοιξη, θα 'φτανε χειμώνας κι εμείς εδώ θα 'μαστε ακόμα.

»Χτες βράδυ όμως σου μίλησα για το Σόρον το Μεγάλο, το Σκοτεινό Άρχοντα. Οι φήμες που έχεις ακούσει είναι αληθινές: έχει στ' αλήθεια σηκωθεί ξανά κι έχει αφήσει το λημέρι του στο Δάσος της Σκοτεινιάς κι έχει ξαναγυρίσει στο παλιό του φρούριο, το Μαύρο Πύργο, στη Μόρντορ. Αυτό τ' όνομα ακόμα κι εσείς οι χόμπιτ το έχετε ακούσει, σαν μια σκοτεινιά στα σύνορα των παλιών θρύλων. Και πάντα μετά από μια ήττα και σαν ξαποστάσει, η Σκιά ξαναπαίρνει σχήμα και ξαναμεγαλώνει.

— Μακάρι να μη γινόταν αυτό στον καιρό μου, είπε ο Φρόντο.

— Κι εγώ συμφωνώ, είπε ο Γκάνταλφ, κι όλοι όσοι ζουν και βλέπουν τέτοιους καιρούς. Αλλά η απόφαση δεν είναι δική τους. Το μόνο που εμείς πρέπει ν' αποφασίσουμε είναι το τι θα κάνουμε το χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας. Και, Φρόντο, ο καιρός μας αρχίζει κιόλας να φαίνεται μαύρος. Ο Εχθρός γρήγορα αποκτά μεγάλη δύναμη. Τα σχέδιά του δεν είναι ακόμα ώριμα, νομίζω, αλλά ωριμάζουν. Θα βρεθούμε σε πολύ δύσκολη θέση. Θ' αντιμετωπίζαμε ένα σωρό δυσκολίες, ακόμα κι αν δε συνέβαινε η φοβερή αυτή σύμπτωση.

» Στόν Εχθρό ακόμα λείπει ένα πράγμα για να του δώσει δύναμη και γνώση να κατανικήσει κάθε αντίσταση, να σπάσει και την τελευταία άμυνα και να σκεπάσει τις χώρες μια δεύτερη σκοτεινιά. Του λείπει το Ένα Δαχτυλίδι.

» Τα Τρία, τα ωραιότερα απ' όλα, οι άρχοντες των Ξωτικών τού τα έχουν κρυμμένα και το χέρι του ποτέ δεν τ' άγγιξε ούτε τα μόλυνε. Τα Εφτά τα κάτεχαν οι βασιλιάδες των Νάνων, αλλά αυτός έχει ξαναπάρει πίσω τρία και τ' άλλα τα έχουν φάει οι δράκοι. Εννιά έδωσε σε Θνητούς Ανθρώπους, υπερήφανους και μεγάλους κι έτσι τους έπιασε στα δίχτυα του. Από πολύ παλιά αυτοί σκλαβώθηκαν κάτω απ' την κυριαρχία του Ενός κι έγιναν Δαχτυλιδοφαντάσματα, σκιές κάτω απ' τη μεγάλη Σκιά του, οι πιο φοβεροί υπηρέτες του. Έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε που για τελευταία φορά είχαν βγει οι Εννιά. Όμως, ποιος ξέρει; Τώρα που η Σκιά ξαναμεγαλώνει, μπορεί να ξαναβγούν κι αυτοί. Φτάνει όμως! Δε θα μιλάμε για τέτοια πράγματα, ούτε κι όταν ο πρωινός ήλιος λάμπει στο Σάιρ.

» Κι έτσι τώρα: τα Εννιά τα έχει ξαναμαζέψει· το ίδιο και τα Εφτά,

εκτός κι είναι χαμένα. Τα Τρία είναι ακόμα κρυμμένα. Αυτό όμως δεν τον νοιάζει πια. Τώρα χρειάζεται μόνο το Ένα· γιατί το 'φτιαξε το Δαχτυλίδι αυτό ο ίδιος, είναι δικό του κι άφησε ένα μεγάλο μέρος της αλλοτινής του δύναμης να μπει σ' αυτό, έτσι που να μπορεί να εξουσιάζει όλα τ' άλλα. Αν το ξαναπάρει στα χέρια του, τότε θα τα εξουσιάσει όλα πάλι, όπου κι αν είναι, ακόμα και τα Τρία, όλα όσα έχουν γίνει μ' αυτά θ' απογυμνωθούν κι αυτός θα γίνει δυνατός όσο ποτέ.

» Κι αυτή είναι η φοβερή σύμπτωση, Φρόντο. Πίστευε πως το Ένα είχε αφανιστεί· ότι τα Ξωτικά το είχαν καταστρέψει, όπως και θα 'πρεπε να είχε γίνει. Τώρα όμως ξέρει πως *δεν* έχει χαθεί και πως έχει βρεθεί. Κι έτσι τώρα το ψάχνει, το γυρεύει κι όλη η σκέψη του είναι στραμμένη σ' αυτό. Είναι η μεγάλη του ελπίδα κι ο μεγάλος μας φόβος.

— Γιατί, γιατί δεν το κατάστρεψαν; φώναξε ο Φρόντο. Και πώς έγινε κι ο Εχθρός το 'χασε, αφού ήταν τόσο δυνατός κι αυτό του ήταν τόσο πολύτιμο;

Έσφιξε το Δαχτυλίδι στο χέρι του, λες κι έβλεπε κιόλας ν' απλώνονται σκοτεινά δάχτυλα να το αρπάξουν.

— Του το πήραν, είπε ο Γκάνταλφ. Η δύναμη των Ξωτικών παλιά να του αντισταθούν ήταν πιο μεγάλη· κι όλοι οι Άνθρωποι δεν ήταν αποξενωμένοι απ' τα Ξωτικά. Οι Άνθρωποι της Δύσης ήρθαν και τους βοήθησαν. Αυτό είναι ένα κεφάλαιο της αρχαίας ιστορίας που θα ήταν καλό να το ξαναθυμηθούμε· γιατί και τότε ήταν καιρός θλίψης και πύκνωνε το σκοτάδι, αλλά ήταν και καιρός μεγάλης αντρειοσύνης και κατορθωμάτων, που δεν πήγαν πέρα για πέρα χαμένα. Μια μέρα, ίσως, θα σου πω όλη την ιστορία ή θα την ακούσεις απ' την αρχή ως το τέλος από κανένα που να την ξέρει πολύ καλά.

» Προς το παρόν, επειδή πολύ πιο πολύ απ' όλα, χρειάζεσαι να ξέρεις πώς αυτό το πράγμα έφτασε ως εσένα, κι είναι κι αυτό αρκετά μεγάλη ιστορία, θα σου πω αυτά: Ήταν ο Γκιλ-Γκάλαντ, ο βασιλιάς των Ξωτικών, κι ο Έλεντιλ της Δύσης, που ανατρέψανε το Σόρον, αν κι αυτοί οι ίδιοι χάθηκαν στον αγώνα· κι ο Ισίλντουρ, ο γιος του Έλεντιλ, έκοψε το Δαχτυλίδι απ' το δάχτυλο του Σόρον και το πήρε για δικό του. Τότε ο Σόρον κατατροπώθηκε και το πνεύμα του ξέφυγε κι έμεινε κρυμμένο για πολλά χρόνια, μέχρι που η σκιά του ξαναπήρε σχήμα στο Δάσος της Σκοτεινιάς.

» Μα το Δαχτυλίδι ήταν χαμένο. Έπεσε στο Μεγάλο Ποταμό Άντουϊν και χάθηκε. Γιατί όταν ο Ισίλντουρ βάδιζε προς το βοριά ακολουθώντας τις ανατολικές όχθες του Ποταμού, και κοντά στο Φλαμπουρότοπο, έπεσε σ' ενέδρα των Ορκ των Βουνών και σχεδόν όλοι οι δικοί του σφάχτηκαν. Αυτός πήδηξε μες στα νερά, αλλά το Δαχτυλίδι ξεγλίστρησε απ' το δάχτυλό του καθώς κολυμπούσε και τότε τον είδαν οι Ορκ και τον σκότωσαν με βέλη.

Ο Γκάνταλφ έκανε παύση.

— Κι εκεί στους σκοτεινούς νερόλακκους, κάπου στο Φλαμπουρότοπο, είπε, το Δαχτυλίδι πέρασε έξω απ' τη γνώση κι απ' το θρύλο· κι αυτά τα λίγα γύρω απ' την ιστορία του, τα ξέρουν μόνο λίγοι και το Συμβούλιο των Σοφών δεν μπόρεσε ν' ανακαλύψει περισσότερα. Αλλά, επιτέλους, εγώ μπορώ να συνεχίσω την ιστορία, νομίζω.

— Πολύ καιρό αργότερα, αλλ' ακόμα πολύ πολύ παλιά, ζούσαν στις όχθες του Μεγάλου Ποταμού, στα σύνορα της Χώρας της Ερημιάς, ένας μικρός λαός μ' επιδέξια χέρια κι αθόρυβα πόδια. Υποθέτω πως θα 'μοιαζαν με χόμπιτ: θα ήταν συγγενείς των πρώτων προγόνων των Χονδροκόκαλων, γιατί αγαπούσαν τον Ποταμό και συχνά κολυμπούσαν εκεί ή έφτιαχναν μικρές βαρκούλες από καλάμια. Ανάμεσά τους ήταν μια οικογένεια με μεγάλο όνομα, γιατί ήταν μεγάλη και πιο πλούσια απ' τις άλλες. Αρχηγός της οικογένειας αυτής ήταν μια γιαγιά αυστηρή και σοφή, που ήξερε όλες τις παραδόσεις, όσες είχαν. Ο πιο αδιάκριτος και περίεργος αυτής της οικογένειας λεγόταν Σμήγκολ. Πάντα έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον γύρω από ρίζες κι απαρχές· βουτούσε σε βαθιές λιμνούλες· έσκαβε κάτω από δέντρα και φυτά· άνοιγε τρύπες σε πράσινα λοφάκια· κι έπαψε να κοιτάζει ψηλά τις λοφοκορφές ή τα φύλλα των δέντρων ή τα λουλούδια που άνθιζαν πάνω στη γη: το κεφάλι και τα μάτια του ήταν γυρισμένα προς τα κάτω.

» Είχε ένα φίλο που τον έλεγαν Ντήγκολ, στον ίδιο τύπο, πιο αετομάτη, αλλά όχι τόσο γρήγορο και δυνατό. Μια φορά πήραν μια βάρκα και κατέβηκαν στο Φλαμπουρότοπο, που είχε μέρη γεμάτα κρινάκια κι ανθισμένες καλαμιές. Εκεί ο Σμήγκολ βγήκε έξω κι άρχισε να ψάχνει με τη μύτη στις όχθες γύρω, ο Ντήγκολ όμως κάθισε στη βάρκα και ψάρευε. Ξαφνικά ένα μεγάλο ψάρι πιάστηκε στ' αγκίστρι του και πριν καλά καλά το καταλάβει, τον τράβηξε έξω και τον έριξε στο νερό κι έφτασε στον πάτο. Τότε άφησε την πετονιά του γιατί του φάνηκε πως είδε κάτι να γυαλίζει στην κοίτη του ποταμού και, βαστώντας την αναπνοή του, το άρπαξε.

» Μετά βγήκε επάνω πλατσουρίζοντας και φτύνοντας, με φύκια στα μαλλιά και μια χούφτα λάσπη στο χέρι. Βγήκε έξω κολυμπώντας. Και να! όταν ξέπλυνε τη λάσπη, εκεί μες στο χέρι του έμεινε ένα υπέροχο χρυσό δαχτυλίδι: άστραφτε κι έλαμπε στον ήλιο έτσι που αναγάλλιαζε η καρδιά του. Ο Σμήγκολ όμως παραμόνευε πίσω απ' το δέντρο κι όπως ο Ντήγκολ χαιρόταν το δαχτυλίδι, ο Σμήγκολ πήγε σιγά πίσω του.

» — Δώσ' τό μας αυτό, Ντήγκολ, αγάπη μου, είπε ο Σμήγκολ πάνω απ' τον ώμο του φίλου του.

» — Γιατί; είπε ο Ντήγκολ.

» — Γιατί είναι τα γενέθλιά μου, αγάπη μου, και το θέλω, είπε ο Σμήγκολ.

» — Δε με νοιάζει, είπε ο Ντήγκολ. Σου 'δωσα κιόλας ένα δώρο, κι ακριβό μάλιστα. Εγώ το βρήκα αυτό κι εγώ θα το κρατήσω.

» — Ω! είσαι σίγουρος, αγάπη μου; είπε ο Σμήγκολ· κι άρπαξε τον Ντήγκολ απ' το λαιμό και τον στραγγάλισε, γιατί το χρυσάφι φαινόταν πολύ λαμπερό κι υπέροχο. Μετά έβαλε το δαχτυλίδι στο δάχτυλό του.

» Κανείς ποτέ δεν έμαθε τι απόγινε ο Ντήγκολ. Δολοφονήθηκε μακριά απ' το σπίτι του και το πτώμα του κρύφτηκε με πανουργία. Ο Σμήγκολ όμως γύρισε μόνος· και ανακάλυψε πως κανείς απ' την οικογένειά του δεν μπορούσε να τον δει όταν φορούσε το δαχτυλίδι. Χάρηκε πολύ μ' αυτή την ανακάλυψη και δεν το 'πε σε κανένα. Χρησιμοποιούσε το δαχτυλίδι για ν' ανακαλύπτει μυστικά κι αυτά που μάθαινε τα χρησιμοποιούσε για μοχθηρούς και καθόλου τίμιους σκοπούς. Έγινε άφθαστος στο ν' ακούει και να βλέπει ό,τι ήταν βλαβερό. Το δαχτυλίδι του είχε δώσει δύναμη σύμφωνα με το ηθικό του ανάστημα. Και δεν είναι ν' απορείς που έγινε πολύ αντιδημοτικός και τον απόφευγαν (όταν ήταν ορατός) όλοι οι συγγενείς του. Τον κλοτσούσαν κι αυτός δάγκωνε τα πόδια τους. Άρχισε να κλέβει και να πηγαίνει εδώ κι εκεί μουρμουρίζοντας μόνος του και να γλουγλουκίζει μες στο λαιμό του. Γι' αυτό τον είπαν *Γκόλουμ* και τον καταράστηκαν και του είπαν να φύγει μακριά· κι η γιαγιά του, που ήθελε ειρήνη, τον έδιωξε απ' την οικογένεια και τον πέταξε έξω απ' την τρύπα της.

» Περιπλανήθηκε στη μοναξιά του, έκλαψε και λίγο για τη σκληράδα του κόσμου και ταξίδεψε ανεβαίνοντας τον Ποταμό, μέχρι που έφτασε σ' ένα ρυάκι που κατέβαινε απ' τα βουνά και τράβηξε κατά κει. Έπιανε μ' αόρατα δάχτυλα ψάρια σε βαθιές λιμνούλες και τα 'τρωγε ωμά. Μια μέρα έκανε πολλή ζέστη και, όπως έσκυβε πάνω από μια λιμνούλα, ένιωσε ένα κάψιμο στο πίσω μέρος του κεφαλιού του. Ένα εκθαμβωτικό φως απ' το νερό έκανε να πονούν τα υγρά του μάτια. Αναρωτήθηκε τι να 'ταν, γιατί είχε σχεδόν ξεχάσει τον Ήλιο. Τότε για τελευταία φορά κοίταξε ψηλά κι έσεισε τη γροθιά του εναντίον του.

» Μα, όπως χαμήλωνε τα μάτια του, είδε, πέρα μπροστά του, τις κορφές των Ομιχλιασμένων Βουνών, απ' όπου ερχόταν το ρυάκι. Και σκέφτηκε ξαφνικά: "Θα είναι δροσιά κι ίσκιος κάτω απ' εκείνα τα βουνά. Ο ήλιος δε θα με βλέπει εκεί. Οι ρίζες εκείνων των βουνών θα πρέπει να 'ναι ρίζες μια φορά· πρέπει να υπάρχουν μεγάλα μυστικά θαμμένα εκεί, που δεν έχουν ποτέ ανακαλυφθεί".

» Κι έτσι τις νύχτες ταξίδεψε στα υψώματα και βρήκε μια μικρή σπηλιά απ' όπου ξεπηδούσε το σκοτεινό ρυάκι· έσκαψε σαν σκουλήκι κι έφτασε στην καρδιά των λόφων και χάθηκε και κανείς δεν ήξερε γι' αυτό. Το Δαχτυλίδι πήγε στα σκοτάδια μαζί του, έτσι που ούτε κι ο κατασκευαστής

του, όταν η δύναμή του άρχισε να μεγαλώνει πάλι, δεν μπόρεσε να μάθει τίποτα γι' αυτό.

— Το Γκόλουμ! φώναξε ο Φρόντο. Γκόλουμ; Θες να πεις πως αυτό είναι το τερατάκι το Γκόλουμ, που συνάντησε ο Μπίλμπο; Τι αηδιαστικό!

— Νομίζω πως είναι μια λυπητερή ιστορία, είπε ο μάγος, που θα μπορούσε να είχε συμβεί σ' άλλους, ακόμα και σε μερικούς χόμπιτ που ξέρω.

— Δεν μπορώ να πιστέψω ότι το Γκόλουμ είχε συγγένεια με τους χόμπιτ, έστω και μακρινή, είπε ο Φρόντο αρκετά συγχυσμένος. Τι απαίσια ιδέα!

— Είναι όμως αληθινή, απάντησε ο Γκάνταλφ. Κι όπως και να 'χει το πράγμα, γύρω απ' την καταγωγή τους, εγώ ξέρω περισσότερα απ' όσα ξέρουν οι ίδιοι οι χόμπιτ. Ακόμα κι η ιστορία του Μπίλμπο δείχνει τη συγγένεια. Υπήρχαν πάρα πολλά στο νου και στις αναμνήσεις τους, που ήταν πολύ παρόμοια. Ο ένας μπόρεσε να καταλάβει τον άλλο εξαιρετικά καλά, πολύ καλύτερα απ' ό,τι ένας χόμπιτ θα καταλάβαινε, ας πούμε, ένα Νάνο ή έναν Ορκ, ή ακόμα κι ένα Ξωτικό. Να, θυμήσου για παράδειγμα, τα αινίγματα που τα ήξεραν κι οι δυο.

— Ναι, είπε ο Φρόντο. Κι άλλοι όμως, εκτός απ' τους χόμπιτ, λένε αινίγματα λίγο πολύ τα ίδια. Κι οι χόμπιτ κρατάνε το λόγο τους. Το Γκόλουμ απ' την αρχή είχε αποφασίσει να μην τον κρατήσει. Προσπαθούσε μονάχα να κάνει τον Μπίλμπο να ξεχαστεί. Και θα 'λεγα πως διασκέδαζε η κακία του, αρχίζοντας ένα παιγνίδι που μπορούσε να τελειώσει εξοικονομώντας του εύκολη λεία, μα που, κι αν έχανε, δε θα το έβλαπτε.

— Όλ' αυτά φοβάμαι πως είναι πέρα για πέρα αληθινά, είπε ο Γκάνταλφ. Μα υπήρχε και κάτι άλλο, νομίζω, που δεν το βλέπεις ακόμα. Γιατί και το Γκόλουμ δεν ήταν πέρα για πέρα διεφθαρμένο. Είχε αποδειχτεί πιο σκληρό απ' όσο θα υπολόγιζε κι ένας Σοφός — σκληρό σαν χόμπιτ. Υπήρχε μια μικρή γωνίτσα στο μυαλό του, που ήταν ακόμα δική του και τη φώτισε — σαν μια χαραματιά στο σκοτάδι — φως απ' τα περασμένα. Και θα του ήταν στ' αλήθεια ευχάριστο, νομίζω, ν' ακούει μια καλοσυνάτη φωνή ξανά, να του ξυπνάει αναμνήσεις του ανέμου και των δέντρων, του ήλιου και της πρασινάδας και τέτοιων λησμονημένων πραγμάτων.

» Αλλ' αυτό στο τέλος, φυσικά, θα κατάφερνε μόνο να κάνει τον υπόλοιπο κακό του εαυτό να θυμώσει περισσότερο — εκτός και μπορούσε να τον κατανικήσει. Εκτός και θεραπευόταν. Ο Γκάνταλφ αναστέναξε. Αλίμονο! Πολύ λίγες ελπίδες υπάρχουν γι' αυτό. Όχι όμως και καμιά. Όχι μόλο που κάτεχε το Δαχτυλίδι για τόσον καιρό, σχεδόν από τότε που θυμάται τον εαυτό του. Γιατί έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που το φορούσε πολύ: στα μαύρα σκοτάδια σπάνια το χρειαζόταν. Κι οπωσδήποτε ποτέ

του δεν "ξεθώριασε". Είναι ακόμα ισχνό και σκληρό. Αλλά το Δαχτυλίδι του κατάτρωγε το μυαλό, φυσικά, και το βάσανο είχε γίνει σχεδόν ανυπόφερτο.

» Όλα τα "μεγάλα μυστικά" κάτω απ' τα βουνά αποδείχτηκαν πως ήταν μόνο άδεια νύχτα: δεν υπήρχε τίποτα άλλο να βρεθεί, τίποτα που ν' άξιζε να κάνει, μόνο να τρώει κρυφά κι απαίσια και να θυμάται μνησίκακα. Βρισκόταν σε άθλια κατάσταση. Μισούσε το σκοτάδι, μα μισούσε το φως περισσότερο: μισούσε τα πάντα και, πιο πολύ απ' όλα, το Δαχτυλίδι.

— Τι θέλεις να πεις; ρώτησε ο Φρόντο. Δεν ήταν το Δαχτυλίδι το πολύτιμό του και το μόνο πράγμα που το ενδιέφερε; Μα, αν το μισούσε, γιατί δεν το ξεφορτωνόταν, ή γιατί δεν τ' άφηνε, και να 'φευγε μακριά;

— Θα 'πρεπε ν' αρχίζεις να το καταλαβαίνεις, Φρόντο, ύστερα απ' όλα όσα έχεις ακούσει, είπε ο Γκάνταλφ. Το μισούσε και τ' αγαπούσε, όπως μισούσε κι αγαπούσε τον εαυτό του. Δεν μπορούσε ν' απαλλαγεί απ' αυτό. Σ' αυτό το θέμα δεν του είχε μείνει καθόλου θέληση.

» Ένα Δαχτυλίδι με δύναμη φροντίζει τον εαυτό του, Φρόντο. *Αυτό* μπορούσε να γλιστρήσει και να πέσει προδοτικά, μα ο κάτοχός του ποτέ δεν το εγκαταλείπει. Το πολύ πολύ να παίξει με την ιδέα να το δώσει σε κάποιον άλλο να το φυλάξει – κι αυτό μόνο στις αρχές, όταν πρωταρχίζει να σε βάζει κάτω απ' την εξουσία του. Αλλά, απ' όσο γνωρίζω, μόνο ο Μπίλμπο στην ιστορία ξεπέρασε το στάδιο του παιξίματος με την ιδέα και το 'δωσε στην αλήθεια. Και χρειάστηκε γι' αυτό όλη μου τη βοήθεια. Αλλά, ακόμα κι έτσι, ποτέ δε θα το εγκατέλειπε έτσι απλά ή θα το πέταγε. Δεν ήταν το Γκόλουμ, Φρόντο, μα το ίδιο το Δαχτυλίδι που αποφάσιζε. Το *Δαχτυλίδι* άφησε το Γκόλουμ.

— Μη μου πεις πως το εγκατέλειψε πάνω στην ώρα για να συναντήσει τον Μπίλμπο; είπε ο Φρόντο. Δεν του 'κανε καλύτερα ένας Ορκ;

— Αυτό δεν είναι υπόθεση για γέλια, είπε ο Γκάνταλφ. Όχι για σένα. Αυτό ήταν το πιο περίεργο πράγμα σ' όλη την ιστορία του Δαχτυλιδιού ως τώρα: το να φτάσει ο Μπίλμπο ακριβώς τότε και να βάλει το χέρι επάνω του, στα τυφλά, μες στο σκοτάδι.

» Ενεργούσαν περισσότερες από μια δύναμη, Φρόντο. Το Δαχτυλίδι προσπαθούσε να επιστρέψει στον κύριό του. Είχε γλιστρήσει απ' το χέρι του Ισίλντουρ και τον πρόδωσε· μετά, σα βρέθηκε η ευκαιρία, έπιασε το φτωχό τον Ντήγκολ κι αυτός δολοφονήθηκε· και ύστερα το Γκόλουμ και το 'χε αφανίσει. Δεν μπορούσε να το χρησιμοποιήσει πιο πέρα: ήταν πολύ μικρό και κακόβουλο· κι όσο καθόταν μαζί του, δε θα ξανάφηνε ποτέ τη βαθιά λιμνούλα του. Έτσι τώρα που ο κύριός του ξύπνησε γι' άλλη μια φορά κι έστελνε τη σκοτεινή του σκέψη απ' το Δάσος της Σκοτεινιάς, εγκατέλειψε το Γκόλουμ, μόνο και μόνο για να το βρει το πιο απίθανο πρόσωπο που θα μπορούσε κανείς να φανταστεί: ο Μπίλμπο απ' το Σάιρ!

» Πίσω απ' αυτό ενεργούσε κάτι άλλο, πέρα από κάθε σχέδιο του κατασκευαστή του Δαχτυλιδιού. Δεν μπορώ να το εκφράσω με πιο απλά λόγια. Μπορώ μονάχα να πω ότι ο Μπίλμπο ήταν *προορισμένος* να βρει το Δαχτυλίδι και μάλιστα *όχι* από τον κατασκευαστή του. Στην περίπτωση δε αυτή ήσουν κι εσύ *προορισμένος* να το πάρεις στα χέρια σου. Κι αυτό ίσως να 'ναι μια ενθαρρυντική σκέψη.

— Δεν είναι καθόλου, είπε ο Φρόντο. Αν και δεν είμαι σίγουρος πως σε καταλαβαίνω. Μα πώς τα 'μαθες όλ' αυτά για το Δαχτυλίδι και για το Γκόλουμ; Τα ξέρεις όλα στ' αλήθεια ή κάνεις υποθέσεις ακόμα;

Ο Γκάνταλφ κοίταξε το Φρόντο και τα μάτια του σπίθισαν.

— Ήξερα πολλά κι έχω μάθει πολλά, απάντησε. Αλλά δεν πρόκειται να δώσω αναφορά για όλα όσα έχω κάνει σ' *εσένα*. Η ιστορία του Έλεντιλ και του Ισίλντουρ και του Ενός Δαχτυλιδιού είναι γνωστή σ' όλους τους Σοφούς. Το δαχτυλίδι σου φαίνεται πως είναι το Ένα Δαχτυλίδι από τα πύρινα γράμματά του και μόνο, πέρα από κάθε άλλη απόδειξη.

— Και πότε το ανακάλυψες αυτό; αντίσκοψε ο Φρόντο.

— Τώρα δα, σ' αυτό το δωμάτιο, φυσικά, απάντησε ο μάγος απότομα. Μα ήμουν σίγουρος πως θα το 'βρισκα. Έχω γυρίσει από σκοτεινά ταξίδια και μακρόχρονο ψάξιμο, για να κάνω αυτή την τελευταία δοκιμή. Είναι η τελευταία απόδειξη κι όλα τώρα φαίνονται καθαρά πέρα για πέρα. Εκείνο που χρειάστηκε αρκετή σκέψη ήταν το να μαντέψω το ρόλο του Γκόλουμ και να τον προσθέσω στα κενά της ιστορίας. Μπορεί ν' άρχισα με υποθέσεις για το Γκόλουμ, τώρα όμως δεν υποθέτω πια. Γνωρίζω. Το συνάντησα.

— Το συνάντησες; ξεφώνισε ο Φρόντο απορημένος.

— Ναι, ήταν το πρώτο που έπρεπε να γίνει, φυσικά, αν κανείς μπορούσε να το καταφέρει. Προσπάθησα και παλιότερα· μα τώρα, τα κατάφερα επιτέλους.

— Δηλαδή, τι έγινε όταν ο Μπίλμπο του ξέφυγε; Το ξέρεις αυτό;

— Όχι τόσο καθαρά. Ό,τι σου έχω πει είναι ό,τι το Γκόλουμ ήταν πρόθυμο να πει — αν κι όχι φυσικά με τον τρόπο που το είπα. Το Γκόλουμ είναι ψεύτης και πρέπει να κοσκινίζεις τα λόγια του. Πάρε παράδειγμα το Δαχτυλίδι: αποκαλούσε το Δαχτυλίδι «δώρο των γενεθλίων του» και δεν το άλλαζε. Έλεγε πως προερχόταν απ' τη γιαγιά του, που είχε ένα σωρό τέτοια ωραία πράγματα. Γελοία ιστορία. Δεν αμφιβάλλω πως η γιαγιά του Σμήγκολ ήταν αρχηγός τής φυλής, ένα σπουδαίο πρόσωπο με τον τρόπο της. Όσο για τα λεγόμενά του, πως αυτή είχε πολλά δαχτυλίδια των Ξωτικών, αυτά ήταν ανοησίες. Κι όσο για την ιστορία πως τα χάριζε, ήταν πέρα για πέρα ψέμα. Ψέμα όμως μ' έναν κόκκο αλήθειας. Η δολοφονία του Ντήγκολ βασάνιζε το Γκόλουμ, κι είχε φτιάξει μια δικαιολογία που την επαναλάμβανε στο «πολύτιμό» του ξανά και ξανά, καθώς μασούσε κόκαλα

στο σκοτάδι, μέχρι που σχεδόν την πίστεψε. *Ήταν* τα γενέθλιά του. Ο Ντήγκολ ήταν υποχρεωμένος να του 'χει δώσει το δαχτυλίδι. Ήταν φανερό πως είχε παρουσιαστεί για να γίνει δώρο. *Ήταν* το δώρο των γενεθλίων του... και τα ρέστα.

» Το άντεξα όσο μπορούσα, μα η αλήθεια ήταν απελπιστικά σπουδαία και στο τέλος αναγκάστηκα να φερθώ σκληρά. Του έβαλα το φόβο της φωτιάς μέσα του και του έβγαλα την πραγματική ιστορία λίγη λίγη, μαζί με πολλά μυξοκλάματα και άγριες φωνές. Νόμιζε πως το παρεξηγούσαν και το κακομεταχειρίζονταν. Μα όταν μου είχε, επιτέλους, πει την ιστορία του, μέχρι το τέλος του Παιγνιδιού με τα Αινίγματα και το πώς ξέφυγε ο Μπίλμπο, δεν ήθελε να πει τίποτα περισσότερο, εκτός από σκοτεινούς υπαινιγμούς. Κάποιος άλλος φόβος το κρατούσε, που ήταν μεγαλύτερος απ' το δικό μου. Μουρμούριζε πως θα μας δείξει. Ο κόσμος θα 'βλεπε αν θα καθόταν να το κλοτσάνε και να το στριμώχνουν και μετά να το *ληστεύουν*. Το Γκόλουμ είχε καλούς φίλους τώρα, καλούς φίλους και πολύ δυνατούς. Ο Μπάγκινς θα του το πλήρωνε. Αυτή ήταν βασικά η σκέψη του. Μισούσε τον Μπίλμπο και καταριόταν τ' όνομά του. Και ήξερε ακόμα κι από πού καταγόταν.

— Αλλά πώς το ανακάλυψε; ρώτησε ο Φρόντο.

— Λοιπόν, το όνομά του, ο ίδιος ο Μπίλμπο, το είπε ανόητα στο Γκόλουμ· μετά απ' αυτό δεν ήταν δύσκολο ν' ανακαλύψει τη χώρα του, μιας και το Γκόλουμ βγήκε έξω. Ω, ναι, βγήκε έξω. Ο πόθος του για το Δαχτυλίδι αποδείχτηκε δυνατότερος απ' το φόβο του για τους Ορκ και γι' αυτό το φως ακόμα. Μετά από ένα δυο χρόνια άφησε τα βουνά. Βλέπεις, αν κι ακόμα ήταν δεμένο με τον πόθο του γι' αυτό, το Δαχτυλίδι δεν το κατάτρωγε πια· άρχισε να συνέρχεται λιγάκι. Ένιωθε γέρικο, τρομερά γέρικο, λιγότερο δειλό όμως και πεινούσε θανάσιμα.

» Το φως, το φως του Ήλιου και της Σελήνης, το φοβόταν ακόμα και το μισούσε, και πάντοτε θα το φοβάται και θα το μισεί, νομίζω· αλλά ήταν πανούργο. Βρήκε πως μπορούσε να κρύβεται απ' το φως της μέρας και το φεγγαρόφωτο και να προχωράει γρήγορα κι αθόρυβα τα μεσάνυχτα και με τα χλωμά παγωμένα μάτια του να πιάνει μικρά φοβισμένα ή ανύποπτα όντα. Έγινε πιο δυνατό και θαρραλέο με τη νέα τροφή και τον καινούριο αέρα. Βρήκε το δρόμο για το Δάσος της Σκοτεινιάς, όπως θα περίμενε κανείς.

— Εκεί ήταν που το βρήκες; ρώτησε ο Φρόντο.

— Το είδα εκεί, απάντησε ο Γκάνταλφ, μα πριν απ' αυτό είχε περιπλανηθεί μακριά, ακολουθώντας τα ίχνη του Μπίλμπο. Ήταν δύσκολο να μάθει κανείς κάτι σίγουρο απ' αυτό, γιατί στα λόγια του συνέχεια μπερδεύονταν κατάρες κι απειλές.

» "Τι είχε στιςς τσέπεςς του;" είπε. "Εγώ δεν μπορούσα να το βρω, όχι

πολύτιμό μου. Το μικρό τον απατεώνα! Όχι τίμια ερώτηση. Κορόιδεψε πρώτοςς, ναι. Πάτησσε τους κανονισσμούςς. Έπρεπε να τον σστραγγαλίζαμε, ναι πολύτιμο. Και θα το κάνουμε, πολύτιμο!".

» Αυτό είναι ένα δείγμα του τρόπου που μιλούσε. Δε νομίζω να θέλεις κι άλλο. Εγώ βαρέθηκα να το ακούω μέρες και μέρες. Αλλά από υπαινιγμούς που ξέφευγαν ανάμεσα απ' τα σκουξίματά του, έβγαλα το συμπέρασμα πως τα πλατιά του πόδια το πήγαν τέλος στο Έσγκαροθ. Έφτασε ως τους δρόμους της Πόλης της Κοιλάδας, κρυφακούγοντας και κρυφοκοιτώντας. Λοιπόν, τα νέα των μεγάλων γεγονότων ταξίδεψαν παντού στη Χώρα της Ερημιάς και πολλοί είχαν ακούσει τ' όνομα του Μπίλμπο κι ήξεραν από πού κατάγεται. Δεν την είχαμε κρύψει την επιστροφή μας στο σπίτι του, στη Δύση. Τα σουβλερά αυτιά του Γκόλουμ γρήγορα θα μάθαιναν αυτό που ήθελε.

— Τότε γιατί δεν ακολούθησε τα ίχνη του Μπίλμπο πιο κάτω; ρώτησε ο Φρόντο. Γιατί δεν ήρθε στο Σάιρ;

— Α, είπε ο Γκάνταλφ, τώρα φτάνουμε και σ' αυτό. Νομίζω πως το Γκόλουμ προσπάθησε. Ξεκίνησε και ήρθε πίσω δυτικά, μέχρι το Μεγάλο Ποταμό. Μετά όμως άλλαξε δρόμο. Δε φοβήθηκε την απόσταση, είμαι βέβαιος. Όχι, κάτι άλλο το αποτράβηξε. Έτσι νομίζουν οι φίλοι μου, εκείνοι που το κυνήγησαν και το έπιασαν για μένα.

» Πρώτα τα Ξωτικά του Δάσους βρήκαν τα ίχνη του, πράγμα εύκολο γι' αυτά, γιατί τα ίχνη του ήταν τότε ακόμα πρόσφατα. Μέσα στο Δάσος της Σκοτεινιάς τα οδήγησε και τα έβγαλε, αν και ποτέ δεν το πιάσανε. Το δάσος ήταν γεμάτο φήμες γι' αυτό, φοβερές ιστορίες που κυκλοφορούσαν ανάμεσα στα ζώα και στα πουλιά ακόμα. Οι Άνθρωποι του Δάσους είπαν πως κάποιος καινούριος τρόμος κυκλοφορούσε, ένα φάντασμα που έπινε αίμα. Σκαρφάλωνε δέντρα για να βρει φωλιές, σερνόταν σε τρύπες για να βρει μικρά, ξεγλιστρούσε από παράθυρα για να βρει κούνιες.

» Στη δυτική άκρη του Δάσους της Σκοτεινιάς όμως, τα ίχνη άλλαξαν δρόμο. Τράβηξαν προς τη δύση και βγήκαν πέρα απ' την επικράτεια των Ξωτικών του Δάσους και χάθηκαν. Και τότε έκανα ένα μεγάλο λάθος. Ναι, Φρόντο, κι όχι το πρώτο· αν και νομίζω πως αυτό μπορεί ν' αποδειχτεί το χειρότερο. Σταμάτησα. Τ' άφησα να φύγει· γιατί είχα πολλά άλλα να σκεφτώ τότε και πίστευα ακόμα στα λόγια του Σάρουμαν.

» Λοιπόν, αυτό έγινε χρόνια πριν. Έχω πληρώσει γι' αυτό από τότε με πολλές σκοτεινές κι επικίνδυνες μέρες. Τα ίχνη είχαν από καιρό παλιώσει όταν τα αναζήτησα πάλι, μετά την αναχώρηση του Μπίλμπο. Και το ψάξιμό μου θα ήταν μάταιο, αν δεν είχα τη βοήθεια ενός φίλου: του Άραγκορν, του πιο μεγάλου ταξιδευτή και κυνηγού αυτής της εποχής του κόσμου. Μαζί αναζητήσαμε το Γκόλουμ, διασχίζοντας απ' άκρη σ' άκρη τη Χώρα της Ερημιάς, χωρίς ελπίδα και χωρίς επιτυχία. Τέλος όμως, όταν είχα ε-

γκαταλείψει το κυνηγητό κι είχα στραφεί σ' άλλα μέρη, το Γκόλουμ βρέθηκε. Ο φίλος μου γύρισε, μέσα από μεγάλους κινδύνους, φέρνοντας το άθλιο πλάσμα μαζί του.

» Τι είχε κάνει μέχρι τότε, δεν έλεγε με κανένα τρόπο. Μονάχα έκλαιγε και μας έλεγε σκληρούς, κάνοντας ένα σωρό *γκόλουμ* μες στο λαιμό του· κι όταν το πιέσαμε κλαψούριζε και μαζευότανε απ' το φόβο του κι έτριβε τα μακρουλά του χέρια, γλείφοντας τα δάχτυλά του, λες και το πονούσαν, λες και θυμόταν κάποιο παλιό βασανιστήριο. Αλλά φοβάμαι πως δεν υπάρχει πιθανότητα αμφιβολίας: πήγε αργά, με τον ύπουλο τρόπο του, βήμα προς βήμα, μίλι με το μίλι, νότια, κάτω στη Γη της Μόρντορ.

Βαριά σιωπή έπεσε στο δωμάτιο. Ο Φρόντο μπορούσε ν' ακούει τους χτύπους της καρδιάς του. Ακόμα κι απέξω όλα φαίνονταν ακίνητα. Κανένας θόρυβος δεν ακουγόταν τώρα απ' την ψαλίδα του Σαμ.

— Ναι, στη Μόρντορ, είπε ο Γκάνταλφ. Αλίμονο! Η Μόρντορ τραβάει όλα τα κακοποιά στοιχεία, γιατί η Σκοτεινή Δύναμη έχει στρέψει τη θέλησή της να τα μαζέψει εκεί. Και το Δαχτυλίδι του Εχθρού ήταν φυσικό ν' αφήσει το σημάδι του, να το αφήσει επιδεκτικό να νιώσει την πρόσκληση και να παρουσιαστεί. Κι όλος ο κόσμος τότε ψιθύριζε για τη νέα Σκιά στο Νοτιά και το μίσος της για τη Δύση. Εκεί βρίσκονταν οι σπουδαίοι καινούριοι φίλοι του, που θα το βοηθούσαν στην εκδίκησή του!

» Κακορίζικο κι ανόητο! Σ' εκείνη τη γη θα μάθαινε πολλά, παραπάνω απ' όσα ήταν για το καλό του. Κι αργά ή γρήγορα, όπως κρυφογύριζε και κατασκόπευε στα σύνορα, θα το 'πιαναν και θα το πήγαιναν — για εξέταση. Έτσι έγιναν τα πράγματα, φοβάμαι. Όταν το βρήκαμε είχε κιόλας μείνει πολύ εκεί και βρισκόταν στο δρόμο του γυρισμού. Για κάποια βρομοδουλειά. Αυτό όμως δεν πειράζει πολύ τώρα. Τη χειρότερή του βλάβη την είχε καμωμένη.

» Ναι, αλίμονο! Απ' αυτό ο Εχθρός έμαθε ότι το Ένα έχει ξαναβρεθεί. Ξέρει πού έπεσε ο Ισίλντουρ. Ξέρει πού βρήκε το δαχτυλίδι του το Γκόλουμ. Ξέρει πως είναι Μεγάλο Δαχτυλίδι, γιατί έδωσε μακρόχρονη ζωή. Ξέρει πως δεν είναι ένα από τα Τρία, γιατί αυτά ποτέ δεν είχαν χαθεί κι αυτά δεν ανέχονται τίποτα κακόβουλο. Ξέρει πως δεν είναι ένα απ' τα Εφτά ή τα Εννέα γιατί αυτά είναι λογαριασμένα. Ξέρει πως είναι το Ένα. Κι έχει, τέλος, ακούσει, νομίζω, για *χόμπιτ* και για το *Σάιρ*.

»Το Σάιρ — μπορεί και τώρα να το αναζητά, αν δεν έχει βρει κιόλας πού είναι. Στ' αλήθεια, Φρόντο, φοβάμαι πως ο Εχθρός μπορεί να σκέφτεται ακόμα πως, το όνομα *Μπάγκινς*, το ασήμαντο ως τώρα, είναι πολύ σημαντικό.

— Μα αυτό είναι τρομερό! φώναξε ο Φρόντο. Πολύ χειρότερο κι απ' το πιο χειρότερο που φανταζόμουν απ' τους υπαινιγμούς και τις προειδοποιήσεις σου. Ω, Γκάνταλφ, καλύτερέ μου φίλε, τι να κάνω; Γιατί τώρα στ'

αλήθεια φοβάμαι. Τι να κάνω; Τι κρίμα που ο Μπίλμπο δε μαχαίρωσε εκείνο το απαίσιο πλάσμα, τότε που είχε την ευκαιρία!

— Κρίμα; Ο Οίκτος κράτησε το χέρι του. Οίκτος κι Έλεος: να μη χτυπήσει χωρίς ανάγκη. Κι έχει ανταμειφθεί καλά, Φρόντο. Να 'σαι σίγουρος πως έπαθε τόσο λίγο κακό και γλίτωσε στο τέλος, γιατί ξεκίνησε σαν απόχτησε το Δαχτυλίδι έτσι: με Οίκτο.

— Με συγχωρείς, είπε ο Φρόντο. Αλλά φοβάμαι· και δε νιώθω κανέναν οίκτο για το Γκόλουμ.

— Δεν το έχεις δει, τον έκοψε ο Γκάνταλφ.

— Όχι, κι ούτε θέλω, είπε ο Φρόντο. Δε σε καταλαβαίνω. Θες να πεις πως, εσύ και τα Ξωτικά, το αφήσατε να ζει μετά απ' όλα αυτά τα φοβερά πράγματα; Τώρα τουλάχιστον είναι κακό σαν Ορκ και εχθρός. Του αξίζει θάνατος.

— Του αξίζει! Κι εγώ θα 'λεγα πως του αξίζει. Πολλοί απ' αυτούς που ζουν αξίζει να πεθάνουν. Και μερικοί που πεθαίνουν, αξίζει να ζουν! Μπορείς να τους δώσεις τη ζωή; Γι' αυτό μην είσαι πολύ πρόθυμος να κρίνεις και να σκοτώνεις. Γιατί ακόμα κι οι πολύ σοφοί δεν μπορούν να τα δουν όλα. Δεν έχω πολλές ελπίδες πως το Γκόλουμ θα γιατρευτεί πριν πεθάνει, αλλ' όμως υπάρχει και μια πιθανότητα. Κι είναι δεμένο με τη μοίρα του Δαχτυλιδιού. Κάτι μέσα μου μού λέει πως έχει ακόμα κάποιο ρόλο να παίξει, καλό ή κακό, πριν φτάσει το τέλος· κι όταν έρθει, ο οίκτος του Μπίλμπο μπορεί να εξουσιάσει τη μοίρα πολλών — και τη δική σου ακόμα. Τώρα, έτσι κι αλλιώς, δεν το σκοτώσαμε· είναι πολύ γέρικο και πολύ αξιοθρήνητο. Τα Ξωτικά του Δάσους το έχουν φυλακισμένο, του φέρονται όμως με όση καλοσύνη μπορούν να βρουν στις σοφές καρδιές τους.

— Όμως, είπε ο Φρόντο, ακόμα κι αν ο Μπίλμπο δεν μπορούσε να σκοτώσει το Γκόλουμ, μακάρι να μην είχε κρατήσει το Δαχτυλίδι. Μακάρι να μην το 'χε βρει ποτέ και να μην το είχα πάρει εγώ! Γιατί μ' άφησες να το κρατήσω; Γιατί δε μ' ανάγκαζες να το πετάξω μακριά ή να το καταστρέψω;

— Να σ' αφήσω; Να σ' αναγκάσω; είπε ο μάγος. Δεν άκουσες αυτά που σου είπα; Μιλάς χωρίς να σκέφτεσαι. Μα είναι λάθος να το πετάξουμε μακριά. Αυτά τα Δαχτυλίδια έχουν τον τρόπο τους να μη χάνονται. Σε κακά χέρια μπορούσε να είχε κάνει μεγάλο κακό. Και το χειρότερο απ' όλα είναι πως μπορεί να 'πεφτε στα χέρια του Εχθρού. Όπως και σίγουρα θα 'πεφτε· γιατί είναι το Ένα κι αυτός έχει βάλει όλη του τη δύναμη να το βρει ή να το τραβήξει κοντά του.

» Και βέβαια, αγαπητέ μου Φρόντο, ήταν επικίνδυνο για σένα· κι αυτό με είχε ανησυχήσει βαθιά. Αλλά κινδύνευαν και τόσα άλλα, που αναγκάστηκα να το παίξω — αν και, ακόμα κι όταν ήμουν μακριά, δεν περνούσε μέρα που το Σάιρ να μην το φρουρούν άγρυπνα μάτια. Αν δεν το χρησιμοποίησες ποτέ, δε νομίζω πως το Δαχτυλίδι θα έχει μόνιμη επίδραση πάνω

σου, τουλάχιστον όχι για κακό, για πάρα πολύ καιρό. Και πρέπει να θυμάσαι πως εννιά χρόνια πριν, όταν τελευταία σε είχα δει, ήξερα ακόμα ελάχιστα με σιγουριά.

— Αλλά γιατί να μην το καταστρέψουμε, όπως λες ότι έπρεπε να 'χε γίνει από πολύ παλιά; φώναξε ο Φρόντο πάλι. Αν με είχες προειδοποιήσει, ή αν ακόμα μου 'στελνες παραγγελία, θα το είχα καταστρέψει.

— Θα το 'χες; και πώς θα το κατάφερνες; Δοκίμασες ποτέ σου;

— Όχι. Μα φαντάζομαι πως μπορεί κανείς να το σπάσει ή να το λιώσει.

— Για δοκίμασε! είπε ο Γκάνταλφ. Για δοκίμασε τώρα δα!

Ο Φρόντο τράβηξε το Δαχτυλίδι απ' την τσέπη του πάλι και το κοίταξε. Τώρα φαινόταν σκέτο και λείο, χωρίς να φαίνεται σημάδι ή σχέδιο πάνω του. Το χρυσάφι φαινόταν πολύ όμορφο και καθαρό κι ο Φρόντο σκέφτηκε πόσο πλούσιο κι υπέροχο ήταν το χρώμα του, πόσο τέλεια η στρογγυλάδα του. Όταν το έβγαλε έξω σκόπευε να το πετάξει από πάνω του στο πιο καυτό μέρος της φωτιάς. Μα ανακάλυψε πως δεν μπορούσε να το κάνει, όχι χωρίς μεγάλο αγώνα. Ζύγισε το Δαχτυλίδι στο χέρι του διστάζοντας και πιέζοντας τον εαυτό του να θυμηθεί όλα όσα του είχε πει ο Γκάνταλφ· κι έπειτα, βάζοντας μεγάλη προσπάθεια, έκανε μια κίνηση, λες να το πετάξει — μα ανακάλυψε πως το είχε ξαναβάλει στην τσέπη του.

Ο Γκάνταλφ γέλασε αγριωπά.

— Βλέπεις; Κι εσύ, Φρόντο, κιόλας δεν μπορείς εύκολα να το αφήσεις, ούτε έχεις τη θέληση να του κάνεις κακό. Κι εγώ δε θα μπορούσα να σε "αναγκάσω" — εκτός με τέτοια βία που θα σου σάλευε το μυαλό. Όσο για να το σπάσεις το Δαχτυλίδι, η δύναμη είναι άχρηστη. Ακόμα κι αν το 'παιρνες και το χτύπαγες με τη βαριά, δε θα γινόταν ούτε χαρακιά πάνω του. Δεν μπορεί να ξεγίνει, ούτε με τα χέρια σου, ούτε με τα δικά μου. Η μικρή σου φωτιά, φυσικά, δε θα 'λιωνε ούτε κοινό χρυσάφι. Το Δαχτυλίδι την πέρασε κιόλας άθικτο, ούτε καν ζεστάθηκε. Ούτε και τ' αμόνια και τα καμίνια των Νάνων δεν μπορούν να το καταφέρουν. Έχουν πει πως η δρακο-φωτιά μπορούσε να λιώνει και να αφανίζει τα Δαχτυλίδια με τη Δύναμη, μα τώρα πια δεν έχει μείνει κανένας δράκος πάνω στη γη, που μέσα του η παλιά φωτιά να 'ναι όσο πρέπει καυτή· ούτε και υπήρξε ποτέ δράκος, ούτε κι ο ίδιος ο Ανκάλαγκον ο Μαύρος, που να μπορούσε να βλάψει το Ένα το Δαχτυλίδι, το κυρίαρχο Δαχτυλίδι, γιατί αυτό το 'φτιαξε ο ίδιος ο Σόρον.

Μόνο ένας τρόπος υπάρχει: να βρεις τις Σχισμές του Χαμού στα έγκατα του Όροντρούιν, του Βουνού της Φωτιάς, και να ρίξεις το Δαχτυλίδι μέσα, αν πραγματικά θέλεις να το καταστρέψεις, να το πετάξεις πέρα από εκεί που φτάνει το χέρι του Εχθρού, για πάντα.

— Και βέβαια θέλω να το καταστρέψω! φώναξε ο Φρόντο. Ή — να, δη-

λαδή, να το καταστρέψουν. Δεν είμαι φτιαγμένος εγώ για επικίνδυνες αποστολές. Μακάρι να μην είχα δει ποτέ μου το Δαχτυλίδι! Γιατί ήρθε σε μένα; Γιατί έπεσε ο κλήρος σ' εμένα;

— Τέτοιες ερωτήσεις δεν μπορούν να πάρουν απάντηση, είπε ο Γκάνταλφ. Μπορείς να είσαι σίγουρος πως δεν ήταν γιατί είχες κανένα προτέρημα που άλλοι δεν έχουν: ούτε για τη δύναμη ή τη σοφία σου, οπωσδήποτε. Αλλά έλαχε ο κλήρος σ' εσένα. Επομένως, πρέπει να χρησιμοποιήσεις όλη τη δύναμη, το θάρρος και την εξυπνάδα που έχεις.

— Μα έχω τόσο λίγο απ' όλα αυτά! Εσύ είσαι σοφός και δυνατός. Γιατί να μην πάρεις εσύ το Δαχτυλίδι;

— Όχι! ξεφώνισε ο Γκάνταλφ και πετάχτηκε όρθιος. Μ' αυτή τη δύναμη θ' αποκτούσα δυνάμεις πάρα πολύ μεγάλες και τρομερές. Και το Δαχτυλίδι θ' αποκτούσε πάνω μου δύναμη ακόμα μεγαλύτερη και πιο θανατερή. Τα μάτια του άστραψαν και το πρόσωπό του φωτίστηκε από μια εσωτερική φωτιά. Μη με βάζεις στον πειρασμό! Γιατί εγώ δε θέλω να γίνω ίδιος σαν το Σκοτεινό Άρχοντα. Αυτός είναι ο δρόμος για να μπει το Δαχτυλίδι στην καρδιά μου, ο οίκτος. Οίκτος για τις αδυναμίες και πόθος για δύναμη να κάνω καλό. Μη με βάζεις στον πειρασμό! Δεν τολμώ να το πάρω, ούτε και για να το φυλάξω απ' τους κινδύνους, αχρησιμοποίητο. Η επιθυμία να το χρησιμοποιήσω θα είναι πάνω απ' τη δύναμή μου. Γιατί θα το χρειαστώ πολύ. Τεράστιοι κίνδυνοι βρίσκονται μπροστά μου.

Πήγε στο παράθυρο κι άνοιξε τις κουρτίνες και τα εξώφυλλα. Το φως του ήλιου ξαναμπήκε στο δωμάτιο. Ο Σαμ πέρασε απ' το δρομάκι απέξω σφυρίζοντας.

— Και τώρα, είπε ο μάγος, ξαναγυρίζοντας προς το Φρόντο, η απόφαση είναι δική σου. Μα εγώ πάντα θα σε βοηθώ. Ακούμπησε το χέρι του στον ώμο του Φρόντο. Θα σε βοηθήσω να κουβαλήσεις το φορτίο αυτό για όσο καιρό θα το έχεις εσύ. Πρέπει όμως να κάνουμε γρήγορα. Ο Εχθρός κινείται.

Η σιωπή κράτησε ώρα. Ο Γκάνταλφ ξανακάθισε και ρουφούσε την πίπα του, λες και βυθισμένος σε σκέψεις. Τα μάτια του έμοιαζαν κλειστά, μα κάτω από τα βλέφαρά του παρακολουθούσε το Φρόντο με προσοχή. Ο Φρόντο κοίταζε με προσήλωση την κόκκινη χόβολη στο τζάκι, μέχρι που τα μάτια του γέμισαν απ' αυτή και νόμισε πως κοιτούσε κάτω σε βαθιά πηγάδια φωτιάς. Σκεπτόταν τις θρυλικές Σχισμές του Χαμού και τη φρίκη του Φλογισμένου Βουνού.

— Λοιπόν! είπε τέλος ο Γκάνταλφ. Τι σκέφτεσαι; Αποφάσισες τι θα κάνεις;

— Όχι! απάντησε ο Φρόντο, κι όπως συνερχόταν απ' τη σκοτεινιά, είδε

έκπληκτος πως δεν ήταν σκοτάδι και πως έξω απ' το παράθυρο φαινόταν ο ηλιόλουστος κήπος. Ή, ίσως, ναι. Απ' όσο κατάλαβα, απ' αυτά που είπες, υποθέτω πως πρέπει να κρατήσω το Δαχτυλίδι και να το φυλάξω τουλάχιστο προς το παρόν, ό,τι κι αν μου κάνει.

— Ό,τι κι αν σου κάνει θα είναι αργό, αργό στο κακό, αν το κρατήσεις μ' αυτό το σκοπό, είπε ο Γκάνταλφ.

— Μακάρι, είπε ο Φρόντο. Μα εύχομαι να βρεις γρήγορα κάποιον άλλο καλύτερο φύλακα. Στο μεταξύ όμως φαίνεται πως είμαι επικίνδυνος για όλους όσοι ζουν κοντά μου. Δεν μπορώ να κρατήσω το Δαχτυλίδι και να μείνω εδώ. Πρέπει ν' αφήσω το Μπαγκ Εντ, ν' αφήσω το Σάιρ, να τ' αφήσω όλα και να φύγω μακριά.

» Θα 'θελα να σώσω το Σάιρ, αν μπορούσα — αν κι έχουν έρθει φορές που σκέφτηκα πως οι κάτοικοί του είναι απερίγραπτα ανόητοι και βαρετοί κι έχω νιώσει πως ένας σεισμός ή μια εισβολή δράκων ίσως να 'τανε καλό γι' αυτούς. Μα δεν το σκέφτομαι τώρα πια. Νιώθω πως όσο το Σάιρ βρίσκεται πίσω, ασφαλισμένο και καλοζωισμένο, θ' αντέχω καλύτερα την περιπλάνηση: θα ξέρω πως κάπου υπάρχει ένα σίγουρο μέρος, ακόμα κι αν τα πόδια μου δεν μπορούν να ξαναπατήσουν εκεί.

» Φυσικά, μερικές φορές έχω σκεφτεί να φύγω μακριά, το φανταζόμουν όμως κάτι σαν διακοπές, μια σειρά περιπέτειες σαν του Μπίλμπο ή καλύτερες, που να τελειώνουν ειρηνικά. Μ' αυτό εδώ θα σημαίνει εξορία, φευγιό από κίνδυνο σε κίνδυνο, που θα τον τραβώ πίσω μου. Κι υποθέτω πως πρέπει να φύγω μόνος μου, αν είναι να το κάνω και να σώσω το Σάιρ. Μα νιώθω πολύ μικρός και πολύ ξεριζωμένος και — και απελπισμένος. Ο Εχθρός είναι δυνατός και τρομερός.

Δεν το είπε στον Γκάνταλφ, μα την ώρα που μίλαγε, μια μεγάλη επιθυμία ν' ακολουθήσει τον Μπίλμπο άναψε στην καρδιά του — ν' ακολουθήσει τον Μπίλμπο κι ίσως ίσως να τον ξαναβρεί. Ήταν τόσο δυνατή που νίκησε το φόβο του: σχεδόν μπορούσε την ίδια εκείνη τη στιγμή να κατηφορίσει τρέχοντας το δρόμο και να φύγει, χωρίς το καπέλο του, ακριβώς όπως είχε κάνει ο Μπίλμπο ένα παρόμοιο πρωινό πολύ παλιά.

— Καλέ μου Φρόντο! φώναξε ο Γκάνταλφ. Οι χόμπιτ είναι στ' αλήθεια εκπληκτικά πλάσματα, όπως έχω ξαναπεί. Μπορεί κανείς να μάθει τα πάντα γύρω από τους τρόπους τους σ' ένα μήνα, κι όμως, μετά από εκατό χρόνια, σε μια δυσκολία, μπορούν να σ' αφήσουν με το στόμα ανοιχτό. Δεν περίμενα να πάρω τέτοια απάντηση ούτε κι από σένα. Μα ο Μπίλμπο δεν έκανε λάθος όταν διάλεγε κληρονόμο, αν και λίγο σκέφτηκε πόσο σπουδαίο θα 'ταν. Φοβάμαι πως έχεις δίκιο. Το Δαχτυλίδι δε θα μπορέσει να μείνει κρυμμένο στο Σάιρ για πολύ ακόμα· και, για το δικό σου το καλό, όσο και για των άλλων, θα πρέπει να φύγεις και ν' αφήσεις τ' όνομα Μπάγκινς πίσω σου. Μ' αυτό τ' όνομα δε θα 'σαι ασφαλισμένος έξω απ' το

Σάιρ ή στην Ερημιά. Θα σου δώσω τώρα ένα όνομα για να ταξιδέψεις. Όταν φύγεις, να φύγεις σαν κύριος Κατωλοφίτης.

» Πάντως δε νομίζω πως χρειάζεται να πας μόνος σου. Όχι, αν ξέρεις κανένα που να μπορείς να τον εμπιστευτείς και που να είναι πρόθυμος να σταθεί στο πλευρό σου — και που εσύ θα είσαι διατεθειμένος να τον πάρεις σ' άγνωστους κινδύνους. Μα, αν ψάχνεις για σύντροφο, πρόσεχε στο διάλεγμα! Και πρόσεξε τι θα πεις, ακόμα και στους πιο στενούς σου φίλους! Ο εχθρός έχει πολλούς κατασκόπους και πολλούς τρόπους ν' ακούει.

Ξαφνικά έπαψε κι αφουγκράστηκε. Ο Φρόντο πήρε είδηση πως όλα ήταν ήσυχα και μέσα κι έξω. Ο Γκάνταλφ νυχοπάτησε πλάι στο παράθυρο. Μετά, με μια απότομη κίνηση, έσκυψε στο περβάζι κι άπλωσε το μακρύ του χέρι έξω προς τα κάτω. Ακούστηκε μια τσιριξιά και ξεπρόβαλε το σγουρό κεφάλι του Σαμ Γκάμγκη, τραβηγμένο απ' τ' αυτί.

— Μπα! Μπα! Μα τα γένια μου! είπε ο Γκάνταλφ. Ο Σαμ Γκάμγκη δεν είναι; Τώρα πες μου τι έκανες εκεί;

— Ο Θεός να σε φυλάει, κύριε Γκάνταλφ! είπε ο Σαμ. Τίποτες! Δηλαδής κούρευα την άκρη του γρασιδιού κάτω απ' το παράθυρο, αν με καταλαβαίνετε.

Σήκωσε την ψαλίδα του και την έδειξε γι' απόδειξη.

— Δεν καταλαβαίνω, είπε ο Γκάνταλφ αγριωπά. Είναι αρκετή ώρα τώρα που δεν άκουσα θόρυβο απ' την ψαλίδα σου. Πόση ώρα κρυφάκουγες κάτω απ' το γείσο της στέγης;

— Απ' το γείσο της στέγης, κύριε; Δεν καταλαβαίνω, με το συμπάθειο δηλαδής. Δεν υπάρχει γείσο στο Μπαγκ Εντ πουθενά.

— Μη μου κάνεις τον ανόητο! Τι άκουσες και γιατί άκουγες; Τα μάτια του Γκάνταλφ άστραψαν και τα φρύδια του πετάχτηκαν έξω αγριεμένα.

— Κύριε Φρόντο! φώναξε ο Σαμ τρέμοντας. Μην τον αφήσεις να μου κάνει κακό, κύριε! Μην τον αφήσεις να με μεταμορφώσει σε τίποτα τέρας! Ο γερο-πατέρας μου πολύ θα στενοχωριόταν. Δεν το 'κανα για κακό, στο λόγο μου, κύριε!

— Δε θα σου κάνει κακό, είπε ο Φρόντο, που μόλις και μετά βίας κρατιόταν για να μη γελάσει, αν κι ο ίδιος είχε τρομάξει κι ήταν κάπως απορημένος. Το ξέρει, όσο κι εγώ, πως δεν το 'κανες για κακό. Αλλά στάσου όρθιος κι απάντησε αμέσως στις ερωτήσεις του.

— Ε, να, κύριε, είπε ο Σαμ τρεμουλιάζοντας λιγάκι. Άκουσα ένα σωρό που δεν τα κατάλαβα για έναν εχθρό και κάτι δαχτυλίδια και τον κύριο Μπίλμπο, κύριε, και για δράκους κι ένα βουνό με φωτιές και — και Ξωτικά, κύριε. Έβαλα αυτί ν' ακούσω γιατί δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς, αν με καταλαβαίνετε. Μα το θεό, κύριε, τρελαίνομαι για τέτοιες ιστορίες. Και τις πιστεύω κιόλας, ό,τι κι αν λέει ο Τεντ. *Ξωτικά, κύριε*! Πολύ θα 'θελα να τα δω. Δε θα μπορούσες να με πάρεις να δω τα Ξωτικά, κύριε, σα φύγεις;

Ξαφνικά ο Γκάνταλφ έβαλε τα γέλια.

— Έλα μέσα! φώναξε και απλώνοντας τα χέρια σήκωσε τον έκπληκτο Σαμ, μαζί με την ψαλίδα, τις κομμένες τούφες απ' το γρασίδι κι όλα, τον έμπασε μέσα απ' το παράθυρο και τον έστησε στο πάτωμα. Να σε πάρει στα Ξωτικά, ε; είπε κοιτάζοντας από κοντά το Σαμ, μα ένα χαμόγελο τρεμοφαινόταν στο πρόσωπό του. Λοιπόν, άκουσες πως ο κύριος Φρόντο φεύγει;

— Μάλιστα, κύριε. Και γι' αυτό πνίγηκα και μ' ακούσατε. Προσπάθησα να κρατηθώ, κύριε, μα μου ξέφυγε: πολύ συγχύστηκα.

— Δε γίνεται αλλιώς, Σαμ, είπε ο Φρόντο λυπημένα.

Είχε ξαφνικά νιώσει πως η φυγή του απ' το Σάιρ θα σήμαινε πιο οδυνηρούς χωρισμούς απ' το ν' αποχαιρετίσει απλά τις γνωστές βολές του στο Μπαγκ Εντ.

— Θα πρέπει να φύγω. Μα — κι εδώ κοίταξε άγρια το Σαμ — αν στ' αλήθεια νοιάζεσαι για μένα, θα το κρατήσεις *τελείως* μυστικό. Κατάλαβες; Αν δεν το κάνεις, αν σου ξεφύγει και η παραμικρή κουβέντα απ' όσα άκουσες εδώ, τότε μακάρι ο Γκάνταλφ να σε κάνει έναν πιτσιλωτό βάτραχο και να γεμίσει τον κήπο με φίδια.

Ο Σαμ έπεσε στα γόνατα τρέμοντας.

— Σήκω επάνω, Σαμ, είπε ο Γκάνταλφ. Σκέφτηκα κάτι πολύ καλύτερο. Κάτι που θα σου κλείσει το στόμα και θα σε τιμωρήσει όπως πρέπει, που κρυφάκουγες. Θα πας μαζί με τον κύριο Φρόντο!

— Εγώ, κύριε; φώναξε ο Σαμ, πηδώντας όρθιος σαν το σκύλο που τον φωνάζουν για να τον πάνε περίπατο. Εγώ να πάω και να δω τα Ξωτικά κι όλ' αυτά! Ζήτω! φώναξε και μετά ξέσπασε σε δάκρυα.

Κεφάλαιο III

ΤΡΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΡΟΜΟ

— Θα πρέπει να φύγεις αθόρυβα και θα πρέπει να φύγεις γρήγορα, είπε ο Γκάνταλφ.

Δυο ή τρεις βδομάδες είχαν περάσει κι ακόμα ο Φρόντο δεν έδειχνε σημάδια πως ετοιμάζεται να φύγει.

— Το ξέρω. Μα είναι δύσκολο να τα καταφέρω και τα δυο, αντίλεγε. Αν εξαφανιστώ σαν τον Μπίλμπο, θα το μάθουν όλοι στο Σάιρ ώσπου να πεις αλεύρι.

— Και φυσικά δεν πρέπει να εξαφανιστείς! είπε ο Γκάνταλφ. Ούτε να το σκέφτεσαι! Είπα *γρήγορα*, όχι *τώρα δα*. Αν μπορέσεις να βρεις τρόπο να ξεγλιστρήσεις απ' το Σάιρ χωρίς να το μάθουν όλοι, αξίζει μια μικρή καθυστέρηση. Αλλά δεν πρέπει να παρακαθυστερήσεις.

— Τι θα 'λεγες για το φθινόπωρο, τη μέρα των Γενεθλίων Μας ή λίγο μετά; ρώτησε ο Φρόντο. Νομίζω πως έχω πιθανότητες να το οργανώσω ως τότε.

Για να λέμε την αλήθεια, δεν είχε καμιά διάθεση να ξεκινήσει τώρα, που είχε φτάσει η ώρα. Το Μπαγκ Εντ, έπειτα από πολλά χρόνια, του φαινόταν σαν την πιο επιθυμητή κατοικία κι ήθελε ν' απολαύσει όσο πιο πολύ μπορούσε το τελευταίο του καλοκαίρι στο Σάιρ. Όταν θα ερχόταν το φθινόπωρο, ήξερε πως, τουλάχιστον ένα μέρος της καρδιάς του, θα αντιμετώπιζε πιο ευχάριστα το ταξίδι, όπως πάντα γινόταν εκείνη την εποχή. Και πραγματικά είχε μέσα του αποφασίσει να φύγει τη μέρα που θα 'κλεινε τα πενήντα κι ο Μπίλμπο τα εκατόν είκοσι οκτώ. Του φαινόταν πως, κάπως, θα 'ταν η κατάλληλη μέρα για να ξεκινήσει και να τον ακολουθήσει. Γιατί, το ν' ακολουθήσει τον Μπίλμπο, ήταν η σκέψη που κυριαρχούσε μέσα του και το μόνο πράγμα που έκανε υποφερτή τη σκέψη της φυγής του. Σκεφτόταν όσο μπορούσε πιο λίγο το Δαχτυλίδι και το πού μπορούσε να τον οδηγήσει στο τέλος. Μα δεν έλεγε όλες του τις σκέψεις στον Γκάνταλφ.

Το τι μάντευε ο μάγος ήταν πάντοτε δύσκολο να το πει κανείς.

Κοίταξε το Φρόντο και χαμογέλασε.

— Πολύ καλά, είπε. Εντάξει. Μα δεν πρέπει ν' αργήσεις περισσότερο. Αρχίζω ν' ανησυχώ. Στο μεταξύ, πρόσεχε πολύ και μη σου ξεφύγει κουβέντα για το πού πας! Και κοίτα να μη μιλήσει ο Σαμ Γκάμγκη. Αν μιλήσει, θα τον κάνω στ' αλήθεια βάτραχο.

— Όσο για το *πού* πάω, είπε ο Φρόντο, θα 'ναι δύσκολο να μου ξεφύγει και να το πω, γιατί δεν το 'χω ούτε κι εγώ καλά καλά αποφασίσει ακόμα.

— Μη λες ανοησίες! είπε ο Γκάνταλφ. Δε σε προειδοποιώ, μην τυχόν κι αφήσεις τη διεύθυνσή σου στο ταχυδρομείο! Αλλά φεύγεις απ' το Σάιρ — κι αυτό δεν πρέπει να γίνει γνωστό, μέχρι που να βρίσκεσαι μακριά. Και πρέπει να φύγεις ή τουλάχιστο να ξεκινήσεις για το Βοριά, το Νοτιά, τη Δύση ή την Ανατολή — και η κατεύθυνση πρέπει σίγουρα να παραμείνει άγνωστη.

— Τόσο πολύ μ' έχουν απορροφήσει οι σκέψεις που θα φύγω απ' το Μπαγκ Εντ και που θα πω αντίο, που ούτε και σκέφτηκα καθόλου την κατεύθυνση, είπε ο Φρόντο. Γιατί πού να πάω; Και τι πυξίδα ν' ακολουθήσω; Ποια θα 'ναι η αποστολή μου; Ο Μπίλμπο πήγε να βρει ένα θησαυρό. Πήγε και γύρισε πάλι· μα εγώ πάω να χάσω έναν και να μη γυρίσω απ' ό,τι βλέπω.

— Δεν μπορείς όμως να δεις πολύ μακριά, είπε ο Γκάνταλφ. Ούτε κι εγώ. Μπορεί και να είναι η αποστολή σου να βρεις τις Σχισμές του Χαμού. Αλλ' αυτή η αποστολή μπορεί να είναι και γι' άλλους: δεν ξέρω. Έτσι κι αλλιώς, δεν είσαι έτοιμος ακόμα γι' αυτόν το μακρύ δρόμο.

— Όχι βέβαια! είπε ο Φρόντο. Μα στο μεταξύ τι πορεία ν' ακολουθήσω;

— Προς τον κίνδυνο· μα όχι πολύ βιαστικά κι απερίσκεπτα ούτε και κατευθείαν πάνω του, απάντησε ο μάγος. Αν θέλεις τη συμβουλή μου, πήγαινε στο Σκιστό Λαγκάδι. Αυτό το ταξίδι δε θα 'ναι πολύ επικίνδυνο, αν κι ο δρόμος δεν είναι τόσο εύκολος όσο πριν και θα χειροτερέψει όσο περνά η χρονιά.

— Σκιστό Λαγκάδι! είπε ο Φρόντο. Πολύ καλά· θα πάω ανατολικά για το Σκιστό Λαγκάδι. Θα πάρω το Σαμ να κάνει επίσκεψη στα Ξωτικά. Θα πετάξει απ' τη χαρά του.

Το 'πε αστεία, μα η καρδιά του ξαφνικά λαχτάρησε να δει το σπίτι τού Έλροντ του Μισοξωτικού και ν' αναπνεύσει τον αέρα εκείνης της βαθιάς κοιλάδας, που κατοικούσαν ακόμα ειρηνικά πολλοί απ' τα Ωραία Πλάσματα.

Ένα καλοκαιριάτικο βραδάκι εκπληκτικά νέα έφτασαν στον *Κισσό* και στον *Πράσινο Δράκο*. Οι γίγαντες κι οι άλλοι κακοί οιωνοί στα σύνορα του

Σάιρ ξεχάστηκαν για πιο σπουδαίες υποθέσεις: ο κύριος Φρόντο πουλούσε το Μπαγκ Εντ, δηλαδή το 'χε κιόλας πουλήσει — τους Σάκβιλ-Μπάγκινς!

— Και πήρε ένας σωρό λεφτά! είπε κάποιος.

— Για μια δεκάρα, είπαν άλλοι, κι αυτό είναι το πιο πιθανό, αφού αγοραστής ήταν η κυρα-Λομπέλια.

(Ο Όθο είχε πεθάνει μερικά χρόνια πριν, στην ώριμη μα απογοητευμένη ηλικία των 102).

Το γιατί ο κύριος Φρόντο πουλούσε την ωραία του τρύπα, συζητιόταν ακόμα πιο πολύ απ' την τιμή. Μερικοί υποστήριζαν τη θεωρία — που τη στήριζαν τα νεύματα και οι υπαινιγμοί του ίδιου του κυρίου Μπάγκινς — πως τέλειωσαν τα λεφτά του Φρόντο: θα έφευγε απ' το Χόμπιτον και θα ζούσε αποτραβηγμένα, με τα χρήματα από το σπίτι, πέρα στο Μπάκλαντ, ανάμεσα στους Μπράντιμπακ τους συγγενείς του.

— Όσο πιο μακριά γίνεται απ' τους Σάκβιλ-Μπάγκινς, πρόσθεταν μερικοί.

Αλλά τόσο γερά ήταν σφηνωμένη η ιδέα του αμέτρητου πλούτου των Μπάγκινς του Μπαγκ Εντ, που οι πιο πολλοί το έβρισκαν δύσκολο να το πιστέψουν, δυσκολότερο από κάθε άλλο λόγο, ή παραλογισμό, που τους έλεγε η φαντασία τους: στους πιο πολλούς έλεγε ένα σκοτεινό κι ακόμα αξεσκέπαστο σχέδιο του Γκάνταλφ. Αν κι αυτός καθόταν πολύ ήσυχα και δεν κυκλοφορούσε τη μέρα, όλοι ήξεραν πως «κρυβόταν στο Μπαγκ Εντ». Αλλά όπως κι αν ταίριαζε η μετακόμιση με τα σχέδια της μαγείας του, δεν υπήρχε αμφιβολία για το γεγονός: ο Φρόντο Μπάγκινς γύριζε πίσω στο Μπάκλαντ.

— Ναι, φεύγω αυτό το φθινόπωρο, έλεγε. Ο Μέρι Μπράντιμπακ ψάχνει να μου βρει μια καλή τρύπα, ή ίσως ένα μικρό σπιτάκι.

Για να λέμε την αλήθεια, με τη βοήθεια του Μέρι, είχε κιόλας διαλέξει κι αγοράσει ένα μικρό σπιτάκι στο Κρικχόλοου, την εξοχή πέρα απ' το Μπάκλμπερι. Σ' όλους, εκτός απ' το Σαμ, υποκρινόταν πως θα πήγαινε να εγκατασταθεί εκεί μόνιμα. Την ιδέα τού την έβαλε η απόφασή του να βαδίσει ανατολικά· γιατί το Μπάκλαντ ήταν στ' ανατολικά σύνορα του Σάιρ και, όπως είχε ζήσει εκεί τα παιδικά του χρόνια, η επιστροφή του θα φαινόταν τουλάχιστον πιστευτή.

Ο Γκάνταλφ έμεινε στο Σάιρ πάνω από δυο μήνες. Έπειτα, ένα βραδάκι, τέλος Ιουνίου, μόλις το σχέδιο του Φρόντο είχε τελικά τακτοποιηθεί, ανακοίνωσε ξαφνικά πως έφευγε το πρωί.

— Μόνο για λίγο, ελπίζω, είπε. Μα θα πάω κάτω, πέρα απ' τα νότια σύνορα, για να μάθω νέα, αν μπορώ. Κάθισα άπρακτος περισσότερο απ' όσο έπρεπε.

Μίλησε ελαφρά, μα φάνηκε στο Φρόντο πως ήταν κάπως στενοχωρημένος.

— Συνέβη τίποτα; ρώτησε.

— Όχι, ακριβώς· μα άκουσα κάτι που μ' έβαλε σ' ανησυχία και χρειάζεται να το ελέγξω. Αν, παρ' όλ' αυτά, νομίσω πως είναι ανάγκη να ξεκινήσεις αμέσως, θα γυρίσω πίσω γρήγορα ή θα στείλω κάποια ειδοποίηση. Στο μεταξύ, ακολούθησε το σχέδιό σου· μα να 'σαι προσεκτικός όσο ποτέ, ιδιαίτερα για το Δαχτυλίδι. Και σ' το ξανατονίζω πάλι: *μην το χρησιμοποιήσεις!*

Έφυγε το χάραμα.

— Μπορεί να επιστρέψω οποιαδήποτε μέρα, είπε. Το αργότερο, θα γυρίσω για το αποχαιρετιστήριο πάρτι. Γιατί νομίζω πως μπορεί να χρειαστείς τη συντροφιά μου στο Δρόμο.

Στην αρχή ο Φρόντο στενοχωρήθηκε πολύ κι αναρωτιόταν συχνά τι να 'χε ακούσει ο Γκάνταλφ· μα η ανησυχία του ξεθώριασε και με τον ωραίο καιρό, ξέχασε τις έννοιες του για λίγο. Το Σάιρ είχε σπάνια ξαναδεί τέτοιο όμορφο καλοκαίρι, ή τέτοιο πλούσιο φθινόπωρο: τα δέντρα ήταν φορτωμένα με μήλα, το μέλι έσταζε απ' τα μελίσσια και το αραποσίτι ήταν ψηλό και μεστωμένο.

Το φθινόπωρο είχε μπει για καλά, όταν ο Φρόντο άρχισε να νοιάζεται για τον Γκάνταλφ πάλι. Ο Σεπτέμβριος προχωρούσε και νέα του πουθενά. Τα Γενέθλια κι η μετακόμιση πλησίαζαν, κι αυτός ούτε ερχότανε ούτε έστελνε παραγγελία.

Το Μπαγκ Εντ άρχισε να έχει κίνηση. Μερικοί απ' τους φίλους του Φρόντο ήρθαν να μείνουν και να τον βοηθήσουν να μαζευτεί: ο Φρέντεγκαρ Μπόλγκερ κι ο Φόλκο Μπόφιν και, φυσικά, οι στενοί του φίλοι ο Πίπιν Τουκ κι ο Μέρι Μπράντιμπακ. Όλοι μαζί ξεσήκωσαν το σπίτι.

Στις 20 Σεπτεμβρίου δυο σκεπασμένα κάρα έφυγαν φορτωμένα για το Μπάκλαντ, μεταφέροντας τα έπιπλα και τα πράγματα, που ο Φρόντο δεν πούλησε, στο καινούριο του σπίτι, απ' το δρόμο που περνούσε τη Γέφυρα του Μπράντιγουάιν. Την άλλη μέρα ο Φρόντο ανησύχησε στ' αλήθεια και συνέχεια κοίταζε για τον Γκάνταλφ. Η Πέμπτη, το πρωινό των γενεθλίων του, ξημέρωσε όμορφη και ηλιόλουστη, όπως και στο μεγάλο Πάρτι του Μπίλμπο χρόνια πριν. Κι όμως ο Γκάνταλφ δε φαινόταν πουθενά. Το βραδάκι ο Φρόντο έκανε το αποχαιρετιστήριό του τραπέζι: ήταν πολύ μικρό, μόνο ένα δείπνο για τον εαυτό του και τους τέσσερις βοηθούς του· ήταν όμως ανήσυχος κι η διάθεσή του δεν ήταν ανάλογη με την περίσταση. Η σκέψη πως γρήγορα θα 'πρεπε να χωρίσει απ' τους νεαρούς φίλους του, του βάραινε την καρδιά. Αναρωτιόταν πώς θα τους το έλεγε.

Οι τέσσερις όμως νεότεροι χόμπιτ είχαν πολλά κέφια και το πάρτι γρήγορα ζωήρεψε παρά την απουσία του Γκάνταλφ. Η τραπεζαρία ήταν

γυμνή εκτός από ένα τραπέζι και καρέκλες, μα το φαΐ ήταν καλό, το ίδιο και το κρασί: το κρασί του Φρόντο δεν είχε συμπεριληφθεί στην αγοραπωλησία με τους Σάκβιλ-Μπάγκινς.

— Ό,τι κι αν πάθουν τα υπόλοιπά μου πράγματα, όταν πέσουν στα νύχια των Σάκβιλ-Μπάγκινς, εγώ τουλάχιστο βρήκα καλό σπίτι για τούτο εδώ! είπε ο Φρόντο καθώς στράγγισε το ποτήρι του.

Ήταν η τελευταία σταγόνα απ' τα «Παλιά Αμπέλια».

Αφού τραγούδησαν πολλά τραγούδια και μίλησαν για πολλά πράγματα που είχαν κάνει μαζί, ήπιαν στην υγειά του Μπίλμπο και των γενεθλίων του κι ήπιαν μαζί, στην υγειά του και στην υγειά του Φρόντο, σύμφωνα με το έθιμο του Φρόντο. Μετά βγήκαν έξω να πάρουν λίγο καθαρό αέρα, να δουν λίγο τ' άστρα. Έπειτα πήγαν για ύπνο. Το πάρτι του Φρόντο είχε τελειώσει κι ο Γκάνταλφ δεν είχε φανεί.

Το άλλο πρωί δούλεψαν φορτώνοντας ακόμα ένα αμάξι με τις υπόλοιπες αποσκευές. Ο Μέρι το ανέλαβε κι έφυγαν μαζί με το Χοντρό (δηλαδή το Φρέντεγκαρ Μπόλγκερ).

— Κάποιος πρέπει να πάει εκεί για να ζεστάνει το σπίτι πριν να φτάσεις, είπε ο Μέρι. Λοιπόν, θα συναντηθούμε αργότερα — μεθαύριο, αν δεν αποκοιμηθείτε στο δρόμο.

Ο Φόλκο πήγε σπίτι του μετά το μεσημεριανό φαγητό, μα ο Πίπιν έμεινε. Ο Φρόντο δεν μπορούσε να σταθεί. Ανησυχούσε. Άδικα τέντωνε τ' αυτιά του μην τυχόν κι ακούσει τον Γκάνταλφ. Αποφάσισε να περιμένει ώσπου να πέσει το βράδυ. Κι έπειτα, αν ο Γκάνταλφ τον χρειαζόταν επειγόντως, θα πήγαινε στο Κρίκχολοου, ίσως μάλιστα να έφτανε εκεί και πρώτος. Γιατί ο Φρόντο θα πήγαινε πεζός. Το σχέδιό του — καί κυρίως για να ευχαριστηθεί και για να δει για τελευταία φορά το Σάιρ — ήταν να πάει περπατώντας απ' το Χόμπιτον στο Φέρι Μποτ του Μπάκλαντ, με την ησυχία του.

— Θα κάνω και λίγη προπόνηση, είπε, κοιτάζοντας τον εαυτό του σ' ένα σκονισμένο καθρέφτη στο μισοάδειο χολ.

Δεν είχε περπατήσει να κουραστεί για πολύ καιρό τώρα και στον καθρέφτη φαινόταν κάπως πλαδαρός, σκέφτηκε.

Μετά το μεσημεριανό φαγητό, οι Σάκβιλ-Μπάγκινς, η Λομπέλια κι ο γιος της ο Λόθο, που τα μαλλιά του μοιάζαν σαν την άμμο, ήρθαν. Αυτό κακοφάνηκε στο Φρόντο.

— Δικό μας επιτέλους! είπε η Λομπέλια, μόλις μπήκε μέσα.

Δεν ήταν ευγενικό, ούτε τελείως αληθινό, γιατί το πούλημα του Μπαγκ Εντ δεν ίσχυε παρά μετά τα μεσάνυχτα. Μα η Λομπέλια μπορεί ίσως να συγχωρεθεί: είχε υποχρεωθεί να περιμένει περίπου εβδομήντα εφτά

χρόνια περισσότερο για το Μπαγκ Εντ απ' ό,τι κάποτε έλπιζε, κι ήταν τώρα εκατό χρονών. Έτσι, είχε έρθει να δει μήπως πάρουν τίποτα απ' όσα είχε πληρώσει· και ήθελε και τα κλειδιά. Χρειάστηκε αρκετή ώρα για να ικανοποιηθεί, γιατί είχε φέρει έναν ολόκληρο κατάλογο μαζί της και τσεκάρισε όλα όσα είχε σημειώσει. Στο τέλος έφυγε με το Λόθο και το δεύτερο κλειδί και με την υπόσχεση πως το άλλο κλειδί θα το άφηναν στους Γκάμγκη στο Μπάγκσοτ Ρόου. Ξεφύσηξε κι έδειξε καθαρά πως σκεφτόταν ότι οι Γκάμγκη ήταν ικανοί τη νύχτα να λεηλατήσουν την τρύπα. Ο Φρόντο δεν της πρόσφερε καθόλου τσάι.

Ήπιε το τσάι του με τον Πίπιν και το Σαμ Γκάμγκη στην κουζίνα. Επίσημα είχε ανακοινωθεί πως ο Σαμ ερχόταν στο Μπάκλαντ «να φροντίζει τον κύριο Φρόντο και ν' αναλάβει το μικρό του κήπο», μια συμφωνία που είχε την έγκριση του Γκάφερ, αν και δεν τον παρηγορούσε η σκέψη πως θα 'χε τη Λομπέλια γειτόνισσά του.

— Το τελευταίο μας γεύμα στο Μπαγκ Εντ! είπε ο Φρόντο, σπρώχνοντας πίσω την καρέκλα του.

Άφησαν τα πιάτα να τα πλύνει η Λομπέλια. Ο Πίπιν κι ο Σαμ έδεσαν τα λουριά στα τρία σακίδιά τους και τα σώριασαν στη βεράντα. Ο Πίπιν βγήκε έξω για μια τελευταία βόλτα στον κήπο. Ο Σαμ εξαφανίστηκε.

Ο ήλιος έπεσε. Το Μπαγκ Εντ έδειχνε λυπημένο, σκυθρωπό κι ακατάστατο. Ο Φρόντο πλανήθηκε στα γνώριμα δωμάτια κι είδε το φως του ηλιοβασιλέματος να σβήνει στους τοίχους και τις σκιές να σέρνονται βγαίνοντας απ' τις γωνιές. Σιγά σιγά σκοτείνιασε μέσα. Βγήκε έξω και κατηφόρισε στην εξώπορτα στο τέλος του μονοπατιού κι έπειτα προχώρησε λίγο κατηφορίζοντας το Δρόμο του Λόφου. Μισοπερίμενε να δει τον Γκάνταλφ να 'ρχεται περπατώντας μες στο λυκόφωτο.

Ο ουρανός ήταν καθαρός και τ' αστέρια άρχισαν να λάμπουν.

— Θα 'ναι ωραία νύχτα, είπε δυνατά. Καλή αρχή. Έχω όρεξη για πεζοπορία. Δεν αντέχω πια να περιμένω. Θα ξεκινήσω κι ο Γκάνταλφ πρέπει να μ' ακολουθήσει.

Γύρισε να πάει πίσω και τότε σταμάτησε, γιατί άκουσε φωνές, ακριβώς πίσω απ' τη γωνία στην άκρη του Μπάγκσοτ Ρόου. Η μια φωνή ήταν σίγουρα του γερο-Γκάφερ· η άλλη ήταν παράξενη και κάπως δυσάρεστη. Δεν μπορούσε να ξεχωρίσει τι έλεγε, μα άκουσε τις απαντήσεις του Γκάφερ, που ήταν μάλλον τσιριχτές. Ο γέρος φαινόταν συγχυσμένος.

— Όχι, ο κύριος Μπάγκινς έχει φύγει. Έφυγε σήμερα το πρωί κι ο Σαμ ο δικός μου πήγε μαζί του: κι έφυγαν κι όλα του τα πράγματα. Ναι, τα πούλησε κι έφυγε, σου λέω. Γιατί; Το γιατί δεν είναι ούτε δική μου δουλειά, μαθές, ούτε δική σου. Πού πάει; Αυτό δεν είναι μυστικό· μετακόμισε στο

Μπάκλμπερι ή κάτι τέτοιο, πέρα μακριά. Ναι, είναι κάμποσος δρόμος. Εγώ ποτές μου δεν έχω πάει τόσο μακριά· είναι παράξενοι αυτοί που μένουν στο Μπάκλαντ. Όχι, δεν μπορώ να δώσω καμιά παραγγελία. Καληνύχτα, σ' εσένα!

Τα βήματα ξεμάκρυναν κατηφορίζοντας το Λόφο. Ο Φρόντο αναρωτήθηκε γιατί του φάνηκε μεγάλη ανακούφιση που δεν ανέβηκαν το Λόφο.

«Σιχάθηκα μάλλον τις ερωτήσεις και την περιέργεια γύρω απ' ό,τι κάνω, σκέφτηκε. Τι περίεργοι που σου είναι όλοι τους!»

Μισοσκέφτηκε να πάει και να ρωτήσει τον Γκάφερ, ποιος ζητούσε τις πληροφορίες· μα το ξανασκέφτηκε καλύτερα (ή χειρότερα) κι έστριψε και πήγε γρήγορα πίσω στο Μπαγκ Εντ.

Ο Πίπιν καθόταν πάνω στο σακίδιό του στη βεράντα. Ο Σαμ δεν ήταν εκεί. Ο Φρόντο μπήκε στη σκοτεινή πόρτα.

— Σαμ! φώναξε. Σαμ! Ώρα να φεύγουμε!

— Έρχομαι, κύριε! έφτασε η απάντηση από κάπου στο βάθος και γρήγορα ακολούθησε κι ο ίδιος ο Σαμ, σκουπίζοντας το στόμα του.

Έλεγε τους τελευταίους του χαιρετισμούς στο βαρέλι της μπίρας στο κελάρι.

— Όλα έτοιμα, Σαμ; είπε ο Φρόντο.

— Ναι, κύριε. Θ' αντέξω κάμποσο τώρα, κύριε.

Ο Φρόντο έκλεισε και κλείδωσε τη στρογγυλή πόρτα κι έδωσε το κλειδί στο Σαμ.

— Τρέχα το στο σπίτι σου, Σαμ! είπε. Μετά κόψε δρόμο απ' το Ρόου κι έλα να μας βρεις όσο πιο γρήγορα μπορείς στην πόρτα, στο δρομάκι πέρα απ' τα λιβάδια. Δεν είναι να περάσουμε μέσ' απ' το χωριό απόψε. Ένα σωρό αυτιά είναι τεντωμένα κι ένα σωρό μάτια κρυφοκοιτάζουν.

Ο Σαμ έφυγε τρέχοντας όσο πιο γρήγορα μπορούσε.

— Λοιπόν, τώρα ξεκινάμε επιτέλους! είπε ο Φρόντο.

Έβαλαν τα σακίδια στις πλάτες τους, πήραν τα ραβδιά τους, προχώρησαν κι έστριψαν τη γωνία στη δυτική πλευρά του Μπαγκ Εντ.

— Αντίο! είπε ο Φρόντο, κοιτάζοντας τα σκοτεινά κι άδεια παράθυρα.

Κούνησε το χέρι του κι έπειτα γύρισε και (ακολουθώντας τα βήματα του Μπίλμπο, αν το 'ξερε) βιάστηκε πίσω απ' τον Πέρεγκριν, κατηφορίζοντας το δρομάκι του κήπου.

Πήδηξαν πάνω από ένα χαμηλό μέρος το φράχτη στην άκρη και πήραν τα χωράφια, περνώντας μες στο σκοτάδι σαν θρόισμα μες στα χορτάρια.

Στα ριζά του Λόφου στη δυτική πλευρά έφτασαν στην πύλη που άνοιγε σ' ένα στενό δρόμο. Εκεί σταμάτησαν και τακτοποίησαν τα λουριά στα

σακίδιά τους. Σε λίγο φάνηκε ο Σαμ, τρέχοντας γρήγορα λαχανιασμένος· το βαρύ του σακίδιο ήταν ανεβασμένο ψηλά στους ώμους του κι είχε βάλει στο κεφάλι του μια ψηλή ασουλούπωτη τσόχινη σακούλα, που την έλεγε καπέλο. Στη σκοτεινιά έμοιαζε πολύ με νάνο.

— Είμαι σίγουρος πως μου δώσατε όλα τα πιο βαριά πράγματα, είπε ο Φρόντο. Τα λυπάμαι τα σαλιγκάρια κι όλα τα ζώα, που κουβαλάνε τα σπίτια τους στις πλάτες τους.

— Εγώ θα μπορούσα να πάρω ένα σωρό ακόμα, κύριε. Το σακίδιό μου είναι πολύ ελαφρό, είπε ο Σαμ γενναιόκαρδα κι όχι αληθινά.

— Όχι, βέβαια, Σαμ! είπε ο Πίπιν. Του κάνει καλό. Δεν κουβαλάει παρά μόνο ό,τι μας παράγγειλε να βάλουμε μέσα. Τώρα τελευταία έχει μείνει αγύμναστος. Θα νιώθει το βάρος λιγότερο, όταν χάσει περπατώντας λίγο απ' το δικό του.

— Λυπηθείτε ένα φτωχό γερο-χόμπιτ! γέλασε ο Φρόντο. Θ' αδυνατίσω σαν το κλαδάκι της ιτιάς, είμαι σίγουρος, πριν να φτάσουμε στο Μπάκλαντ. Αστεία τα 'λεγα. Υποψιάζομαι όμως πως έχεις φορτωθεί περισσότερα απ' το μερίδιό σου, Σαμ, και θα το κοιτάξω όταν ξαναμαζέψουμε πάλι τα πράγματά μας. Ξαναπήρε το ραβδί του. Λοιπόν, σ' όλους αρέσει η νυχτερινή πεζοπορία, είπε, ας βάλουμε μερικά μίλια πίσω μας πριν κοιμηθούμε.

Για λίγο ακολούθησαν το μονοπάτι δυτικά. Έπειτα, αφήνοντάς το, έστριψαν δεξιά και ξαναπήραν ήσυχα τα χωράφια. Βάδιζαν ο ένας πίσω απ' τον άλλο ακολουθώντας τους φράχτες και τις άκρες στις λόχμες. Η νύχτα έπεσε σκοτεινή γύρω τους. Με τις σκούρες μπέρτες τους ήταν αόρατοι, λες κι όλοι είχαν μαγικά δαχτυλίδια. Κι αφού ήταν όλοι τους χόμπιτ και προσπαθούσαν να 'ναι σιωπηλοί, δεν έκαναν θόρυβο που να μπορούν να τον ακούσουν ούτε και χόμπιτ. Ακόμα και τ' αγρίμια στα χωράφια και στα δάση μόλις και παίρναν είδηση το πέρασμά τους.

Μετά από αρκετή ώρα πέρασαν το Νερό, δυτικά του Χόμπιτον, πάνω από μια σανιδογέφυρα. Το ποταμάκι δεν ήταν τίποτα παραπάνω από μια μαύρη ελικωτή κορδέλα, που δεξιά κι αριστερά του έγερναν σκλήθρες. Ένα δυο μίλια παρακάτω προς το νοτιά, διασχίσανε βιαστικά το μεγάλο δρόμο απ' τη γέφυρα του Μπράντιγουάιν. Τώρα βρίσκονταν στο Τούκλαντ, και στρίβοντας ανατολικά κατευθύνθηκαν προς τους Πράσινους Λόφους. Καθώς άρχισαν ν' ανεβαίνουν τις πρώτες πλαγιές, κοίταξαν πίσω κι είδαν τα φώτα του Χόμπιτον πέρα μακριά που τρεμόπαιζαν στην ήμερη κοιλάδα του Νερού, που γρήγορα χάθηκε στις πτυχές της νυχτωμένης γης και την ακολούθησε το Νεροχώρι δίπλα στην γκρίζα λιμνούλα του. Όταν το φως κι από την τελευταία φάρμα βρισκόταν πίσω μακριά, ο Φρόντο, κρυφοκοιτάζοντας ανάμεσα απ' τα δέντρα, γύρισε και κούνησε σ' αποχαιρετισμό το χέρι του.

— Αναρωτιέμαι αν ποτέ μου θα ξαναδώ εκείνη την κοιλάδα, είπε χαμηλόφωνα.

Αφού περπάτησαν για τρεις ώρες περίπου, αναπαύτηκαν. Η νύχτα ήταν ασυννέφιαστη, δροσερή κι αστροφώτιστη. Κάτι συννεφάκια ομίχλης σέρνονταν στις πλαγιές των λόφων, ανεβαίνοντας απ' τα ποταμάκια και τα βαθιά λιβάδια. Λεπτοντυμένες σημύδες λυγιόνταν στ' αεράκι πάνω απ' τα κεφάλια τους κι έπλεκαν ένα μαύρο δίχτυ στο χλωμό ουρανό. Έφαγαν ένα πολύ λιτό δείπνο (για χόμπιτ) και συνέχισαν το δρόμο τους. Σύντομα βρήκαν ένα στενό δρόμο που πήγαινε κυματιστά, πάνω κάτω, σβήνοντας γκρίζος στο σκοτάδι μπροστά: ο δρόμος που πήγαινε στο Γούντχολ, στο Στοκ και στο Φέρι Μποτ του Μπάκλμπερι. Σκαρφάλωνε μακριά απ' τον κύριο δρόμο στη Νεροκοιλάδα και πήγαινε γύρω γύρω στα ριζά των Πράσινων Λόφων προς το Γούντι Εντ, μια άγρια γωνιά της Ανατολικής Μοίρας.

Μετά από λίγο έπεσαν σ' ένα βαθύ μονοπάτι ανάμεσα σε ψηλά δέντρα, που θρόιζαν τα ξερά τους φύλλα μες στη νύχτα. Ήταν πολύ σκοτεινά. Στην αρχή μιλούσαν ή μουρμούριζαν κάποιο σκοπό σιγά σιγά μαζί, μια και τώρα βρίσκονταν μακριά από περίεργα αυτιά. Έπειτα συνέχισαν να περπατούν σιωπηλοί κι ο Πίπιν άρχισε να μένει πίσω. Τέλος, σαν άρχισαν να σκαρφαλώνουν μιαν απόκρημνη πλαγιά, σταμάτησε και χασμουρήθηκε.

— Είμαι τόσο νυσταγμένος, είπε, που, όπου να 'ναι, θα πέσω στο δρόμο. Σκοπεύετε να κοιμηθείτε όρθιοι; Είναι σχεδόν μεσάνυχτα.

— Νόμιζα πως σ' άρεσε να περπατάς στο σκοτάδι, είπε ο Φρόντο. Αλλά δεν υπάρχει βία. Ο Μέρι μας περιμένει μεθαύριο. Αυτό μας αφήνει σχεδόν δυο μέρες παραπάνω. Θα σταματήσουμε στο πρώτο κατάλληλο μέρος.

— Ο αέρας είναι απ' τη Δύση, είπε ο Σαμ. Αν βγούμε στην άλλη μεριά αυτού του λόφου, θα βρούμε μέρος απάγκιο κι αρκετά ήσυχο, κύριε. Υπάρχει ένα στενό ελατόδασο ακριβώς μπροστά μας, αν θυμάμαι καλά.

Ο Σαμ ήξερε την περιοχή πολύ καλά σε απόσταση είκοσι μιλίων απ' το Χόμπιτον, μ' αυτό ήταν και το τέλος της γεωγραφίας του.

Μόλις πέρασαν την κορυφή του λόφου, βρήκαν το μικρό δάσος με τα έλατα. Αφήνοντας το δρόμο μπήκαν κάτω απ' τη βαθιά σκοτεινιά των δέντρων που μύριζαν ρετσίνι και μάζεψαν ξερά κλαριά και κουκουνάρια για ν' ανάψουν φωτιά. Πολύ γρήγορα οι φλόγες άρχισαν να τρίζουν χαρούμενα κάτω από ένα μεγάλο έλατο. Κάθισαν γύρω γύρω για κάμποση ώρα, μέχρι που άρχισαν να πέφτουν τα κεφάλια τους απ' τη νύστα. Τότε, ο καθένας με το κεφάλι στις ρίζες του μεγάλου δέντρου, κουλουριάστηκαν μες στις μπέρτες τους και στις κουβέρτες τους και γρήγορα αποκοιμήθηκαν. Δεν έβαλαν φρουρό· ούτε κι ο Φρόντο δε φοβόταν από τώρα για κίνδυνο, γιατί βρίσκονταν ακόμα στην καρδιά του Σάιρ. Μερικά ζώα ήρθαν και τους κοίταξαν όταν έσβησε η φωτιά. Μια αλεπού, περνώντας απ' το δάσος

για δουλειές της, σταμάτησε μερικά λεπτά κι οσφράνθηκε.

«Χόμπιτ! σκέφτηκε. Για να δούμε τι άλλο τώρα; Έχω ακούσει πως γίνονται παράξενα πράγματα σ' αυτή τη χώρα, μα σπάνια έχω ακούσε για χόμπιτ να κοιμάται στο ύπαιθρο κάτω απ' τα δέντρα. Και τώρα τρεις μαζεμένοι! Κάτι πολύ παράξενο κρύβεται πίσω απ' αυτό».

Η αλεπού είχε πολύ δίκιο, μα ποτέ δεν έμαθε περισσότερα.

Το πρωινό ήρθε, χλωμό και νοτισμένο. Ο Φρόντο ξύπνησε πρώτος κι ανακάλυψε πως μια ρίζα είχε ανοίξει τρύπα στην πλάτη του και πως ο σβέρκος του είχε μουδιάσει.

«Πεζοπορία, λέει, για ευχαρίστηση! Γιατί δεν πήγα με την άμαξα;» σκέφτηκε, όπως το συνήθιζε στην αρχή μιας εκδρομής. «Και να σκέφτομαι πως όλα μου τα ωραία τα πουπουλένια κρεβάτια είναι πουλημένα στους Σάκβιλ-Μπάγκινς! Τούτες δω οι ρίζες των δέντρων θα τους έκαναν καλό». Τεντώθηκε.

— Ξυπνάτε, χόμπιτ! φώναξε. Το πρωινό είναι υπέροχο.

— Και τι του βρίσκεις υπέροχο; είπε ο Πίπιν, μισοκοιτάζοντας πάνω απ' την άκρη της κουβέρτας του με το ένα μάτι. Σαμ! Ετοίμασε πρωινό για τις ενιάμισι! Ζέστανες το νερό του μπάνιου;

Ο Σαμ πήδηξε πάνω κοιτάζοντας μάλλον θολωμένος.

— Όχι, κύριε, δεν το ζέστανα, κύριε! είπε.

Ο Φρόντο τράβηξε τις κουβέρτες από τον Πίπιν και τον γύρισε απ' την άλλη μεριά, μετά περπάτησε ως την άκρη του δάσους. Μακριά στην ανατολή, ο ήλιος ξεπρόβαλε κόκκινος μέσ' απ' την καταχνιά που απλωνόταν πηχτή πάνω στη γη. Χρυσά και κόκκινα φθινοπωρινά δέντρα φαίνονταν να πλέουν χωρίς ρίζες σε μια σκιερή θάλασσα. Λίγο πιο κάτω απ' το Φρόντο, προς τ' αριστερά, ο δρόμος κατηφόριζε απότομα και χανόταν.

Όταν γύρισε πίσω, ο Σαμ κι ο Πίπιν είχαν ανάψει μια καλή φωτιά.

— Νερό! φώναξε ο Πίπιν. Πού 'ναι το νερό;

— Δε φυλάω νερό στις τσέπες μου, είπε ο Φρόντο.

— Νομίσαμε πως πήγες για να βρεις, είπε ο Πίπιν, ενώ ετοίμαζε το φαγητό και τα φλιτζάνια. Καλά θα κάνεις να πας τώρα.

— Μπορείς να έρθεις κι εσύ, είπε ο Φρόντο, και φέρε όλα τα παγούρια.

Στα ριζά του λόφου υπήρχε ένα ποταμάκι. Γέμισαν τα παγούρια τους και το μικρό εκδρομικό τσαγιερό, σ' ένα μικρό καταρράκτη, απ' όπου το νερό έπεφτε από λίγα πόδια ύψος, πάνω από μια προεξοχή του γκρίζου βράχου. Ήταν κρύο, παγωμένο και τσαλαβούτηξαν και ξεφύσηξαν, πλένοντας τα πρόσωπα και τα χέρια τους.

Σαν τέλειωσαν το πρωινό τους και ξανάδεσαν τα σακίδιά τους, ήταν περασμένες δέκα κι η μέρα άρχισε να γίνεται όμορφη και ζεστή. Κατέβη-

καν την πλαγιά, πέρασαν απέναντι το ποταμάκι στο μέρος που βουτούσε κάτω από το δρόμο κι ανέβηκαν την επόμενη πλαγιά κι ανεβοκατέβηκαν άλλη μια πλαγιά των λόφων· κι όταν έγιναν αυτά, οι μπέρτες, οι κουβέρτες, το νερό, το φαγητό και τ' άλλα τους πράγματα τους φαίνονταν κιόλας βαρύ φορτίο.

Η πορεία της μέρας υποσχόταν να 'ναι ζεστή και κουραστική δουλειά. Μετά από μερικά μίλια όμως, ο δρόμος έπαψε ν' ανεβοκατεβαίνει: σκαρφάλωνε στην κορυφή μιας απόκρημνης πλαγιάς μ' ένα κουρασμένο ζικ ζακ και μετά ετοιμαζόταν να κατηφορίσει για τελευταία φορά. Μπροστά τους είδαν τα χαμηλά μέρη σημειωμένα με μικρές συστάδες δέντρων, που χάνονταν μακριά στο βάθος, σε μια καφετιά δασένια θολούρα. Κοίταζαν πέρα απ' το Γούντι Εντ προς τον Ποταμό Μπράντιγουάιν. Ο δρόμος στριφογύριζε πέρα εμπρός τους, σαν ένα κομμάτι σπάγκος.

— Ο δρόμος είναι πάντα μπροστά, είπε ο Πίπιν· όχι όμως κι εγώ, χωρίς να ξεκουραστώ. Είναι καιρός για το μεσημεριανό.

Κάθισε στο ανάχωμα στην άκρη του δρόμου και κοίταξε μακριά, ανατολικά στο θάμπωμα, που πέρα του βρισκόταν ο Ποταμός και το τέλος του Σάιρ, που 'χε περάσει όλη του τη ζωή. Ο Σαμ στάθηκε δίπλα του. Τα στρογγυλά μάτια του ήταν τεντωμένα — γιατί αντίκριζε μέρη που ποτέ δεν είχε δει, έναν καινούριο ορίζοντα.

— Ζουν Ξωτικά σ' εκείνα τα δάση; ρώτησε.

— Δεν έχω ακούσει κάτι τέτοιο, είπε ο Πίπιν.

Ο Φρόντο ήταν σιωπηλός. Κοίταξε κι αυτός ανατολικά στο δρόμο, λες και δεν τον είχε δει ποτέ του πριν. Ξαφνικά μίλησε δυνατά, μα λες και τα 'λεγε στον εαυτό του, αργά:

Χωρίς σταματημό ο Δρόμος μας τραβάει μπροστά,
Κατηφορίζοντας απ' το κατώφλι που ξεκίνησε.
Και τώρα πια ο Δρόμος έχει φτάσει μακριά
Και λέω εγώ στον εαυτό μου «Ακολούθησε!»
Κυνήγησέ τον! Βαριά κι αν είν' τα πόδια,
Σε κάποια στράτα μεγαλύτερη θα βγεις,
Όπ' ανταμώνουνε αμέτρητοι σκοποί και μονοπάτια.
Και πού μετά; Ποιος να το ξέρει τάχα!

— Μοιάζει σαν τις ρίμες του γερο-Μπίλμπο, είπε ο Πίπιν. Ή είναι δική σου μίμηση; Δεν ακούγεται και πολύ ενθαρρυντικό.

— Δεν ξέρω, είπε ο Φρόντο. Μου ήρθε τώρα, λες και το 'φτιαξα εγώ· μπορεί όμως και να το 'χα ακούσει παλιά. Οπωσδήποτε μου θυμίζει πολύ τον Μπίλμπο στα τελευταία χρόνια πριν φύγει. Συχνά συνήθιζε να λέει πως υπάρχει ένας μόνο Δρόμος· πως είναι σαν ένα μεγάλο ποτάμι· οι πηγές του είναι σε κάθε κατώφλι και κάθε μονοπάτι είναι παρακλάδι. «Είναι

επικίνδυνη δουλειά, Φρόντο, να βγαίνεις απ' την πόρτα σου» συνήθιζε να λέει. «Μπαίνεις στο Δρόμο και, αν δε συγκρατήσεις τα πόδια σου, δεν μπορείς να ξέρεις πού μπορεί να παρασυρθείς. Το 'χεις καταλάβει πως αυτό εδώ το δρομάκι περνάει απ' το Δάσος της Σκοτεινιάς και πως, αν τ' άφηνες, μπορούσε να σε πάει στο Βουνό της Μοναξιάς ή και σ' άλλα χειρότερα μέρη;» Συνήθιζε να το λέει αυτό στο δρομάκι, που περνούσε έξω απ' τη μπροστινή πόρτα του Μπαγκ Εντ, ιδιαίτερα ύστερα από κάποιο μακρινό περίπατο.

— Λοιπόν, ο Δρόμος δε θα με παρασύρει πουθενά, τουλάχιστο για μια ώρα, είπε ο Πίπιν και ξεφορτώθηκε το σακίδιό του.

Οι άλλοι ακολούθησαν το παράδειγμά του, ακουμπώντας τα σακίδιά τους στο ανάχωμα και κρεμώντας τα πόδια τους προς το δρόμο. Αφού ξεκουράστηκαν, έφαγαν καλά για μεσημέρι, κι έπειτα ξαναξεκουράστηκαν.

Ο ήλιος άρχιζε να κατεβαίνει και το φως του απομεσήμερου φώτιζε τη γη καθώς κατέβαιναν το λόφο. Μέχρι τώρα δεν είχαν συναντήσει ψυχή στο δρόμο. Αυτόν το δρόμο δεν τον χρησιμοποιούσαν πολύ, γιατί ήταν ακατάλληλος για κάρα και, για το Γούντι Εντ, η κίνηση ήταν λίγη. Βάδιζαν καμιά ώρα ή και παραπάνω όταν ο Σαμ σταμάτησε μια στιγμή λες κι αφουγκραζόταν. Τώρα βρίσκονταν σ' ίσιωμα κι ο δρόμος, μετά από πολλές στροφές, απλωνόταν ίσιος μπροστά, διασχίζοντας λιβάδια με χορτάρι που είχαν τόπους τόπους ψηλά δέντρα, πρόδρομους του δάσους που πλησίαζαν.

— Ακούω ένα πόνυ ή άλογο να 'ρχεται πίσω μας στο δρόμο, είπε ο Σαμ.

Κοίταξαν πίσω, μα η στροφή του δρόμου τους εμπόδιζε να δούνε μακριά.

— Λέτε να είναι ο Γκάνταλφ, που έρχεται πίσω μας; είπε ο Φρόντο· μα την ίδια ώρα που το 'λεγε, ένιωθε πως δεν ήταν έτσι και τον πλημμύρισε μια ξαφνική επιθυμία να κρυφτεί απ' τα μάτια του καβαλάρη.

— Ίσως να μην έχει μεγάλη σημασία, είπε απολογητικά, μα δε θα 'θελα να με δει στο δρόμο κανείς. Σιχάθηκα να παρατηρούν και να κουτσομπολεύουν ό,τι κάνω. Κι αν είναι ο Γκάνταλφ, πρόσθεσε σαν δεύτερη σκέψη, μπορούμε να του κάνουμε μια μικρή έκπληξη, να του το ξεπληρώσουμε που άργησε τόσο πολύ. Πάμε να κρυφτούμε!

Οι άλλοι δύο έτρεξαν γρήγορα αριστερά σ' ένα μικρό βαθούλωμα, όχι μακριά απ' το δρόμο. Εκεί έπεσαν κάτω. Ο Φρόντο δίστασε μια στιγμή: περιέργεια ή κάποιο άλλο συναίσθημα ανταγωνιζόταν την επιθυμία να κρυφτεί. Ο ήχος απ' τα πέταλα πλησίασε. Την τελευταία στιγμή, ρίχτηκε σε κάτι ψηλά χορτάρια πίσω απ' ένα δέντρο, που σκίαζε το δρόμο. Έπειτα σήκωσε το κεφάλι του και κρυφοκοίταξε με πολλή προσοχή πάνω από μια απ' τις μεγάλες ρίζες.

Ένα μαύρο άλογο φάνηκε να στρίβει τη γωνία, όχι πόνυ των χόμπιτ, αλλά μεγάλο άλογο· κι απάνω του καθόταν ένας μεγάλος άνθρωπος, που φαινόταν μαζεμένος στη σέλα, τυλιγμένος σ' ένα μεγάλο μανδύα με κουκούλα έτσι, που μόνο οι μπότες του φαίνονταν πάνω στους ψηλούς αναβατήρες. Το πρόσωπό του ήταν σκεπασμένο και αόρατο.

Όταν έφτασε στο δέντρο κι ήταν στο ίδιο ύψος με το Φρόντο, το άλογο σταμάτησε. Ο καβαλάρης καθόταν ακίνητος με το κεφάλι σκυμμένο, λες κι άκουγε. Μέσα απ' την κουκούλα ακούστηκε ένας θόρυβος λες και κάποιος οσμιζόταν για να εντοπίσει κάποια απροσδιόριστη μυρωδιά. Το κεφάλι γύριζε από δω κι από κει στο δρόμο.

Ένας ξαφνικός, παράλογος φόβος, πως θα τον ανακαλύψουν, έπιασε το Φρόντο και σκέφτηκε το Δαχτυλίδι του. Μόλις που τολμούσε ν' αναπνέει κι όμως η επιθυμία να το βγάλει απ' την τσέπη του έγινε τόσο δυνατή, που άρχισε σιγά σιγά να κουνάει το χέρι του. Ένιωθε πως το μόνο που είχε να κάνει ήταν να το φορέσει κι έπειτα θα ήταν ασφαλής. Οι συμβουλές του Γκάνταλφ του φαίνονταν παράλογες. Ο Μπίλμπο το 'χε χρησιμοποιήσει το Δαχτυλίδι. «Είμαι ακόμα στο Σάιρ» σκέφτηκε, όπως το χέρι του άγγιξε την αλυσίδα που κρεμόταν. Εκείνη τη στιγμή ο καβαλάρης ανασηκώθηκε και τίναξε τα χαλινάρια. Το άλογο έφυγε μπροστά, πηγαίνοντας αργά στην αρχή και μετά με γρήγορο τριποδισμό.

«Λοιπόν, αυτό το λέω πολύ παράξενο και στ' αλήθεια ανησυχαστικό», είπε στον εαυτό του ο Φρόντο, πηγαίνοντας στους συντρόφους του.

Ο Πίπιν κι ο Σαμ είχαν μείνει πεσμένοι στο χορτάρι και δεν είχαν δει τίποτα· έτσι ο Φρόντο τους περιέγραψε τον καβαλάρη και την παράξενη συμπεριφορά του.

— Δεν μπορώ να εξηγήσω το γιατί, μα ένιωθα σίγουρος πως κοιτούσε ή *μυριζόταν* για μένα κι επίσης ένιωθα σίγουρος πως δεν ήθελα να με βρει. Ποτέ μέχρι τώρα δεν είδα ούτε ένιωσα κάτι τέτοιο μες στο Σάιρ.

— Μα τι δουλειά έχει μ' εμάς ένας απ' τους Μεγάλους Ανθρώπους; είπε ο Πίπιν. Και τι γυρεύει σ' αυτό το μέρος του κόσμου;

— Κυκλοφορούν Άνθρωποι, είπε ο Φρόντο. Κάτω στη Νότια Μοίρα είχαν φασαρίες με τους Μεγάλους Ανθρώπους, νομίζω. Μα ποτέ μου δεν έχω ακούσει για κάτι σαν κι αυτόν τον καβαλάρη. Από πού να 'ρχεται άραγε;

— Με το συμπάθιο, κύριε, έκοψε ο Σαμ ξαφνικά. Εγώ ξέρω από πού έρχεται. Είναι απ' το Χόμπιτον, που αυτός εδώ ο καβαλάρης έρχεται, εκτός κι είναι πιο πολλοί από έναν. Και ξέρω και πού πάει.

— Τι θες να πεις; είπε ο Φρόντο απότομα, κοιτάζοντάς τον μ' έκπληξη. Γιατί δε μίλησες πιο πριν;

— Μόλις τώρα το θυμήθηκα, κύριε. Έτσι έγινε: όταν γύρισα στην τρύπα μας χτες το βράδυ με το κλειδί, μου λέει ο πατέρας μου: *Γεια σου, Σαμ!*

Νόμιζα πως είχες φύγει με τον κύριο Φρόντο σήμερα το πρωί. Ήρθε ένας παράξενος τύπος που γύρευε τον κύριο Μπάγκινς του Μπαγκ Εντ κι έφυγε τώρα δα μόλις. Τον έστειλα στο Μπάκλμπερι. Όχι πως μ' άρεσε η φάτσα του. Φάνηκε πως πολύ συγχύστηκε, όταν του 'πα πως ο κύριος Μπάγκινς είχε φύγει απ' το παλιό του σπίτι για πάντα. Μου μιλούσε σφυριχτά, ναι, σου λέω. Μ' έκανε να τρέμω απ' το φόβο μου. Τι σόι πράγμα ήταν; λέω στον Γκάφερ. *Δεν ξέρω,* μου λέει· *μα δεν ήταν χόμπιτ. Ήταν ψηλός και μαυριδερός κι έγερνε από πάνω μου. Λέω πως θα 'ταν κανένας απ' τους Μεγάλους Ανθρώπους, ξενομερίτης. Μίλαγε παράξενα.*

» Δεν μπορούσα να κάτσω ν' ακούσω περισσότερα, κύριε, μιας και με περιμένατε· και δεν του 'δωσα σημασία. Ο Γκάφερ γερνάει και δεν καλοβλέπει και πρέπει να 'ταν σκοτεινά όταν αυτός ο τύπος ανέβηκε το Λόφο και τον βρήκε να παίρνει τον αέρα του στην άκρη του δρόμου μας. Δε φαντάζομαι να 'κανε κανένα κακό αυτός, κύριε, ή εγώ;

– Έτσι κι αλλιώς δεν μπορούμε να κατηγορήσουμε τον Γκάφερ, είπε ο Φρόντο. Κι εγώ τον άκουσα να μιλάει μ' έναν ξένο, που φαινόταν να ζητάει πληροφορίες για μένα και σχεδόν πήγα να τον ρωτήσω ποιος ήταν. Μακάρι να το 'χα κάνει, ή να μου το 'χες πει πιο πριν. Θα μπορούσα ίσως να ήμουν πιο προσεκτικός στο δρόμο.

– Όμως, μπορεί και να μην υπάρχει καμιά σχέση ανάμεσα σ' αυτόν τον καβαλάρη και τον άγνωστο του Γκάφερ, είπε ο Πίπιν. Φύγαμε απ' το Χόμπιτον αρκετά κρυφά και δε βλέπω πώς θα μπορούσε να μας ακολουθήσει.

– Και τι λέτε που *οσφριζόταν,* κύριε; είπε ο Σαμ. Κι ο Γκάφερ είπε πως ήταν μαύρος.

– Μακάρι να είχα περιμένει τον Γκάνταλφ, μουρμούρισε ο Φρόντο. Αλλά ίσως τα πράγματα να χειροτέρευαν.

– Ξέρεις, λοιπόν, ή μαντεύεις κάτι γι' αυτόν τον καβαλάρη; είπε ο Πίπιν, που είχε ακούσει το μουρμουρητό.

– Δεν ξέρω και δε θα 'θελα να κάνω υποθέσεις, είπε ο Φρόντο.

– Εντάξει, ξάδελφε Φρόντο! Μπορείς να κρατήσεις το μυστικό σου προς το παρόν, αν θέλεις να κάνεις το μυστηριώδη. Στο μεταξύ τι θα κάνουμε; Θα προτιμούσα να βάλω κάτι στο στόμα μου, αλλά έχω την εντύπωση πως καλά θα κάναμε να φύγουμε απ' εδώ. Τα λεγόμενά σας για καβαλάρηδες, που οσφρίζονται μ' αόρατη μύτη μ' έχουν αναστατώσει.

– Ναι, νομίζω να προχωρήσουμε τώρα, είπε ο Φρόντο· μα όχι απ' τον δρόμο – μην τυχόν εκείνος ο καβαλάρης γυρίσει πίσω, ή κάποιος άλλος τον ακολουθήσει. Πρέπει να περπατήσουμε κάμποσο ακόμα σήμερα. Το Μπάκλαντ είναι ακόμα μίλια μακριά.

Οι σκιές των δέντρων ήταν μακριές και λεπτές στο χορτάρι σαν κίνη-

σαν πάλι. Τώρα κρατούσαν απόσταση μιας πετριάς στ' αριστερά του δρόμου και κρύβονταν όσο μπορούσαν. Μα αυτό τους καθυστερούσε· γιατί τα χορτάρια ήταν τούφες τούφες, η γη ανώμαλη και τα δέντρα άρχισαν να πυκνώνουν.

Ο ήλιος κόκκινος είχε δύσει στους λόφους πίσω τους και το δειλινό έπεσε μέχρι να βρουν, στο τέλος του πλατώματος, το δρόμο, που, ως εκεί, είχε ταξιδέψει γι' αρκετά μίλια ολόισιος. Σ' εκείνο το σημείο έστριβε αριστερά και κατέβαινε στα χαμηλώματα του Γέηλ, τραβώντας για το Στοκ· μα ένα δρομάκι διακλαδιζόταν δεξιά, φιδογυρίζοντας μέσα σ' ένα δάσος από πανάρχαιες βελανιδιές, πηγαίνοντας προς το Γούντχολ.

— Αυτός είναι ο δρόμος μας, είπε ο Φρόντο.

Όχι μακριά απ' το σταυροδρόμι έφτασαν σ' έναν τεράστιο σάπιο κορμό δέντρου: ήταν ακόμα ζωντανός κι είχε φύλλα στα παρακλάδια, που είχε βγάλει γύρω απ' τους χρόνια τώρα πεσμένους κλώνους του· ήταν όμως κούφιος και μπορούσαν να μπουν μέσα από μια σχισμάδα στο πλευρό, μακριά απ' το δρόμο. Οι χόμπιτ σύρθηκαν μέσα και κάθισαν σ' ένα στρώμα από παλιά φύλλα και σάπιο ξύλο. Ξεκουράστηκαν κι έφαγαν ελαφρά, κουβεντιάζοντας σιγανά και στήνοντας αυτί πότε πότε.

Το λυκόφως τούς τύλιξε μόλις γλίστρησαν πάλι έξω στο δρομάκι. Ο δυτικός άνεμος τραγουδούσε στα κλαδιά. Οι φυλλωσιές ψιθύριζαν. Σε λίγο ο δρόμος άρχισε να κατηφορίζει, μαλακά μα σταθερά στο μισοσκόταδο. Ένα αστέρι βγήκε πάνω από τα δέντρα στην Ανατολή, που σκοτείνιαζε μπροστά τους. Προχωρούσαν ο ένας πλάι στον άλλο, με το ίδιο βήμα, για να μη φοβούνται. Έπειτα από λίγο, όπως τ' αστέρια γίνονταν πυκνότερα και πιο λαμπερά, το αίσθημα της ανησυχίας τους άφησε και δεν αφουγκράζονταν πια γι' αλογοπέταλα. Άρχισαν να τραγουδούν μουρμουριστά, σιγαλά, με τον τρόπο που έχουν οι χόμπιτ όταν περπατούν, ιδιαίτερα σα φτάνουν σπίτι τους το βράδυ. Για τους περισσότερους χόμπιτ είναι τραγούδι βραδινού φαγητού ή τραγούδι ύπνου. Μα αυτοί οι χόμπιτ μουρμούριζαν ένα τραγούδι περιπάτου (αν κι όχι χωρίς ν' αναφέρουν καθόλου φαΐ και κρεβάτι). Ο Μπίλμπο Μπάγκινς είχε ταιριάξει τα λόγια, σ' ένα σκοπό που 'ταν παλιός όσο κι οι λόφοι, και το 'χε μάθει στο Φρόντο όταν περπατούσαν στα μονοπάτια της κοιλάδας του Νερού και μιλούσαν για Περιπέτειες:

Στο χαρούμενο τζάκι η φωτιά κοκκινίζει:
Στο κρεβάτι! Για ύπνο! σπιθίζει.
Μα ο δρόμος δε μας κούρασε ακόμα τα πόδια
Και δε μας τρομάζουν εμπόδια.
Απρόσμενο δέντρο ή βράχος μπορεί
Στην άλλη στροφή μπροστά μας να βγει.

Δέντρο, λουλούδι, νερό που κυλάει,
Άσ' το να φύγει! Άσ' το να πάει!
Λόφο, λιβάδι, ποτάμι, βουνό,
Περνώ και δεν κοιτώ! Και πίσω δε γυρνώ.

Και προσμένω μ' ελπίδα στην άλλη στροφή,
Νέα πόρτα ή δρόμος μπροστά μας να βγει
Μονοπάτια κρυφά όσα και να διαβούμε·
Στο Φεγγάρι, στον Ήλιο ακόμα κι αν βγούμε·
Κι αν πηγαίνουμε τώρα στα ξένα·
Όμως πάλι, Πατρίδα, θα 'ρθούμε σε σένα.
Μήλο, αγκάθι και ρόδο του Μάη,
Άσ' το να φύγει! Άσ' το να πάει!
Άμμος, λιθάρι κι ωραία μυρτιά,
Έχετε γεια! Έχετε γεια!

Το σπίτι μας πίσω, ο κόσμος μπροστά.
Ο δρόμος είν' όλος δικός μας, παιδιά!
Πολλά μονοπάτια τις νύχτες περνούμε,
Καινούρια αστέρια να βρούμε.
Τώρα όμως γυρνάμε. Πίσω μένει ο κόσμος.
Στο σπίτι, για ύπνο, μας φέρνει ο δρόμος.
Ομίχλη, θολούρα, μαυρίλα, σκιά,
Θα σβήσουν μακριά! Θα σβήσουν μακριά!
Νερό και ψωμί, ζεστό κρέας θα φάμε·
Και για ύπνο θα πάμε! Και για ύπνο θα πάμε!

Το τραγούδι τέλειωσε. «Και για *ύπνο* θα πάμε! Και για *ύπνο* θα πάμε!» τραγούδησε ο Πίπιν δυνατά.

— Σουτ! είπε ο Φρόντο. Μου φαίνεται πως ακούω ποδοβολητό.

Σταμάτησαν απότομα και στάθηκαν αμίλητοι, σαν δεντροσκιές, με τεντωμένα αυτιά. Οπλές ακούγονταν στο δρομάκι, αρκετά πίσω, μα έφταναν αργά και καθαρά ως εκεί με τον άνεμο. Γρήγορα κι αθόρυβα ξεγλίστρησαν απ' το μονοπάτι κι έτρεξαν στην πυκνότερη σκιά κάτω απ' τις βελανιδιές.

— Να μην πάμε πολύ μακριά! είπε ο Φρόντο. Δε θέλω να φαινόμαστε, μα θέλω να δω αν είναι κι άλλος Μαύρος Καβαλάρης.

— Πολύ καλά! είπε ο Πίπιν. Μα μην ξεχνάς πως οσφρίζεται!

Τα πέταλα πλησίασαν. Δεν προλάβαιναν να βρουν καλύτερη κρυψώνα απ' τη σκιά κάτω απ' τα δέντρα. Ο Σαμ κι ο Πίπιν ζάρωσαν πίσω από ένα μεγάλο κορμό, ενώ ο Φρόντο σύρθηκε πίσω, λίγες γυάρδες, προς το δρομάκι. Διακρινόταν γκρίζο και χλωμό, μια γραμμή από ξέθωρο φως, που έσκιζε το δάσος. Τ' αστέρια ψηλά ήταν μυριάδες στο θαμπό ουρανό, φεγγάρι όμως δεν είχε.

Ο ήχος απ' τα πέταλα σταμάτησε. Όπως κοίταξε ο Φρόντο, είδε κάτι σκοτεινό να περνά ανάμεσα απ' το φωτεινότερο διάστημα δυο δέντρων κι έπειτα να σταματά. Έμοιαζε σαν μαύρη σκιά αλόγου που το οδηγούσε μια μικρότερη μαύρη σκιά. Ο μαύρος ίσκιος στάθηκε κοντά στο σημείο που είχαν βγει απ' το μονοπάτι και λικνιζόταν από δω κι από κει. Ο Φρόντο νόμισε πως άκουσε να ρουφάει τη μύτη του. Η σκιά έσκυψε στη γη κι άρχισε να σέρνεται προς το μέρος του.

Η επιθυμία να φορέσει το Δαχτυλίδι, ξανάπιασε το Φρόντο· μ' αυτή τη φορά ήταν δυνατότερη από πριν. Τόσο δυνατή, που, σχεδόν, πριν να καταλάβει τι έκανε, το χέρι του έψαχνε στην τσέπη του. Εκείνη όμως τη στιγμή ακούστηκε ένας θόρυβος σαν ανακατεμένο τραγούδι και γέλιο. Η μαύρη σκιά σηκώθηκε κι υποχώρησε. Ανέβηκε στο σκοτεινό άλογο και φάνηκε να εξαφανίζεται στην απέναντι πλευρά του δρόμου μες στο σκοτάδι. Ο Φρόντο ανάσανε πάλι.

— Ξωτικά! έβαλε μια βραχνή ψιθυριστή φωνή ο Σαμ. Ξωτικά, κύριε! Θα 'χε πεταχτεί έξω απ' τα δέντρα, ίσια στις φωνές, αν δεν τον τραβούσαν πίσω.

— Ναι, Ξωτικά είναι, είπε ο Φρόντο. Μπορεί κανείς να τα συναντήσει καμιά φορά στο Γούντι Εντ. Δε ζουν στο Σάιρ, έρχονται κάθε άνοιξη και φθινόπωρο απ' τις δικές τους περιοχές μακριά, πέρα απ' τους Λόφους των Πύργων. Και πόσο τα ευχαριστώ γι' αυτό! Εσείς δεν είδατε, μα εκείνος ο Μαύρος Καβαλάρης σταμάτησε ακριβώς εδώ και μάλιστα σερνόταν προς το μέρος μας, όταν άρχισε το τραγούδι. Μόλις άκουσε τις φωνές ξεγλίστρησε κι έφυγε.

— Και τα Ξωτικά; είπε ο Σαμ, που ήταν πολύ αναστατωμένος για να νοιαστεί για τον καβαλάρη. Δεν μπορούμε να πάμε να τα δούμε;

— Γι' ακούστε! Έρχονται απ' εδώ, είπε ο Φρόντο. Δεν έχουμε παρά να περιμένουμε.

Το τραγούδι πλησίασε. Μια φωνή καθαρή υψώθηκε τώρα πάνω απ' τις άλλες. Τραγουδούσε στην όμορφη γλώσσα των Ξωτικών· απ' αυτή ο Φρόντο ήξερε μόνο λίγες λέξεις κι οι άλλοι τίποτα. Κι όμως, όπως η φωνή πλεκόταν με τη μελωδία, τους φαινόταν να σχηματίζονται στη σκέψη τους λέξεις, που, μέσα έξω, τις καταλάβαιναν. Να και το τραγούδι όπως τ' άκουσε ο Φρόντο:

Ω, λαμπρή και χιονάτη Κυρά!
Ω, βασίλισσα, απ' της Δύσης τις Θάλασσες πέρα!
Για μας που πλανιόμαστε δω, Φως, Χαρά,
Σ' έναν κόσμο σκιές και θεόρατα δέντρα.

Ω, Γκιλθόνιελ! Έλμπερεθ, ξανθή ζωγραφιά!
Φως τα μάτια, η θωριά σου λαμπρή!

Σένα πάντα υμνούμε, χιονάτη Κυρά,
Και ας είσαι μακριά, στο τρανό το Καστρί σου!

Την ανήλιαγη Μαύρη Χρονιά,
Συ τη φώτισες μ' άπειρα άστρα.
Λαμπερά στ' ουρανού την πικρή σκοτεινιά,
Σαν λουλούδια στ' απείρου τη γλάστρα.

Ω, Γκιλθόνιελ! Έλμπερεθ! Ξέρεις εσύ·
Τι κι αν ζεις τώρα πια στην τρανή σου τη χώρα.
Τ' άσπρο φως σου ποτέ δεν ξεχνάμε, Χρυσή,
Στ' ανεμόδαρτα μέρη που διαβαίνουμε τώρα.

Το τραγούδι τέλειωσε.

— Αυτά είναι τα Ανώτερα Ξωτικά! Είπαν τ' όνομα της Έλμπερεθ! είπε έκπληκτος ο Φρόντο. Πολύ λίγα απ' αυτά εμφανίζονται ποτέ στο Σάιρ. Τώρα δεν έχουν απομείνει και πολλά στη Μέση-Γη, ανατολικά της Μεγάλης Θάλασσας. Αλήθεια, παράξενη σύμπτωση!

Οι χόμπιτ κάθισαν στη σκιά στην άκρη του δρόμου. Σε λίγο τα Ξωτικά κατηφόρισαν το δρομάκι προς την κοιλάδα. Περνούσαν αργά κι οι χόμπιτ μπορούσαν να δουν το φως των άστρων να λαμπυρίζει στα μαλλιά και στα μάτια τους. Δεν είχαν φώτα, όμως, εκεί που περπατούσαν, μια φεγγοβολιά, σαν το φως του φεγγαριού πάνω απ' τις κορφές των λόφων πριν ανατείλει, φαινόταν να ξεχύνεται γύρω απ' τα πόδια τους. Τώρα ήταν σιωπηλά και, όπως το τελευταίο Ξωτικό πέρασε, γύρισε κατά τους χόμπιτ και γέλασε.

— Χαίρε, Φρόντο! φώναξε. Τριγυρίζεις έξω αργά. Ή μήπως χάθηκες;

Μετά φώναξε δυνατά τους άλλους κι όλη η ομάδα σταμάτησε και μαζεύτηκαν τριγύρω.

— Μ' αυτό είν' αλήθεια υπέροχο! είπαν. Τρεις χόμπιτ σ' ένα δάσος τη νύχτα! Έχουμε να δούμε κάτι σαν κι αυτό, απ' τον καιρό που έφυγε ο Μπίλμπο. Τι να σημαίνει άραγε;

— Η σημασία του, όμορφε λαέ, είναι πως, απλούστατα, φαίνεται να πηγαίνουμε τον ίδιο δρόμο με σας. Μου αρέσει να περπατώ κάτω απ' τ' άστρα. Μα θα μου άρεσε πολύ κι η συντροφιά σας.

— Μα δε χρειαζόμαστε άλλη συντροφιά κι οι χόμπιτ είναι τόσο βαρετοί, γέλασαν. Και πώς το ξέρεις πως πηγαίνουμε τον ίδιο δρόμο όπως εσύ, αφού δεν ξέρεις πού πηγαίνουμε;

— Και πώς ξέρετε τ' όνομά μου; ρώτησε ο Φρόντο με τη σειρά του.

— Εμείς γνωρίζουμε πολλά πράγματα, είπαν. Σ' έχουμε δει αρκετές φορές παλιά με τον Μπίλμπο, αν κι εσύ, ίσως, να μη μας είδες.

— Ποιοι είστε και ποιος είναι ο αρχηγός σας; ρώτησε ο Φρόντο.

— Είμαι ο Γκίλντορ, απάντησε ο αρχηγός, το Ξωτικό που τον είχε πρω-

τοχαιρετίσει. Ο Γκίλντορ Ινγκλόριον της Γενιάς του Φίνροντ. Είμαστε εξόριστοι. Οι πιο πολλοί απ' τους δικούς μας έχουν από καιρό φύγει κι εμείς τώρα καθυστερούμε μόνο για λίγο πριν επιστρέψουμε πάνω απ' τη Μεγάλη Θάλασσα. Όμως μερικοί δικοί μας ζουν ακόμα ειρηνικά στο Σκιστό Λαγκάδι. Εμπρός τώρα, Φρόντο, πες μας τι κάνεις εσύ; Γιατί βλέπουμε πως κάποια σκιά φόβου σε κατέχει.

— Ω, Σοφέ Λαέ! διέκοψε ο Πίπιν πρόθυμα. Πέστε μας για τους Μαύρους Καβαλάρηδες!

— Τους Μαύρους Καβαλάρηδες; είπαν με χαμηλές φωνές. Γιατί ρωτάς για τους Μαύρους Καβαλάρηδες;

— Γιατί δύο Μαύροι Καβαλάρηδες μας προσπέρασαν σήμερα, ή ένας δυο φορές, είπε ο Πίπιν· μόλις λίγο πριν ξεγλίστρησε μακριά σαν πλησιάσατε.

Τα Ξωτικά δεν απάντησαν αμέσως, αλλά μίλησαν μεταξύ τους σιγανά στη γλώσσα τους. Τέλος, ο Γκίλντορ στράφηκε στους χόμπιτ.

— Δε θα μιλήσουμε γι' αυτό εδώ, είπε. Νομίζουμε πως το καλύτερο τώρα είναι να έρθετε μαζί μας. Δεν το συνηθίζουμε αυτό, αλλά, γι' αυτή τη φορά, θα σας πάρουμε στο δρόμο μας και θα μείνετε μαζί μας απόψε, αν θέλετε.

— Ω, Όμορφε Λαέ! Αυτή η καλή τύχη ξεπερνάει τις ελπίδες μου, είπε ο Πίπιν. Ο Σαμ είχε χάσει τη φωνή του.

— Πολύ σ' ευχαριστώ, Γκίλντορ Ινγκλόριον, είπε ο Φρόντο κάνοντας μια υπόκλιση. *«Elen síla lúmenn omentielvo»,* ένα άστρο λάμπει απ' την ώρα που συναντηθήκαμε, πρόσθεσε στη γλώσσα των Ανώτερων Ξωτικών.

— Προσέχετε, φίλοι! φώναξε ο Γκίλντορ γελώντας. Μη λέτε μυστικά. Εδώ έχουμε ένα λογιότατο της Αρχαίας Γλώσσας. Ο Μπίλμπο ήταν καλός δάσκαλος. Χαίρε, φίλε των Ξωτικών! είπε, κάνοντας υπόκλιση στο Φρόντο. Έλα τώρα με τους φίλους σου στη συντροφιά μας! Το καλύτερο είναι να περπατάτε στη μέση, για να μη χαθείτε. Μπορεί να κουραστείτε πριν σταματήσουμε.

— Γιατί; Πού πηγαίνετε; ρώτησε ο Φρόντο.

— Γι' απόψε πηγαίνουμε στα δάση, που βρίσκονται στους λόφους, πάνω απ' το Γούντχολ. Είναι αρκετά μίλια δρόμος, αλλά μετά θα ξεκουραστείτε και θα συντομέψει το ταξίδι σας.

Τώρα βάδιζαν σιωπηλά και περνούσαν σαν σκιές κι αμυδρά φώτα: γιατί τα Ξωτικά (ακόμα περισσότερο κι από χόμπιτ), μπορούσαν να περπατούν, όταν το επιθυμούσαν, χωρίς ν' ακούγεται το πέρασμά τους. Ο Πίπιν γρήγορα άρχισε να νιώθει νύστα και παραπάτησε μια δυο φορές· μα κάθε φορά ένα ψηλό Ξωτικό δίπλα του, άπλωνε το χέρι και τον γλίτωνε απ' το πέσιμο. Ο Σαμ περπατούσε στο πλευρό του Φρόντο, σαν σε όνειρο, με μια έκφραση φόβου και χαράς μαζί στο πρόσωπό του.

Τα δάση κι απ' τις δυο πλευρές πύκνωσαν· τα δέντρα τώρα ήταν πιο νέα και πυκνά· και, καθώς το δρομάκι κατηφόριζε σ' ένα πέρασμα ανάμεσα από λόφους, υπήρχαν πολλές πυκνές συστάδες από φουντουκιές στις πλαγιές δεξιά κι αριστερά. Τέλος, τα Ξωτικά άφησαν το μονοπάτι. Ένα πράσινο δρομάκι, πέρασμα ζώων, βρισκόταν, σχεδόν αόρατο, ανάμεσα στις λόχμες δεξιά. Το ακολούθησαν όπως φιδογύριζε ανεβαίνοντας στις δασωμένες πλαγιές, μέχρι την κορφή μιας ραχούλας, που ξεπεταγόταν μέσ' από τα χαμηλώματα της κοιλάδας του ποταμού. Ξαφνικά, βγήκαν απ' τη σκιά των δέντρων. Μπροστά τους απλωνόταν ένα ξέφωτο, στρωμένο με χόρτα, γκρίζο μέσα στη νύχτα. Απ' τις τρεις πλευρές το έκλειναν τα δάση· μα απ' την ανατολή η γη κατηφόριζε απότομα κι οι κορφές των σκοτεινών δέντρων, που φύτρωναν στο ρίζωμα της πλαγιάς, ήταν κάτω απ' τα πόδια τους. Πέρα, οι πεδιάδες απλώνονταν αμυδρές κι επίπεδες κάτω απ' τ' άστρα. Πιο κοντά μερικά φώτα τρεμόσβηναν στο χωριό του Γούντχολ.

Τα Ξωτικά κάθισαν στο χορτάρι και κουβέντιαζαν χαμηλόφωνα· φαίνονταν να μη δίνουν πια σημασία στους χόμπιτ. Ο Φρόντο κι οι σύντροφοί του τυλίχτηκαν σε μανδύες και κουβέρτες και τους κυρίεψε νύστα. Η νύχτα προχώρησε και τα φώτα στην κοιλάδα έσβησαν. Ο Πίπιν αποκοιμήθηκε, έχοντας για μαξιλάρι ένα πράσινο υψωματάκι.

Πέρα στην Ανατολή βγήκαν τα Ρεμίραθ, τα Δικτυωτά Αστέρια, κι αργά, πάνω απ' την καταχνιά, ανάτειλε ο κόκκινος Μπόργκιλ σαν πύρινο πετράδι. Τότε, από κάποια αλλαγή του ανέμου, όλη η καταχνιά τραβήχτηκε σαν πέπλο και ξεπρόβαλε πάνω απ' την άκρη του κόσμου ο Ξιφομάχος τ' Ουρανού, ο Μενελβάγκορ με την αστραφτερή του ζώνη. Τα Ξωτικά όλα ξέσπασαν σε τραγούδι. Ξαφνικά, κάτω από τα δέντρα ξεπήδησε μια κόκκινη φωτιά.

— Ελάτε! φώναξαν τα Ξωτικά στους χόμπιτ. Ελάτε! τώρα είναι η ώρα για συζητήσεις και διασκέδαση!

Ο Πίπιν ανασηκώθηκε κι έτριψε τα μάτια του. Ανατρίχιασε.

— Πέρασε μέσα. Έχει φωτιά και φαγητό για πεινασμένους επισκέπτες, είπε ένα Ξωτικό που στάθηκε μπρος του.

Στη νότια άκρη του ξέφωτου υπήρχε ένα άνοιγμα. Εκεί το πράσινο χορτάρι έμπαινε στο δάσος και σχημάτιζε ένα μεγάλο άνοιγμα σαν αίθουσα, με σκεπή τα κλαδιά των δέντρων. Οι μεγάλοι τους κορμοί προχωρούσαν σαν κολόνες δεξιά κι αριστερά. Στη μέση μια φωτιά έκαιγε ζωηρά και, στα δέντρα-κολόνες, δάδες με φώτα χρυσά κι ασημένια έκαιγαν χωρίς να τρεμοσβήνουν. Τα Ξωτικά κάθισαν γύρω απ' τη φωτιά στη χλόη ή πάνω σε φέτες από κομμένους παλιούς κορμούς. Μερικοί πηγαινοέρχονταν φέρνοντας κούπες και σερβίροντας ποτό· άλλοι έφερναν φαγητά φορτωμένα σε πιάτα και πιατέλες.

— Είναι πολύ φτωχικά, είπαν στους χόμπιτ· γιατί τώρα μένουμε στο πρά-

σινο δάσος μακριά απ' τα παλάτια μας. Αν ποτέ είστε φιλοξενούμενοί μας στον τόπο μας, θα σας περιποιηθούμε καλύτερα.

— Εμένα μου φαίνονται αρκετά για πάρτι γενεθλίων, είπε ο Φρόντο.

Ο Πίπιν αργότερα θυμόταν πολύ λίγο το φαΐ ή το ποτό, γιατί ο νους του είχε γεμίσει απ' το φως, που είχαν στα πρόσωπά τους τα Ξωτικά, και από τις μελωδικές φωνές τους. Ήταν τόσο διαφορετικές και τόσο υπέροχες, που ένιωθε λες και ονειρευόταν ξυπνητός. Αλλά θυμόταν πως έφαγαν ψωμί, που ξεπερνούσε τη νοστιμάδα ενός ωραίου άσπρου καρβελιού, για έναν που πεθαίνει της πείνας· και φρούτα σαν αγριοφράουλες γλυκά και πιο νόστιμα απ' τα ποτιστικά φρούτα των κήπων. Άδειασε μέχρι κάτω την κούπα του, που ήταν γεμισμένη μ' ένα αρωματικό ποτό, δροσερό σαν μια γάργαρη πηγούλα και χρυσαφένιο σαν ένα καλοκαιριάτικο απομεσήμερο.

Ο Σαμ δεν μπόρεσε ποτέ να περιγράψει με λόγια, ούτε να ζωγραφίσει καθαρά μέσα του, τι ένιωσε ή τι σκέφτηκε εκείνη τη νύχτα, αν κι έμεινε στις αναμνήσεις του, σαν ένα από τα κυριότερα γεγονότα της ζωής του. Το περισσότερο που μπόρεσε να πει ποτέ του ήταν:

— Λοιπόν, κύριε, αν μπορούσα να καλλιεργήσω μήλα σαν κι εκείνα, θα 'λεγα πως είμαι στ' αλήθεια κηπουρός. Μα το τραγούδι τους ήταν αυτό που μπήκε βαθιά μες στην καρδιά μου, αν με καταλαβαίνετε.

Ο Φρόντο κάθισε κι έτρωγε κι έπινε και συζητούσε με απόλαυση· μα ο νους του ήταν κυρίως στα λόγια που λέγονταν. Ήξερε λίγο τη γλώσσα των Ξωτικών κι άκουγε όλος αυτιά. Πότε πότε μιλούσε σ' αυτούς που τον σερβίριζαν και τους ευχαριστούσε στη δική τους γλώσσα. Του χαμογελούσαν κι έλεγαν γελώντας:

— Αυτός εδώ είναι διαμάντι ανάμεσα στους χόμπιτ!

Σε λίγο ο Πίπιν αποκοιμήθηκε και τον σήκωσαν και τον πήγαν σ' ένα προφυλαγμένο μέρος κάτω απ' τα δέντρα· εκεί τον ξάπλωσαν σ' ένα μαλακό κρεβάτι κι αποκοιμήθηκε όλη την υπόλοιπη νύχτα. Ο Σαμ αρνήθηκε ν' αποχωριστεί τον κύριό του. Όταν ο Πίπιν είχε φύγει, ήρθε και κουλουριάστηκε στα πόδια του Φρόντο, κι εκεί, τέλος, έγειρε το κεφάλι κι έκλεισε τα μάτια. Ο Φρόντο έμεινε πολλή ώρα ξυπνητός, μιλώντας με τον Γκίλντορ.

Συζήτησαν για πολλά πράγματα, παλιά και καινούρια, κι ο Φρόντο έκανε ένα σωρό ερωτήσεις στον Γκίλντορ για τα γεγονότα του μεγάλου κόσμου έξω απ' το Σάιρ. Τα περισσότερα νέα ήταν άσχημα, οι οιωνοί κακοί· για τη σκοτεινιά που μαζευόταν, τους πολέμους των Ανθρώπων και το φευγιό των Ξωτικών. Τέλος, ο Φρόντο ρώτησε κι αυτό που τον ενδιέφερε πιο πολύ.

— Πες μου, Γκίλντορ, είδες ποτέ σου τον Μπίλμπο από τότε που μας άφησε;

Ο Γκίλντορ χαμογέλασε.
— Ναι, απάντησε. Δυο φορές. Αυτός μας αποχαιρέτισε σ' αυτό εδώ το μέρος. Μα τον είδα άλλη μια φορά, μακριά από δω.

Δεν ήθελε να μιλήσει περισσότερο για τον Μπίλμπο κι ο Φρόντο σταμάτησε.
— Δε με ρωτάς ούτε μου λες πολλά απ' αυτά που σε αφορούν, Φρόντο, είπε ο Γκίλντορ. Αλλά εγώ γνωρίζω κιόλας λίγα και μπορώ να διαβάσω περισσότερα στο πρόσωπό σου και στις ερωτήσεις σου. Εγκαταλείπεις το Σάιρ, όμως αμφιβάλλεις πως θα βρεις ό,τι αναζητάς, ή πως θα τελειώσεις ό,τι σκοπεύεις να κάνεις, ή ότι θα επιστρέψεις ποτέ. Δεν είναι έτσι;
— Έτσι είναι, είπε ο Φρόντο· νομιζα πως το ταξίδι μου ήταν μυστικό που το γνώριζαν μόνο ο Γκάνταλφ κι ο πιστός μου ο Σαμ.

Κοίταξε κάτω το Σαμ, που ροχάλιζε ελαφρά.
— Το μυστικό δε θα φτάσει στον Εχθρό από εμάς, είπε ο Γκίλντορ.
— Το Εχθρό; είπε ο Φρόντο. Ξέρεις, λοιπόν, γιατί εγκαταλείπω το Σάιρ;
— Δεν ξέρω για ποιο λόγο ο Εχθρός σε καταδιώκει, απάντησε ο Γκίλντορ· αλλά βλέπω πως το κάνει — αν και, αλήθεια, αυτό μου φαίνεται παράξενο. Και σε προειδοποιώ ότι ο κίνδυνος είναι τώρα και μπροστά και πίσω σου και στα πλάγια.
— Θέλεις να πεις τους Καβαλάρηδες; Το φοβόμουν πως ήταν υπηρέτες του Εχθρού. Τι *είναι* οι Μαύροι Καβαλάρηδες;
— Δε σου έχει πει τίποτα ο Γκάνταλφ;
— Τίποτα για τέτοια πλάσματα.
— Τότε, νομίζω πως δεν είμαι εγώ ο κατάλληλος για να σου πω περισσότερα — αλλιώς ο τρόμος σου μπορεί να μη σε αφήσει να κάνεις το ταξίδι σου. Γιατί μου φαίνεται πως ξεκίνησες ακριβώς πάνω στην ώρα, αν όχι αργότερα. Τώρα πρέπει να βιαστείς κι ούτε να σταθείς, ούτε να γυρίσεις πίσω· γιατί το Σάιρ δε σε προφυλάσσει πια.
— Δεν μπορώ να φανταστώ τι πληροφορίες θα ήταν πιο τρομακτικές απ' τους υπαινιγμούς και τις προειδοποιήσεις σου, φώναξε ο Φρόντο. Ήξερα, βέβαια, πως κίνδυνοι υπήρχαν εμπρός, μα δεν περίμενα να τους συναντήσω μέσα στο δικό μας το Σάιρ. Δεν μπορεί ένας χόμπιτ να πάει ήσυχος απ' το Νερό στον Ποταμό;
— Δεν είναι όμως δικό σας το Σάιρ, είπε ο Γκίλντορ. Άλλοι κατοικούσαν εδώ πριν τους χόμπιτ· κι άλλοι θα κατοικήσουν εδώ ξανά όταν οι χόμπιτ δε θα υπάρχουν πια. Ο απέραντος κόσμος βρίσκεται ολόγυρά σας: εσείς μπορείτε να κλείνεστε μέσα, αλλά δεν μπορείτε να τον κλείνετε έξω για πάντα.
— Το ξέρω — κι όμως φαινόταν πάντα τόσο ασφαλισμένο και γνωστό. Τι μπορώ να κάνω τώρα; Το σχέδιό μου ήταν να φύγω απ' το Σάιρ κρυφά και

να πάω στο Σκιστό Λαγκάδι· μα τώρα μ' έχουν πάρει ξοπίσω πριν ακόμα φτάσω στο Μπάκλαντ.

— Νομίζω πως πρέπει ν' ακολουθήσεις αυτό το σχέδιο, είπε ο Γκίλντορ. Δε νομίζω πως οι δυσκολίες του Δρόμου θα είναι παραπάνω απ' το θάρρος σου. Αν όμως θέλεις περισσότερες συμβουλές, θα πρέπει να ρωτήσεις τον Γκάνταλφ. Δεν ξέρω το λόγο της φυγής σου κι επομένως δεν ξέρω με τι τρόπο θα σου επιτεθούν αυτοί που σε καταδιώκουν. Αυτά τα πράγματα πρέπει να τα ξέρει ο Γκάνταλφ. Φαντάζομαι πως θα τον δεις πριν εγκαταλείψεις το Σάιρ.

— Το ελπίζω. Μα είναι κι αυτό που με ανησυχεί. Περιμένω τον Γκάνταλφ εδώ και πολλές μέρες τώρα. Ήταν να είχε έρθει στο Χόμπιτον, τουλάχιστο δυο νύχτες πριν· μα δε φάνηκε καθόλου. Τώρα αναρωτιέμαι τι μπορεί να 'χει συμβεί. Να τον περιμένω;

Ο Γκίλντορ δε μίλησε για μια στιγμή.

— Αυτά τα νέα δε μου αρέσουν, είπε τέλος. Το ότι ο Γκάνταλφ άργησε δεν είναι καλό. Αλλά, όπως λέει και το ρητό: «Μην ανακατεύεσαι στις υποθέσεις των Μάγων, γιατί είναι πανούργοι και δεν αργούν να θυμώσουν». Η εκλογή είναι δική σου: να φύγεις ή να περιμένεις.

— Και λένε πάλι, απάντησε ο Φρόντο: «Μην πηγαίνεις στα Ξωτικά για συμβουλές, γιατί θα σου πουν και όχι και ναι».

— Έτσι λένε; γέλασε ο Γκίλντορ. Τα Ξωτικά σπάνια δίνουν αμελέτητες συμβουλές, γιατί το να δίνεις συμβουλές είναι δώρο επικίνδυνο, ακόμα κι από σοφό, σε σοφό κι όλοι οι δρόμοι μπορούν να βγουν σε κακό. Αλλά τι θέλεις να κάνω; Δε μου τα έχεις εμπιστευτεί όλα. Πώς, λοιπόν, θα διαλέξω εγώ καλύτερα από σένα; Αλλά, αν ζητάς συμβουλή, θα σου τη δώσω για χάρη της φιλίας μας. Νομίζω πως πρέπει να φύγεις τώρα αμέσως, χωρίς καθυστέρηση: μην πας μόνος. Πάρε μαζί σου εκείνους τους φίλους που είναι έμπιστοι και πρόθυμοι. Τώρα πρέπει να μου χρωστάς μεγάλη ευγνωμοσύνη, γιατί σου δίνω αυτές τις συμβουλές παρ' όλο που δε μου αρέσει. Τα Ξωτικά έχουν τους δικούς τους μόχθους και τις δικές τους λύπες. Πολύ λίγο τους απασχολούν οι δουλειές των χόμπιτ ή των άλλων πλασμάτων πάνω στη γη. Σπάνια οι δρόμοι μας διασταυρώνονται με τους δικούς τους είτε κατά τύχη είτε επίτηδες. Σ' αυτή τη συνάντηση μπορεί να υπάρχει κάτι περισσότερο από τύχη· μα ο σκοπός δε μου είναι ξεκαθαρισμένος και φοβάμαι μήπως πω περισσότερα απ' όσα πρέπει.

— Σ' ευγνωμονώ βαθιά, είπε ο Φρόντο· αλλά θα 'θελα να μου 'λεγες καθαρά τι είναι οι Μαύροι Καβαλάρηδες. Αν ακολουθήσω τη συμβουλή σου, μπορεί και να μη δω τον Γκάνταλφ για πολύ καιρό και θα πρέπει να ξέρω τι είναι ο κίνδυνος που με απειλεί.

— Δε σου φτάνει να ξέρεις πως είναι υπηρέτες του Εχθρού; απάντησε ο Γκίλντορ. Όταν τους βλέπεις να το βάζεις στα πόδια! Μην πιάνεις κου-

βέντες μαζί τους! Είναι θανατηφόροι. Μη με ρωτάς περισσότερα! Αλλά η καρδιά μου προβλέπει πως, πριν όλα τελειώσουν, εσύ, Φρόντο, γιε του Ντρόγκο, θα γνωρίσεις περισσότερα γι' αυτά τα απαίσια όντα παρά ο Γκίλντορ Ινγκλόριον. Η Έλμπερεθ ας σε προστατεύει!

– Μα πού να το βρω το θάρρος; ρώτησε ο Φρόντο. Αυτό είναι που κυρίως χρειάζομαι.

– Το θάρρος βρίσκεται σε απίθανα μέρη, είπε ο Γκίλντορ. Μην απελπίζεσαι. Κοιμήσου τώρα! Το πρωί θα 'χουμε φύγει· μα θα στείλουμε μηνύματα παντού. Οι Περιπλανώμενοι Λόχοι θα πληροφορηθούν το ταξίδι σου κι εκείνοι, που έχουν δύναμη για το καλό, θ' αγρυπνούν. Σε ονομάζω φίλο των Ξωτικών· και είθε τ' άστρα να φωτίζουν το δρόμο σου ως το τέλος. Σπάνια είχαμε τόση χαρά από ξένους κι είναι θαυμάσιο ν' ακούμε λόγια της Παλαιάς Γλώσσας από τα χείλη άλλων που πλανιόνται στον κόσμο.

Ο Φρόντο ένιωσε να τον κυριεύει ύπνος, όπως τέλειωσε να μιλά ο Γκίλντορ.

– Θα κοιμηθώ τώρα, είπε.

Το Ξωτικό τον οδήγησε σ' ένα προφυλαγμένο μέρος δίπλα στον Πίπιν κι αυτός έπεσε αμέσως σ' ένα κρεβάτι κι αποκοιμήθηκε δίχως όνειρα.

Κεφάλαιο IV

ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ

Το πρωί ο Φρόντο ξύπνησε αναζωογονημένος. Βρισκόταν ξαπλωμένος κάτω από ένα δέντρο, που τα κλαδιά του πλέκονταν κι έγερναν στη γη. Το κρεβάτι του ήταν από φτέρες και χλόη, βαθύ και μαλακό και παράξενα αρωματικό. Ο ήλιος λαμπύριζε μέσ' απ' τα φύλλα που αναδεύονταν, πράσινα ακόμα, πάνω στο δέντρο. Πήδηξε όρθιος και βγήκε έξω.

Ο Σαμ καθόταν στο χορτάρι στην άκρη του δάσους. Ο Πίπιν στεκόταν και μελετούσε τον ουρανό και τον καιρό. Απ' τα Ξωτικά δε φαινόταν ίχνος.

— Μας άφησαν φρούτα, ποτό και ψωμί, είπε ο Πίπιν. Έλα να πάρεις το πρωινό σου. Το ψωμί είναι σχεδόν τόσο καλό, όσο και χτες το βράδυ. Δεν ήθελα να σ' αφήσω καθόλου, μα ο Σαμ επέμενε.

Ο Φρόντο κάθισε δίπλα στο Σαμ κι άρχισε να τρώει.

— Ποιο είναι το σχέδιο για σήμερα; ρώτησε ο Πίπιν.

— Να πάμε στο Μπάκλμπερι όσο πιο γρήγορα γίνεται, απάντησε ο Φρόντο κι αφοσιώθηκε στο φαγητό του.

— Νομίζεις πως μπορεί να δούμε εκείνους τους Καβαλάρηδες; ρώτησε ο Πίπιν εύθυμα.

Κάτω απ' τον πρωινό ήλιο, η ιδέα να δει ολόκληρο στρατό απ' αυτούς, δεν τον τρόμαζε.

— Ναι, είναι πιθανό, είπε ο Φρόντο, που δεν του άρεσε η υπενθύμιση. Μα ελπίζω να περάσουμε το ποτάμι χωρίς να μας δουν.

— Έμαθες τίποτα γι' αυτούς απ' τον Γκίλντορ;

— Όχι πολλά — μόνο υπαινιγμούς κι αινίγματα, είπε ο Φρόντο αόριστα.

— Ρώτησες για το ρουθούνισμα;

— Δεν το συζητήσαμε, είπε ο Φρόντο με το στόμα γεμάτο.

— Θα 'πρεπε να το 'χες κάνει. Είμαι σίγουρος πως είναι πολύ σημαντικό.

— Σ' αυτή την περίπτωση, είμαι βέβαιος πως ο Γκίλντορ θα είχε αρνηθεί

να το εξηγήσει, είπε ο Φρόντο απότομα. Και τώρα, άσε με και λίγο ήσυχο! Δεν έχω όρεξη ν' απαντώ σ' ένα σωρό ερωτήσεις την ώρα που τρώω. Θέλω να σκεφτώ!

— Ω, Ουρανοί! είπε ο Πίπιν. Την ώρα του πρωινού; Πήγε προς την άκρη του ξέφωτου.

Απ' τη σκέψη του Φρόντο το ηλιόλουστο πρωινό — προδοτικά λαμπερό, σκέφτηκε — δεν είχε διώξει το φόβο της καταδίωξης. Αναλογιζόταν τα λόγια του Γκίλντορ. Η εύθυμη φωνή του Πίπιν έφτασε στ' αυτιά του. Έτρεχε στο καταπράσινο χορτάρι και τραγουδούσε.

— Όχι! Δε θα μπορούσα! μονολόγησε. Άλλο είναι να πάρω τους νεαρούς μου φίλους για μια βόλτα στο Σάιρ μαζί μου, μέχρι που να πεινάσουμε, να κουραστούμε και το φαΐ και το κρεβάτι να γίνουν γλυκά. Το να τους πάρω στην εξορία όμως, που η πείνα κι η κούραση μπορεί να μην έχουν τελειωμό, είναι εντελώς διαφορετικό, ακόμα κι αν είναι πρόθυμοι να έρθουν. Η κληρονομιά είναι μόνο δική μου. Δε νομίζω πως πρέπει να πάρω ούτε και το Σαμ.

Κοίταξε το Σαμ Γκάμγκη κι ανακάλυψε πως ο Σαμ τον παρακολουθούσε.

— Λοιπόν, Σαμ! είπε. Τι λες; Φεύγω απ' το Σάιρ όσο πιο γρήγορα μπορώ — δηλαδή αποφάσισα να μην περιμένω ούτε μια μέρα στο Κρικχόλοου, αν είναι δυνατό.

— Πολύ καλά, κύριε!

— Επιμένεις ακόμα να 'ρθεις μαζί μου;

— Ναι.

— Θα είναι πολύ επικίνδυνο, Σαμ. Είναι κιόλας επικίνδυνο. Το πιο πιθανό είναι πως κανείς μας δε θα γυρίσει πίσω.

— Αν δε γυρίσεις πίσω, κύριε, τότε ούτε κι εγώ θα γυρίσω, αυτό είναι σίγουρο, είπε ο Σαμ. *«Μην τον εγκαταλείψεις!»* μου είπαν. *«Να τον εγκαταλείψω!»* είπα εγώ. *«Ούτε που μου πέρασε απ' το μυαλό. Θα τον ακολουθήσω ακόμα κι αν ανέβει στο Φεγγάρι· κι αν κανένας από εκείνους τους Μαύρους Καβαλάρηδες προσπαθήσει να του κόψει το δρόμο, θα έχουν να λογαριαστούν με το Σαμ Γκάμγκη»* είπα. Αυτοί γέλασαν.

— Ποιοι *αυτοί;* Τι είναι αυτά που λες;

— Τα Ξωτικά, κύριε. Κουβεντιάσαμε καμπόσο χτες το βράδυ. Φαίνονταν να ξέρουν πως έφευγες μακριά, έτσι δεν είδα για ποιο λόγο να τ' αρνηθώ. Υπέροχα πλάσματα τα Ξωτικά, κύριε! Υπέροχα!

— Ναι, είπε ο Φρόντο. Σ' αρέσουν ακόμα τα Ξωτικά, τώρα που τα είδες από κοντά;

— Στέκονται πιο ψηλά απ' αυτά που μ' αρέσουν ή δε μ' αρέσουν, απάντησε ο Σαμ αργά. Δε φαίνεται να έχει σημασία τι σκέφτομαι εγώ γι' αυτά. Είναι πολύ πιο διαφορετικά απ' ό,τι τα περίμενα — γέρικα και νέα μαζί, χα-

ρούμενα και λυπημένα, κάπως έτσι.

Ο Φρόντο κοίταξε το Σαμ ξαφνιασμένος, μισοπεριμένοντας να δει κάποιο εξωτερικό σημάδι της παράξενης αλλαγής που φαινόταν να έχει γίνει πάνω του. Δεν ακουγόταν σαν τη φωνή του παλιού Σαμ Γκάμγκη, που νόμιζε πως ήξερε καλά. Μα εξωτερικά έδειχνε ο ίδιος ο παλιός ο Σαμ Γκάμγκη, που καθόταν εκεί. Μόνο το πρόσωπό του ήταν ασυνήθιστα σκεφτικό.

— Νιώθεις την ανάγκη να φύγεις και ν' αφήσεις το Σάιρ τώρα — τώρα που η επιθυμία σου να τα δεις πραγματοποιήθηκε κιόλας; ρώτησε.

— Ναι, κύριε. Δεν ξέρω πώς να το πω, μα μετά την αποψινή νύχτα, νιώθω αλλιώτικος. Μου φαίνεται πως βλέπω στο μέλλον, κατά κάποιο τρόπο. Ξέρω πως θα πάρουμε έναν πολύ μακρύ δρόμο μες στο σκοτάδι· μα ξέρω πως δεν μπορώ να κάνω πίσω. Δεν είναι τώρα Ξωτικά, ούτε δράκοι, ούτε βουνά που θέλω να δω — καλά καλά δεν ξέρω τι θέλω· μα έχω κάτι να κάνω πριν απ' το τέλος κι αυτό το κάτι βρίσκεται μπροστά, όχι στο Σάιρ. Πρέπει να το δω τελειωμένο, κύριε, αν με καταλαβαίνετε.

— Όχι και πολύ καλά. Μα καταλαβαίνω πως ο Γκάνταλφ μου διάλεξε έναν καλό σύντροφο κι αυτό μου δίνει χαρά. Θα πάμε μαζί.

Ο Φρόντο τέλειωσε το πρωινό του σιωπηλά. Έπειτα σηκώθηκε, κοίταξε την περιοχή μπροστά τους και φώναξε τον Πίπιν.

— Όλα έτοιμα; είπε μόλις ο Πίπιν έτρεξε κοντά. Πρέπει να ξεκινήσουμε αμέσως. Πολύ κοιμηθήκαμε κι έχουμε πολλά μίλια να κάνουμε.

— *Εσύ* κοιμήθηκες πολύ, θες να πεις, είπε ο Πίπιν. Εγώ είμαι σηκωμένος από νωρίς. Εσένα μόνο περιμένουμε να τελειώσεις να τρως και να σκέφτεσαι.

— Τα τέλειωσα και τα δυο τώρα. Βάζω πλώρη για το Φέρι Μποτ του Μπάκλμπερι όσο πιο γρήγορα γίνεται. Δε θα γυρίσω πίσω στο δρόμο που αφήσαμε χτες το βράδυ: θα κόψω δρόμο ίσια μέσ' απ' τα χωράφια.

— Τότε θα χρειαστεί να πετάξεις, είπε ο Πίπιν. Δεν μπορείς να κόψεις δρόμο ίσια, με τα πόδια, πουθενά σ' αυτό το μέρος.

— Μπορούμε όμως να πάμε πιο ίσια παρά απ' το δρόμο, απάντησε ο Φρόντο. Το Φέρι Μποτ βρίσκεται ανατολικά του Γούντχολ· η δημοσιά όμως στρίβει αριστερά — μπορείτε να δείτε που στρίβει πέρα εκεί στο βοριά. Γυρίζει στη βορινή άκρη του Βάλτου για να καταλήξει στο δρόμο πάνω στο ανάχωμα, απ' τη γέφυρα του Στοκ. Μα έτσι βγαίνει μίλια έξω απ' το δρόμο μας. Μπορούμε να γλιτώσουμε το ένα τέταρτο της διαδρομής αν πάμε κατευθείαν, από εδώ που είμαστε, στο Φέρι Μποτ.

— *«Όποιος βιάζεται σκοντάφτει»* είχε αντίρρηση ο Πίπιν. Η περιοχή εδώ γύρω είναι άγρια. Υπάρχουν βάλτοι κι όλων των λογιών οι δυσκολίες κατεβαίνοντας για το Βάλτο — ξέρω τα κατατόπια σ' αυτά τα μέρη. Κι αν φοβάσαι για Μαύρους Καβαλάρηδες, δε βλέπω ποια η διαφορά, αν τους συ-

ναντήσουμε στο δρόμο, στο δάσος ή στα χωράφια.

— Είναι πιο δύσκολο να βρεθεί κάποιος στα δάση και στα χωράφια, απάντησε ο Φρόντο. Κι αν οι άλλοι φαντάζονται πως βρίσκεσαι στο δρόμο, υπάρχει κάποια πιθανότητα να σε ψάχνουν στο δρόμο κι όχι έξω απ' αυτόν.

— Εντάξει! είπε ο Πίπιν. Θα σ' ακολουθήσω σε κάθε βάλτο και χαντάκι. Μα είναι σκληρό! Υπολόγιζα να περάσουμε απ' τη *Χρυσή Κούρνια* στο Στοκ πριν το ηλιοβασίλεμα. Δεν ξέρω τι κάνει τώρα — είναι πολύς καιρός από τότε που τη δοκίμασα — μα είχε την καλύτερη μπίρα σ' ολόκληρη την Ανατολική Μοίρα.

— Τώρα μ' έπεισες! είπε ο Φρόντο. Κόβοντας δρόμο μπορεί να έχουμε καθυστέρηση, μα τα χάνια έχουν ακόμα πιο μεγάλη. Με κάθε θυσία πρέπει να σε κρατήσουμε μακριά απ' τη *Χρυσή Κούρνια*. Θέλουμε να φτάσουμε στο Μπάκλμπερι πριν σκοτεινιάσει. Εσύ τι λες, Σαμ;

— Θα σας ακολουθήσω, κύριε Φρόντο, είπε ο Σαμ (μόλο που μέσα του δε συμφωνούσε καθόλου και λυπόταν βαθιά που δε θα δοκίμαζε την καλύτερη μπίρα στην Ανατολική Μοίρα).

— Τότε, αν είναι να πάμε από βάλτους και βάτα, ας ξεκινήσουμε αμέσως, είπε ο Πίπιν.

Έκανε κιόλας σχεδόν τόση ζέστη, όση και την προηγούμενη μέρα. Σύννεφα όμως άρχισαν να σηκώνονται στη Δύση. Φαινόταν πιθανό να το γυρίσει σε βροχή. Οι χόμπιτ κατέβηκαν μια απότομη πράσινη πλαγιά και χώθηκαν στα πυκνά δέντρα από κάτω. Είχαν αποφασίσει ν' αφήσουν το Γούντχολ στ' αριστερά τους και να κόψουν λοξά μέσ' απ' τα δάση, που ήταν μαζεμένα στην ανατολική πλευρά του λόφου, μέχρι να φτάσουν στις πεδιάδες κάτω. Τότε θα τραβούσαν ίσια για το Φέρι Μποτ μέσ' απ' την πεδιάδα, που ήταν ανοιχτή, εκτός από μερικά χαντάκια και φράχτες. Όταν, με τα πολλά, κατάφεραν να φτάσουν στα ριζά της πλαγιάς, συνάντησαν ένα ποταμάκι να κατεβαίνει απ' τους λόφους πίσω, σε μια βαθιά ρεματιά με απότομες και γλιστερές όχθες, σκεπασμένες με βάτα. Και, πολύ άβολα γι' αυτούς, τους έκοβε το δρόμο που είχαν διαλέξει. Δεν μπορούσαν να το πηδήξουν ούτε να το περάσουν χωρίς να βραχούν, να γρατσουνιστούν και να λασπωθούν καθόλου. Σταμάτησαν κι αναρωτιόντουσαν τι να κάνουν.

— Πρώτη δυσκολία! είπε ο Πίπιν, χαμογελώντας σκυθρωπά.

Ο Σαμ Γκάμγκη κοίταξε πίσω. Μέσα από ένα άνοιγμα στα δέντρα είδε μια ματιά την κορυφή της πράσινης πλαγιάς που είχαν κατεβεί.

— Κοιτάξτε! είπε, αρπάζοντας το Φρόντο απ' το μπράτσο.

Όλοι κοίταξαν και, στην άκρη ψηλά από πάνω τους στο φόντο τ' ουρανού, είδαν ένα άλογο να στέκεται. Δίπλα του έσκυβε μια μαύρη σιλουέτα.

Αμέσως εγκαταλείψανε την ιδέα να γυρίσουνε πίσω. Ο Φρόντο μπήκε μπροστά και γρήγορα χώθηκε στους πυκνούς θάμνους πλάι στο ποταμάκι.

— Ουφ! είπε ο Πίπιν. Κι οι δυο μας είχαμε δίκιο. Ο ίσιος μας δρόμος στράβωσε κιόλας· μα ίσα ίσα προλάβαμε και κρυφτήκαμε. Εσύ που έχεις καλά αυτιά, Σαμ: ακούς τίποτα να 'ρχεται;

Στάθηκαν ακίνητοι, σχεδόν κρατώντας την αναπνοή τους, όσο αφουγκράζονταν· αλλά δεν ακουγόταν θόρυβος καταδίωξης.

— Δε φαντάζομαι να προσπαθήσει να κατεβάσει τ' άλογό του απ' αυτή την πλαγιά, είπε ο Σαμ. Μα νομίζω πως ξέρει ότι την κατεβήκαμε. Καλά θα κάνουμε να προχωρήσουμε.

Το να προχωρήσουν δεν ήταν και τόσο εύκολο. Έπρεπε να κουβαλάνε τα σακίδιά τους και οι θάμνοι και τα βάτα δεν έλεγαν να τους αφήσουν να περάσουν. Η πλαγιά πίσω τους έκοβε τον άνεμο κι ο αέρας ήταν ασάλευτος κι αποπνικτικός. Όταν βγήκαν τέλος με δυσκολία σ' ένα ξέφωτο, ήταν ξαναμμένοι, κουρασμένοι, καταγρατσουνισμένοι και, πάνω απ' όλα, δεν ήταν σίγουροι για το πού έπρεπε να τραβήξουν. Οι όχθες του ποταμού χαμήλωναν, όπως έφτανε στον κάμπο και γινόταν πλατύτερο, λιγότερο βαθύ και κατευθυνόταν προς το Βάλτο και τον Ποταμό.

— Μπα! Μ' αυτό είναι το ρέμα του Στοκ! είπε ο Πίπιν. Αν είναι να προσπαθήσουμε να ξαναγυρίσουμε στην πορεία μας, πρέπει να περάσουμε αμέσως απέναντι και να τραβήξουμε δεξιά.

Πέρασαν το ποταμάκι με τα πόδια και με βιασύνη διασχίσανε ένα πλάτωμα μεγάλο, άδεντρο και γεμάτο βούρλα, στην άλλη μεριά. Μετά βρήκαν πάλι μια συστάδα δέντρα: ψηλές βελανιδιές βασικά και, πού και πού, καμιά φτελιά ή πασχαλιά. Η γη ήταν αρκετά επίπεδη και οι θάμνοι λιγοστοί· τα δέντρα όμως ήταν πολύ πυκνά και τους εμπόδιζαν να βλέπουν μακριά μπροστά τους. Ξαφνικά φυσήματα του ανέμου σήκωναν ψηλά τα πεσμένα φύλλα και βροχοσταγόνες άρχισαν να πέφτουν απ' το βαρυφορτωμένο ουρανό. Μετά, έκοψε ο αέρας κι άρχισε να βρέχει με το τουλούμι. Τραβούσαν μπροστά, όσο πιο γρήγορα μπορούσαν, περνώντας τόπους στρωμένους χλόη κι ανεμομαζεμένους σωρούς από παλιά φύλλα. Παντού γύρω τους η βροχή έπεφτε ποτάμι. Δε μιλούσαν, μα έριχναν συνέχεια ματιές πίσω τους και στα πλάγια.

Ύστερα από μισή ώρα ο Πίπιν είπε:

— Ελπίζω να μην έχουμε στρίψει πολύ προς το νοτιά και να διασχίζουμε κατά μήκος αυτό το δάσος! Δεν είναι πολύ φαρδύ — θα 'λεγα όχι περισσότερο από ένα μίλι — και θα 'πρεπε να είχαμε βγει μέχρι τώρα.

— Δεν είναι καλό ν' αρχίσουμε τα ζικ ζακ, είπε ο Φρόντο. Δε θα βοηθήσουμε την κατάσταση. Ας συνεχίσουμε όπως πάμε. Δεν είμαι σίγουρος πως θέλω να βγω στ' ανοιχτά ακόμα.

Συνέχισαν για δυο περίπου μίλια ακόμα. Και τότε ο ήλιος λαμπύρισε πίσω απ' τα κουρελιασμένα σύννεφα ξανά κι η βροχή έκοψε. Τώρα ήταν περασμένο μεσημέρι κι ένιωθαν πως ήταν πια ώρα για το μεσημεριανό. Σταμάτησαν κάτω από μια ιτιά: τα φύλλα της, αν και κιτρίνιζαν με γοργό ρυθμό, ήταν ακόμα πυκνά. Κάτω στα πόδια της ο τόπος ήταν αρκετά στεγνός και προφυλαγμένος. Σαν άρχισαν να μαγειρεύουν το φαγητό τους, ανακάλυψαν πως τα Ξωτικά είχαν γεμίσει τα παγούρια τους μ' ένα διάφανο ποτό, στο χρώμα του χλωμού χρυσαφιού: μύριζε σαν μέλι φτιαγμένο από πολλά λουλούδια κι ήταν πολύ δυναμωτικό. Πολύ γρήγορα γελούσαν κι αδιαφορούσαν για τη βροχή και τους Μαύρους Καβαλάρηδες. Τα λίγα τελευταία μίλια, ένιωθαν, γρήγορα θα τ' άφηναν πίσω τους.

Ο Φρόντο ακούμπησε την πλάτη του πάνω στον κορμό του δέντρου κι έκλεισε τα μάτια. Ο Σαμ κι ο Πίπιν κάθισαν κοντά κι άρχισαν να μουρμουρίζουν κι έπειτα να τραγουδούν σιγανά:

Χο! Χο! Χο! το κρασάκι μου θα πιω,
Τα μεράκια μου να πνίξω και να γιάνω τον καημό.
Βρέχει και φυσούν αγέρες,
Περπατώ νύχτες και μέρες
Και ο δρόμος μου δεν έχει τελειωμό.

Το φλασκί μου θε να πιάσω στα χερά.
Κι από κάτω από 'να δέντρο θα ξαπλώσω μια χαρά!
Και τα σύννεφα ας πάνε
Και οι μέρες ας κυλάνε
Και ο δρόμος ας μη φτάνει πουθενά!

— *Χο! Χο! Χο!* άρχισαν πάλι πιο δυνατά.

Ξαφνικά, κόπηκαν στη μέση. Ο Φρόντο πετάχτηκε όρθιος. Ένα μακρόσυρτο ουρλιαχτό έφτασε ως κάτω μαζί με τον άνεμο, σαν το κλάμα κάποιου κακόβουλου και μοναχικού πλάσματος. Δυνάμωνε κι έπεφτε και τέλειωσε σε μια ψιλή διαπεραστική νότα. Κι ακόμα εκεί, όπως κάθονταν ή στέκονταν, λες κι είχαν ξαφνικά μαρμαρώσει, ένα άλλο ουρλιαχτό απάντησε στο πρώτο, πιο αδύναμο και μακρινό, μα όχι λιγότερο απαίσιο. Μετά ακολούθησε ησυχία, που την έσπαγε μόνο η βουή του ανέμου στις φυλλωσιές.

— Και τι νομίζετε πως ήταν αυτό; ρώτησε τέλος ο Πίπιν προσπαθώντας να το ρίξει στ' αστείο, μα έτρεμε λιγάκι. Αν ήταν πουλί, για πρώτη φορά ακούγεται στο Σάιρ.

— Δεν ήταν ούτε πουλί ούτε ζώο, είπε ο Φρόντο. Ήταν κάλεσμα ή συνθηματική κραυγή — υπήρχαν λέξεις σ' αυτό το ουρλιαχτό, αν και δεν μπόρεσα να τις πιάσω. Πάντως κανένας χόμπιτ δεν έχει τέτοια φωνή.

Δεν είπαν περισσότερα. Όλοι σκέφτονταν τους Καβαλάρηδες, μα κανείς δε μιλούσε γι' αυτούς. Τώρα τους είχε κοπεί κάθε διάθεση είτε να μείνουν είτε να προχωρήσουν. Αλλά, αργά ή γρήγορα, έπρεπε να διασχίσουν τον κάμπο ως το Φέρι Μποτ κι ήταν καλύρερα να πάνε γρηγορότερα, με το φως της μέρας. Σε λίγα λεπτά είχαν φορτωθεί τα σακίδιά τους και ξεκινούσαν.

Σε λίγο το δάσος τέλειωσε απότομα. Μπροστά τους απλώνονταν ευρύχωροι τόποι γεμάτοι χορτάρια. Τώρα είδαν πως είχαν, πραγματικά, στρίψει προς το νοτιά. Πέρα απ' τα λιβάδια έβλεπαν λιγάκι το χαμηλό λόφο του Μπάκλμπερι, απ' την άλλη μεριά του Ποταμού, μα τώρα ήταν αριστερά τους. Γλιστρώντας προσεχτικά έξω απ' την άκρη των δέντρων, πήραν δρόμο να διασχίσουν την απλωσιά όσο πιο γρήγορα μπορούσαν.

Στην αρχή φοβόντουσαν, μακριά απ' την προστασία του δάσους. Μακριά πίσω τους βρισκόταν το ψήλωμα, που είχαν φάει το πρωί. Ο Φρόντο μισοπερίμενε να δει τη μακρινή σιλουέτα ενός καβαλάρη στη ραχούλα, μαύρη στο φόντο τ' ουρανού· μα δε φαινόταν τίποτα. Ο ήλιος ξέφυγε απ' τα σύννεφα που σκόρπιζαν, όπως χαμήλωνε προς τους λόφους που είχαν αφήσει, κι έλαμπε τώρα ξανά. Ο φόβος τους έφυγε, αν κι ακόμα δεν ένιωθαν άνετα. Αλλά η γη γινόταν όλο πιο ήμερη και στρωτή. Σύντομα έφτασαν σε καλοφροντισμένα χωράφια και λιβάδια, με φράχτες και πόρτες και χαντάκια για να φεύγουν τα νερά. Όλα φαίνονταν ήσυχα κι ειρηνικά, μια απλή γωνιά του Σάιρ μονάχα. Με κάθε τους βήμα τα κέφια τους έφτιαχναν. Η γραμμή του Ποταμού ερχόταν όλο και πιο κοντά· κι οι Μαύροι Καβαλάρηδες άρχισαν να γίνονται φαντάσματα του δάσους, που είχαν τώρα αφήσει μακριά πίσω τους.

Πέρασαν την άκρη ενός χωραφιού με γογγύλια κι έφτασαν σε μια γερή πόρτα. Πίσω της ξετυλιγόταν ένα αυλακωμένο δρομάκι ανάμεσα από χαμηλούς καλοβαλμένους φράχτες, που πήγαινε σε μια συστάδα δέντρων. Ο Πίπιν σταμάτησε.

— Τα ξέρω αυτά τα χωράφια κι αυτή την πόρτα! είπε. Αυτό είναι το Φασολοχώραφο του γερο-Μάγκοτ του Τσιφλικά το κτήμα. Εκείνο κει κάτω στα δέντρα είναι το υποστατικό του.

— Μπα, κακό που με βρήκε! έκανε ο Φρόντο, κι ήταν τόσο τρομαγμένος, λες κι ο Πίπιν να 'χε πει πως το δρομάκι ήταν το άνοιγμα της σπηλιάς κάποιου δράκου.

Οι άλλοι τον κοίταξαν μ' έκπληξη.

— Τι έχει ο γερο-Μάγκοτ; ρώτησε ο Πίπιν. Αυτός είναι φίλος καλός μ' όλους τους Μπράντιμπακ. Βέβαια, είναι ο φόβος κι ο τρόμος όσων μπαίνουν κρυφά στα χωράφια του. Κι έχει και κάτι άγριους σκύλους — μα, στο

κάτω κάτω, ο κόσμος εδώ είναι κοντά στα σύνορα και χρειάζεται να προσέχουν περισσότερο.

— Το ξέρω, είπε ο Φρόντο. Μ' όλ' αυτά, όμως, πρόσθεσε γελώντας ντροπιασμένα, εγώ τον τρέμω κι αυτόν και τα σκυλιά του. Απόφευγα το υποστατικό του για χρόνια και χρόνια. Μ' είχε τσακώσει αρκετές φορές να του κλέβω μανιτάρια, σαν ήμουν πιτσιρίκος στο Μπράντι Χολ. Την τελευταία φορά μου τις έβρεξε κι ύστερα με πήρε και μ' έδειξε στα σκυλιά του. «Κοιτάξτε εδώ, λεβέντες μου» είπε «αν αυτός ο μπαγαπόντης ξαναπατήσει το ποδάρι του στα χωράφια μου, μπορείτε να τον φάτε! Τώρα ξεπροβοδίστε τον!» Με κυνήγησαν μέχρι το Φέρι Μποτ. Ακόμα δεν έχω καταφέρει να νικήσω το φόβο μου – αν και τολμώ να πω, πως τα ζώα ήξεραν τη δουλειά τους και δε θα μ' άγγιζαν στ' αλήθεια.

Ο Πίπιν έβαλε τα γέλια.

– Λοιπόν, καιρός πια να τα φτιάξετε. Αν έρχεσαι μάλιστα να μείνεις στο Μπάκλαντ. Ο γερο-Μάγκοτ είναι στ' αλήθεια καρδιά μάλαμα – αν δεν του πειράξεις τα μανιτάρια του. Άντε να πάρουμε το δρομάκι και τότε δε θα πατάμε μέσα στα χωράφια του. Αν τον συναντήσουμε, θα μιλήσω εγώ. Είναι φίλος του Μέρι. Κάποτε αυτός κι εγώ ερχόμαστε πολύ συχνά εδώ.

Ακολούθησαν το δρομάκι μέχρι που είδαν τις καλαμένιες στέγες ενός μεγάλου σπιτιού κι άλλων μικρότερων, να ξεπροβάλλουν μέσ' από τα δέντρα μπροστά τους. Οι Μάγκοτ, οι Τσαλαβούτες του Στοκ κι οι περισσότεροι κάτοικοι του Βάλτου ζούσαν σε σπίτια. Το υποστατικό ήταν γερά χτισμένο με τούβλα και γύρω γύρω είχε έναν ψηλό τοίχο. Μια μεγάλη ξύλινη αυλόπορτα στον τοίχο, οδηγούσε στο δρομάκι.

Ξαφνικά, εκεί που πλησίαζαν πιο κοντά, ξέσπασαν φοβερά γαβγίσματα και μια φωνή ακούστηκε να φωνάζει: «Δαγκάνα! Σουβλοδόντη! Λύκε! Εμπρός, παιδιά!».

Ο Φρόντο κι ο Σαμ μαρμάρωσαν. Ο Πίπιν έκανε λίγα βήματα μπροστά. Η εξώπορτα άνοιξε και τρεις θεόρατοι σκύλοι πετάχτηκαν έξω στο δρομάκι κι όρμησαν στους ταξιδιώτες γαβγίζοντας άγρια. Στον Πίπιν δεν έδωσαν σημασία· ο Σαμ όμως ζάρωσε στον τοίχο, ενώ δυο σκύλοι, που έμοιαζαν με λύκους, τον μυρίζονταν ύποπτα κι αγρίευαν αν έκανε πως κουνιέται. Ο μεγαλύτερος κι ο πιο άγριος απ' τους τρεις σταμάτησε μπρος απ' το Φρόντο γρυλίζοντας, με τις τρίχες σηκωμένες.

Απ' την πόρτα βγήκε τώρα ένας φαρδύς, γεροφτιαγμένος χόμπιτ, με στρογγυλό κόκκινο πρόσωπο.

– Ε, εσείς εκεί! Ποιοι είσαστε και τι γυρεύετε; ρώτησε.

– Χαίρετε, κύριε Μάγκοτ! είπε ο Πίπιν.

Ο χωριάτης τον κοίταξε προσεκτικά.

— Ε, λοιπόν, μη μου πεις πως αυτός είναι ο νεαρός κύριος Πίπιν — ο κύριος Πέρεγκριν Τουκ, θα 'πρεπε να πω! φώναξε κι η αγριάδα του έγινε χαμόγελο. Έχω πολύ καιρό να σε δω στα μέρη μας. Είσαι τυχερός που σε ξέρω. Γιατί ήμουνα έτοιμος να βάλω τα σκυλιά μου να κυνηγήσουν όλους τους άγνωστους. Μυστήρια πράγματα γίνονται σήμερα. Βέβαια, βλέπουμε λογιώ λογιώ τύπους να τριγυρνάνε σ' αυτά τα μέρη πότε πότε. Παραείμαστε κοντά στο Ποτάμι, είπε κουνώντας το κεφάλι του. Μ' αυτός ο τύπος είναι ο πιο παράξενος που είδα ποτές μου. Μα δε θα ξαναπεράσει απ' τα χωράφια μου δίχως άδεια για δεύτερη φορά, αν μπορώ να τον σταματήσω!

— Δηλαδή, τι τύπος, θες να πεις; ρώτησε ο Πίπιν.

— Δεν τον είδατε, λοιπόν; είπε ο χωριάτης. Ανηφόρισε το δρόμο πάνω στο ανάχωμα λίγο πριν. Ήταν πολύ παράξενος κι έκανε περίεργες ερωτήσεις. Μα ίσως να θέλετε να περάσετε μέσα, να τα πούμε με πιότερη άνεση. Έχω καλή μπίρα στο βαρέλι, αν εσύ κι οι φίλοι σου θέλετε, κύριε Τουκ.

Φαινόταν καθαρά πως ο χωριάτης θα τους έλεγε κι άλλα, αν τον άφηναν να τα πει με την ώρα του και με τον τρόπο του, έτσι όλοι δέχτηκαν την πρόσκληση.

— Και τα σκυλιά; ρώτησε ο Φρόντο ανήσυχα.

Ο χωριάτης γέλασε.

— Δε θα σ' αγγίξουν — παρά μονάχα αν τους το πω εγώ. Εδώ! Δαγκάνα! Σουβλοδόντη! Κάτω! φώναξε. Κάτω, Λύκε!

Για μεγάλη ανακούφιση του Φρόντο και του Σαμ, οι σκύλοι απομακρύνθηκαν και τους άφησαν να φύγουν ελεύθεροι.

Ο Πίπιν σύστησε τους άλλους δυο στον κτηματία.

— Ο κύριος Φρόντο Μπάγκινς, είπε. Μπορεί να μην τον θυμάστε, μα κάποτε έμενε στο Μπράντι Χολ.

Ακούγοντας το όνομα Μπάγκινς ο χωριάτης ξαφνιάστηκε κι έριξε μια κοφτερή ματιά στο Φρόντο. Για μια στιγμή ο Φρόντο νόμισε πως ξύπνησε η ανάμνηση των κλεμμένων μανιταριών κι ότι θα 'λεγε στα σκυλιά να τον ξεπροβοδίσουν. Μα ο Μάγκοτ ο Τσιφλικάς τον έπιασε απ' το μπράτσο.

— Λοιπόν, για δες κάτι περίεργα πράγματα! ξεφώνισε. Ο κύριος Μπάγκινς; Περάστε μέσα! Εμείς πρέπει να κουβεντιάσουμε.

Μπήκαν στην κουζίνα και κάθισαν κοντά στο μεγάλο τραπέζι. Η κυρία Μάγκοτ έφερε μπίρα σε μια τεράστια κανάτα και γέμισε τέσσερα μεγάλα ποτήρια. Ήταν καλή μπίρα κι ο Πίπιν βρήκε πως αποζημιώθηκε με το παραπάνω, που έχασε τη *Χρυσή Κούρνια*. Ο Σαμ έπινε γουλιά γουλιά την μπίρα του υποψιάρικα. Από φυσικού του δεν εμπιστευόταν αυτούς που κατοικούσαν σ' άλλα μέρη του Σάιρ· και δεν είχε καμιά όρεξη να γίνει γρήγορα φίλος με κάποιον που είχε χτυπήσει τ' αφεντικό του, όσο παλιά κι αν είχε γίνει αυτό.

Αφού μίλησαν λίγο για τον καιρό και τη σοδειά (που δεν ήταν χειρό-

τερη απ' ό,τι συνήθως), ο Μάγκοτ ο Τσιφλικάς άφησε το ποτήρι του και τους κοίταξε όλους με τη σειρά.

— Και τώρα, κύριε Πέρεγκριν, είπε, πούθε ερχόσαστε και για πούθε τραβάτε; Ερχόσαστε να μου κάνετε βίζιτα; Γιατί, αν είναι έτσι, είχατε προσπεράσει την πόρτα μου δίχως να σας δω.

— Λοιπόν, όχι, απάντησε ο Πίπιν. Για να πούμε την αλήθεια, μιας και την έχεις μαντέψει, μπήκαμε στο δρομάκι απ' την άλλη άκρη: ήρθαμε μέσ' απ' τα χωράφια σου. Μ' αυτό γίνηκε κατά λάθος. Χάσαμε το δρόμο μας στο δάσος πίσω, κοντά στο Γούντχολ, προσπαθώντας να κόψουμε δρόμο για το Φέρι.

— Αν βιαζόσαστε, ο δρόμος θα σας είχε εξυπηρετήσει καλύτερα, είπε ο χωριάτης. Μα εγώ δε νοιαζόμουνα γι' αυτό. Έχεις την άδεια να περνάς μέσ' απ' τα χωράφια μου, σαν το θέλεις, κύριε Πέρεγκριν. Κι εσύ, κύριε Μπάγκινς — αν και θα 'λεγα πως ακόμα σ' αρέσουνε τα μανιτάρια. Α, ναι, το γνώρισα τ' όνομα. Θυμάμαι τον καιρό που ο νεαρός Φρόντο Μπάγκινς ήταν ένα απ' τα χειρότερα μικρά ζιζάνια του Μπάκλαντ. Μα δε σκεφτόμουνα τα μανιτάρια. Είχα μόλις ακούσει τ' όνομα Μπάγκινς λίγη ώρα πριν φανείτε. Σαν τι νομίζετε πως με ρώτησε εκείνος ο παράξενος τύπος;

Τον περίμεναν ανήσυχοι να συνεχίσει.

— Το λοιπόν, συνέχισε ο κτηματίας, φτάνοντας στο κύριο σημείο αργά κι απολαυστικά, αυτός ήρθε καβάλα σ' ένα μεγάλο μαύρο άλογο, απ' την εξώπορτα, που έτυχε να 'ναι ανοιχτή κι έφτασε ίσια στην πόρτα μου απέξω. Κι ο ίδιος ήταν κατάμαυρος και τυλιγμένος με μανδύα και κουκούλα, λες και δεν ήθελε να τον γνωρίσουν. Τώρα τι μπορεί να γυρεύει στο Σάιρ τούτος δω; σκέφτηκα μέσα μου. Δε βλέπουμε πολλούς Μεγάλους Ανθρώπους δώθε απ' τα σύνορα· κι εδώ που τα λέμε, δεν ξανάχα ακούσει ποτές μου για κάτι σαν κι αυτόν τον κατάμαυρο τον τύπο.

»Καλή σου μέρα! είπα, βγαίνοντας έξω. Αυτό το δρομάκι δε βγάζει πουθενά, όπου κι αν πηγαίνεις. Ο γρηγορότερος δρόμος θα 'ναι να βγεις πίσω στον κεντρικό δρόμο. Δε μ' άρεσε η φάτσα του· και σα βγήκε έξω ο Δαγκάνας, τον μυρίστηκε μια φορά κι έβγαλε τέτοια φωνή, λες και τον είχε κεντρίσει σφήκα: έβαλε την ουρά στα σκέλια κι έτρεξε μακριά γαβγίζοντας φοβισμένα. Ο μαύρος καθόταν δίχως να κουνιέται καθόλου.

»Έρχομαι από πέρα, είπε αργά και κάπως μουδιασμένα, δείχνοντας πίσω δυτικά, μέσ' απ' τα *δικά μου* τα χωράφια! Μάλιστα!

»Έχεις δει τον *Μπάγκινς;* ρώτησε με μια παράξενη φωνή κι έσκυψε κατά το μέρος μου. Εγώ δεν μπορούσα να δω καθόλου πρόσωπο, γιατί η κουκούλα του έπεφτε κάτω πολύ χαμηλά. Ένιωσα μια ανατριχίλα να κατεβαίνει στο ραχοκόκαλό μου. Μα δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί θα 'πρεπε να περνάει καβάλα μέσ' απ' τα χωράφια μου, με το έτσι θέλω.

»Για πάρε δρόμο και δίνε του! είπα. Εδώ δεν υπάρχουν Μπάγκινς.

Ήρθες σε λάθος μέρος. Καλά θα κάνεις να πας δυτικά, στο Χόμπιτον — μα να πας απ' το δρόμο αυτή τη φορά.

» Ο Μπάγκινς έχει φύγει, απάντησε ψιθυριστά. Έρχεται. Δεν είναι μακριά. Θέλω να τον βρω. Αν περάσει, θα μου το πεις; Θα γυρίσω με χρυσάφι.

»Όχι, δε θα γυρίσεις, είπα εγώ. Θα πας πίσω από κει που 'ρθες και γρήγορα μάλιστα. Σου δίνω ένα λεπτό καιρό, πριν φωνάξω τα σκυλιά μου. Έβγαλε ένα σφύριγμα σαν φίδι. Μπορεί και να 'ταν γέλιο, μπορεί κι όχι. Σπιρούνισε το μεγάλο άλογό του ίσια καταπάνω μου. Μόλις που πρόλαβα και πήδηξα στην άκρη. Φώναξα τα σκυλιά, μ' αυτός γύρισε κι έφυγε απ' το δρομάκι τρέχοντας σαν αστραπή κατά το δρόμο πάνω στο ανάχωμα. Τι λέτε σεις για όλ' αυτά;

Ο Φρόντο κάθισε για μια στιγμή κοιτώντας τη φωτιά, μα η μοναδική του σκέψη ήταν, πώς στο καλό θα κατάφερναν να φτάσουν στο Φέρι Μποτ.

— Δεν ξέρω τι να σκεφτώ, είπε τέλος.

— Τότες θα σου πω εγώ τι να σκεφτείς, είπε ο Μάγκοτ. Δεν έπρεπε ποτές σου να πας και ν' ανακατευτείς μ' εκείνους που μένουν στο Χόμπιτον, κύριε Φρόντο. Είναι παράξενοι αυτοί εκεί.

Ο Σαμ αναδεύτηκε στην καρέκλα του και κοίταξε τον κτηματία με μάτια εχθρικά.

— Μα πάντα σου ήσουνα άμυαλος. Σαν έμαθα πως έφυγες απ' τους Μπράντιμπακ και πήγες με τον κυρ Μπίλμπο, είπα πως θα 'βρισκες μεγάλους μπελάδες. Και, πρόσεξε αυτό που θα σου πω, όλ' αυτά γίνονται απ' τα παράξενα καμώματα του κυρ Μπίλμπο. Τα λεφτά του τα βρήκε με περίεργο τρόπο, σε ξένα μέρη, λένε. Μπορεί να βρίσκονται καμπόσοι που να θέλουν να μάθουν τι απόγιναν το χρυσάφι και τα στολίδια, που έχωσε στο λόφο του Χόμπιτον, όπως ακούω;

Ο Φρόντο δεν είπε τίποτα: οι έξυπνες σκέψεις του κτηματία ήταν αρκετά ανησυχητικές.

— Λοιπόν, κύριε Φρόντο, συνέχισε ο Μάγκοτ, χαίρομαι που 'χες το μυαλό να ξαναγυρίσεις στο Μπάκλαντ. Κι αυτή είναι η συμβουλή μου: κάτσε εδώ! Και μην ανακατεύεσαι μ' αυτούς τους ξενομερίτες. Θα 'χεις φίλους σ' αυτά τα μέρη. Κι αν τίποτα απ' αυτούς τους μαύρους σε ξανακυνηγήσουν, θα τους ταχτοποιήσω εγώ. Θα τους πω πως πέθανες ή πως έφυγες απ' το Σάιρ ή ό,τι θέλεις. Κι αυτό θα 'ναι κι η αλήθεια, εδώ που τα λέμε· γιατί το πιο πιθανό είναι να γυρεύουν νέα του γερο-Μπίλμπο.

— Ίσως να 'χεις δίκιο, είπε ο Φρόντο, αποφεύγοντας τα μάτια του κτηματία και κοιτάζοντας τη φωτιά.

Ο Μάγκοτ τον κοίταξε σκεφτικά.

— Λοιπόν, βλέπω πως έχεις τις δικές σου ιδέες, είπε. Είναι φως φανάρι

πως εσύ κι ο καβαλάρης δεν ήρθατε εδώ στην τύχη τούτο εδώ τ' απομεσήμερο· ίσως τα μαντάτα μου να μην ήταν και πολύ σπουδαία για σένα, εδώ που τα λέμε. Δε σου ζητάω να μου πεις τίποτες που θες να το κρατήσεις για τον εαυτό σου· μα βλέπω πως έχεις μπλεξίματα. Θα σκέφτεσαι πως δε θα 'ναι και πολύ εύκολο να φτάσεις στο Φέρι δίχως να σε πιάσουν, ε;

— Έτσι ακριβώς, είπε ο Φρόντο. Αλλά πρέπει να προσπαθήσουμε να φτάσουμε εκεί· κι αυτό δε θα γίνει με το να καθόμαστε και να το σκεφτόμαστε. Γι' αυτό φοβάμαι πως πρέπει να του δίνουμε. Σ' ευχαριστούμε πάρα πολύ για την καλοσύνη σου! Σ' έτρεμα κι εσένα και τα σκυλιά σου, πάνω από τριάντα χρόνια, κύριε Μάγκοτ, αν και μπορεί να γελάς που τ' ακούς. Είναι κρίμα: γιατί έχασα έναν καλό φίλο. Και τώρα λυπάμαι που φεύγω τόσο γρήγορα. Θα ξαναγυρίσω, όμως, ίσως, μια μέρα — αν βρω την ευκαιρία.

— Θα 'σαι καλοδεχούμενος όποτε κι αν έρθεις, είπε ο Μάγκοτ. Μα έχω μια ιδέα τώρα. Είναι κιόλας ηλιοβασίλεμα κι εμείς θα φάμε το βραδινό μας· γιατί πάμε για ύπνο λίγο μετά τον Ήλιο. Αν, εσύ κι ο Πέρεγκριν κι όλοι σας, μπορούσατε να μείνετε και να τσιμπήσετε κάτι μαζί μας, θα το χαιρόμασταν!

— Το ίδιο κι εμείς! είπε ο Φρόντο. Αλλά φοβάμαι πως πρέπει να ξεκινήσουμε αμέσως. Ακόμα και τώρα, θα σκοτεινιάσει πριν μπορέσουμε να φτάσουμε στο Φέρι.

— Α! Μα για σταθείτε μια στιγμή! Εγώ ήμουνα έτοιμος να πω ότι μόλις τσιμπήσουμε για βράδυ, θα βγάλω έξω ένα μικρό κάρο και θα σας πάω στο Φέρι. Έτσι θα γλιτώσετε αρκετό ποδαρόδρομο και μπορεί να γλιτώσετε κι άλλες φασαρίες.

Ο Φρόντο τώρα δέχτηκε την πρόσκληση μ' ευγνωμοσύνη, για μεγάλη ανακούφιση του Πίπιν και του Σαμ. Ο ήλιος βρισκόταν κιόλας πίσω απ' τους λόφους στη δύση και το φως λιγόστευε. Δυο απ' τους γιους του Μάγκοτ κι οι τρεις κόρες του μπήκαν μέσα κι έστρωσαν ένα πλούσιο δείπνο στο μεγάλο τραπέζι. Η κουζίνα φωτίστηκε με κεριά, και δυνάμωσαν τη φωτιά. Η κυρία Μάγκοτ μπαινόβγαινε όλο φούρια. Κάνα δυο άλλοι χόμπιτ του υποστατικού ήρθαν μέσα. Σε λίγο δεκατέσσερις χόμπιτ κάθισαν για να φάνε. Είχε άφθονη μπίρα και μια θεόρατη πιατέλα μανιτάρια με μπέικον, εκτός απ' τ' άλλα χορταστικά φαγητά του υποστατικού. Τα σκυλιά ήταν ξαπλωμένα πλάι στη φωτιά και μασουλούσαν φλούδες και σπασμένα κόκαλα.

Όταν τέλειωσαν, ο Τσιφλικάς κι οι γιοι του βγήκαν έξω μ' ένα φανάρι κι ετοίμασαν το κάρο. Ήταν σκοτάδι στην αυλή, όταν οι φιλοξενούμενοι βγήκαν έξω. Έριξαν τα σακίδιά τους πάνω στο κάρο κι ανέβηκαν κι αυτοί. Ο χωριάτης κάθισε στη θέση του οδηγού και μαστίγωσε τα δυο γεροδεμένα του πόνυ. Η γυναίκα του στάθηκε στο φως της ανοιχτής πόρτας.

— Να προσέχεις, Μάγκοτ! φώναξε. Μην πας και τσακωθείς με κανέναν ξένο· και να γυρίσεις ίσια σπίτι!

— Και βέβαια! είπε αυτός κι οδήγησε το κάρο έξω απ' την πόρτα. Δε φυσούσε καθόλου τώρα. Η νύχτα ήταν ασάλευτη κι ήσυχη. Έκανε ψύχρα. Πήγαιναν αργά, χωρίς φώτα. Έπειτα από ένα δυο μίλια το δρομάκι τέλειωσε και, περνώντας ένα βαθύ χαντάκι κι ανεβαίνοντας μια μικρή ανηφοριά, βγήκαν στο δρόμο πάνω στο ανάχωμα.

Ο Μάγκοτ κατέβηκε και κοίταξε καλά παντού, βόρεια και νότια. Τίποτα δε διακρινόταν στο σκοτάδι, και στον ήσυχο αέρα δεν ακουγόταν κανένας θόρυβος. Λεπτές κορδέλες από ποταμίσια ομίχλη κρέμονταν πάνω απ' τους υδατοφράχτες και σέρνονταν στα χωράφια.

— Θα πυκνώσει, είπε ο Μάγκοτ, μα δε θ' ανάψω τα φανάρια μου μέχρι που να πάρω το δρόμο για το σπίτι. Μπορούμε να τ' ακούμε όλα στο δρόμο απόψε, πολύ πριν τα συναντήσουμε.

Ήταν πέντε μίλια, ίσως και περισσότερο, απ' το δρομάκι του Μάγκοτ μέχρι το Φέρι. Οι χόμπιτ τυλίστηκαν καλά, αλλά τ' αυτιά τους ήταν τεντωμένα μήπως κι ακούσουν τίποτα, πέρα απ' το τρίξιμο που έκαναν οι ρόδες και το σιγανό *κλοπ,* που έκαναν τα πέταλα των πόνυ. Στο Φρόντο το κάρο φαινόταν να πηγαίνει πιο αργά κι από σαλιγκάρι. Δίπλα του ο Πίπιν κουτουλούσε απ' τη νύστα· ο Σαμ όμως τέντωνε τα μάτια του, κοιτάζοντας μπροστά στην ομίχλη που πύκνωνε.

Τέλος, έφτασαν στην αρχή του δρόμου για το Φέρι. Η είσοδος του δρόμου ξεχώριζε από δυο ψηλές άσπρες κολόνες, που ξαφνικά θαμποφάνηκαν δεξιά τους. Ο Μάγκοτ ο Τσιφλικάς τράβηξε τα λουριά των πόνυ και το κάρο έτριξε και σταμάτησε. Την ώρα που άρχισαν να κατεβαίνουν βιαστικά, άκουσαν ξαφνικά αυτό που όλοι τους φοβόνταν: πέταλα στο δρόμο μπροστά τους. Ο θόρυβος ερχόταν προς το μέρος τους.

Ο Μάγκοτ πήδηξε έξω και στάθηκε, κρατώντας τα κεφάλια των πόνυ και τεντώνοντας τα μάτια του μπροστά στη σκοτεινιά. *Κλιπ-κλοπ, κλιπ-κλοπ* πλησίαζε ο καβαλάρης. Τα πέταλα αντηχούσαν δυνατά στον ασάλευτο ομιχλιασμένο αέρα.

— Καλύτερα να κρυφτείτε, κύριε Φρόντο, είπε ο Σαμ ανήσυχα. Ξαπλώστε χάμω στο κάρο και σκεπαστείτε με κουβέρτες. Εμείς θα στείλουμε τον καβαλάρη στη δουλειά του!

Σκαρφάλωσε και βγήκε έξω και στάθηκε στο πλευρό του χωριάτη. Οι Μαύροι Καβαλάρηδες θα χρειάζονταν να περάσουν από πάνω του, για να πλησιάσουν το κάρο.

Κλοπ-κλοπ, κλοπ-κλοπ. Ο καβαλάρης ήταν σχεδόν πάνω τους.

— Ε! εκεί! φώναξε ο Μάγκοτ ο Τσιφλικάς.

Τα πέταλα σταμάτησαν απότομα. Νόμισαν πως μπορούσαν αμυδρά να διακρίνουν μια σιλουέτα σκεπασμένη με μανδύα μες στην ομίχλη, δυο γυάρδες μπροστά.

— Πρόσεξε! είπε ο χωρικός, πετώντας τα λουριά στο Σαμ και βγαίνοντας μπροστά. Μην κάνεις βήμα μπροστά! Τι θέλεις και πού πας;

— Θέλω τον κύριο Μπάγκινς. Μήπως τον είδατε; είπε μια πηχτή φωνή — η φωνή τού Μέρι Μπράντιμπακ. Ένα σκοτεινό φανάρι ξεσκεπάστηκε και το φως του έπεσε στο έκπληκτο πρόσωπο του Τσιφλικά.

— Κύριε Μέρι! φώναξε.

— Ναι, μα φυσικά! Ποιος νόμιζες πως ήταν; είπε ο Μέρι προχωρώντας εμπρός.

Όπως βγήκε απ' την ομίχλη και οι φόβοι τους καταλάγιασαν, αυτός φάνηκε ξαφνικά να μικραίνει στο συνηθισμένο χομπιτο-μέγεθος. Ήταν καβάλα σ' ένα πόνυ κι ένα κασκόλ ήταν τυλιγμένο γύρω απ' το λαιμό και το σαγόνι του, για να κρατά έξω την ομίχλη.

Ο Φρόντο πήδηξε έξω απ' το κάρο για να τον χαιρετίσει.

— Ώστε φτάσατε επιτέλους! είπε ο Μέρι. Είχα αρχίσει ν' αναρωτιέμαι αν θα φανείτε καθόλου σήμερα και μόλις γύριζα πίσω για το βραδινό μου. Όταν σηκώθηκε ομίχλη, βγήκα απέναντι και πήγα κατά το Στοκ, να δω μη τυχόν και πέσατε σε κανένα χαντάκι. Μα από πού στην ευχή ήρθατε; Πού τους βρήκατε, κύριε Μάγκοτ; Στο νερόλακκο για τις πάπιες σας;

— Όχι, τους τσάκωσα στα χωράφια μου, είπε ο τσιφλικάς, και παραλίγο να βάλω τα σκυλιά μου να τους κυνηγήσουν· μα θα σ' την πουν όλη την ιστορία σίγουρα. Τώρα, με το συμπάθιο, κύριε Φρόντο κι όλοι σας, καλά θα κάνω να γυρίσω σπίτι μου. Η κυρα-Μάγκοτ θα με νοιάζεται, τώρα που η νύχτα προχωράει.

Πισώφερε το κάρο στο δρομάκι και το γύρισε.

— Λοιπόν, καληνύχτα σ' όλους σας, είπε. Παράξενη τούτη η μέρα, όπως σε βλέπω και με βλέπεις. Μα όλα καλά σαν τελειώνουν καλά· αν κι ίσως θα 'πρεπε να το πούμε αυτό σα φτάσουμε στις πόρτες μας. Και δεν τ' αρνιέμαι πως θα χαρώ σαν το κάνω.

Άναψε τα φανάρια του και σηκώθηκε. Ξαφνικά παρουσίασε ένα μεγάλο πανέρι κάτω απ' το κάθισμα.

Παραλίγο να το ξεχάσω, είπε. Η κυρία Μάγκοτ το έβαλε αυτό για τον κύριο Μπάγκινς, μαζί με τα χαιρετίσματά της.

Το κατέβασε κάτω και ξεκίνησε ενώ τον ακολουθούσαν οι ευχαριστίες και οι καληνύχτες τους.

Κοίταξαν τους χλωμούς φωτεινούς κύκλους γύρω απ' τα φανάρια όπως μίκραιναν στην ομιχλιασμένη νύχτα. Ξαφνικά ο Φρόντο έβαλε τα γέλια: απ' το σκεπασμένο καλάθι που κρατούσε, έβγαινε η μυρωδιά από μανιτάρια.

Κεφάλαιο V

ΤΟ ΞΕΣΚΕΠΑΣΜΑ ΜΙΑΣ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑΣ

— Τώρα καλά θα κάνουμε να πάμε κι εμείς σπίτι, είπε ο Μέρι. Βλέπω πως σ' όλ' αυτά κάτι παράξενο υπάρχει· αλλά ας περιμένει μέχρι να μπούμε μέσα.

Κατηφόρισαν το δρομάκι του Φέρι Μποτ, που ήταν ολόισιο και καλοδιατηρημένο, σημαδεμένο κι απ' τις δυο πλευρές με μεγάλες ασπρισμένες πέτρες. Σε καμιά εκατοστή γυάρδες περίπου, τους έφερε στην όχθη του ποταμού, όπου υπήρχε μια πλατιά ξύλινη πλωτή αποβάθρα. Ένα μεγάλο επίπεδο φέρι μποτ ήταν δεμένο δίπλα της. Οι άσπρες δέστρες κοντά στην άκρη του νερού λαμπύριζαν στο φως δυο φαναριών κρεμασμένων πάνω σε ψηλούς στύλους. Πίσω από τα χωράφια η ομίχλη υψωνόταν πάνω απ' τους φράχτες· το νερό όμως μπροστά τους κυλούσε θολό, με ελάχιστες κορδέλες που στριφογύριζαν σαν ατμός ανάμεσα στις καλαμιές της όχθης. Φαινόταν σαν να είχε λιγότερη ομίχλη στην απέναντι πλευρά.

Ο Μέρι ανέβασε, πάνω από μια τάβλα, το πόνυ στο φέρι κι οι άλλοι ακολούθησαν. Έπειτα ο Μέρι μ' ένα μακρύ κοντάρι το 'σπρωξε αργά. Ο Μπράντιγουάιν κυλούσε αργός και πλατύς μπροστά τους. Στην άλλη πλευρά η όχθη ήταν απόκρημνη κι ένα στριφογυριστό μονοπάτι οδηγούσε πάνω απ' την αποβάθρα. Εκεί τρεμόσβηναν φανάρια. Από πίσω υψωνόταν ο Λόφος του Μπακ· κι απάνω του, ανάμεσα από λεπτά συννεφάκια ομίχλης, έλαμπαν πολλά στρογγυλά παράθυρα, κίτρινα και κόκκινα. Ήταν τα παράθυρα του Μπράντι Χολ, του πατρογονικού των Μπράντιμπακ.

Πολύ παλιά, ο Γκόρχενταντ Όλντμπακ, αρχηγός της οικογένειας των Όλντμπακ, που ήταν μια απ' τις αρχαιότερες στο Βάλτο ή μάλλον στο Σάιρ, είχε διαβεί τον ποταμό, που αποτελούσε στην αρχή το σύνορο της χώρας απ' την ανατολή. Αυτός έχτισε (κι έσκαψε) το Μπράντι Χολ. Άλλαξε τ' όνομά του σε Μπράντιμπακ κι εγκαταστάθηκε κι έγινε κύριος,

στην πραγματικότητα, μιας μικρής κι ανεξάρτητης χώρας. Η οικογένειά του αύξαινε και πλήθαινε και, μετά το θάνατό του, συνέχισαν ν' αυξάνονται και να πληθαίνουν, μέχρι που το Μπράντι Χολ έπιασε ολόκληρο το χαμηλό λόφο κι είχε τρεις μεγάλες κυρίες εισόδους, πολλά παραπόρτια κι εκατό παράθυρα περίπου. Οι Μπράντιμπακ κι οι αμέτρητοι υποταχτικοί τους άρχισαν να σκάβουν κι αργότερα να χτίζουν παντού γύρω. Αυτή ήταν η αρχή του Μπάκλαντ, μιας πυκνοκατοικημένης ζώνης ανάμεσα στον Ποταμό και στο Παλιό το Δάσος, ένα είδος αποικίας του Σάιρ. Το κυριότερο χωριό του ήταν το Μπάκλμπερι, μαζεμένο στις όχθες και στις πλαγιές πίσω απ' το Μπράντι Χολ.

Οι κάτοικοι του Βάλτου είχαν φιλικές σχέσεις με τους κατοίκους του Μπάκλαντ και, ακόμα κι οι γεωργοί ανάμεσα στο Στοκ και στο Διακοφτό, αναγνώριζαν την αυθεντία του Αφέντη του Χολ (όπως λεγόταν ο αρχηγός της οικογένειας των Μπράντιμπακ). Αλλά ο περισσότερος κόσμος του παλιού Σάιρ θεωρούσε τους κατοίκους του Μπάκλαντ, τους Μπακλάντερς, παράξενους, λες κι ήταν σχεδόν ξένοι. Μόλο που, στ' αλήθεια, δεν παράλλαζαν απ' τους άλλους χόμπιτ των Τεσσάρων Μοιρών. Εκτός από ένα σημείο: αγαπούσαν τις βάρκες και μερικοί απ' αυτούς ήξεραν να κολυμπούν.

Αρχικά ο τόπος τους ήταν αφύλαχτος απ' την Ανατολή· αλλά σ' εκείνη την πλευρά είχαν φτιάξει μια βατουλιά*: τον Ψηλό Φράχτη. Τον είχαν φυτέψει πολλές γενιές πριν και τώρα ήταν πυκνός και ψηλός γιατί τον φρόντιζαν συνέχεια. Έπιανε όλο το μέρος απ' τη Γέφυρα του Μπραντιγουάιν, έκανε μια μεγάλη καμπύλη αφήνοντας το ποτάμι, ως το Τέλος του Φράχτη (όπου ο Ελικοπόταμος χυνόταν, απ' το Δάσος, μες στον Μπράντιγουάιν): πάνω από είκοσι μίλια απ' τη μια άκρη ως την άλλη. Αλλά, φυσικά, δεν τους εξασφάλιζε τελείως. Το Δάσος πλησίαζε τη βατουλιά σε πολλά μέρη. Οι Μπακλάντερς κλείδωναν τις πόρτες τους μόλις νύχτωνε· κάτι που δε συνηθιζόταν στο Σάιρ.

Το φέρι μποτ προχωρούσε αργά διασχίζοντας το νερό. Η παραλία του Μπάκλαντ πλησίαζε. Ο Σαμ ήταν ο μόνος της παρέας που δεν είχε ξαναπεράσει ποτάμι. Ένα παράξενο συναίσθημα τον είχε καταλάβει καθώς το ποτάμι γλιστρούσε μ' αργό φλοίσβισμα: η παλιά του ζωή βρισκόταν πίσω στην ομίχλη και μπροστά βρίσκονταν σκοτεινές περιπέτειες. Έξυσε το κεφάλι του και, για μια στιγμή φευγαλέα, ευχήθηκε να μπορούσε ο κύριος Φρόντο να συνέχιζε να ζει ήσυχα στο Μπαγκ Εντ.

Οι τέσσερις χόμπιτ κατέβηκαν απ' το φέρι. Ο Μέρι το έδενε κι ο Πίπιν

* Βατουλιά = φράχτης από βάτα. *(Σημ. Μετ.)*

οδηγούσε κιόλας το πόνυ στο ανηφορικό μονοπάτι, όταν ο Σαμ (που κοίταζε συνέχεια πίσω, λες για ν' αποχαιρετίσει το Σάιρ), είπε μ' ένα βραχνό ψίθυρο:

— Για κοίταξε πίσω, κύριε Φρόντο! Βλέπεις τίποτα;

Στην απέναντι αποβάθρα, στο φως των μακρινών φαναριών, μόλις που μπορούσαν να διακρίνουν μια σιλουέτα: έμοιαζε σαν ένας μαύρος μπόγος που τον είχαν ξεχάσει αντίπερα. Αλλά εκεί που κοίταζαν, φάνηκε να κουνιέται και να λυγιέται πέρα δώθε λες κι έψαχνε στο χώμα. Μετά σύρθηκε ή πήγε σκυφτή πίσω στη σκοτεινιά, πέρα απ' τα φανάρια.

— Τι, στο καλό, τώρα ήτανε αυτό; ξεφώνισε ο Μέρι.

— Κάτι που μας έχει πάρει στο κατόπι, είπε ο Φρόντο. Μα μη ρωτάς περισσότερα τώρα! Πάμε να φύγουμε αμέσως!

Ανηφόρισαν βιαστικά το μονοπάτι ως την κορφή της όχθης, μα, σα γύρισαν να δουν πίσω, η απέναντι όχθη ήταν τυλιγμένη στην ομίχλη και δεν μπορούσαν να διακρίνουν τίποτα.

— Ευτυχώς που δεν αφήνετε βάρκες στη δυτική όχθη! είπε ο Φρόντο. Μπορούν άλογα να περάσουν απέναντι το ποτάμι;

— Μπορούν να πάνε είκοσι μίλια στο βοριά στο Γεφύρι του Μπράντιγουάιν — ή μπορούν να κολυμπήσουν. Αν και δεν άκουσα ποτέ μου άλογο να πέρασε κολυμπώντας τον Μπράντιγουάιν. Μα τι σχέση έχουν τ' άλογα μ' όλα αυτά;

— Θα σου πω αργότερα! Πάμε σπίτι και μετά τα λέμε.

— Εντάξει! Εσύ κι ο Πίπιν τον ξέρετε το δρόμο. Εγώ, λοιπόν, θα πάω με το πόνυ μπροστά να πω στο Χοντρό Μπόλγκερ πως ερχόσαστε. Θα κοιτάξουμε να ετοιμάσουμε το βραδινό κι ό,τι άλλο χρειάζεται.

— Φάγαμε για βράδυ νωρίς με το Μάγκοτ τον Τσιφλικά, είπε ο Φρόντο· όχι βέβαια πως δεν μπορούμε να ξαναφάμε!

— Μη σας νοιάζει! Δώσε μου εκείνο το καλάθι! είπε ο Μέρι κι έφυγε καβάλα μες στο σκοτάδι.

Το καινούριο σπίτι του Φρόντο στο Κρικχόλοου ήταν αρκετό δρόμο απ' τον Μπράντιγουάιν. Προσπέρασαν το Λόφο του Μπακ και το Μπράντι Χολ αριστερά και, βγαίνοντας απ' το Μπάκλμπερι, πήραν τον κεντρικό δρόμο του Μπάκλαντ, που ερχόταν δυτικά απ' τη Γέφυρα. Μισό μίλι βορινότερα έφτασαν σ' ένα δρομάκι στα δεξιά τους. Το ακολούθησαν για δυο μίλια, όπως ανηφόριζε και κατηφόριζε στην εξοχή.

Τέλος, έφτασαν μια στενή πόρτα σ' ένα χοντρό φράχτη. Το σπίτι δε φαινόταν καθόλου μες στο σκοτάδι: στεκόταν μακριά απ' το δρομάκι στη μέση ενός μεγάλου κύκλου με πρασινάδα, που είχε γύρω γύρω δέντρα, απ' τη μέσα μεριά του φράχτη. Ο Φρόντο το είχε διαλέξει γιατί βρισκόταν σε

μια απόμερη γωνιά της εξοχής και δεν είχε άλλα σπίτια κοντά. Μπορούσες να μπαινοβγαίνεις χωρίς να σε παίρνουν είδηση. Το είχαν χτίσει παλιά οι Μπράντιμπακ, για να το χρησιμοποιούν οι ξένοι τους ή μέλη της οικογένειας, που ήθελαν να ξεφύγουν για λίγο την πολυκοσμία του Μπράντι Χολ. Ήταν παλιό σπίτι, σε στιλ χωριάτικο κι έμοιαζε όσο το δυνατόν περισσότερο με χομπιτότρυπα: ήταν μακρόστενο και χαμηλό, χωρίς δεύτερο πάτωμα· η σκεπή του ήταν χορταρένια, είχε στρογγυλά παράθυρα και μια μεγάλη στρογγυλή πόρτα.

Σαν μπήκαν απ' την πόρτα του φράχτη και πήραν το μονοπάτι, φως δε φαινόταν πουθενά· τα παράθυρα ήταν σκοτεινά με τα εξώφυλλα κλειστά. Ο Φρόντο χτύπησε την πόρτα κι ο Χοντρός Μπόλγκερ την άνοιξε. Το φως χύθηκε έξω να τους καλωσορίσει. Γλίστρησαν γρήγορα μέσα κι έκλεισαν καλά τον πόρτα. Βρέθηκαν σ' ένα ευρύχωρο χολ με πόρτες κι απ' τις δυο πλευρές· μπροστά τους ένας διάδρομος διάσχιζε το σπίτι απ' τη μια άκρη ως την άλλη.

— Λοιπόν, πώς σου φαίνεται; ρώτησε ο Μέρι απ' το διάδρομο. Κάναμε ό,τι μπορούσαμε για να το κάνουμε σαν το παλιό σου σπίτι, αν και δεν είχαμε πολύ καιρό. Ο Χοντρός κι εγώ ήρθαμε εδώ, με το τελευταίο φορτωμένο κάρο, μόλις χτες.

Ο Φρόντο κοίταξε γύρω. Πραγματικά έμοιαζε με το παλιό του σπίτι. Πολλά απ' τα δικά του αγαπημένα πράγματα — ή μάλλον πράγματα του Μπίλμπο (του τον θύμιζαν πολύ στο καινούριο τους περιβάλλον) — ήταν τακτοποιημένα όσο το δυνατόν όπως ήταν στο Μπαγκ Εντ. Το σπίτι ήταν ευχάριστο, άνετο και φιλόξενο· κι έπιασε τον εαυτό του να εύχεται να ερχόταν πραγματικά εδώ να μείνει αποτραβηγμένος ήσυχα. Του φαινόταν άδικο να έχει βάλει τους φίλους του σ' όλον αυτόν τον κόπο· και αναρωτιόταν πάλι πώς θα τους έλεγε τα νέα πως γρήγορα έπρεπε να τους αφήσει, δηλαδή αμέσως. Κι όμως, αυτό έπρεπε να γίνει αυτή εδώ τη νύχτα, πριν πάνε γιά ύπνο όλοι.

— Είναι υπέροχο! είπε με μεγάλη προσπάθεια. Σχεδόν δε μου φαίνεται πως μετακόμισα καθόλου.

Οι ταξιδιώτες κρέμασαν τις μπέρτες τους και σώριασαν τα σακίδιά τους στο πάτωμα. Ο Μέρι τους οδήγησε στο διάδρομο κι άνοιξε μια πόρτα στο βάθος. Φως από φωτιά κι ένα σύννεφο ατμός πετάχτηκαν έξω.

— Μπάνιο! φώναξε ο Πίπιν. Ω, ευλογημένε Μέριαντοκ!

— Με τι σειρά θα μπούμε; είπε ο Φρόντο. Ο μεγαλύτερος πρώτος ή ο γρηγορότερος πρώτος; Είτε έτσι είτε αλλιώς εσύ θα 'σαι τελευταίος, κύριε Πέρεγκριν.

— Γιατί δε μ' εμπιστεύεστε να βολέψω τα πράγματα καλύτερα; είπε ο Μέρι. Δεν μπορούμε ν' αρχίσουμε τη ζωή μας στο Κρικχόλοου καβγαδίζοντας για το μπάνιο. Εκεί μέσα στο δωμάτιο υπάρχουν *τρεις* μπανιέρες κι έ-

να καζάνι βραστό νερό. Υπάρχουν επίσης πετσέτες, τρίφτες και σαπούνια. Μπείτε μέσα κι άντε, γρήγορα!

Ο Μέρι κι ο Χοντρός πήγαν στην κουζίνα και καταπιάστηκαν με τις τελευταίες προετοιμασίες για ένα αργοπορημένο δείπνο. Κομμάτια από τραγούδια και ξελαρυγγιάσματα έρχονταν απ' το λουτρό, ανακατεμένα με πλατσουρίσματα και τσαλαβουτήματα. Η φωνή του Πίπιν ξαφνικά ακούστηκε ψηλότερα απ' των άλλων, σ' ένα απ' τ' αγαπημένα τραγούδια-μπάνιου του Μπίλμπο:

Το νερό τραγουδώ το ζεστό,
Που τη λάσπη της μέρας ξεπλένει.
Στο νερό, στο λουτρό, ποιος δεν μπαίνει;
Ω, νερό καθαρό! Ω, νερό μου βραστό!

Τι γλυκιά μουσική σαν ακούς να βουίζει
Το ρυάκι που κυλά στην πεδιάδα απ' τα βουνά.
Μα εγώ σας δηλώνω, τώρα δα, καθαρά,
Προτιμώ το ζεστό το νερό που αχνίζει.

Δροσερό, στο φρυγμένο λαιμό είναι δώρο μεγάλο.
Μα εγώ ομολογώ, πως στη γη δεν είν' άλλο,
Σαν την κίτρινη μπίρα ωραίο ποτό
Και στην πλάτη νερό αχνιστό!

Σιντριβάνι ωραίο, σαν πηδάει ψηλά,
Η πηγή κι η χαρά της ζωής σου.
Μα καλύτερο είν' σαν αφρίζει ζεστά,
Όταν τρίβεις γερά το κορμί σου!

Ακούστηκε ένα τρομακτικό πλατς και μια φωνή: *Όπα!* απ' το Φρόντο. Κατά τα φαινόμενα, ένα σωρό νερό απ' την μπανιέρα του Πίπιν μιμήθηκε το σιντριβάνι και τινάχτηκε στον αέρα.

Ο Μέρι πήγε στην πόρτα:

— Τι θα λέγατε για φαΐ και για μπίρα στο λαιμό; φώναξε.

Ο Φρόντο βγήκε έξω σκουπίζοντας τα μαλλιά του.

— Έχει τόσο νερό εκεί μέσα, που έρχομαι στην κουζίνα για να τελειώσω, είπε.

— Ψυχούλα μου! Τι γίνεται εδώ πέρα; είπε ο Μέρι, ρίχνοντας μια ματιά μέσα.

Το πέτρινο δάπεδο κολυμπούσε.

— Πρέπει να τα σφουγγαρίσεις όλα, αν θες να φας, Πέρεγκριν, είπε. Και κάνε γρήγορα, γιατί δε θα σε περιμένουμε.

Έφαγαν στην κουζίνα, με το τραπέζι κοντά στη φωτιά.

— Φαντάζομαι πως εσείς οι τρεις δε θα θέλετε ξανά μανιτάρια; είπε ο Φρέντεγκαρ, χωρίς να το ελπίζει και πολύ.

— Και βέβαια θέλουμε! φώναξε ο Πίπιν.

— Είναι δικά μου! είπε ο Φρόντο. Τα έδωσε για *μένα* η κυρία Μάγκοτ, που είναι βασίλισσα ανάμεσα σ' όλες τις γυναίκες των χωρικών. Κάτω τα λαίμαργα χέρια σας, εγώ θα σερβίρω.

Οι χόμπιτ έχουν πάθος για τα μανιτάρια, που ξεπερνά και τη μεγαλύτερη λαιμαργία των Μεγάλων Ανθρώπων. Γεγονός που εξηγεί, ως ένα σημείο, τις μεγάλες εκστρατείες του νεαρού Φρόντο στα φημισμένα χωράφια του Βάλτου και το θυμό του αδικημένου Μάγκοτ. Αυτή τη φορά υπήρχαν άφθονα για όλους, ακόμα και για χόμπιτ. Υπήρχαν επίσης ένα σωρό άλλα πράγματα για συμπλήρωμα και, όταν τέλειωσαν, ακόμα κι ο Χοντρός Μπόλγκερ αναστέναξε ευχαριστημένος. Έσπρωξαν πίσω το τραπέζι και τράβηξαν τις καρέκλες κοντά στη φωτιά.

— Θα τα συμμαζέψουμε αργότερα, είπε ο Μέρι. Τώρα πέστε μου, με το νι και με το σίγμα, τα νέα σας! Μαντεύω πως μπλέξατε σε περιπέτειες, που τις περάσατε χωρίς εμένα. Θέλω όλες τις λεπτομέρειες· και πιο πολύ απ' όλα, θέλω να μάθω τι έγινε με το Μάγκοτ και μου μίλησε έτσι. Ακούστηκε σχεδόν λες κι ήταν *φοβισμένος*, αν είναι δυνατόν!

— Ήμαστε όλοι φοβισμένοι, είπε ο Πίπιν, μετά από μια παύση, αφού ο Φρόντο κοίταζε τη φωτιά και δε μιλούσε. Κι εσύ θα φοβόσουν, αν σε κυνηγούσαν για δυο μέρες οι Μαύροι Καβαλάρηδες.

— Και τι είναι αυτοί;

— Μαύρες σιλουέτες καβάλα σε μαύρα άλογα, απάντησε ο Πίπιν. Αν ο Φρόντο δε θέλει να μιλήσει, θα σας πω εγώ όλη την ιστορία απ' την αρχή.

Κι έπειτα διηγήθηκε λεπτομερώς το ταξίδι τους, απ' την ώρα που έφυγαν απ' το Χόμπιτον. Ο Σαμ συμφωνούσε, κουνώντας το κεφάλι του και βγάζοντας επιφωνήματα. Ο Φρόντο έμενε σιωπηλός.

— Θα μπορούσα να πω πως τα φτιάξατε όλα με το μυαλό σας, είπε ο Μέρι, αν δεν είχα δει εκείνη τη μαύρη σκιά στην αποβάθρα — κι αν δεν είχα ακούσει τον παράξενο τόνο στη φωνή του Μάγκοτ. Εσύ τι λες για όλ' αυτά, Φρόντο;

— Ο ξάδελφος Φρόντο κρατάει το στόμα του κλειστό, είπε ο Πίπιν. Μα ήρθε η ώρα να το ανοίξει. Ως τώρα δεν έχουμε τίποτα άλλο να βασιστούμε, εκτός απ' την υπόθεση του Μάγκοτ πως αυτά έχουν σχέση με το θησαυρό του Μπίλμπο.

— Αυτό ήταν μόνο μια υπόθεση, ειπε ο Φρόντο βιαστικά. Ο Μάγκοτ δεν *ξέρει* τίποτα.

— Ο γερο-Μάγκοτ είναι πολύ ξύπνιος, είπε ο Μέρι. Πολλά πράγματα κρύβονται πίσω απ' το στρογγυλό μέτωπό του, που δε βγαίνουν έξω σα

συζητάει. Έχω ακουστά πως πήγαινε στο Παλιό το Δάσος κάποτε και λένε πως ξέρει ένα σωρό παράξενα πράγματα. Αλλά τουλάχιστον μπορείς να μας πεις, Φρόντο, αν νομίζεις πως έπεσε μέσα ή έξω;

– *Νομίζω*, απάντησε ο Φρόντο αργά, πως έπεσε μέσα, σύμφωνα μ' αυτά που ήξερε. *Υπάρχει* σχέση με τις παλιές περιπέτειες του Μπίλμπο και οι Καβαλάρηδες κοιτάνε, ή μάλλον πρέπει να πούμε, *ψάχνουνε* γι' αυτόν ή για μένα. Επίσης φοβάμαι, αν θέλετε να μάθετε, πως όλ' αυτά δεν είναι καθόλου αστεία· και πως δεν είμαι ασφαλισμένος ούτε εδώ ούτε αλλού πουθενά.

Κοίταξε ένα γύρο τα παράθυρα και τους τοίχους, λες και φοβόταν πως ξαφνικά θα υποχωρούσαν. Οι άλλοι τον κοίταξαν σιωπηλοί κι αντάλλαξαν ματιές με νόημα ανάμεσά τους.

– Θα το πει, όπου να 'ναι, ψιθύρισε ο Πίπιν στο Μέρι.

Ο Μέρι κούνησε καταφατικά το κεφάλι του.

– Λοιπόν! είπε ο Φρόντο στο τέλος κι ανασηκώθηκε ισιώνοντας την πλάτη του, λες κι είχε πάρει μια απόφαση. Δεν μπορώ να το κρατήσω κρυφό πια, έχω κάτι να πω σ' όλους σας. Δεν καλοξέρω όμως πώς ν' αρχίσω.

– Νομίζω πως θα μπορούσα να σε βοηθήσω, είπε ο Μέρι ήσυχα, λέγοντάς σου εγώ μερικά.

– Τι θέλεις να πεις; είπε ο Φρόντο κοιτάζοντάς τον ανήσυχα.

– Αυτό μόνο, καλέ μου Φρόντο: είσαι πολύ λυπημένος γιατί δεν ξέρεις πώς να πεις αντίο. Βέβαια, το 'χες σκοπό να φύγεις απ' το Σάιρ. Αλλά ο κίνδυνος έφτασε γρηγορότερα απ' ό,τι περίμενες και τώρα αποφασίζεις να φύγεις αμέσως. Και δε θέλεις να φύγεις. Πολύ σε λυπόμαστε.

Ο Φρόντο άνοιξε το στόμα του και το έκλεισε πάλι. Κοίταζε με τέτοια κωμική έκπληξη, που έβαλαν τα γέλια.

– Καλέ μας, γερο-Φρόντο! είπε ο Πίπιν. Νόμισες στ' αλήθεια πως είχες ρίξει στάχτη στα μάτια όλων μας; Δεν ήσουν ούτε πολύ προσεκτικός ούτε πολύ έξυπνος, για να το καταφέρεις. Ήταν φανερό πως σχεδίαζες να φύγεις κι αποχαιρετούσες όλα τ' αγαπημένα σου μέρη, όλο το χρόνο, απ' τον Απρίλη. Και συνέχεια σ' ακούγαμε να μουρμουρίζεις: «Θα ξαναδώ άραγε αυτή την κοιλάδα πάλι;» και κάτι τέτοια. Και υποκρινόσουν πως τέλειωσαν τα λεφτά σου και πούλησες στ' αλήθεια τ' αγαπημένο σου Μπαγκ Εντ σ' αυτούς τους Σάκβιλ-Μπάγκινς! Κι όλες εκείνες οι κρυφές συζητήσεις με τον Γκάνταλφ!

– Μωρέ μπράβο! είπε ο Φρόντο. Κι εγώ νόμιζα πως ήμουνα και προσεκτικός και έξυπνος. Δεν ξέρω τι θα 'λεγε ο Γκάνταλφ. Δηλαδή όλο το Σάιρ κουβεντιάζει την αναχώρησή μου;

– Ω, όχι! είπε ο Μέρι. Μη στενοχωριέσαι γι' αυτό! Βέβαια, το μυστικό δε θα μείνει κρυφό για πολύ· αλλά, προς το παρόν, νομίζω πως το ξέρουμε μόνο εμείς οι συνωμότες. Κι έπειτα, μην ξεχνάς πως εμείς σε ξέ-

ρουμε καλά κι είμαστε συχνά μαζί σου. Συνήθως μπορούμε να μαντέψουμε τι σκέφτεσαι. Και ήξερα και τον Μπίλμπο. Για να σου πω την αλήθεια, σε παρακολουθούσα μ' αρκετή προσοχή, από τότε που έφυγε. Έλεγα πως, αργά ή γρήγορα, θα τον ακολουθούσες. Και εδώ που τα λέμε, περίμενα πως θα 'φευγες γρηγορότερα, και τώρα τελευταία ανησυχούσαμε πολύ. Τρομάζαμε στη σκέψη πως μπορεί να μας την έσκαγες και να 'φευγες ξαφνικά, εντελώς μονάχος, όπως εκείνος. Από τότε που μπήκε η φετινή άνοιξη, κρατούσαμε τα μάτια μας ανοιχτά και κάναμε ένα σωρό σχέδια για λογαριασμό μας. Δε θα μας ξεφεύγεις τόσο εύκολα!

— Μα πρέπει να φύγω, είπε ο Φρόντο. Δε γίνεται διαφορετικά, καλοί μου φίλοι. Όλοι λυπόμαστε γι' αυτό, αλλά άδικα θα προσπαθήσετε να με κρατήσετε. Μια και μαντέψατε τόσα πολλά, σας παρακαλώ να με βοηθήσετε και να μη μ' εμποδίζετε!

— Δεν καταλαβαίνεις! είπε ο Πίπιν. Εσύ πρέπει να φύγεις — κι επομένως πρέπει κι εμείς να φύγουμε. Ο Μέρι κι εγώ ερχόμαστε μαζί σου. Ο Σαμ είναι εξαιρετικό παιδί κι είναι ικανός να πηδήξει στου δράκου το λαρύγγι μέσα για να σε σώσει, αν δεν πεδικλωθεί με τα ίδια του τα πόδια· θα χρειαστείς όμως παραπάνω από ένα σύντροφο στο επικίνδυνο ταξίδι σου.

— Καλοί μου και πολυαγαπημένοι μου χόμπιτ! είπε ο Φρόντο, βαθιά συγκινημένος. Μα εγώ δε θα μπορούσα να το επιτρέψω. Κι αυτό το έχω αποφασίσει εδώ και πολύ καιρό. Μιλάτε για κίνδυνο, μα δεν καταλαβαίνετε. Αυτό δεν είναι κυνήγι θησαυρού, ούτε ταξίδι «Εκεί-και-πίσω-πάλι». Θα τρέχω να ξεφύγω τον ένα θανάσιμο κίνδυνο και θα πέφτω σ' άλλον.

— Και φυσικά καταλαβαίνουμε, είπε ο Μέρι σταθερά. Γι' αυτό έχουμε αποφασίσει και να 'ρθούμε. Ξέρουμε πως το Δαχτυλίδι δεν είναι υπόθεση για γέλια· θα κάνουμε όμως ό,τι περνάει από το χέρι μας για να σε βοηθήσουμε ν' αντιμετωπίσεις τον Εχθρό.

— Το Δαχτυλίδι! είπε ο Φρόντο, κατάπληκτος τώρα.

— Ναι, το Δαχτυλίδι, είπε ο Μέρι. Καλέ μου γερο-χόμπιτ, ξεχνάς πως οι φίλοι έχουν και περιέργεια. Ξέρω για την ύπαρξη του Δαχτυλιδιού χρόνια τώρα — πριν φύγει ο Μπίλμπο, για την ακρίβεια. Αφού όμως ήταν φανερό πως το θεωρούσε μυστικό, το κράτησα μέσα μου, μέχρι που κάναμε τη συνωμοσία μας. Δεν τον ήξερα τον Μπίλμπο, βέβαια, όσο καλά ξέρω εσένα· ήμουν πολύ μικρός κι αυτός ήταν πιο προσεκτικός — μα όχι όσο έπρεπε. Αν θέλεις να μάθεις πώς το πρωτοανακάλυψα, θα σ' το πω.

— Συνέχισε! είπε ο Φρόντο ξέπνοα.

— Οι Σάκβιλ-Μπάγκινς ήταν η αιτία που την έπαθε, όπως και θα το περίμενε κανείς. Μια μέρα, ένα χρόνο πριν από το Πάρτι, έτυχε να περπατώ στο δρόμο, όταν είδα τον Μπίλμπο μπροστά μου. Ξαφνικά, από πέρα, φάνηκαν οι Σάκβιλ-Μπάγκινς να έρχονται προς το μέρος μας. Ο Μπίλμπο έκοψε το βήμα του και τότε — ώσπου να πεις κρεμμύδι! — εξαφανίστηκε.

Τόσο ξαφνιάστηκα, που μόλις κι είχα τα μυαλά μου να κρυφτώ κι εγώ, με πιο συνηθιμένο τρόπο. Πέρασα απ' την άλλη μεριά του φράχτη κι άρχισα να περπατάω μέσα απ' το χωράφι. Κρυφοκοίταζα στο δρόμο και, όταν πέρασαν οι Σάκβιλ-Μπάγκινς, βρέθηκα να κοιτάζω ίσια στον Μπίλμπο, που εμφανίστηκε ξαφνικά πάλι. Το μάτι μου σαν να 'πιασε τη λάμψη χρυσαφιού όπως έβαλε κάτι πίσω στην τσέπη του παντελονιού του.

»Ύστερα απ' αυτό κρατούσα τα μάτια μου ανοιχτά. Στην πραγματικότητα, ομολογώ πως κατασκόπευα. Πρέπει όμως να παραδεχτείτε πως ήταν πολύ περίεργο και πως εγώ τότε δεν είχα φτάσει ούτε τα είκοσι. Θα πρέπει να είμαι ο μόνος στο Σάιρ, εκτός από σένα, Φρόντο, που έχω ποτέ δει το μυστικό βιβλίο του γέρου.

— Έχεις διαβάσει και το βιβλίο του! φώναξε ο Φρόντο. Ω ουρανοί από ψηλά! Τίποτα δεν είναι ασφαλισμένο;

— Θα 'λεγα πως δεν είναι και πάρα πολύ, είπε ο Μέρι. Αλλά κατάφερα να του ρίξω μόνο μια γρήγορη ματιά, κι αυτήν πολύ δύσκολα. Ποτέ δεν άφηνε αφύλαχτο το βιβλίο. Τι να 'γινε τάχα. Θα 'θελα να ξανάριχνα μια ματιά. Το έχεις εσύ, Φρόντο;

— Όχι. Δε βρέθηκε στο Μπαγκ Εντ. Θα πρέπει να το πήρε μαζί του.

— Λοιπόν, όπως έλεγα, συνέχισε ο Μέρι, αυτά που έμαθα τα κράτησα για τον εαυτό μου, ως τούτη εδώ την Άνοιξη, που τα πράγματα σοβάρεψαν. Τότε κάναμε τη συνωμοσία μας· κι επειδή το είχαμε πάρει στα σοβαρά και είχαμε αποφασίσει να κάνουμε δουλειά, είπαμε πως ο σκοπός αγιάζει τα μέσα. Ήσουν όμως σκληρό καρύδι, κι ο Γκάνταλφ ακόμα χειρότερο. Μα αν θέλεις να σε συστήσουμε στον κυριότερο πληροφοριοδότη μας, μπορώ να σ' τον παρουσιάσω.

— Πού 'ν 'τος; είπε ο Φρόντο, κοιτάζοντας γύρω, λες και περίμενε κανένα μασκοφορεμένο και σατανικό τύπο να βγει από κανένα ντουλάπι.

— Κάνε ένα βήμα μπροστά, Σαμ! είπε ο Μέρι, κι ο Σαμ σηκώθηκε κόκκινος ως τ' αυτιά. Να τος αυτός που μας μάζευε τις πληροφορίες! Και μάζεψε ένα σωρό, μπορώ να σου πω, πριν να πιαστεί στο τέλος. Μετά απ' αυτό, μπορώ να πω, φάνηκε να θεωρεί τον εαυτό του δεσμευμένο και δεν ξανάπε κουβέντα.

— Σαμ! φώναξε ο Φρόντο, νιώθοντας πως η έκπληξή του είχε ξεπεράσει τα όριά της, κι εντελώς ανίκανος ν' αποφασίσει αν του φαινόταν αστείο, αν ήταν θυμωμένος, ανακουφισμένος ή σκέτα ανόητος.

— Μάλιστα, κύριε! είπε ο Σαμ. Με το συμπάθιο, κύριε! Μα δεν το έκανα για το κακό σου, κύριε Φρόντο, ούτε για του κυρίου Γκάνταλφ. *Αυτός* έχει και λίγο μυαλό, πρόσεξες; Κι όταν είπες *θα πάω μόνος*, αυτός είπε: *Όχι! Πάρε κάποιον που να μπορείς να εμπιστευτείς.*

— Μα δε μου φαίνεται πως μπορώ να έχω εμπιστοσύνη σε κανένα, είπε ο Φρόντο.

Ο Σαμ τον κοίταξε λυπημένα.

— Όλα εξαρτιόνται απ' το τι θέλεις, μπήκε στη μέση ο Μέρι. Μπορείς να μας έχεις εμπιστοσύνη, πως θα σταθούμε στο πλευρό σου σ' όλες τις αναποδιές — ως το πικρό τέλος. Και μπορείς να μας έχεις εμπιστοσύνη να φυλάξουμε όλα σου τα μυστικά — πιο καλά κι από σένα. Αλλά δεν μπορείς να μας έχεις εμπιστοσύνη πως θα σ' αφήσουμε ν' αντιμετωπίσεις τις δυσκολίες μόνος σου και να φύγεις χωρίς να πεις κουβέντα. Είμαστε φίλοι σου, Φρόντο. Κι ό,τι έγινε, έγινε. Τώρα ξέρουμε τα περισσότερα απ' όσα σου 'χει πει ο Γκάνταλφ. Ξέρουμε πολλά για το Δαχτυλίδι. Είμαστε τρομερά φοβισμένοι — αλλά, ή μας αφήνεις κι ερχόμαστε μαζί σου, ή θα σε πάρουμε από πίσω σαν κυνηγόσκυλα.

— Κι έπειτα, κύριε, πρόσθεσε ο Σαμ, πρέπει ν' ακολουθήσεις τη συμβουλή των Ξωτικών. Ο Γκίλντορ είπε πως έπρεπε να πάρεις αυτούς που θα ήταν πρόθυμοι, αυτό δεν μπορείς να τ' αρνηθείς.

— Δεν τ' αρνιέμαι, είπε ο Φρόντο κοιτάζοντας το Σαμ, που τώρα χαμογελούσε. Δεν τ' αρνιέμαι, μα ποτέ δε θα πιστέψω ξανά πως κοιμάσαι, είτε ροχαλίζεις είτε όχι. Θα σε κλοτσάω δυνατά για να σιγουρεύομαι.

» Είσαστε μια παρέα παλιοαπατεώνες! είπε, γυρίζοντας προς τους άλλους. Μα να 'σαστε ευλογημένοι! γέλασε και σηκώθηκε κουνώντας τα χέρια του. Υποχωρώ. Θ' ακολουθήσω τη συμβουλή του, Γκίλντορ. Αν ο κίνδυνος δεν ήταν τόσο σκοτεινός, θα χόρευα απ' τη χαρά μου. Αλλά και τώρα δεν μπορώ να μη νιώθω χαρούμενος· πολύ πιο χαρούμενος απ' ό,τι έχω νιώσει εδώ και πολύ καιρό. Το φοβόμουνα αυτό το βράδυ.

— Υπέροχα! Όλα εντάξει. Τρία ζήτω για τον Καπετάν Φρόντο και την παρέα του! φώναξαν· κι έστησαν χορό γύρω του.

Ο Μέρι κι ο Πίπιν άρχισαν ένα τραγούδι, που το είχαν φαίνεται ετοιμάσει για την περίπτωση.

Ήταν φτιαγμένο με πρότυπο το τραγούδι των νάνων, που είχε ξεκινήσει τον Μπίλμπο στην περιπέτειά του πολύ παλιά κι ακολουθούσε τον ίδιο σκοπό:

Γεια σ' αφήνω, σπιτάκι και τζάκι ζεστό!
Αν φυσήξει τ' αγέρι γοργά, μα κι αν βρέξει,
Το στρατί θε να πάρουμε ακόμα πριν φέξει,
Μακριά μες στο δάσος, ψηλά στο βουνό.

Στο Σκιστό το Λαγκάδι που ζουν Ξωτικά θε να πάμε.
Θα διαβούμε κοιλάδες, βουνά σκοτεινά.
Βαλτοτόπια κι ερμιές δεν ψηφάμε.
Και μετά; Ποιος να ξέρει, παιδιά!

Από μπρος καρτεράει ο εχθρός κι από πίσω μας φόβος.
Για σκεπή μας στο δρόμο τα ουράνια ψηλά

Τελειωμό να έχει ο κάθε μας κόπος.
Και στη νίκη να βρούμε χαρά!

Με το χάραμα κινάμε! Ξεκινάμε την αυγή!
Στ' άλογά μας θα βρεθούμε, πριν ο ήλιος να φανεί!

— Πολύ καλό! είπε ο Φρόντο. Αλλά σ' αυτή την περίπτωση πρέπει να γίνουν ένα σωρό πράγματα πριν πάμε στα κρεβάτια μας, κάτω από σκεπή, γι' απόψε τουλάχιστον.

— Μα αυτό ήταν ποίημα! είπε ο Πίπιν. Θέλεις στ' αλήθεια να πεις πως ξεκινάμε πριν χαράξει;

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Φρόντο. Τους φοβάμαι τους Μαύρους Καβαλάρηδες κι είμαι βέβαιος πως δεν είναι ασφαλισμένο να μένω σ' ένα μέρος για πολύ, ιδιαίτερα σ' ένα μέρος που είναι γνωστό πως πήγαινα. Κι ο Γκίλντορ με συμβούλεψε να μην περιμένω. Θα ήθελα όμως πάρα πολύ να έβλεπα τον Γκάνταλφ. Είδα πως ακόμα κι ο Γκίλντορ ταράχτηκε σαν άκουσε πως ο Γκάνταλφ δε φάνηκε καθόλου. Η υπόθεση όμως εξαρτάται από δύο πράγματα. Πόσο γρήγορα μπορούν οι Καβαλάρηδες να έρθουν στο Μπάκλμπερι; Και πόσο γρήγορα μπορούμε εμείς να ξεκινήσουμε; Χρειαζόμαστε αρκετή προετοιμασία.

— Η απάντηση στη δεύτερη ερώτηση, είπε ο Μέρι, είναι πως μπορούμε να φύγουμε σε μια ώρα. Έχω σχεδόν ετοιμάσει τα πάντα. Υπάρχουν έξι πόνυ σ' ένα σταύλο πέρα στα χωράφια· αποσκευές κι εργαλεία είναι όλα αμπαλαρισμένα εκτός από μερικά ρούχα και φαγητά που χαλάνε.

— Αυτή η συνωμοσία φαίνεται καλά οργανωμένη, είπε ο Φρόντο. Αλλά τι λέτε για τους Μαύρους Καβαλάρηδες; Θα ήταν ακίνδυνο να περιμέναμε μια μέρα για τον Γκάνταλφ;

— Αυτό εξαρτάται, κυρίως, απ' το τι νομίζεις πως θα έκαναν οι Καβαλάρηδες αν σ' έβρισκαν εδώ, απάντησε ο Μέρι. Αυτοί *μπορούσαν* να έχουν φτάσει εδώ τώρα, φυσικά, αν δεν τους σταμάτησαν στη Βόρεια Πύλη, εκεί που ο Φράχτης φτάνει στην όχθη του ποταμού, στη Γέφυρα, από τούτη την πλευρά. Οι φρουροί της Πύλης δε θα τους αφήσουν να περάσουν τη νύχτα, αν κι αυτοί μπορεί να την παραβιάσουν. Ακόμα και με το φως της μέρας θα προσπαθήσουν να τους βαστήξουν έξω νομίζω, τουλάχιστο μέχρι να στείλουν μήνυμα στον Αφέντη του Χολ — γιατί δε θα τους αρέσουν οι φάτσες των Καβαλάρηδων· κι είναι σίγουρο πως θα τους φοβηθούν. Αλλά, βέβαια, το Μπάκλαντ δεν μπορεί ν' αντισταθεί για πολύ σε μια αποφασιστική επίθεση. Και είναι πιθανό πως το πρωί, ακόμα κι ένας Μαύρος Καβαλάρης, αν πήγαινε και ζητούσε τον κύριο Μπάγκινς, θα τον άφηναν να περάσει. Είναι γενικά γνωστό πως ξαναγυρίζεις στο Κρικχόλοου.

Ο Φρόντο κάθισε λίγο βυθισμένος σε σκέψεις.

— Αποφάσισα, είπε τέλος. Θα ξεκινήσω αύριο, μόλις φέξει. Αλλά δε θα πάω απ' το δρόμο: γιατί είναι πιο ασφαλισμένο να καθίσω εδώ, παρά να πάω απ' το δρόμο. Αν φύγω απ' τη Βόρεια Πύλη, το ότι έφυγα από το Μπάκλαντ, θα μπορούσε να μαθευτεί αμέσως, αντί να μείνει κρυφό γι' αρκετές μέρες τουλάχιστον, όπως και μπορεί να γίνει. Και ακόμα πιο πολύ, η Γέφυρα κι ο Ανατολικός Δρόμος κοντά στα σύνορα θα παρακολουθούνται, είτε κάποιος Καβαλάρης φτάσει στο Μπάκλαντ, είτε όχι. Δεν ξέρουμε πόσοι είναι· αλλά είναι το λιγότερο δύο και πιθανότατα περισσότεροι. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να φύγουμε, παίρνοντας δρόμο που δεν τον περιμένουν.

— Μα αυτό δε σημαίνει τίποτ' άλλο, παρά να μπείτε στο Παλιό το Δάσος! είπε ο Φρέντεγκαρ τρομαγμένος. Δε φαντάζομαι να σκέπτεστε να κάνετε κάτι τέτοιο! Αυτό είναι τόσο επικίνδυνο όσο κι οι Μαύροι Καβαλάρηδες.

— Όχι και τόσο, είπε ο Μέρι. Μπορεί να φαίνεται μεγάλη αποκοτιά, εγώ όμως πιστεύω πως ο Φρόντο έχει δίκιο. Είναι ο μόνος τρόπος να βγούμε έξω χωρίς να μας πάρουν αμέσως από πίσω. Κι αν έχουμε τύχη, μπορεί να κερδίσουμε κάμποσο δρόμο.

— Μα δε θα 'χετε καθόλου τύχη στο Παλιό το Δάσος, είχε αντίρρηση ο Φρέντεγκαρ. Κανείς ποτέ δεν είχε τύχη εκεί μέσα. Θα χαθείτε. Ο κόσμος δεν πάει εκεί μέσα.

— Και βέβαια, πηγαίνουν! είπε ο Μέρι. Οι Μπράντιμπακ μπαίνουν μέσα πότε πότε, όταν τους τη δίνει. Έχουμε ιδιωτική είσοδο. Ο Φρόντο μπήκε μια φορά, παλιά. Εγώ έχω πάει αρκετές φορές: συνήθως με το φως της μέρας, βέβαια, όταν τα δέντρα είναι νυσταγμένα κι αρκετά ήσυχα.

— Λοιπόν, κάνετε όπως νομίζετε καλύτερα! είπε ο Φρέντεγκαρ. Εγώ, απ' όσα ξέρω, δε φοβάμαι τίποτα πιο πολύ απ' το Παλιό το Δάσος: οι ιστορίες γύρω απ' αυτό είναι εφιάλτες· αλλά η ψήφος μου δεν έχει σημασία, αφού δε θα κάνω το ταξίδι. Όμως, χαίρομαι που κάποιος θα μείνει πίσω για να μπορέσει να πει στον Γκάνταλφ τι έχετε κάνει, όταν φανεί, που είμαι σίγουρος πως γρήγορα θα το κάνει.

Όσο κι αν συμπαθούσε το Φρόντο, ο Χοντρός Μπόλγκερ δεν είχε καμιά διάθεση ν' αφήσει το Σάιρ, ούτε να δει τι βρισκόταν έξω απ' αυτό. Η οικογένειά του προερχόταν απ' την Ανατολική Μοίρα, για την ακρίβεια δε, απ' το Μπάντζφορτ των Γεφυροχώραφων, αλλ' αυτός δεν είχε περάσει ποτέ από πάνω το Γεφύρι του Μπράντιγουάιν. Ο δικός του ρόλος, σύμφωνα με τ' αρχικά σχέδια των συνωμοτών, ήταν να μείνει πίσω και ν' αναλάβει τους περίεργους και να διατηρήσει, όσο πιο πολύ μπορούσε, την εντύπωση, πως ο κύριος Μπάγκινς ζούσε ακόμα στο Κρικχόλοου. Κι είχε φέρει μαζί μερικά παλιά ρούχα του Φρόντο, για να τον βοηθήσουν να παί-

ξει το ρόλο του. Αυτοί πολύ λίγο σκέφτηκαν πόσο επικίνδυνος μπορούσε ν' αποδειχτεί αυτός ο ρόλος.

— Εξαιρετικό! είπε ο Φρόντο, όταν κατάλαβε το σχέδιο. Αλλιώς δε θα μπορούσαμε ν' αφήσουμε μήνυμα στον Γκάνταλφ. Δεν ξέρω αν αυτοί οι Καβαλάρηδες ξέρουν να διαβάσουν ή όχι, βέβαια, αλλά δε θα τολμούσα να διακινδυνεύσω ένα μήνυμα γραμμένο, μήπως και μπαίνανε και ψάχνανε το σπίτι. Αλλά αν ο Χοντρός είναι πρόθυμος να βαστήξει το φρούριο και μπορώ να είμαι σίγουρος πως ο Γκάνταλφ θα μάθει το δρόμο που πήραμε, αυτό με κάνει κι αποφασίζω. Φεύγω για το Παλιό το Δάσος πρωί πρωί αύριο.

— Λοιπόν, εντάξει, είπε ο Πίπιν. Πάντως εγώ προτιμώ τη δουλειά μας από του Χοντρού — να περιμένω εδώ μέχρι που να φανούν οι Μαύροι Καβαλάρηδες.

— Περίμενε να μπεις καλά στο Δάσος, είπε ο Φρέντεγκαρ, και τότε θα εύχεσαι να ήσουν πίσω εδώ μαζί μου πριν αυτή την ώρα αύριο.

— Δε βγαίνει τίποτα να το συζητάμε άλλο πια, είπε ο Μέρι. Κι έχουμε να συμμαζέψουμε και ν' αποτελειώσουμε το αμπαλάρισμα. πριν πάμε για ύπνο. Θα σας ξυπνήσω όλους πριν χαράξει.

Όταν τέλος έπεσε στο κρεβάτι, ο Φρόντο δεν μπορούσε να κοιμηθεί για αρκετή ώρα. Τα πόδια του πονούσαν. Χαιρόταν που το πρωί θα πήγαινε καβάλα. Αργότερα είδε ένα θαμπό όνειρο. Του φαινόταν πως κοίταζε, πάνω από ένα ψηλό παράθυρο, μια θάλασσα από μπερδεμένα δέντρα. Από κάτω, ανάμεσα στις ρίζες, ακούγονταν διάφορα ζώα να σέρνονται και να οσμίζονται. Ένιωθε πως θα τον μυρίζονταν αργά ή γρήγορα.

Τότε άκουσε ένα θόρυβο μακριά. Στην αρχή νόμισε πως ήταν άνεμος που ερχόταν πάνω στα φύλλα του δάσους. Ύστερα κατάλαβε πως δεν ήταν θρόισμα από φύλλα, μα ο θόρυβος της Θάλασσας πέρα μακριά· ένας θόρυβος, που ποτέ δεν τον είχε ακούσει ξυπνητός, αν και τάραζε συχνά τα όνειρά του. Ξαφνικά κατάλαβε πως βρισκόταν έξω. Δεν ήταν δέντρα αυτά που έβλεπε. Βρισκόταν σ' ένα σκοτεινό κι άγονο μέρος όλο ρείκια κι ο αέρας μύριζε παράξενα αλάτι. Κοιτάζοντας ψηλά, είδε εμπρός του έναν ψηλό άσπρο πύργο να στέκεται μονάχος σ' έναν γκρεμό ψηλά. Μια μεγάλη επιθυμία τον κυρίεψε ν' ανεβεί στον πύργο και να δει τη θάλασσα. Άρχισε να προσπαθεί να σκαρφαλώσει το βράχο για τον πύργο: αλλά ξαφνικά ένα φως φάνηκε στον ουρανό κι ακούστηκε μια βροντή.

Κεφάλαιο VI

ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Ο Φρόντο ξύπνησε απότομα. Το δωμάτιο ήταν ακόμα σκοτεινό. Ο Μέρι στεκόταν εκεί μ' ένα κερί στο χέρι και με τ' άλλο χτυπούσε την πόρτα.

— Εντάξει! Τι συμβαίνει; είπε ο Φρόντο ακόμα ταραγμένος και σαστισμένος.

— Τι συμβαίνει! φώναξε ο Μέρι. Ώρα να σηκωθείς. Είναι τεσσερισήμισι κι έχει πολλή ομίχλη. Άντε, μπρος! Ο Σαμ ετοιμάζει κιόλας το πρωινό. Ακόμα κι ο Πίπιν είναι σηκωμένος. Εγώ πάω τώρα να σελώσω τα πόνυ και να φέρω αυτό που θα κουβαλάει τις αποσκευές. Ξύπνα αυτόν τον τεμπέλαρο το Χοντρό! Πρέπει τουλάχιστο να σηκωθεί να μας ξεπροβοδίσει.

Λίγο μετά τις έξι, οι πέντε χόμπιτ ήταν έτοιμοι να ξεκινήσουν. Ο Χοντρός Μπόλγκερ ακόμα χασμουριόταν. Βγήκαν στα κλεφτά έξω. Ο Μέρι πήγαινε μπροστά τραβώντας ένα φορτωμένο πόνυ κι ακολούθησε ένα μονοπάτι που περνούσε μέσα από ένα δασάκι, πίσω απ' το σπίτι, και μετά έκοβε μέσα από αρκετά χωράφια. Τα φύλλα των δέντρων γυάλιζαν και κάθε κλαδάκι έσταζε· η χλόη ήταν γκρίζα απ' την παγωμένη δροσιά. Τίποτα δεν κουνιόταν κι οι μακρινοί θόρυβοι φαίνονταν κοντινοί και καθαροί: πουλερικά που κακάριζαν σε κάποια αυλή, κάποιος που έκλεινε μια πόρτα σ' ένα σπίτι μακριά.

Στο σταύλο βρήκαν τα πόνυ· γεροδεμένα μικρόσωμα ζωντανά από εκείνα που αγαπούν οι χόμπιτ, όχι γρήγορα, αλλά ό,τι πρέπει για ν' αντέχουν στη δουλειά όλη τη μέρα. Καβάλησαν και σε λίγο ταξίδευαν μες στην ομίχλη, που φαινόταν ν' ανοίγει απρόθυμα μπροστά τους και να κλείνει απειλητικά πίσω τους. Αφού προχώρησαν περίπου μια ώρα αργά και χωρίς να μιλούν, είδαν το Φράχτη να υψώνεται ξαφνικά μπροστά τους. Ήταν ψηλός και η κορφή του ήταν γεμάτη από ασημένια δίχτυα αράχνης.

— Πώς θα βγείτε απ' την άλλη μεριά; ρώτησε ο Φρέντεγκαρ.

— Ακολουθήστε με! είπε ο Μέρι, και θα δείτε.

Έστριψε αριστερά ακολουθώντας το Φράχτη και σε λίγο έφτασαν σ' ένα μέρος, που ο Φράχτης έγερνε προς τα μέσα, ακολουθώντας τα χείλη ενός μικρού κοιλώματος. Ένας διάδρομος ήταν σκαμμένος σε κάποια απόσταση από το Φράχτη και κατηφόριζε ομαλά μες στη γη. Οι πλευρές του ήταν χτισμένες με τούβλα, που συνεχώς ανέβαιναν μέχρι που, ξαφνικά, έκαναν αψίδα και σχημάτιζαν έναν υπόγειο διάδρομο, που κατέβαινε βαθιά κάτω απ' το Φράχτη κι έβγαινε σ' ένα κοίλωμα στην απέναντι πλευρά.

Εδώ ο Χοντρός Μπόλγκερ σταμάτησε.

— Αντίο, Φρόντο! είπε. Μακάρι να μην πήγαινες στο Δάσος. Εύχομαι μόνο να μη χρειαστεί να σε σώσουν πριν τελειώσει η μέρα. Καλή σου τύχη όμως — σήμερα και κάθε μέρα!

— Αν μπροστά μου δε συναντήσω τίποτα χειρότερο απ' το Παλιό το Δάσος, θα είμαι τυχερός, είπε ο Φρόντο, Πες στον Γκάνταλφ να βιαστεί στον Ανατολικό δρόμο: εμείς δε θ' αργήσουμε να βγούμε ξανά σ' αυτόν και τότε θα πηγαίνουμε όσο γίνεται γρηγορότερα.

— Αντίο! φώναξαν και προχώρησαν στην κατηφοριά και χάθηκαν απ' τα μάτια του Φρέντεγκαρ μέσα στον υπόγειο διάδρομο.

Ήταν σκοτεινός και υγρός. Στην άλλη άκρη ήταν κλεισμένος με μια πόρτα με χοντρά σιδερένια κάγκελα. Ο Μέρι ξεπέζεψε και την ξεκλείδωσε και, σαν πέρασαν όλοι, την έσπρωξε πάλι. Έκλεισε με θόρυβο κι η κλειδαριά κλείδωσε απειλητικά.

— Να 'μαστε! είπε ο Μέρι. Έχετε αφήσει το Σάιρ και τώρα βρίσκεστε έξω, στην άκρη του Παλιού του Δάσους.

— Είναι αληθινές οι ιστορίες που λέγονται γι' αυτό; ρώτησε ο Πίπιν.

— Δεν ξέρω ποιες ιστορίες θέλεις να πεις, απάντησε ο Μέρι. Αν λες για τα παλιά τρομαχτικά παραμύθια που έλεγαν οι παραμάνες του στο Χοντρό για καλικαντζάρους και λύκους και τέτοια πράγματα, θα σου έλεγα όχι. Εγώ τουλάχιστο δεν τις πιστεύω. Αλλά το Δάσος *είναι* παράξενο. Όλα εδώ είναι πολύ πιο ζωντανά, νιώθουν πιο πολύ το καθετί που γίνεται παρά, να πούμε, στο Σάιρ. Και τα δέντρα δεν αγαπούν τους ξένους. Σε παρακολουθούν. Συνήθως τους φτάνει να σε παρακολουθούν μόνο, όσο βαστά η μέρα, και δεν κάνουν τίποτα σπουδαίο. Πότε πότε, τα πιο εχθρικά, μπορεί να σου ρίξουν κανένα κλαδί ή να ξεπετάξουν καμιά ρίζα ή να σ' αρπάξουν με κανένα μακρύ πλοκάμι. Αλλά τη νύχτα τα πράγματα μπορούν να γίνουν πολύ τρομακτικά, τουλάχιστον έτσι μου έχουν πει. Έχω έρθει εδώ νύχτα μόνο μια δυο φορές, και τότε μόνο κοντά στο Φράχτη. Νόμιζα πως όλα τα δέντρα σιγοψιθύριζαν μεταξύ τους κι έλεγαν τα νέα και τα σχέδιά τους σε μια ακαταλαβίστικη γλώσσα· και τα κλαδιά λικνίζονταν ψαχουλευτά χωρίς να φυσάει αέρας. Λένε πως τα δέντρα μπορούν στ' αλήθεια να κινούνται και μπορούν να περικυκλώσουν τους ξένους και να τους απομονώσουν. Και είναι γεγονός πως πολύ παλιά έκαναν επίθεση εναντίον του

Φράχτη: ήρθαν και φύτρωσαν δίπλα του κι έγειραν από πάνω του. Αλλά ήρθαν οι χόμπιτ κι έκοψαν εκατοντάδες δέντρα κι άναψαν μια μεγάλη φωτιά στο Δάσος κι έκαψαν όλη την περιοχή, σχηματίζοντας μία μακρόστενη λουρίδα γυμνή, ανατολικά του Φράχτη. Ύστερα απ' αυτό, τα δέντρα εγκαταλείψανε την επίθεση, αλλά έγιναν πολύ πιο εχθρικά. Ακόμα υπάρχει ένα μεγάλο γυμνό ξέφωτο, όχι βαθιά μέσα, εκεί που έγινε η μεγάλη φωτιά.

— Μόνο τα δέντρα είναι επικίνδυνα; ρώτησε ο Πίπιν.

— Υπάρχουν διάφορα παράξενα πλάσματα που ζούνε στο Δάσος βαθιά, στην πέρα του μεριά, είπε ο Μέρι, ή τουλάχιστον έτσι έχω ακούσει· αλλά εγώ ποτέ δεν έχω δει κανένα. Κάτι όμως φτιάχνει μονοπάτια· αλλά φαίνονται να μετακινούνται και ν' αλλάζουν, από καιρό σε καιρό, με τρόπο αλλόκοτο. Όχι μακριά απ' αυτόν εδώ το διάδρομο υπάρχει ή υπήρχε για πολύ καιρό η αρχή ενός αρκετά ευρύχωρου μονοπατιού που φέρνει στο Ξέφωτο της Φωτιάς κι ύστερα, λίγο πολύ, συνεχίζει προς την κατεύθυνσή μας, ανατολικά και λιγάκι βορινά. Είναι αυτό το μονοπάτι που θα προσπαθήσω να βρω.

Οι χόμπιτ άφησαν τώρα την πόρτα του υπόγειου διάδρομου και προχώρησαν στο ευρύχωρο κοίλωμα. Στην απέναντι πλευρά είχε ένα ξέθωρο μονοπάτι που οδηγούσε στο Δάσος, εκατό γυάρδες και παραπάνω, πέρα απ' το Φράχτη· αλλά εξαφανίστηκε μόλις τους έφερε κάτω από τα δέντρα. Κοιτάζοντας πίσω μπορούσαν να δουν τη σκοτεινή γραμμή του Φράχτη ανάμεσα απ' τους κορμούς, που ήταν κιόλας πυκνοί γύρω τους. Κοιτάζοντας μπροστά μπορούσαν να δουν μόνο κορμούς σ' αμέτρητα μεγέθη και σχήματα: ίσιους ή κυρτούς, στριμμένους ή γερμένους, κοντόχοντρους ή λεπτούς, λείους ή ροζιασμένους και διχαλωτούς· κι όλοι οι κορμοί ήταν πράσινοι ή γκρίζοι, γεμάτοι βρύα και γλοιώδη, τραχύμαλλα εξογκώματα.

Μονάχα ο Μέρι φαινόταν αρκετά κεφάτος.

— Θα 'κανες καλά να μπεις μπροστά και να βρεις αυτό το μονοπάτι, του είπε ο Φρόντο. Και το νου σας μη χάσουμε ο ένας τον άλλο ή μην ξεχάσουμε από ποια μεριά βρίσκεται ο Φράχτης.

Προχώρησαν ανάμεσα στα δέντρα και τα πόνυ αργοπατούσαν προσεκτικά, αποφεύγοντας τις πολλές ρίζες που έστριβαν και μπλέκονταν μεταξύ τους. Κάτω από τα δέντρα δε φύτρωνε τίποτα. Η γη ανηφόριζε σταθερά και, όπως προχωρούσαν μπροστά, φαινόταν λες και τα δέντρα γίνονταν ψηλότερα, πιο σκοτεινά και πιο πυκνά. Δεν ακουγόταν κανένας θόρυβος εκτός από καμιά σταγόνα υγρασίας πότε πότε, που έσταζε ανάμεσα στ' ακίνητα φύλλα. Για την ώρα δεν ακούγονταν ούτε ψίθυροι ούτε κινήσεις μέσα στα κλαδιά· μα όλοι είχαν την άσχημη αίσθηση πως τους παρακολουθούσαν με δυσαρέσκεια, που γινόταν αποστροφή, εχθρότητα. Η αίσθηση αυτή συνέχεια δυνάμωνε μέχρι που άρχισαν να ρίχνουν γοργές ματιές ψηλά ή

να κοιτάνε πίσω απ' τις πλάτες τους, λες και περίμεναν κάποιο ξαφνικό χτύπημα.

Μέχρι στιγμής δεν υπήρχε ίχνος μονοπατιού και τα δέντρα φαίνονταν συνεχώς να εμποδίζουν το δρόμο τους. Ο Πίπιν ξαφνικά ένιωσε πως δεν μπορούσε να το αντέξει άλλο και, χωρίς προειδοποίηση, άφησε ένα ξεφωνητό:

— Ε! Ε! φώναξε. Δε θα κάνω τίποτα. Αφήστε με μόνο να περάσω, έτσι!

Οι άλλοι σταμάτησαν ξαφνιασμένοι· αλλά το ξεφωνητό έσβησε, λες και το έπνιξε μια βαριά κουρτίνα. Δεν ακούστηκε αντίλαλος ή απάντηση, αν και το δάσος φάνηκε να πληθαίνει και να προσέχει περισσότερο.

— Αν ήμουν στη θέση σου, δε θα φώναζα, είπε ο Μέρι. Κάνει περισσότερο κακό παρά καλό.

Ο Φρόντο άρχισε ν' αναρωτιέται αν είναι δυνατό να βρεθεί δρόμος για να περάσουν κι αν είχε το δικαίωμα να κάνει τους άλλους να έρθουν στο απαίσιο τούτο δάσος. Ο Μέρι κοιτούσε δεξιά κι αριστερά και φαινόταν κιόλας πως δεν ήταν βέβαιος προς τα πού να πάει. Ο Πίπιν το πρόσεξε.

— Δε χρειάστηκες και πολύ για να μας χάσεις, είπε.

Αλλά τη στιγμή ακριβώς εκείνη άφησε ένα σφύριγμα ανακούφισης κι έδειξε μπροστά.

— Λοιπόν, μα την αλήθεια! είπε. Αυτά τα δέντρα *σίγουρα* μετακινούνται. Να το το Ξέφωτο της Φωτιάς μπροστά μας (ή έτσι ελπίζω), μα το μονοπάτι φαίνεται να έχει φύγει.

Το φως δυνάμωνε όσο προχωρούσαν. Ξαφνικά βγήκαν απ' τα δέντρα και βρέθηκαν σ' ένα μεγάλο κυκλικό άνοιγμα. Ο ουρανός από πάνω τους ήταν γαλάζιος και καθαρός, είδαν μ' έκπληξη, γιατί κάτω απ' τη σκεπή του Δάσους δεν είχαν καταφέρει να δουν τον ερχομό του πρωινού και την ομίχλη που διαλύθηκε. Ο ήλιος όμως δεν ήταν αρκετά ψηλά ακόμα, για να φωτίσει μέσα στο ξέφωτο, αν και το φως του βρισκόταν στις κορφές των δέντρων. Όλες οι φυλλωσιές ήταν πυκνότερες και πιο πράσινες στις άκρες του ξέφωτου και το περικύκλωναν σχεδόν σαν στέρεος τοίχος. Μέσα δε φύτρωναν καθόλου δέντρα, μόνο άγρια χόρτα και πολλά ψηλά φυτά: βρομόχορτα, ξεθωριασμένα κι όλο κοτσάνια, αγριομαϊντανός και ζιζάνια που είχαν ξεσταχυάσει κι έβγαζαν πουπουλένιους κλέφτες. Οι τσουκνίδες και τ' αγκάθια οργίαζαν. Ήταν ένα θλιβερό μέρος: μα τους φάνηκε χαριτωμένος και ζωηρός κήπος ύστερα απ' το κλειστό δάσος.

Οι χόμπιτ πήραν κουράγιο και κοίταξαν μ' ελπίδα τη μέρα που ξάνοιγε στον ουρανό. Στην άλλη άκρη του ξέφωτου ο τοίχος απ' τα δέντρα άνοιγε και παρουσιαζόταν ένα ξεκάθαρο μονοπάτι. Μπορούσαν να το δουν να τρέχει μέσα στο δάσος, φαρδύ κι ανοιχτό από πάνω, αν και πότε πότε τα

δέντρα έσμιγαν και το σκίαζαν από ψηλά με τα σκοτεινά τους κλαδιά. Πήραν αυτό το μονοπάτι. Ανηφόριζαν ακόμα ομαλά, τώρα όμως πήγαιναν πιο γρήγορα και με ξαλαφρωμένη καρδιά· γιατί τους φαινόταν πως το Δάσος είχε υποχωρήσει και θα τους άφηνε τέλος να περάσουν ανεμπόδιστοι.

Ύστερα από λίγο όμως ο αέρας άρχισε να γίνεται ζεστός κι αποπνικτικός. Τα δέντρα πλησίασαν κοντά κι απ' τις δυο πλευρές και δεν μπορούσαν να δουν μακριά μπροστά τους πια. Τώρα, πιο δυνατή παρά ποτέ, ένιωσαν ξανά την εχθρική διάθεση του δάσους να τους πλακώνει. Τόσο σιωπηλό ήταν που τα πέταλα των πόνυ, όπως ανεβοκατέβαιναν κάνοντας τα φύλλα να τρίζουν, τους φαίνονταν πως βροντούσαν στ' αυτιά τους. Ο Φρόντο προσπάθησε να τραγουδήσει ένα τραγούδι για να πάρουν θάρρος, μα η φωνή του έσβησε κι έγινε μουρμουρητό:

Ω, σεις, που πλανιέστε στης γης τις σκιές,
Το θάρρος μη χάστε γιατί:
Κι αν όλα τα δάση σταθούν σκοτεινά,
Το τέλος τους φτάνει κι ο ήλιος θα διώξει μακριά τη σκιά.
Ο ήλιος που βγαίνει, ο ήλιος που πάει,
Η μέρα που φεύγει, ή αυτή που αρχινά,
Του δάσους το τέλος μηνά...

Το τέλος μηνά — καθώς ξεστόμισε τις λέξεις η φωνή του έσβησε. Ο αέρας ήταν βαρύς κι ήταν πολύ κουραστικό να φτιάχνεις λέξεις. Ακριβώς από πίσω τους ένα μεγάλο κλαδί έπεσε με θόρυβο, από ένα δέντρο πάνωθέ τους, στο μονοπάτι. Τα δέντρα φάνηκαν να πυκνώνουν μπροστά τους.

— Δεν τους αρέσουν καθόλου όλ' αυτά για το τέλος, είπε ο Μέρι. Καλά θα κάνουμε να μην τραγουδήσουμε άλλο, για την ώρα. Περιμένετε να φτάσουμε στην άκρη και τότε θα γυρίσουμε και θα κάνουμε χορωδία τραντάχτή!

Μιλούσε εύθυμα κι αν τον έτρωγε καθόλου η ανησυχία, δεν το έδειχνε. Οι άλλοι δεν απάντησαν. Είχαν χάσει τη διάθεσή τους. Ένα μεγάλο βάρος πλάκωνε, αργά μα σταθερά, την καρδιά του Φρόντο και τώρα μετάνιωνε, με κάθε βήμα εμπρός, που είχε ποτέ του σκεφτεί ν' αντιμετωπίσει την απειλή των δέντρων. Και πραγματικά, ήταν έτοιμος να σταματήσει και να προτείνει να γυρίσουν πίσω (αν αυτό ήταν ακόμα δυνατό), όταν τα πράγματα άλλαξαν. Τα σκοτεινά δέντρα παραμέρισαν και μπορούσαν να δουν μπροστά ένα μονοπάτι να πηγαίνει σχεδόν σ' ευθεία γραμμή. Μπροστά τους, σε κάποια απόσταση όμως, στεκόταν μια πράσινη λοφοκορφή, χωρίς δέντρα, που υψωνόταν σαν καραφλό κεφάλι πάνω απ' το δάσος που τους περικύκλωνε. Το μονοπάτι έδειχνε να πηγαίνει ίσια εκεί.

Τώρα τάχυναν πάλι το βήμα, ενθουσιασμένοι με τη σκέψη πως θα σκαρφάλωναν λίγο έξω, ψηλά, πάνω απ' τη σκεπή του Δάσους. Το μονοπάτι κατηφόρισε κι ύστερα άρχισε ν' ανεβαίνει προς τα πάνω, οδηγώντας τους τέλος στα ριζά της απόκρημνης λοφοπλαγιάς. Εκεί άφηνε τα δέντρα κι έσβηνε στη χλόη. Το δάσος στεκόταν γύρω απ' το λόφο σαν πυκνά μαλλιά, που κοβόντουσαν απότομα γύρω γύρω από μια ξυρισμένη κορφή.

Οι χόμπιτ οδήγησαν τα πόνυ τους επάνω, πηγαίνοντας γύρω γύρω, μέχρι που έφτασαν στην κορφή. Εκεί στάθηκαν και κοίταξαν ολόγυρά τους. Η ατμόσφαιρα ήταν ηλιόφωτη μα θαμπή· δεν μπορούσαν να δουν σε μεγάλη απόσταση. Κοντά τους η ομίχλη είχε σχεδόν διαλυθεί· αν και πέρα δώθε βρισκόταν ακόμα σε κοιλώματα του δάσους προς το νοτιά. Βγαίνοντας από μια χαράδρα, που έκοβε στη μέση το Δάσος, ανέβαινε σαν ατμός ή τούφες τούφες σαν άσπρος καπνός.

— Αυτή εκεί, είπε ο Μέρι, δείχνοντας με το χέρι του, είναι η γραμμή του Ελικοπόταμου. Κατεβαίνει απ' την Κοιλάδα, κυλάει νοτιοδυτικά στη μέση του Δάσους και χύνεται στον Μπράντιγουάιν πιο κάτω απ' το Τέλος του Φράχτη. Εμείς δε θέλουμε να πάμε προς τα εκεί. Η κοιλάδα του Ελικοπόταμου είναι, λένε, το πιο αλλόκοτο μέρος σ' ολόκληρο το Δάσος — το κέντρο, να πούμε, απ' όπου όλα τα παράξενα ξεπηδούν.

Οι άλλοι κοίταξαν προς το μέρος που έδειχνε ο Μέρι, αλλά δεν μπορούσαν να δουν τίποτα εκτός από ομίχλη πάνω απ' την υγρή, βαθιά κομμένη κοιλάδα· και πέρα απ' αυτή το δυτικό μισό του Δάσους ξεθώριαζε και δε φαινόταν.

Ο ήλιος στην κορφή του λόφου άρχισε να γίνεται καυτός. Πρέπει να ήταν έντεκα η ώρα περίπου· αλλά η φθινοπωριάτικη θολούρα ακόμα τους εμπόδιζε να δουν μακριά προς τις άλλες πλευρές. Δυτικά δεν μπορούσαν να διακρίνουν ούτε τη γραμμή του Φράχτη ούτε την κοιλάδα του Μπράντιγουάιν πέρα. Στο βοριά, που κοίταζαν με μεγαλύτερη ελπίδα, δεν μπορούσαν να διακρίνουν τίποτα που να μοιάζει με τη γραμμή του Μεγάλου Ανατολικού Δρόμου. που σκόπευαν να βγουν. Βρισκόντουσαν πάνω σ' ένα νησί, σε μια θάλασσα από δέντρα κι ο ορίζοντας ήταν σκεπασμένος με πέπλα.

Απ' τη νοτιοανατολική πλευρά, η γη υποχωρούσε απότομα, λες κι οι πλαγιές του λόφου συνέχιζαν βαθιά πολύ κάτω απ' τα δέντρα, σαν τις ακτές νησιών, που είναι στ' αλήθεια οι πλευρές κάποιου βουνού, που βγαίνει πάνω απ' τα βαθιά νερά. Κάθισαν στην καταπράσινη άκρη και κοίταξαν πέρα, πάνω από τα δάση χαμηλά, όση ώρα έτρωγαν το μεσημεριανό τους. Όταν ο ήλιος ανέβηκε και πέρασε το ζενίθ, μπόρεσαν να δουν λιγάκι μακριά στην ανατολή τις γκριζοπράσινες γραμμές της Κοιλάδας, που βρισκόταν πέρα απ' το Παλιό το Δάσος σ' εκείνη την πλευρά. Αυτό τους έδωσε μεγάλο κουράγιο· γιατί ήταν όμορφο που μπορούσαν να δουν κάτι πέ-

ρα από τα σύνορα του Δάσους, αν και δε σκόπευαν να πάνε προς εκείνο το μέρος, αν μπορούσαν να το αποφύγουν. Η Κοιλάδα των Θολωτών Τάφων είχε πολύ κακό όνομα, τόσο κακό, σύμφωνα με τους χομπιτο-θρύλους, όσο και το ίδιο το Δάσος.

Αργότερα πήραν την απόφαση να ξεκινήσουν πάλι. Το μονοπάτι που τους είχε φέρει στο λόφο ξαναφάνηκε στη βορινή πλευρά· μα δεν το είχαν ακολουθήσει για πολύ, όταν κατάλαβαν πως έστριβε σταθερά προς τα δεξιά. Σε λίγο άρχισε να κατηφορίζει γρήγορα και μάντεψαν πως στην πραγματικότητα πήγαινε προς την κοιλάδα του Ελικοπόταμου: δηλαδή καθόλου προς την κατεύθυνση που ήθελαν να πάρουν. Αφού το συζήτησαν αρκετά, αποφάσισαν ν' αφήσουν το παραπλανητικό μονοπάτι και να προχωρήσουν προς το βοριά· γιατί, αν και δεν είχαν καταφέρει να τον δουν απ' την κορφή του λόφου, ο Δρόμος έπρεπε να βρισκόταν προς τα εκεί και δεν μπορούσε να 'ναι πολλά μίλια μακριά. Εξάλλου, προς το βοριά κι αριστερά απ' το μονοπάτι, η γη φαινόταν πιο στεγνή και πιο ανοιχτή. Ανέβαινε πλαγιές που τα δέντρα αραίωναν και πεύκα κι έλατα φύτρωναν στη θέση που έβγαιναν βελανιδιές και φράξοι κι άλλα παράξενα και χωρίς όνομα δέντρα, που είχε στο πυκνότερο δάσος.

Στην αρχή η εκλογή τους φάνηκε καλή: προχωρούσαν αρκετά γρήγορα, αν κι όποτε έβλεπαν λιγάκι ήλιο σε κανένα ξέφωτο, φαινόταν, ανεξήγητα, να έχουν λοξοδρομήσει προς την ανατολή. Ύστερα από κάμποση ώρα όμως τα δέντρα άρχισαν να πυκνώνουν πάλι, εκεί ακριβώς που είχαν φανεί από μακριά να είναι αραιότερα και λιγότερο μπλεγμένα. Έπειτα βαθιές χαράδρες φάνηκαν απρόσμενα στη γη, σαν αυλακιές από γιγάντιους τροχούς ή μεγάλα χαντάκια και βουλιαγμένοι δρόμοι, άχρηστοι από καιρούς και πνιγμένοι στα βάτα. Αυτά συνήθως βρίσκονταν ακριβώς στο δρόμο που ακολουθούσαν και μπορούσαν μόνο να τα περάσουν αν κατέβαιναν μέσα κι ανέβαιναν απέναντι πάλι, πράγμα που ήταν και ταλαιπωρία και δύσκολο μαζί με τα πόνυ. Κάθε φορά που κατέβαιναν, έβρισκαν το κοίλωμα γεμάτο με πυκνούς θάμνους και μπλεγμένα χαμόκλαδα, που, κάπως, δεν υποχωρούσαν αριστερά, αλλά υποχωρούσαν μονάχα σαν έστριβαν δεξιά· κι αναγκάζονταν να προχωρούν αρκετά κάτω, μες στην κοίτη, πριν μπορέσουν να βρουν δρόμο να βγουν στην απέναντι πλευρά. Κάθε φορά που σκαρφάλωναν έξω, τα δέντρα φαίνονταν πιο πυκνά και σκοτεινά· και, πάντα αριστερά κι απάνω, ήταν πάρα πολύ δύσκολο να βρουν δρόμο κι αναγκάζονταν να πάνε δεξιά και κάτω.

Ύστερα από μια δυο ώρες είχαν χάσει κάθε αίσθηση σωστού προσανα-

τολισμού, αν και ήξεραν αρκετά καλά πως, εδώ και πολλή ώρα, είχαν πάψει να πηγαίνουν προς το βοριά. Τους άλλαζαν πορεία κι αυτοί απλώς ακολουθούσαν ένα δρόμο που είχε διαλεχτεί γι' αυτούς — ανατολικά και νότια στην καρδιά του Δάσους κι όχι έξω απ' αυτό.

Γ' απομεσήμερο έφευγε, όταν έφτασαν, σκαρφαλώνοντας και σκοντάφτοντας, σε μια χαράδρα που ήταν πιο φαρδιά και βαθιά απ' όλες όσες είχαν συναντήσει. Ήταν τόσο απόκρημνη και με τόσα εμπόδια, που στάθηκε αδύνατο να ξαναβγούν έξω, είτε μπρος είτε πίσω, χωρίς να εγκαταλείψουν τα πόνυ και τις αποσκευές τους. Το μόνο που μπορούσαν να κάνουν, ήταν να την ακολουθήσουν — προς τα κάτω. Το χώμα μαλάκωσε και σε ορισμένα μέρη έγινε βάλτος. Πηγούλες φάνηκαν στις πλαγιές και σε λίγο βρέθηκαν ν' ακολουθούν ένα ρυάκι, που έτρεχε λίγο λίγο και μουρμούριζε σε μια χορταριασμένη κοίτη. Μετά η γη άρχισε να κατηφορίζει γρήγορα και το ρυάκι, που γινόταν όλο πιο δυνατό και με πιο πολύ θόρυβο, κυλούσε και πηδούσε σβέλτα, κατεβαίνοντας την πλαγιά. Βρίσκονταν σε μια βαθιά μισοσκότεινη χαράδρα, σκεπασμένη, ψηλά από πάνω τους, με δέντρα.

Αφού προχώρησαν σκοντάφτοντας για κάμποσο δρόμο πλάι στο ρυάκι, εντελώς ξαφνικά βγήκαν έξω απ' το μισοσκόταδο. Λες κι από μια ανοιχτή πύλη είδαν το φως του ήλιου μπροστά τους. Σαν έφτασαν στο άνοιγμα διαπίστωσαν πως είχαν κατέβει, μέσα από τη χαράδρα, σε μια ψηλή κι απόκρημνη όχθη, σχεδόν γκρεμό. Στα πόδια της βρισκόταν ένας ανοιχτός τόπος όλο χλόη και καλαμιές και πέρα μακριά μπορούσαν να διακρίνουν λιγάκι μια άλλη όχθη, σχεδόν το ίδιο απόκρημνη. Ένα χρυσαφένιο ηλιόλουστο απόγευμα απλωνόταν ζεστό και νυσταγμένο πάνω στην κρυμμένη γη ανάμεσα στις δυο όχθες. Και στη μέση κυλούσε τεμπέλικα ένας σκοτεινός ποταμός με καφετί νερό, τριγυρισμένος από παμπάλαιες ιτιές, σκεπασμένος αψιδωτά με ιτιές, κλεισμένος με πεσμένες ιτιές και στολισμένος με χιλιάδες κιτρινισμένα φύλλα από ιτιές. Ο αέρας ήταν γεμάτος από φύλλα, που φτερούγιζαν πέφτοντας απ' τα κλαδιά κίτρινα. Φυσούσε ένα ζεστό μαλακό αεράκι στην κοιλάδα κι οι καλαμιές αναδεύονταν και τα κλαδιά απ' τις ιτιές έτριζαν.

— Λοιπόν, τώρα τουλάχιστον, έχω κάποια ιδέα πού βρισκόμαστε! είπε ο Μέρι. Έχουμε έρθει σχεδόν στην αντίθετη κατεύθυνση απ' εκείνη που σκοπεύαμε. Αυτό το ποτάμι είναι ο Ελικοπόταμος! Θα πάω μπροστά να ρίξω μια ματιά.

Μπήκε στο φως του ήλιου κι εξαφανίστηκε στα ψηλά χορτάρια. Σε λίγο ξαναφάνηκε κι είπε πως η γη ήταν αρκετά στεγνή απ' τα ριζά του γκρεμού ως το ποτάμι· σε μερικά μέρη πυκνά χόρτα κατέβαιναν ως την άκρη του νερού.

— Και το καλύτερο είναι, είπε, πως φαίνεται να υπάρχει κάτι σαν μονοπάτι που ακολουθεί στριφτά την ακροποταμιά από τούτη τη μεριά. Αν

στρίψουμε αριστερά και το ακολουθήσουμε, θα πρέπει να βγούμε έξω στην ανατολική πλευρά του Δάσους τέλος.

— Αυτό θα 'λεγα κι εγώ! είπε ο Πίπιν. Δηλαδή, αν το μονοπάτι πάει ως εκεί και δε μας οδηγήσει ίσια σε κανένα βάλτο και μας αφήσει εκεί! Ποιος νομίζεις πως έφτιαξε το μονοπάτι και γιατί; Είμαι σίγουρος πως δεν έγινε για το καλό μας. Εγώ αρχίζω να υποψιάζομαι τα πάντα μέσα σ' αυτό το Δάσος κι αρχίζω να πιστεύω όλες τις ιστορίες γι' αυτό. Κι έχεις καμιά ιδέα πόσο ανατολικά θα χρειαστεί να πάμε;

— Όχι, είπε ο Μέρι, καμιά. Δεν έχω την παραμικρή ιδέα σε ποιο σημείο του Ελικοπόταμου βρισκόμαστε, ούτε ποιος μπορεί να 'ρχεται εδώ τόσο συχνά ώστε να φτιάξει μονοπάτι δίπλα του. Μα δεν μπορώ να δω ή να σκεφτώ άλλο τρόπο για να βγούμε.

Αφού δεν μπορούσε να γίνει τίποτ' άλλο, μπήκαν στη σειρά κι ο Μέρι τους οδήγησε στο μονοπάτι που είχε ανακαλύψει. Παντού τα καλάμια ήταν ψηλά, ζωηρά και, σε πολλά σημεία, ξεπερνούσαν τα κεφάλια τους· σα βρήκαν όμως το μονοπάτι, ήταν πολύ εύκολο να το ακολουθήσουν, όπως γύριζε και στριφογύριζε διαλέγοντας τα πιο ασφαλισμένα μέρη ανάμεσα στους βάλτους και στους νερόλακκους. Πού και πού περνούσε από πάνω από άλλα ρυάκια, που κατηφόριζαν μέσα από νεροσυρμές και χύνονταν στον Ελικοπόταμο απ' τα ψηλότερα μέρη του Δάσους· και σ' εκείνα τα σημεία υπήρχαν κορμοί δέντρων ή δεμάτια από χαμόκλαδα βαλμένα προσεκτικά από πάνω.

Οι χόμπιτ άρχισαν να ζεσταίνονται πολύ. Στρατιές από μύγες όλων των ειδών βούιζαν γύρω απ' τ' αυτιά τους και ο απογευματινός ήλιος έκαιγε τις πλάτες τους. Τέλος, έφτασαν ξαφνικά σε μια αδύνατη σκιά· μεγάλα γκρίζα κλαδιά απλώνονταν μες στο μονοπάτι. Κάθε βήμα μπροστά γινόταν όλο και με μεγαλύτερη απροθυμία απ' το προηγούμενο. Μια νύστα φαινόταν να σέρνεται και να βγαίνει απ' το χώμα και ν' ανεβαίνει στα πόδια τους και να πέφτει μαλακά απ' τον αέρα στα κεφάλια και στα μάτια τους.

Ο Φρόντο ένιωσε το σαγόνι του να πέφτει και το κεφάλι του να κουτουλάει. Ακριβώς μπροστά του ο Πίπιν έπεσε στα γόνατα. Ο Φρόντο σταμάτησε.

— Δε γίνεται τίποτα, άκουσε το Μέρι να λέει. Δεν μπορώ να κάνω άλλο βήμα αν δεν ξεκουραστώ. Πρέπει να πάρω έναν υπνάκο. Είναι δροσιά κάτω απ' τις ιτιές. Λιγότερες μύγες!

Του Φρόντο δεν του άρεσε αυτό.

— Άντε εμπρός! φώναξε. Δεν είναι ώρα για να πάρουμε υπνάκο. Πρέπει να βγούμε απ' το Δάσος πρώτα.

Οι άλλοι όμως ήταν πολύ νυσταγμένοι για να νοιάζονται. Δίπλα τους ο Σαμ στεκόταν και χασμουριόταν κι ανοιγόκλεινε τα μάτια του χαζά.

Απότομα κι ο ίδιος ο Φρόντο ένιωσε τον ύπνο να τον κυριεύει. Το κεφάλι του κολυμπούσε. Τώρα σχεδόν δεν ακουγόταν ο παραμικρός θόρυβος στον αέρα. Οι μύγες είχαν πάψει να βουίζουν. Μονάχα μια μακρινή μαλακή φωνή, ένα μαλακό φτερούγισμα, λες κι από τραγούδι που το μισομουρμούριζαν, φαινόταν ν' αναταράζει τα κλαδιά από πάνω. Σήκωσε τα βαριά του μάτια κι είδε να γέρνει από πάνω του μια θεόρατη ιτιά, γέρικη και μπαμπακιασμένη. Έδειχνε τεράστια. Τα ξαπλωμένα της κλαδιά ανέβαιναν σαν μπράτσα που απλώνονταν με πολλά μακρυδάχτυλα χέρια. Ο κορμός της ήταν ροζιασμένος και στριμμένος, με σχισμές που έχασκαν κι έτριζαν ξέπνοα στο κούνημα των κλαδιών. Τα φύλλα που φτερούγιζαν στο λαμπερό ουρανό τον θάμπωναν. Διπλώθηκε πέφτοντας κι έμεινε εκεί, πεσμένος στο χορτάρι.

Ο Μέρι κι ο Πίπιν πήγαν σέρνοντας και ξάπλωσαν με την πλάτη στον κορμό της ιτιάς. Πίσω τους οι μεγάλες σχισμές άνοιξαν πλατιά για να τους δεχτούν. Το δέντρο σειόταν κι έτριζε. Κοίταξαν ψηλά τις γκρίζες και κίτρινες φυλλωσιές, που κουνιόντουσαν ελαφρά στο φως και τραγουδούσαν. Έκλεισαν τα μάτια τους κι ύστερα τους φάνηκε πως μπορούσαν σχεδόν ν' ακούσουν λόγια, λόγια δροσερά που κάτι έλεγαν για νερό και για ύπνο. Εγκαταλείφθηκαν στη μαγεία τους κι αποκοιμήθηκαν βαθιά στα πόδια της μεγάλης γκρίζας ιτιάς.

Ο Φρόντο πολέμησε λιγάκι τον ύπνο που τον κυρίευε· έπειτα με μια προσπάθεια σηκώθηκε στα πόδια του ξανά. Ένιωσε μια επιτακτική ανάγκη για δροσερό νερό.

— Περίμενέ με, Σαμ, τραύλισε. Πρέπει να πλύνω τα πόδια μου μια στιγμή.

Σαν σ' όνειρο προχώρησε προς τη μεριά του δέντρου κοντύτερα στο ποτάμι, όπου μεγάλες στριφτές ρίζες απλώνονταν και φύτρωναν μέσα στο ποτάμι, σαν ροζιασμένοι δράκοντες, που τέντωναν το λαιμό τους για να πιουν. Καβαλίκεψε μια απ' αυτές και πλατσούρισε τ' αναμμένα του πόδια στο δροσερό καφετί νερό· κι εκεί αποκοιμήθηκε κι εκείνος ξαφνικά, με την πλάτη ακουμπισμένη στο δέντρο.

Ο Σαμ κάθισε χάμω κι έξυσε το κεφάλι του και χασμουρήθηκε μ' ένα στόμα σαν σπηλιά. Ήταν ανήσυχος. Το απόγευμα προχωρούσε και σκεφτόταν πως η απότομη νύστα ήταν αφύσικη.

— Κάτι περισσότερο κρύβεται πίσω απ' αυτό, πέρα απ' τον ήλιο και το ζεστό αέρα, μουρμούρισε μονάχος του. Δε μ' αρέσει αυτό το θεόρατο δέντρο. Δεν του 'χω εμπιστοσύνη. Άκου το τώρα, πώς τραγουδάει για βαθύ

ύπνο. Μωρέ, δε μ' αρέσει καθόλου!

Σηκώθηκε και στάθηκε στα πόδια του και πήγε παραπατώντας να δει τι απόγιναν τα πόνυ. Βρήκε τα δυο να 'χουν απομακρυνθεί αρκετά, ακολουθώντας το μονοπάτι. Μόλις τα είχε πιάσει και τα είχε φέρει πίσω κοντά στ' άλλα, άκουσε δυο θορύβους, έναν δυνατό και τον άλλο μαλακό, μα πολύ καθαρό. Ο ένας ήταν το *πλατς* από κάτι βαρύ που πέφτει στο νερό· κι ο άλλος ήταν σαν το *κλικ* που κάνει μια πόρτα σαν κλείνει εντελώς σιγά σιγά.

Έτρεξε πίσω στην όχθη. Ο Φρόντο βρισκόταν μέσα στο νερό κοντά στην άκρη και μια μεγάλη ρίζα φαινόταν σκυμμένη από πάνω του να τον κρατάει κάτω, μ' αυτός δεν έφερνε καμιά αντίσταση. Ο Σαμ τον άρπαξε απ' το σακάκι και τον τράβηξε κάτω απ' τη ρίζα· κι ύστερα με δυσκολία τον ανέβασε πάνω στην όχθη. Σχεδόν αμέσως ο Φρόντο ξύπνησε κι άρχισε να βήχει και να καθαρίζει το λαιμό του.

— Ξέρεις, Σαμ, είπε τέλος, αυτό το απαίσιο δέντρο μ' *έριξε* μέσα. Το 'νιωσα! Αυτή η μεγάλη ρίζα γύρισε και με βούτηξε μέσα!

— Φαντάζομαι πως θα ονειρευόσουνα, κύριε Φρόντο, είπε ο Σαμ. Δε θα 'πρεπε να κάτσεις σε τέτοιο μέρος, σαν ήσουν νυσταγμένος.

— Τι έγιναν οι άλλοι; ρώτησε ο Φρόντο. Τι όνειρα να βλέπουν τάχα;

Πήγαν γύρω, στην άλλη μεριά του δέντρου και τότε ο Σαμ κατάλαβε τι ήταν εκείνο το κλικ που 'χε ακούσει. Ο Πίπιν είχε εξαφανιστεί. Η χαραμάδα που είχε ακουμπήσει είχε κλείσει εντελώς, έτσι που δε φαινόταν ούτε σκάσιμο. Ο Μέρι ήταν παγιδευμένος· μια άλλη χαραμάδα είχε κλείσει γύρω απ' τη μέση του· τα πόδια του βρίσκονταν απέξω, αλλά ο υπόλοιπος ήταν μέσα σ' ένα σκοτεινό άνοιγμα, που οι άκρες του τον έσφιγγαν σαν τανάλιες.

Ο Φρόντο κι ο Σαμ άρχισαν να χτυπούν πρώτα τον κορμό του δέντρου στο μέρος που είχε ξαπλώσει ο Πίπιν. Μετά προσπάθησαν απεγνωσμένα ν' ανοίξουν τα σαγόνια της σχισμάδας που κρατούσαν τον φτωχό το Μέρι. Ήταν άδικος κόπος όμως.

— Τι είναι αυτό το κακό που μας βρήκε; φώναξε ο Φρόντο αγριεμένος. Γιατί μπήκαμε σ' αυτό το φοβερό το Δάσος; Μακάρι να ήμασταν όλοι μας πίσω στο Κρικχόλοου!

Κλότσησε το δέντρο μ' όλη του τη δύναμη, αδιαφορώντας για τα πόδια του. Ένα ανεπαίσθητο τρεμούλιασμα έτρεξε απ' τον κορμό ως τα κλαδιά απάνω· τα φύλλα θρόισαν και μουρμούρισαν, μα τώρα μ' έναν ήχο αμυδρού και μακρινού γέλιου.

— Φαντάζομαι πως δεν έχουμε κανένα τσεκούρι μες στα πράγματά μας, κύριε Φρόντο; ρώτησε ο Σαμ.

— Έφερα ένα μικρό τσεκούρι για να κόβουμε ξύλα για φωτιά, είπε ο Φρόντο. Δε νομίζω όμως πως θα κάνει πολλά πράγματα.

— Για μια στιγμή! φώναξε ο Σαμ, που είχε μια ιδέα όταν άκουσε για φωτιά. Μπορεί κάτι να καταφέρουμε με φωτιά!
— Μπορεί, είπε ο Φρόντο αμφιβάλλοντας. Μπορεί να καταφέρουμε να ψήσουμε τον Πίπιν ζωντανό μέσα.
— Μπορούμε να προσπαθήσουμε να πονέσουμε ή να τρομοκρατήσουμε το δέντρο αρχικά, είπε ο Σαμ άγρια. Αν δεν τους αφήσει να φύγουνε, θα το ρίξω, ακομα κι αν χρειαστεί να το κάνω με τα ίδια μου τα δόντια.

Έτρεξε στα πόνυ και δεν άργησε να γυρίσει με δυο κουτιά ίσκα κι ένα μικρό τσεκούρι.

Γρήγορα μάζεψαν ξερά χορτάρια και φύλλα και κομμάτια από φλούδες· κι έφτιαξαν ένα σωρό με σπασμένα κλαριά και πελεκημένα ξύλα. Τα συγκέντρωσαν πάνω στον κορμό, στη μεριά μακριά από τους φυλακισμένους. Μόλις ο Σαμ άναψε την ίσκα, αυτή άναψε το ξερό χορτάρι και φλόγες και καπνός ανέβηκαν προς τα πάνω. Τα κλαδάκια έτριζαν. Μικρές γλώσσες φωτιάς έγλειψαν τη στεγνή σημαδεμένη φλούδα του γέρικου δέντρου και την τσουρούφλισαν. Ένα τρεμούλιασμα διαπέρασε όλη την ιτιά. Τα φύλλα φάνηκαν να σφυρίζουν πάνω απ' τα κεφάλια τους από πόνο και θυμό. Μια δυνατή κραυγή ακούστηκε απ' το Μέρι κι από μέσα βαθιά απ' το δέντρο άκουσαν τον Πίπιν να βγάζει μια πνιγμένη φωνή.
— Σβήστε τη! Σβήστε τη! φώναξε ο Μέρι. Θα με κόψει στα δυο, αν δεν το κάνετε. Έτσι μου λέει!
— Ποιος; Τι; φώναξε ο Φρόντο, ορμώντας στην άλλη μεριά του δέντρου.
— Σβήστε τη! Σβήστε τη! παρακαλούσε ο Μέρι.

Τα κλαδιά της ιτιάς άρχισαν να κουνιούνται βίαια. Ακούστηκε ένα βουητό, όπως όταν σηκώνεται άνεμος, που απλώθηκε προς τα έξω στα κλαδιά όλων των άλλων δέντρων εκεί γύρω, λες κι είχαν ρίξει μια πέτρα στον ήσυχο ύπνο της κοιλάδας του ποταμού κι είχαν δημιουργήσει κύκλους από θυμό, που απλώνονταν πάνω σ' ολόκληρο το Δάσος. Ο Σαμ κλότσησε τη μικρή φωτιά και πάτησε κι έσβησε τις σπίθες. Αλλά ο Φρόντο, χωρίς καλά καλά να ξέρει το γιατί το έκανε, ή τι έλπιζε, έτρεξε στο μονοπάτι φωνάζοντας: *βοήθεια! βοήθεια! βοήθεια!* Του φαινόταν πως μόλις που άκουγε την ίδια του την τσιριχτή φωνή: ο αέρας απ' τις ιτιές του την έπαιρνε μακριά κι αυτή πνιγόταν στη βουή των φύλλων μόλις έβγαινε απ' το στόμα του. Ήταν απελπισμένος: χαμένος κι ανίκανος να σκεφτεί.

Ξαφνικά σταμάτησε. Ακούστηκε μια απάντηση ή έτσι του φάνηκε· αλλά φαινόταν να έρχεται από πίσω του μακριά, κατηφορίζοντας το μονοπάτι, πίσω βαθιά μέσ' απ' το Δάσος. Γύρισε κι αφουγκράστηκε και σε λίγο δεν υπήρχε αμφιβολία: κάποιος τραγουδούσε ένα τραγούδι· μια βαθιά χαρούμενη φωνή τραγουδούσε ανέμελα κι ευτυχισμένα, μα τραγουδούσε ανοησίες:

Έι! λα! Τράλα λα! Τράλα λι λίλο!
Ε! Ιτιά! Τράλα λο! Τράλα λα λίλο!
Σου μιλώ, σου γελώ, Τομ ο Μπομπαντίλο!

Μισοελπίζοντας και μισοφοβισμένοι μήπως κι είναι κανένας καινούριος κίνδυνος κι οι δυο τώρα, ο Φρόντο κι ο Σαμ, στάθηκαν ακίνητοι. Απότομα κι ύστερα από ένα σωρό ανόητες λέξεις (ή έτσι τους φαινόταν), η φωνή υψώθηκε δυνατή και καθάρια και ξέσπασε σ' αυτό το τραγούδι:

Ξανθιά μου κούκλα μου, εσύ! Κουκλίτσα μου, χρυσή μου!
Τ' αγέρι που φυσάει λαφριά, δροσίζει σε, καλή μου!
Στο Λόφο μου μακριά εκεί, πανώρια, λαμπερή,
Προσμένεις με λαχτάρα, Χρυσομουριά καλή!
Ωραία σαν τον ήλιο, κόρη της Ποταμιάς,
Ο Τομ ο Μπομπαντίλο, σου έφερε μεμιάς,
Του ποταμού κρινάκια και φύλλα της ιτιάς.
Χρυσομουριά καλή μου, στο σπίτι μας θα 'ρθω.
Γρια-Ιτιά, μαζέψου, το δρόμο μου να βρω.
Ο Τομ βιάζεται τώρα, κρατά κρινάκια δροσερά.
Στης Ποταμιάς την Κόρη να δώσει, ο Τομ, όλος χαρά.
Έι λο! Τράλα λο! Τράλα λίλι λο!
Μ' ακούς πώς τραγουδώ μες στο δειλινό;

Ο Φρόντο κι ο Σαμ στέκονταν σαν μαγεμένοι. Ο άνεμος ξεψύχησε. Τα φύλλα κρέμονταν ξανά σιωπηλά στα δυσκίνητα κλαδιά. Ακούστηκε πάλι κι άλλο ξέσπασμα τραγουδιού κι ύστερα ξαφνικά, πηδώντας και χορεύοντας στο μονοπάτι, φάνηκε πάνω απ' τις καλαμιές ένα παλιό στραπατσαρισμένο ψηλό καπέλο, μ' ένα μακρύ γαλάζιο φτερό μπηγμένο στην κορδέλα του. Και, μ' ένα μικρό κι ένα μεγάλο πήδημα, ξεπρόβαλε ένας άνθρωπος, ή έτσι τουλάχιστον έδειχνε. Οπωσδήποτε παραήταν μεγάλος και βαρύς για χόμπιτ, αν και δεν ήταν αρκετά ψηλός για να είναι ένας απ' τους Μεγάλους Ανθρώπους. Έκανε όμως θόρυβο για πολλούς. Χτυπούσε τις τεράστιες κίτρινες μπότες που φορούσε στα χοντρά του πόδια και τρεχάλιζε μέσα στα χορτάρια και στις καλαμιές σαν γελάδι που πάει να πιει νερό. Είχε μεγάλο σακάκι και μακριά καστανά γένια· τα μάτια του ήταν γαλανά και ζωηρά και το πρόσωπό του κόκκινο σαν ώριμο μήλο, χιλιορυτιδωμένο όμως από ρυτίδες γέλιου. Κρατούσε στα χέρια του ένα πλατύ φύλλο σαν δίσκο κι απάνω του είχε ένα μικρό μπουκέτο από άσπρα νούφαρα.

— Βοήθεια! φώναξαν ο Φρόντο κι ο Σαμ, τρέχοντας προς το μέρος του μ' απλωμένα χέρια.

— Ε! Ε! για σταθείτε! φώναξε ο γέρος σηκώνοντας ψηλά το ένα του χέρι κι αυτοί έμειναν στη μέση, λες και παράλυσαν.

— Και τώρα, μικροί μου, για πού το βάλατε και ξεφυσάτε σαν φυσερά; Τι τρέχει; Ξέρετε ποιος είμαι εγώ; Είμαι ο Τομ Μπομπαντίλ. Πέστε μου, τι σας συμβαίνει; Ο Τομ βιάζεται τώρα. Το νου σας, μη μου χαλάσετε τα κρινάκια μου!

— Οι φίλοι μου είναι αιχμάλωτοι μέσα στην ιτιά, φώναξε ο Φρόντο με κομμένη ανάσα.

— Τον κύριο Μέρι τον κόβει στη μέση μια χαραματιά! φώναξε ο Σαμ.

— Τι! ξεφώνισε ο Τομ Μπομπαντίλ, πηδώντας ψηλά στον αέρα. Η Γρια-Ιτιά; Τίποτα χειρότερο απ' αυτό, ε; Αυτό γρήγορα μπορεί να διορθωθεί. Τον ξέρω εγώ το σκοπό της. Η Γριά γκριζομάλλα Ιτιά! Θα της παγώσω το κόκαλο αν δε συμμορφωθεί. Θα τραγουδήσω έτσι που θα πεταχτούν έξω οι ρίζες της. Θα τραγουδήσω και θα σηκώσω τέτοιο αέρα, που δε θα της μείνει ούτε φύλλο ούτε κλαδί. Τη Γρια-Ιτιά!

Ακουμπώντας προσεκτικά κάτω στη χλόη τα κρινάκια του, έτρεξε στο δέντρο. Εκεί είδε τα πόδια του Μέρι που έξεχαν — τον υπόλοιπο τον είχε κιόλας τραβήξει ακόμα πιο μέσα. Ο Τομ έβαλε το στόμα του στη χαραμάδα κι άρχισε να τραγουδάει μέσα με χαμηλή φωνή. Δεν μπορούσαν να πιάσουν τις λέξεις, μα ήταν φανερό πως ο Μέρι ξεσηκώθηκε. Τα πόδια του άρχισαν να κλοτσάνε. Ο Τομ πήδησε μακριά και σπάζοντας ένα κλαδί που κρεμόταν, χτύπησε τα πλευρά της ιτιάς μ' αυτό.

— Άσ' τους να βγούνε έξω πάλι, Γρια-Ιτιά! είπε. Τι είν' αυτά που σκέφτεσαι; Δεν έπρεπε να ξυπνήσεις. Φάε χώμα! Σκάψε βαθιά! Πιες νερό! Κοιμίσου! Ο Μπομπαντίλ μιλάει!

Έπειτα άρπαξε τα πόδια του Μέρι και τον τράβηξε έξω απ' τη σχισμάδα, που είχε ξαφνικά φαρδύνει.

Ακούστηκε ένα τρίξιμο λες και κάτι έσπαζε κι η άλλη χαραματιά σκίστηκε κι άνοιξε κι ο Πίπιν πετάχτηκε έξω, λες και τον είχαν κλοτσήσει. Μετά μ' ένα δυνατό κρακ κι οι δυο χαραματιές έκλεισαν πάλι τελείως. Το δέντρο τρεμούλιασε απ' τη ρίζα ως την κορφή κι έγινε απόλυτη σιωπή.

— Ευχαριστούμε! είπαν οι χόμπιτ, ο ένας μετά τον άλλο.

Ο Τομ Μπομπαντίλ ξέσπασε σε γέλια.

— Λοιπόν, μικροί μου! είπε, σκύβοντας για να δει καλά τα πρόσωπά τους. Θα 'ρθείτε σπίτι μαζί μου! Το τραπέζι είναι βαρυφορτωμένο με κίτρινη κρέμα, κερήθρες με μέλι κι άσπρο ψωμί και βούτυρο. Η Χρυσομουριά περιμένει. Έχουμε καιρό για ερωτήσεις γύρω απ' το βραδινό τραπέζι. Ακολουθήστε με όσο πιο γρήγορα μπορείτε!

Και μ' αυτά τα λόγια, μάζεψε τα κρινάκια του και κουνώντας το χέρι του να τον ακολουθήσουν, προχώρησε πηδώντας και χορεύοντας, ακολουθώντας το μονοπάτι ανατολικά και συνεχίζοντας να τραγουδά δυνατά και χωρίς νόημα.

Οι χόμπιτ παραήταν σαστισμένοι κι ανακουφισμένοι για να μιλήσουν·

τον ακολουθούσαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Αλλά δεν ήταν αρκετά γρήγορα. Ο Τομ δεν άργησε να εξαφανιστεί από μπροστά τους κι η φωνή απ' το τραγούδι του γινόταν όλο και πιο αδύνατη και μακρινή. Ξαφνικά η φωνή του ήρθε πετώντας πίσω, δυνατή και καθαρή.

Τρέξτε πλάι στο ποτάμι, φίλοι μου μικροί.
Πάει ο γερο-Τομ μπροστά για να σας υποδεχτεί.
Πέφτει ο ήλιος, θα πηγαίνετε τυφλά.
Μες στις σκιές της νύχτας όμως θα φανεί μπροστά,
Πόρτα φωτισμένη, παραθύρια λαμπερά.
Μη φοβάστε πια τη Γρια-Ιτιά,
Μήτε τα κλαδιά και τις ρίζες τις μπλεγμένες.
Ο γερο-Τομ ο Μπομπαντίλ θα προσμένει να σας δει·
Θα 'χει τις κουβέρτες σας όμορφα στρωμένες!

Μετά απ' αυτό οι χόμπιτ δεν ξανάκουσαν τίποτα. Σχεδόν αμέσως ο ήλιος φάνηκε να βασιλεύει στα δέντρα πίσω τους. Τότε θυμήθηκαν το λοξό φως του δειλινού να λαμπυρίζει στον Ποταμό Μπράντιγουάιν και τα παράθυρα του Μπάκλμπερι ν' αρχίζουν να φέγγουν μ' εκατοντάδες φώτα. Μεγάλες σκιές έπεσαν μπροστά τους· κορμοί και κλαδιά δέντρων κρέμονταν σκοτεινοί κι απειλητικοί πάνω απ' το μονοπάτι. Άσπροι καπνοί ομίχλης άρχισαν να σηκώνονται και να κουλουριάζονται πάνω στο ποτάμι και να γλιστρούν γύρω στις ρίζες των δέντρων στις όχθες. Μέσα απ' την ίδια τη γη στα πόδια τους, ένας σκοτεινός ατμός σηκώθηκε κι ανακατεύτηκε με το σκοτάδι που έπεφτε γοργά.

Δυσκολεύονταν ν' ακολουθούν το μονοπάτι κι ήταν πολύ κουρασμένοι. Τα πόδια τους ήταν μολύβι. Παράξενοι μικροί θόρυβοι διάτρεχαν τους θάμνους και τα καλάμια γύρω τους· και σαν κοίταζαν ψηλά στο χλωμό ουρανό, το μάτι τους έπιανε αλλόκοτες ροζιασμένες μορφές, που σκυθρώπιαζαν σκοτεινά μες στο μισοσκόταδο και τους κοιτούσαν μοχθηρά απ' την ψηλή όχθη και τις άκρες του δάσους. Άρχισαν να αισθάνονται πως όλο αυτό το μέρος δεν ήταν πραγματικό κι ότι παραπατούσαν σ' ένα απειλητικό όνειρο που δεν είχε ξύπνημα.

Εκεί που ένιωσαν τα πόδια τους ν' αργοπατούν και να σταματούν, πρόσεξαν πως η γη ανηφόριζε μαλακά. Το νερό άρχισε να μουρμουρίζει. Μες στο σκοτάδι διάκριναν την άσπρη λάμψη από αφρό, στο μέρος που το ποτάμι έπεφτε πάνω από ένα καταρράκτη. Έπειτα, ξαφνικά, τα δέντρα τέλειωσαν κι η ομίχλη έμεινε πίσω. Βγήκαν απ' το Δάσος και βρήκαν μια απλωσιά όλο χορτάρι μπροστά τους. Ο ποταμός τώρα μικρός και γοργός πηδούσε χαρούμενα προς τα κάτω για να τους συναντήσει, γυαλίζοντας εδώ κι εκεί στο φως των αστεριών, που έλαμπαν κιόλας στον ουρανό.

Το χορτάρι κάτω απ' τα πόδια τους ήταν ομαλό και κοντό, λες και το

είχαν κουρέψει ή ξυρίσει. Οι άκρες του Δάσους ήταν κουρεμένες και περιποιημένες σαν φράχτης. Το μονοπάτι φαινόταν τώρα καθαρά μπροστά τους, καλοφτιαγμένο και σημαδεμένο με πέτρες δεξιά κι αριστερά. Ανέβαινε στριφτά στην κορφή ενός μικρού λόφου όλο χλόη, που ήταν τώρα γκρίζος στη χλωμή αστροφεγγιά της νύχτας· κι εκεί ψηλά, από πάνω τους ακόμα, σε μια πλαγιά πιο πέρα, είδαν να λάμπουν τα φώτα ενός σπιτιού. Το μονοπάτι ξανακατηφόρισε κι ύστερα ανηφόρισε ακολουθώντας την ομαλή λοφοπλαγιά, στρωμένη με χλόη, οδηγώντας προς το φως. Ξαφνικά μια πλατιά κίτρινη ακτίνα ξεχύθηκε στραφτερή από μια πόρτα που άνοιξε. Εκεί μπροστά τους ήταν το σπίτι του Τομ Μπομπαντίλ πάνω στο λόφο. Πίσω είχε μια απόκρημνη πλαγιά γκρίζα και γυμνή, και πέρα απ' αυτήν, οι σκιές της Κοιλάδας των Θολωτών Τάφων χάνονταν μακριά στην ανατολή.

Όλοι, χόμπιτ και πόνυ, ζωήρεψαν το βήμα. Η μισή τους κούραση κι όλοι τους οι φόβοι είχαν κιόλας φύγει. *Ε! Όλοι εδώ!* ξεχύθηκε έξω το τραγούδι να τους υποδεχτεί.

Ε! Τρέξτε, ντέρι ντολ! Πού αργήσατε, μικροί μου!
Χόμπιτ! Πόνυ! Κάντε γρήγορα, παιδιά!
Γιατί, όπα, ντέρι ντολ, καλοί μου!
Ο Τομ ο Μπομπαντίλ πολύ τα πάρτι αγαπά.

Και τότε μια άλλη κρυσταλλένια φωνή, νέα και γέρικη μαζί, σαν την Άνοιξη, σαν το τραγούδι χαρούμενου νερού που κυλάει μες στη νύχτα, αφού πέρασε την ηλιόλουστη μέρα του στους λόφους, ήρθε σαν ασήμι που κυλά να τους συναντήσει:

Ελάτε ν' αρχίσουμε όλοι μαζί τραγούδι για ομίχλες και βροχές.
Για ήλιο κι αστέρια, φεγγάρι, ουρανό, συννεφιές.
Γι' αχτίδες στα λούλουδα πάνω να πούμε.
Για δροσοσταλίδες, διαμάντια στο χόρτο, σα δούμε.
Για τις καλαμιές και τ' αγέρι ψηλά στ' ανηφόρι.
Για τον Τομ τον Μπομπαντίλ και της Ποταμιάς την Κόρη!

Και μ' αυτό το τραγούδι οι χόμπιτ στάθηκαν στο κατώφλι κι ένα χρυσαφένιο φως ήταν παντού γύρω τους.

Κεφάλαιο VII

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΤΟΜ ΜΠΟΜΠΑΝΤΙΛ

Οι τέσσερις χόμπιτ πέρασαν το μεγάλο πέτρινο πλατύσκαλο και σταμάτησαν ανοιγοκλείνοντας τα μάτια. Βρέθηκαν σ' ένα μακρύ χαμηλό δωμάτιο γεμάτο φως από λάμπες που κρέμονταν απ' τα δοκάρια του ταβανιού. Στο τραπέζι, που ήταν από σκούρο γυαλισμένο ξύλο, υπήρχαν πολλά κεριά, ψηλά και κίτρινα, με ζωηρή φλόγα.

Σ' ένα κάθισμα, στην άλλη άκρη του δωματίου απέναντι στην εξώπορτα, καθόταν μια γυναίκα. Τα μακριά ξανθά μαλλιά της κυμάτιζαν στους ώμους της· το φόρεμά της ήταν πράσινο, πράσινο σαν τις μικρές καλαμιές, κεντημένο μ' ασημένιες χάντρες από δροσοσταλίδες. Η ζώνη της ήταν χρυσή κι έμοιαζε αλυσίδα από κρινάκια δεμένα με τα χλωμά γαλάζια μάτια των μη-με-λησμόνει. Γύρω στα πόδια της, μέσα σε πλατύστομα πήλινα βάζα, πράσινα και καφετιά, έπλεαν κάτασπρα νούφαρα, έτσι που φαινόταν λες και καθόταν σε θρόνο στη μέση μιας λιμνούλας.

– Ελάτε μέσα, καλοί μου ξένοι! είπε· κι όπως μίλησε κατάλαβαν πως ήταν δική της η κρυσταλλένια φωνή που είχαν ακούσει να τραγουδά.

Έκαναν μερικά δειλά βήματα μέσα στο δωμάτιο κι άρχισαν να υποκλίνονται, νιώθοντας παράξενη έκπληξη και δειλία σαν κάποιους που, χτυπώντας την πόρτα μιας καλύβας να ζητήσουν ένα ποτήρι νερό, βλέπουν να τους ανοίγει μια νέα κι όμορφη ξωτικοβασίλισσα, ντυμένη μ' αληθινά λουλούδια. Μα πριν προλάβουν να πουν τίποτα, πετάχτηκε ανάλαφρα πάνω και, περνώντας πάνω απ' τα βάζα με τα νούφαρα, έτρεξε γελώντας προς το μέρος τους· κι όπως έτρεχε, το φόρεμά της θρόιζε σιγανά σαν το αγέρι στις λουλουδιασμένες όχθες του ποταμού.

– Ελάτε, καλοί μου! είπε, παίρνοντας το Φρόντο απ' το χέρι. Γελάστε και χαρείτε. Εγώ είμαι η Χρυσομουριά, η κόρη της Ποταμιάς.

Ύστερα πέρασε ανάλαφρη, έκλεισε την πόρτα, γύρισε την πλάτη της σ' αυτή κι άπλωσε τ' άσπρα της χέρια.

– Ας κλείσουμε έξω τη νύχτα, είπε. Γιατί ίσως ακόμα να φοβάστε την

ομίχλη και τις δεντροσκιές, το βαθύ νερό και τ' ανήμερα πράγματα. Μη φοβάστε τίποτα! Γιατί απόψε βρίσκεστε κάτω απ' τη στέγη του Τομ Μπομπαντίλ.

Οι χόμπιτ την κοίταζαν όλο θαυμασμό· κι αυτή τους κοίταζε έναν έ-ναν και χαμογελούσε.

— Πεντάμορφη δέσποινα Χρυσομουριά! είπε τέλος ο Φρόντο, νιώθοντας την καρδιά του να συγκινείται από μια αγαλλίαση που δεν μπορούσε να την καταλάβει.

Στεκόταν, όπως είχε αρκετές φορές σταθεί, μαγεμένος απ' τις όμορφες φωνές των Ξωτικών· αλλά η τωρινή μαγεία ήταν διαφορετική: η απόλαυ-ση ήταν μικρότερη στο ύψος και λιγότερο διαπεραστική, αλλά πιο βαθιά και πιο κοντά στη θνητή του καρδιά· θαυμαστή όχι όμως και ξένη.

— Πεντάμορφη δέσποινα Χρυσομουριά! είπε ξανά. Τώρα η χαρά, η κρυμμένη στα τραγούδια που ακούσαμε, μου αποκαλύφθηκε.

Λυγερή σαν το κλαράκι της ιτιάς, διάφανη σαν τα νερά τα κρύα!
Καλαμιά της Ποταμιάς, φυλλαράκι πράσινο, όμορφη Κυρία!
Καλοκαίρι κι άνοιξη κι άνοιξη πάλι ξανά!
Αγέρι μες στις φυλλωσιές, Χρυσομουριά Κυρά!

Απότομα σταμάτησε και κόμπιασε, κατάπληκτος που άκουγε τον εαυ-τό του να ξεστομίζει τέτοια πράγματα. Η Χρυσομουριά όμως γέλασε.

— Καλωσορίσατε! είπε. Δεν είχα ακουστά πως ο κόσμος του Σάιρ ήταν τόσο γλυκομίλητος. Αλλά βλέπω πως είσαι φίλος των Ξωτικών· μου το λένε το φως στα μάτια σου κι ο αχός της φωνής σου. Τι χαρούμενη συνά-ντηση! Τώρα καθίστε να περιμένετε τον κύριο του σπιτιού! Δε θ' αργήσει. Φροντίζει τα κουρασμένα ζώα σας.

Οι χόμπιτ κάθισαν μετά χαράς σε χαμηλές ψάθινες καρέκλες. Κι όσο η Χρυσομουριά ετοίμαζε το τραπέζι, την παρακολουθούσαν με τα μάτια, γιατί η λυγερή χάρη στις κινήσεις της τους γέμιζε με μια ήρεμη απόλαυση. Από κάπου πίσω απ' το σπίτι ακούγονταν τραγούδια. Πότε πότε έπιανε τ' αυτί τους, ανάμεσα σε πολλά *τράλα λα* και *τράλα λι λίλο*, να επαναλαμβά-νονται οι λέξεις:

Ο γερο-Τομ είν' ζωηρός, τράλα λι λαλάκι.
Κίτρινες οι μπότες του, γαλάζιο το σακάκι!

— Πεντάμορφη δέσποινα! ξανάπε ο Φρόντο σε λιγάκι. Πες μου, αν η ερώτησή μου δε σου φαίνεται ανόητη, ποιος είν' ο Τομ Μπομπαντίλ;

— Είναι αυτός, είπε η Χρυσομουριά, σταματώντας τις γοργές κινήσεις της και χαμογελώντας.

Ο Φρόντο την κοίταξε ερωτηματικά.

— Είναι όπως τον είδατε, είπε, απαντώντας στη ματιά του. Είναι ο Κύριος των δασών, των νερών και των λόφων.

— Δηλαδή όλ' αυτά τα παράξενα μέρη είναι δικά του;

— Όχι, καθόλου! απάντησε και το χαμόγελό της έσβησε. Αυτό, αλήθεια, θα ήταν βάρος, πρόσθεσε σε χαμηλό τόνο, λες και το 'λεγε στον εαυτό της. Τα δέντρα και τα χορτάρια κι όλα όσα φυτρώνουν ή ζουν στη γη, ανήκουν το καθένα στον εαυτό του. Ο Τομ Μπομπαντίλ είναι ο Κύριος. Κανείς ποτέ δεν έχει πιάσει το γέρο-Τομ σαν περπατά στο δάσος, σαν περνά τα νερά ή πηδά στις λοφοκορφές στο φως ή στο σκοτάδι. Δε φοβάται τίποτα. Ο Τομ Μπομπαντίλ είναι Κύριος.

Μια πόρτα άνοιξε κι ο Τομ Μπομπαντίλ μπήκε μέσα. Τώρα δε φορούσε καπέλο και τα πλούσια καστανά του μαλλιά ήταν στολισμένα με φθινοπωρινά φύλλα. Γέλασε και, πηγαίνοντας στη Χρυσομουριά, την έπιασε απ' το χέρι.

— Αυτή εδώ είναι η ωραία μου η κυρά! είπε κι υποκλίθηκε στους χόμπιτ. Είναι η Χρυσομουριά μου, ντυμένη στ' ασημοπράσινα, με λουλούδια στη ζώνη! Είναι στρωμένο το τραπέζι; Βλέπω κίτρινη κρέμα και κερήθρα, άσπρο ψωμί και βούτυρο· γάλα, τυρί και χόρτα κι ώριμες φρεσκομαζεμένες φράουλες. Είναι αρκετά; Είναι το δείπνο έτοιμο;

— Είναι, είπε η Χρυσομουριά. αλλά μήπως δεν είναι οι ξένοι;

Ο Τομ χτύπησε τα χέρια του και φώναξε:

— Τομ, Τομ! οι ξένοι σου είναι κουρασμένοι κι εσύ παραλίγο να το ξεχάσεις! Ελάτε τώρα, καλοί μου φίλοι, κι ο Τομ θα σας φροντίσει! Θα καθαρίσετε τα λερωμένα χέρια σας και θα πλύνετε τα κουρασμένα πρόσωπά σας· θα πετάξετε τις λασπωμένες μπέρτες σας και θα χτενίσετε τα μπερδεμένα σας μαλλιά!

Άνοιξε την πόρτα και τον ακολούθησαν σ' ένα μικρό διάδρομο που έστριβε απότομα. Έφτασαν σ' ένα χαμηλό δωμάτιο με λοξό ταβάνι (φαινόταν σαν προσθήκη, χτισμένη στη βορινή άκρη του σπιτιού). Οι τοίχοι ήταν πέτρινοι, σκεπασμένοι όμως αρκετά με πράσινα παραπετάσματα και κίτρινες κουρτίνες. Το πάτωμα ήταν πλακόστρωτο και σκεπασμένο με φρέσκα βούρλα. Στη μια πλευρά είχε τέσσερα μαλακά στρώματα στο πάτωμα, σκεπασμένα με άσπρες κουβέρτες. Στον απέναντι τοίχο είχε ένα μακρύ πάγκο γεμάτο πήλινες λεκάνες και δίπλα στεκόνταν καφετιά κανάτια γεμάτα νερό, κρύο ή ζεστό αχνιστό. Δίπλα σε κάθε κρεβάτι είχε μαλακές πράσινες παντόφλες.

Δεν πέρασε πολλή ώρα κι οι χόμπιτ, πλυμένοι και φρεσκαρισμένοι, κάθισαν στο τραπέζι, δυο στην κάθε πλευρά, ενώ στο πάνω και στο κάτω μέρος κάθονταν η Χρυσομουριά κι ο Τομ. Το δείπνο ήταν χαρούμενο και

κράτησε πολλή ώρα. Αν και οι χόμπιτ έφαγαν, όπως μόνο ξελιγωμένοι απ' την πείνα χόμπιτ μπορούν να φάνε, δεν έλειψε τίποτα. Το ποτό στις κούπες τους φαινόταν να είναι καθαρό κρύο νερό, κατέβαινε όμως μέσα τους σαν κρασί κι ελευθέρωνε τις φωνές τους. Και ξαφνικά κατάλαβαν πως τραγουδούσαν χαρούμενα, λες κι αυτό να ήταν πιο φυσικό απ' το να μιλούν.

Τέλος, ο Τομ κι η Χρυσομουριά σηκώθηκαν και μάζεψαν το τραπέζι στα γρήγορα. Είπαν στους ξένους να καθίσουν ήσυχοι και τους έβαλαν σε καρέκλες μ' ένα σκαμνάκι στον καθένα για τα κουρασμένα τους πόδια. Μπροστά τους η φωτιά στο μεγάλο τζάκι έκαιγε με μια γλυκιά μυρωδιά, λες κι έκαιγε ξύλα μηλιάς. Όταν όλα μπήκαν στη θέση τους, έσβησαν όλα τα φώτα στο δωμάτιο εκτός από μια λάμπα και δυο κεριά δεξιά κι αριστερά στο τζάκι. Η Χρυσομουριά τότε ήρθε και στάθηκε μπροστά τους κρατώντας ένα κερί κι ευχήθηκε στον καθένα χωριστά καληνύχτα κι ύπνο βαθύ.

— Ειρήνη μαζί σας, είπε, ως το πρωί. Μη δίνετε σημασία στους θορύβους της νύχτας. Γιατί τίποτα δεν περνάει την πόρτα και το παράθυρο εδώ, εκτός απ' το φως του φεγγαριού και των αστεριών και τον άνεμο που έρχεται απ' την κορφή του λόφου. Καληνύχτα!

Βγήκε έξω απ' το δωμάτιο μ' ένα φέγγος κι ένα θρόισμα. Τα βήματά της ακούγονταν σαν το νερό που κυλάει μαλακά, κατεβαίνοντας το λόφο, πάνω από δροσερές πέτρες μες στην ήσυχη νύχτα.

Ο Τομ καθόταν για κάμποση ώρα πλάι τους σιωπηλός, ενώ αυτοί προσπαθούσαν να βρουν αρκετό κουράγιο να κάνουν μια απ' τις πολλές ερωτήσεις που σκόπευαν την ώρα του δείπνου. Ο ύπνος μαζεύτηκε στα βλέφαρά τους. Τέλος, μίλησε ο Φρόντο.

— Με άκουσες που φώναζα, Κύριε, ή σ' έφερε η τύχη εκείνη ακριβώς την ώρα;

Ο Τομ κουνήθηκε σαν κάποιος που τον ξυπνούν την ώρα που βλέπει κάποιο ευχάριστο όνειρο.

— Ε, τι; είπε. Να σ' άκουσα να φωνάζεις; Όχι, δε σ' άκουσα: ήμουν αφοσιωμένος στο τραγούδι μου. Η τύχη μ' έφερε την ώρα εκείνη, αν αυτό το λες εσύ τύχη. Δεν το είχα σχεδιάσει εγώ, αν και σας περίμενα. Είχαμε μάθει νέα σας κι είχαμε ακούσει πως περιπλανιόσαστε. Μαντέψαμε πως δε θ' αργούσατε να κατεβείτε στο νερό: όλα τα μονοπάτια οδηγούν προς τα εκεί, κάτω στον Ελικοπόταμο. Η Γρια-Ιτιά ξέρει και τραγουδάει· κι είναι δύσκολο για τα μικρούλια να ξεφύγουν τους πονηρούς της λαβύρινθους. Αλλά ο Τομ είχε δουλειά εκεί, που δεν τολμούσε αυτή να εμποδίσει.

Ο Τομ έγειρε το κεφάλι λες και τον ξανάπαιρνε ο ύπνος· μα συνέχισε με τραγουδιστή φωνή:

Είχα δουλειά εκεί κάτω: να πάω να φέρω νούφαρα,
Πράσινα φύλλα, λούλουδα, χαρά για την Κυρά μου!

Τα τελευταία της χρονιάς πριν έρθει ο χειμώνας,
Στα πόδια της ν' ανθίζουνε ως να λαλήσει ο κούκος.
Σαν τελειώνει η χρονιά πάω, της τα μαζεύω,
Πλάι σε λιμνούλα καθαρή, στου Ελικοπόταμου την άκρη·
Πρώτα εκεί ανθίζουνε κι εκεί 'ναι τελευταία.
Στη λίμνη εκείνη αντάμωσα της Ποταμιάς την Κόρη,
Τη Χρυσομουριά, πεντάμορφη, στις πρασινάδες μέσα,
Να τραγουδάει, να χαίρεται, να φτερουγάει η καρδιά της!

Άνοιξε τα μάτια του και τους κοίταξε με μια άξαφνη γαλάζια λάμψη:

Κι αυτό σας βγήκε σε καλό — γιατί από δω και πέρα
Δε θα κατέβω χαμηλά στον ποταμό, στο δάσος·
Κι ώσπου να βγει η χειμωνιά, να 'ρθει το καλοκαίρι,
Δε θα διαβώ από κοντά στης Γρια-Ιτιάς το σπίτι,
Παρά σαν έρθει η άνοιξη και βγει για να χορέψει
Και πάει στη λίμνη να λουστεί της Ποταμιάς η Κόρη.

Έμεινε πάλι σιωπηλός· ο Φρόντο όμως δεν μπόρεσε να μην κάνει μια ακόμα ερώτηση: αυτή που πιο πολύ απ' όλες επιθυμούσε να βρει την απάντηση.

— Πες μας, Κύριε, είπε, για τη Γρια-Ιτιά. Τι είναι; Δεν έχω ξανακούσει ποτέ γι' αυτήν.

— Όχι, μην το κάνεις! είπαν ο Μέρι κι ο Πίπιν μαζί, ανακαθίζοντας απότομα. Όχι, τώρα! Όχι, ώσπου να ξημερώσει!

— Σωστά! είπε ο γέροντας. Τώρα είναι ώρα για ξεκούραση. Υπάρχουν μερικά πράγματα, που είναι τόσο απαίσια, που καλύτερα να μην τ' ακούει κανείς όταν το σκοτάδι σκεπάζει τη γη. Κοιμηθείτε ως το πρωί, ξεκουραστείτε στο μαξιλάρι! Μη φοβηθείτε κανένα νυχτερινό θόρυβο! Ούτε καμιά γκρίζα ιτιά!

Και με τα λόγια αυτά κατέβασε τη λάμπα και τη φύσηξε να σβήσει και αρπάζοντας από ένα κερί στο κάθε χέρι τούς οδήγησε έξω απ' το δωμάτιο.

Τα στρώματα και τα μαξιλάρια τους ήταν μαλακά σαν πούπουλο και οι κουβέρτες από άσπρο μαλλί. Δεν πρόλαβαν καλά καλά να πέσουν στα μαλακά κρεβάτια και να τραβήξουν τα ελαφρά σκεπάσματα πάνω τους κι αποκοιμήθηκαν.

Τα μεσάνυχτα ο Φρόντο βρέθηκε σ' ένα όνειρο δίχως φως. Έπειτα είδε το καινούριο φεγγάρι να βγαίνει· στο λιγοστό του φως είδε να ορθώνεται μπροστά του ένας μαύρος πέτρινος τοίχος, που είχε μια καμάρα σαν μεγάλη πύλη. Του φάνηκε του Φρόντο πως σηκώθηκε ψηλά και, περνώ-

ντας από πάνω, είδε πως ο πέτρινος τοίχος ήταν ένας κύκλος από λόφους, που μέσα τους έκλειναν μια πεδιάδα. Στη μέση της πεδιάδας στεκόταν ένας βράχος ψηλός σαν καμπαναριό, που έμοιαζε με θεόρατο πύργο, που δεν ήταν όμως φτιαγμένος από χέρια. Στην κορφή του στεκόταν ένας άνθρωπος. Το φεγγάρι όπως ανέβαινε φάνηκε να κρέμεται για μια στιγμή πάνω απ' το κεφάλι του κι έλαμψε στα λευκά του μαλλιά, όπως τα φυσούσε ο άνεμος. Μέσ' απ' τη σκοτεινή πεδιάδα κάτω, ανέβαινε το κλάψιμο από θανατερές κι απαίσιες φωνές και τα ουρλιαχτά πολλών λύκων. Ξαφνικά μια σκιά, σαν θεόρατα φτερά, πέρασε μπρος απ' το φεγγάρι. Ο άνθρωπος σήκωσε τα χέρια του ψηλά κι ένα φως άστραψε απ' το ραβδί που κούνησε. Ένας πανίσχυρος αετός χαμήλωσε πετώντας και τον πήρε μακριά. Οι φωνές θρηνούσαν κι οι λύκοι αλυχτούσαν. Ακούστηκε ένα βουητό σαν δυνατός άνεμος που φυσούσε κι έφερνε το ποδοβολητό αλόγων που κάλπαζαν, κάλπαζαν, κάλπαζαν απ' την Ανατολή.

«Οι Μαύροι Καβαλάρηδες!» σκέφτηκε ο Φρόντο και ξύπνησε με το ποδοβολητό ν' αντηχεί ακόμα στ' αυτιά του. Αναρωτήθηκε αν θα ξανάβρισκε ποτέ το θάρρος ν' αφήσει την ασφάλεια αυτών των πέτρινων τοίχων. Ξάπλωσε ακίνητος κι αφουγκραζόταν· αλλά όλα τώρα ήταν σιωπηλά και τέλος γύρισε κι αποκοιμήθηκε ξανά ή μπορεί και να πλανήθηκε σε κάποιο άλλο όνειρο που το ξέχασε.

Στη μεριά του ο Πίπιν ήταν ξαπλωμένος κι έβλεπε ωραία όνειρα· αλλά τα όνειρά του άλλαξαν και στροφογύρισε μ' ένα βογκητό. Απότομα ξύπνησε, ή νόμισε πως ξύπνησε, άκουγε όμως ακόμα μες στο σκοτάδι το θόρυβο που είχε ταράξει τ' όνειρό του: *τιπ-ταπ, σκουίκ:* ο θόρυβος έμοιαζε σαν τα κλαδιά που τα ταράζει ο άνεμος, ακροδάχτυλα από κλαδιά που ξύνουν τον τοίχο και το παράθυρο: *κριτς, κριτς, κριτς*. Αναρωτήθηκε αν υπήρχαν ιτιές κοντά στο σπίτι· κι έπειτα απότομα είχε το τρομερό αίσθημα πως δε βρισκόταν καθόλου σ' ένα συνηθισμένο σπίτι, αλλά μέσα στην ιτιά κι άκουγε εκείνη την απαίσια ξερή και τριχτή φωνή να τον περιγελάει πάλι. Ανακάθισε και, νιώθοντας τα μαλακά μαξιλάρια να βουλιάζουν κάτω απ' τα χέρια του, ξάπλωσε πίσω πάλι ανακουφισμένος. Νόμιζε πως άκουσε τον απόηχο από λόγια μες στ' αυτιά του: Μη φοβάσαι τίποτα! Κοιμήσου ειρηνικά ως το πρωί. Μη δίνεις σημασία στους θορύβους της νύχτας! Ύστερα ξανακοιμήθηκε.

Ο Μέρι, στον ήσυχο ύπνο του, άκουσε το θόρυβο που κάνει το νερό σαν πέφτει: νερό που κυλούσε κάτω ήρεμα κι έπειτα άπλωνε, άπλωνε ασταμάτητα γύρω απ' όλο το σπίτι και γινόταν μια σκοτεινή λίμνη δίχως όχθες. Γουργούριζε κάτω απ' τους τοίχους κι ανέβαινε αργά μα σταθερά. «Θα πνιγώ, σκέφτηκε. Θα μπει μέσα και τότε θα πνιγώ». Ένιωσε πως βρισκόταν μέσα σ' ένα βάλτο μαλακό και γλοιώδη. Πετάχτηκε όρθιος και το πόδι του ακούμπησε στη γωνιά μιας παγωμένης σκληρής πλάκας στο πά-

τωμα. Τότε θυμήθηκε πού ήταν και ξάπλωσε πάλι. Και του φάνηκε πως άκουσε ή θυμήθηκε πως είχε ακούσει: Τίποτα δεν περνά απ' αυτές τις πόρτες εκτός απ' το φως του φεγγαριού και των αστεριών κι ο άνεμος που έρχεται απ' την κορφή του λόφου. Μια πνοή μυρωμένο αγέρι κούνησε την κουρτίνα. Ανάσανε βαθιά κι αποκοιμήθηκε πάλι.

Ο Σαμ, απ' όσο μπορούσε να θυμηθεί, κοιμήθηκε όλη τη νύχτα σαν κούτσουρο, βαθιά κι απολαυστικά, αν τα κούτσουρα κοιμούνται απολαυστικά.

Ξύπνησαν κι οι τέσσερις μαζί στο φως του πρωινού. Ο Τομ τριγύριζε μες στο δωμάτιο σφυρίζοντας σαν ψαρόνι. Όταν τους άκουσε να κουνιόνται, χτύπησε τα χέρια του παλαμάκια και φώναξε:

— Ε! Εμπρός, τράλα λο! Τράλα λι λίλο! Καρδούλες μου!

Άνοιξε τις κίτρινες κουρτίνες κι οι χόμπιτ είδαν πως σκέπαζαν παράθυρα στο πάνω και στο κάτω μέρος του δωματίου, που το ένα έβλεπε στην ανατολή και το άλλο στη δύση.

Πετάχτηκαν πάνω φρέσκοι φρέσκοι. Ο Φρόντο έτρεξε στο ανατολικό παράθυρο και βρέθηκε να κοιτάζει τον κήπο της κουζίνας, γκρίζο απ' τη δροσιά. Μισοπερίμενε να δει χλόη, που να φτάνει ως τους τοίχους, σημαδεμένη από πέταλα αλόγων. Στην πραγματικότητα όμως τη θέα την έκοβαν μια σειρά ψηλές φασολιές πάνω σε καλάμια· αλλά από πάνω και πέρα μακριά τους, υψωνόταν η γκρίζα μορφή του λόφου εκεί που έβγαινε ο ήλιος. Το πρωινό ήταν χλωμό: στην Ανατολή, πίσω απ' τα σύννεφα που μοιάζαν σκοινιά με λερωμένο μαλλί βαμμένο κόκκινο στις άκρες, βρίσκονταν κίτρινες θάλασσες που λαμπύριζαν. Ο ουρανός προμηνούσε βροχή· το φως όμως γρήγορα δυνάμωνε και τα κόκκινα λουλούδια στις φασολιές άρχισαν ν' ανάβουν πάνω στα βρεγμένα πράσινα φύλλα.

Ο Πίπιν κοίταξε έξω απ' το δυτικό παράθυρο κι είδε κάτω μια λίμνη από ομίχλη. Το Δάσος ήταν κρυμμένο μέσα σ' αυτήν. Ήταν λες και κοίταζες από ψηλά μια κατηφορική ταράτσα από σύννεφα. Είχε ένα άνοιγμα σαν κανάλι στα μέρη που η ομίχλη είχε σπάσει κι είχε σχηματίσει λοφία και κύματα στην κοιλάδα του Ελικοπόταμου. Το ρυάκι κατέβαινε τρέχοντας το λόφο αριστερά και χανόταν στις σκιές. Μπροστά είχε έναν ανθόκηπο μ' ένα φράχτη από κουρεμένους θάμνους, γεμάτο ασημοδίχτυα κι ύστερα γκρίζα κομμένη χλόη, χλωμή απ' τις δροσοσταλίδες. Πουθενά δε φαινόταν ιτιά.

— Καλημέρα, φίλοι μου! φώναξε ο Τομ, ανοίγοντας διάπλατα το ανατολικό παράθυρο.

Ο αέρας μπήκε μέσα δροσερός φέρνοντας τη μυρωδιά της βροχής.

— Ο ήλιος δε θα μας δείξει και πολύ το πρόσωπό του σήμερα, νομίζω.

Είχα βγει έξω βόλτα πηδώντας στις λοφοκορφές απ' την ώρα που φάνηκε η γκρίζα αυγή και μυριζόμουν τον αέρα και τον καιρό, το βρεγμένο χορτάρι στα πόδια μου και τον υγρό ουρανό πάνωθέ μου. Ξύπνησα τη Χρυσομουριά τραγουδώντας της κάτω απ' το παράθυρο· μα τίποτα δεν ξυπνάει τους χόμπιτ νωρίς το πρωί. Ξυπνούν οι μικρούληδες τη νύχτα μες στο σκοτάδι και κοιμούνται σα φανεί το φως! Τρίλα λα λίλο! Ξυπνήστε τώρα, φίλοι μου! Ξεχάστε τους θόρυβους της νύχτας. Τρίλι λο! Τρίλα λα! Καρδούλες μου! Αν βιαστείτε, θα βρείτε φαΐ στο τραπέζι. Αν αργήσετε, θα βρείτε χόρτα και βρόχινο νερό!

Δε χρειάζεται να το πούμε — όχι πως η φοβέρα του Τομ φαινόταν και πολύ σοβαρή — μα οι χόμπιτ βιάστηκαν και δεν άφησαν το τραπέζι ως αργά και μόνο σαν άρχισε να δείχνει κάπως αδειανό. Ούτε ο Τόμ ούτε η Χρυσομουριά ήταν εκεί. Ο Τομ ακουγόταν να πηγαίνει πέρα δώθε στο σπίτι, να κάνει φασαρία στην κουζίνα, ν' ανεβοκατεβαίνει τα σκαλιά και να τραγουδά πότε εδώ και πότε έξω. Το δωμάτιο έβλεπε δυτικά προς την καταχνιασμένη κοιλάδα κάτω και το παράθυρο ήταν ανοιχτό. Νερό έσταζε από την άκρη της ψαθωτής στέγης από πάνω. Πριν τελειώσουν το πρωινό τους, τα σύννεφα είχαν μαζευτεί σχηματίζοντας μια αδιάσπαστη σκεπή και μια γκρίζα βροχή άρχισε να πέφτει κατακόρυφη και σταθερή. Πίσω απ' την πυκνή κουρτίνα της το Δάσος ήταν τελείως κρυμμένο.

Εκεί που κοίταζαν έξω απ' το παράθυρο άκουσαν να πέφτει μαλακά λες και κυλούσε κάτω η βροχή από ψηλά, την καθάρια φωνή της Χρυσομουριάς από πάνω. Μπορούσαν ν' ακούσουν ελάχιστες λέξεις μόνο, αλλά ήταν φανερό πως το τραγούδι ήταν το τραγούδι της βροχής, γλυκό σαν τις μπόρες σε διψασμένους λόφους, που λέει την ιστορία ενός ποταμού, απ' την πηγή στα ψηλώματα μέχρι τη Θάλασσα κάτω μακριά. Οι χόμπιτ άκουγαν μαγεμένοι· κι ο Φρόντο ένιωθε χαρά μες στην καρδιά του κι ευλογούσε τον καλόβουλο καιρό γιατί τους καθυστερούσε την αναχώρηση. Η σκέψη πως θα έφευγαν τον βάραινε απ' τη στιγμή που ξύπνησε· αλλά μάντεψε πως δε θα προχωρούσαν παρακάτω εκείνη τη μέρα.

Ο άνεμος ψηλά γύρισε δυτικός και μεγαλύτερα σύννεφα κύλησαν και ξέχυσαν τη βροχή τους στα γυμνά κεφάλια της Κοιλάδας. Τίποτα δε φαινόταν στο σπίτι ολόγυρα εκτός απ' το νερό που έπεφτε. Ο Φρόντο στάθηκε κοντά στο ανοιχτό παράθυρο και κοιτούσε το άσπρο σαν την κιμωλία μονοπάτι να γίνεται ένας μικρός γαλατένιος ποταμός και να κυλάει παφλάζοντας στην κοιλάδα κάτω. Ο Τομ Μπομπαντίλ ήρθε τριποδίζοντας πίσω απ' τη γωνιά του σπιτιού, ανεμίζοντας τα χέρια του λες κι έδιωχνε τη βροχή. Και στ' αλήθεια, σαν πήδηξε το κατώφλι, φαινόταν εντελώς στεγνός, εκτός απ' τις μπότες του, που τις έβγαλε και τις έβαλε στη γωνιά στο τζάκι.

Μετά κάθισε στην πιο μεγάλη καρέκλα και φώναξε τους χόμπιτ να μαζευτούν γύρω του.

— Σήμερα είναι η μέρα της μπουγάδας της Χρυσομουριάς, είπε, και της γενικής φθινοπωριάτικης καθαριότητας. Πολύ υγρή για χόμπιτ — ας ξεκουραστούν όσο μπορούν! Είναι καλή μέρα για μεγάλες ιστορίες, για ερωτήσεις κι απαντήσεις· γι' αυτό ο Τομ θ' αρχίσει την κουβέντα.

Τους είπε τότε πολλές αξιόλογες ιστορίες, μερικές φορές λες και μισομιλούσε στον εαυτό του κι άλλοτε κοιτώντας τους ξαφνικά με ζωηρά γαλάζια μάτια κάτω απ' τα πυκνά του φρύδια. Συχνά η φωνή του γινόταν τραγούδι κι αυτός σηκωνόταν απ' την καρέκλα του και χόρευε γύρω γύρω. Τους είπε ιστορίες για μέλισσες και λουλούδια, για τις συνήθειες των δέντρων, για τα παράξενα πλάσματα του Δάσους, για πονηρά και καλά πλάσματα, για πλάσματα φιλικά και πλάσματα εχθρικά, για πλάσματα σκληρά και καλοσυνάτα και για μυστικά κρυμμένα κάτω από τα βάτα.

Όπως άκουγαν, άρχισαν να καταλαβαίνουν για τις ζωές του Δάσους, ξεχωριστές απ' αυτούς και, στ' αλήθεια, να νιώθουν τον εαυτό τους ξένο εκεί που όλα τ' άλλα ήταν στο σπίτι τους. Μέσα στα λόγια του συνεχώς μπαινόβγαινε η Γρια-Ιτιά κι ο Φρόντο έμαθε τώρα αρκετά ώστε να είναι ικανοποιημένος· δηλαδή περισσότερα από αρκετά, γιατί η ιστορία δεν ήταν πολύ ευχάριστη. Τα λόγια του Τομ ξεγύμνωναν τις καρδιές των δέντρων και τις σκέψεις τους, που συχνά ήταν σκοτεινές και παράξενες, γεμάτες μίσος για ό,τι περπατάει ελεύθερο στη γη, μασώντας, δαγκώνοντας, σπάζοντας, κλαδεύοντας, καίγοντας: καταστροφείς και κλέφτες. Δεν το λένε «τό Παλιό το Δάσος» χωρίς λόγο. Ήταν πραγματικά αρχαίο, απομεινάρι από απέραντα λησμονημένα δάση· και μέσα του ζούσαν ακόμα και δε γερνούσαν πιο γρήγορα απ' τους λόφους, οι πατεράδες των πατεράδων των δέντρων, που θυμόντουσαν τους καιρούς που ήταν κυρίαρχοι. Τ' αμέτρητά τους χρόνια τους είχαν γεμίσει με περηφάνια, με βαθιά ριζωμένη σοφία και με μοχθηρία. Αλλά κανένα δεν ήταν πιο επικίνδυνο απ' τη Μεγάλη Ιτιά: η καρδιά της ήταν σάπια, μα η δύναμή της ολοζώντανη· κι ήταν πανούργα κι εξουσίαζε τους ανέμους με το τραγούδι της κι η σκέψη της διέτρεχε τα δάση κι απ' τις δυο μεριές του ποταμού. Το γκρίζο διψασμένο της πνεύμα έπαιρνε δύναμη απ' τη γη κι απλωνόταν με ψιλές ριζοκλωστές στο χώμα και μ' αόρατα κλαδιά-δάχτυλα στον αέρα, μέχρι που είχε κάτω απ' την εξουσία της σχεδόν όλα τα δέντρα του Δάσους, απ' το Φράχτη ως την Κοιλάδα.

Απότομα η κουβέντα του Τόμ άφησε τα δάση κι ανέβηκε πηδηχτά το μικρό ρυάκι, πέρασε πάνω απ' τον αφρισμένο καταρράκτη, πάνω από βότσαλα και λειασμένες πέτρες, μπήκε ανάμεσα σε μικρά λουλούδια, στο χαμηλό χορτάρι και σ' υγρές χαραματιές κι έφτασε τέλος στην Κοιλάδα. Άκουσαν για τους Μεγάλους Θολωτούς Τάφους και τους πράσινους

φτιαχτούς λόφους-τύμβους και για τους πέτρινους κύκλους πάνω στους λόφους και τις μικρές κοιλάδες ανάμεσα στους λόφους. Κοπάδια πρόβατα βέλαζαν. Πράσινοι κι άσπροι τοίχοι υψώθηκαν. Στα ψηλώματα κάστρα. Βασιλιάδες μικρών βασιλείων πολεμούσαν ανάμεσά τους κι ο νέος Ήλιος έλαμπε σαν φωτιά στο κόκκινο μέταλλο των καινούριων κι αχόρταγων σπαθιών τους. Ήρθαν νίκες κι ήττες κι οι πύργοι έπεσαν, τα κάστρα κάηκαν κι οι φλόγες έφτασαν ψηλά στον ουρανό. Χρυσάφι σωρός στα φέρετρα των νεκρών βασιλιάδων και βασιλισσών· και μικροί λόφοι-τύμβοι τους σκέπασαν, οι πόρτες έκλεισαν· και τα χόρτα τα σκέπασαν όλα. Τα πρόβατα βόσκησαν για λίγο το χορτάρι, μα γρήγορα οι λόφοι ερήμωσαν πάλι. Μια σκιά ήρθε από μέρη μακρινά και σκοτεινά και τα κόκαλα ταράχτηκαν στους θολωτούς τάφους. Βρικόλακες διάβαιναν τώρα στις μικρές κοιλάδες και σπηλιές και δαχτυλίδια κροτάλιζαν στα παγωμένα δάχτυλα και χρυσές αλυσίδες στον άνεμο. Οι πέτρινοι κύκλοι χαμογελούσαν ειρωνικά μέσ' απ' τη γη σαν σπασμένα δόντια στο φως του φεγγαριού.

Οι χόμπιτ αναρρίγησαν. Ακόμα και στο Σάιρ είχε φτάσει η φήμη των βρικολάκων της Κοιλάδας των Θολωτών Τάφων, πέρα από το Δάσος. Μα δεν ήταν απ' τις ιστορίες που ήθελαν ν' ακούν οι χόμπιτ, ακόμα και καθισμένοι αναπαυτικά κοντά στο τζάκι. Οι τέσσερις τώρα θυμήθηκαν ξαφνικά αυτό, που η χαρά τούτου του σπιτικού είχε διώξει απ' το μυαλό τους: πως το σπίτι του Τομ Μπομπαντίλ φώλιαζε ακριβώς κάτω από τη ράχη αυτών των φοβερών λόφων. Έχασαν το μίτο της ιστορίας και κουνήθηκαν ανήσυχα στις θέσεις τους, λοξοκοιτάζοντας ο ένας τον άλλο.

Όταν έδωσαν προσοχή πάλι, βρήκαν πως ο Τομ είχε πλανηθεί σε παράξενες περιοχές πέρα απ' τις αναμνήσεις τους και πέρα απ' ό,τι μπορούσαν να φανταστούν στον ξύπνιο τους, σε καιρούς που ο κόσμος ήταν πλατύτερος κι οι θάλασσες έφταναν ανεμπόδιστες στις δυτικές ακτές· και συνέχιζε ο Τομ να ταξιδεύει στο παρελθόν τραγουδώντας για το πανάρχαιο φως των άστρων, τότε που μόνο οι πρόγονοι των Ξωτικών είχαν ξυπνήσει. Έπειτα σταμάτησε απότομα κι αυτοί είδαν πως έγερνε μπροστά το κεφάλι του λες και τον έπαιρνε ο ύπνος. Οι χόμπιτ κάθονταν ακίνητοι μπροστά του, μαγεμένοι· και φαινόταν λες και, κάτω απ' τη μαγεία των λόγων του, ο άνεμος να είχε σβήσει και τα σύννεφα στερέψει κι η μέρα είχε φύγει· σκοτεινιά είχε έρθει από Ανατολή και Δύση κι όλος ο ουρανός ήταν γεμάτος με το φως κάτασπρων αστεριών.

Ο Φρόντο δεν μπορούσε να πει αν είχαν περάσει ένα μερόνυχτο ή πολλά. Δεν ένιωθε ούτε πεινασμένος ούτε κουρασμένος, ήταν μόνο γεμάτος θαυμασμό. Τ' αστέρια έλαμπαν απ' το παράθυρο κι η σιωπή των ουρανών του φαινόταν πως ήταν ολόγυρά του. Μίλησε τέλος απ' το θαυμασμό του κι από έναν ξαφνικό φόβο γι' αυτή τη σιωπή.

— Ποιος είσαι, Κύριε; ρώτησε.

— Ε, τι; είπε ο Τομ κι ανακάθισε και τα μάτια του γυάλισαν στο μισοσκόταδο. Δεν το 'μαθες ακόμα τ' όνομά μου; Αυτό είναι η μοναδική απάντηση. Πες μου εσύ ποιος είσαι, μόνος, εσύ ο ίδιος με δίχως όνομα; Μα εσύ 'σαι νέος κι εγώ είμαι γέρος. Ο πιο γέρος, αυτό είμαι. Προσέξτε τα λόγια μου, φίλοι μου: ο Τομ ήταν εδώ πριν από το ποτάμι και τα δέντρα· ο Τομ θυμάται την πρώτη σταγόνα της βροχής και το πρώτο βελανίδι. Έφτιαξε μονοπάτια πριν απ' τους Μεγάλους Ανθρώπους κι είδε να φτάνουν οι μικρούληδες Άνθρωποι. Ήταν εδώ πριν απ' τους Βασιλιάδες και τα μνήματα και τους βρικόλακες. Όταν τα Ξωτικά πέρασαν το δρόμο προς τη Δύση, ο Τομ ήταν κιόλας εδώ, πριν να γυρίσουν οι θάλασσες. Γνώριζε το σκοτάδι κάτω απ' τ' άστρα τότε που δεν έκρυβε φόβους — πριν να 'ρθει ο Σκοτεινός Άρχοντας απέξω.

Μια σκιά φάνηκε να περνά μπροστά απ' το παράθυρο κι οι χόμπιτ έριξαν μια γρήγορη ματιά έξω από τα τζάμια. Όταν ξαναγύρισαν τα κεφάλια τους, η Χρυσομουριά στεκόταν πίσω στην πόρτα τριγυρισμένη από φως. Κρατούσε ένα κερί, προφυλάγοντας τη φλόγα του απ' το ρεύμα με την παλάμη της· και το φως ξεχυνόταν από μέσα της σαν το φως του ήλιου μέσα από ένα κοχύλι.

— Η βροχή τέλειωσε, είπε· και τα καινούρια νερά κατηφορίζουν, κάτω απ' το φως των άστρων. Τώρα ας χαρούμε κι ας γελάσουμε!

— Κι ας φάμε κι ας πιούμε! φώναξε ο Τομ. Οι μεγάλες ιστορίες φέρνουν δίψα. Κι όταν ακούς συνέχεια απ' το πρωί ως το βράδυ, σε πιάνει πείνα.

Μ' αυτά τα λόγια πετάχτηκε απ' την καρέκλα του και μ' έναν πήδο πήρε ένα κερί πάνω από το τζάκι και το άναψε στη φλόγα που κρατούσε η Χρυσομουριά· μετά άρχισε να χορεύει γύρω απ' το τραπέζι. Ξαφνικά βγήκε πηδώντας απ' την πόρτα κι εξαφανίστηκε.

Γρήγορα γύρισε κρατώντας ένα μεγάλο φορτωμένο δίσκο. Έπειτα ο Τομ κι η Χρυσομουριά έστρωσαν το τραπέζι· κι οι χόμπιτ κάθονταν μισοθαυμάζοντας και μισογελώντας: τόσο ωραία ήταν η χάρη της Χρυσομουριάς και τόσο χαρούμενα κι αλλόκοτα ήταν τα καμώματα του Τομ. Κι όμως, με κάποιο τρόπο, φαίνονταν να χορεύουν ένα χορό, χωρίς ο ένας να εμποδίζει τον άλλο, μέσα κι έξω στο δωμάτιο και γύρω γύρω στο τραπέζι. Κι ώσπου να πεις τρία το φαγητό και τα πιάτα και τα φώτα μπήκαν στη θέση τους. Το τραπέζι φεγγοβολούσε απ' τα κεριά, άσπρα και κίτρινα. Ο Τομ υποκλίθηκε στους ξένους του.

— Το φαγητό είναι έτοιμο, είπε η Χρυσομουριά.

Κι οι χόμπιτ τώρα είδαν πως ήταν ντυμένη ολόκληρη στα ασημένια, με ζώνη λευκή και τα παπούτσια της ήταν σαν τα λέπια των ψαριών. Ο Τομ όμως ήταν όλος γαλάζιος, γαλάζιος σαν τα φρεσκοπλυμένα απ' τη βροχή μη-με-λησμόνει κι οι κάλτσες του ήταν πράσινες.

Ήταν ένα τραπέζι ακόμα καλύτερο κι απ' το προηγούμενο. Οι χόμπιτ, κάτω απ' τη μαγεία των λόγων του Τομ, μπορεί και να είχαν χάσει ένα γεύμα ή και περισσότερα, μα όταν το φαγητό βρέθηκε μπροστά τους, τους φάνηκε πως είχαν απ' την περασμένη βδομάδα να φάνε. Για λίγο ούτε τραγουδούσαν ούτε καν πολυμιλούσαν, αλλ' αφοσιώθηκαν προσεχτικά στη δουλειά. Μα ύστερα από λίγη ώρα οι καρδιές κι η διάθεσή τους έφτιαξαν πάλι κι οι φωνές τους αντήχησαν εύθυμες και γελαστές.

Αφού έφαγαν, η Χρυσομουριά τους είπε πολλά τραγούδια, τραγούδια που ξεκινούσαν εύθυμα πάνω στους λόφους κι έπεφταν μαλακά στη σιωπή. Και στις σιωπές έβλεπαν με τη φαντασία τους λίμνες και νερά, πιο πλατιά απ' ό,τι ήξεραν και, σκύβοντας μέσα, έβλεπαν τον ουρανό από κάτω και τ' άστρα σαν διαμάντια στα βάθη του. Τότε γι' άλλη μια φορά τους ευχήθηκε, στον καθένα ξεχωριστά, καληνύχτα και τους άφησε κοντά στο τζάκι. Τώρα όμως ο Τομ έδειχνε εντελώς ξύπνιος κι είχε ένα σωρό ερωτήσεις να κάνει.

Έδειχνε πως ήξερε κιόλας πολλά γι' αυτούς και τις οικογένειές τους, και στ' αλήθεια να γνωρίζει πολλά απ' όλη την ιστορία και τα γεγονότα του Σάιρ, πέρα βαθιά από μέρες που κι αυτοί οι ίδιοι οι χόμπιτ μόλις και τις θυμόνταν. Αυτό δεν τους προξενούσε έκπληξη πια· μα ο Τομ δεν τους έκρυψε πως χρωστούσε τις όψιμες γνώσεις του κυρίως στον Τσιφλικά Μάγκοτ, που φαινόταν να τον θεωρεί πρόσωπο πιο σπουδαίο απ' ό,τι είχαν φανταστεί.

— Έχει γη κάτω απ' τα γέρικά του πόδια και πηλό στα δάχτυλά του· σοφία στα κόκαλά του, και τα δυο του μάτια ανοιχτά, είπε ο Τομ.

Κι ήταν ακόμα φανερό πως ο Τομ είχε δοσοληψίες με τα Ξωτικά και φαινόταν πως, με κάποιο τρόπο, είχε πάρει νέα απ' τον Γκίλντορ σχετικά με τη φυγή του Φρόντο.

Κι αλήθεια τόσα πολλά ήξερε ο Τομ και τόσο επιδέξιες ήταν οι ερωτήσεις του, που ο Φρόντο βρέθηκε να του λέει για τον Μπίλμπο, για τις δικές του ελπίδες και τους φόβους του, περισσότερα απ' όσα είχε πει ποτέ του και στον Γκάνταλφ ακόμα. Ο Τομ κούνησε το κεφάλι του πάνω κάτω και μια λάμψη φάνηκε στα μάτια του σαν άκουσε για τους Καβαλάρηδες.

— Για δείξε μου αυτό το πολύτιμο το Δαχτυλίδι! είπε ξαφνικά στη μέση της ιστορίας.

Κι ο Φρόντο, με μεγάλη του έκπληξη, τράβηξε έξω την αλυσιδούλα απ' την τσέπη του και ξεκουμπώνοντας το Δαχτυλίδι το έδωσε αμέσως στον Τομ.

Αμέσως φάνηκε να μεγαλώνει όπως βρισκόταν για μια στιγμή στο μεγάλο μελαψό χέρι του. Τότε ξαφνικά το έβαλε στο μάτι του και γέλασε. Για μια στιγμή οι χόμπιτ είδαν το θέαμα, κωμικό και τρομαχτικό μαζί, του γαλάζιου ματιού να λάμπει μέσα από ένα χρυσό κύκλο. Έπειτα ο Τομ πέ-

ρασε το Δαχτυλίδι στην άκρη στο μικρό του δάχτυλο και το σήκωσε ψηλά στο φως των κεριών. Για μια στιγμή οι χόμπιτ δε βρήκαν τίποτα παράξενο σ' αυτό. Μετά τους κόπηκε η ανάσα. Ο Τομ δε φαινόταν να εξαφανίζεται καθόλου!

Ο Τομ ξαναγέλασε κι ύστερα στριφογύρισε το Δαχτυλίδι στον αέρα — κι αυτό άστραψε κι εξαφανίστηκε. Ο Φρόντο έβγαλε μια φωνή — κι ο Τομ έγειρε μπροστά και του το έδωσε πίσω μ' ένα χαμόγελο.

Ο Φρόντο το κοίταξε από κοντά κάπως ύποπτα (σαν κάποιον που έχει δανείσει κάτι σ' έναν ταχυδακτυλουργό). Ήταν το ίδιο το Δαχτυλίδι, τουλάχιστον έδειχνε το ίδιο και βάραινε το ίδιο: γιατί το Δαχτυλίδι εκείνο πάντα φαινόταν στο Φρόντο να ζυγίζει παράξενα βαρύ στο χέρι. Κάτι όμως τον έσπρωξε να βεβαιωθεί. Ήταν ίσως λιγάκι ενοχλημένος με τον Τομ που έδειχνε να παίρνει τόσο επιπόλαια κάτι, που ακόμα κι ο Γκάνταλφ θεωρούσε τόσο επικίνδυνα σπουδαίο. Περίμενε την κατάλληλη ευκαιρία, όταν η κουβέντα πήρε δρόμο πάλι κι ο Τομ του έλεγε μια αστεία ιστορία για ασβούς και τους παράξενους τρόπους τους — και τότε πέρασε το Δαχτυλίδι στο χέρι του.

Ο Μέρι γύρισε προς το μέρος του να πει κάτι και τινάχτηκε κι έπνιξε μια φωνή. Ο Φρόντο ήταν ενθουσιασμένος (κατά κάποιο τρόπο): εντάξει, αυτό ήταν το δαχτυλίδι του, γιατί ο Μέρι κοιτούσε μ' ορθάνοιχτα μάτια την καρέκλα του κι ήταν φανερό πως δεν μπορούσε να τον δει. Σηκώθηκε κι απομακρύνθηκε σιγά σιγά απ' τη φωτιά προς την εξώπορτα.

— Ε, εκεί! φώναξε ο Τομ, ρίχνοντας ένα βλέμμα προς το μέρος του με μάτια που έλαμπαν και τον έβλεπαν πολύ καλά. Ε! Έλα δω, Φρόντο! Για πού το 'βαλες; Ο γερο-Τομ Μπομπαντίλ δεν είναι ακόμα τόσο στραβός. Βγάλε το χρυσό σου δαχτυλίδι. Το χέρι σου είναι ωραιότερο δίχως αυτό. Έλα δω! Άσε το παιγνίδι σου κι έλα να καθίσεις πλάι μου. Πρέπει να μιλήσουμε λίγο ακόμα και να σκεφτούμε το πρωί. Ο Τομ πρέπει να σας μάθει το σωστό δρόμο, για να μην πλανηθούν τα πόδια σας.

Ο Φρόντο γέλασε (προσπαθώντας να νιώσει ευχαριστημένος) και, βγάζοντας το Δαχτυλίδι, ξανακάθισε. Ο Τομ τώρα τους είπε πως υπολόγιζε ότι ο Ήλιος θα έλαμπε αύριο και θα ήταν ωραίο το πρωινό και το ξεκίνημά τους ελπιδοφόρο. Καλά θα 'καναν όμως να κινήσουν νωρίς· γιατί ο καιρός σ' αυτή την περιοχή ήταν κάτι, που ούτε κι ο Τομ δεν μπορούσε να είναι σίγουρος για πολύ· και μερικές φορές άλλαζε πιο γρήγορα απ' όσο μπορούσε ν' αλλάξει το σακάκι του.

— Δεν εξουσιάζω τον καιρό, είπε, ούτε και κανένα πλάσμα απ' όσα περπατούν στα δυο τους πόδια τον εξουσιάζει.

Ακολουθώντας τις συμβουλές του αποφάσισαν να τραβήξουν κατά το Βοριά απ' το σπίτι του και να περάσουν απ' τις δυτικές και χαμηλότερες πλαγιές της Κοιλάδας: έτσι ίσως να κατάφερναν να βγουν στον Ανατολι-

κό Δρόμο, ύστερα από μιας μέρας ταξίδι και ν' αποφύγουν τους Θολωτούς Τάφους. Τους είπε να μη φοβούνται — μα να κοιτάνε τη δουλειά τους.

— Να πηγαίνετε απ' το πράσινο χορτάρι. Μην πάτε κι ανακατευτείτε με παλιές πέτρες ή παγωμένους βρικόλακες, ούτε να πάτε ψάχνοντας στα σπίτια τους, εκτός κι αν είσαστε δυνατοί, μ' ατρόμητες καρδιές!

Αυτό τους το είπε παραπάνω από μια φορά· και τους συμβούλεψε να προσπερνούν τους θολωτούς τάφους απ' τη δυτική μεριά, αν κατά τύχη βρεθούν κοντά σε κανέναν. Μετά τους έμαθε ένα ποιηματάκι να τραγουδούν, αν τυχόν, για κακή τους τύχη, πέσουν σε κανένα κίνδυνο την άλλη μέρα.

Έλα, Τομ Μπομπαντίλ! Έλα, Μπομπαντίλο!
Μα το δάσος, το νερό, το καλάμι, την ιτιά!
Μα τον ήλιο και το λόφο, το φεγγάρι, τη φωτιά!
Τομ, χανόμαστε, βοήθεια! Τρέξε, Μπομπαντίλο!

Αφού το τραγούδησαν όλοι μαζί μετά απ' αυτόν, τους χτύπησε τον καθένα στον ώμο γελώντας και παίρνοντας κεριά τους οδήγησε πίσω στην κρεβατοκάμαρά τους.

Κεφάλαιο VIII

ΟΜΙΧΛΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΘΟΛΩΤΩΝ ΤΑΦΩΝ

Εκείνη τη νύχτα δεν άκουσαν κανένα θόρυβο. Αλλά, είτε στα όνειρά του είτε έξω απ' αυτά — δεν μπορούσε να το ξεκαθαρίσει — ο Φρόντο άκουγε ένα γλυκό τραγούδι ν' αντηχεί μες στο μυαλό του: ένα τραγούδι που φαινόταν να έρχεται σαν χλωμό φως πίσω από μια γκρίζα βροχοκουρτίνα και να δυναμώνει και να κάνει την κουρτίνα ολόκληρη γυάλινη κι ασημιά, μέχρι που στο τέλος τραβιόταν πίσω και μια μακρινή πράσινη χώρα απλωνόταν μπροστά του λουσμένη στο φως του ήλιου που έβγαινε γοργά.

Το όραμα διαλύθηκε μες στο ξύπνημα· και να σου ο Τομ να σφυρίζει σαν δέντρο γεμάτο πουλιά. Ο ήλιος έστελνε κιόλας λοξές ακτίνες απ' το λόφο κι έμπαινε απ' το παράθυρο. Έξω όλα ήταν πράσινα και χρυσαφιά.

Μετά το πρωινό, που το έφαγαν πάλι μόνοι, ετοιμάστηκαν να πουν αντίο, με πολύ βαριά καρδιά για ένα τέτοιο πρωινό: δροσερό, λαμπερό, καθαρό κάτω από ένα χλωμό γαλάζιο φθινοπωριάτικο ουρανό. Τ' αγέρι ερχόταν φρέσκο από Βορειοδυτικά. Τα νωθρά πόνυ τους είχαν σχεδόν ζωηρέψει· ρουθούνιζαν και κουνιόντουσαν ανυπόμονα. Ο Τομ βγήκε απ' το σπίτι, ανέμισε το καπέλο του και χόρεψε στο κατώφλι, ορμηνεύοντας τους χόμπιτ να σηκωθούν και να φύγουν δίχως να καθυστερούν.

Καβάλησαν κι έφυγαν ακολουθώντας ένα μονοπάτι, που ξεκινούσε στριφογυριστό απ' το σπίτι κι ανέβαινε λοξά προς το βορινό φρύδι του λόφου κι έβρισκε καταφύγιο από κάτω του. Μόλις είχαν ξεπεζέψει για να οδηγήσουν τα πόνυ πάνω στην τελευταία απότομη πλαγιά, όταν ξαφνικά ο Φρόντο σταμάτησε.

— Τη Χρυσομουριά! φώναξε. Την πεντάμορφη κυρά, ντυμένη στ' ασημοπράσινα! Δεν την αποχαιρετίσαμε, ούτε την είδαμε από χτες το βράδυ!

Τόσο πολύ στενοχωρέθηκε, που γύρισε πίσω· αλλά εκείνη τη στιγμή μια καθάρια φωνή κατέβηκε κυματιστά από ψηλά. Εκεί, στο φρύδι του λόφου, στεκόταν εκείνη και τους έκανε νόημα: τα μαλλιά της κυμάτιζαν ξέπλεκα κι όπως έπιαναν τον ήλιο, άστραφταν και λαμπύριζαν. Ένα φως,

σαν το γυάλισμα του νερού στη δροσερή χλόη, άστραφτε στα πόδια της ό-πως χόρευε.

Βιάστηκαν ν' ανεβούν την τελευταία ανηφοριά και στάθηκαν με κομμένη την ανάσα δίπλα της. Υποκλίθηκαν, αλλ' αυτή με μια κίνηση του χεριού της τους προσκάλεσε να ρίξουν μια ματιά γύρω· κι αυτοί κοίταξαν απ' τη λοφοκορφή κι είδαν την περιοχή λουσμένη στο πρωινό φως. Κι ήταν τώρα όλα τόσο καθαρά κι η ορατότητα τόσο μεγάλη, όσο καταχνιασμένα και σκεπασμένα ήταν τότε που είχαν σταθεί στο λόφο μες στο Δάσος, που τώρα μπορούσαν να τον δουν να ξεπροβάλλει χλωμός και πράσινος ανάμεσα απ' τα σκούρα δέντρα στη Δύση. Προς τα κείνη τη μεριά η περιοχή είχε δασωμένους γήλοφους, πράσινους, κίτρινους και κοκκινωπούς στο φως του ήλιου κι ύστερα, πιο πέρα, ήταν κρυμμένη η κοιλάδα του Μπράντιγουάιν. Στο Νοτιά, πάνω απ' τη γραμμή του Ελικοπόταμου, φαινόταν μια μακρινή λάμψη, σαν χλωμό κρύσταλλο, στο σημείο που ο Ποταμός Μπράντιγουάιν έκανε μια μεγάλη καμπύλη και κυλούσε μακριά σε μέρη άγνωστα για τους χόμπιτ. Στο Βοριά, ύστερα απ' την Κοιλάδα, η γη απλωνόταν κυματίζοντας σε πεδιάδες κι υψώματα γκρίζα και πράσινα και χλωμά χωμάτινα χρώματα μέχρι που ξεθώριαζε στο θαμπό βάθος. Στ' ανατολικά υψωνόταν η Κοιλάδα με τους Θολωτούς Τάφους, η μια κορφή μετά την άλλη μες στο πρωινό και, πέρα από κει που βλέπει το μάτι, χανόταν και γινόταν υπόθεση: όχι παραπάνω από μια ιδέα γαλάζιο μ' ένα μακρινό ασπρογυάλισμα, που μπλεκόταν με την άκρη τ' ουρανού, που τους μιλούσε όμως και τους έλεγε, μέσ' από αναμνήσεις και παλιές ιστορίες, για τα ψηλά μακρινά βουνά.

Πήραν μια βαθιά αναπνοή κι ένιωσαν πως ένα πηδηματάκι και μερικές γερές δρασκελιές μπορούσαν να τους πάνε όπου κι αν ήθελαν. Τους φαινόταν λαγόκαρδο να πάνε σιγά σιγά απ' το πλάι, πάνω απ' τις ζαρωμένες φούστες της Κοιλάδας, για το Δρόμο, ενώ θα 'πρεπε να πηδάνε, ζωηρά όπως ο Τομ, πάνω απ' τα σκαλιά των λόφων ίσια για τα Βουνά.

Η Χρυσομουριά τους μίλησε κι έφερε πίσω τη ματιά και τη σκέψη τους.

— Καλό δρόμο τώρα, καλοί μου ξένοι! είπε. Κρατηθείτε στο σκοπό σας. Στο Βοριά, με τ' αγέρι αριστερά σας και με την ευλογία μου στα βήματά σας! Βιαστείτε όσο που ο ήλιος λάμπει!

Και στο Φρόντο είπε:

— Αντίο, φίλε των Ξωτικών, ήταν ωραίο που ανταμώσαμε!

Μα ο Φρόντο δε βρήκε λόγια ν' απαντήσει. Υποκλίθηκε βαθιά, ανέβηκε στο πόνυ και με τους φίλους του από πίσω, πήρε αργά την ομαλή κατηφοριά απ' την άλλη μεριά του λόφου. Το σπίτι του Τομ Μπομπαντίλ κι η Κοιλάδα και το Δάσος χάθηκαν απ' τα μάτια τους. Ο αέρας έγινε πιο ζεστός ανάμεσα στους πράσινους τοίχους των λόφων κι η μυρωδιά της

χλόης ανέβαινε δυνατή και γλυκιά στην ανάσα τους. Όταν έφτασαν στο κάτω μέρος του πράσινου κοιλώματος, γύρισαν πίσω κι είδαν τη Χρυσομουριά, τώρα μικρή και λυγερή σαν ηλιολουσμένο λουλούδι στο φόντο τ' ουρανού: στεκόταν ακόμα και τους κοίταζε και τα χέρια της ήταν απλωμένα προς το μέρος τους. Καθώς την κοίταζαν, έβγαλε μια καθάρια φωνή και, σηκώνοντας ψηλά το χέρι, γύρισε και χάθηκε πίσω απ' το λόφο.

Ο δρόμος φιδογύριζε κάτω στο κοίλωμα και, στρίβοντας στα πόδια ενός απόκρημνου λόφου, βρέθηκαν σε μια βαθύτερη και πλατύτερη κοιλάδα κι έπειτα ανέβηκαν στις ράχες άλλων λόφων παρακάτω και κατέβηκαν τα μακρουλά τους πόδια και ξανά πάνω απ' τις ομαλές πλευρές τους, πάνω σε νέες λοφοκορφές και σε νέες κοιλάδες. Πουθενά δε φαινόταν ούτε δέντρο ούτε νερό: το μέρος αυτό είχε γρασίδι και χαμηλά ζωηρά χόρτα κι ήταν σιωπηλό εκτός απ' το ψιθύρισμα του ανέμου στις κορφές και τα μοναχικά κρωξίματα από άγνωστα πουλιά ψηλά. Όπως ταξίδευαν, ο ήλιος ανέβαινε κι άρχισε να κάνει ζέστη. Κάθε φορά που σκαρφάλωναν σε κάποια κορφή το αεράκι φαινόταν να έχει λιγοστέψει. Σαν τύχαινε να δουν λιγάκι την περιοχή δυτικά, το Δάσος φαινόταν να καπνίζει, λες κι η βροχή που είχε πέσει εξατμιζόταν ξανά απ' τις φυλλωσιές, τις ρίζες και τη μαλακωμένη γη. Μια σκιά απλωνόταν τώρα γύρω γύρω στον ορίζοντα, μια σκοτεινή θολούρα κι από πάνω ο ουρανός έμοιαζε γαλάζιος σκούρος, ζεστός και βαρύς.

Κατά το μεσημέρι έφτασαν σ' ένα λόφο που η κορφή του ήταν πλατιά κι ισοπεδωμένη, σαν ένα ξέβαθο πιάτο με πράσινες ανασηκωμένες άκρες. Μέσα ο αέρας δε σάλευε κι ο ουρανός φαινόταν κοντά στα κεφάλια τους. Πέρασαν απέναντι και κοίταξαν προς το Βοριά. Τότε αναθάρρεψαν, γιατί φαινόταν καθαρά πως είχαν κιόλας προχωρήσει περισσότερο απ' όσο περίμεναν. Βέβαια, οι αποστάσεις όλες είχαν τώρα γίνει θαμπές κι απατηλές, μα δεν υπήρχε αμφιβολία πως η Κοιλάδα των Θολωτών Τάφων τελείωνε. Ένα μακρόστενο φαράγγι βρισκόταν κάτωθέ τους. Πήγαινε στριφτά προς το Βοριά, μέχρι που έφτανε σ' ένα άνοιγμα ανάμεσα σε δυο απόκρημνες πλαγιές. Πέρα από κει δε φαινόταν να υπάρχουν άλλοι λόφοι. Στο Βοριά μπορούσαν αμυδρά να διακρίνουν μια μακριά σκουρόχρωμη γραμμή.

— Είναι γραμμή από δέντρα, είπε ο Μέρι, και θα πρέπει να είναι σημάδι του Δρόμου. Γιατί σ' όλο το μάκρος, για πολλές λεύγες μετά τη Γέφυρα, φυτρώνουν δέντρα. Μερικοί λένε πως τα είχαν φυτέψει τον παλιό καιρό.

— Υπέροχα! είπε ο Φρόντο. Αν πάμε τόσο καλά το απόγευμα, όπως πήγαμε και το πρωί, θα έχουμε βγει απ' την Κοιλάδα με τους Θολωτούς Τάφους πριν δύσει ο Ήλιος και θα γυρεύουμε μέρος για να περάσουμε τη νύχτα.

Μα εκεί όπως μίλαγε ακόμα, γύρισε τα μάτια του στην Ανατολή κι είδε πως σ' εκείνη τη μεριά οι λόφοι ήταν ψηλότεροι και τους κοίταζαν από πάνω· και πως όλοι τους ήταν στεφανωμένοι με πράσινους τύμβους και σε μερικούς είχε όρθιες πέτρες, που έδειχναν προς τα πάνω σαν σπασμένα δόντια που ξεπετάγονται μέσ' από πρασινισμένα ούλα.

Το θέαμα ήταν κάπως ανησυχητικό· γι' αυτό γύρισαν τα μάτια τους αλλού και κατηφόρισαν στο βαθουλωμένο κύκλο. Στη μέση του στεκόταν μια μοναδική πέτρα, ψηλή κάτω απ' τον κατακόρυφο ήλιο. Εκείνη την ώρα δεν έριχνε σκιά. Δεν είχε ορισμένο σχήμα κι όμως είχε κάποια σημασία: σαν ορόσημο ή δάχτυλο που φρουρούσε, ή, ακόμα πιο πολύ, σαν προειδοποίηση. Τώρα όμως ήταν πεινασμένοι κι ο ήλιος ακόμα βρισκόταν στ' ατρόμητο μεσημέρι· έτσι ακούμπησαν τις πλάτες τους στην ανατολική μεριά της πέτρας. Ήταν δροσερή, λες κι ο ήλιος δεν είχε τη δύναμη να τη ζεστάνει. μα εκείνη την ώρα αυτό τους φάνηκε ευχάριστο. Εκεί έφαγαν κι έκαναν ένα τόσο καλό μεσημεριανό υπαίθριο φαγοπότι όσο δε γινόταν καλύτερο να επιθυμήσει κανείς. Γιατί το φαγητό προερχόταν από «κάτω από το Λόφο». Ο Τομ τους είχε εφοδιάσει με άφθονα πράγματα για μια άνετη μέρα. Τα πόνυ τους ξαλαφρωμένα τριγύριζαν στο χορτάρι.

Το ταξίδι ανάμεσα στους λόφους, και το χορταστικό φαΐ, ο ζεστός ήλιος κι η μυρωδιά του χορταριού, το ότι ξάπλωσαν λιγάκι παραπάνω κι άπλωσαν τα πόδια τους κοιτάζοντας τον ουρανό πάνω από τη μύτη τους: είναι, ίσως, αρκετά για να δικαιολογήσουν αυτό που έγινε. Πάντως, ό,τι κι αν έφταιξε: αυτοί ξύπνησαν απότομα κι άσχημα από έναν ύπνο που ποτέ τους δε λογάριαζαν να πάρουν. Η όρθια πέτρα ήταν παγωμένη κι έριχνε μια μακριά χλωμή σκιά, που απλωνόταν κατά την Ανατολή πάνωθέ τους. Ο ήλιος, χλωμός και κίτρινος νερουλιασμένος, θαμπογυάλιζε μέσ' απ' την ομίχλη ακριβώς πάνω απ' το δυτικό τοίχο του «πιάτου» που ήταν ξαπλωμένοι· στο Βοριά, Νοτιά και στην Ανατολή πέρα απ' τον τοίχο, η ομίχλη ήταν πηχτή, άσπρη και παγωμένη. Ο αέρας ήταν σιωπηλός, βαρύς και κρύος. Τα πόνυ τους στέκονταν κοντά κοντά μαζεμένα με τα κεφάλια κάτω.

Οι χόμπιτ πετάχτηκαν όρθιοι με τρόμο κι έτρεξαν στη δυτική άκρη. Διαπίστωσαν πως βρίσκονταν σ' ένα νησί μες στην ομίχλη. Την ώρα που κοίταζαν έξω με απόγνωση τον ήλιο που έπεφτε, αυτός βούλιαξε, μπροστά στα μάτια τους, σε μια άσπρη θάλασσα. Μια παγωμένη γκρίζα σκιά ξεπετάχτηκε απ' την Ανατολή πίσω. Η ομίχλη κύλησε, ανέβηκε στους τοίχους, σηκώθηκε πάνω απ' αυτούς και, όπως ανέβαινε, έγειρε πάνω απ' τα κεφάλια τους μέχρι που έγινε σαν οροφή: αυτοί ήταν κλεισμένοι σε μια μεγάλη αίθουσα από ομίχλη, που κεντρική κολόνα είχε την όρθια πέτρα.

Ένιωσαν λες και μια παγίδα έκλεινε γύρω τους· αλλά δεν έχασαν τελείως το θάρρος τους. Ακόμα θυμόντουσαν την ελπιδοφόρα γραμμή του Δρόμου που είχαν δει μπροστά κι ήξεραν ακόμα σε ποια μεριά βρισκόταν. Και, τόσο πολύ δεν τους άρεσε εκείνο το βαθουλωμένο μέρος γύρω απ' την πέτρα, που ούτε τους πέρασε απ' το μυαλό να μείνουν εκεί. Μάζεψαν τα πράγματά τους όσο πιο γρήγορα τα παγωμένα τους δάχτυλα μπορούσαν να δουλέψουν.

Σε λίγο οδηγούσαν τα πόνυ τους, το ένα πίσω από τ' άλλο, πάνω απ' τον τοίχο και κατηφόρισαν στη βορινή πλαγιά του λόφου, μέσα σε μια ομιχλιασμένη θάλασσα. Όσο κατέβαιναν τόσο η ομίχλη γινόταν και πιο παγωμένη και υγρή και τα μαλλιά τους κρέμονταν άψυχα κι έσταζαν στα μέτωπά τους. Όταν έφτασαν κάτω, έκανε τόσο κρύο, που σταμάτησαν κι έβγαλαν έξω τους μανδύες με τις κουκούλες, που κι αυτοί σε λίγο γέμισαν γκρίζες σταγόνες. Έπειτα, ανεβαίνοντας στα πόνυ τους, ξαναπήραν το δρόμο αργά, μαντεύοντας το δρόμο απ' τ' ανεβοκατεβάσματα της γης. Τραβούσαν, όσο πιο καλά μπορούσαν να υπολογίσουν, για κείνο το άνοιγμα στην απέναντι άκρη, που έμοιαζε με πύλη, στο τέλος του μακρόστενου φαραγγιού που είχαν δει το πρωί. Σα θα περνούσαν το άνοιγμα, δε θα χρειαζόταν να κάνουν τίποτα, παρά μόνο να κρατούν όσο μπορούσαν σ' ευθεία γραμμή την πορεία τους κι ήταν σίγουροι πως θα 'βρισκαν στο τέλος το Δρόμο. Οι σκέψεις τους δεν προχωρούσαν πέρα απ' αυτό, εκτός από μια ακαθόριστη ελπίδα πως, ίσως, μακριά, πέρα απ' την Κοιλάδα δε θα είχε ομίχλη.

Προχωρούσαν πολύ αργά. Για να μη χωριστούν και χαθούν σε διαφορετικές κατευθύνσεις, πήγαιναν στη γραμμή, με το Φρόντο μπροστά. Ο Σαμ ήταν πίσω του, μετά ερχόταν ο Πίπιν κι ύστερα ο Μέρι. Το φαράγγι φαινόταν να προχωράει ατέλειωτα. Ξαφνικά ο Φρόντο είδε ένα ελπιδοφόρο σημάδι. Κι απ' τις δυο πλευρές μια σκοτεινιά άρχισε να διακρίνεται μέσ' απ' την ομίχλη και υπόθεσε πως πλησίαζαν επιτέλους το άνοιγμα ανάμεσα στους λόφους, τη βορινή πύλη της Κοιλάδας των Θολωτών Τάφων. Αν μπορούσαν να την περάσουν, θα ήταν ελεύθεροι.

— Εμπρός! Ακολουθήστε με! φώναξε πίσω πάνω απ' τον ώμο του κι άνοιξε το βήμα.

Μα γρήγορα η ελπίδα έγινε σάστισμα και φόβος. Τα μαύρα σημάδια έγιναν σκουρότερα, αλλά μίκρυναν· και ξαφνικά είδε να υψώνονται μπροστά του απειλητικά, γέρνοντας ελαφρά η μια προς την άλλη σαν παραστάδες μιας ακέφαλης πόρτας, δυο τεράστιες στητές πέτρες. Δε θυμόταν να είχε δει κανένα σημάδι σαν κι αυτές στην κοιλάδα, όταν είχε κοιτάξει απ' το λόφο το πρωί. Πέρασε ανάμεσά τους σχεδόν χωρίς να το καταλάβει: και τη

στιγμή που το 'κανε μια σκοτεινιά φάνηκε να πέφτει γύρω του. Το πόνυ του πισωρθώθηκε και χλιμίντρισε κι αυτός έπεσε κάτω. Όταν κοίταξε πίσω, διαπίστωσε πως ήταν μόνος: οι άλλοι δεν τον είχαν ακολουθήσει.

— Σαμ! φώναξε. Πίπιν! Μέρι! Ελάτε! Γιατί μένετε πίσω;

Καμιά απάντηση. Φόβος τον έπιασε. Έτρεξε πίσω και πέρασε τις πέτρες φωνάζοντας αγριεμένα:

— Σαμ! Σαμ! Μέρι! Πίπιν!

Το πόνυ το 'βαλε στα πόδια και χάθηκε μες στην ομίχλη. Από κάπου μακριά, ή έτσι φαινόταν, νόμισε πως άκουσε μια φωνή: «Ε! Φρόντο! Ε!» Ακουγόταν από μακριά ανατολικά, στ' αριστερά του όπως στεκόταν κάτω απ' τις μεγάλες πέτρες, τεντώνοντας τα μάτια και προσπαθώντας να δει μες στη σκοτεινιά. Όρμησε κατά το μέρος της φωνής και βρέθηκε ν' ανεβαίνει έναν απότομο ανήφορο.

Αγκομαχώντας, φώναξε πάλι κι εξακολούθησε να φωνάζει όλο και πιο απεγνωσμένα· μα δεν έπαιρνε απάντηση γι' αρκετή ώρα κι έπειτα του φάνηκε λες κι άκουσε αμυδρά και πολύ μακριά μπροστά και ψηλά, από πάνω του: «Φρόντο! Ε!» έφταναν οι φωνές αδύναμες μέσ' απ' την ομίχλη: κι ύστερα μια κραυγή που ακούστηκε σαν *βοήθεια, βοήθεια!* που επαναλαμβανόταν συνέχεια και τέλειωσε μ' ένα τελευταίο *βοήθεια* σαν μακρόσυρτος θρήνος, που κόπηκε απότομα. Έτρεξε σκοντάφτοντας όσο πιο γρήγορα μπορούσε κατά τις φωνές· μα το φως είχε τώρα φύγει κι η νύχτα τον είχε σκεπάσει από παντού, έτσι που ήταν αδύνατο να είναι βέβαιος για την κατεύθυνση. Φαινόταν συνέχεια να σκαρφαλώνει όλο και πιο ψηλά.

Μονάχα η αλλαγή της γης σ' επίπεδη στα πόδια του τον ειδοποίησε πότε επιτέλους έφτασε στην κορυφή μιας πλαγιάς ή λόφου. Ήταν κουρασμένος, ιδρωμένος και, μ' όλ' αυτά, παγωμένος. Ήταν πίσσα σκοτάδι.

— Πού είσαστε; φώναξε απελπισμένα.

Καμιά απάντηση. Στάθηκε κι αφουγκράστηκε. Απότομα ένιωσε πως το κρύο δυνάμωνε κι ότι ψηλά εδώ άρχιζε να φυσά αέρας, ένας αέρας παγωμένος. Ο καιρός άλλαζε. Η ομίχλη έτρεχε τώρα κομματιασμένη μικρά μικρά κουρέλια. Η ανάσα του κάπνιζε και η σκοτεινιά ήταν λιγότερο κοντινή και πυκνή. Κοίταξε ψηλά κι είδε μ' έκπληξη πως ξέθωρα αστέρια έβγαιναν ψηλά ανάμεσα στις τούφες απ' τα βιαστικά σύννεφα και την ομίχλη. Ο αέρας άρχισε να σφυρίζει πάνω στο χορτάρι.

Νόμισε ξαφνικά πως άκουσε μια πνιγμένη φωνή και πήγε προς τα κει. Κι όπως προχωρούσε μπροστά, η ομίχλη μαζεύτηκε, σπρώχτηκε πέρα κι ο ουρανός με τ' αστέρια ξεσκεπάστηκε. Με μια ματιά είδε πως τώρα έβλεπε στο νοτιά και πως βρισκόταν σε μια στρογγυλή λοφοκορφή, που θα 'πρεπε να την ανέβηκε απ' το βοριά. Απ' την ανατολή φυσούσε ένας τσουχτερός

αέρας. Στα δεξιά του υψωνόταν, με φόντο τ' αστέρια που ταξίδευαν στη δύση, μια σκοτεινή μαύρη σιλουέτα. Ένας μεγάλος θολωτός τάφος στεκόταν εκεί.

— Πού είσαστε; ξαναφώναξε θυμωμένος και φοβισμένος.

— Εδώ! είπε μια φωνή βαθιά και παγωμένη, που φαινόταν να βγαίνει μέσ' από τη γη. Σε περιμένω!

— Όχι! είπε ο Φρόντο· μα δεν μπόρεσε να το βάλει στα πόδια.

Τα γόνατά του υποχώρησαν κι έπεσε στη γη. Δεν έγινε τίποτα. Δεν ακουγόταν το παραμικρό. Τρέμοντας, μόλις που πρόλαβε να κοιτάξει ψηλά και να δει μια ψηλή σκοτεινή μορφή σαν σκιά με τ' άστρα πίσω της. Έγειρε πάνω του. Αυτός νόμισε πως είδε δυο μάτια πολύ παγωμένα, μόλο που έφεγγαν μ' ένα χλωμό φως που φαινόταν να έρχεται από κάποιο απόμακρο βάθος. Τότε ένα χέρι τον άρπαξε, πιο δυνατά και παγωμένα κι από σίδερο. Το παγερό άγγιγμα τον πάγωσε μέχρι το κόκαλο κι έπαψε να θυμάται πια.

Σα συνήλθε πάλι, για μια στιγμή δεν μπορούσε να θυμηθεί τίποτα εκτός από μια αίσθηση τρόμου. Έπειτα, ξαφνικά, κατάλαβε πως ήταν φυλακισμένος, αιχμάλωτος χωρίς ελπίδα· βρισκόταν μέσα σ' ένα θολωτό τάφο. Ένας Βρικόλακας των Θολωτών Τάφων τον είχε πιάσει και το πιο πιθανό ήταν πως βρισκόταν κιόλας κάτω από τα απαίσια μάγια των Βρικολάκων των Θολωτών Τάφων, που γι' αυτά μιλούσαν ψιθυριστές ιστορίες. Δεν τολμούσε να κουνηθεί, μα καθόταν όπως είχε βρεθεί: με την πλάτη, ανάσκελα, πάνω σε μια παγωμένη πέτρα με τα χέρια του στο στήθος.

Αλλά, αν κι ο φόβος του ήταν τόσο μεγάλος που έμοιαζε ένα κομμάτι απ' την ίδια τη σκοτεινιά που βρισκόταν γύρω του, βρήκε τον εαυτό του, όπως ήταν ξαπλωμένος, να συλλογιέται τον Μπίλμπο Μπάγκινς και τις ιστορίες του, τους περίπατους που έκαναν μαζί στα δρομάκια του Σάιρ και τις συζητήσεις τους για δρόμους και περιπέτειες. Υπάρχει ένας σπόρος θάρρος κρυμμένος (συχνά βαθιά, αυτό είναι αλήθεια) στην καρδιά και του πιο χοντρού και δειλού χόμπιτ, που περιμένει κάποιον έσχατο κι απελπισμένο κίνδυνο για να φυτρώσει. Ο Φρόντο δεν ήταν ούτε πολύ χοντρός, ούτε πολύ δειλός· και η αλήθεια ήταν, αν και δεν το 'ξερε, πως ο Μπίλμπο (και ο Γκάνταλφ) τον θεωρούσαν τον καλύτερο χόμπιτ του Σάιρ. Σκέφτηκε πως είχε φτάσει στο τέλος της περιπέτειάς του, τέλος φοβερό, αλλά η σκέψη αυτή τον σκλήρυνε. Βρήκε τον εαυτό του να σφίγγεται, λες και για το τελευταίο πήδημα· δεν ένιωθε πια άτονος σαν ανήμπορη λεία.

Όπως βρισκόταν εκεί και σκεφτόταν και γινόταν κύριος του εαυτού του, πρόσεξε πως, εντελώς ξαφνικά, το σκοτάδι άρχισε να υποχωρεί αργά: ένα χλωμό πράσινο φως δυνάμωνε γύρω του. Στην αρχή δεν του φανέρω-

νε σε τι είδους μέρος μέσα βρισκόταν, γιατί το φως φαινόταν να βγαίνει μέσ' απ' αυτόν τον ίδιο κι απ' το πάτωμα δίπλα του και δεν είχε ακόμα φτάσει την οροφή ή τον τοίχο. Γύρισε το κεφάλι κι εκεί, στην παγωμένη φεγγοβολιά, είδε ξαπλωμένους δίπλα του το Σαμ, τον Πίπιν και το Μέρι. Ήταν ανάσκελα και τα πρόσωπά τους ήταν χλωμά σαν πεθαμένα: κι ήταν ντυμένοι στ' άσπρα. Γύρω τους βρίσκονταν πολλοί θησαυροί, ίσως από χρυσάφι, αν και μ' εκείνο το φως έδειχναν παγωμένοι κι αντιπαθητικοί. Στο κεφάλι τους ήταν περασμένα στεφάνια, χρυσές αλυσίδες γύρω απ' τη μέση τους και στα δάχτυλά τους πολλά δαχτυλίδια. Σπαθιά βρίσκονταν στο πλευρό τους κι ασπίδες στα πόδια τους. Αλλά απ' τη μια άκρη στην άλλη πάνω στους τρεις λαιμούς τους ήταν απλωμένο ένα μακρύ γυμνό σπαθί.

Ξαφνικά ένα τραγούδι άρχισε: ένα παγωμένο μουρμουρητό που υψωνόταν και χαμήλωνε. Η φωνή έμοιαζε μακρινή κι αμέτρητα λυπητερή. Πότε ανέβαινε λεπτή ψηλά στον αέρα και πότε έβγαινε σαν χαμηλό βογκητό μέσ' από το χώμα. Μέσ' από το ασχημάτιστο ρεύμα των λυπητερών μα φοβερών ήχων, σειρές από λέξεις πότε πότε σχηματίζονταν: άγριες, σκληρές, παγωμένες λέξεις, άκαρδες κι άθλιες. Η νύχτα παραπονιόταν για το πρωί, που το είχε στερηθεί και το κρύο καταριόταν τη ζέστη, που γι' αυτή πεινούσε. Ο Φρόντο πάγωσε ως το κόκαλο. Έπειτα από λίγο το τραγούδι έγινε πιο καθαρό και με τρόμο στην καρδιά του καταλαβε πως είχε γίνει μαγικό ξόρκι:

Πεθαμένα και κρύα ας μείνουν για πάντα κορμί και καρδιά.
Αξύπνητος κάτω απ' την πλάκα ας είναι ο ύπνος
Στο κρεβάτι το πέτρινο δίχως φως, ζωή, ζεστασιά
Ώσπου μέρα να 'ρθει να σβηστούν το Φεγγάρι κι ο Ήλιος.
Στον κατάμαυρο αγέρα και τ' αστέρια νεκρά ας χαθούν.
Κάθ' ελπίδα ας σβήσει πως το φως θα ξανάρθει κι η μέρα.
Και τότε του μαύρου αφέντη τα χέρια μακριά θ' απλωθούν
Και θα κάνουν δική τους τη θάλασσα και τη γη πέρα ως πέρα.

Άκουσε πίσω απ' το κεφάλι του ένα τρίξιμο και κάτι σαν ξύσιμο. Ανασηκώθηκε στο ένα χέρι και κοίταξε. Τώρα, στο χλωμό φως, είδε πως όλοι βρίσκονταν σ' ένα είδος διαδρόμου, που πίσω τους έστριβε σε μια γωνιά. Πίσω απ' τη γωνία ένα μακρύ χέρι πήγαινε ψαχουλευτά, περπατώντας στα δάχτυλα, προς το Σαμ, που ήταν ξαπλωμένος πιο κοντά και προς τη λαβή του σπαθιού που ήταν ακουμπισμένο πάνω του.

Στην αρχή ο Φρόντο ένιωσε λες και στ' αλήθεια είχε γίνει πέτρα με το μαγικό ξόρκι. Έπειτα μια τρελή σκέψη να δραπετεύσει του πέρασε απ' το

μυαλό. Αναρωτήθηκε μήπως, βάζοντας το Δαχτυλίδι, ο βρικόλακας δεν τον έβλεπε και μπορούσε να βρει κάποια διέξοδο. Φαντάστηκε τον εαυτό του να τρέχει ελεύθερος στο χορτάρι, κλαίγοντας το Μέρι, το Σαμ και τον Πίπιν, αυτός όμως ελεύθερος και ζωντανός. Κι ο Γκάνταλφ θα παραδεχόταν πως δεν υπήρχε τίποτ' άλλο που να μπορούσε να κάνει.

Αλλά το θάρρος μέσα του ήταν τώρα πολύ δυνατό: δεν μπορούσε ν' αφήσει τους φίλους του έτσι εύκολα. Δίγνωμος, έψαχνε στην τσέπη του κι ύστερα πολέμησε ξανά τον εαυτό του. Κι όσο πάλευε μέσα του, το χέρι σερνόταν όλο και πιο κοντά. Ξαφνικά η απόφαση σκλήρυνε μέσα του κι άρπαξε ένα κοντό σπαθί που βρισκόταν πλάι του και γονατίζοντας έσκυψε πάνω απ' τα κορμιά των συντρόφων του. Με όση δύναμη είχε, κάρφωσε κοντά στον καρπό το χέρι που σερνόταν και το χέρι κόπηκε· αλλά, την ίδια στιγμή, το σπαθί κομματιάστηκε ως τη λαβή. Μια στριγκλιά ακούστηκε και το φως εξαφανίστηκε. Μες στο σκοτάδι αντήχησε ένα εξαγριωμένο ουρλιαχτό.

Ο Φρόντο έπεσε μπροστά πάνω στο Μέρι κι ένιωσε το πρόσωπο του Μέρι παγωμένο. Εντελώς απότομα ξανάρθε στο μυαλό του, του είχε φύγει με την πρώτη εμφάνιση της ομίχλης, η θύμηση του σπιτιού κάτω από το Λόφο κι ο Τομ να τραγουδά. Θυμήθηκε τους στίχους που του είχε μάθει ο Τομ. Με φωνή μικρή κι απεγνωσμένη άρχισε: *Έλα! Τομ Μπομπαντίλ!* και λέγοντας αυτό το όνομα η φωνή του φάνηκε να δυναμώνει: είχε ήχο ζωηρό και γεμάτο κι ο σκοτεινός θάλαμος αντήχησε λες και χτυπούσε τύμπανο και τρουμπέτα.

Έλα, Τομ Μπομπαντίλ! Έλα, Μπομπαντίλο!
Μα το δάσος, το νερό, το καλάμι, την ιτιά!
Μα τον ήλιο και το λόφο, το φεγγάρι, τη φωτιά!
Τομ, χανόμαστε, βοήθεια! Τρέξε, Μπομπαντίλο!

Μια απότομη βαθιά σιωπή έπεσε κι ο Φρόντο μπορούσε ν' ακούσει τους χτύπους της καρδιάς του. Μετά από μια μακριά κι αργή στιγμή, άκουσε καθαρά, αλλά μακρινά, λες κι ερχόταν μέσ' απ' το χώμα, κάτω ή μέσα από χοντρούς τοίχους, μια φωνή που απαντούσε τραγουδώντας:

Ο γερο-Τομ είν' ζωηρός, τρίλα λι λαλάκι,
Κίτρινες οι μπότες του, γαλάζιο το σακάκι.
Ο Τομ δεν πιάστηκε ποτέ, γιατί είναι πάντα ο κύριος,
Έχει φτερά στα πόδια του και στο τραγούδι ανίκητος.

Ακούστηκε ένας δυνατός θόρυβος, από πέτρες που κυλάνε και πέφτουν και, ξαφνικά, μπήκε φως μέσα, φως αληθινό, το απλό φως της μέρας. Ένα χαμηλό άνοιγμα σαν πόρτα φάνηκε στο βάθος του θαλάμου, πέ-

ρα απ' τα πόδια του Φρόντο· και να σου και παρουσιάστηκε το κεφάλι του Τομ (καπέλο, φτερό κι όλα) στο φως του ήλιου που έβγαινε κόκκινος πίσω του. Το φως έπεσε χάμω πάνω στα πρόσωπα των τριών χόμπιτ που ήταν ξαπλωμένοι δίπλα στο Φρόντο. Δε σάλεψαν, αλλά το αρρωστημένο χρώμα τους είχε σβήσει. Τώρα φαίνονταν λες και κοιμόντουσαν βαθιά μόνο.

Ο Τομ έσκυψε, έβγαλε το καπέλο του και μπήκε στο σκοτεινό θάλαμο τραγουδώντας:

Έξω γερο-Βρικόλακα! Στο φως του ήλιου χάσου!
Λιώσε στο φως σαν καταχνιά, κλαίγε σαν καταιγίδα
Ψηλά στα άγρια βουνά, στης Ερημιάς τις χώρες!
Εδώ να μην ξαναφανείς! Τον τάφο σου ν' αδειάσεις!
Σβήσε βαθιά στη λησμονιά, στ' ανήλιαγα σκοτάδια
Πίσω από πόρτες σφαλιχτές, ώσπου να φτιάξει ο κόσμος.

Σ' αυτά τα λόγια ακούστηκε ένα ουρλιαχτό κι ένα κομμάτι του θαλάμου στο βάθος γκρεμίστηκε με θόρυβο. Ύστερα ακούστηκε μια μακρόσυρτη φωνή, που έσβησε σ' αμάντευτο βάθος, κι ύστερα σιωπή.

— Έλα, φίλε Φρόντο! είπε ο Τομ. Ας βγούμε έξω στο καθαρό χορτάρι! Πρέπει να με βοηθήσεις να τους κουβαλήσω.

Μαζί έβγαλαν έξω το Μέρι, τον Πίπιν και το Σαμ. Όπως ο Φρόντο άφηνε το θολωτό τάφο για τελευταία φορά, του φάνηκε πως είδε ένα κομμένο χέρι να σφαδάζει ακόμα, σαν πληγωμένη αράχνη, πάνω σ' ένα σωρό πεσμένο χώμα. Ο Τομ ξαναμπήκε μέσα κι ακούστηκε πολύς θόρυβος από χτυπήματα και ποδοβολητά. Όταν βγήκε έξω κουβαλούσε στα χέρια του ένα μεγάλο μέρος απ' το θησαυρό: πράγματα χρυσά, ασημένια, χάλκινα και μπρούντζινα· πολλές χάντρες, αλυσίδες και στολίδια με πετράδια. Ανέβηκε στον πράσινο τύμβο απάνω και τα άπλωσε όλα στο φως του ήλιου.

Εκεί στάθηκε με το καπέλο του στο χέρι και τ' αγέρι στα μαλλιά και κοίταξε τους τρεις χόμπιτ κάτω, που τους είχαν ξαπλώσει ανάσκελα στη δυτική πλευρά του τύμβου. Σηκώνοντας το δεξί του χέρι είπε με καθαρή προστακτική φωνή:

Ξυπνήστε, φίλοι μου μικροί! Ακούστε τη φωνή μου!
Σώμα, καρδιά ζεστάθηκαν! Στο χώμα η κρύα πλάκα!
Η μαύρη πόρτα έπεσε. Νεκρό τ' άσαρκο χέρι.
Η Νύχτα έσβησε κι αυτή. Ορθάνοιχτη είν' η Πύλη!

Για μεγάλη χαρά του Φρόντο, οι χόμπιτ αναδεύτηκαν, τέντωσαν τα χέρια τους, έτριψαν τα μάτια τους και μετά, απότομα, πήδηξαν όρθιοι. Κοίταξαν γύρω απορημένοι, πρώτα το Φρόντο κι ύστερα τον Τομ, που στεκόταν εκεί, αυτοπροσώπως, στην κορφή του θολωτού τάφου πάνωθέ τους· κι έπειτα τους εαυτούς τους ντυμένους με λεπτά άσπρα κουρέλια, με

στεφάνια και ζώνες από χλωμό χρυσάφι και χρυσαφικά που κουδούνιζαν σε κάθε τους κίνηση.

— Τι στο καλό; άρχισε ο Μέρι, αγγίζοντας το χρυσό στεφάνι, που του είχε πέσει πάνω στο ένα του μάτι.

Μετά σταμάτησε και μια σκιά απλώθηκε στο πρόσωπό του κι έκλεισε τα μάτια του.

— Βέβαια, θυμάμαι! είπε. Οι άνθρωποι του Καρν Ντουμ μας επιτέθηκαν τη νύχτα και νικηθήκαμε. Αχ! το δόρυ στην καρδιά μου!

Έπιασε το στήθος του.

— Όχι! Όχι! είπε, ανοίγοντας τα μάτια. Τι λέω; Ονειρευόμουνα. Πού πήγες, Φρόντο;

— Νόμισα πως ήμουν χαμένος, είπε ο Φρόντο· αλλά δε θέλω να μιλάω γι' αυτό. Ας σκεφτούμε τι θα κάνουμε τώρα! Πάμε να φύγουμε!

— Ντυμένοι έτσι, κύριε; είπε ο Σαμ. Πού είναι τα ρούχα μου; Πέταξε το στεφάνι του, τη ζώνη και τα δαχτυλίδια στο χορτάρι και κοίταξε γύρω του αμήχανα, λες και περίμενε να βρει το μανδύα, το σακάκι, το παντελόνι και τ' άλλα χομπιτόρουχα αφημένα κάπου εκεί κοντά.

— Δε θα τα ξαναβρείτε τα ρούχα σας, είπε ο Τομ, κατεβαίνοντας μ' έναν πήδο απ' το θολωτό τάφο, γελώντας και χορεύοντας γύρω τους στο φως του ήλιου.

Θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς πως τίποτα επικίνδυνο ή φοβερό δεν είχε συμβεί· κι αλήθεια, ο τρόμος έσβησε απ' τις καρδιές τους όπως τον κοίταξαν κι είδαν το χαρούμενο σπίθισμα των ματιών του.

— Τι θες να πεις; ρώτησε ο Πίπιν, κοιτάζοντάς τον, μισοαπορημένος και μισογελαστός. Γιατί όχι;

Μα ο Τομ κούνησε το κεφάλι του λέγοντας:

— Βρήκατε τους εαυτούς σας πάλι, μέσ' απ' τα βαθιά νερά. Τα ρούχα είναι μικρό χάσιμο, σαν γλιτώσατε το πνίξιμο. Να είσαστε χαρούμενοι, φίλοι μου, κι αφήστε τώρα το φως του ήλιου να ζεστάνει καρδιά και κορμί. Πετάξτε από πάνω σας αυτά τα παγωμένα κουρέλια! Τρέξτε γυμνοί στο χορτάρι. Ο Τομ θα πάει κυνήγι.

Τινάχτηκε μακριά και κατηφόρισε το λόφο με σφυρίγματα και φωνές. Κοιτάζοντας κάτω, πίσω του, ο Φρόντο τον είδε να τρέχει μακριά κατά το νοτιά, ακολουθώντας την πράσινη μικρή κοιλάδα ανάμεσα στο λόφο τους και στο διπλανό· κι ακόμα σφύριζε και φώναζε:

Ε! Τώρα! Για ελάτε! Πείτε μου πού τριγυρνάτε;
Πάνω, κάτω ή κοντά; Μακριά, εδώ, κει πέρα;
Μακραυτιά και Μαυρομύτη, Μακρονούρη, Μπάμκιν,
Ασπροπόδη μου μικρούλη και πιστέ μου χοντρο-Λάμκιν;

Έτσι τραγουδούσε, τρέχοντας γρήγορα, πετώντας το καπέλο του ψηλά

και ξαναπιάνοντάς το, μέχρι που τον έκρυψε ένα υψωματάκι: αλλά για αρκετή ώρα το *Ε! Τώρα! Για ελάτε!* ερχόταν πίσω με τον άνεμο, που είχε γυρίσει νοτιάς.

Ο αέρας όσο πήγαινε και ξαναγινόταν ζεστός. Οι χόμπιτ έτρεξαν πέρα δώθε για λίγο στο χορτάρι, όπως τους είχε πει ο Τομ. Ύστερα ξάπλωσαν και λιάζονταν και το απολάμβαναν, σαν εκείνους που βρέθηκαν ξαφνικά από βαρύ χειμώνα σε μαλακό κλίμα, ή εκείνους που, αφού ήταν για πολύ καιρό άρρωστοι και κατάκοιτοι, ξυπνούν μια μέρα και βρίσκουν πως έχουν γίνει απρόσμενα καλά κι η μέρα είναι πάλι γεμάτη υποσχέσεις.

Όταν γύρισε ο Τομ ένιωθαν δυνατοί (και πεινασμένοι). Ξαναφάνηκε το καπέλο πρώτα, πάνω απ' τη γραμμή του λόφου και πίσω του έρχονταν υπάκουα *έξι* πόνυ: τα πέντε τα δικά τους κι ένα ακόμα. Το τελευταίο ήταν σίγουρα ο χοντρο-Λάμκιν: αυτός ήταν μεγαλύτερος, δυνατότερος, χοντρότερος (και γεροντότερος) απ' τα δικά τους πόνυ. Ο Μέρι, που ήταν δικά του, δεν τους είχε, στ' αλήθεια, δώσει τέτοια ονόματα. Αλλά αυτά άκουγαν στα καινούρια ονόματα που τους είχε δώσει ο Τομ, σ' όλη την υπόλοιπη ζωή τους. Ο Τομ τα φώναξε ένα ένα κι αυτά σκαρφάλωσαν στην κορυφή και στάθηκαν στη σειρά. Τότε ο Τομ υποκλίθηκε στους χόμπιτ.

— Εδώ είναι τα πόνυ σας, τώρα! είπε. Έχουν πιο πολύ μυαλό (σε μερικές περιπτώσεις) απ' ό,τι έχετε εσείς οι περιπλανώμενοι χόμπιτ — πιο πολύ μυαλό στη μύτη τους. Γιατί μυρίζονται τον κίνδυνο που υπάρχει μπροστά, ενώ εσείς πέφτετε μέσα· κι αν το βάλουν στα πόδια για να σωθούν, τρέχουν προς τη σωστή μεριά. Πρέπει να τα συγχωρέσετε όλα· γιατί αν κι οι καρδιές τους είναι πιστές, δεν είναι φτιαγμένα για ν' αντιμετωπίζουν τον τρόμο των Βρικολάκων των Θολωτών Τάφων. Δείτε, να που ξανάρχονται φέρνοντας όλα τους τα φορτία.

Ο Μέρι, ο Σαμ κι ο Πίπιν τώρα ντύθηκαν με άλλα ρούχα, που είχαν στα μπαγκάζια τους· πολύ γρήγορα άρχισαν να σκάνε από τη ζέστη, γιατί υποχρεώθηκαν να φορέσουν από τα πιο χοντρά και ζεστά ρούχα, που είχαν φέρει για το χειμώνα που πλησίαζε.

— Από πού έρχεται αυτό το άλλο το γέρικο ζώο, αυτός ο χοντρο-Λάμκιν; ρώτησε ο Φρόντο.

— Είναι δικός μου, είπε ο Τομ. Ο τετράποδος φίλος μου· αν και σπάνια τον κάνω καβάλα και συχνά τριγυρίζει μακριά ελεύθερος στις λοφοπλαγιές. Όταν τα πόνυ σας έμειναν σπίτι μου, γνωρίστηκαν με το Λάμκιν· και τον μυρίστηκαν μες στη νύχτα κι έτρεξαν γρήγορα να τον συναντήσουν. Το είχα σκεφτεί πως θα 'ψαχνε να τα βρει και με τις σοφές κουβέντες του θα έδιωχνε το φόβο τους. Τώρα όμως, καλέ μου Λάμκιν, ο γερο-Τομ θα πάει καβάλα. Ει! Έρχεται μαζί σας μόνο και μόνο για να σας βάλει στο

δρόμο· γι' αυτό χρειάζεται ένα πόνυ. Γιατί δεν μπορείς να μιλάς σε χόμπιτ που πάν' καβάλα, όταν εσύ πηγαίνεις με τα πόδια και λαχανιάζεις δίπλα τους.

Οι χόμπιτ καταχάρηκαν όταν τ' άκουσαν κι ευχαρίστησαν τον Τομ πολλές φορές· μα αυτός γέλασε κι είπε πως τα κατάφερναν τόσο καλά στο να χάνουν το δρόμο τους, που δε θα ησύχαζε αν δεν τους έβλεπε να φτάνουν ασφαλισμένοι στα σύνορα της περιοχής του.

— Έχω δουλειές να κάνω, είπε: να φτιάχνω και να τραγουδώ, να μιλώ και να περπατώ και να προσέχω την περιοχή. Ο Τομ δεν μπορεί πάντα να βρίσκεται κοντά για ν' ανοίγει πόρτες και χαραματιές στις ιτιές. Ο Τομ έχει σπίτι να νοιαστεί κι η Χρυσομουριά περιμένει.

Ήταν ακόμα αρκετά νωρίς, σύμφωνα με τον ήλιο, κάπου εννιά με δέκα το πρωί κι οι χόμπιτ θυμήθηκαν το φαΐ. Το τελευταίο τους γεύμα ήταν χτες το μεσημέρι κοντά στην όρθια πέτρα. Τώρα έφαγαν το πρωινό τους απ' τα υπόλοιπα που τους είχε δώσει ο Τομ, που ήταν για το βραδινό τους, προσθέτοντας ό,τι είχε φέρει μαζί του ο Τομ. Δεν ήταν πολλά (αν λάβουμε υπόψη μας τους χόμπιτ και τις περιστάσεις), αλλά ένιωσαν καλύτερα. Την ώρα που έτρωγαν ο Τομ πήγε στο θολωτό τάφο κι έριξε μια ματιά στους θησαυρούς. Τους πιο πολλούς τους έκανε ένα σωρό που γυάλιζε και σπίθιζε πάνω στο χορτάρι. Και τους παράγγειλε να μείνουν εκεί «για όποιον τους βρει, πουλιά, ζώα, Ξωτικά ή Άνθρωποι κι όλα τα καλόγνωμα πλάσματα». Γιατί έτσι θα λύνονταν τα μάγια του θολωτού τάφου και θα διασκορπίζονταν και κανένας Βρικόλακας δε θα γύριζε ποτέ πίσω σ' αυτόν. Διάλεξε για τον εαυτό του απ' το σωρό μια καρφίτσα δεμένη με γαλάζιες πέτρες, σε πολλές αποχρώσεις σαν τα λουλούδια του λιναριού ή τα φτερά που έχουν οι γαλάζιες πεταλούδες. Την κοίταζε για πολλή ώρα, λες κι είχε συγκινηθεί από κάποια θύμηση. Τίναξε το κεφάλι του τέλος λέγοντας:

— Να ένα ωραίο παιγνίδι για τον Τομ και την κυρά του! Ήταν ωραία αυτή, που, πολύ παλιά, τη φορούσε στον ώμο της. Τώρα θα τη φοράει η Χρυσομουριά και δε θα την ξεχάσουμε ποτέ!

Για τον καθένα απ' τους χόμπιτ διάλεξε ένα σπαθάκι μακρύ, σε σχήμα φύλλου και κοφτερό. Ήταν θαυμάσια φτιαγμένα και ψιλοδουλεμένα με σχέδια φιδιών κόκκινα και χρυσά. Λαμπύρισαν σαν τα τράβηξε απ' τα μαύρα θηκάρια τους, που ήταν φτιαγμένα από κάποιο παράξενο μέταλλο, ελαφρό και δυνατό κι ήταν στολισμένα με πολλά φλόγινα πετράδια. Είτε από κάτι που είχαν τα θηκάρια είτε απ' τα μάγια που ήταν ριγμένα στο θολωτό τάφο, οι λάμες έδειχναν απείραχτες απ' τον καιρό, χωρίς σκουριές, κοφτερές και γυαλιστερές στον ήλιο.

— Τα αρχαία αυτά μαχαίρια έχουν αρκετό μάκρος για να γίνουν σπαθιά

για χόμπιτ, είπε. Οι κοφτερές λάμες είναι καλή συντροφιά για τους χόμπιτ του Σάιρ, σα βγουν να πάνε στην Ανατολή, στο Νοτιά ή μακριά στο σκοτάδι και στον κίνδυνο.

Ύστερα τους είπε πως εκείνες οι λάμες φτιάχτηκαν, πάρα πολλά χρόνια πριν, απ' τους Ανθρώπους της Δύσης: αυτοί ήταν εχθροί του Σκοτεινού Άρχοντα, αλλά νικήθηκαν απ' το μοχθηρό βασιλιά του Καρν Ντουμ στη Γη της Άνγκμαρ.

— Πολλοί λίγοι τους θυμούνται τώρα, μουρμούρισε ο Τομ, κι όμως μερικοί πλανιόνται ακόμα, γιοι ξεχασμένων βασιλιάδων, και περπατούν στη μοναξιά, φρουρώντας απ' το κακό λαούς που δεν είναι προσεκτικοί.

Οι χόμπιτ δεν κατάλαβαν τα λόγια του, αλλά, εκεί όπως μιλούσε, είδαν ένα όραμα, λες και υπήρχε μια μεγάλη έκταση από χρόνια πίσω τους, σαν μια τεράστια σκιερή πεδιάδα, που τη δρασκέλιζαν μορφές Ανθρώπων. Ήταν ψηλοί και βλοσυροί, μ' αστραφτερά σπαθιά και τελευταίος ερχόταν ένας μ' ένα αστέρι στο μέτωπό του. Ύστερα το όραμα ξεθώριασε και βρέθηκαν πάλι στον ηλιόλουστο κόσμο. Ήταν ώρα να ξεκινήσουν πάλι. Ετοιμάστηκαν, μάζεψαν τα μπαγκάζια τους και τα φόρτωσαν στα πόνυ. Τα καινούρια όπλα τους τα κρέμασαν στις δερμάτινες ζώνες τους κάτω απ' τα σακάκια τους. Δεν ένιωθαν άνετα κι αναρωτιόντουσαν αν θα τους χρησίμευαν σε τίποτα. Το να χρειαστεί να πολεμήσουν δεν είχε περάσει, μέχρι τώρα, απ' το μυαλό κανενός πως θα μπορούσε να είναι μια απ' τις περιπέτειες, που θα τους έριχνε η φυγή τους.

Τέλος ξεκίνησαν. Κατέβασαν τα πόνυ τους απ' το λόφο κι έπειτα, καβαλικεύοντας, τριπόδισαν γρήγορα μες στην κοιλάδα. Κοίταξαν πίσω κι είδαν την κορφή του αρχαίου θολωτού τάφου στο λόφο. Το φως του ήλιου πάνω στο χρυσάφι ανέβαινε σαν μια κίτρινη φλόγα. Ύστερα έστριψαν και την έχασαν απ' τα μάτια τους.

Αν κι ο Φρόντο κοίταζε γύρω του παντού, δεν έβλεπε πουθενά κανένα σημάδι απ' τις μεγάλες πέτρες, που στέκονταν σαν πύλη. Γρήγορα έφτασαν στο βορινό άνοιγμα και το πέρασαν γρήγορα. Η γη έφευγε κάτω απ' τα πόδια τους. Ήταν ένα εύθυμο ταξίδι με τον Τομ Μπομπαντίλ να τριποδίζει με κέφι πλάι τους, πάνω στο χοντρο-Λάμκιν, που ήταν πολύ πιο ευκίνητος απ' ό,τι έδειχναν οι διαστάσεις του. Την περισσότερη ώρα ο Τομ τραγουδούσε, κυρίως όμως ανοησίες ή ίσως κάποια παράξενη γλώσσα άγνωστη στους χόμπιτ· μια αρχαία γλώσσα, που οι λέξεις της ήταν βασικά λέξεις θαυμασμού κι απόλαυσης.

Προχωρούσαν μπροστά σταθερά, γρήγορα όμως είδαν πως ο Δρόμος ήταν πιο μακριά απ' όσο είχαν φανταστεί. Ακόμα και χωρίς την ομίχλη, ο μεσημεριάτικος ύπνος τους θα τους είχε εμποδίσει να τον φτάσουν πριν

πέσει η νύχτα την προηγούμενη μέρα. Η σκοτεινή γραμμή που είχαν δει δεν ήταν μια σειρά δέντρα, αλλά μια σειρά θάμνοι που φύτρωναν στην άκρη ενός υδατοφράχτη, που είχε έναν απόκρημνο τοίχο στην απέναντι πλευρά. Ο Τομ είπε πως κάποτε ήταν το σύνορο ενός κράτους, αλλά πάρα πολλά χρόνια πριν. Φάνηκε να θυμήθηκε κάτι λυπητερό, γι' αυτό και δεν ήθελε να πει πολλά.

Κατέβηκαν μέσα, βγήκαν απ' τ' αυλάκι και πέρασαν ανάμεσα από ένα άνοιγμα στον τοίχο, και μετά ο Τομ γύρισε κατευθείαν προς το βοριά, γιατί πήγαιναν κάπως προς τη δύση. Η γη τώρα ήταν ανοιχτή και σχετικά πεδινή και τάχυναν το βήμα τους, αλλά ο ήλιος βασίλευε κιόλας όταν τέλος είδαν μια σειρά ψηλά δέντρα μπροστά και κατάλαβαν πως είχαν ξαναβρεί το Δρόμο ύστερα από πολλές απρόσμενες περιπέτειες. Κάλπασαν τα πόνυ τους στα τελευταία μέτρα και σταμάτησαν κάτω από τις μακρουλές σκιές των δέντρων. Βρίσκονταν στην κορφή μιας πλαγιάς κι ο Δρόμος, τώρα θαμπός όπως έπεφτε το βράδυ, φιδογύριζε μακριά κάτωθέ τους. Σ' αυτό το σημείο πήγαινε σχεδόν από Νοτιοδυτικά Βορειοανατολικά και στα δεξιά τους χαμήλωνε γρήγορα μέσα σ' ένα πλατύ κοίλωμα. Ήταν αυλακωμένος από ρόδες κι είχε πολλά σημάδια απ' την πρόσφατη βροχή: λιμνούλες και λάκκους γεμάτους νερό.

Κατέβηκαν την πλαγιά και κοίταξαν πάνω και κάτω. Δε φαινόταν τίποτα.

— Λοιπόν, εδώ είμαστε πάλι, επιτέλους! είπε ο Φρόντο. Φαντάζομαι πως δε χάσαμε πάνω από δυο μέρες κόβοντας δρόμο μέσ' απ' το Δάσος. Αλλά ίσως η καθυστέρηση να μας βγει σε καλό — μπορεί να τους έκανε να χάσουν τα ίχνη μας.

Οι άλλοι τον κοίταξαν. Η σκιά του φόβου των Μαύρων Καβαλάρηδων έπεσε ξαφνικά πάλι απάνω τους. Απ' τη στιγμή που είχαν μπει στο Δάσος σκέφτονταν κυρίως πώς να ξαναβγούν στο Δρόμο· μόνο τώρα, που βρισκόταν κάτω απ' τα πόδια τους, θυμήθηκαν τον κίνδυνο που τους καταδίωκε και που ήταν πάρα πολύ πιθανό να τους είχε στήσει καρτέρι πάνω στον ίδιο το Δρόμο. Κοίταξαν ανήσυχα πίσω τον ήλιο που βασίλευε, μα ο Δρόμος ήταν καφετής και άδειος.

— Νομίζετε, ρώτησε ο Πίπιν διστακτικά, νομίζετε πως μπορεί να μας κυνηγήσουν απόψε;

— Όχι, ελπίζω όχι απόψε, απάντησε ο Τομ Μπομπαντίλ· ούτε ίσως αύριο. Αλλά δεν έχω εμπιστοσύνη στα προγνωστικά μου· γιατί δεν μπορώ να μιλήσω με σιγουριά. Για την Ανατολή οι γνώσεις μου είναι ελάχιστες. Ο Τομ δεν είναι κύριος των Καβαλάρηδων από τη Μαύρη Χώρα, που βρίσκεται πέρα, πολύ μακριά απ' τη δική του.

Παρ' όλ' αυτά όμως, οι χόμπιτ θα 'θελαν να ερχόταν μαζί τους. Ένιωθαν πως, αν υπήρχε κάποιος, θα ήταν αυτός που θα ήξερε πώς ν' αντιμετω-

πίσει τους Μαύρους Καβαλάρηδες. Τώρα σε λίγο θα έμπαιναν σε περιοχές τελείως άγνωστές τους, που βρίσκονταν πέρα απ' όλους, εκτός απ' τους πιο ξέθωρους κι απόμακρους θρύλους του Σάιρ. Και, μες στο λυκόφως που έπεφτε, νοσταλγούσαν το σπίτι τους. Μια βαθιά μοναξιά και μια αίσθηση πως κάτι χάνουν τους είχε κυριέψει. Στέκονταν σιωπηλοί κι απρόθυμοι ν' αρχίσουν τον τελευταίο αποχωρισμό και μόνο πολύ αργά κατάλαβαν πως ο Τομ τους αποχαιρετούσε και τους έλεγε να κάνουν κουράγιο και να συνεχίσουν ώσπου να πέσει το σκοτάδι χωρίς να σταματήσουν.

— Ο Τομ θα σας δώσει σωστές συμβουλές μέχρι που να περάσει αυτή η μέρα (μετά η δική σας τύχη πρέπει να έρθει μαζί σας και να σας οδηγεί): τέσσερα μίλια πιο κάτω στο Δρόμο θα βρείτε ένα χωριό, το Μπρι, κάτω από το Λόφο του Μπρι, με πόρτες που κοιτάνε προς τη Δύση. Εκεί θα βρείτε ένα παλιό πανδοχείο που το λένε *Το Παιγνιδιάρικο Πόνυ*. Ο Μπιρόχορτος ο Βουτυράτος είναι ο άξιός του κύριος. Εκεί μπορείτε να μείνετε τη νύχτα κι έπειτα το πρωινό θα σας δώσει κουράγιο για το δρόμο. Να έχετε θάρρος και να είσαστε προσεκτικοί! Βάλτε κουράγιο στην καρδιά κι εμπρός ν' ανταμώσετε την τύχη σας!

Τον παρακάλεσαν να έρθει τουλάχιστο μέχρι το πανδοχείο και να πιει άλλη μια φορά μαζί τους· αλλ' αυτός γέλασε κι αρνήθηκε λέγοντας:

Του Τομ η χώρα εδώ τελειώνει· τα σύνορά της δεν περνά.
Ο Τομ στο σπίτι του θα πάει· η Χρυσομουριά τον καρτερά.

Έπειτα γύρισε, πέταξε ψηλά το καπέλο του, πήδηξε στη ράχη του Λάμκιν, ανηφόρισε την πλαγιά κι έφυγε τραγουδώντας στο λυκόφως.

Οι χόμπιτ σκαρφάλωσαν στην πλαγιά και τον κοίταζαν μέχρι που χάθηκε από τα μάτια τους.

— Λυπάμαι που αποχωρίστηκα τον Κύριο Μπομπαντίλ, είπε ο Σαμ. Έχει μεγάλες πλάκες. Πάντως μου φαίνεται πως, ακόμα κι αν ταξιδέψουμε ως την άκρη της γης, δε θα βρούμε άλλον πιο καλό ή πιο παράξενο. Και δεν μπορώ να πω πως θα χαρώ να δω αυτό *Το Παιγνιδιάρικο Πόνυ* που μας είπε. Ελπίζω να μοιάζει στον *Πράσινο Δράκο* της Πατρίδας εκεί μακριά! Τι σόι είναι ο κόσμος του Μπρι;

— Έχει χόμπιτ στο Μπρι, είπε ο Μέρι, μαζί με Μεγάλους Ανθρώπους. Θα 'λεγα πως μοιάζει με την πατρίδα αρκετά. *Το Πόνυ* είναι, απ' ό,τι λένε, καλό χάνι. Οι δικοί μου ταξιδεύουν εκεί πότε πότε.

— Μπορεί και να είναι ακριβώς όπως το θέλαμε, είπε ο Φρόντο, αλλά είναι οπωσδήποτε έξω από το Σάιρ. Μην πολυξανοιχτείτε σε κουβέντες! Παρακαλώ να θυμάστε — όλοι σας — πως το όνομα Μπάγκινς ΔΕΝ πρέπει να βγει απ' το στόμα σας. Εγώ είμαι ο κύριος Κατωλοφίτης, αν χρειαστεί να δώσουμε όνομα.

Καβάλησαν τώρα τα πόνυ τους και προχώρησαν σιωπηλοί μες στο

δειλινό. Το σκοτάδι έπεσε γρήγορα όπως προχωρούσαν αργά κατηφορίζοντας κι ανηφόριζοντας πάλι, μέχρι που τέλος είδαν φώτα να τρεμοσβήνουν σε κάποια απόσταση μπροστά.

Απέναντί τους υψώθηκε ο Λόφος του Μπρι φράζοντάς τους το δρόμο. Ένας σκοτεινός όγκος με φόντο τα ομιχλιασμένα αστέρια. Και κάτω απ' τη δυτική πλευρά του φώλιαζε ένα μεγάλο χωριό. Τώρα βιάστηκαν κατά εκεί γυρεύοντας μονάχα να βρουν μια φωτιά και μια πόρτα ανάμεσα σ' αυτούς και στη νύχτα.

Κεφάλαιο IX

ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑΡΙΚΟ ΠΟΝΥ

Το Μπρι ήταν το κεφαλοχώρι της περιοχής, μιας μικρής κατοικημένης περιφέρειας, σαν ένα νησί, με αδειανές εκτάσεις γύρω γύρω. Εκτός από το Μπρι, υπήρχαν το Σταντλ, στην άλλη μεριά του λόφου, το Κομπ, σε μια βαθιά κοιλάδα ανατολικά, και το Άρτσετ, στην άκρη του δάσους Τσέτγουντ. Απλωμένη γύρω απ' το Λόφο του Μπρι και τα χωριά ήταν μια μικρή περιοχή με χωράφια κι εξημερωμένο δάσος, μόλις λιγοστά μίλια πλατιά.

Οι Άνθρωποι του Μπρι ήταν καστανοί, εύρωστοι και μάλλον κοντοί, εύθυμοι κι ανεξάρτητοι: δεν είχαν κανένα αφέντη πέρα απ' τον εαυτό τους· ήταν πιο φίλοι και γνωστοί με τους Χόμπιτ, τους Νάνους, τα Ξωτικά και τους άλλους κάτοικους του κόσμου γύρω τους, απ' ό,τι ήταν (ή είναι) οι συνηθισμένοι Μεγάλοι Άνθρωποι. Σύμφωνα με τις δικές τους ιστορίες κατοίκησαν πρώτοι εδώ κι ήταν απόγονοι των πρώτων Ανθρώπων που πλανήθηκαν ποτέ στη Δύση της Μέσης-Γης. Λίγοι είχαν επιζήσει μέσα απ' τις αναταραχές των Αρχαίων Ημερών· αλλά όταν οι Βασιλιάδες ξαναγύρισαν πάνω απ' τη Μεγάλη Θάλασσα, βρήκαν τους κάτοικους του Μπρι ακόμα εκεί· κι ήταν ακόμα εκεί τώρα, που η ανάμνηση των παλιών βασιλιάδων είχε ξεθωριάσει στα χόρτα της γης.

Τον καιρό εκείνο δεν υπήρχαν άλλοι άνθρωποι που να έχουν εγκατασταθεί τόσο μακριά προς τη Δύση, σε απόσταση εκατό λεύγες απ' το Σάιρ. Στις άγριες όμως περιοχές πέρα απ' το Μπρι ζούσαν κάτι παράξενοι νομάδες. Οι κάτοικοι του Μπρι τους έλεγαν Περιπλανώμενους Φύλακες και δεν ήξεραν τίποτα για την καταγωγή τους. Ήταν ψηλότεροι και πιο μελαχρινοί απ' τους ανθρώπους του Μπρι και λεγόταν πως έχουν παράξενες δυνάμεις στην όραση και στην ακοή και πως καταλαβαίνουν τις γλώσσες των ζώων και των πουλιών. Περιφερόντουσαν όπως ήθελαν στη Δύση και στην Ανατολή, σχεδόν ως πέρα στα Ομιχλιασμένα Βουνά· αλλά τώρα ήταν λιγοστοί και σπάνια εμφανίζονταν. Σαν έρχονταν, έφερναν νέα από

μακριά κι έλεγαν παράξενες και λησμονημένες ιστορίες και τους άκουγαν πρόθυμα· αλλά οι κάτοικοι του Μπρι δεν έπιαναν φιλίες μαζί τους.

Ήταν επίσης και πολλές οικογένειες χόμπιτ στην περιοχή του Μπρι κι *αυτοί* ισχυρίζονταν πως ήταν η αρχαιότερη παροικία Χόμπιτ στον κόσμο, που ιδρύθηκε πολύ πριν περάσουν τον Μπράντιγουάιν και αποικίσουν το Σάιρ. Ζούσαν κυρίως στο Σταντλ αν και βρίσκονταν και μερικοί στο Μπρι, ιδιαίτερα στις ψηλότερες πλαγιές του λόφου, πάνω από τα σπίτια των Ανθρώπων. Οι Μεγάλοι Άνθρωποι κι οι Μικροί Άνθρωποι (όπως λεγόντουσαν μεταξύ τους) είχαν σχέσεις φιλικές και κοίταζαν ο καθένας τη δουλειά του με τον τρόπο του, αλλά κι οι δυο, πολύ σωστά, θεωρούσαν τους εαυτούς τους σαν απαραίτητα στοιχεία του Μπρι. Πουθενά αλλού στον κόσμο δε βρίσκεται αυτός ο παράξενος (αλλά εξαιρετικός) συνδυασμός.

Οι κάτοικοι του Μπρι, Μεγάλοι και Μικροί, δεν ταξίδευαν οι ίδιοι πολύ· και το κυριότερό τους ενδιαφέρον ήταν οι υποθέσεις των τεσσάρων χωριών. Πότε πότε οι χόμπιτ του Μπρι πήγαιναν ως το Μπάκλαντ ή την Ανατολική Μοίρα· αλλά, αν κι η μικρή τους χώρα δεν ήταν πιο μακριά από μιας μέρας δρόμο ανατολικά απ' τη Γέφυρα του Μπράντιγουάιν, οι χόμπιτ του Σάιρ τώρα σπάνια επισκέφτονταν το Μπρι. Καμιά φορά κανένας απ' το Μπάκλαντ ή κανένας ριψοκίνδυνος Τουκ ερχόταν στο πανδοχείο για μια δυο νύχτες, μα, ακόμα κι αυτό, συνηθιζόταν όλο και λιγότερο. Οι χόμπιτ του Σάιρ έλεγαν τους χόμπιτ του Μπρι, κι όποιους άλλους έμεναν πέρα απ' τα σύνορα Ξενομερίτες, και λίγο νοιάζονταν γι' αυτούς, γιατί τους θεωρούσαν βαρετούς κι άξεστους. Είναι πιθανό πως υπήρχαν πολύ περισσότεροι Ξενομερίτες σκορπισμένοι στα δυτικά του Κόσμου εκείνες τις μέρες, απ' ό,τι φαντάζονταν οι κάτοικοι του Σάιρ. Μερικοί, χωρίς αμφιβολία, δεν ήταν τίποτα παραπάνω από αλήτες, έτοιμοι να σκάψουν μια τρύπα σε μια οποιαδήποτε πλαγιά και να μείνουν εκεί μόνο όσο τους βόλευε. Αλλά στην περιοχή του Μπρι, οπωσδήποτε, οι χόμπιτ ήταν καθώς πρέπει, ευκατάστατοι κι όχι περισσότερο χωριάτες απ' τους μακρινούς τους συγγενείς που δεν ήταν Ξενομερίτες! Ακόμα δεν είχαν ξεχάσει πως ήταν ένας καιρός που το Σάιρ και το Μπρι είχαν πολλές δοσοληψίες. Κι όλοι ήξεραν πως στις φλέβες των Μπράντιμπακ έτρεχε αίμα απ' το Μπρι.

Το χωριό του Μπρι είχε κάπου εκατό πέτρινα σπίτια των Μεγάλων Ανθρώπων, κυρίως πάνω από το Δρόμο, που φώλιαζαν στη λοφοπλαγιά, με παράθυρα που έβλεπαν στη Δύση. Σ' αυτή την πλευρά, κάνοντας πάνω από μισό κύκλο, ξεκινώντας απ' το λόφο και γυρίζοντας πάλι πίσω σ' αυτόν, υπήρχε ένας βαθύς υδατοφράχτης μ' ένα χοντρό φράχτη στην εσωτερική πλευρά. Ο Δρόμος περνούσε από πάνω με μια υπερύψωση· αλλά στο

σημείο που διαπερνούσε το φράχτη ήταν κλεισμένος με μια μεγάλη πύλη. Υπήρχε και μια άλλη πύλη στη νότια πλευρά εκεί που ο Δρόμος έβγαινε απ' το χωριό. Οι πύλες έκλειναν μόλις έπεφτε η νύχτα· ακριβώς όμως από πίσω είχε μικρά σπιτάκια για τους φύλακες.

Κάτω στο Δρόμο, εκεί που έστριβε δεξιά για να πάει γύρω απ' τους πρόποδες του λόφου, βρισκόταν ένα μεγάλο πανδοχείο. Είχε χτιστεί πολύ παλιά, τότε που η κίνηση στους δρόμους ήταν πολύ πιο μεγάλη. Γιατί το Μπρι στεκόταν σ' ένα παλιό σταυροδρόμι· κι άλλος ένας αρχαίος δρόμος διασταυρωνόταν με τον Ανατολικό Δρόμο ακριβώς έξω απ' τον υδατοφράχτη στη δυτική άκρη του χωριού· και στις παλιότερες μέρες Άνθρωποι κι άλλος κόσμος, κάθε λογής, ταξίδευαν πολύ σ' αυτόν. *Παράξενο σαν νέα απ' το Μπρι* ήταν μια φράση που λεγόταν ακόμα στην Ανατολική Μοίρα, που προερχόταν από εκείνες τις μέρες, τότε που νέα απ' το Βοριά, το Νοτιά και την Ανατολή ακούγονταν στο πανδοχείο και τότε που οι χόμπιτ του Σάιρ συνήθιζαν να πηγαίνουν συχνότερα να τ' ακούν. Αλλά οι Χώρες του Βοριά ήταν ερημωμένες εδώ και πολλά χρόνια και τώρα σπάνια χρησιμοποιούσαν το Βορινό Δρόμο: ήταν φυτρωμένος χορτάρια και οι κάτοικοι του Μπρι τον έλεγαν ο Πράσινος Δρόμος.

Το Πανδοχείο του Μπρι ήταν όμως ακόμα εκεί κι ο πανδοχέας ήταν ένα σπουδαίο πρόσωπο. Το χάνι του ήταν το στέκι που αντάμωναν όλοι οι αργόσχολοι, οι φλύαροι κι οι περίεργοι απ' τους κατοίκους, μεγάλους και μικρούς, κι απ' τα τέσσερα χωριά. Ήταν το καταφύγιο των Περιπλανώμενων Φυλάκων κι άλλων σαν κι αυτούς κι όλων των περαστικών που ακόμα ταξίδευαν στον Ανατολικό Δρόμο πηγαίνοντας και γυρίζοντας απ' τα Βουνά.

Ήταν σκοτεινά, κι άσπρα αστέρια έλαμπαν, όταν ο Φρόντο κι οι σύντροφοί του έφτασαν επιτέλους στο σταυροδρόμι του Πράσινου Δρόμου και πλησίασαν το χωριό. Έφτασαν στη Δυτική Πύλη και τη βρήκαν κλειστή, αλλά στην πόρτα του σπιτιού του φύλακα πίσω της, καθόταν ένας άνθρωπος. Πήδηξε όρθιος και πήγε κι έφερε ένα φανάρι και τους κοίταξε πάνω απ' την πύλη μ' έκπληξη.

— Τι θέλετε κι από πού ερχόσαστε; ρώτησε τραχιά.

— Ερχόμαστε για το χάνι εδώ, απάντησε ο Φρόντο. Ταξιδεύουμε για την Ανατολή και δεν μπορούμε να πάμε παρακάτω απόψε.

— Χόμπιτ! Τέσσερις χόμπιτ! Και μάλιστα απ' το Σάιρ καταπώς δείχνει η μιλιά τους, είπε ο φύλακας σιγανά, λες και μιλούσε στον εαυτό του. Τους κοίταξε σκοτεινά για μια στιγμή κι έπειτα, αργά, άνοιξε την πόρτα και τους άφησε να περάσουν.

— Δε βλέπουμε συχνά κόσμο απ' το Σάιρ να ταξιδεύει στο Δρόμο τη

νύχτα, συνέχισε, όπως σταμάτησαν για μια στιγμή στην πόρτα του. Με το συμπάθιο, αλλά τι σόι δουλειά σας φέρνει ανατολικά απ' το Μπρί! Ποιο είναι τ' όνομά σας, μπορώ να ρωτήσω;

— Τα ονόματά μας και η δουλειά μας είναι δικός μας λογαριασμός, κι αυτό το μέρος δε μου φαίνεται κατάλληλο για να τα συζητήσουμε, είπε ο Φρόντο, που δεν του άρεσαν ούτε το πρόσωπο του ανθρώπου ούτε ο τόνος της φωνής του.

— Η δουλειά σας είναι δικός σας λογαριασμός, το δίχως άλλο, είπε ο άνθρωπος· μα είναι δουλειά μου να κάνω ερωτήσεις μετά τον ερχομό της νύχτας.

— Είμαστε χόμπιτ απ' το Μπάκλαντ, και μας πέρασε απ' το νου να ταξιδέψουμε και να μείνουμε στο πανδοχείο εδώ, μπήκε στη μέση ο Μέρι. Εγώ είμαι ο κύριος Μπράντιμπακ. Σου φτάνει αυτό; Ο κόσμος του Μπρι συνήθιζε να μιλάει ευγενικά στους ταξιδιώτες, έτσι είχα ακουστά τουλάχιστο.

— Εντάξει, εντάξει, είπε ο άνθρωπος. Δεν ήθελα να σας προσβάλω. Αλλά θα δείτε και μόνοι σας ίσως πως κι άλλοι, εκτός απ' το γερο-Χάρι στην πόλη, θα σας κάνουν ερωτήσεις. Τριγυρίζει παράξενος κόσμος. Αν πάτε στο *Πόνυ* θα δείτε πως δεν είσαστε οι μόνοι ξένοι.

Τους ευχήθηκε καληνύχτα κι αυτοί δεν είπαν τίποτα περισσότερο· αλλά ο Φρόντο μπορούσε να δει στο φως του φαναριού πως ο άνθρωπος τους κοίταζε ακόμα με περιέργεια. Χάρηκε που άκουσε την πύλη να κλείνει με θόρυβο πίσω τους, την ώρα που προχωρούσαν μπροστά. Αναρωτήθηκε γιατί ο άνθρωπος ήταν τόσο καχύποπτος και μήπως κανένας ρωτούσε να μάθει νέα για μια παρέα χόμπιτ. Μήπως ήταν ο Γκάνταλφ; Μπορεί και να 'χε φτάσει, τότε που καθυστέρησαν στο Δάσος και στην Κοιλάδα των Θολωτών Τάφων. Μα υπήρχε κάτι στη φωνή και στην όψη του φύλακα που τον ανησυχούσε.

Ο άνθρωπος κοίταξε τους χόμπιτ για μια στιγμή κι ύστερα γύρισε πίσω σπίτι του. Μόλις η πλάτη του γύρισε, μια μαύρη σιλουέτα σκαρφάλωσε γρήγορα πάνω από την πύλη κι ενώθηκε με τις σκιές του δρόμου του χωριού.

Οι χόμπιτ ανέβηκαν μια ομαλή ανηφοριά, πέρασαν μερικά μοναχικά σπίτια και σταμάτησαν έξω από το πανδοχείο. Τα σπίτια τους φαίνονταν μεγάλα και παράξενα. Ο Σαμ κοίταξε ψηλά το πανδοχείο με τα τρία πατώματα και τα πολλά παράθυρα κι ένιωσε την καρδιά του να βουλιάζει. Είχε φανταστεί τον εαυτό του να συναντά γίγαντες ψηλότερους από δέντρα κι άλλα πλάσματα ακόμα πιο τρομακτικά, κάποτε στη διάρκεια του ταξιδιού του· αλλά τη στιγμή εκείνη έβρισκε πως η πρώτη του γνωριμία με τους Ανθρώπους και τα ψηλά τους σπίτια ήταν αρκετή και, για να λέμε την

αλήθεια, παραπάνω από αρκετή για το σκοτεινιασμένο τέλος μιας κουραστικής μέρας. Του φαινόταν πως έβλεπε μαύρα άλογα να στέκονται σελωμένα στις σκιές της αυλής του πανδοχείου και Μαύρους Καβαλάρηδες να κρυφοκοιτάνε πίσω απ' τα σκοτεινά παράθυρα ψηλά.

— Δε φαντάζομαι να μείνουμε εδώ τη νύχτα, έτσι, κύριε; φώναξε. Αν υπάρχει χομπιτόκοσμος σ' αυτά τα μέρη, γιατί δεν ψάχνουμε να βρούμε κανένα που να θέλει να μας πάρει; Θα 'ναι περισσότερο σαν στο σπίτι μας.

— Και τι έχει το πανδοχείο; είπε ο Φρόντο. Ο Τομ Μπομπαντίλ μάς το σύστησε. Φαντάζομαι πως θα 'ναι αρκετά βολικό μέσα.

Ακόμα κι απέξω το πανδοχείο έδειχνε ευχάριστο, σαν το συνήθιζαν τα μάτια σου. Η πρόσοψή του ήταν στο Δρόμο και είχε δυο πτέρυγες πίσω σε οικόπεδο μισοσκαμμένο στις χαμηλότερες πλαγιές του λόφου, έτσι που τα πίσω παράθυρα του δεύτερου πατώματος ήταν στο ύψος της γης. Μια φαρδιά καμάρα οδηγούσε σε μια αυλή ανάμεσα στις δυο πτέρυγες κι αριστερά κάτω απ' την καμάρα βρισκόταν μια μεγάλη είσοδος που την έφτανες ανεβαίνοντας μερικά φαρδιά σκαλοπάτια.

Η πόρτα ήταν ανοιχτή και φως έβγαινε έξω. Πάνω απ' την καμάρα είχε ένα φανάρι κι από κάτω κουνιόταν μια μεγάλη ταμπέλα: ένα καλοθρεμμένο άσπρο πόνυ που στεκόταν στα πίσω πόδια όρθιο. Πάνω από την πόρτα ήταν γραμμένο με άσπρα γράμματα: ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑΡΙΚΟ ΠΟΝΥ του ΜΠΙΡΟΧΟΡΤΟΥ του ΒΟΥΤΥΡΑΤΟΥ. Πολλά από τα κάτω παράθυρα είχαν φώτα πίσω από χοντρές κουρτίνες.

Εκεί που κοντοστέκονταν έξω στο μισοσκόταδο, κάποιος άρχισε να τραγουδά ένα ζωηρό τραγούδι μέσα και πολλές κεφάτες φωνές ακολούθησαν δυνατά λέγοντας το ρεφρέν. Στάθηκαν ακούγοντας αυτή την ενθαρρυντική φασαρία για λίγο κι έπειτα ξεπέζεψαν. Το τραγούδι τέλειωσε κι ακούστηκαν γέλια και παλαμάκια. Οδήγησαν τα πόνυ τους κάτω απ' την καμάρα και, αφήνοντάς τα να στέκουν στην αυλή, ανέβηκαν τα σκαλιά. Ο Φρόντο πήγε μπροστά και παραλίγο να τρακάριζε μ' έναν κοντόχοντρο άνθρωπο καραφλό και κοκκινοπρόσωπο. Φορούσε μια άσπρη ποδιά κι έβγαινε βιαστικά από μια πόρτα για να μπει σε μια άλλη, κουβαλώντας ένα δίσκο φορτωμένο με ποτήρια γεμάτα μπίρα.

— Μπορούμε... άρχισε ο Φρόντο.

— Μισό λεπτό, παρακαλώ! φώναξε ο άνθρωπος πάνω από τον ώμο του και χάθηκε μες στη χάβρα απ' τις φωνές και σ' ένα σύννεφο καπνού.

Σ' ένα λεπτό ήταν πάλι έξω και σκούπιζε τα χέρια του στην ποδιά του.

— Καλησπέρα, μικρέ κύριε! είπε σκύβοντας κάτω. Τι θέλετε;

— Κρεβάτια για τέσσερις και σταύλο για πέντε πόνυ, αν γίνεται. Είστε ο κύριος Βουτυράτος;

— Πολύ σωστά! Μπιρόχορτος είναι τ' όνομά μου. Μπιρόχορτος Βουτυράτος, στις διαταγές σας! Είστε από το Σάιρ, ε; είπε κι έπειτα ξαφνικά έβα-

λε το χέρι στο μέτωπό του, λες και προσπαθούσε να θυμηθεί κάτι.

— Χόμπιτ! φώναξε. Τώρα τι μου θυμίζει αυτό; Μπορώ να ρωτήσω τα ονόματά σας, κύριε;

— Ο κύριος Τουκ κι ο κύριος Μπράντιμπακ, είπε ο Φρόντο· κι αυτός είναι ο Σαμ Γκάμγκη. Εμένα με λένε Κατωλοφίτη.

— Έλα τώρα! είπε ο κύριος Βουτυράτος, χτυπώντας τα δάχτυλά του. Μου 'φυγε πάλι! Αλλά θα μου ξανάρθει, σα θα 'χω ώρα να σκεφτώ. Έχω λιώσει στα πόδια μου· αλλά θα δω τι μπορώ να κάνω για σας. Δεν έχουμε συχνά ξένους απ' το Σάιρ αυτόν τον καιρό και θα λυπόμουνα αν δεν μπορούσα να σας καλωσορίσω. Μα είναι κιόλας τόσος κόσμος εδώ απόψε, που πολύ καιρό είχαμε να δούμε. Ή που θα ψιχαλίζει ή που θα ρίχνει καρεκλοπόδαρα, όπως λέμε εμείς στο Μπρι.

— Ε! Νομπ! φώναξε. Πού είσαι, αργοκίνητε μαλλιαροπόδη; Νομπ!

— Έρχομαι, κύριε! Έρχομαι.

Ένας γελαστός χόμπιτ πετάχτηκε από μια πόρτα και βλέποντας τους ταξιδιώτες, σταμάτησε απότομα και τους κοίταξε με μεγάλο ενδιαφέρον.

— Πού είναι ο Μπομπ; ρώτησε ο ξενοδόχος. Δεν ξέρεις; Λοιπόν, βρες τον! Και κάνε γρήγορα! Δεν έχω ούτε έξι πόδια ούτε έξι μάτια! Πες στον Μπομπ πως είναι πέντε πόνυ για το σταύλο. Πρέπει να τα βολέψει όπως μπορεί.

Ο Νομπ έφυγε τρέχοντας, χαμογελώντας και κλείνοντάς τους το μάτι.

— Λοιπόν, τώρα, τι θα 'λεγα; είπε ο κύριος Βουτυράτος, χτυπώντας το κεφάλι του. Το ένα με κάνει και ξεχνάω το άλλο, που λέτε. Είναι μια παρέα που ήρθαν από τον Πράσινο Δρόμο, πέρα κάτω απ' το Νοτιά χτες βράδυ —κι αυτό, εδώ που τα λέμε, ήταν αρκετά παράξενο. Μετά απόψε ήρθαν μια παρέα νάνοι ταξιδιώτες για τη Δύση. Και τώρα του λόγου σας. Αν δεν ήσασταν χόμπιτ, δεν είμαι σίγουρος πώς θα μπορούσαμε να σας βολέψουμε. Αλλά έχουμε ένα δυο δωμάτια στη βορινή πτέρυγα ειδικά καμωμένα για χόμπιτ, σα χτίστηκε αυτό εδώ. Στο ισόγειο, όπως αυτοί προτιμάνε συνήθως, με στρογγυλά παράθυρα κι όλα όπως τους αρέσουν. Ελπίζω πως θα βολευτείτε. Και είμαι σίγουρος πως θα θέλετε το βραδινό σας φαγητό. Θα το φέρουμε όσο πιο γρήγορα γίνεται. Απ' εδώ τώρα!

Τους οδήγησε στο βάθος του διαδρόμου κι άνοιξε μια πόρτα.

— Εδώ είναι μια ωραία μικρή τραπεζαρία! είπε. Ελπίζω να σας κάνει. Συγχωρέστε με τώρα. Είμαι πολύ απασχολημένος. Δεν έχω καιρό για κουβέντα. Πρέπει να πάρω τα πόδια μου. Σκληρή δουλειά για δυο πόδια, μα δε λέω ν' αδυνατίσω. Θα ξαναπεράσω αργότερα. Αν χρειαστείτε τίποτα, χτυπήστε το κουδούνι κι ο Νομπ θα 'ρθει. Αν δεν έρχεται, χτυπήστε και φωνάξτε.

Έφυγε επιτέλους και τους άφησε να νιώθουν κάπως λαχανιασμένοι. Φαινόταν ικανός να μιλάει ασταμάτητα, όσο απασχολημένος κι αν ήταν.

Βρίσκονταν τώρα σ' ένα μικρό και βολεμένο δωμάτιο. Μια ζωηρή φωτιά έκαιγε στο τζάκι και μπροστά είχε μερικές χαμηλές κι αναπαυτικές καρέκλες. Ένα στρογγυλό τραπέζι ήταν κιόλας στρωμένο μ' ένα άσπρο τραπεζομάντιλο και πάνω του βρισκόταν ένα μεγάλο κουδούνι. Ο Νομπ, όμως, ο υπηρέτης χόμπιτ, ήρθε πολύ πριν να σκεφτούν να το χτυπήσουν. Έφερε κεριά κι ένα δίσκο γεμάτο πιάτα.

— Θέλετε να πιείτε τίποτα, κύριοι; ρώτησε. Και να σας δείξω και τις κρεβατοκάμαρές σας τώρα που ετοιμάζεται το φαγητό σας.

Είχαν πλυθεί κι είχαν κατεβάσει στη μέση τα ποτήρια τους με την μπίρα, όταν ξαναφάνηκαν ο κύριος Βουτυράτος κι ο Νομπ. Ώσπου ν' ανοιγοκλείσεις τα μάτια σου, το τραπέζι στρώθηκε. Είχε ζεστή σούπα, κρύα κρέατα, μια τάρτα από βατόμουρα, φρέσκο ψωμί, βούτυρο και μισό κεφάλι ωραίο τυρί: καλό κι απλό φαγητό, όσο και στο Σάιρ, κι αρκετά σπιτικό για να διώξει και τις τελευταίες αμφιβολίες του Σαμ (που ήταν κιόλας αρκετά μαλακωμένος ύστερα απ' την υπέροχη μπίρα).

Ο ξενοδόχος τριγύρισε από πάνω τους για λίγο κι έπειτα είπε να τους αφήσει.

— Δεν ξέρω αν θα θέλατε να 'ρθείτε με τους άλλους σαν τελειώσετε το φαγητό σας, είπε απ' την πόρτα. Μπορεί να θέλετε να πάτε για ύπνο. Πάντως η παρέα πολύ θα χαρεί να σας καλωσορίσει αν το αποφασίζατε. Δεν μας έρχονται Ξενομερίτες — ταξιδιώτες απ' το Σάιρ, θα 'πρεπε να πω, με το συμπάθιο, συχνά και μας αρέσει να μαθαίνουμε κανένα νέο ή καμιά ιστορία ή τραγούδι που να ξέρετε. Αλλά κάντε ό,τι σας αρέσει! Χτυπήστε το κουδούνι αν σας λείπει τίποτα!

Τόσο φρέσκοι και δυναμωμένοι ένιωσαν στο τέλος του φαγητού τους (περίπου τρία τέταρτα γερό φαΐ χωρίς να μιλάνε δίχως λόγο) που ο Φρόντο, ο Πίπιν κι ο Σαμ αποφάσισαν να πάνε να βρούνε τους άλλους. Ο Μέρι είπε πως θα ήταν αποπνικτικά εκεί μέσα.

— Θα καθίσω ήσυχα εδώ κοντά στη φωτιά για λίγο κι ίσως να βγω έξω αργότερα να πάρω λίγο αέρα. Το νου σας πώς μιλάτε και μην ξεχνάτε πως υποτίθεται πως φύγαμε στα κρυφά και πως ακόμα βρισκόσαστε στο δρόμο κι όχι πολύ μακριά απ' το Σάιρ!

— Εντάξει! είπε ο Πίπιν. Το νου σου κι εσύ! Μη χαθείς και μην ξεχνάς πως είναι πιο ασφαλισμένα μέσα!

Η παρέα βρισκόταν στη σάλα του πανδοχείου. Εκεί ήταν μαζεμένοι ανάκατα πολλοί, διαπίστωσε ο Φρόντο, όταν τα μάτια του συνήθισαν στο φως, που προερχόταν κυρίως από μια δυνατή φωτιά, γιατί οι λάμπες που κρέμονταν απ' τα δοκάρια ήταν θαμπές και μισοπνιγμένες στον καπνό. Ο Μπιρόχορτος ο Βουτυράτος στεκόταν κοντά στη φωτιά και μιλούσε με

δυο νάνους κι ένα δυο ξενοντυμένους ανθρώπους. Στους πάγκους κάθονταν διάφοροι: άνθρωποι του Μπρι, μια παρέα ντόπιοι χόμπιτ (που κάθονταν μαζί και κουβέντιαζαν, λίγοι νάνοι ακόμα κι άλλες θαμπές σιλουέτες, όχι ξεκάθαρες στις σκιές και στις γωνιές.

Μόλις μπήκαν οι χόμπιτ απ' το Σάιρ, ακούστηκαν χορωδία τα καλωσορίσματα απ' τους ντόπιους. Οι ξένοι, ιδιαίτερα εκείνοι που είχαν έρθει απ' τον Πράσινο Δρόμο, τους κοίταζαν με περιέργεια. Ο ξενοδόχος σύστησε τους νεοφερμένους στους ντόπιους, τόσο γρήγορα που, αν κι έπιασαν πολλά ονόματα, σπάνια ήταν σίγουροι σε ποιους ανήκαν. Οι Άνθρωποι του Μπρι φαίνονταν όλοι να έχουν ονόματα απ' τη φυτολογία (και, για τους κατοίκους του Σάιρ, κάπως παράξενα), όπως: Σπαρτόφωτος, Κατσικόχορτος, Ρεικοπόδαρος, Μηλαράτος, Γαϊδουράγκαθος, Φτεριάς (για να μην αναφέρουμε το Βουτυράτο). Μερικοί απ' τους χόμπιτ είχαν παρόμοια ονόματα. Οι Πικρόθαμνοι, π.χ., φαίνονταν να είναι ένα σωρό. Αλλά οι πιο πολλοί απ' αυτούς είχαν ονόματα απ' τη φύση, όπως: Πλεύρας, Ασβόσπιτος, Μακρότρυπος, Αμμοκουβαλητής και Τουνελάτος, που πολλά απ' αυτά τα είχαν και στο Σάιρ. Υπήρχαν πολλοί Κατωλοφίτες από το Σταντλ κι επειδή δεν μπορούσαν να διανοηθούν πώς είχαν κοινό όνομα χωρίς να 'ναι συγγενείς, πήραν το Φρόντο κοντά τους λες κι ήταν ο χαμένος τους ξάδελφος.

Οι χόμπιτ του Μπρι ήταν στ' αλήθεια φιλικοί και περίεργοι κι ο Φρόντο γρήγορα κατάλαβε πως θα χρειαζόταν να δώσει κάποια εξήγηση για το τι έκανε. Άφησε να του ξεφύγει πως τον ενδιέφερε η ιστορία και η γεωγραφία (πράγμα που το δέχτηκαν με πολλά κουνήματα του κεφαλιού, αν και καμιά απ' αυτές τις λέξεις δεν πολυχρησιμοποιόταν στη διάλεκτο του Μπρι). Είπε πως σκεφτόταν να γράψει ένα βιβλίο (αυτό το ακολούθησε σιωπηλή έκπληξη) και πως οι φίλοι του ήθελαν να μαζέψουν πληροφορίες για χόμπιτ που ζούσαν έξω από το Σάιρ, ιδιαίτερα στις ανατολικές περιοχές.

Σ' αυτό μια χορωδία από φωνές ξέσπασε. Αν ο Φρόντο ήθελε στ' αλήθεια να γράψει ένα βιβλίο και, αν είχε πολλά αυτιά, θα είχε μάθει αρκετά για κάμποσα κεφάλαια μέσα σε λίγα λεπτά. Και, λες κι αυτό δεν ήταν αρκετό, του έδωσαν έναν ολόκληρο κατάλογο ονόματα που άρχιζε: «Ο γερο-Μπιρόχορτος εδώ», στον οποίο μπορούσε να πάει για περισσότερες πληροφορίες. Αλλά μετά από λίγη ώρα κι όπως ο Φρόντο δεν έδειχνε κανένα σημάδι πως θα γράψει το βιβλίο επί τόπου, οι χόμπιτ ξανάρχισαν τις ερωτήσεις τους για το Σάιρ. Ο Φρόντο δεν αποδείχτηκε πολύ ομιλητικός και γρήγορα βρέθηκε να κάθεται μόνος σε μια γωνιά, ν' ακούει και να περιεργάζεται.

Οι Άνθρωποι και οι Νάνοι μιλούσαν κυρίως για μακρινά γεγονότα κι έλεγαν νέα απ' εκείνα που είχαν αρχίσει να γίνονται πολύ συνηθισμένα. Τα

πράγματα δεν πήγαιναν καλά στο Νοτιά και φαινόταν πως οι Άνθρωποι που είχαν έρθει απ' τον Πράσινο Δρόμο μετανάστευαν και γύρευαν τόπους που να μπορέσουν να βρουν λίγη ησυχία. Οι κάτοικοι του Μπρι τους συμπονούσαν μα φαινόταν καθαρά πως δεν ήταν και πολύ πρόθυμοι να δεχτούν πολλούς ξένους στη μικρή τους γη. Ένας απ' τους ταξιδιώτες, ένας άσχημος κι αλλήθωρος τύπος, έκανε προβλέψεις πως όλο και πιο πολλοί άνθρωποι θα έρχονταν στο Βοριά κι όχι στο μακρινό μέλλον.

— Αν δε βρεθεί χώρος γι' αυτούς, θα τον βρουν μόνοι τους. Έχουν δικαίωμα να ζήσουν, το ίδιο όπως κι ο άλλος κόσμος, είπε φωναχτά.

Οι ντόπιοι δεν έδειξαν να χαίρονται στη σκέψη αυτή.

Οι χόμπιτ δεν έδωσαν μεγάλη προσοχή σ' όλ' αυτά και, την ώρα εκείνη, δε φαίνονταν να έχουν σχέση με χόμπιτ. Οι Μεγάλοι Άνθρωποι δε θα γύρευαν να κατοικήσουν σε χομπιτότρυπες. Οι χόμπιτ έδειχναν περισσότερο ενδιαφέρον για το Σαμ και τον Πίπιν, που ένιωθαν τώρα εντελώς σαν στο σπίτι τους και κουβέντιαζαν ζωηρά γι' αυτά που γίνονταν στο Σάιρ. Ο Πίπιν ξεσήκωνε ένα σωρό γέλια περιγράφοντας πώς κατάρρευσε το ταβάνι του Δημαρχείου του Μίσελ Ντέλβινγκ: ο Γουίλ ο Ασπροπόδης, ο Δήμαρχος, που ήταν κι ο πιο χοντρός χόμπιτ στη Δυτική Μοίρα, είχε θαφτεί μες στους σοβάδες κι είχε βγει έξω σαν αλευρωμένος λουκουμάς. Μα ήταν αρκετές ερωτήσεις που ανησυχούσαν λιγάκι το Φρόντο. Ένας απ' τους ντόπιους, που φαινόταν πως είχε πάει στο Σάιρ αρκετές φορές, ήθελε να μάθει πώς ζούσαν οι Κατωλοφίτες και με ποιους συγγένευαν.

Ξαφνικά ο Φρόντο πρόσεξε έναν παράξενο ηλιοκαμένο άνθρωπο, που καθόταν στις σκιές κοντά στον τοίχο κι άκουγε κι αυτός με προσοχή τη χομπιτοκουβέντα. Είχε μια ψηλή κανάτα μπροστά του και κάπνιζε μια πίπα με μακρύ στέλεχος και παράξενο σκάλισμα. Είχε τα πόδια τεντωμένα μπροστά, δείχνοντας ψηλές μπότες από μαλακό δέρμα, που εφάρμοζαν καλά, αλλά που είχαν φορεθεί πολύ κι ήταν τώρα λασπωμένες. Ένας λεκιασμένος απ' το ταξίδι μανδύας από σκούρο πράσινο ύφασμα ήταν τυλιγμένος καλά γύρω του και, παρ' όλη τη ζέστη στο δωμάτιο, φορούσε μια κουκούλα που σκέπαζε το πρόσωπό του· αλλά η λάμψη των ματιών του φαινόταν, όπως παρακολουθούσε τους χόμπιτ.

— Ποιος είναι εκείνος; ρώτησε ο Φρόντο, όταν βρήκε ευκαιρία να ψιθυρίσει στον κύριο Βουτυράτο. Δε νομίζω πως τον σύστησες.

— Εκείνος; είπε ο ξενοδόχος, απαντώντας ψιθυριστά και ρίχνοντας ματιά χωρίς να γυρίσει το κεφάλι του. Δεν καλοξέρω. Είναι ένας απ' αυτούς που περιπλανιούνται. Περιπλανώμενους Φύλακες τους λέμε. Σπάνια να πει κουβέντα: όχι πως δεν μπορεί να πει καμιά παράξενη ιστορία σαν το θέλει. Χάνεται για κανένα μήνα ή χρόνο κι ύστερα ξαναπαρουσιάζεται. Μπαινόβγαινε εδώ πέρα πολύ συχνά πέρσι την άνοιξη· μα δεν τον πολυβλέπω να τριγυρίζει εδώ τώρα τελευταία. Ποιο είναι το σωστό του όνομα δεν έχω

ποτέ ακούσει: μα εδώ γύρω τον ξέρουμε σαν Γοργοπόδαρο. Περπατάει με κάτι τόσες δρασκελιές μ' αυτά τα μακριά του πόδια· αν και δε λέει σε κανένα τι έχει και βιάζεται. Μα δεν έχουν εξήγηση η Ανατολή κι η Δύση, όπως λέμε εμείς στο Μπρι, εννοώντας τους Περιπλανώμενους Φύλακες και τους κάτοικους του Σάιρ, με το συμπάθιο. Περίεργο να με ρωτάτε γι' αυτόν...

Αλλά εκείνη τη στιγμή φώναξαν τον κύριο Βουτυράτο, ζητώντας κι άλλη μπίρα και η τελευταία του κουβέντα έμεινε ανεξήγητη.

Ο Φρόντο βρήκε πως ο Γοργοπόδαρος τον κοίταζε τώρα, λες κι είχε ακούσει ή μαντέψει όλα όσα είχαν ειπωθεί. Σε λίγο, μ' ένα κούνημα του χεριού και του κεφαλιού του, προσκάλεσε το Φρόντο να πάει και να καθίσει δίπλα του. Όπως ο Φρόντο πλησίαζε, έριξε πίσω την κουκούλα του φανερώνοντας ένα δασύ κεφάλι με μαύρα μαλλιά που είχαν και λίγο γκρίζο κι ένα ζευγάρι κοφτερά γκρίζα μάτια σ' ένα χλωμό αυστηρό πρόσωπο.

— Με λένε Γοργοπόδαρο, είπε με χαμηλή φωνή. Χαίρομαι που σε συναντώ, κύριε Κατωλοφίτη, αν ο γερο-Βουτυράτος είπε σωστά τ' όνομά σου.

— Το είπε, είπε ο Φρόντο ψυχρά. Δεν ένιωθε καθόλου άνετα κάτω απ' το βλέμμα των διαπεραστικών εκείνων ματιών.

— Λοιπόν, κύριε Κατωλοφίτη, είπε ο Γοργοπόδαρος, αν ήμουν στη θέση σου θα σταματούσα τους νεαρούς σου φίλους απ' το να μιλάνε τόσο πολύ. Το πιοτό, η φωτιά και το τυχαίο συναπάντημα είναι αρκετά ευχάριστα, μα να — εδώ δεν είναι το Σάιρ. Κυκλοφορούν αλλόκοτοι τύποι. Αν και δε μου πέφτει λόγος να μιλάω, μπορεί να σκεφτείς, πρόσθεσε μ' ένα στραβό χαμόγελο, βλέποντας τα μάτια του Φρόντο. Και τώρα τελευταία έχουν περάσει ακόμα πιο παράξενοι ταξιδιώτες, συνέχισε, παρακολουθώντας το πρόσωπο του Φρόντο.

Ο Φρόντο του ανταπόδωσε τη ματιά, μα δεν είπε τίποτα· κι ο Γοργοπόδαρος δεν προχώρησε παρακάτω. Η προσοχή του φάνηκε ξαφνικά να καρφώνεται στον Πίπιν. Με τρόμο ο Φρόντο είδε πως ο μικρός ανόητος Τουκ, παίρνοντας θάρρος απ' την επιτυχία του με το χοντρο-Δήμαρχο του Μίσελ Ντέλβινγκ, τώρα εξιστορούσε με αστείο τρόπο το αποχαιρετιστήριο πάρτι του Μπίλμπο. Εμιμείτο κιόλας το Λόγο και πλησίαζε στην εκπληκτική εξαφάνιση.

Ο Φρόντο ενοχλήθηκε. Η ιστορία ήταν αρκετά ακίνδυνη για τους περισσότερους ντόπιους χόμπιτ, το δίχως άλλο: μια αστεία ιστορία για κείνο τον αστείο κόσμο πέρα απ' το Ποτάμι· αλλά μερικοί (ο γερο-Βουτυράτος παραδείγματος χάρη) ήξεραν κάτι παραπάνω και ήταν πολύ πιθανό να είχαν ακούσει από παλιά για την εξαφάνιση του Μπίλμπο. Θα έφερνε το όνομα Μπάγκινς στο νου τους, ιδιαίτερα αν είχαν ζητηθεί πληροφορίες στο Μπρι γι' αυτό το όνομα.

Ο Φρόντο καθόταν σ' αναμμένα κάρβουνα κι αναρωτιόταν τι να κάνει. Ο Πίπιν ήταν φανερό πως πολύ χαιρόταν την προσοχή που του έδιναν και

είχε τελείως ξεχάσει τον κίνδυνό τους. Ο Φρόντο φοβήθηκε ξαφνικά πως, στην τωρινή του διάθεση, θα μπορούσε ακόμα και να πει για το Δαχτυλίδι· κι αυτό θα ήταν σίγουρη καταστροφή.

— Θα 'κανες καλά να κάνεις κάτι γρήγορα! του ψιθύρισε ο Γοργοπόδαρος στ' αυτί.

Ο Φρόντο πήδηξε όρθιος κι ανέβηκε σ' ένα τραπέζι κι άρχισε να μιλάει. Η προσοχή του ακροατηρίου του Πίπιν έσπασε. Μερικοί απ' τους χόμπιτ κοίταξαν το Φρόντο και γέλασαν και χτύπησαν παλαμάκια, νομίζοντας πως ο κύριος Κατωλοφίτης είχε πιει λίγη μπίρα παραπάνω.

Ο Φρόντο ξαφνικά ένιωσε πολύ γελοίος κι άρχισε (όπως το συνήθιζε σαν έβγαζε λόγο) να ψαχουλεύει τα πράγματα στην τσέπη του. Ψηλάφισε το Δαχτυλίδι στην αλυσίδα του και, εντελώς ανεξήγητα, του ήρθε η επιθυμία να το φορέσει και να εξαφανιστεί απ' τη γελοία θέση που βρισκόταν. Του φάνηκε πως, κάπως, λες κι η ιδέα του είχε έρθει απέξω, από κάποιον ή κάτι μέσα στο δωμάτιο. Αντιστάθηκε σταθερά στον πειρασμό κι έσφιξε το Δαχτυλίδι στη χούφτα του, λες κι ήθελε να το κρατήσει και να το εμποδίσει να του ξεφύγει ή να του κάνει καμιά ζαβολιά. Οπωσδήποτε όμως αυτό δεν του έδινε καμιά έμπνευση. Είπε μερικές «κατάλληλες κουβέντες», όπως θα 'λεγαν στο Σάιρ: *Είμαστε όλοι μας πολύ συγκινημένοι απ' την ωραία σας υποδοχή και τολμώ να πω πως η σύντομή μου επίσκεψη θα βοηθήσει ν' ανανεωθούν οι παλιοί δεσμοί φιλίας ανάμεσα στο Σάιρ και στο Μπρι*· κι έπειτα σκόνταψε και ξερόβηξε.

Όλοι στο δωμάτιο τώρα τον κοιτούσαν.

— Ένα τραγούδι! φώναξε ένας απ' τους χόμπιτ.

— Ένα τραγούδι! Ένα τραγούδι! φώναξαν όλοι οι άλλοι.

— Έλα τώρα, κύριε, τραγούδησέ μας κάτι που να μην το 'χουμε ξανακούσει!

Για μια στιγμή ο Φρόντο στάθηκε με το στόμα ανοιχτό. Έπειτα, στην απελπισία του, άρχισε ένα ανόητο τραγούδι, που ο Μπίλμπο το αγαπούσε αρκετά (και ήταν, στ' αλήθεια, αρκετά περήφανος γι' αυτό, γιατί είχε φτιάξει τα λόγια μόνος του). Έλεγε για κάποιο πανδοχείο· κι αυτό είναι πιθανό να το έφερε στο νου του Φρόντο εκείνη την ώρα. Εδώ είναι όλο. Κατά κανόνα τώρα μόνο λίγες λέξεις απ' αυτό δεν έχουν ξεχαστεί.

Είναι ένα χάνι, χαρούμενο χάνι,
Κάτω στο λόφο εκεί.
Τόσο καλή φτιάχνουν μπίρα ξανθή,
Που ο Φεγγαρο-άνθρωπος μια νύχτα πήγε κει,
για να πιει, να μεθύσει απ' αυτή.

Έχει εκεί κάτω τρελό ένα γάτο,
που παίζει ένα τρύπιο βιολί.

Το παίζει με κέφι και το γρατσουνά,
Τρίζει και παίζει τις νότες στραβά,
και του σπάει τις χορδές στη σειρά.

Έχει το χάνι μικρό μαύρο σκύλο,
που τ' αστεία πολύ αγαπά.
Στήνει αυτί κάθε βράδυ αργά,
Όλα τ' ακούει, τα χειροκροτά
και γελάει τράλα λι, τράλα λα.

Έχει αγελάδα με κέρατα ωραία,
που πάει κουνιστή λυγιστή.
Σαν κρασί η τρελή μουσική τη μεθά,
Κουνάει την ουρά της ψηλά, χαμηλά
και χορεύει τριγύρω τρελά!

Τα επίσημα πιάτα κι όλα τα μαχαίρια,
κουτάλια, πιρούνια, ασημιά,
Σαββάτο τα βγάζουν με κόπο πολύ,
Τα τριβογυαλίζουνε ώρα πολλή
και τα στήνουν μετά στη γραμμή.

Ο Φεγγαρο-άνθρωπος όλο και πίνει
κι ο γάτος τραγούδι αρχινά.
Πιρούνι και πιάτο χορεύουν μαζί,
Η γελάδα στον κήπο πηδάει κι αυτή,
την ουρά κυνηγάει το σκυλί.

Ο Φεγγαρο-άνθρωπος όλο και πίνει
και κάτω απ' τον πάγκο κυλά.
Μπίρες ξανθιές βλέπει μες στο μυαλό,
Χλωμιάζουνε τ' άστρα στον ουρανό
κι αυγή φέρνει αυγερινό.

Στο μαύρο το γάτο λέει ο ξενοδόχος:
τα άτια θυμώσαν πολύ.
Τα χάμουρα σπάνε, φρενιάζουν γοργά.
Μα ο αφέντης τους έχει τα μάτια κλειστά
κι ο ήλιος σε λίγο θα είναι ψηλά.

Να παίζει αρχίζει ο μαύρος ο γάτος
τρελά το βιολί, δυνατά.
Πριονίζει και τρίζει και παίζει κι αφρίζει.
Το Φεγγαρο-άνθρωπο πιάνει σφιχτά:
ξύπνα, λέει φωναχτά, κι είναι εφτά.

Το Φεγγαρο-άνθρωπο έξω τον βγάζουν
στο Φεγγάρι να διώξουνε πίσω ξανά.
Τ' άλογα τρέχουν μ' ορμή, βιαστικά
Πιρούνι και πιάτο κλεφτήκαν κρυφά
κι η γελάδα χορεύει, πηδάει ψηλά.

Ο γάτος βιολί ασταμάτητα παίζει.
ο σκύλος χορεύει με κέφι πολύ.
Γελάδα κι αλόγατα τρέχουν, πηδούν.
Όλοι οι ξένοι απ' το χάνι θα βγουν,
να χορέψουν και να δροσιστούν.

Μπανγκ! Πάει σπάσαν' όλες οι χορδές.
η αγελάδα πηδάει στο Φεγγάρι ψηλά,
Ο σκύλος γελάει χα-χα-χα, χι-χι-χι
Το πιάτο που βλέπει το ασημί
το πιρούνι πώς τρέχει να βρει!

Το άσπρο Φεγγάρι γελάει και πάει,
σα βλέπει τον Ήλιο στην ανατολή,
Που τρίβει τα μάτια του τα φωτεινά
Γιατί όλοι γυρίζουν στο χάνι ξανά
στα κρεβάτια τους τα μαλακά!

Ακούστηκαν χειροκροτήματα δυνατά και για πολλή ώρα. Ο Φρόντο είχε καλή φωνή και το τραγούδι τούς άνοιξε την όρεξη.

— Πού είναι ο γερο-Μπιρόχορτος; φώναζαν. Έπρεπε να το ακούσει αυτό. Ο Μπομπ πρέπει να μάθει τη γάτα του βιολί κι ύστερα να κάνουμε χορό.

Παράγγειλαν κι άλλη μπίρα κι άρχιζαν να φωνάζουν:

— Πες το πάλι, κύριε! Εμπρός, τώρα! Άλλη μια φορά!

Έβαλαν το Φρόντο να πιει ένα ποτήρι ακόμα κι έπειτα ν' αρχίσει το τραγούδι του ξανά. Πολλοί το έλεγαν μαζί· γιατί η μουσική ήταν πολύ γνωστή και γρήγορα έπαιρναν τα λόγια. Τώρα ήταν η σειρά του Φρόντο να νιώθει ευχαριστημένος. Χοροπηδούσε πέρα δώθε στο τραπέζι· και σαν έφτασε για δεύτερη φορά στο: *η αγελάδα πηδάει στο Φεγγάρι,* πήδηξε στον αέρα. Παραπήδηξε ζωηρά όμως· γιατί, μπαμ, πέφτει σ' ένα δίσκο γεμάτο ποτήρια, γλιστράει και πέφτει απ' το τραπέζι, κρατς, μαζί με τα ποτήρια. Όλοι άνοιξαν τα στόματά τους διάπλατα για να γελάσουν και κόπηκαν στη μέση χάσκοντας αμίλητοι· γιατί ο τραγουδιστής εξαφανίστηκε. Είχε χαθεί, λες και είχε περάσει μια και κάτω απ' το πάτωμα χωρίς ν' αφήσει τρύπα.

Οι ντόπιοι χόμπιτ γούρλωσαν τα μάτια σαστισμένοι κι ύστερα πε-

τάχτηκαν όρθιοι και φώναζαν τον Μπιρόχορτο. Όλοι έφυγαν από κοντά απ' τον Πίπιν και το Σαμ, που βρέθηκαν μόνοι σε μια γωνιά, και τους κοίταζαν σκοτεινά κι όλο αμφιβολία, από μακριά. Ήταν φανερό πως πολλοί τώρα τους θεωρούσαν σαν συντρόφους κάποιου περιοδεύοντα μάγου, που οι δυνάμεις κι ο σκοπός του ήταν άγνωστοι. Μα ένας μελαψός Άνθρωπος του Μπρι, που στεκόταν και τους κοίταζε, λες κι ήξερε, με μια έκφραση μισοκοροϊδευτική, ήταν που τους έκανε να μη νιώθουν καθόλου άνετα. Σε λίγο ξεγλίστρησε απ' την πόρτα και τον ακολούθησε ο αλλήθωρος ξένος από το νοτιά: οι δυο τους σιγοκουβέντιαζαν πολύ μαζί όλο το βράδυ. Ο Χάρι, ο φύλακας της πύλης, βγήκε κι αυτός ξοπίσω τους.

Ο Φρόντο ένιωσε γελοίος. Μην ξέροντας τι να κάνει, απομακρύνθηκε μπουσουλώντας κάτω απ' τα τραπέζια, στη σκοτεινή γωνιά δίπλα στο Γοργοπόδαρο, που καθόταν ατάραχος χωρίς να δείχνει τις σκέψεις του. Ο Φρόντο έγειρε πίσω στον τοίχο κι έβγαλε το Δαχτυλίδι. Πώς ήρθε και βρέθηκε στο δάχτυλό του, δεν μπορούσε να το πει. Το μόνο που μπορούσε να υποθέσει ήταν πως το στριφογύριζε στην τσέπη του όσο τραγουδούσε και πως αυτό κάπως γλίστρησε στο δάχτυλό του όταν έβγαλε το χέρι του απότομα για να γλιτώσει το πέσιμο. Για μια στιγμή αναρωτήθηκε μήπως το ίδιο το Δαχτυλίδι του 'χε παίξει κάποιο παιγνίδι· ίσως να 'χε προσπαθήσει να φανερωθεί απαντώντας σε κάποια επιθυμία ή διαταγή που βρισκόταν διάχυτη στο δωμάτιο. Δεν του άρεσαν οι φάτσες των ανθρώπων που είχαν βγει έξω.

— Λοιπόν; είπε ο Γοργοπόδαρος, σαν ξαναεμφανίστηκε. Γιατί το 'κανες αυτό; Χειρότερο απ' ό,τι θα μπορούσαν να είχαν πει οι φίλοι σου! Τώρα το έβαλες το ποδαράκι σου! Ή θα 'πρεπε να πω το δαχτυλάκι σου;

— Δεν ξέρω τι θες να πεις, είπε ο Φρόντο, ενοχλημένος και τρομαγμένος.

— Μα ναι, ξέρεις και παραξέρεις, απάντησε ο Γοργοπόδαρος· μα καλά θα κάνουμε να περιμένουμε να κοπάσει η φασαρία. Τότε, αν δε σας πειράζει, κύριε *Μπάγκινς*, θα 'θελα να πούμε δυο κουβέντες μαζί στα ήσυχα.

— Για τι πράγμα; ρώτησε ο Φρόντο, αγνοώντας την ξαφνική χρήση του επιθέτου του.

— Για κάτι που έχει κάποια σημασία — και για τους δυο μας, απάντησε ο Γοργοπόδαρος, κοιτάζοντας το Φρόντο κατάματα. Μπορεί ν' ακούσεις κάτι για το καλό σου.

— Πολύ καλά, είπε ο Φρόντο, προσπαθώντας να φανεί αδιάφορος. Θα τα πούμε αργότερα.

Στο μεταξύ κοντά στο τζάκι γινόταν ολόκληρη κουβέντα. Ο κύριος Βουτυράτος είχε έρθει μέσα πηδηχτός και τώρα προσπαθούσε ν' ακούσει αρκετές αντιφατικές διηγήσεις του γεγονότος μαζί.

— Τον είδα, κύριε Βουτυράτε, είπε ένας χόμπιτ· ή μάλλον δεν τον είδα, αν με παρακολουθείς. Αυτός έτσι εξαφανίστηκε στον καθαρό αέρα, σαν να πούμε.

— Τι μου λες, κύριε Πικρόθαμνε! είπε ο ξενοδόχος σαστισμένος.

— Και βέβαια σ' το λέω! απάντησε ο Πικρόθαμνος. Και το πιστεύω αυτό που λέω, μάλιστα.

— Κάπου υπάρχει κάποιο λάθος, είπε ο Βουτυράτος, κουνώντας το κεφάλι του. Δεν ήταν δα και τόσο μικρός ο κύριος Κατωλοφίτης για να εξαφανιστεί στον καθαρό αέρα· και μάλιστα σ' αυτό το δωμάτιο που ο αέρας έχει καπνό ντουμάνι.

— Λοιπόν, πού 'ν' τος τώρα; φώναξαν αρκετές φωνές.

— Πού να το ξέρω εγώ; Από μένα έχει την άδεια να πάει όπου θέλει, φτάνει να με πληρώσει το πρωί. Να τώρα ο κύριος Τουκ: αυτός δεν εξαφανίστηκε.

— Λοιπόν, εγώ είδα αυτό που είδα κι αυτό που δεν είδα, είπε ο Πικρόθαμνος πεισματάρικα.

— Κι εγώ λέω πως έγινε κάποιο λάθος, ξανάπε ο Βουτυράτος, σηκώνοντας το δίσκο και μαζεύοντας τα σπασμένα.

— Και βέβαια έγινε λάθος! είπε ο Φρόντο. Δεν εξαφανίστηκα. Να με! Μόλις τώρα έλεγα μερικές κουβέντες με το Γοργοπόδαρο στη γωνιά.

Βγήκε μπροστά στο φως της φωτιάς· αλλά οι περισσότεροι πισωπάτησαν ακόμα πιο ταραγμένοι από πριν. Δεν ήταν καθόλου ικανοποιημένοι με την εξήγησή του πως είχε μπουσουλήσει κι είχε φύγει γρήγορα κάτω απ' τα τραπέζια μετά το πέσιμό του. Οι περισσότεροι απ' τους χόμπιτ και τους Ανθρώπους του Μπρι έφυγαν την ίδια ώρα θυμωμένοι, χωρίς να έχουν άλλη όρεξη για διασκέδαση εκείνο το βράδυ. Κανένας δυο έριξαν μια σκοτεινή ματιά στο Φρόντο κι έφυγαν μουρμουρίζοντας αναμεταξύ τους. Οι Νάνοι και δυο τρεις ξένοι Άνθρωποι που έμειναν ακόμα, σηκώθηκαν και καληνύχτισαν τον ξενοδόχο, μα όχι το Φρόντο και τους φίλους του. Πριν περάσει πολλή ώρα δεν είχε μείνει κανένας εκτός απ' το Γοργοπόδαρο, που εξακολουθούσε να κάθεται απαρατήρητος κοντά στον τοίχο.

Ο κύριος Βουτυράτος δεν έδειχνε πολύ συγχυσμένος. Υπολόγιζε, πολύ πιθανά, πως το πανδοχείο του θα ξαναγέμιζε για πολλές νύχτες στο μέλλον μέχρι που το μυστήριο να συζητηθεί απ' όλες τις πλευρές.

— Τώρα πες μου, τι πήγες κι έκανες, κύριε Κατωλοφίτη; ρώτησε. Τρόμαξες τους πελάτες μου κι έσπασες τα γυαλικά μου με τ' ακροβατικά σου!

— Λυπάμαι πολύ που έκανα τόση φασαρία, είπε ο Φρόντο. Δεν το έκανα επίτηδες, σε βεβαιώνω. Ήταν ατύχημα.

— Εντάξει, κύριε Κατωλοφίτη! Μα αν σκοπεύεις να ξαναπέσεις ή να κάνεις ταχυδακτυλουργίες, ή ό,τι κι αν ήταν αυτό, καλά θα κάνεις να το λες στον κόσμο από πριν — και να προειδοποιείς κι *εμένα*. Είμαστε λιγάκι κα-

χύποπτοι εδώ γύρω για ό,τι είναι ασυνήθιστο – αφύσικο, αν με καταλαβαίνεις· και δεν το παίρνουμε με καλό μάτι, έτσι αμέσως.

– Δε θα ξανακάνω τίποτα παρόμοιο, κύριε Βουτυράτε, σ' το υπόσχομαι. Και τώρα νομίζω πως θα πάω για ύπνο. Θα ξεκινήσουμε νωρίς. Θα κοιτάξεις να είναι έτοιμα τα πόνυ μας στις οκτώ;

– Πολύ καλά! Μα πριν φύγεις, θα 'θελα να σου πω μια κουβέντα ιδιαιτέρως, κύριε Κατωλοφίτη. Κάτι θυμήθηκα, που πρέπει να σου πω. Ελπίζω να μην το παραξηγήσεις. Μόλις ξεμπερδέψω με κάτι δουλειές εδώ, θα 'ρθω στο δωμάτιό σου, αν θέλεις.

– Βέβαια! είπε ο Φρόντο· η καρδιά του όμως βούλιαξε.

Αναρωτήθηκε πόσες ιδιαίτερες κουβέντες θα είχε να κάνει πριν πέσει για ύπνο και τι θα του αποκάλυπταν. Συνωμοτούσε όλος αυτός ο κόσμος εναντίον του; Άρχισε να υποψιάζεται ακόμα και το χοντρό πρόσωπο του γερο-Βουτυράτου πως έκρυβε σκοτεινά σχέδια.

Κεφάλαιο X

Ο ΓΟΡΓΟΠΟΔΑΡΟΣ

Ο Φρόντο, ο Πίπιν και ο Σαμ ξαναγύρισαν στη μικρή τραπεζαρία. Δεν είχε φως. Ο Μέρι δεν ήταν εκεί κι η φωτιά είχε χαμηλώσει. Μόνο σα φύσηξαν τη χόβολη ν' ανάψει κι έριξαν ένα δυο δαδιά, ανακάλυψαν πως ο Γοργοπόδαρος είχε έρθει μαζί τους. Βρισκόταν εκεί καθισμένος ατάραχος σε μια καρέκλα πλάι στην πόρτα.

— Γεια σου! είπε ο Πίπιν. Ποιος είσαι και τι γυρεύεις;

— Με φωνάζουν Γοργοπόδαρο, απάντησε, και, αν και μπορεί να το έχει ξεχάσει, ο φίλος σας υποσχέθηκε να κουβεντιάσει στα ήσυχα μαζί μου.

— Είπες πως μπορεί ν' ακούσω κάτι για το καλό μου, πιστεύω, είπε ο Φρόντο. Τι έχεις να πεις;

— Αρκετά πράγματα, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Αλλά, βέβαια, έχω και την τιμή μου.

— Τι θες να πεις; ρώτησε ο Φρόντο απότομα.

— Μη φοβάσαι! Θέλω απλά να πω αυτό: θα σου πω τι ξέρω και θα σου δώσω αρκετές καλές συμβουλές — αλλά θα θελήσω κάποια αμοιβή.

— Και τι αμοιβή θα 'ναι αυτή, παρακαλώ; είπε ο Φρόντο.

Τώρα υποψιαζόταν πως είχε μπλέξει με κάποιον παλιάνθρωπο και σκέφτηκε στενοχωρημένα πως είχε πολύ λίγα λεφτά μαζί του. Όλα του τα λεφτά δε θα ήταν αρκετά για να ικανοποιήσουν έναν παλιάνθρωπο και δεν του περίσσευαν και καθόλου.

— Όχι περισσότερα απ' όσα μπορείς, απάντησε ο Γοργοπόδαρος μ' ένα αργό χαμόγελο, λες και είχε μαντέψει τις σκέψεις του Φρόντο. Αυτό μονάχα: πρέπει να με πάρετε μαζί σας, μέχρι που να θελήσω να σας αφήσω.

— Αλήθεια! απάντησε ο Φρόντο έκπληκτος αλλά όχι κι ανακουφισμένος. Ακόμα κι αν ήθελα κι άλλο σύντροφο, δε θα συμφωνούσα κάτι τέτοιο, μέχρι που να μάθαινα πολύ περισσότερα για σένα και τις δουλειές σου.

— Θαυμάσια! φώναξε ο Γοργοπόδαρος, βάζοντας το ένα πόδι πάνω στ' άλλο και γέρνοντας πίσω αναπαυτικά. Φαίνεται πως συμμαζεύεις τα μυαλά

σου ξανά κι αυτό είναι πάρα πολύ καλό. Μέχρι τώρα παραήσαστε απρόσεκτοι. Πολύ καλά. Θα σου πω τι ξέρω και θ' αφήσω την αμοιβή σ' εσένα. Ίσως μου τη δώσεις μετά χαράς, σα μ' ακούσεις.

— Συνέχισε, λοιπόν! είπε ο Φρόντο. Τι ξέρεις;

— Πάρα πολλά· πάρα πολλά σκοτεινά πράγματα, είπε ο Γοργοπόδαρος σκυθρωπά. Μα όσο για τη δική σου δουλειά — σηκώθηκε και πήγε στην πόρτα, την άνοιξε γρήγορα και κοίταξε έξω. Έπειτα την έκλεισε μαλακά και ξανακάθισε. — Έχω γερά αυτιά, συνέχισε χαμηλώνοντας τη φωνή, και, αν και δεν μπορώ να εξαφανιστώ, έχω κυνηγήσει πολλά άγρια και καχύποπτα πλάσματα και μπορώ συνήθως να μη φαίνομαι, σαν το θέλω. Λοιπόν, ήμουνα πίσω από το φράχτη απόψε στο Δρόμο δυτικά απ' το Μπρι, όταν τέσσερις χόμπιτ ήρθαν απ' την Κοιλάδα. Δε χρειάζεται να επαναλάβω όλα όσα είπαν στο γερο-Μπομπαντίλ ή μεταξύ τους, αλλά κάτι μού κίνησε το ενδιαφέρον. *Παρακαλώ να θυμάστε,* είπε ένας απ' αυτούς, *πως το όνομα Μπάγκινς δεν πρέπει ν' αναφερθεί. Εγώ είμαι ο κύριος Κατωλοφίτης, αν χρειαστεί να δώσουμε όνομα.* Αυτό μου κίνησε το ενδιαφέρον τόσο πολύ, που τους ακολούθησα ως εδώ. Ξεγλίστρησα πάνω απ' την πύλη πίσω τους ακριβώς. Ίσως ο κύριος Μπάγκινς να έχει κάποιον πολύ καθώς πρέπει λόγο που αφήνει τ' όνομά του πίσω· αλλά, αν είναι έτσι, θα τον συμβούλευα κι αυτόν και τους φίλους του να είναι πιο προσεκτικοί.

— Δε βλέπω τι μπορεί να ενδιαφέρει τ' όνομά μου τον οποιονδήποτε στο Μπρι, είπε ο Φρόντο θυμωμένα, κι ακόμα δεν έμαθα τι σ' ενδιαφέρει εσένα. Ο κύριος Γοργοπόδαρος μπορεί να έχει έναν καθώς πρέπει λόγο που κατασκοπεύει και κρυφακούει, αλλά, αν είναι έτσι, θα τον συμβούλευα να μας τον εξηγήσει.

— Πολύ ωραία απάντηση! είπε γελώντας ο Γοργοπόδαρος. Αλλά η εξήγηση είναι απλή: Έψαχνα για κάποιον χόμπιτ με τ' όνομα Φρόντο Μπάγκινς. Ήθελα να τον βρω γρήγορα. Είχα μάθει πως έβγαζε έξω απ' το Σάιρ, να, ένα μυστικό που αφορούσε εμένα και τους φίλους μου.

» Τώρα, μη με παρεξηγείτε! φώναξε, την ώρα που ο Φρόντο σηκώθηκε απ' την καρέκλα του κι ο Σαμ πήδηξε όρθιος συννεφιασμένος. Εγώ θα το προσέξω το μυστικό καλύτερα από σας. Και χρειάζεται πολλή προσοχή! Έγειρε μπροστά και τους κοίταξε. Να προσέχετε την κάθε σκιά! είπε με χαμηλή φωνή. Μαύροι Καβαλάρηδες πέρασαν απ' το Μπρι. Τη Δευτέρα ένας κατέβηκε απ' τον Πράσινο Δρόμο, λένε: κι ένας άλλος φάνηκε αργότερα ν' ανεβαίνει τον Πράσινο Δρόμο απ' το Νοτιά.

Έπεσε σιωπή. Τέλος ο Φρόντο μίλησε στον Πίπιν και στο Σαμ:

— Έπρεπε να το είχα μαντέψει απ' τον τρόπο που ο φρουρός μας χαιρέτισε, είπε. Κι ο ξενοδόχος φαίνεται πως κάτι έχει ακούσει. Γιατί μας πίεσε να

πάμε με τους άλλους; Και γιατί, στο καλό, φερθήκαμε τόσο ανόητα; Έπρεπε να είχαμε καθίσει στ' αυγά μας εδώ μέσα.

— Θα ήταν καλύτερα, είπε ο Γοργοπόδαρος. Θα σας είχα εμποδίσει να πάτε στη σάλα, αν μπορούσα· μα ο ξενοδόχος δεν ήθελε να μ' αφήσει να σας δω ούτε να σας φέρει ένα σημείωμα.

— Νομίζεις πως αυτός..., άρχισε ο Φρόντο.

— Όχι, δε νομίζω τίποτα κακό για το γερο-Βουτυράτο. Μόνο που δεν του αρέσουνε καθόλου οι μυστηριώδεις αγύρτες του είδους μου — ο Φρόντο του έριξε μια απορημένη ματιά. Λοιπόν, έχω κάπως παλιανθρωπίστικη εμφάνιση, δεν έχω; είπε ο Γοργοπόδαρος στραβώνοντας τα χείλια του και με μια παράξενη λάμψη στα μάτια του. Αλλά ελπίζω να γνωριστούμε καλύτερα. Κι όταν γίνει αυτό, ελπίζω να μου εξηγήσεις τι έγινε στο τέλος του τραγουδιού σου. Γιατί εκείνο το μικρό αστείο...

— Έγινε εντελώς κατά λάθος, έκοψε ο Φρόντο.

— Αμφιβάλλω, είπε ο Γοργοπόδαρος. Κατά λάθος, λοιπόν. Εκείνο το λάθος όμως έχει κάνει τη θέση σου επικίνδυνη.

— Όχι περισσότερο απ' ό,τι ήταν κιόλας, είπε ο Φρόντο. Ήξερα πως με είχαν πάρει το κατόπι οι Καβαλάρηδες: αλλά τώρα τουλάχιστο φαίνεται πως μ' έχουν χαμένο κι έχουν φύγει μακριά.

— Αυτό να μην το υπολογίζεις! είπε ο Γοργοπόδαρος απότομα. Θα ξαναγυρίσουν. Κι έρχονται κι άλλοι, περισσότεροι. Κι είναι κι άλλοι ακόμα. Εγώ ξέρω *πόσοι είναι*. Τους ξέρω *αυτούς* τους Καβαλάρηδες. Σταμάτησε και τα μάτια του ήταν κρύα και σκληρά. Κι υπάρχουν μερικοί στο Μπρι, που δεν είναι να τους εμπιστεύεσαι, συνέχισε. Για παράδειγμα, ο Μπιλ ο Φτεριάς. Έχει κακό όνομα στο Μπρι και παράξενος κόσμος επισκέπτεται το σπίτι του. Θα πρέπει να τον προσέξατε ανάμεσα στους άλλους: ένας τύπος μελαψός κι ειρωνικός. Καθόταν πολύ κοντά μ' έναν απ' εκείνους τους ξένους απ' το Νοτιά και ξεγλίστρησαν έξω μαζί, αμέσως μετά το «ατύχημά» σου. Όλοι οι Νότιοι δεν είναι καλοπροαίρετοι κι όσο για τον Μπιλ το Φτεριά, αυτός πουλάει τα πάντα σ' όποιον να 'ναι· ή κάνει το κακό για διασκέδαση.

— Τι θα πουλήσει ο Φτεριάς και τι σχέση έχει το ατύχημά μου μ' αυτόν; είπε ο Φρόντο, που ήταν ακόμα αποφασισμένος να μην καταλαβαίνει τους υπαινιγμούς του Γοργοπόδαρου.

— Δικά σας νέα, φυσικά, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Η περιγραφή της παράστασης που έδωσες θα είναι πολύ ενδιαφέρουσα για μερικούς. Μετά απ' αυτή δε θα τους χρειάζεται σχεδόν καθόλου να τους πουν το αληθινό σου όνομα. Και μου φαίνεται πολύ πιθανό πως θα την ακούσουν πριν τελειώσει αυτή η νύχτα. Είναι αυτά αρκετά; Μπορείς να κάνεις όπως θέλεις για την αμοιβή μου: να με πάρεις για οδηγό ή όχι. Αλλά μπορώ να πω πως ξέρω όλες τις περιοχές ανάμεσα στο Σάιρ και στα Ομιχλιασμένα Βουνά,

γιατί έχω πλανηθεί σ' αυτές για πολλά χρόνια. Είμαι μεγαλύτερος απ' ό,τι δείχνω. Μπορεί να σας φανώ χρήσιμος. Θα χρειαστεί ν' αφήσετε τη δημοσιά μετά τη νύχτα αυτή· γιατί οι Καβαλάρηδες θα την παρακολουθούν μέρα νύχτα. Μπορεί να ξεφύγετε απ' το Μπρι και να σας αφήσουν να προχωρήσετε, όσο που ο Ήλιος είναι ψηλά· μα δε θα πάτε μακριά. Θα πέσουν πάνω σας σε κάποιο σκοτεινό κι άγριο μέρος και δε θα υπάρχει βοήθεια. Θέλετε να σας βρουν; Είναι τρομεροί!

Οι χόμπιτ τον κοίταξαν κι είδαν μ' έκπληξη πως το πρόσωπό του ήταν τραβηγμένο, λες από πόνο και τα χέρια του έσφιγγαν τα μπράτσα της πολυθρόνας του. Το δωμάτιο ήταν πολύ ήσυχο κι ακίνητο. Τα φώτα φαίνονταν να έχουν θαμπώσει. Για αρκετή ώρα αυτός κάθισε με μάτια που δεν έβλεπαν, λες και περπατούσε σε παλιές αναμνήσεις ή άκουγε τους θόρυβους της Νύχτας μακριά.

— Να, λοιπόν! φώναξε έπειτα από μια στιγμή, περνώντας το χέρι μπροστά απ' το πρόσωπό του. Ίσως εγώ να ξέρω περισσότερα για τους διώκτες αυτούς από σας. Τους φοβόσαστε, αλλά δεν τους φοβόσαστε αρκετά ακόμα. Αύριο θα πρέπει να το σκάσετε, αν μπορείτε. Ο Γοργοπόδαρος μπορεί να σας πάει από μονοπάτια που σπάνια τα διαβαίνουν. Θα τον πάρετε μαζί σας;

Η σιωπή ήταν βαριά. Ο Φρόντο δεν έδινε απάντηση. Ο νους του ήταν μπερδεμένος από αμφιβολίες και φόβους. Ο Σαμ σούφρωσε τα φρύδια του και κοίταξε τον κύριό του· και τέλος, ξέσπασε:

— Με την άδειά σου, κύριε Φρόντο, εγώ θα 'λεγα *όχι!* Αυτός εδώ ο Γοργοπόδαρος μας προειδοποιεί και μας λέει να προσέχουμε· κι εγώ λέω *ναι* σ' αυτό. Ας κάνουμε αρχή απ' αυτόν. Έρχεται πέρα απ' την Ερημιά κι εγώ ποτέ μου δεν άκουσα να λένε καλό για κάτι τέτοιους σαν κι αυτόν. Πως κάτι ξέρει, είναι φως φανάρι και μάλιστα πιο πολύ απ' όσο θα μ' άρεσε. Μα δε βλέπω το λόγο γιατί να τον αφήσουμε να μας πάει σε κάποιο σκοτεινό μέρος μακριά από κάθε βοήθεια, καταπώς λέει.

Ο Πίπιν κουνήθηκε νευρικά και φαινόταν πως δεν ένιωθε άνετα. Ο Γοργοπόδαρος δεν απάντησε στο Σαμ, μα γύρισε τα διαπεραστικά του μάτια στο Φρόντο. Ο Φρόντο είδε τη ματιά του και κοίταξε αλλού.

— Όχι, είπε αργά. Δε συμφωνώ. Νομίζω, νομίζω πως στ' αλήθεια δεν είσαι έτσι όπως έχεις διαλέξει να δείχνεις. Άρχισες να μου μιλάς σαν τους ντόπιους, μα η φωνή σου άλλαξε. Όμως ο Σαμ φαίνεται να 'χει δίκιο σ' αυτό: Δε βλέπω γιατί, απ' τη μια μας προειδοποιείς να 'χουμε το νου μας κι απ' την άλλη μεριά μας ζητάς να σ' εμπιστευτούμε. Γιατί αυτή η μεταμφίεση; Ποιος είσαι; Τι ξέρεις πραγματικά για — για τη δουλειά μου· και πώς το ξέρεις;

— Το μάθημα να προσέχετε το μάθατε καλά, είπε ο Γοργοπόδαρος μ' ένα σκυθρωπό χαμόγελο. Αλλά άλλο πράγμα είναι η προσοχή κι άλλο η απο-

φασιστικότητα. Δε θα φτάσετε ποτέ στο Σκιστό Λαγκάδι τώρα μόνοι σας και το μόνο που σας μένει είναι να μ' εμπιστευθείτε. Πρέπει ν' αποφασίσετε. Θ' απαντήσω σε μερικές απ' τις ερωτήσεις σας, αν αυτό θα σας βοηθήσει. Αλλά γιατί να πιστέψετε την ιστορία μου, αν δε μ' εμπιστεύεστε κιόλας; Όμως ακούστε τη...

Εκείνη τη στιγμή άκουσαν ένα χτύπημα στην πόρτα. Ο κύριος Βουτυράτος είχε φτάσει με τα κεριά και πίσω του ο Νομπ με κουβάδες ζεστό νερό. Ο Γοργοπόδαρος τραβήχτηκε σε μια σκοτεινή γωνιά.

— Ήρθα να σας πω καληνύχτα, είπε ο ξενοδόχος, ακουμπώντας τα κεριά στο τραπέζι. Νομπ! Πήγαινε το νερό στα δωμάτια!

Μπήκε μέσα κι έκλεισε την πόρτα.

— Το πράγμα έχει έτσι, άρχισε, διστάζοντας ανησυχα. Αν έχω κάνει τίποτα κακό, λυπάμαι στ' αλήθεια. Μα το ένα σε κάνει και ξεχνάς τ' άλλο, πρέπει να το παραδεχτείτε· κι εγώ έχω ένα σωρό πράγματα στο κεφάλι μου. Μα πρώτα ένα κι ύστερα άλλο ένα τούτη τη βδομάδα μου σκούντησαν το μνημονικό, όπως λένε, και φαντάζομαι να μην είναι πολύ αργά. Βλέπετε, μου 'παν να 'χω το νου μου για χόμπιτ απ' το Σάιρ κι ιδιαίτερα για κάποιον με τ' όνομα Μπάγκινς.

— Και τι σχέση έχει αυτό μ' εμένα; ρώτησε ο Φρόντο.

— Α! αυτό το ξέρεις του λόγου σου καλύτερα, είπε ο ξενοδόχος με νόημα. Εγώ δε θα σε προδώσω· μα μου είπαν πως αυτός ο Μπάγκινς θα ταξίδευε με τ' όνομα Κατωλοφίτης και μου κάνανε και μια περιγραφή, που σου ταιριάζει μια χαρά, θα 'λεγα.

— Αλήθεια! Ας την ακούσουμε, λοιπόν! είπε ο Φρόντο, διακόπτοντας ασυλλόγιστα.

— *Ένας χοντρούλης μικρός τύπος με κόκκινα μάγουλα*, είπε ο Βουτυράτος πολύ σοβαρά.

Ο Πίπιν χαχάνισε, αλλά ο Σαμ φάνηκε ν' αγανακτεί.

— *Μ' αυτό δε θα σε βοηθήσει πολύ γιατί μπορείς να το πεις για τους περισσότερους χόμπιτ, Μπιρόχορτε,* μου λέει αυτός, συνέχισε ο κύριος Βουτυράτος, ρίχνοντας μια ματιά στον Πίπιν. *Αυτός όμως είναι ψηλότερος από πολλούς και πιο ξανθός απ' τους περισσότερους κι έχει ένα λακκάκι στο πηγούνι του: πεταχτούλης, με μάτια ζωηρά.* Με το συμπάθιο, μα εκείνος το 'πε, όχι εγώ.

— *Εκείνος* το 'πε; Και ποιος ήταν αυτός; ρώτησε ο Φρόντο ανυπόμονα.

— Α! Εκείνος ήταν ο Γκάνταλφ, αν ξέρεις ποιον λέω. Λένε πως είναι μάγος, μα εμένα μου είναι καλός φίλος, έτσι κι αλλιώς. Μα τώρα δεν ξέρω τι θα μου πει, σαν τον ξαναδώ: θα κάνει την μπίρα μου να ξινίσει ή θα με κά-

νει κούτσουρο και δε θα 'ναι ν' απορείς. Παίρνει εύκολα φωτιά. Τώρα όμως ό,τι έγινε δεν ξεγίνεται.

— Λοιπόν, τι έκανες; είπε ο Φρόντο, που είχε αρχίσει ν' ανυπομονεί με το αργό ξετύλιγμα που έκαναν οι σκέψεις του Βουτυράτου.

— Πού ήμουνα; έκανε ο ξενοδόχος, σταματώντας και χτυπώντας τα δάχτυλά του. Α, ναι! Ο γερο-Γκάνταλφ. Πάνε τρεις μήνες τώρα που μπήκε στην κάμαρά μου μέσα δίχως να χτυπήσει. *Μπιρόχορτε,* μου λέει, *φεύγω το πρωί. Θα μου κάνεις μια χάρη; Δεν έχεις παρά να μου την πεις,* είπα. *Βιάζομαι,* είπε, *και δεν έχω καιρό, μα θέλω να πάει ένα μήνυμα στο Σάιρ. Έχεις κανένα που να μπορείς να τον στείλεις και να είσαι σίγουρος πως θα πάει; Μπορώ να βρω κάποιον,* είπα, *αύριο, μπορεί και μεθαύριο. Κάνε το αύριο,* λέει, κι ύστερα μου 'δωσε ένα γράμμα.

— Η διεύθυνση είναι πολύ καθαρή, είπε ο κύριος Βουτυράτος, παρουσιάζοντας ένα γράμμα, μέσ' από την τσέπη του και διαβάζοντας τη διεύθυνση αργά και περήφανα (πολύ εκτιμούσε τη φήμη του σαν ανθρώπου των γραμμάτων):

Κο ΦΡΟΝΤΟ ΜΠΑΓΚΙΝΣ, ΜΠΑΓΚ ΕΝΤ, ΧΟΜΠΙΤΟΝ στο ΣΑΪΡ.

— Ένα γράμμα για μένα απ' τον Γκάνταλφ! φώναξε ο Φρόντο.

— Α! είπε ο κύριος Βουτυράτος. Το σωστό σου όνομα δηλαδή είναι Μπάγκινς;

— Είναι, είπε ο Φρόντο, και καλά θα κάνεις να μου δώσεις το γράμμα αμέσως και να μου εξηγήσεις γιατί δεν το 'στειλες. Αυτό ήρθες να μου πεις, φαντάζομαι, αν κι άργησες να μπεις στο θέμα.

Ο καημένος ο κυρ Βουτυράτος φάνηκε στενοχωρημένος.

— Έχεις δίκιο, κύριε, είπε, και ζητάω συχώρεση. Μου κόβεται το αίμα σα σκέφτομαι τι θα πει ο Γκάνταλφ, αν γίνει κανένα κακό εξαιτίας μου. Μα δεν το βάστηξα από σκοπού. Το 'βαλα στο χρηματοκιβώτιό μου. Μετά δεν έβρισκα κανένα που να θέλει να πάει στο Σάιρ την άλλη μέρα, ούτε την παράλλη και δε μου περίσσευε να στείλω κανέναν από τους δικούς μου· κι ύστερα, με το 'να και με τ' άλλο, μου 'φυγε απ' το μυαλό. Είμαι, βλέπεις, πνιγμένος στη δουλειά. Θα κάνω ό,τι περνάει απ' το χέρι μου για να διορθώσω τα πράγματα και, αν είναι τίποτα που να μπορώ να βοηθήσω, δεν έχετε παρά να μου το πείτε.

» Γιατί, χώρια από το γράμμα, δεν υποσχέθηκα και λιγότερα στον Γκάνταλφ, *Μπιρόχορτε,* μου λέει, *αυτός ο φίλος μου από το Σάιρ μπορεί σύντομα να περάσει από εδώ, αυτός κι άλλος ένας. Θα λέει πως τον λένε Κατωλοφίτη. Το νου σου! Μα δε χρειάζεται να κάνεις ερωτήσεις. Κι αν δεν είμαι μαζί του, μπορεί να βρεθεί σε δυσκολίες και να χρειάζεται βοήθεια. Κάνε ό,τι μπορείς γι' αυτόν και θα σου χρωστάω ευγνωμοσύνη,* μου λέει. Και να σας τώρα εδώ κι οι δυσκολίες δε φαίνονται να 'ναι μακριά.

— Τι θες να πεις; ρώτησε ο Φρόντο.

— Αυτοί οι μαύροι άνθρωποι, είπε ο ξενοδόχος, χαμηλώνοντας τη φωνή. Γυρεύουνε τον *Μπάγκινς* κι όσο αυτοί θέλουν το καλό σου, άλλο τόσο είμαι εγώ χόμπιτ. Ήταν τη Δευτέρα κι όλοι οι σκύλοι άρχισαν να γαβγίζουν κι οι χήνες να ξεφωνίζουν. Αφύσικο, εγώ το 'πα. Ο Νομπ ήρθε και μου είπε πως δυο μαύροι άνθρωποι ήταν στην πόρτα και γύρευαν κάποιον χόμπιτ με τ' όνομα Μπάγκινς. Οι τρίχες του Νομπ είχαν σηκωθεί όρθιες. Είπα στους μαύρους να φύγουν και τους έκλεισα την πόρτα κατάμουτρα· μα μαθαίνω πως ρωτάνε τα ίδια παντού μέχρι το Άρτσετ. Κι αυτός ο Περιπλανώμενος Φύλακας, ο Γοργοπόδαρος, ρωτάει κι αυτός. Προσπάθησε να μπει εδώ και να σας δει, πριν να φάτε ακόμα μπουκιά, ναι, σας λέω.

— Και βέβαια! είπε ο Γοργοπόδαρος ξαφνικά, βγαίνοντας μπροστά στο φως. Και πολλά δε θα είχαν γίνει, αν τον άφηνες να μπει μέσα, Μπιρόχορτε.

Ο ξενοδόχος πήδηξε απ' την έκπληξη.

— Εσύ! φώναξε. Εσύ πάντα ξεφυτρώνεις εκεί που δε σε σπέρνουν. Τι θες τώρα;

— Είναι εδώ με την άδειά μου, είπε ο Φρόντο. Ήρθε να μου προσφέρει τη βοήθειά του.

— Λοιπόν, εσύ μπορεί και να ξέρεις τι κάνεις, είπε ο κύριος Βουτυράτος, κοιτάζοντας καχύποπτα το Γοργοπόδαρο. Μα αν ήμουνα στη θέση σου, δε θα 'πιανα φιλία μ' έναν Περιπλανώμενο Φύλακα.

— Τότε με ποιον θα 'πιανε φιλία; ρώτησε ο Γοργοπόδαρος. Μ' ένα χοντρό ξενοδόχο που δεν ξεχνάει τ' όνομά του μόνο και μόνο γιατί ο κόσμος του το φωνάζει όλη μέρα; Δεν μπορούν να μείνουν στο *Πόνυ* για πάντα και δεν μπορούν να πάνε σπίτι τους. Έχουν πολύ δρόμο μπροστά τους. Μήπως θα πας εσύ μαζί τους, να βαστήξεις μακριά τους μαύρους ανθρώπους;

— Εγώ; Ν' αφήσω το Μπρι! Ούτε για όλο το χρυσάφι του κόσμου, είπε ο κύριος Βουτυράτος, που φάνηκε στ' αλήθεια να τρομάζει. Μα γιατί δεν μπορείς να καθίσεις εδώ ήσυχα για λίγο, κύριε Κατωλοφίτη; Τι είναι όλα τούτα τα παράξενα που γίνονται; Τι γυρεύουν αυτοί οι μαύροι άνθρωποι κι από πού έρχονται, θα 'θελα να ξέρω.

— Λυπάμαι που δεν μπορώ να τα εξηγήσω όλα, απάντησε ο Φρόντο. Είμαι κουρασμένος και πολύ ταραγμένος κι είναι μεγάλη ιστορία. Μα αν σκοπεύεις να με βοηθήσεις, πρέπει να σε προειδοποιήσω πως θα βρίσκεσαι σε κίνδυνο όσο εγώ θα είμαι σπίτι σου. Αυτοί οι Μαύροι Καβαλάρηδες: δεν είμαι σίγουρος, μα νομίζω, φοβάμαι πως έρχονται από ...

— Έρχονται από τη Μόρντορ, είπε ο Γοργοπόδαρος με χαμηλή φωνή. Απ' τη Μόρντορ, Μπιρόχορτε, αν αυτό σου λέει κάτι.

— Αμάν τι πάθαμε! φώναξε ο κύριος Βουτυράτος χλωμιάζοντας. Το όνομα ήταν φανερό πως του ήταν γνωστό. Αυτά είναι τα χειρότερα νέα, που έ-

χουν φτάσει στο Μπρι, απ' όσα έχω ποτέ μου ακούσει.

— Ναι, είπε ο Φρόντο. Είσαι ακόμα πρόθυμος να με βοηθήσεις;

— Είμαι, είπε ο κύριος Βουτυράτος. Περισσότερο παρά ποτέ. Αν κι εγώ δεν ξέρω τι μπορούν να κάνουν μερικοί σαν κι εμένα ενάντια, ενάντια — τραύλισε.

— Ενάντια στη Σκιά απ' την Ανατολή, είπε ήσυχα ο Γοργοπόδαρος. Όχι και πολλά, Μπιρόχορτε, αλλά και το λίγο βοηθά. Μπορείς ν' αφήσεις τον κύριο Κατωλοφίτη να μείνει εδώ απόψε, ως κύριος Κατωλοφίτης, και μπορείς να ξεχάσεις τ' όνομα Μπάγκινς, μέχρι που να βρίσκεται μακριά.

— Αυτό θα κάνω, είπε ο Βουτυράτος. Μα θα το βρούνε πως είναι δω χωρίς τη βοήθειά μου, φοβάμαι. Είναι κρίμα που ο κύριος Μπάγκινς τράβηξε την προσοχή απάνω του απόψε, για να μην πω τίποτα παραπάνω. Η ιστορία της αναχώρησης του Μπίλμπο είχε ξανακουστεί και παλιότερα στο Μπρι. Ακόμα κι ο Νομπ κάτι μαντεύει με τ' αργόστροφό του κεφάλι· κι είναι άλλοι στο Μπρι που τα παίρνουν πιο γρήγορα απ' αυτόν.

— Λοιπόν, το μόνο που μπορούμε να ελπίζουμε είναι πως οι Καβαλάρηδες δε θα επιστρέψουν ακόμα, είπε ο Φρόντο.

— Κι εγώ το ίδιο, μακάρι! είπε ο Βουτυράτος. Αλλά, φαντάσματα - ξεφαντάσματα, δε θα μπουν στο *Πόνυ* έτσι εύκολα. Μη στενοχωριέσαι ως το πρωί. Ο Νομπ δε θα βγάλει άχνα. Κανένας μαύρος άνθρωπος δε θα περάσει απ' την πόρτα μου, όσο εγώ μπορώ να σταθώ στα πόδια μου. Εγώ κι οι δικοί μου θα φυλάξουμε απόψε· μα εσείς, καλά θα κάνετε να κοιμηθείτε λιγάκι, αν μπορείτε.

— Πάντως, οπωσδήποτε, πρέπει να μας φωνάξεις τα χαράματα, είπε ο Φρόντο. Πρέπει να φύγουμε όσο πιο νωρίς γίνεται. Πρωινό στις εξήμισι, παρακαλώ.

— Εντάξει! Θα το φροντίσω εγώ, είπε ο ξενοδόχος. Καληνύχτα, κύριε Μπάγκινς-Κατωλοφίτη, θα 'πρεπε να πω! Καληνύχτα — τώρα, μα τι στην ευχή! Πού είναι ο κύριος Μπράντιμπακ;

— Δεν ξέρω, είπε ο Φρόντο με ξαφνική ανησυχία. Τον είχαν εντελώς ξεχάσει το Μέρι κι η ώρα ήταν περασμένη. Φοβάμαι πως είναι έξω. Είπε κάτι πως θα 'βγαινε να πάρει καθαρό αέρα.

— Λοιπόν, σίγουρα σας χρειάζεται να σας προσέχουν: η παρέα σου κάνει λες και βρίσκονται σε διακοπές! είπε ο Βουτυράτος. Πρέπει να πάω και ν' αμπαρώσω γρήγορα τις πόρτες, μα θα φροντίσω ν' αφήσουν το φίλο σου να μπει, σαν έρθει. Και καλύτερα να στείλω το Νομπ να πάει να τον γυρέψει. Καληνύχτα σ' όλους σας!

Τέλος, ο κυρ Βουτυράτος βγήκε έξω, ρίχνοντας μια ματιά όλο αμφιβολία στο Γοργοπόδαρο και κουνώντας το κεφάλι του. Τα βήματά του χάθηκαν στο βάθος του διαδρόμου.

— Λοιπόν; είπε ο Γοργοπόδαρος. Πότε θ' ανοίξεις εκείνο το γράμμα;

Ο Φρόντο κοίταξε με προσοχή τη σφραγίδα πριν τη σπάσει. Φαινόταν σίγουρα πως είναι του Γκάνταλφ. Μέσα, γραμμένο με το δυνατό, μα κομψό χαρακτήρα του μάγου, βρισκόταν το παρακάτω μήνυμα:

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑΡΙΚΟ ΠΟΝΥ, ΜΠΡΙ. Μεσοκαλόκαιρο, Έτος Σάιρ 1418.

Αγαπητέ Φρόντο,

Άσχημα νέα με βρήκαν εδώ. Πρέπει να φύγω αμέσως. Καλά θα κάνεις ν' αφήσεις το Μπαγκ Εντ γρήγορα και να εγκαταλείψεις το Σάιρ πριν το τέλος Ιουλίου το αργότερο. Θα επιστρέψω όσο πιο γρήγορα μπορώ· και θα σε ακολουθήσω, αν βρω πως έχεις φύγει. Άφησέ μου μήνυμα εδώ, αν περάσεις απ' το Μπρι. Μπορείς να έχεις εμπιστοσύνη στον ξενοδόχο (Βουτυράτο). Μπορεί να συναντήσεις ένα φίλο μου στο Δρόμο: έναν Άνθρωπο, αδύνατο, μελαχρινό, ψηλό, που μερικοί τον φωνάζουν Γοργοπόδαρο. Ξέρει τη δουλειά μας και θα σε βοηθήσει. Να πας στο Σκιστό Λαγκάδι. Εκεί ελπίζω να ξανασυναντηθούμε. Αν δεν έρθω, ο Έλροντ θα σε συμβουλέψει.

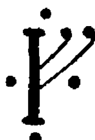
Δικός σου βιαστικά,
ΓΚΑΝΤΑΛΦ. ᛉ

Υ.Γ. 1. ΜΗΝ ΤΟ χρησιμοποιήσεις ξανά για κανένα, μα κανένα λόγο! Μην ταξιδεύεις τη νύχτα! ᛉ

Υ.Γ. 2. Βεβαιώσου πως είναι ο αληθινός Γοργοπόδαρος. Υπάρχουν πολλοί παράξενοι άνθρωποι στους δρόμους. Το αληθινό του όνομα είναι Άραγκορν. ᛉ

Το χρυσάφι, αν είναι κρυφό, δε γυαλίζει.
Ούτε όσοι πλανιόνται στη γη είν' χαμένοι.
Το γερό το δεντρί η βροχή δε σαπίζει.
Ούτε καίει τις ρίζες χιονιά παγωμένη.
Απ' τις άψυχες στάχτες φωτιά θα σπιθίσει
Φως λαμπρό στα σκοτάδια θα βγει.
Το σπασμένο σπαθί ξανά θα κολλήσει
Κι ο δίχως κορόνα βασιλιάς θα γενεί.

Υ.Γ. 3. Ελπίζω ο Βουτυράτος να το στείλει εγκαίρως. Άξιος άνθρωπος, μα το μνημονικό του είναι σαν αποθήκη: το πράγμα που θέλεις βρίσκεται πάντα κάτω κάτω. Αν ξεχάσει θα τον κάνω ψητό.

Αντίο!

Ο Φρόντο διάβασε το γράμμα από μέσα του και μετά το έδωσε στον Πίπιν και στο Σαμ.

— Αλήθεια, ο γερο-Βουτυράτος τα 'χει κάνει θάλασσα! είπε. Του χρειάζεται ψήσιμο. Αν το είχα λάβει αμέσως, μπορεί τώρα όλοι μας να βρισκόμαστε ασφαλισμένοι στο Σχιστό Λαγκάδι. Αλλά τι να 'τυχε στον Γκάνταλφ; Γράφει λες και πάει σε μεγάλο κίνδυνο.

— Αυτό το κάνει εδώ και πολλά χρόνια τώρα, είπε ο Γοργοπόδαρος.

Ο Φρόντο γύρισε και τον κοίταξε σκεφτικά κι αναλογιζόταν το δεύτερο υστερόγραφο του Γκάνταλφ.

— Γιατί δε μου είπες πως ήσουν φίλος του Γκάνταλφ αμέσως; Θα γλιτώναμε πόση ώρα.

— Θα γλιτώναμε; Θα με είχε κανείς σας πιστέψει ως τώρα; είπε ο Γοργοπόδαρος. Δεν ήξερα τίποτα για το γράμμα. Το μόνο που ήξερα ήταν πως έπρεπε να σας πείσω να μ' εμπιστευτείτε χωρίς αποδείξεις, αν ήταν να σας βοηθήσω. Και, βέβαια, δε σκόπευα να σας πω τα πάντα για μένα αμέσως. Έπρεπε να σας μελετήσω πρώτα και να βεβαιωθώ. Ο Εχθρός μού έχει στήσει παγίδες κι άλλη φορά. Μόλις θα σιγουρευόμουν, ήμουν έτοιμος να σας πω ό,τι κι αν με ρωτούσατε. Αλλά πρέπει να παραδεχτώ πως έλπιζα πως θα δείχνατε εμπιστοσύνη σ' εμένα τον ίδιο. Σαν κάποιον που τον κυνηγούν, είναι φορές που κουράζεται να μην τον εμπιστεύονται και αποζητά τη φιλία. Αλλά εδώ, πιστεύω, πως η εμφάνισή μου είναι εναντίον μου.

— Είναι — στην πρώτη ματιά τουλάχιστο, γέλασε ο Πίπιν, που ανακουφίστηκε αμέσως μόλις διάβασε το γράμμα του Γκάνταλφ. Μα όμορφος είναι εκείνος που φέρνεται όμορφα, όπως λέμε εμείς στο Σάιρ· και θα 'λεγα πως όλοι μας θα φαινόμαστε κάπως σαν κι εσένα αν κοιμόμαστε για μέρες σε φράχτες και χαντάκια.

— Θα χρειαζόταν περισσότερο από μερικές μέρες, βδομάδες ή χρόνια να περιπλανιέσαι στην Ερημιά για να σε κάνουν να μοιάσεις του Γοργοπόδαρου, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Και πρώτα θα πέθαινες, εκτός κι αν είσαι φτιαγμένος από σκληρότερο υλικό απ' ό,τι δείχνεις.

Ο Πίπιν καταλάγιασε· ο Σαμ όμως δεν το 'βαλε κάτω και κοίταζε ακόμα το Γοργοπόδαρο μ' αμφιβολία.

— Και πώς το ξέρουμε πως είσαι ο Γοργοπόδαρος που λέει ο Γκάνταλφ; επέμεινε. Δεν είχες πει τίποτα για τον Γκάνταλφ, μέχρι που παρουσιάστηκε το γράμμα. Μπορεί και να 'σαι κατάσκοπος και να παίζεις θέατρο — πού να το ξέρω; — και να προσπαθείς να μας καταφέρεις να 'ρθούμε μαζί σου. Μπορεί να τον καθάρισες τον αληθινό Γοργοπόδαρο και να πήρες τα ρούχα του. Τι λες τώρα;

— Λέω πως το λέει η καρδιά σου, απάντησε ο Γοργοπόδαρος· μα φοβάμαι πως η μοναδική μου απάντηση σ' εσένα, Σαμ Γκάμγκη, είναι τούτη: Αν είχα σκοτώσει τον πραγματικό Γοργοπόδαρο, θα μπορούσα να 'χω

σκοτώσει κι *εσένα*. Και θα σε είχα κιόλας σκοτώσει χωρίς πολλές κουβέντες. Αν ήθελα το Δαχτυλίδι, μπορούσα να το πάρω — *ΤΩΡΑ!*

Σηκώθηκε όρθιος και φάνηκε ξαφνικά να ψηλώνει. Στα μάτια του έλαμπε ένα φως, κοφτερό και προστακτικό. Ρίχνοντας πίσω το μανδύα του, έβαλε το χέρι του στη λαβή ενός σπαθιού που κρεμόταν κρυμμένο στο πλευρό του. Αυτοί δεν τολμούσαν να κουνηθούν. Ο Σαμ είχε γουρλώσει τα μάτια και τον κοίταζε άφωνος με το στόμα ανοιχτό.

— Αλλά εγώ *είμαι* ο πραγματικός Γοργοπόδαρος, ευτυχώς, είπε κοιτάζοντάς τους από ψηλά με το πρόσωπο μαλακωμένο από ένα αναπάντεχο χαμόγελο. Εγώ είμαι ο Άραγκορν, ο γιος του Άραθορν· κι αν μπορώ με ζωή ή με θάνατο να σας σώσω, θα το κάνω.

Έγινε σιωπή για ώρα πολλή. Τέλος, ο Φρόντο μίλησε διστάζοντας.

— Σε πίστεψα πως ήσουν φίλος πριν να 'ρθει το γράμμα, είπε, ή, τουλάχιστο, ήθελα να σε πιστέψω. Με τρόμαξες αρκετές φορές απόψε, μα ποτέ όπως οι υπηρέτες του Εχθρού θα με τρόμαζαν, ή έτσι φαντάζομαι. Νομίζω πως ένας δικός του κατάσκοπος θα — να, θα φαινόταν ωραιότερος, μα θα τον ένιωθα πιο απαίσιο, αν καταλαβαίνεις.

— Καταλαβαίνω, γέλασε ο Γοργοπόδαρος. Εγώ φαίνομαι απαίσιος, μα με νιώθετε ωραίο. *«Το χρυσάφι, αν είναι κρυφό, δε γυαλίζει. Ούτε όσοι πλανιόνται στη γη είν' χαμένοι».*

— Οι στίχοι ήταν για σένα, λοιπόν; ρώτησε ο Φρόντο. Δεν μπορούσα να καταλάβω το νόημά τους. Μα πώς ήξερες πως ήταν στο γράμμα του Γκάνταλφ, αφού δεν το 'χεις δει;

— Δεν το ήξερα, απάντησε. Μα εγώ είμαι ο Άραγκορν κι οι στίχοι πάνε με τ' όνομα.

Τράβηξε το σπαθί του κι είδαν πως η λάμα του ήταν στ' αλήθεια σπασμένη ένα πόδι κάτω απ' τη λαβή.

— Δεν κάνει για τίποτα, έτσι, Σαμ; είπε ο Γοργοπόδαρος. Μα ο καιρός πλησιάζει που θα ξανακολληθεί.

Ο Σαμ δεν είπε τίποτα.

— Λοιπόν, είπε ο Γοργοπόδαρος, με την άδεια του Σαμ, θα πούμε πως η υπόθεση τακτοποιήθηκε. Ο Γοργοπόδαρος θα γίνει οδηγός σας. Θα έχουμε άσχημο δρόμο αύριο. Ακόμα κι αν μας αφήσουν να φύγουμε απ' το Μπρι ανεμπόδιστοι, τώρα δεν μπορούμε διόλου να ελπίζουμε πως θα φύγουμε απαρατήρητοι. Αλλά θα προσπαθήσω να χαθούμε όσο πιο γρήγορα γίνεται. Ξέρω ένα δυο δρόμους, που βγάζουν πέρα απ' την περιοχή του Μπρι, εκτός απ' τον κύριο δρόμο. Και μόλις ξεφύγουμε την καταδίωξη, θα τραβήξουμε για την Κορυφή των Καιρών.

— Την Κορυφή των Καιρών; είπε ο Σαμ. Τι είναι αυτό;

— Είναι ένας λόφος ακριβώς στα βορινά του Δρόμου, περίπου στη μέση της διαδρομής από δω ως το Σκιστό Λαγκάδι. Δεσπόζει σ' όλη την περιοχή κι απ' εκεί θα έχουμε την ευκαιρία να κοιτάξουμε γύρω μας. Ο Γκάνταλφ για εκεί θα το βάλει, αν μας ακολουθεί. Μετά την Κορυφή των Καιρών το ταξίδι μας θα γίνει πιο δύσκολο και θα χρειάζεται να διαλέγουμε ανάμεσα σε διάφορους κινδύνους.

— Πότε είδες για τελευταία φορά τον Γκάνταλφ; ρώτησε ο Φρόντο. Ξέρεις πού βρίσκεται και τι κάνει;

Η όψη του Γοργοπόδαρου έγινε σοβαρή.

— Δεν ξέρω, είπε. Ήρθα δυτικά μαζί του την άνοιξη. Έχω συχνά φυλάξει τα σύνορα του Σάιρ τα τελευταία χρόνια, όταν εκείνος είχε δουλειές αλλού. Σπάνια το άφηνε αφρούρητο. Τελευταία συναντηθήκαμε την πρώτη του Μάη: στο Σαρν Φορντ χαμηλά στο Μπράντιγουάιν. Μου είπε πως η δουλειά του με σένα είχε πάει καλά και πως θα ξεκινούσες για το Σκιστό Λαγκάδι την τελευταία βδομάδα του Σεπτέμβρη. Επειδή ήξερα πως βρισκόταν στο πλευρό σου, έφυγα σ' ένα δικό μου ταξίδι. Κι αυτό δε βγήκε σε καλό· γιατί είναι φανερό πως έμαθε νέα κι εγώ δεν ήμουν κοντά να βοηθήσω.

» Ανησυχώ, για πρώτη φορά απ' τον καιρό που τον γνωρίζω. Θα 'πρεπε να είχε στείλει μηνύματα ακόμα κι αν δεν μπορούσε να 'ρθει ο ίδιος. Όταν γύρισα, εδώ και πολλές μέρες, έμαθα τα άσχημα νέα. Παντού είχαν απλωθεί τα νέα πως ο Γκάνταλφ δε βρισκόταν πουθενά και πως οι Καβαλάρηδες είχαν κάνει την εμφάνισή τους. Αυτά μου τα είπαν τα Ξωτικά του Γκίλντορ· κι αργότερα μου είπαν πως είχατε ξεκινήσει· μα δεν είχα νέα πως φύγατε απ' το Μπάκλαντ. Φύλαγα τον Ανατολικό Δρόμο όλος ανησυχία.

— Νομίζεις πως οι Μαύροι Καβαλάρηδες έχουν σχέση με — με την απουσία του Γκάνταλφ, θέλω να πω; ρώτησε ο Φρόντο.

— Δε γνωρίζω τίποτ' άλλο, που θα μπορούσε να τον εμποδίσει, εκτός απ' τον ίδιο τον Εχθρό, είπε ο Γοργοπόδαρος. Μα μη χάνετε τις ελπίδες σας! Ο Γκάνταλφ είναι πιο μεγάλος απ' ό,τι ξέρετε εσείς στο Σάιρ — κατά κανόνα εσείς μπορείτε μόνο να δείτε τ' αστεία και τα παιγνίδια του. Μα αυτή εδώ η δική μας υπόθεση θα είναι το πιο μεγάλο του έργο.

Ο Πίπιν χασμουρήθηκε.

— Συγνώμη, είπε, μα είμαι ψόφιος απ' την κούραση. Μ' όλο τον κίνδυνο και την ανησυχία, πρέπει να πάω για ύπνο, αλλιώς θα κοιμηθώ εδώ που κάθομαι. Πού 'ν' τος αυτός ο ανόητος ο Μέρι; Αυτό μας έλειπε τώρα να πρέπει να βγούμε στο σκοτάδι και να τον γυρεύουμε.

Εκείνη τη στιγμή άκουσαν μια πόρτα να χτυπά· ύστερα ακούστηκαν

πόδια να τρέχουν στο διάδρομο. Ο Μέρι μπήκε μέσα ορμητικά με το Νομπ στο κατόπι του. Έκλεισε την πόρτα βιαστικά κι έγειρε πάνω της. Του 'χε κοπεί η ανάσα. Τον κοίταζαν φοβισμένοι με γουρλωμένα μάτια για μια στιγμή· κι ύστερα αυτός τους είπε λαχανιασμένα:

— Τους είδα, Φρόντο! Τους είδα! Μαύροι Καβαλάρηδες!

— Μαύροι Καβαλάρηδες! φώναξε ο Φρόντο. Πού;

— Εδώ. Στο χωριό. Έμεινα μέσα για καμιά ώρα. Μετά, επειδή δε γυρνούσατε, βγήκα για μια βόλτα. Είχα μόλις ξαναγυρίσει και στεκόμουνα ακριβώς έξω απ' τον κύκλο που φώτιζε το φανάρι και κοίταζα τ' αστέρια. Ξαφνικά ανατρίχιασα κι ένιωσα πως κάτι απαίσιο σερνόταν κοντά: ήταν μια κάπως πιο σκοτεινή σκιά ανάμεσα στους ίσκιους, στο δρόμο απέναντι, ακριβώς εκεί που τελείωνε το φως του φαναριού. Ξεγλίστρησε μακριά αμέσως στο σκοτάδι χωρίς θόρυβο. Άλογο δεν είχε.

— Προς τα πού πήγε; ρώτησε ο Γοργοπόδαρος, άξαφνα κι απότομα.

Ο Μέρι τινάχτηκε, βλέποντας τον ξένο για πρώτη φορά.

— Συνέχισε! είπε ο Φρόντο. Είναι ένας φίλος του Γκάνταλφ. Θα σου εξηγήσω αργότερα.

— Φάνηκε να πηγαίνει κατά το Δρόμο, ανατολικά, συνέχισε ο Μέρι. Προσπάθησα ν' ακολουθήσω. Φυσικά, εξαφανίστηκε σχεδόν αμέσως· μα εγώ έστριψα τη γωνία και πήγα μέχρι το τελευταίο σπίτι στο Δρόμο.

Ο Γοργοπόδαρος κοίταξε το Μέρι με θαυμασμό.

— Έχεις γενναία καρδιά, είπε· αλλ' αυτό που έκανες ήταν ανόητο.

— Δεν ξέρω, είπε ο Μέρι. Δεν ήταν ούτε γενναίο ούτε ανόητο, νομίζω. Δεν μπορούσα σχεδόν να κάνω αλλιώς. Μου φαινόταν κάπως πως με τραβούσαν. Όπως και να 'ναι, εγώ πήγα και, ξαφνικά, άκουσα φωνές κοντά στο φράχτη. Η μια μουρμούριζε κι η άλλη ψιθύριζε, ή μάλλον σφύριζε. Δεν μπορούσα να πιάσω κουβέντα απ' ό,τι λεγόταν. Δε γλίστρησα πιο κοντά γιατί άρχισα να τρέμω ολόκληρος. Ύστερα ένιωσα τέτοια τρομάρα, που γύρισα πίσω κι ήμουνα έτοιμος να το βάλω στα πόδια, όταν κάτι ήρθε πίσω μου κι εγώ... εγώ έπεσα κάτω.

— Εγώ τον βρήκα, κύριε, μπήκε στη μέση ο Νομπ. Ο κυρ Βουτυράτος μ' έστειλε έξω μ' ένα φανάρι. Κατέβηκα στη Δυτική πύλη κι ύστερα γύρισα προς τη Νότια πύλη. Ακριβώς στο σπίτι του Μπιλ του Φτεριά κοντά, νόμισα πως είδα κάτι στο Δρόμο. Δεν παίρνω όρκο, μα μου φαινόταν λες και δυο άνθρωποι έσκυβαν πάνω σε κάτι για να το σηκώσουν. Έβαλα μια φωνή, μα σαν έφτασα κοντά αυτοί δεν φαίνονταν πουθενά και μόνο ο κύριος Μπράντιμπακ ήταν πεσμένος στην άκρη στο Δρόμο. Έμοιαζε να κοιμάται. «Νόμισα πως είχα πέσει σε βαθιά νερά», μου λέει σαν τον σκούντησα. Ήταν πολύ παράξενος και μόλις τον ξύπνησα, σηκώθηκε κι ήρθε δω τρέχοντας σαν το λαγό.

— Φοβάμαι πως αυτή 'ναι η αλήθεια, είπε ο Μέρι, αν και δε θυμάμαι τι εί-

πα. Είδα ένα απαίσιο όνειρο, που δεν μπορώ να το θυμηθώ. Έχασα την αυτοκυριαρχία μου. Δεν ξέρω τι μ' έπιασε.

— Εγώ ξέρω, είπε ο Γοργοπόδαρος. Η Μαύρη Ανάσα. Οι Καβαλάρηδες θα πρέπει ν' άφησαν τ' άλογά τους απέξω και να πέρασαν κρυφά τη Νότια πύλη. Τώρα θα τα ξέρουν όλα τα νέα μιας κι επισκέφτηκαν τον Μπιλ το Φτεριά· κι είναι πιθανό πως κι εκείνος ο Νότιος ήταν κατάσκοπος. Κάτι μπορεί να γίνει τη νύχτα, πριν φύγουμε απ' το Μπρι.

— Τι θα γίνει; είπε ο Μέρι. Θα επιτεθούνε στο πανδοχείο;

— Όχι, δε νομίζω, είπε ο Γοργοπόδαρος. Δεν είναι όλοι εδώ ακόμα. Και, οπωσδήποτε, δεν είναι αυτός ο τρόπος τους. Είναι πιο δυνατοί στο σκοτάδι και στη μοναξιά· δε θα επιτεθούν ανοιχτά σ' ένα σπίτι, που υπάρχουν φώτα και κόσμος πολύς — όχι, εκτός κι απελπιστούν, πράγμα που δε συμβαίνει όμως όσο οι αμέτρητες λεύγες του Έριαντορ βρίσκονται ακόμα μπροστά μας. Αλλά η δύναμή τους βρίσκεται στο φόβο· και μερικούς στο Μπρι τους έχουν κιόλας βάλει στο χέρι. Θ' αναγκάσουν αυτούς τους άθλιους να κάνουν κάτι κακό: το Φτεριά και μερικούς απ' τους ξένους κι ίσως και το φύλακα της πύλης. Κουβέντιαζαν με το Χάρι στη Δυτική πύλη τη Δευτέρα. Τους παρακολουθούσα. Σαν τον άφησαν, αυτός είχε πανιάσει κι έτρεμε.

— Φαίνεται πως έχουμε εχθρούς παντού γύρω μας, είπε ο Φρόντο. Τι θα κάνουμε;

— Θα μείνετε εδώ και δε θα πάτε στα δωμάτιά σας! Είναι βέβαιο πως αυτοί θα έχουν μάθει ποια είναι. Τα δωμάτια για χόμπιτ έχουν παράθυρα που βλέπουν στο βοριά κι είναι στο ισόγειο. Θα μείνουμε όλοι μαζί και θ' αμπαρώσουμε το παράθυρο και την πόρτα. Μα πρώτα ο Νομπ κι εγώ θα φέρουμε εδώ τα πράγματά σας.

Την ώρα που έλειπε ο Γοργοπόδαρος, ο Φρόντο είπε γρήγορα στο Μέρι όλα όσα είχαν γίνει απ' την ώρα του φαγητού και μετά. Ο Μέρι διάβαζε ακόμα και ζύγιζε το γράμμα του Γκάνταλφ, όταν ο Γοργοπόδαρος κι ο Νομπ γύρισαν.

— Λοιπόν, κύριοι, είπε ο Νομπ, ανακάτεψα τα στρωσίδια κι έβαλα στη μέση κάθε κρεβατιού από μια μαξιλάρα. Κι έκανα μια ωραία απομίμηση του κεφαλιού σου μ' ένα καφετί μάλλινο χαλάκι, κύριε Μπάγκ — Κατωλοφίτη, κύριε, πρόσθεσε χαμογελώντας πλατιά.

Ο Πίπιν γέλασε.

— Πολύ πετυχημένο! είπε. Μα τι θα γίνει σαν καταλάβουν τη μεταμφίεση;

— Θα δούμε! είπε ο Γοργοπόδαρος. Ας ελπίσουμε πως θα βαστήξουμε το φρούριο ως το πρωί.

— Καλή σας νύχτα, είπε ο Νομπ κι έφυγε για να πάει να φυλάξει τη βάρδια του στις πόρτες.

Σώριασαν τους σάκους τους και τα πράγματά τους στο πάτωμα της τραπεζαρίας. Έσπρωξαν μια χαμηλή καρέκλα πίσω απ' την πόρτα κι έκλεισαν το παράθυρο. Κρυφοκοιτάζοντας έξω, ο Φρόντο είδε πως η νύχτα ήταν ακόμα ξάστερη. Το Δρεπάνι* κουνιόταν λαμπερό πάνω απ' τις ράχες του Λόφου του Μπρι. Ύστερα έκλεισε κι αμπάρωσε τα βαριά εσωτερικά παντζούρια και τράβηξε τις κουρτίνες. Ο Γοργοπόδαρος έριξε ξύλα στη φωτιά κι έσβησε όλα τα κεριά.

Οι χόμπιτ τυλίχτηκαν στις κουβέρτες τους με τα πόδια προς το τζάκι· μα ο Γοργοπόδαρος βολεύτηκε στην καρέκλα πίσω απ' την πόρτα. Κουβέντιασαν λιγάκι, γιατί ο Μέρι είχε ακόμα να κάνει μερικές ερωτήσεις.

— «Πηδάει στο Φεγγάρι!» χαχάνισε ο Μέρι και τυλίχτηκε στην κουβέρτα του. Πολύ γελοίο από μέρους σου, Φρόντο! Αλλά θα 'θελα να ήμουνα εκεί και να το 'βλεπα. Οι αξιότιμοι κύριοι του Μπρι θα το κουβέντιαζαν για εκατό χρόνια.

— Το ελπίζω, είπε ο Γοργοπόδαρος.

Μετά όλοι σώπασαν κι ένας ένας οι χόμπιτ αποκοιμήθηκαν.

* Το όνομα που δίνουν οι Χόμπιτ στη Μεγάλη Άρκτο.

Κεφάλαιο XI

ΕΝΑ ΜΑΧΑΙΡΙ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

Την ώρα που ετοιμάζονταν για ύπνο στο πανδοχείο του Μπρι, το σκοτάδι απλωνόταν στο Μπάκλαντ. Μια ψιλή ομίχλη πλανιόταν στις μικρές κοιλάδες και στην ακροποταμιά. Το σπίτι στο Κρικχόλοου στεκόταν σιωπηλό. Ο χοντρός Μπόλγκερ άνοιξε την πόρτα προσεκτικά και κρυφοκοίταξε έξω. Ένα αίσθημα φόβου μεγάλωνε μέσα του όλη τη μέρα και του ήταν αδύνατο να ησυχάσει ή να πάει για ύπνο: ο άπνοος αέρας της νύχτας έκρυβε κάποια απειλή. Εκεί που κοίταζε έξω στη σκοτεινιά, μια μαύρη σκιά κουνήθηκε κάτω απ' τα δέντρα· η εξώπορτα φάνηκε ν' ανοίγει από μόνη της και να ξανακλείνει δίχως τον παραμικρό θόρυβο. Τον έπιασε τρομάρα. Μαζεύτηκε πίσω και για μια στιγμή στάθηκε τρέμοντας στο χολ. Έπειτα έκλεισε και κλείδωσε την πόρτα.

Η νύχτα προχώρησε. Ακούστηκε ο μαλακός θόρυβος αλόγων, που τα οδηγούν κρυφά στο δρομάκι. Έξω απ' την εξώπορτα σταμάτησαν, και τρεις μαύρες σιλουέτες μπήκαν μέσα, σαν ίσκιοι της νύχτας, σέρνοντας στο χώμα. Ένας πήγε στην πόρτα κι οι άλλοι δυο πιάσαν τις γωνιές του σπιτιού· κι εκεί στάθηκαν ακίνητοι σαν τους ίσκιους από πέτρες, ενώ η νύχτα προχωρούσε αργά. Το σπίτι και τα ήσυχα δέντρα φαίνονταν να περιμένουν με κομμένη την ανάσα.

Τα φύλλα αναταράχτηκαν ανεπαίσθητα κι ένας κόκορας λάλησε μακριά. Η παγωμένη ώρα πριν το χάραμα περνούσε. Η σιλουέτα στην πόρτα κουνήθηκε. Στο σκοτάδι, το δίχως αστέρια και φεγγάρι, μια γυμνή λάμα άστραψε λες κι ένα κρυφό φως είχε ξεσκεπαστεί. Ακούστηκε ένα χτύπημα μαλακό μα βαρύ, κι η πόρτα σείστηκε.

— Ανοίξτε, εν ονόματι της Μόρντορ! είπε μια φωνή λεπτή κι απειλητική.

Σ' ένα δεύτερο χτύπημα η πόρτα υποχώρησε κι έπεσε πίσω, με σπασμένα ξύλα και κλειδαριά. Οι μαύρες σιλουέτες μπήκαν γρήγορα μέσα.

Τη στιγμή εκείνη, ανάμεσα στα δέντρα εκεί κοντά, αντήχησε ένα βούκινο. Έσκισε τη νύχτα σαν φωτιά σε λοφοκορφή.

ΞΥΠΝΑΤΕ! ΦΟΒΟΣ! ΦΩΤΙΑ! ΕΧΘΡΟΙ! ΞΥΠΝΑΤΕ!

Ο χοντρός Μπόγκερ δεν είχε κάτσει με τα χέρια δεμένα. Μόλις είδε τις μαύρες σκιές να σέρνονται στον κήπο, ήξερε πως έπρεπε να το βάλει στα πόδια γιατί αλλιώς ήταν χαμένος. Και το 'βαλε στα πόδια. Βγήκε απ' την πίσω πόρτα, πέρασε τον κήπο και τα χωράφια. Σαν έφτασε το πιο κοντινό σπίτι, πάνω από 'να μίλι μακριά, σωριάστηκε στο κατώφλι.

– Όχι, όχι, όχι! φώναζε. Όχι, όχι εμένα! Δεν το 'χω!

Πέρασε αρκετή ώρα μέχρι που να καταλάβει κανείς τι έλεγε. Στο τέλος κατάλαβαν πως εχθροί βρίσκονταν στο Μπάκλαντ, κάποια παράξενη εισβολή απ' το Παλιό το Δάσος. Και τότε δεν έχασαν περισσότερη ώρα.

ΦΟΒΟΣ! ΦΩΤΙΑ! ΕΧΘΡΟΙ!

Οι Μπράντιμπακ φυσούσαν το Βούκινο του Συναγερμού του Μπάκλαντ, που είχε ν' ακουστεί εδώ κι εκατό χρόνια, από τότε που οι άσπροι λύκοι είχαν έρθει τον Κακό Χειμώνα, τότε που ο Ποταμός Μπράντιγουάιν είχε παγώσει.

ΞΥΠΝΑΤΕ! ΞΥΠΝΑΤΕ!

Μακριά ακούστηκαν βούκινα που απαντούσαν. Ο συναγερμός απλωνόταν.

Οι μαύρες σιλουέτες έτρεξαν να φύγουν απ' το σπίτι. Η μια απ' αυτές άφησε να πέσει ένας χομπιτο-μανδύας στο σκαλί, όπως έτρεχε. Στο δρομάκι ακούστηκαν πέταλα που έγιναν ποδοβολητό κι έφυγαν βροντοκοπώντας στο σκοτάδι. Παντού γύρω στο Κρικχόλοου ακούγονταν βούκινα, φωνές και τρεχαλητά. Αλλά οι Μαύροι Καβαλάρηδες έτρεξαν σαν τον άνεμο στη Βορινή πύλη. Άσε τους μικρούληδες να φυσάνε! Ο Σόρον θα τους τακτοποιούσε αργότερα. Στο μεταξύ είχαν άλλη αποστολή: ήξεραν τώρα πως το σπίτι ήταν άδειο και το Δαχτυλίδι φευγάτο. Κυνήγησαν τους φύλακες στην πύλη κι εξαφανίστηκαν απ' το Σάιρ.

Νωρίς τη νύχτα ο Φρόντο ξύπνησε από ύπνο βαθύ, απότομα, λες και κάποιος θόρυβος ή παρουσία να τον είχε ενοχλήσει. Είδε πως ο Γοργοπόδαρος καθόταν ξάγρυπνος στην καρέκλα του: τα μάτια του γυάλιζαν στο φως της φωτιάς, που την είχε περιποιηθεί κι έκαιγε ζωηρά· μα δεν του έκανε νόημα ούτε κουνήθηκε.

Ο Φρόντο γρήγορα αποκοιμήθηκε πάλι· μα τα όνειρά του ξαναήταν ταραγμένα απ' το θόρυβο του ανέμου και το ποδοβολητό αλόγων. Ο άνε-

μος λες και τυλιγόταν γύρω από το σπίτι και το τράνταζε· και πολύ μακριά άκουσε ένα βούκινο ν' αντηχεί άγρια. Άνοιξε τα μάτια του κι άκουσε έναν κόκορα να λαλεί μ' όλη του τη δύναμη στην αυλή του πανδοχείου. Ο Γοργοπόδαρος είχε τραβήξει τις κουρτίνες κι έσπρωξε τα παντζούρια με θόρυβο. Το πρώτο γκρίζο φως της μέρας μπήκε στο δωμάτιο κι ένας παγωμένος αέρας ερχόταν απ' το ανοιχτό παράθυρο.

Μόλις ο Γοργοπόδαρος τους ξύπνησε όλους, τους πήγε στα δωμάτιά τους. Όταν τα είδαν χάρηκαν που είχαν ακολουθήσει τις συμβουλές του: τα παράθυρα παραβιασμένα ανοιγόκλειναν και οι κουρτίνες ανέμιζαν· τα κρεβάτια ήταν άνω κάτω και οι μαξιλάρες ξεκοιλιασμένες στο πάτωμα· το καφετί χαλάκι ήταν σκισμένο κουρέλι.

Ο Γοργοπόδαρος αμέσως πήγε κι έφερε τον ξενοδόχο. Ο φτωχός κυρ Βουτυράτος φαινόταν νυσταγμένος και τρομαγμένος. Ούτε που 'χε κλείσει μάτι όλη τη νύχτα (έτσι έλεγε), μα δεν είχε ακούσει τον παραμικρό θόρυβο.

— Ποτέ, σ' όλη μου τη ζωή, δε μου ξανάτυχε τέτοιο πράγμα! φώναξε, σηκώνοντας τα χέρια του ψηλά, συγχυσμένος. Οι ξένοι μου να μην μπορούν να κοιμηθούν στα κρεβάτια τους και οι καλές μου οι μαξιλάρες για πέταμα κι όλα τούτα δω! Πού θα καταλήξουμε έτσι;

— Σε μαύρες μέρες, είπε ο Γοργοπόδαρος. Αλλά, για την ώρα, μπορείς να ησυχάσεις, σα μας ξεφορτωθείς. Πρέπει να φύγουμε αμέσως. Μη σε νοιάζει για το πρωινό: κάτι να πιούμε και μια μπουκιά στο πόδι θα 'ναι ό,τι πρέπει. Θα είμαστε έτοιμοι σε λίγα λεπτά.

Ο κυρ Βουτυράτος έφυγε βιαστικός για να κοιτάξει να ετοιμάσουν τα πόνυ τους και να τους φέρει μια «μπουκιά». Μα πολύ γρήγορα γύρισε πίσω καταστενοχωρημένος. Τα πόνυ είχαν εξαφανιστεί! Όλες οι πόρτες του σταύλου είχαν ανοιχτεί τη νύχτα, κι είχαν φύγει, όχι μονάχα τα πόνυ του Μέρι, μα κι όλα τ' άλλα άλογα και τα ζωντανά του σταύλου.

Ο Φρόντο απελπίστηκε απ' τα νέα. Πώς μπορούσαν να ελπίζουν πως θα φτάσουν στο Σκιστό Λαγκάδι με τα πόδια, τη στιγμή που τους κυνηγούσαν εχθροί καβάλα; Ήταν σαν να θέλανε να πάνε στο Φεγγάρι. Ο Γοργοπόδαρος κάθισε σιωπηλός για λίγο κοιτάζοντας τους χόμπιτ, λες και ζύγιζε τη δύναμη και το κουράγιο τους.

— Τα πόνυ δε θα μας βοηθήσουν να ξεφύγουμε τους Καβαλάρηδες, είπε τέλος σκεφτικά, λες κι είχε μαντέψει τη σκέψη του Φρόντο. Δε θα προχωρούμε και πολύ πιο αργά με τα πόδια, στους δρόμους που σκοπεύω να πάρουμε. Εγώ, έτσι κι αλλιώς, θα περπατούσα. Εκείνο που με απασχολεί είναι τα τρόφιμα και οι αποσκευές. Δεν μπορούμε να υπολογίζουμε πως θα βρούμε τίποτα να φάμε στο δρόμο, από δω ως το Σκιστό Λαγκάδι, εκτός ό,τι πάρουμε μαζί μας· και πρέπει να πάρουμε τόσα ώστε να μας περισσεύουν· γιατί μπορεί να καθυστερήσουμε ή ν' αναγκαστούμε να πάμε γύ-

ρω γύρω, πολύ έξω απ' τον κατευθείαν δρόμο. Πόσα είσαστε σε θέση να κουβαλήσετε στις πλάτες σας;

— Όσα χρειαστεί, είπε ο Πίπιν κι η καρδιά του βούλιαξε, αν και προσπαθούσε να δείξει πως ήταν πιο σκληρός απ' ό,τι έδειχνε (ή ένιωθε).

— Εγώ μπορώ να κουβαλήσω όσα δυο μαζί, είπε ο Σαμ πολεμικά.

— Δεν μπορεί να γίνει τίποτα, κύριε Βουτυράτε; ρώτησε ο Φρόντο. Δεν μπορούμε να βρούμε κανά δυο πόνυ στο χωριό, ή κι ένα μόνο για τα μπαγκάζια; Δεν πιστεύω πως μπορούμε να τα νοικιάσουμε, μα ίσως μπορέσουμε να τ' αγοράσουμε, πρόσθεσε μ' αμφιβολία· και μέσα του αναρωτιόταν αν θα του έφταναν τα λεφτά.

— Πολύ αμφιβάλλω, είπε ο ξενοδόχος λυπημένος. Τα δυο τρία πόνυ που είναι για καβάλα στο Μπρι, σταβλίζονταν στην αυλή μου και είναι φευγάτα. Τώρα, για άλλα ζώα, άλογα ή πόνυ που να τα 'χουν για υποζύγια και τέτοιες δουλειές, υπάρχουν ελάχιστα στο Μπρι και δε θα 'ναι για πούλημα. Μα θα κάνω ό,τι περνάει απ' το χέρι μου. Πάω να ξετρυπώσω τον Μπομπ και να τον στείλω ένα γύρο, όσο πιο γρήγορα γίνεται.

— Ναι, είπε ο Γοργοπόδαρος απρόθυμα, καλά θα κάνεις. Φοβάμαι πως θα πρέπει να προσπαθήσουμε να βρούμε ένα πόνυ τουλάχιστο. Έτσι όμως πάνε οι ελπίδες μας να ξεκινήσουμε νωρίς και να ξεγλιστρήσουμε χωρίς θόρυβο! Τώρα είναι λες και βάλαμε ντελάλη να διαλαλήσει την αναχώρησή μας. Αυτό θα 'ταν και μέρος του σχεδίου τους, χωρίς αμφιβολία.

— Υπάρχει όμως ένα ψιχουλάκι παρηγοριάς, είπε ο Μέρι, και κάτι παραπάνω από ψιχουλάκι, ελπίζω: θα μπορέσουμε να πάρουμε το πρωινό μας όσο περιμένουμε — και μάλιστα όχι στο πόδι. Για να βρούμε το Νομπ!

Στο τέλος είχαν πάνω από τρεις ώρες καθυστέρηση. Ο Μπομπ γύρισε πίσω και είπε πως δε βρισκόταν άλογο ή πόνυ για όλα τα λεφτά του κόσμου στη γειτονιά — εκτός από ένα: Ο Μπιλ Φτεριάς είχε ένα που μπορεί και να το πουλούσε.

— Κι αυτό είναι ένα κακομοιριασμένο ζωντανό, γέρικο, πετσί και κόκαλο, είπε ο Μπομπ, μ' αυτός δεν τ' αποχωρίζεται με λιγότερα από το τριπλάσιο της αξίας του, επειδή βλέπει την ανάγκη σας. Δε θα σας το δώσει για λιγότερα. Τον ξέρω καλά τον Μπιλ το Φτεριά εγώ!

— Ο Μπιλ ο Φτεριάς; είπε ο Φρόντο. Μήπως είναι κόλπο; Μήπως το ζωντανό μας το σκάσει και γυρίσει σ' αυτόν μ' όλα μας τα πράγματα, ή μήπως βοηθήσει να μας βρουν ή κάτι τέτοιο;

— Κι εγώ, αναρωτιέμαι, είπε ο Γοργοπόδαρος. Μα δεν μπορώ να φανταστώ κανένα ζώο να γυρίζει τρέχοντας πίσω, μιας και ξέφυγε. Φαντάζομαι πως αυτό είναι μόνο κατοπινή σκέψη, σαν κι αυτές που κάνει ο κυρ Φτεριάς: απλώς ένας τρόπος να μεγαλώσει τα κέρδη του απ' αυτή την υπόθε-

ση. Ο κυριότερος κίνδυνος είναι πως το φτωχό το ζωντανό θα 'ναι, κατά πάσα πιθανότητα, ετοιμοθάνατο. Μα δε φαίνεται να υπάρχει τίποτ' άλλο. Πόσα γυρεύει;

Η τιμή του Μπιλ του Φτεριά ήταν δώδεκα ασημένιες πένες· κι αυτό, στ' αλήθεια, ήταν τουλάχιστον τρεις φορές η αξία ενός πόνυ σ' εκείνα τα μέρη. Το πόνυ αποδείχτηκε ένα σκελετωμένο ζώο, υποσιτισμένο και χωρίς καμιά ζωντάνια· μα δεν έδειχνε πως θα πέθαινε ακόμα. Ο κύριος Βουτυράτος το πλήρωσε ο ίδιος και πρόσφερε στο Μέρι δεκαοχτώ πένες ακόμα σαν αποζημίωση για τα χαμένα ζώα. Ήταν τίμιος άνθρωπος κι ευκατάστατος για το Μπρι· αλλά τριάντα ασημένιες πένες ήταν μεγάλο χτύπημα γι' αυτόν· και το ότι τον κορόιδεψε ο Μπιλ ο Φτεριάς το έκανε ακόμα πιο αβάσταχτο.

Στ' αλήθεια όμως του βγήκε σε καλό στο τέλος. Βρήκαν αργότερα πως μόνο ένα άλογο είχαν κλέψει πραγματικά. Τα άλλα τα είχαν διώξει ή το είχαν βάλει στα πόδια απ' το φόβο τους και βρέθηκαν να τριγυρνάνε σε διάφορα μέρη του Μπρι. Τα πόνυ του Μέρι το 'χαν σκάσει τελείως και τελικά (επειδή είχανε μυαλό) πήγαν στην Κοιλάδα γυρεύοντας το Χοντρο-Λάμκιν. Έτσι βρέθηκαν κάτω απ' την προστασία του Τομ Μπομπαντίλ για κάμποσο καιρό κι ήταν μια χαρά. Μα όταν τα νέα για τα γεγονότα στο Μπρι έφτασαν στ' αυτιά του Τομ, αυτός τα 'στειλε στον κύριο Βουτυράτο. Έτσι αυτός πήρε πέντε καλά ζώα σε πολύ καλή τιμή. Βέβαια, έπρεπε να δουλεύουν σκληρά στο Μπρι, μα ο Μπομπ τους φερνόταν καλά· έτσι, γενικά, ήταν τυχερά: γλίτωσαν ένα σκοτεινό κι επικίνδυνο ταξίδι. Μα δεν πήγαν ποτέ στο Σκιστό Λαγκάδι.

Στο μεταξύ όμως, για τον κύριο Βουτυράτο, τα λεφτά του είχαν κάνει φτερά καλώς ή κακώς. Κι είχε κι άλλους μπελάδες. Γιατί έγινε μεγάλη φασαρία μόλις ξύπνησαν οι υπόλοιποι ξένοι κι έμαθαν τα νέα για την επίθεση στο πανδοχείο. Οι ταξιδιώτες απ' το Νοτιά είχαν χάσει αρκετά άλογα και κατηγορούσαν τον ξενοδόχο με φωνές, μέχρι που μαθεύτηκε πως ένας απ' αυτούς είχε επίσης εξαφανιστεί τη νύχτα. Όχι κανένας άλλος, ο αλλήθωρος σύντροφος του Μπιλ του Φτεριά. Οι υποψίες έπεσαν αμέσως απάνω του.

— Αν μαζέψατε έναν αλογοκλέφτη και μου τον κουβαλήσατε στο σπίτι μου, είπε ο Βουτυράτος θυμωμένα, θα πρέπει εσείς να πληρώσετε για όλες τις ζημιές κι όχι να μου 'ρχεστε και να μου βάζετε τις φωνές. Να πάτε να ρωτήσετε το Φτεριά πού είναι ο ωραίος σας φίλος.

Αλλά βρέθηκε πως δεν ήταν φίλος κανενός και κανείς δεν μπορούσε να θυμηθεί πότε είχε μπει στην παρέα τους.

Μετά το πρωινό τους οι χόμπιτ χρειάστηκε να ξαναφτιάξουν τα πράγ-

ματά τους και να συγκεντρώσουν κι άλλες προμήθειες για το μακρύτερο ταξίδι που τώρα υπολόγιζαν πως θα κάνουν. Πλησίαζε δέκα η ώρα μέχρι που να ξεκινήσουν επιτέλους. Τώρα όμως ολόκληρο το Μπρι βούιζε πια. Το κόλπο που εξαφανίστηκε ο Φρόντο· η εμφάνιση των μαύρων με τ' άλογα· το κλέψιμο του σταύλου· και πάνω απ' όλα, τα νέα πως ο Γοργοπόδαρος, ο Περιπλανώμενος Φύλακας, πήγαινε μαζί με τους μυστηριώδεις χόμπιτ, έφτιαξαν τέτοια ιστορία που θα βάσταγε για πολλά ήσυχα χρόνια. Οι περισσότεροι κάτοικοι του Μπρι και του Σταντλ και πολλοί ακόμα κι απ' το Κομπ και το Άρτσετ, είχαν μαζευτεί στο δρόμο να δουν τους ταξιδιώτες να ξεκινάνε. Οι άλλοι ξένοι του πανδοχείου στέκονταν στις πόρτες ή κρέμονταν απ' τα παράθυρα.

Ο Γοργοπόδαρος είχε αλλάξει γνώμη κι αποφάσισε να φύγουν απ' το Μπρί από τον κεντρικό δρόμο. Γιατί οποιαδήποτε προσπάθεια να κόψουν μέσ' απ' τα χωράφια αμέσως, θα χειροτέρευε μονάχα τα πράγματα: ο μισός κόσμος θα τους ακολουθούσε για να δούνε πού πάνε και να μην τους αφήσουν να περάσουν μέσ' απ' τα χωράφια τους.

Είπαν αντίο στο Νομπ και στον Μπομπ κι αποχαιρέτισαν τον κύριο Βουτυράτο με πολλά ευχαριστώ.

– Ελπίζω να ξανανταμώσουμε κάποια μέρα, όταν τα πράγματα θα 'ναι καλά για άλλη μια φορά, είπε ο Φρόντο. Τίποτα δε θα μ' άρεσε καλύτερα απ' το να μείνω στο πανδοχείο σου ήσυχος για κάμποσο καιρό.

Ξεκίνησαν πηγαίνοντας ανήσυχα και με βαριά καρδιά κάτω απ' τα βλέμματα του κόσμου. Δεν ήταν όλα τα πρόσωπα φιλικά, ούτε κι όλα τα λόγια που τους φώναζαν. Μα το Γοργοπόδαρο φαινόταν να τον έχουν από φόβο οι πιο πολλοί στο Μπρι κι όσους κοίταζε στα μάτια, έκλειναν το στόμα τους κι απομακρύνονταν. Αυτός πήγαινε μπροστά με το Φρόντο· έπειτα ερχόταν ο Μέρι κι ο Πίπιν· και τελευταίος ακολουθούσε ο Σαμ, οδηγώντας το πόνυ, που ήταν φορτωμένο μ' όσα περισσότερα μπαγκάζια τους πήγαινε η καρδιά να το φορτώσουν· μ' αυτό κιόλας έδειχνε πολύ λιγότερο απελπισμένο, λες και του άρεσε η αλλαγή της τύχης του. Ο Σαμ μασουλούσε ένα μήλο σκεφτικά. Είχε την τσέπη γεμάτη απ' αυτά: αποχαιρετιστήριο δώρο του Νομπ και του Μπομπ.

– Μήλα για το δρόμο και πίπα για το καθισιό, είπε. Μα φαντάζομαι πως θα μου λείψουν και τα δυο πριν περάσει πολύς καιρός.

Οι χόμπιτ αδιαφόρησαν για τα περίεργα κεφάλια που κρυφοκοίταζαν μέσ' από πόρτες, ή ξεπετάγονταν πάνω από τοίχους και φράχτες, όπως περνούσαν. Μα όπως πλησίασαν την πέρα πύλη, ο Φρόντο είδε ένα μαυρισμένο κι απεριποίητο σπίτι πίσω από ένα πυκνό φράχτη: το τελευταίο σπίτι του χωριού. Σ' ένα απ' τα παράθυρα είδε μια στιγμή ένα χλωμό αρρωστιάρικο πρόσωπο με πονηρά λοξά μάτια· μα εξαφανίστηκε αμέσως.

«Λοιπόν, εδώ κρύβεται ο Νότιος! σκέφτηκε. Μοιάζει παραπάνω απ' το μισό σαν καλικάντζαρος.»

Πάνω απ' το φράχτη ένας άλλος άνθρωπος κοίταζε με θράσος. Είχε χοντρά μαύρα φρύδια και σκοτεινά περιφρονητικά μάτια· το μεγάλο του στόμα σούρωνε κοροϊδευτικά. Κάπνιζε μια κοντή μαύρη πίπα. Σαν πλησίασαν, την έβγαλε απ' το στόμα του κι έφτυσε.

— ... μέρα, Μακροπόδαρε! είπε. Τόσο νωρίς; Βρήκες φίλους επιτέλους;

Ο Γοργοπόδαρος κούνησε καταφατικά το κεφάλι, μα δεν απάντησε.

— ... μέρα, μικροί μου φίλοι! είπε στους άλλους. Φαντάζομαι να ξέρετε με ποιον πιάσατε φιλίες; Αυτός είναι ο Γοργοπόδαρος, που δε διστάζει μπροστά σε τίποτα, αυτός! Αν κι έχω ακούσει να τον λένε και μ' άλλα ονόματα όχι και τόσο όμορφα. Να 'χετε τα μάτια σας δεκατέσσερα απόψε! Κι εσύ, Σάμι, να μη μου κακομεταχειρίζεσαι το φτωχό μου το γέρικο πόνυ! Μπα!

Έφτυσε ξανά.

Ο Σαμ έστριψε γρήγορα.

— Κι εσύ, Φτεριά, είπε, πάρ' την κακομούτσουνη φάτσα σου πέρα, αλλιώς θα πάθει κακό.

Και μ' ένα απότομο τίναγμα, γρήγορο σαν αστραπή, ένα μήλο άφησε το χέρι του και χτύπησε τον Μπιλ κατάμουτρα στη μύτη. Έσκυψε πολύ καθυστερημένα και βρισιές ακούστηκαν πίσω από το φράχτη.

— Κρίμας το ωραίο μήλο, είπε ο Σαμ με λύπη και προχώρησε παρακάτω.

Τέλος, άφησαν το χωριό πίσω τους. Τα παιδιά που 'χαν κάνει συνοδεία και μερικοί που τους είχαν πάρει από κοντά, βαρέθηκαν στη Νότια πύλη και γύρισαν πίσω. Πέρασαν την πύλη κι ακολούθησαν το Δρόμο για κάμποσα μίλια. Ο Δρόμος πήγαινε αριστερά και ξαναγύριζε πίσω στην ανατολική του γραμμή μόλις περνούσε τους πρόποδες του Λόφου του Μπρι. Ύστερα άρχιζε να κατηφορίζει γρήγορα σε μια δασωμένη περιοχή. Στ' αριστερά τους μπορούσαν να δουν μερικά σπίτια και χομπιτότρυπες του Σταντλ, που βρισκόταν στις νοτιοανατολικές πλαγιές του λόφου, που ήταν και πιο ομαλές. Πέρα κάτω, σε μια βαθιά κοιλάδα μακριά απ' το Δρόμο, φαινόταν ν' ανεβαίνει καπνός που έδειχνε τη μεριά που βρισκόταν το Κομπ· το Άρτσετ ήταν κρυμμένο πίσω από τα δέντρα.

Αφού κατηφόρισαν το Δρόμο αρκετά κι άφησαν το Λόφο του Μπρι να στέκεται, ψηλός και καφετής, πίσω τους, συνάντησαν ένα στενό μονοπάτι, που οδηγούσε προς το Βοριά.

— Εδώ θ' αφήσουμε τ' ανοιχτά και θα κρυφτούμε, είπε ο Γοργοπόδαρος.

— Ελπίζω πως δε θα «κόψουμε δρόμο», είπε ο Πίπιν. Την τελευταία φορά που κόψαμε δρόμο μέσ' απ' το δάσος, παραλίγο να την πάθουμε για τα καλά.

— Α, μα τότε δε με είχατε μαζί σας, γέλασε ο Γοργοπόδαρος. Εγώ όταν κόβω δρόμο, μικρό ή μεγάλο, δεν την παθαίνω.

Κοίταξε το Δρόμο πάνω και κάτω. Δε φαινόταν ψυχή. Κατηφόρισε το μονοπάτι γρήγορα οδηγώντας τους στη δασωμένη κοιλάδα.

Το σχέδιό του, όσο μπορούσαν να το καταλάβουν χωρίς να γνωρίζουν την περιοχή, ήταν να πάνε προς το Άρτσετ στην αρχή, αλλά να τραβήξουν δεξιά και να το προσπεράσουν απ' τ' ανατολικά κι ύστερα να προχωρήσουν όσο πιο ίσια γινόταν, μέσα απ' τις ερημιές, για το Λόφο της Κορυφής των Καιρών. Μ' αυτό τον τρόπο, αν όλα πήγαιναν καλά, θα γλίτωναν μια πολύ μεγάλη καμπύλη του Δρόμου, που λίγο πιο κάτω έστριβε νότια για ν' αποφύγει τους Βάλτους των Κουνουπιών. Αλλά, βέβαια, θα χρειαζόταν να διασχίσουν οι ίδιοι τους βάλτους κι η περιγραφή που τους έκανε ο Γοργοπόδαρος δεν ήταν καθόλου ενθαρρυντική.

Στο μεταξύ όμως η πεζοπορία δεν ήταν δυσάρεστη. Και, στ' αλήθεια, αν δεν είχαν γίνει τ' ανησυχητικά γεγονότα της προηγούμενης νύχτας, θα είχαν απολαύσει το κομμάτι αυτό του ταξιδιού καλύτερα απ' όλα μέχρι τώρα. Ο ήλιος έλαμπε ασυννέφιαστος, αλλά όχι και πολύ ζεστός. Τα δέντρα στην κοιλάδα είχαν ακόμα φύλλα γεμάτα χρώματα κι όλα φαίνονταν ειρηνικά κι όμορφα. Ο Γοργοπόδαρος τους οδηγούσε με σιγουριά ανάμεσα στα διάφορα μονοπάτια που διασταυρώνονταν. Γιατί αν είχαν μείνει μόνοι τους, γρήγορα θα είχαν μπερδευτεί. Ο Γοργοπόδαρος ακολουθούσε μπερδεμένη πορεία όλο στροφές και διπλογυρίσματα για να μπερδέψει όποιον θα τους έπαιρνε από πίσω.

— Ο Μπιλ ο Φτεριάς θα έχει παραφυλάξει πού αφήσαμε το Δρόμο, σίγουρα, είπε, αν και δε νομίζω πως θα μας ακολουθήσει αυτός ο ίδιος. Ξέρει την περιοχή εδώ γύρω αρκετά καλά, μα ξέρει πως δεν μπορεί να μου παραβγεί σε δάσος μέσα. Εκείνο που φοβάμαι είναι το τι θα πει σ' άλλους. Δε νομίζω πως είναι μακριά. Αν νομίσουν πως πάμε για το Άρτσετ, τόσο το καλύτερο.

Είτε εξαιτίας της δεξιοσύνης του Γοργοπόδαρου ή από κάποιαν άλλη αιτία, δεν είδαν ούτε άκουσαν τίποτα από κανένα ζωντανό πλάσμα όλη εκείνη τη μέρα: ούτε δίποδα, εκτός από πουλιά· ούτε τετράποδα, εκτός από μια αλεπού και μερικά σκιουράκια. Την άλλη μέρα άρχισαν να πηγαίνουν σταθερά προς την Ανατολή· κι ακόμα όλα ήταν ήσυχα κι ειρηνικά. Την τρίτη μέρα αφότου είχαν ξεκινήσει απ' το Μπρι, βγήκαν απ' το δάσος Τσέτγουντ. Η γη κατηφόριζε σταθερά από τότε που είχαν αφήσει το Δρόμο και τώρα μπήκαν σ' ένα μεγάλο ίσιο πλάτωμα, πολύ πιο δύσκολο να το περάσουν. Βρίσκονταν μακριά, πέρα από τα σύνορα του Μπρι, σε απάτητες ερημιές και πλησίαζαν τους Κουνουπόβαλτους.

Η γη τώρα έγινε υγρή και σε μερικά μέρη σωστός βάλτος και πέρα δώθε συναντούσαν νερόλακκους και μεγάλες εκτάσεις με καλαμιές και βούρλα γεμάτα απ' τα τιτιβίσματα μικρών κρυμμένων πουλιών. Έπρεπε να διαλέγουν το δρόμο τους προσεκτικά για να μη βρέχουν ούτε τα πόδια τους ούτε να χάνουν το σωστό δρόμο. Στην αρχή πήγαιναν αρκετά καλά, μα όσο προχωρούσαν το πέρασμά τους γινόταν πιο αργό και πιο επικίνδυνο. Οι βάλτοι σε μπέρδευαν κι ήταν επικίνδυνοι και δεν είχε σταθερό μονοπάτι για να το βρίσκουν, ούτε κι οι Περιπλανώμενοι Φύλακες, ανάμεσα στην κινούμενη λάσπη. Οι μύγες άρχισαν να τους βασανίζουν κι ο αέρας ήταν γεμάτος από μικροσκοπικά κουνουπάκια σύννεφο, που χώνονταν στα μανίκια τους, στα παντελόνια τους, στα μαλλιά τους.

— Με τρώνε ζωντανό! φώναξε ο Πίπιν. Τι Κουνουπουνέρι μου λες εμένα! Εδώ έχει πιο πολλά κουνούπια παρά νερό!

— Με τι ζούνε σα δεν μπορούν να βρουν χόμπιτ; ρώτησε ο Σαμ, ξύνοντας το σβέρκο του.

Πέρασαν μια άθλια μέρα σ' εκείνη την έρημη κι απαίσια περιοχή. Το μέρος που κατασκήνωσαν ήταν υγρό, κρύο κι άβολο. Τα κουνούπια δεν τους άφησαν να κλείσουν μάτι απ' τα τσιμπήματα. Είχε μάλιστα και κάτι σιχαμερά έντομα που φώλιαζαν στις καλαμιές και στα χορτάρια. Απ' το σκούξιμό τους έμοιαζαν με διαβολικά ξαδέλφια των γρύλων. Ήταν χιλιάδες και τσίριζαν παντού: *νικ-μπρικ, νικ-μπρικ,* ασταμάτητα όλη τη νύχτα, μέχρι που, των χόμπιτ, γύρεψε να τους στρίψει.

Η άλλη μέρα, η τέταρτη, δεν ήταν καλύτερη κι η νύχτα το ίδιο χωρίς ανάπαυση. Αν και τα νίκι-μπρίκι (όπως τα 'λεγε ο Σαμ) είχαν μείνει πίσω, τα κουνούπια τούς κυνηγούσαν ακόμα.

Εκεί που ο Φρόντο βρισκόταν ξαπλωμένος, κουρασμένος, μ' ανίκανος να κλείσει τα μάτια του, του φάνηκε πως μακριά φαινόταν ένα φως στον ουρανό απ' τη μεριά της Ανατολής: άστραφτε κι έσβηνε πολλές φορές. Δεν ήταν το χάραμα, αυτό ήθελε αρκετές ώρες ακόμα.

— Τι είναι αυτό το φως; είπε στο Γοργοπόδαρο, που είχε σηκωθεί και κοίταζε πέρα μες στη νύχτα.

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Γοργοπόδαρος, παραείναι μακριά για να διακρίνω. Μοιάζει μ' αστραπές που ξεπηδάνε απ' τις λοφοκορφές.

Ο Φρόντο ξάπλωσε κάτω πάλι, μα για πολλή ώρα ακόμα μπορούσε να βλέπει τις άσπρες αστραπές και μπροστά τη σκοτεινή σιλουέτα του Γοργοπόδαρου να στέκεται σιωπηλή κι άγρυπνη. Τέλος έπεσε σ' έναν ανήσυχο ύπνο.

Δεν είχαν προχωρήσει πολύ την πέμπτη μέρα, όταν άφησαν και τους τελευταίους νερόλακκους και τις καλαμιές των βάλτων πίσω τους. Η γη μπροστά τους άρχισε ν' ανηφορίζει πάλι σταθερά. Πέρα μακριά στην Ανα-

τολή μπορούσαν τώρα να δουν μια σειρά λόφους. Ο πιο ψηλός ήταν στα δεξιά της σειράς και λίγο ξεχωριστά από τους άλλους. Η κορφή του ήταν κωνική κι ελαφρά επίπεδη στο πάνω μέρος.

— Να η Κορυφή των Καιρών, είπε ο Γοργοπόδαρος. Ο Παλιός Δρόμος, που τον αφήσαμε μακριά δεξιά μας, βρίσκεται στη νότια πλευρά του και δεν περνάει μακριά απ' τα πόδια του. Μπορεί και να τον φτάσουμε ως αύριο το μεσημέρι, αν πάμε κατευθείαν εκεί. Και φαντάζομαι πως καλά θα κάνουμε να πάμε.

— Τι θες να πεις; ρώτησε ο Φρόντο.

— Θέλω να πω πως σα φτάσουμε εκεί, δεν ξέρουμε τι θα βρούμε. Είναι κοντά στο Δρόμο.

— Μα δεν ελπίζουμε να βρούμε τον Γκάνταλφ εκεί;

— Ναι, μα είναι πολύ αμυδρή η ελπίδα. Αν τύχει και 'ρθει απ' αυτή τη μεριά, μπορεί και να μην περάσει απ' το Μπρι κι έτσι να μη μάθει τι κάνουμε. Και, όπως και να 'χει το πράγμα, εκτός και κατά τύχη φτάσουμε σχεδόν μαζί, δε θα συναντηθούμε· δεν είναι ασφαλισμένο ούτε γι' αυτόν, ούτε για μας να περιμένουμε εκεί για πολύ. Αν οι Καβαλάρηδες δεν καταφέρουν να μας βρουν στην ερημιά, είναι πολύ πιθανό να έρθουν στην Κορυφή των Καιρών. Δεσπόζει σ' όλη τη γύρω περιοχή. Και είναι σίγουρο πως υπάρχουν πολλά πουλιά και ζώα εκεί, που θα μπορούσαν να μας δουν, εδώ που στεκόμαστε τώρα, από εκείνη τη λοφοκορφή. Δεν μπορείς να έχεις εμπιστοσύνη σ' όλα τα πουλιά κι υπάρχουν κι άλλοι χειρότεροι κατάσκοποι απ' αυτά.

Οι χόμπιτ κοίταξαν ανήσυχα τους μακρινούς λόφους. Ο Σαμ κοίταξε ψηλά στο χλωμό ουρανό με φόβο μήπως δει γεράκια ή αετούς να ζυγιάζονται από πάνω τους με μάτια εχθρικά και λαμπερά.

— Μωρέ Γοργοπόδαρε, είχες δεν είχες, τα κατάφερες να με κάνεις να νιώθω άσχημα και ξεμοναχιασμένα! είπε.

— Τι μας συμβουλεύεις να κάνουμε; ρώτησε ο Φρόντο.

— Νομίζω, είπε ο Γοργοπόδαρος αργά, λες και δεν ήταν εντελώς σίγουρος, νομίζω πως το καλύτερο είναι να πάμε όσο πιο ίσια μπορούμε από δω ανατολικά, να τραβήξουμε για τη λοφοσειρά κι όχι για την Κορυφή των Καιρών. Από κει μπορούμε να πάρουμε ένα μονοπάτι που ξέρω, που περνά στα πόδια τους· αυτό θα μας φέρει στην Κορυφή των Καιρών απ' το βοριά, λιγότερο φανερά. Έπειτα θα δούμε τι θα δούμε.

Όλη τη μέρα εκείνη περπάτησαν, μέχρι που έπεσε παγωμένο το σούρουπο νωρίς. Η γη έγινε πιο στεγνή και άγονη· αλλά οι ομίχλες κι αναθυμιάσεις βρίσκονταν τώρα πίσω τους, στους βάλτους. Μερικά πουλιά σφύριζαν μελαγχολικά και θρηνούσαν, μέχρι που ο ήλιος βούλιαξε αργά στις

σκιές της Δύσης· ύστερα μια άδεια σιωπή απλώθηκε. Οι χόμπιτ θυμήθηκαν το μαλακό φως του δειλινού που κρυφοκοίταζε μέσ' απ' τα χαρούμενα παράθυρα μακριά στο Μπαγκ Εντ.

Τελειώνοντας η μέρα έφτασαν σ' ένα ρυάκι που κατέβαινε απ' τους λόφους και χανόταν μες στά στάσιμα νερά του βάλτου. Ακολούθησαν ανηφορίζοντας τις όχθες του όσο που είχε φως. Ήταν κιόλας νύχτα όταν τέλος σταμάτησαν και κατασκήνωσαν κάτω από κάτι κολοβωμένες σκλήθρες δίπλα στην ακροποταμιά. Μπροστά τους υψώνονταν στο φόντο του μισοσκότεινου ουρανού οι άχαρες κι άδεντρες ράχες των λόφων. Εκείνη τη νύχτα έβαλαν σκοπό κι ο Γοργοπόδαρος, κατά τα φαινόμενα, δεν κοιμήθηκε καθόλου. Το φεγγάρι βρισκόταν στη γέμισή του και τις πρώτες νυχτερινές ώρες ένα παγωμένο γκρίζο φως απλωνόταν στη γη.

Το άλλο πρωί κίνησαν πάλι λίγο μετά την ανατολή του ήλιου. Είχε παγωνιά στον αέρα κι ο ουρανός ήταν χλωμός γαλανός. Οι χόμπιτ ένιωσαν φρέσκοι φρέσκοι, λες κι είχαν περάσει μια νύχτα δίχως καθόλου ενδιάμεσα ξυπνήματα. Είχαν κιόλας αρχίσει να συνηθίζουν στο πολύ περπάτημα και στο λίγο συσσίτιο — πιο λίγο δηλαδή απ' ό,τι θα θεωρούσαν μετά βίας αρκετό για να σταθούν στα πόδια τους στο Σάιρ. Ο Πίπιν δήλωσε πως ο Φρόντο έδειχνε δυο φορές χόμπιτ απ' ό,τι έδειχνε παλιά.

— Πολύ παράξενο, είπε ο Φρόντο, σφίγγοντας τη ζώνη του, αν λάβουμε υπόψη μας πως έχω αδυνατίσει πολύ αισθητά. Ελπίζω το αδυνάτισμα να μη συνεχίσει ασταμάτητα, γιατί αλλιώς θα γίνω φάντασμα.

— Μην πιάνεις στο στόμα σου τέτοια πράγματα! είπε ο Γοργοπόδαρος γρήγορα και με σοβαρότητα που τους έκανε έκπληξη.

Οι λόφοι όλο και πλησίαζαν. Σχημάτιζαν μια κυματιστή ράχη, που συχνά υψωνόταν στα χίλια πόδια σχεδόν, και πού και πού έπεφτε ξανά μέσα σε χαμηλά φαράγγια ή κλεισούρες που οδηγούσαν πέρα στην αντολική μεριά. Κατά μήκος της κορφής της ράχης οι χόμπιτ μπορούσαν να δουν κάτι που 'μοιαζαν μ' απομεινάρια από πρασινισμένα τείχη και προχώματα και στα φαράγγια στέκονταν ακόμα παλιές λιθοδομές. Σαν έπεσε η νύχτα είχαν φτάσει στα ριζά των δυτικών πλευρών κι εκεί κατασκήνωσαν. Ήταν η νύχτα της πέμπτης μέρας του Οκτώβρη. Τώρα βρίσκονταν έξι μέρες μακριά απ' το Μπρι.

Το πρωί βρήκαν, για πρώτη φορά από τότε που 'χαν αφήσει το Τσέτγουντ, ένα ξεκάθαρο μονοπάτι. Έστριψαν δεξιά και το ακολούθησαν κατά το νοτιά. Προχωρούσε επιδέξια, ακολουθώντας μια γραμμή που έδειχνε πως ήταν έτσι διαλεγμένη ώστε να βρίσκεται όσο το δυνατόν πιο κρυμμένο απ' τις λοφοκορφές ψηλά και απ' τις πεδιάδες δυτικά. Κατηφόριζε μικρές κοιλάδες κι αγκάλιαζε απόκρημνες πλαγιές· κι όπου περνούσε

από πιο επίπεδη κι ανοιχτή γη, είχε και στις δυο πλευρές του σειρές από μεγάλα κοτρόνια και βράχους πελεκημένους που προφύλαγαν τους ταξιδιώτες σχεδόν σαν φράχτης.

– Ποιος να 'κανε τάχα αυτό το μονοπάτι και με ποιο σκοπό; είπε ο Μέρι εκεί που ακολουθούσαν έναν απ' αυτούς τους δρόμους, που οι πέτρες ήταν ασυνήθιστα μεγάλες και βαλμένες κοντά κοντά. Δεν είμαι και πολύ σίγουρος πως μ' αρέσει: έχει – να, έχει όψη σαν τους θολωτούς τάφους. Έχει μήπως κανένα θολωτό τάφο στην Κορυφή των Καιρών;

– Όχι. Δεν υπάρχει κανένας θολωτός τάφος στην Κορυφή των Καιρών, ούτε και σε κανέναν απ' αυτούς τους λόφους, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Οι Άνθρωποι της Δύσης δε ζούσαν εδώ· αν και στα τελευταία τους υπερασπίστηκαν τους λόφους για κάμποσο καιρό ενάντια στο κακό που ξεχύθηκε απ' την Άνγκμαρ. Αυτό το μονοπάτι φτιάχτηκε για να εξυπηρετεί τα φρούρια στο μάκρος του τείχους. Αλλά πολύ νωρίτερα, στις πρώτες μέρες του Βασιλείου του Βοριά, είχαν χτίσει ένα μεγάλο φρούριο στην Κορυφή των Καιρών. Το έλεγαν Άμον Σουλ. Μα κάηκε και γκρεμίστηκε και τίποτα δε μένει απ' αυτό τώρα, εξόν από κάτι χαλάσματα, σαν μια άτεχνη κορόνα στο κεφάλι του γέρικου λόφου. Όμως κάποτε ήταν ψηλό κι όμορφο. Λένε πως ο Έλεντιλ στάθηκε εκεί και κοίταζε περιμένοντας να 'ρθει ο Γκιλ Γκάλαντ πέρα από τη Δύση, τις μέρες της Τελευταίας Συμμαχίας.

Οι χόμπιτ κοίταξαν το Γοργοπόδαρο. Φαινόταν πως ήξερε καλά τις παλιές παραδόσεις, τόσο καλά όσο και τα μυστικά της ερημιάς.

– Ποιος ήταν ο Γκιλ-Γκάλαντ; ρώτησε ο Μέρι.

Μα ο Γοργοπόδαρος δεν απάντησε και φάνηκε να βυθίζεται σε σκέψεις.

Ξαφνικά, μια χαμηλόφωνη φωνή μουρμούρισε:

Ο Γκιλ-Γκάλαντ ήταν Ξωτικοβασιλιάς τρανός
Ανάμεσα στη Θάλασσα και στα Βουνά.
Τον κλαιν με λύπη οι λυράρηδες και λένε πως
Η χώρα του καλή 'ταν κι όμορφη ως τα στερνά.

Μακριά η λόγχη του και το σπαθί του αγέρας.
Κι η περικεφαλαία του άστραφτε από μακριά.
Και στην ασπίδα του, που 'λαμπε σαν το φως της μέρας,
Τ' άστρα καθρεφτιζόντουσαν τα φωτερά.

Μα πάει καιρός που έφυγε κι εχάθη.
Και πού 'ναι τώρα, ποιος θα μας το πει;
Γιατί τ' αστέρι του έπεσε μακριά μέσα στα βάθη,
Στης Μόρντορ τις σκιές, στη μαύρη γη.

Οι άλλοι γύρισαν έκπληκτοι, γιατί η φωνή ήταν του Σαμ.

— Μη σταματάς! είπε ο Μέρι.

— Αυτό ξέρω όλο κι όλο, τραύλισε ο Σαμ κοκκινίζοντας. Το 'μαθα απ' τον κύριο Μπίλμπο όταν ήμουν μικρός. Συνήθιζε να μου λέει τέτοιες ιστορίες, γιατί ήξερε πως πάντα μ' άρεσε ν' ακούω για Ξωτικά. Ο κύριος Μπίλμπο ήταν που μ' έμαθε γράμματα. Εκείνος ήταν πολυδιαβασμένος, ο καλός ο κύριος Μπίλμπο! Κι έγραφε και *ποιήματα*. Αυτός το 'γραψε αυτό που είπα τώρα.

— Δεν το έφτιαξε αυτός, είπε ο Γοργοπόδαρος. Αυτό είναι απόσπασμα απ' την ωδή *«Η Πτώση του Γκιλ-Γκάλαντ»*, που είναι γραμμένη σ' αρχαία γλώσσα. Ο Μπίλμπο θα πρέπει να το μετάφρασε. Δεν το 'ξερα.

— Ήταν πολύ περισσότερο, είπε ο Σαμ, όλο για τη Μόρντορ. Δεν το 'μαθα εκείνο το κομμάτι, μ' έκανε ν' ανατριχιάζω. Ποτέ μου δε σκέφτηκα πως θα πήγαινα κι εγώ προς τα εκεί!

— Να πάμε στη Μόρντορ! φώναξε ο Πίπιν. Ελπίζω να μη φτάσουμε ως εκεί!

— Μη λες αυτό τ' όνομα τόσο φωναχτά! είπε ο Γοργοπόδαρος.

Ήταν κιόλας μεσημέρι σαν πλησίασαν τη νότια άκρη του μονοπατιού κι είδαν μπροστά τους, στο χλωμό διάφανο φως του οκτωβριανού ήλιου, ένα γκριζοπράσινο ανάχωμα, που οδηγούσε ψηλά, σαν γεφύρι, στη βορινή πλαγιά του λόφου. Αποφάσισαν ν' ανεβούν στην κορφή αμέσως, όσο που το φως ήταν καλό. Δεν ήταν δυνατόν πια να κρυφτούν, και το μόνο που μπορούσαν να ελπίζουν ήταν πως κανείς εχθρός ή κατάσκοπος δε θα τους παρακολουθούσε. Τίποτα δε φαινόταν να κουνιέται πάνω στο λόφο. Αν ο Γκάνταλφ βρισκόταν πουθενά, δε φαινόταν κανένα σημάδι του.

Στη δυτική πλευρά της Κορυφής των Καιρών βρήκαν ένα προφυλαγμένο κοίλωμα, που στον πάτο του υπήρχε μια μικρή κοιλάδα σαν σουπιέρα με πράσινες πλαγιές. Εκεί άφησαν το Σαμ και τον Πίπιν με το πόνυ, τα σακίδια και τα μπαγκάζια τους. Οι άλλοι συνέχισαν. Έπειτα από μισής ώρας κοπιαστική ανάβαση, ο Γοργοπόδαρος έφτασε στην κορόνα του λόφου· ο Φρόντο κι ο Μέρι ακολούθησαν κουρασμένοι και φουσκωμένοι. Η τελευταία ανηφοριά ήταν απότομη κι όλο κατσάβραχα.

Στην κορφή βρήκαν, όπως είχε πει ο Γοργοπόδαρος, ένα μεγάλο κύκλο κάποιας αρχαίας λιθοδομής, που τώρα ήταν χτισμένη και σκεπασμένη με χόρτα εδώ κι αμέτρητα χρόνια. Και στη μέση ήταν στημένος ένας μικρός σωρός από κομματιασμένες πέτρες, που ήταν μαυρισμένες λες από φωτιά. Γύρω τους η πρασινάδα ήταν σύρριζα κομμένη και παντού μέσα ο κύκλος του γρασιδιού ήταν τσουρουφλισμένος και στριμμένος λες και φλόγες να 'χαν ζώσει τη λοφοκορφή· μα πουθενά δε φαινόταν ίχνος ζωής.

Σα στέκονταν στα χείλια του καταστραμμένου κύκλου, είχαν παντού κάτω γύρω τους πολύ πλατιά θέα, που ήταν κυρίως περιοχές άδειες και

χωρίς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, εκτός από κανένα δάσος πού και πού πέρα μακριά στο νοτιά και πολύ πιο μακριά μπορούσαν σε μερικά σημεία να διακρίνουν τη γυαλάδα νερού. Από κάτω τους, στη νότια πλευρά, ο Παλιός Δρόμος ξετυλιγόταν σε κορδέλα, που ερχόταν απ' τη Δύση και στριφογύριζε πάνω κάτω μέχρι που έσβηνε πίσω από ένα ύψωμα μαύρης γης στην ανατολή. Τίποτα δε σάλευε πάνω του. Ακολουθώντας με τα μάτια τη γραμμή του ανατολικά είδαν τα Βουνά: οι πιο κοντινοί λόφοι ήταν καφετιοί και καταθλιπτικοί· πίσω τους στέκονταν ψηλότερες γκρίζες σιλουέτες και πίσω πάλι απ' αυτές βρίσκονταν άσπρες κορφές που μισοφαίνονταν ανάμεσα στα σύννεφα.

— Λοιπόν, να 'μαστε κι εδώ! είπε ο Μέρι. Μα φαίνεται πολύ σκυθρωπός κι αφιλόξενος τόπος! Δεν έχει ούτε νερό ούτε μέρος να φυλαχτείς. Κι ούτε σημάδι απ' τον Γκάνταλφ. Αλλά δεν τον κατηγορώ που δεν περίμενε — αν πέρασε από δω, βέβαια.

— Εγώ δεν είμαι και τόσο σίγουρος, είπε ο Γοργοπόδαρος, κοιτάζοντας γύρω σκεφτικά. Ακόμα κι αν βρισκόταν μια ή δυο μέρες πίσω μας στο Μπρι, μπορούσε να έχει φτάσει εδώ πρώτος. Μπορεί να ταξιδέψει καβάλα πολύ γρήγορα σαν τον πιέζει ανάγκη.

Ξαφνικά έσκυψε και κοίταξε μια πέτρα στην κορφή του σωρού. Ήταν πιο επίπεδη απ' τις άλλες και πιο άσπρη, λες κι είχε γλιτώσει απ' τη φωτιά. Τη μάζεψε και την εξέτασε, στριφογυρίζοντάς τη στα δάχτυλά του.

— Τούτη την πέτρα την έχουν πρόσφατα πιάσει χέρια, είπε. Τι λέτε για τούτα δω τα σημάδια;

Στο κάτω μέρος της πέτρας, που ήταν επίπεδο, ο Φρόντο είδε κάτι γρατσουνιές: **|″. |||.**

— Φαίνεται σαν μια γραμμή, μια κουκκίδα και τρεις ακόμα γραμμές, είπε.

— Η γραμμή αριστερά μπορεί να είναι ένα Γ ρουνικό με αμυδρά παρακλάδια, είπε ο Γοργοπόδαρος. Μπορεί να 'ναι σημάδι, που ν' άφησε ο Γκάνταλφ, αν και δεν μπορεί κανείς να 'ναι σίγουρος. Οι γρατσουνιές είναι πολύ ψιλές κι οπωσδήποτε δείχνουν φρέσκιες. Αλλά τα σημάδια μπορεί να σημαίνουν και κάτι εντελώς διαφορετικό και να μην έχουν καμιά σχέση μ' εμάς. Οι Περιπλανώμενοι Φύλακες χρησιμοποιούν ρουνικά κι έρχονται μερικές φορές εδώ.

— Και τι μπορούν να σημαίνουν, αν τα 'κανε ο Γκάνταλφ; ρώτησε ο Μέρι.

— Θα 'λεγα, απάντησε ο Γοργοπόδαρος, πως είναι Γ3, σημάδι πως ο Γκάνταλφ ήταν εδώ στις τρεις του Οκτώβρη: δηλαδή εδώ και τρεις μέρες τώρα. Επίσης πως σημαίνουν πως ήταν βιαστικός και πως ο κίνδυνος ήταν κοντά, έτσι που δεν είχε καιρό ή δεν τολμούσε να γράψει κάτι περισσότερο ή πιο ευκολονόητο. Κι αν είναι έτσι, θα πρέπει να 'χουμε τα μάτια μας τέσσερα.

— Θα 'θελα να μπορούσαμε να είμαστε εντελώς σίγουροι πως αυτός έκανε τα σημάδια, ό,τι κι αν σημαίνουν, είπε ο Φρόντο. Θα ήταν μεγάλη ανακούφιση αν ξέραμε πως βρίσκεται στο δρόμο, μπροστά μας ή πίσω μας.

— Ίσως, είπε ο Γοργοπόδαρος. Πάντως εγώ πιστεύω πως ήταν εδώ και πως βρισκόταν σε κίνδυνο. Εδώ έπιασε μεγάλη φωτιά· και τώρα έρχεται στο νου μου το φως που είδαμε πριν τρεις νύχτες ανατολικά στον ουρανό. Υποθέτω πως του επιτέθηκαν σ' αυτήν εδώ τη λοφοκορφή, αλλά δεν μπορώ να πω και ποιο ήταν το αποτέλεσμα. Ο Γκάνταλφ δεν είναι δω πια κι εμείς πρέπει τώρα να φυλαχτούμε μόνοι μας και να πάμε στο Σκιστό Λαγκάδι όπως μπορούμε.

— Πόσο μακριά είναι από δω το Σκιστό Λαγκάδι; ρώτησε ο Μέρι, κοιτάζοντας γύρω κουρασμένα. Ο κόσμος φαινόταν άγριος και απέραντος απ' την Κορυφή των Καιρών.

— Δεν ξέρω αν ο Δρόμος έχει ποτέ μετρηθεί σε μίλια ύστερα απ' το *Πανδοχείο της Εγκατάλειψης*, που 'ναι μιας μέρας ταξίδι ανατολικά απ' το Μπρι, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Μερικοί λένε έτσι κι άλλοι αλλιώς. Ο δρόμος είναι παράξενος κι οι ταξιδιώτες είναι ευτυχισμένοι σα φτάσουν στο τέρμα του ταξιδιού τους, είτε ταξίδεψαν πολύ είτε λίγο. Αλλά ξέρω πόσο θα μου πάρει με τα δικά μου πόδια, με καλό καιρό και δίχως κακοτυχιά: δώδεκα μέρες από δω ως το Πέρασμα του Μπρούινεν, εκεί που ο Δρόμος περνάει το Θορυβόνερο, στο σημείο που κυλάει έξω απ' το Σκιστό Λαγκάδι. Έχουμε μπροστά μας δεκατέσσερις μέρες ταξίδι, γιατί δε νομίζω πως θα μπορέσουμε να πάμε απ' το δρόμο.

— Δεκατέσσερις μέρες! είπε ο Φρόντο. Πολλά μπορεί να συμβούν σ' αυτό το διάστημα.

— Μπορεί, είπε ο Γοργοπόδαρος.

Στάθηκαν για λίγο σιωπηλά στη λοφοκορφή, κοντά στη νότια άκρη της. Σ' εκείνο το έρημο μέρος ο Φρόντο για πρώτη φορά ένιωσε πέρα ως πέρα το ξεσπίτωμά του και τον κίνδυνό του. Με πίκρα ευχήθηκε να τον είχε αφήσει η τύχη του στο ήσυχο κι αγαπημένο Σάιρ. Κοίταξε κάτω το μισητό Δρόμο, που οδηγούσε πίσω δυτικά — σπίτι του. Ξαφνικά πήρε είδηση πως δυο μαύρα σημάδια κουνιόντουσαν αργά σ' αυτόν, πηγαίνοντας δυτικά και, ξανακοιτάζοντας, είδε πως τρία άλλα έρχονταν ανατολικά να τα συναντήσουν. Έβγαλε μια φωνή κι άρπαξε το χέρι του Γοργοπόδαρου.

— Κοίταξε, είπε, δείχνοντας κάτω.

Αμέσως ο Γοργοπόδαρος έπεσε κάτω στη γη πίσω απ' τα χαλάσματα, τραβώντας το Φρόντο δίπλα του. Ο Μέρι έπεσε στο πλάι τους.

— Τι είναι; ψιθύρισε.

— Δεν ξέρω, μα φοβάμαι το χειρότερο, απάντησε ο Γοργοπόδαρος.

Σιγά σιγά σύρθηκαν ως την άκρη του κύκλου πάλι και κρυφοκοίταξαν από ένα σκίσιμο ανάμεσα σε δυο οδοντωτές πέτρες. Το φως δεν ήταν πια

ζωηρό γιατί το ξεσυννέφιαστο πρωινό είχε θαμπώσει και σύννεφα είχαν ξεγλιστρήσει απ' την Ανατολή κι είχαν τώρα προλάβει τον ήλιο όπως άρχιζε να κατεβαίνει. Κι οι τρεις μπορούσαν να δουν τα μαύρα σημάδια, μα ούτε ο Φρόντο ούτε ο Μέρι δεν μπορούσαν να διακρίνουν στα σίγουρα το σχήμα τους. Κάτι όμως τους έλεγε πως εκεί κάτω οι Μαύροι Καβαλάρηδες συγκεντρώνονταν στο Δρόμο πέρα απ' τα ριζά του λόφου.

— Ναι, είπε ο Γοργοπόδαρος που τα πιο γερά του μάτια δεν του άφηναν καμιά αμφιβολία. Ο εχθρός είναι εδώ!

Απομακρύνθηκαν βιαστικά σερνάμενοι και γλίστρησαν κάτω απ' τη βορινή πλευρά του λόφου, για να βρουν τους συντρόφους τους.

Ο Σαμ κι ο Πέρεγκριν δεν είχαν κάτσει με τα χέρια σταυρωμένα. Είχαν εξερευνήσει τη μικρή κοιλάδα και τις γύρω πλαγιές. Εκεί κοντά βρήκαν μια πηγή με γάργαρο νερό στη λοφοπλαγιά κι εκεί κοντά αποτυπώματα από πόδια όχι πάνω από μιας ή δυο ημερών. Μες στην κοιλάδα βρήκαν πρόσφατα ίχνη φωτιάς κι άλλα σημάδια βιαστικού καταυλισμού. Υπήρχαν και κάτι πεσμένες πέτρες στην άκρη της κοιλάδας κοντά στο λόφο. Από πίσω τους ο Σαμ βρήκε ένα μικρό απόθεμα καυσόξυλα σωριασμένα με τάξη.

— Αναρωτιέμαι μήπως ο γερο-Γκάνταλφ ήρθε εδώ, είπε στον Πίπιν. Όποιος έβαλε αυτά εδώ πέρα φαίνεται σίγουρα πως σκόπευε να ξανάρθει.

Ο Γοργοπόδαρος έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον γι' αυτές τις ανακαλύψεις.

— Μακάρι να περίμεναν να εξέταζα την περιοχή εδώ κάτω μόνος μου, είπε, πηγαίνοντας βιαστικά στην πηγή να εξετάσει τα ίχνη.

— Έγινε ακριβώς αυτό που φοβόμουνα, είπε, σα γύρισε πίσω. Ο Σαμ κι ο Πίπιν έχουν πατήσει το μαλακό χώμα και τ' αποτυπώματα είναι χαλασμένα ή μπερδεμένα. Πρόσφατα πέρασαν από δω Περιπλανώμενοι Φύλακες. Αυτοί είναι που άφησαν τα καυσόξυλα. Μα υπάρχουν κι αρκετά φρεσκότερα αποτυπώματα που δεν τα 'καναν οι Περιπλανώμενοι Φύλακες. Τουλάχιστο δυο απ' αυτά έχουν γίνει μόνο μια δυο μέρες πριν από βαριές μπότες. Τουλάχιστο δύο. Δεν μπορώ τώρα να είμαι βέβαιος, μα νομίζω πως ήταν πολλά πόδια με μπότες.

Σταμάτησε και στάθηκε και σκεφτόταν ανήσυχα.

Ο καθένας απ' τους χόμπιτ είδε με τη φαντασία του μια εικόνα των Καβαλάρηδων με τους μανδύες και τις μπότες. Αν οι Καβαλάρηδες είχαν κιόλας ανακαλύψει την κοιλάδα, όσο πιο γρήγορα ο Γοργοπόδαρος τους οδηγούσε κάπου αλλού, τόσο το καλύτερο. Ο Σαμ κοίταξε το κοίλωμα με μεγάλη δυσαρέσκεια, τώρα που είχε ακούσει τα νέα πως οι εχθροί βρίσκονταν στο δρόμο, λίγα μίλια μόνο μακριά.

— Δεν είναι καλύτερα να το στρίβουμε στα γρήγορα, κύριε Γοργοπόδα-

ρε, ρώτησε ανυπόμονα. Η ώρα περνάει και δε μ' αρέσει αυτή η τρύπα: κάπως κάνει την καρδιά μου να πλακώνεται.

— Ναι, σίγουρα εμείς πρέπει ν' αποφασίσουμε τι θα κάνουμε αμέσως, απάντησε ο Γοργοπόδαρος και κοίταξε ψηλά υπολογίζοντας την ώρα και τον καιρό. Λοιπόν, Σαμ, είπε στο τέλος. Ούτε κι εμένα μ' αρέσει αυτό το μέρος, μα δεν μπορώ να σκεφτώ πουθενά αλλού που θα μπορούσαμε να πάμε πριν πέσει το σκοτάδι. Τουλάχιστον τώρα δε φαινόμαστε και, αν μετακινηθούμε, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες να μας δουν κατάσκοποι. Το μόνο που θα μπορούσαμε να κάνουμε είναι να βγούμε τελείως απ' το Δρόμο μας πίσω στο βοριά, απ' αυτή τη μεριά των λόφων, που η γη είναι η ίδια όπως εδώ. Το Δρόμο τον παρακολουθούν, μα θα χρειαζόταν να τον διασχίζαμε, αν προσπαθούσαμε να κρυφτούμε στις λόχμες πέρα στο νοτιά. Στη βορινή μεριά του Δρόμου, πέρ' απ' τους λόφους, η περιοχή είναι γυμνή κι επίπεδη για μίλια.

— Μπορούν οι Καβαλάρηδες να *βλέπουν;* ρώτησε ο Μέρι. Θέλω να πω, αυτοί συνήθως φαίνονται να χρησιμοποιούν τη μύτη τους περισσότερο απ' τα μάτια τους, μας μυρίζονται, αν το «μυρίζονται» είναι η σωστή λέξη, τουλάχιστον τη μέρα. Μα εσύ μας έκανες να πέσουμε χάμω, σαν τους είδες εκεί πέρα κάτω· και τώρα μιλάς πως θα μας δουν, αν μετακινηθούμε.

— Παραήμουν απρόσεχτος στην κορφή του λόφου, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Ήμουν πολύ ανήσυχος αναζητώντας κάποιο σημάδι του Γκάνταλφ· αλλά ήταν σφάλμα να πάμε οι τρεις μας εκεί πάνω και να σταθούμε τόση ώρα. Γιατί τα μαύρα άλογα μπορούν να δουν και οι Καβαλάρηδες μπορούν να χρησιμοποιούν ανθρώπους κι άλλα πλάσματα για κατασκόπους, όπως διαπιστώσαμε στο Μπρι. Αυτοί οι ίδιοι δε βλέπουν τον κόσμο της μέρας όπως εμείς, το σχήμα μας όμως αποτυπώνει σκιές στο μυαλό τους που μόνο ο ήλιος του καταμεσήμερου καταστρέφει· και στο σκοτάδι μπορούν ν' αντιληφθούν πολλά σημάδια και σχήματα, που για μας είναι κρυμμένα: τότε πρέπει κανείς να φοβάται περισσότερο. Σ' όλες τις περιπτώσεις όμως μπορούν να μυριστούν το αίμα των ζωντανών πλασμάτων, που το ποθούν και συνάμα το μισούν. Και, βέβαια, υπάρχουν περισσότερες αισθήσεις απ' την όραση και την όσφρηση. Εμείς μπορούμε να νιώσουμε την παρουσία τους — τάραξε τις καρδιές μας μόλις ήρθαμε εδώ, πριν τους δούμε. Μ' αυτοί μπορούν να νιώσουν τη δική μας πολύ πιο έντονα. Επίσης, πρόσθεσε κι η φωνή του έγινε ψίθυρος, το Δαχτυλίδι τους τραβάει.

— Δεν υπάρχει τρόπος να τους ξεφύγουμε; ρώτησε ο Φρόντο, κοιτάζοντας ένα γύρο αγριεμένος. Αν μετακινηθώ, θα με δουν και θα με κυνηγήσουν! Αν μείνω, θα τους τραβήξω πάνω μου σαν μαγνήτης!

Ο Γοργοπόδαρος έβαλε το χέρι στον ώμο του.

— Υπάρχει ακόμα ελπίδα, είπε. Δεν είσαι μόνος. Ας πάρουμε αυτά τα έ-

τοιμα καυσόξυλα σαν σημάδι καλό. Εδώ έχουμε πολύ λίγη προφύλαξη ή δυνατότητα άμυνας, μα η φωτιά θα τα κάνει και τα δύο. Ο Σόρον μπορεί να χρησιμοποιεί τη φωτιά για τους σατανικούς σκοπούς του, όπως κι όλα τα πράγματα, μα αυτοί οι Καβαλάρηδες δεν την αγαπούν και φοβούνται εκείνους που τη μεταχειρίζονται. Η φωτιά είναι ο φίλος μας στην ερημιά.

— Μπορεί και να 'ναι, μουρμούρισε ο Σαμ. Μα νομίζω πως είναι κι ο καλύτερος τρόπος για να διαλαλήσουμε πως «εδώ είμαστε», εκτός κι αν βάλουμε τις φωνές.

Στη χαμηλότερη και πιο προφυλαγμένη γωνιά της μικρής κοιλάδας άναψαν φωτιά κι ετοίμασαν το φαΐ. Οι σκιές του δειλινού άρχισαν να πέφτουν κι έπιασε να κάνει κρύο. Ξαφνικά κατάλαβαν πως πεινούσαν πολύ, γιατί δεν είχαν βάλει τίποτα στο στόμα τους απ' το πρωί· μα δεν τόλμησαν να φάνε παρά ένα λιτό δείπνο. Τα μέρη καταπού πήγαιναν δεν είχαν τίποτα εκτός από πουλιά και ζώα. Ήταν αφιλόξενα μέρη που τα είχαν εγκαταλείψει οι κάθε λογής φυλές της γης. Οι Περιπλανώμενοι Φύλακες μερικές φορές περνούσαν πέρα απ' τους λόφους, μα ήταν λίγοι και δεν έμεναν. Άλλοι διαβάτες ήταν σπάνιοι κι όχι από τους καλούς: καμιά φορά ξέπεφτε κανένας γίγαντας απ' τις βορινές κοιλάδες των Ομιχλιασμένων Βουνών. Μονάχα στο Δρόμο έβρισκες ταξιδιώτες, κυρίως νάνους, που πήγαιναν βιαστικά στις δουλειές τους και δεν είχαν καμιά διάθεση να βοηθήσουν ή να πιάσουν κουβέντα με ξένους.

— Δε βλέπω πώς θα μπορέσουμε να κάνουμε τα τρόφιμα να μας φτάσουν, είπε ο Φρόντο. Προσέχουμε όσο γίνεται αυτές τις τελευταίες μέρες και το αποψινό δείπνο δεν ήταν δα και συμπόσιο· μα έχουμε ξοδέψει περισσότερο απ' όσο θα 'πρεπε, αν έχουμε μπροστά μας δυο βδομάδες δρόμο ακόμα και βάλε.

— Στην ερημιά υπάρχει τροφή, είπε ο Γοργοπόδαρος: βατόμουρα, ρίζες και χόρτα· και στην ανάγκη κάπως τα καταφέρνω και σαν κυνηγός. Μη φοβάστε την πείνα όσο που δεν έχει πιάσει ο χειμώνας. Αλλά είναι κουραστική και πολύωρη δουλειά το κυνήγι της τροφής κι εμείς πρέπει να βιαστούμε. Γι' αυτό σφίξτε τις ζώνες σας και να σκεφτόσαστε μ' ελπίδα τα τραπέζια στο σπίτι του Έλροντ!

Όπως η νύχτα έπεφτε και το φως της φωτιάς άρχιζε να λάμπει ζωηρά, έπιασε να τους λέει ιστορίες για να τους κάνει να ξεχάσουν το φόβο τους. Ήξερε πολλές ιστορίες και θρύλους, για Ξωτικά κι Ανθρώπους, για τα καλά και τ' άσχημα κατορθώματα των Παλιών Ημερών. Κι αυτοί αναρωτιόντουσαν πόσων χρονών να 'ταν και πού να τα 'χε μάθει όλ' αυτά.

— Πες μας για τον Γκιλ-Γκάλαντ, είπε ο Μέρι ξαφνικά, εκεί που είχε σταματήσει τελειώνοντας μια ιστορία για τα Βασίλεια των Ξωτικών. Ξέρεις

και παρακάτω απ' αυτήν την παλιά ωδή, που μας μίλησες;

— Και βέβαια ξέρω, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Το ίδιο κι ο Φρόντο, γιατί μας αφορά ιδιαίτερα.

Ο Μέρι κι ο Πίπιν κοίταξαν το Φρόντο που είχε τα μάτια καρφωμένα στη φωτιά.

— Ξέρω μόνο το λίγο που μου έχει πει ο Γκάνταλφ, είπε ο Φρόντο αργά. Ο Γκιλ-Γκάλαντ ήταν ο τελευταίος απ' τους μεγάλους Ξωτικοβασιλιάδες της Μέσης-Γης. Γκιλ-Γκάλαντ θα πει *Αστροφώς* στη γλώσσα τους. Με τον Έλεντιλ, το φίλο των Ξωτικών, πήγε στη χώρα τους...

— Όχι! είπε ο Γοργοπόδαρος διακόπτοντας, δε νομίζω πως είναι ώρα γι' αυτή την ιστορία τώρα, με τους υπηρέτες του Εχθρού τόσο κοντά. Αν τα καταφέρουμε και φτάσουμε στο σπίτι του Έλροντ, μπορεί να την ακούσετε να τη λένε ολόκληρη εκεί.

— Τότε πες μας καμιά άλλη ιστορία για τις μέρες τις παλιές, παρακάλεσε ο Σαμ· μια ιστορία για τα Ξωτικά πριν αρχίσουν να σβήνουν. Πολύ θα μ' άρεσε ν' ακούσω κι άλλα για τα Ξωτικά· το σκοτάδι μου φαίνεται λες και μας τυλίγει να μας πνίξει.

— Θα σας πω την ιστορία της Τινουβιέλ, είπε ο Γοργοπόδαρος, περιληπτικά — γιατί είναι πολύ μεγάλη και το τέλος της δεν το ξέρουμε· και δεν υπάρχει κανένας τώρα, εκτός απ' τον Έλροντ, που να τη θυμάται σωστά, έτσι όπως την έλεγαν παλιά. Είναι όμορφη ιστορία, αν και λυπητερή, όπως είναι όλες οι ιστορίες της Μέσης-Γης· κι όμως μπορεί να ξαλαφρώσει τις καρδιές σας.

Έμεινε σιωπηλός για λίγη ώρα κι έπειτα άρχισε, όχι να μιλά, μα να σιγοτραγουδάει:

Πράσινο ήταν το χορτάρι, δροσιά γεμάτα τα φυλλώματα
Και τα λουλούδια όλα λιγνά και λυγερά
Και φώτα εφάνηκαν στο ξέφωτο όλο χρώματα,
Σαν άστρα στη σκιά να λαμπυρίζουν.
Η Τινουβιέλ η ξωτικιά χόρευε όλο χαρά,
Σε μουσική αυλών παιγμένων με στόματα αόρατα.
Το φως των άστρων φώλιαζε μέσα στα μαύρα της μαλλιά
Και τα φορέματά της έκανε να στραφταλίζουν.

Ο νιος ο Μπέρεν το στρατί του γυρισμού τραβούσε
Απ' τα βουνά και διάβαινε μέσα στις φυλλωσιές
Τις δροσερές, εκεί που ο Ξωτικός ο Ποταμός κυλούσε
Κι αυτός μονάχος κι έρημος περνούσε ξαποσταμένος.
Μα κοίταξε από τύχη ανάμεσα στις φυλλωσιές
Κι είδε τα χρυσολούλουδα και απορούσε,
Πάνω στη φορεσιά της, φωτεινές σκιές

Και το μετάξι των μαλλιών της θαύμαζε θαμπωμένος.

Μαγεύτηκε! Τα κουρασμένα πόδια του γίναν αγέρι
—Πόδια που η μοίρα καταράστηκε να τρέχουν ασταμάτητα
Γοργός και δυνατός ορμά μπροστά και χαίρει,
Μα πιάνει μοναχά φεγγαραχτίδες κυνηγώντας.
Μέσα στα ξωτικά τα μονοπάτια τα απάτητα
Του ξέφυγε η ξωθιά γιατί τα ξέρει.
Και μόνος έμεινε να τη φωνάζει αναπάντητα
Στο δάσος το αμίλητο την κόρη αναζητώντας.

Μα πότε πότε άκουγε να τρέχουν φτερωτά
Πόδια ανάλαφρα σαν φύλλα φλαμουριάς,
Η μουσική που έβγαινε μέσ' απ' τη γη κρυφά
Κι απλώνονταν τρεμουλιαστά μες στις σπηλιές.
Τώρα τα λούλουδα τα εμάραν' ο βοριάς
Κι αναστενάζοντας βαθιά, πνιχτά
Πέσαν ψιθυριστά τα φύλλα της οξιάς
Στο κρύο δάσος του χειμώνα, το δίχως φυλλωσιές.

Μ' αυτός τη γύρευε ασταμάτητα, πλανιόταν όλο πιο βαθιά
Σ' όλα τα μέρη τ' άγρια του δάσους του κρυφού,
Στο σεληνόφωτο κάθε νυχτιά στην παγωνιά,
Κατάκοπος κι απ' το κρύο τρέμοντας.
Έλαμπε η φορεσιά της στο φως του φεγγαριού,
Τις νύχτες κει που χόρευε στο λόφο η ξωθιά
Και κάτω από τα πόδια της παιζογελούσε τ' ουρανού
Η ομίχλη η ασημιά ανεμοφεύγοντας.

Σαν πέρασε ο χειμώνας η Τινουβιέλ κατέβηκε ξανά.
Με το τραγούδι της την άνοιξη ξελευτερώνει.
Ξυπνά ο σπουργίτης κι η βροχούλα αρχινά
Ξυπνάει το ρυάκι που 'τανε παγωμένο.
Βλέπει ο νιος κάθε λουλούδι να 'χει φουσκώσει
Γύρω στα πόδια της και παίρνει δύναμη, μεθά.
Στο πλάι της χορό να τον λυτρώσει
Θέλει να στήσει στο χορτάρι το φρεσκοπλυμένο.

Του ξεγλιστρά ξανά, μ' αυτός την κυνηγά γοργά.
Τινουβιέλ! Κυρά! Τινουβιέλ!
Το ξωτικό της όνομα φωνάζει δυνατά
Και στέκει αυτή κι ακούει μαγεμένη:
Τινουβιέλ! Ξωθιά! Τινουβιέλ!
Τη φτάνει ο Μπέρεν και κοντά του την τραβά

Την Τινουβιέλ! Τ' αηδόνι-Τινουβιέλ!
Που τώρα μες στην αγκαλιά του είναι κλεισμένη.

Βαθιά στα μάτια ο Μπέρεν την κοιτά,
Που είναι στον ίσκιο των μαλλιών κρυμμένα
Και βλέπει τ' αστροφώς των ουρανών ψηλά
Να καθρεφτίζεται σ' αυτά, να λαμπαδιάζει.
Τινουβιέλ, νεράιδα, ξωτικιά! Πάντα για μένα
Αθάνατη θε να 'σαι, πεντάμορφη κυρά!
Κι αυτή τον τύλιξε με τα μαλλιά της τ' απλωμένα
Και με τα άσπρα μπράτσα της τον αγκαλιάζει.

Η μοίρα ύφανέ τους δύσκολο κι ατέλειωτο στρατί
Πάνω από πέτρινα βουνά, γκρίζα και παγερά.
Μέσ' από κάστρα ατσάλινα και πόρτα σκοτεινή
Και δάση ανήλιαγα χωρίς ξημερωμό.
Οι Θάλασσες του Χωρισμού τούς χώρισαν σκληρά,
Μα νίκησε η αγάπη τους η δυνατή κι αγνή
Και πάνε τώρα χρόνοι που κι οι δυο έχουν διαβεί μακριά
Και ζουν σε δάση μακρινά χωρίς κατατρεγμό.

Ο Γοργοπόδαρος αναστέναξε και σώπασε πριν να ξαναμιλήσει.

— Το τραγούδι αυτό αποδίδεται μ' έναν τρόπο, που τα Ξωτικά τον λένε *ann-thennath*, μα είναι δύσκολο ν' αποδοθεί στη δική μας Κοινή Γλώσσα· κι αυτό που σας είπα δεν είναι παρά ένας κακοδοσμένος απόηχος του πραγματικού. Μιλάει για τη συνάντηση του Μπέρεν, γιου του Μπαραχίρ, με τη Λούθιεν Τινουβιέλ. Ο Μπέρεν ήταν θνητός, αλλά η Λούθιεν ήταν κόρη του Θίνγκολ, ενός Ξωτικοβασιλιά στη Μέση-Γη, τότε που ο κόσμος ήταν νέος. Κι αυτή ήταν η ωραιότερη κόρη που γεννήθηκε ποτέ ανάμεσα σ' όλα τα παιδιά του κόσμου. Η ομορφιά της ήταν σαν τ' άστρα πάνω απ' τις ομίχλες στις χώρες του Βοριά και το πρόσωπό της ήταν φως που έλαμπε. Εκείνη την εποχή ο Μεγάλος Εχθρός, στον οποίο ο Σόρον της Μόρντορ δεν ήταν παρά υπηρέτης, κατοικούσε στην Άνγκμπαντ στο Βοριά, και τα Ξωτικά της Δύσης γύριζαν πίσω στη Μέση-Γη για να πολεμήσουν και να πάρουν πίσω τα Σίλμαλιρ, που τα είχε κλέψει· κι οι πατέρες των Ανθρώπων βοήθησαν τα Ξωτικά. Αλλά ο Εχθρός νίκησε κι έσφαξε τον Μπαραχίρ κι ο Μπέρεν, ξεφεύγοντας μέσα από θανάσιμους κινδύνους, ήρθε διασχίζοντας τα Βουνά του Τρόμου στο κρυμμένο Βασίλειο του Θίνγκολ, στο δάσος του Νέλντορεθ. Εκεί είδε τη Λούθιεν να τραγουδά και να χορεύει σ' ένα ξέφωτο πλάι στο μαγεμένο ποταμό Εσγκάλντουϊν. Την είπε Τινουβιέλ, δηλαδή Αηδόνι στην αρχαία γλώσσα. Πολλές δυστυχίες τους

βρήκαν μετά και χωρίστηκαν για πολύ καιρό. Η Τινουβιέλ έσωσε τον Μπέρεν απ' τα μπουντρούμια του Σόρον και μαζί πέρασαν μεγάλους κινδύνους και κατάφεραν να ρίξουν ακόμα και το Μεγάλο Εχθρό απ' το θρόνο του και να πάρουν απ' τη σιδερένια κορόνα του ένα από τα τρία Σίλμαλιρ, τα πιο λαμπρά απ' όλα τα πετράδια, το νυφικό δώρο της Λούθιεν στον πατέρα της το Θίνγκολ. Στο τέλος όμως έσφαξε τον Μπέρεν ο Λύκος, που ήρθε απ' τις πύλες της Άνγκμπαντ κι αυτός ξεψύχησε στην αγκαλιά της Τινουβιέλ. Κι εκείνη πάλι προτίμησε να γίνει θνητή και να πεθάνει στον κόσμο, για να τον ακολουθήσει. Και το τραγούδι λέει πως συναντήθηκαν ξανά πέρα απ' τις Θάλασσες του Χωρισμού, κι αφού για λίγο καιρό περπάτησαν ζωντανοί γι' άλλη μια φορά στα πράσινα δάση, πέρασαν μαζί, χρόνια και χρόνια τώρα, πέρα από τα σύνορα αυτού του κόσμου. Έτσι έγινε κι η Λούθιεν Τινουβιέλ, μόνη απ' όλα τα Ξωτικά, πέθανε στ' αλήθεια κι άφησε τον κόσμο και την έχασαν αυτοί που την αγαπούσαν τόσο πολύ. Αλλά απ' αυτήν το αίμα των ξωτικο-αρχόντων του παλιού καιρού πέρασε στους Ανθρώπους. Και ζουν ακόμα εκείνοι, που έχουν τη Λούθιεν για προγιαγιά τους και λέγεται πως η γενιά της ποτέ δε θα σβήσει. Ο Έλροντ του Σκιστού Λαγκαδιού κρατάει από εκεί. Γιατί ο Μπέρεν και η Λούθιεν γέννησαν τον Ντιορ, τον κληρονόμο του Θίνγκολ. Απ' αυτόν γεννήθηκε η Έλγουϊνγκ η Λευκή, που παντρεύτηκε ο Εαρέντιλ, αυτός που ταξίδεψε με το καράβι του πέρα απ' τις ομίχλες του κόσμου κι έφτασε ως τις θάλασσες του ουρανού με το Σίλμαριλ στο μέτωπό του. Και απ' τον Εαρέντιλ κατάγονται οι Βασιλιάδες του Νούμενορ, δηλαδή της Μακρινής Δύσης.

Όσο μιλούσε ο Γοργοπόδαρος, οι χόμπιτ παρακολουθούσαν το παράξενο ζωηρό του πρόσωπο, που το φώτιζε αμυδρά το κόκκινο φως της φωτιάς. Τα μάτια του έλαμπαν κι η φωνή του ήταν πλούσια και βαθιά. Πάνω του απλώνονταν ο μαύρος ουρανός με τ' αστέρια. Ξαφνικά ένα χλωμό φως φάνηκε πάνω απ' την κορόνα της Κορυφής των Καιρών πίσω του. Το φεγγάρι ήταν στη γέμισή του και ανέβαινε αργά πάνω απ' το λόφο που τους σκίαζε, και τ' αστέρια πάνω απ' τη λοφοκορφή ξεθώριασαν.

Η ιστορία τελείωσε. Οι χόμπιτ αναδεύτηκαν και τεντώθηκαν.

Κοιτάξτε! είπε ο Μέρι. Το Φεγγάρι βγαίνει: θα πρέπει να είναι αργά.

Οι άλλοι κοίταξαν ψηλά. Τη στιγμή που γύριζαν, είδαν στην κορφή του λόφου κάτι μικρό και σκοτεινό στο φως του φεγγαριού που έβγαινε. Ίσως να ήταν μονάχα κάποια μεγάλη πέτρα ή βράχος που να εξείχε και να τον φανέρωνε το χλωμό φως.

Ο Σαμ κι ο Μέρι σηκώθηκαν και ξεμάκρυναν απ' τη φωτιά. Ο Φρόντο κι ο Πίπιν έμειναν καθισμένοι σιωπηλά. Ο Γοργοπόδαρος παρατηρούσε το φως του φεγγαριού στο λόφο με προσοχή. Όλα έδειχναν ήσυχα κι ακίνητα, αλλά ο Φρόντο ένιωσε έναν παγωμένο τρόμο να σέρνεται γύρω απ' την καρδιά του, τώρα που ο Γοργοπόδαρος δε μιλούσε πια. Μαζεύτηκε

πιο κοντά στη φωτιά. Εκείνη τη στιγμή ο Σαμ γύρισε πίσω απ' την άκρη της κοιλάδας τρέχοντας.

— Δεν ξέρω τι είναι, είπε, μα ξαφνικά ένιωσα φόβο. Δεν τολμούσα να βγω έξω απ' την κοιλάδα για όλα τα λεφτά του κόσμου. Ένιωσα λες και κάτι σέρνεται κι ανεβαίνει την πλαγιά.

— *Είδες* τίποτα; ρώτησε ο Φρόντο πηδώντας όρθιος.

— Όχι, κύριε, δεν είδα τίποτα, μα δε στάθηκα για να κοιτάξω.

— Εγώ είδα κάτι, είπε ο Μέρι, ή νόμισα πως είδα — πέρα δυτικά που το φως του φεγγαριού έπεφτε στις πεδιάδες, έξω απ' τη σκιά που ρίχνουν οι λοφοκορφές, *νόμισα* πως είδα δυο ή τρεις μαύρες σκιές. Φαίνονταν να 'ρχονταν προς τα δω.

— Σταθείτε κοντά στη φωτιά, με τα πρόσωπα προς τα έξω! φώναξε ο Γοργοπόδαρος. Πάρτε στα χέρια σας μερικά απ' τα μακρύτερα ξύλα της φωτιάς!

Με κομμένη την ανάσα στάθηκαν εκεί, σιωπηλοί και πανέτοιμοι, με τις πλάτες τους γυρισμένες στη φωτιά, κοιτάζοντας τις σκιές που τους περικύκλωναν. Δεν έγινε τίποτα. Δεν ακουγόταν ούτε θόρυβος ούτε κίνηση μες στη νύχτα. Ο Φρόντο κουνήθηκε, νιώθοντας την ανάγκη να σπάσει τη σιωπή: ήθελε να ξεφωνίσει δυνατά.

— Σσς! ψιθύρισε ο Γοργοπόδαρος.

— Τι 'ναι εκείνο; είπε με κομμένη ανάσα ο Πίπιν την ίδια στιγμή.

Στην άκρη της μικρής κοιλάδας, απ' τη μεριά αντίθετα από το λόφο, ένιωσαν μάλλον παρά είδαν, μια σκιά να ορθώνεται ή και περισσότερες από μία. Γούρλωσαν τα μάτια τους κι οι σκιές φάνηκαν να μεγαλώνουν. Γρήγορα δεν υπήρχε αμφιβολία: τρεις ή τέσσερις μαύρες σιλουέτες στέκονταν στην πλαγιά και τους κοίταζαν από ψηλά. Τόσο μαύρες ήταν, που 'μοιαζαν μαύρες τρύπες στο βαθύ σκοτάδι. Ο Φρόντο νόμισε πως άκουσε ένα ανεπαίσθητο σφύριγμα από ανάσα φαρμακερή κι ένιωσε ένα ψιλό και διαπεραστικό ρίγος. Έπειτα οι σιλουέτες προχώρησαν αργά.

Ο τρόμος νίκησε τον Πίπιν και το Μέρι κι έπεσαν χάμω στη γη. Ο Σαμ ζάρωσε πλάι στο Φρόντο. Ο Φρόντο δεν ήταν λιγότερο τρομαγμένος απ' τους συντρόφους του· έτρεμε λες κι έκανε αβάσταχτο κρύο, μα ο τρόμος του χάθηκε μέσα σε μια ξαφνική επιθυμία να φορέσει το Δαχτυλίδι. Τέτοια επιθυμία τον κυρίεψε, που δεν μπορούσε να σκεφτεί τίποτ' άλλο. Δεν ξεχνούσε το Θολωτό Τάφο ούτε το μήνυμα του Γκάνταλφ· αλλά κάτι του φαινόταν πως τον αναγκάζει ν' αδιαφορήσει για όλες τις προειδοποιήσεις· και ποθούσε να υποχωρήσει. Όχι με την ελπίδα της διαφυγής, ούτε για να κάνει τίποτα καλό ή κακό: απλώς ένιωθε πως έπρεπε να πάρει το Δαχτυλίδι και να το βάλει στο δάχτυλό του. Δεν μπορούσε να μιλήσει. Ένιωσε το Σαμ να τον κοιτάζει, λες κι ήξερε πως ο κύριός του βρισκόταν σε μεγάλη δυσκολία, μα δεν μπορούσε να γυρίσει προς το μέρος του. Έκλει-

σε τα μάτια κι αντιστάθηκε για λίγο· μα η αντίσταση έγινε ανυπόφερτη και, τέλος, τράβηξε άξω την αλυσίδα αργά και πέρασε το Δαχτυλίδι στο δείκτη του αριστερού του χεριού.

Αμέσως, αν κι όλα τ' άλλα έμειναν όπως πριν, αμυδρά και σκοτεινά, οι σιλουέτες έγιναν φοβερά καθαρές. Μπόρεσε να δει κάτω απ' τους μαύρους μανδύες. Ήταν πέντε ψηλές μορφές: οι δυο στέκονταν στην άκρη της κοιλάδας, οι τρεις προχωρούσαν. Στα χλωμά τους πρόσωπα έκαιγαν κοφτερά κι ανελέητα μάτια· κάτω απ' τους μανδύες φορούσαν μακριούς γκρίζους χιτώνες. Στα ψαρά τους μαλλιά είχαν ασημένια κράνη· στα σκελετωμένα χέρια τους κρατούσαν ατσαλένια σπαθιά. Η ματιά τους έπεσε πάνω στο Φρόντο και τον τρύπησε πέρα ως πέρα. Όρμησαν καταπάνω του. Στην απελπισιά του ο Φρόντο τράβηξε το σπαθί του και του φάνηκε πως τρεμόσβηνε κόκκινο, λες κι ήταν αναμμένο δαυλί. Δυο απ' τις μορφές σταμάτησαν. Η τρίτη ήταν ψηλότερη απ' τις άλλες: τα μαλλιά του ήταν μακριά και γυάλιζαν, και πάνω στο κράνος του βρισκόταν μια κορόνα. Στο ένα χέρι κρατούσε ένα μακρύ σπαθί και στο άλλο ένα μαχαίρι· και το μαχαίρι και το χέρι που το κρατούσε φεγγοβολούσαν μ' ένα χλωμό φως. Τινάχτηκε μπροστά κι όρμησε στο Φρόντο.

Ταυτόχρονα ο Φρόντο έπεσε καταγής κι άκουσε τον εαυτό του να φωνάζει δυνατά: *Ω, Έλμπερεθ! Γκιλθόνιελ!* Και χτύπησε τον εχθρό στα πόδια. Ένα στριγκό ουρλιαχτό έσκισε τη νύχτα κι αυτός ένιωσε έναν πόνο σαν σαϊτιά από φαρμακωμένο πάγο να τρυπάει τον αριστερό του ώμο. Την ώρα που λιποθυμούσε, είδε, λες και μέσα από ομίχλη που στριφογύριζε, το Γοργοπόδαρο να ορμάει μέσ' απ' το σκοτάδι μ' ένα φλογισμένο δαυλί στο κάθε χέρι. Με μια τελευταία προσπάθεια, πέταξε το σπαθί του, έβγαλε το Δαχτυλίδι από το δάχτυλό του και το σφιχτόκλεισε στο δεξί του χέρι μέσα.

Κεφάλαιο XII

Η ΦΕΥΓΑΛΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

Όταν συνήλθε ο Φρόντο έσφιγγε ακόμα το Δαχτυλίδι απελπισμένα. Βρισκόταν ξαπλωμένος πλάι στη φωτιά, που τώρα της είχαν ρίξει ξύλα κι έκαιγε ζωηρά. Οι τρεις σύντροφοί του ήταν σκυμμένοι πάνω του.

— Τι έγινε; Πού είναι ο χλωμός βασιλιάς; ρώτησε αγριεμένος.

Εκείνοι χάρηκαν τόσο πολύ που τον άκουσαν να μιλάει, που δεν του απαντούσαν για αρκετή ώρα· ούτε καταλάβαιναν την ερώτησή του. Τέλος μπόρεσε να καταλάβει απ' το Σαμ, πως αυτοί δεν είχαν δει τίποτα εκτός από κάτι απροσδιόριστες σκιές να έρχονται καταπάνω τους. Ξαφνικά και με τρόμο μεγάλο, ο Σαμ ανακάλυψε πως ο κύριός του είχε εξαφανιστεί. Εκείνη τη στιγμή μια μαύρη σκιά όρμησε και τον προσπέρασε κι αυτός έπεσε κάτω. Άκουσε τη φωνή του Φρόντο, μ' αυτή φαινόταν να έρχεται από μεγάλη απόσταση ή κάτω απ' τη γη, που φώναζε παράξενες λέξεις. Δεν είδαν τίποτ' άλλο, μέχρι που σκόνταψαν πάνω στο κορμί του Φρόντο, που ήταν πεσμένος σαν πεθαμένος, με το πρόσωπο στο χορτάρι και το σπαθί του από κάτω. Ο Γοργοπόδαρος τους διάταξε να τον σηκώσουν και να τον ξαπλώσουν κοντά στη φωτιά κι ύστερα εξαφανίστηκε εδώ κι αρκετή ώρα τώρα.

Ο Σαμ ήταν φανερό πως άρχιζε να έχει πάλι αμφιβολίες για το Γοργοπόδαρο· μα την ώρα που κουβέντιαζαν, αυτός γύρισε. Παρουσιάστηκε ξαφνικά μέσ' απ' τις σκιές. Τρόμαξαν κι ο Σαμ τράβηξε το σπαθί του και στάθηκε πάνω απ' το Φρόντο. Ο Γοργοπόδαρος όμως γονάτισε γρήγορα δίπλα του.

— Δεν είμαι Μαύρος Καβαλάρης, Σαμ, είπε μαλακά, ούτε συνεργάζομαι μαζί τους. Προσπαθούσα ν' ανακαλύψω κάτι απ' τις κινήσεις τους· μα δε βρήκα τίποτα. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί έφυγαν και δεν ξανακάνουν επίθεση. Πουθενά όμως εδώ γύρω δεν υπάρχει το αίσθημα της παρουσίας τους.

Σαν άκουσε τι είχε να του πει ο Φρόντο, συνοφρυώθηκε και κούνησε

το κεφάλι του αναστενάζοντας. Μετά είπε στον Πίπιν και στο Μέρι να ζεστάνουν όσο πιο πολύ νερό μπορούσαν στα μικρά τους κατσαρόλια και να πλύνουν την πληγή.

Να κρατάτε τη φωτιά δυνατή και το Φρόντο ζεστό! είπε.

Έπειτα σηκώθηκε να φύγει και φώναξε το Σαμ να πάει κοντά.

Νομίζω πως καταλαβαίνω καλύτερα τα πράγματα τώρα, είπε χαμηλόφωνα. Δεν ξέρω γιατί δεν ήταν όλοι εδώ· μα δε νομίζω πως περίμεναν να βρουν αντίσταση. Έχουν απομακρυνθεί προς το παρόν. Μα όχι μακριά, φοβάμαι. Θα ξανάρθουν ένα άλλο βράδυ, αν δεν μπορέσουμε να ξεφύγουμε. Περιμένουν γιατί νομίζουν πως ο σκοπός τους είναι σχεδόν τελειωμένος και πως το Δαχτυλίδι δεν μπορεί να πάει πολύ πιο κάτω. Πολύ φοβάμαι, Σαμ, πως πιστεύουν ότι τ' αφεντικό σου έχει θανάσιμη πληγή, που θα τον υποτάξει στη θέλησή τους. Θα δούμε!

Ο Σαμ πνιγόταν στα δάκρυα.

Μην απελπίζεσαι! είπε ο Γοργοπόδαρος. Τώρα πρέπει να μ' εμπιστευτείς. Ο Φρόντο σου είναι φτιαγμένος από πιο ανθεκτικό υλικό απ' ό,τι είχα φανταστεί, αν κι ο Γκάνταλφ μου είχε πει πως έτσι μπορεί ν' αποδειχτεί. Δεν τον σκότωσαν και νομίζω πως θ' αντισταθεί στη σατανική δύναμη της πληγής περισσότερο απ' όσο περιμένουν οι εχθροί του. Θα κάνω ό,τι μπορώ για να τον βοηθήσω και να τον κάνω καλά. Πρόσεχέ τον σαν τα μάτια σου όσο θα λείπω.

Έφυγε βιαστικά και χάθηκε ξανά μες στο σκοτάδι.

Ο Φρόντο μισοκοιμόταν, αν κι ο πόνος της πληγής του δυνάμωνε σιγά σιγά και μια θανατερή παγωνιά απλωνόταν απ' τον ώμο του στο χέρι και στο πλευρό του. Οι φίλοι του τον πρόσεχαν, τον ζέσταιναν κι έπλεναν την πληγή του. Η νύχτα πέρασε αργά και κουραστικά. Σα γύρισε ο Γοργοπόδαρος, η αυγή απλωνόταν στον ουρανό κι η κοιλάδα γέμιζε γκρίζο φως.

Κοιτάξτε! φώναξε και σκύβοντας σήκωσε από κάτω ένα μαύρο μανδύα, που βρισκόταν πεσμένος εκεί, κρυμμένος απ' το σκοτάδι.

Ένα πόδι πάνω απ' το στρίφωμα είχε ένα σκίσιμο.

Αυτό ήταν το χτύπημα απ' το σπαθί του Φρόντο, είπε. Το μόνο κακό που έκανε στον εχθρό, φοβάμαι· γιατί το σπαθί δεν έχει πάθει τίποτα, ενώ όλες οι λάμες χάνονται αν τρυπήσουν το φοβερό Βασιλιά. Πιο θανατερό γι' αυτόν ήταν τ' όνομα Έλμπερεθ.

»Και πιο θανατερό για το Φρόντο ήταν αυτό!»

Έσκυψε πάλι και σήκωσε ένα μακρύ, λεπτό μαχαίρι, που έβγαζε μια παγερή φεγγοβολιά. Όπως ο Γοργοπόδαρος το σήκωσε, οι άλλοι είδαν πως κοντά στη μύτη η άκρη του είχε μια εγκοπή και η μύτη του ήταν σπασμένη. Μα εκεί όπως το κρατούσε ψηλά και το φως δυνάμωνε, έμειναν να κοιτάζουν με το στόμα ανοιχτό, γιατί η λάμα φάνηκε να λιώνει και χάθηκε

σαν καπνός στον αέρα, αφήνοντας μόνο τη λαβή στο χέρι του Γοργοπόδαρου.

— Αλίμονο! φώναξε. Αυτό εδώ ήταν το καταραμένο μαχαίρι που έκανε την πληγή. Κι ελάχιστοι τώρα έχουν τη θεραπευτική δύναμη που χρειάζεται για να νικήσουν τέτοια κακοποιά όπλα σαν κι αυτό. Μα θα κάνω ό,τι μπορώ.

Κάθισε καταγής και, παίρνοντας τη λαβή του μαχαιριού, την ακούμπησε στα γόνατά του και τραγούδησε πάνω της ένα αργό τραγούδι σε μια γλώσσα παράξενη. Έπειτα την άφησε δίπλα, γύρισε στο Φρόντο και σε χαμηλό τόνο είπε λέξεις που οι άλλοι δεν μπόρεσαν ν' ακούσουν. Από ένα σακουλάκι στη ζώνη του έβγαλε κάτι μακρόστενα φύλλα κάποιου φυτού.

— Αυτά τα φύλλα, είπε, περπάτησα μακριά για να τα βρω· γιατί αυτό το φυτό δε φυτρώνει στους γυμνούς λόφους, αλλά στα σύδεντρα πέρα, στα νότια του Δρόμου. Εκεί το βρήκα στο σκοτάδι απ' τη μυρωδιά των φύλλων του.

Έτριψε ένα φύλλο στα δάχτυλά του κι αυτό έβγαλε μια γλυκιά και δυνατή μυρωδιά.

— Ήμουν πολύ τυχερός που μπόρεσα να το βρω, γιατί είναι ένα θεραπευτικό φυτό που οι Άνθρωποι της Δύσης έφεραν στη Μέση-Γη. Το είπαν *Athelas* και τώρα φυτρώνει πού και πού και μόνο κοντά στα μέρη που αυτοί έζησαν ή κατασκήνωσαν παλιά. Δεν είναι γνωστό στο Βοριά, παρά μόνο σε μερικούς που πλανιόνται στην Ερημιά. Έχει σπουδαίες ιδιότητες, μα σε μια πληγή σαν κι αυτή, οι θεραπευτικές του ικανότητες μπορεί να 'ναι μικρές.

Έριξε τα φύλλα σε βραστό νερό κι έπλυνε τον ώμο του Φρόντο. Ο αρωματικός τους ατμός αναζωογονούσε κι όσοι δεν είχαν πληγωθεί ένιωσαν να ηρεμούν και να καθαρίζουν οι σκέψεις τους. Το βότανο είχε επίσης και κάποια επίδραση στην πληγή, γιατί ο Φρόντο ένιωσε τον πόνο και την αίσθηση της παγωνιάς να λιγοστεύουν στο πλευρό του· μα η ζωή δε γύρισε στο χέρι του και δεν μπορούσε ούτε να το σηκώσει ούτε να το χρησιμοποιήσει. Είχε μετανιώσει πικρά για την ανοησία του και τα 'βαζε με τον εαυτό του για την αδυναμία που έδειξε· γιατί είχε τώρα καταλάβει πως, φορώντας το Δαχτυλίδι, δεν είχε υπακούσει στη δική του επιθυμία, μα στις διαταγές κι επιθυμίες των εχθρών του. Αναρωτιόταν αν θα 'μενε σακατεμένος για όλη του τη ζωή και πώς θα κατάφερναν τώρα να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Ένιωθε πολύ αδύνατος για να σταθεί στα πόδια του.

Και οι άλλοι συζητούσαν αυτό ακριβώς το θέμα. Δεν άργησαν ν' αποφασίσουν πως έπρεπε ν' αφήσουν την Κορυφή των Καιρών όσο γινόταν πιο γρήγορα.

— Τώρα νομίζω, είπε ο Γοργοπόδαρος, πως ο εχθρός παρακολουθούσε αυτό το μέρος εδώ και κάμποσες μέρες. Αν ο Γκάνταλφ ήρθε καθόλου εδώ,

θα πρέπει να τον ανάγκασαν να φύγει και δεν πρόκειται να ξαναγυρίσει. Και, όπως και να 'χει το πράγμα, βρισκόμαστε σε μεγάλο κίνδυνο εδώ μόλις νυχτώσει, ύστερα από τη χτεσινοβραδινή επίθεση και δε θα συναντήσουμε πουθενά αλλού μεγαλύτερο κίνδυνο, όπου κι αν πάμε.

Μόλις ξημέρωσε καλά, έφαγαν κάτι βιαστικά και μάζεψαν τα πράγματα. Ο Φρόντο ήταν αδύνατο να περπατήσει, έτσι μοιράστηκαν οι τέσσερις το μεγαλύτερο μέρος απ' τις αποσκευές τους κι έβαλαν το Φρόντο στο πόνυ. Τις τελευταίες μέρες το φτωχό ζωντανό είχε πολύ καλυτερέψει· φαινόταν κιόλας πιο παχύ και δυναμωμένο κι είχε αρχίσει να δείχνει αγάπη για τα καινούρια του αφεντικά, ιδιαίτερα στο Σαμ. Το φέρσιμο του Μπιλ του Φτεριά θα 'πρεπε να ήταν πολύ σκληρό, για να του φαίνεται το ταξίδι στην ερημιά τόσο καλύτερο απ' την περασμένη ζωή του.

Ξεκίνησαν ακολουθώντας κατεύθυνση προς τα δυτικά. Μ' άλλα λόγια, θα διασχίζανε το Δρόμο, μα αυτός ήταν ο γρηγορότερος τρόπος για να βγουν σε πιο δασωμένες περιοχές. Και χρειάζονταν και καυσόξυλα· γιατί ο Γοργοπόδαρος είπε πως πρέπει να έχουν το Φρόντο ζεστό, ιδιαίτερα τη νύχτα, που η φωτιά θα ήταν κάποια προφύλαξη για όλους. Ήταν επίσης και στο σχέδιό του να συντομέψει το ταξίδι κόβοντας κι άλλη μια μεγάλη καμπύλη του Δρόμου: γιατί ανατολικά, πέρα απ' την Κορυφή των Καιρών, ο Δρόμος άλλαζε κατεύθυνση κι έκανε μια μεγάλη στροφή προς το βοριά.

Γυρόφεραν αργά και προσεχτικά τις νοτιοδυτικές πλαγιές του λόφου και σε λίγο έφτασαν στην άκρη του Δρόμου. Πουθενά δε φαινόταν ίχνος από Καβαλάρηδες. Αλλά την ώρα που τον περνούσαν βιαστικά απέναντι, άκουσαν δυο κραυγές πέρα μακριά: μια παγωμένη φωνή να καλεί και μια παγωμένη φωνή ν' απαντά. Τρέμοντας όρμησαν μπροστά κατά τις συστάδες των δέντρων που βρίσκονταν μπροστά τους. Η γη στα πόδια τους κατηφόριζε δυτικά, μα ήταν άγρια, δίχως μονοπάτια: θάμνοι και κολοβωμένα δέντρα φύτρωναν πυκνά πέρα δώθε, αφήνοντας μεγάλα γυμνά διαστήματα ανάμεσά τους. Το χορτάρι ήταν λιγοστό, τραχύ και γκρίζο· και οι φυλλωσιές στα σύδεντρα ήταν κιτρινισμένες κι έπεφταν. Ο τόπος ήταν άχαρος και το ταξίδι τους αργό και μελαγχολικό. Μιλούσαν λίγο και περπατούσαν σέρνοντας τα πόδια. Η καρδιά του Φρόντο μάτωνε, που τους έβλεπε να περπατούν δίπλα του με σκυμμένο το κεφάλι και τις πλάτες σκυφτές απ' το βάρος. Ακόμα κι ο Γοργοπόδαρος έδειχνε κουρασμένος και βαρύθυμος.

Πριν τελειώσει η πορεία της πρώτης μέρας, ο πόνος του Φρόντο άρχισε να δυναμώνει πάλι, αλλ' αυτός δεν έλεγε τίποτα για πολλή ώρα. Τέσσερις μέρες πέρασαν χωρίς η γη ή το τοπίο ν' αλλάξουν πολύ, εκτός απ' την Κορυφή των Καιρών πίσω τους, που χαμήλωνε σιγά σιγά ενώ, μπροστά

τους, τα μακρινά βουνά υψώνονταν όλο και πιο κοντά. Πάντως, μετά από εκείνη τη μακρινή κραυγή, δεν είχαν ούτε δει ούτε ακούσει κάτι που να φανερώνει πως ο εχθρός είχε εντοπίσει το φευγιό τους και τους ακολουθούσε. Τις νυχτερινές ώρες φοβόντουσαν και φύλαγαν σκοπιά δυο δυο, περιμένοντας από στιγμή σε στιγμή να δουν μαύρες μορφές να τους παραμονεύουν μες στην γκρίζα νύχτα, μισοφωτισμένη απ' το φεγγάρι που σκέπαζαν σύννεφα· αλλά δεν έβλεπαν τίποτα και δεν άκουγαν κανένα θόρυβο πέρα απ' τον αναστεναγμό των μαραμένων φύλλων και των χόρτων. Ούτε μια φορά δεν ένιωσαν την αίσθηση της παρουσίας του κακού που είχαν νιώσει πριν την επίθεση στη μικρή κοιλάδα. Πάντως θα ήταν πολύ αισιόδοξο να ελπίζουν πως οι Καβαλάρηδες είχαν κιόλας χάσει τα ίχνη τους ξανά. Μήπως όμως τους είχαν στήσει καρτέρι σε κανένα στενό πέρασμα;

Στο τέλος της πέμπτης μέρας η γη άρχισε σιγά σιγά ν' ανηφορίζει ξανά βγαίνοντας απ' τη ρηχή κοιλάδα που είχαν κατεβεί. Ο Γοργοπόδαρος τώρα ξαναπήρε το δρόμο βορειοανατολικά και, την έκτη μέρα, βγήκαν στην κορφή μιας όχι πολύ ανηφορικής πλαγιάς και είδαν μακριά μπροστά τους μερικούς δασωμένους λόφους μαζεμένους κοντά κοντά. Πέρα μακριά μπορούσαν να δουν το Δρόμο να περνάει στα ριζά των λόφων· και στα δεξιά τους ένας γκρίζος ποταμός λαμπύριζε χλωμός στο αδύνατο φως του ήλιου. Πιο μακριά ακόμα μπορούσαν να διακρίνουν κι άλλον έναν ποταμό, σε μια κοιλάδα όλο βράχους, μισοκρυμμένο στην ομίχλη.

— Φοβάμαι πως πρέπει να μπούμε στο Δρόμο πάλι για λίγο, είπε ο Γοργοπόδαρος. Τώρα έχουμε φτάσει στον ποταμό Ασημόπηγο, που τα Ξωτικά ονομάζουν Μίθεϊθελ. Αυτός κατεβαίνει απ' τα Έτενμουρς, τους βάλτους των γιγάντων, που βρίσκονται βορινά του Σκιστού Λαγκαδιού και χύνεται στο Θορυβόνερο πέρα μακριά στο νοτιά. Μερικοί τον λένε Γκρέιφλοντ* από κει και κάτω. Γίνεται μεγάλος ποταμός μέχρι να φτάσει στη θάλασσα. Δεν υπάρχει μέρος να τον περάσουμε, μετά τις πηγές του στα Έτενμουρς, εκτός απ' την Τελευταία Γέφυρα, που την περνάει κι ο Δρόμος.

— Ποιος είναι εκείνος ο άλλος ποταμός που βλέπουμε εκεί μακριά; ρώτησε ο Μέρι.

— Εκείνος είναι ο Θορυβόνερος, που τον λένε Μπρούινεν στο Σκιστό Λαγκάδι, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Ο Δρόμος ακολουθεί τα ριζά των λόφων για πολλά μίλια απ' τη Γέφυρα ως το Πέρασμα του Μπρούινεν. Αλλά δεν έχω ακόμα σκεφτεί πώς θα τον περάσουμε. Ένας ένας οι ποταμοί! Θα είμαστε πολύ τυχεροί, μα την αλήθεια, αν δε μας έχουν στήσει καρτέρι στην Τελευταία Γέφυρα.

* Γκρέιφλοντ = Γκριζονέρι *(Σημ. Μετ.)*

Την άλλη μέρα, νωρίς το πρωί, ξανακατέβηκαν στην άκρη του Δρόμου. Ο Σαμ κι ο Γοργοπόδαρος πήγαν μπροστά μα δε βρήκαν ίχνος από ταξιδιώτες ή Καβαλάρηδες. Εδώ, κάτω απ' τη σκιά των λόφων, είχε πέσει βροχή. Ο Γοργοπόδαρος υπολόγισε πως είχε πέσει δυο μέρες πριν και είχε σβήσει όλα τα χνάρια. Κανένας, απ' όσο μπορούσε να δει, δεν είχε περάσει μ' άλογο, απ' τη βροχή κι εδώ.

Προχώρησαν βιαστικά, όσο πιο γρήγορα μπορούσαν κι ύστερα από ένα δυο μίλια, είδαν την Τελευταία Γέφυρα μπροστά τους, στο τέλος μιας μικρής κι απότομης κατηφοριάς. Έτρεμαν μήπως δουν τίποτα μαύρες σιλουέτες να καρτερεύουν εκεί, μα δεν είδαν κανένα. Ο Γοργοπόδαρος τους έβαλε να κρυφτούνε σε μια λόχμη στην άκρη του Δρόμου κι αυτός πήγε μπροστά για να εξερευνήσει.

Πριν περάσει πολλή ώρα, γύρισε πίσω βιαστικά.

— Δε βλέπω κανένα σημάδι απ' τον εχθρό, είπε, και δεν μπορώ να καταλάβω τι σημαίνει αυτό. Βρήκα όμως κάτι πολύ παράξενο.

Άπλωσε το χέρι του κι έδειξε ένα ανοιχτοπράσινο κόσμημα.

— Το βρήκα στη λάσπη, στη μέση της Γέφυρας, είπε. Είναι βηρύλλι, πετράδι των Ξωτικών. Δεν μπορώ να πω αν το έβαλαν εκεί επίτηδες ή έπεσε καταλάθος· αλλά μου δίνει ελπίδα. Θα το πάρω για σημάδι πως μπορούμε να περάσουμε τη Γέφυρα· αλλά, πέρα απ' αυτήν, δεν τολμώ να μείνουμε στο Δρόμο χωρίς κάποιο καθαρό σημάδι.

Αμέσως πήραν το δρόμο πάλι. Πέρασαν τη Γέφυρα με ασφάλεια, χωρίς ν' ακούσουν άλλο θόρυβο πέρα απ' το νερό που στριφογύριζε κάτω απ' τις τρεις μεγάλες καμάρες της. Ένα μίλι πιο κάτω, έφτασαν σ' ένα στενό φαράγγι, που πήγαινε προς το Βοριά ανάμεσα από απόκρημνα μέρη, στ' αριστερά του Δρόμου. Εδώ ο Γοργοπόδαρος άφησε τη δημοσιά και γρήγορα χάθηκαν σε μια καταθλιπτική περιοχή με σκοτεινά δέντρα, ακολουθώντας τα ριζά των σκυθρωπών λόφων.

Οι χόμπιτ χάρηκαν που άφησαν πίσω τους τις άχαρες περιοχές και τον επικίνδυνο Δρόμο· μα κι αυτός ο καινούριος τόπος έδειχνε απειλητικός κι εχθρικός. Όσο προχωρούσαν οι λόφοι γύρω τους υψώνονταν σταθερά. Πέρα δώθε πάνω στα ψηλώματα και στις ράχες έβλεπαν αρχαίους πέτρινους τοίχους κι ερείπια από φρούρια με όψη απειλητική. Ο Φρόντο, που δεν περπατούσε, είχε τον καιρό να κοιτάζει μπροστά και να σκέφτεται. Ξαναθυμήθηκε τα λεγόμενα του Μπίλμπο για το ταξίδι του και τους απειλητικούς πύργους στα βορινά του Δρόμου, στην περιοχή κοντά στο Δάσος των Γιγάντων, που τον είχε βρει η πρώτη του σοβαρή περιπέτεια. Ο Φρόντο μάντεψε πως βρισκόντουσαν τώρα στην ίδια περιοχή κι αναρωτιόταν μήπως κατά τύχη περνούσαν κοντά από εκείνο το μέρος.

— Ποιοι ζουν σ' αυτόν τον τόπο; ρώτησε. Και ποιοι έχτισαν τα φρούρια; Εδώ είναι η χώρα των γιγάντων;

— Όχι! είπε ο Γοργοπόδαρος. Οι γίγαντες δε χτίζουν. Κανείς δε ζει στη γη αυτή. Κάποτε εδώ ζούσαν Άνθρωποι, αιώνες πριν· μα κανείς δεν απομένει τώρα. Έγιναν κακοί, όπως λένε οι παραδόσεις, και υποτάχτηκαν στη Σκιά της Άνγκμαρ. Όλα όμως καταστράφηκαν στον πόλεμο, που σήμανε και το τέλος του Βόρειου Βασίλειου. Αλλ' αυτά γίνηκαν τώρα τόσο παλιά, που κι οι λόφοι τα 'χουν ξεχάσει, αν κι ένας ίσκιος ακόμα πλανιέται στη γη.

— Πού τις έμαθες όλες αυτές τις ιστορίες, αφού όλη η χώρα είναι άδεια και ξεχνάει; ρώτησε ο Πέρεγκριν. Τα πουλιά και τα ζώα δε λένε τέτοιες ιστορίες.

— Οι απόγονοι του Έλεντιλ δεν ξεχνούν όλα τα περασμένα, είπε ο Γοργοπόδαρος· και στο Σκιστό Λαγκάδι θυμούνται πολύ περισσότερα απ' όσα λέω εγώ.

— Έχεις πάει πολλές φορές στο Σκιστό Λαγκάδι; είπε ο Φρόντο.

— Ναι, είπε ο Γοργοπόδαρος. Κάποτε ζούσα εκεί και τώρα ξαναπηγαίνω όποτε μπορώ. Εκεί βρίσκεται η καρδιά μου· μα μοίρα μου δεν είναι το καθισιό κι η γαλήνη στο ωραίο σπίτι του Έλροντ.

Οι λόφοι άρχισαν τώρα να τους περικυκλώνουν. Ο Δρόμος πίσω τους πήγαινε στον Ποταμό Μπρούινεν, αλλά κι ο Δρόμος κι ο Ποταμός ήταν κρυμμένοι και δε φαίνονταν. Οι ταξιδιώτες έφτασαν σε μια μακρόστενη κοιλάδα· στενή, κομμένη βαθιά, σκοτεινή και σιωπηλή. Δέντρα με γέρικες και στριφογυριστές ρίζες κρέμονταν απ' τους γκρεμούς και μαζεύονταν κι έφτιαχναν πευκοδάση στις πλαγιές.

Οι χόμπιτ άρχισαν να νιώθουν πολύ κουρασμένοι. Προχωρούσαν αργά, γιατί έπρεπε να βρίσκουν δρόμο ανάμεσα σε μέρη δίχως μονοπάτια, γεμάτα εμπόδια από πεσμένα δέντρα και βράχια. Όσο πιο πολύ μπορούσαν, απόφευγαν να σκαρφαλώνουν και για χατίρι του Φρόντο και γιατί, στ' αλήθεια, ήταν πολύ δύσκολο να βρουν δρόμο για να βγουν απ' τις στενές κλεισούρες. Ταξίδευαν δυο μέρες σ' εκείνα τα μέρη, όταν ο καιρός το γύρισε στη βροχή. Ο αέρας άρχισε σταθερά να φυσάει απ' τη Δύση και να χύνει το νερό απ' τις μακρινές θάλασσες πάνω στα μαύρα κεφάλια των λόφων με μια ψιλή διαπεραστική βροχή. Ως το βράδυ ήταν όλοι τους μουσκεμένοι ως το κόκαλο, και σαν κατασκήνωσαν τα πράγματα δεν καλυτέρεψαν μια και δεν μπόρεσαν με κανένα τρόπο ν' ανάψουν φωτιά. Την άλλη μέρα οι λόφοι υψώθηκαν ακόμα πιο ψηλοί κι απόκρημνοι μπροστά τους κι αναγκάστηκαν να στρίψουν προς το Βοριά, βγαίνοντας απ' την πορεία τους. Ο Γοργοπόδαρος άρχισε να δείχνει πως ανησυχούσε: βρίσκο-

νταν σχεδόν δέκα μέρες δρόμο απ' την Κορυφή των Καιρών και τ' αποθέματα της τροφής τους άρχισαν να λιγοστεύουν. Η βροχή δεν έλεγε να σταματήσει.

Εκείνη τη νύχτα κατασκήνωσαν πάνω σε μια πέτρινη προεξοχή, μ' ένα βράχο πίσω τους, που σχημάτιζε μια ρηχή σπηλιά, ένα ψευτοβαθούλωμα στο λόφο. Ο Φρόντο δεν μπορούσε να ησυχάσει. Το κρύο κι η υγρασία είχαν κάνει τόν πόνο της πληγής του μεγαλύτερο από κάθε άλλη φορά κι ο πόνος μαζί με το αίσθημα της νεκρικής παγωνιάς, του έδιωχναν όλο τον ύπνο. Ήταν ξαπλωμένος και στριφογύριζε κι άκουγε φοβισμένος τους κρυφούς θόρυβους της νύχτας: τον άνεμο στις χαραματιές του βράχου, νερό κάπου να στάζει, ένα κρακ, το απότομο κατρακύλισμα κάποιας πέτρας. Του φάνηκε πως μαύρες σιλουέτες έρχονταν να τον πνίξουν· μα, σαν ανασηκώθηκε, δεν είδε τίποτα, εκτός απ' την πλάτη του Γοργοπόδαρου, που καθόταν μαζεμένος, κάπνιζε την πίπα του και φύλαγε σκοπός. Ξάπλωσε ξανά κι είδε ένα ταραγμένο όνειρο: πως περπατούσε, λέει, στο γρασίδι στον κήπο του στο Σάιρ· μα το χόρτο ήταν, λέει, χλωμό κι άχρωμο και λιγότερο ζωντανό απ' τις ψηλές μαύρες σιλουέτες που στέκονταν και κοίταζαν πάνω από το φράχτη.

Το πρωί σαν ξύπνησε, είδε πως η βροχή είχε σταματήσει. Τα σύννεφα ήταν ακόμα πυκνά, αλλά ξάνοιγαν και χλωμά κομμάτια γαλάζιου ουρανού φαίνονταν ανάμεσά τους. Ο άνεμος άλλαξε ξανά. Δεν ξεκίνησαν νωρίς. Αμέσως μετά απ' το παγωμένο και καθόλου ανακουφιστικό πρωινό τους, ο Γοργοπόδαρος έφυγε μονάχος, λέγοντας στους άλλους να μείνουν κάτω απ' το καταφύγιο του βράχου ώσπου να γυρίσει. Θα σκαρφάλωνε στην κορφή, αν μπορούσε, για να ρίξει μια ματιά στη γύρω περιοχή.

Όταν γύρισε δεν τους καθησύχασε.

— Έχουμε έρθει πολύ προς το Βοριά, είπε, και πρέπει να βρούμε κάποιο τρόπο να γυρίσουμε προς το Νοτιά ξανά. Αν συνεχίσουμε έτσι όπως πάμε, θα βρεθούμε στα Ετεν-ντέιλς, πολύ στο βοριά, μακριά απ' το Σκιστό Λαγκάδι. Εκεί πέρα είναι η περιοχή των γιγάντων και την ξέρω πολύ λίγο. Θα μπορούσαμε ίσως να βρούμε δρόμο μέσα από εκεί και να μπούμε στο Σκιστό Λαγκάδι απ' το βοριά· μα θα μας έπαιρνε πάρα πολύ χρόνο, γιατί δεν ξέρω το δρόμο και δε θα μας έφταναν τα τρόφιμά μας. Πρέπει κάπως να βρούμε το Πέρασμα του Μπρούινεν.

Την υπόλοιπη εκείνη μέρα την πέρασαν σκαρφαλώνοντας κατσάβραχα. Βρήκαν ένα πέρασμα ανάμεσα σε δύο λόφους, που τους έβγαλε σε μια κοιλάδα που πήγαινε νοτιοανατολικά, δηλαδή στην κατεύθυνση που ήθελαν να πάρουν· αλλά προς το τέλος της μέρας ξαναβρήκαν το δρόμο τους κλεισμένο από μια ψηλή ράχη· η σκοτεινή της κορφή στον ουρανό ήταν

σπασμένη σε πολλά γυμνά σημεία σαν τα δόντια στομωμένου πριονιού. Δεν τους έμενε παρά ή να γυρίσουν πίσω ή να τη σκαρφαλώσουν.

Αποφάσισαν να προσπαθήσουν την ανάβαση, αλλ' αποδείχτηκε πολύ δύσκολη. Γρήγορα ο Φρόντο αναγκάστηκε να ξεπεζέψει και να πηγαίνει με τα πόδια όπως όπως. Αλλά κι έτσι, πολλές φορές απελπίστηκαν πως θα τα κατάφερναν ν' ανεβάσουν το πόνυ, ή πως θα 'βρισκαν αυτοί οι ίδιοι μονοπάτι, έτσι που ήταν φορτωμένοι. Το φως είχε σχεδόν χαθεί κι ήταν όλοι τους ξεθεωμένοι όταν, επιτέλους, έφτασαν στην κορφή. Είχαν σκαρφαλώσει σ' ένα στενό λαιμό ανάμεσα σε δυο ψηλότερες κορφές. Η γη κατηφόριζε πάλι απότομα λίγο πιο κάτω. Ο Φρόντο έπεσε χάμω και ξάπλωσε στο χώμα τρέμοντας. Το αριστερό του χέρι ήταν δίχως ζωή και το πλευρό κι ο ώμος του πονούσαν λες και τους είχαν μπήξει παγωμένα νύχια· τα δέντρα και τα βράχια γύρω του τού φαίνονταν θαμπά σαν σκιές.

— Δεν μπορούμε να πάμε παραπέρα, είπε ο Μέρι στο Γοργοπόδαρο. Φοβάμαι πως αυτό ήταν πάρα πολύ για το Φρόντο. Ανησυχώ τρομερά γι' αυτόν. Τι θα κάνουμε; Νομίζεις πως θα μπορέσουν να τον κάνουν καλά στο Σκιστό Λαγκάδι, αν φτάσουμε ποτέ εκεί;

— Θα δούμε, απάντησε ο Γοργοπόδαρος. Δεν υπάρχει τίποτ' άλλο που να μπορώ να κάνω εδώ στην ερημιά· κι είναι κυρίως για την πληγή του που είμαι τόσο ανήσυχος και θέλω να προχωρήσουμε. Συμφωνώ όμως πως δεν μπορούμε να πάμε παραπέρα απόψε.

— Τι έχει τ' αφεντικό μου; ρώτησε ο Σαμ χαμηλόφωνα, κοιτάζοντας παρακλητικά το Γοργοπόδαρο. Η πληγή του ήταν μικρή κι έχει κλείσει κιόλας. Δε φαίνεται τίποτα εκτός από ένα παγωμένο άσπρο σημάδι στον ώμο του.

— Το Φρόντο τον έχουν αγγίξει τα όπλα του Εχθρού, είπε ο Γοργοπόδαρος, και μέσα του δουλεύει κάποιο δηλητήριο ή κακό, που δε φτάνει η τέχνη μου για να το διώξει. Αλλά μη χάνεις την ελπίδα σου, Σαμ!

Η νύχτα ήταν παγερή πάνω στην ψηλή ράχη. Άναψαν μια μικρή φωτιά κάτω απ' τις ροζιασμένες ρίζες ενός γέρικου πεύκου, που κρεμόταν πάνω από έναν ξέβαθο λάκκο: έδειχνε λες και κάποτε να είχαν λατομήσει πέτρες εκεί. Κάθισαν μαζεμένοι κοντά κοντά. Ο άνεμος φυσούσε παγωμένος, περνώντας το λαιμό, κι άκουγαν τις κορφές των δέντρων πιο κάτω να βογκούν και ν' αναστενάζουν. Ο Φρόντο ήταν ξαπλωμένος σαν σε όνειρο κι έβλεπε πως ατέλειωτα μαύρα φτερά πετούσαν πάνωθέ του και πως τα φτερά αυτά ήταν οι διώκτες του, που τον αναζητούσαν σ' όλες τις κουφάλες των λόφων.

Το πρωινό χάραξε φωτεινό κι ασυννέφιαστο· η ατμόσφαιρα ήταν καθαρή και το φως χλωμό και διάφανο σ' έναν ουρανό ξεπλυμένο απ' τη βρο-

χή. Οι καρδιές τους αναθάρρεψαν κι αποζητούσαν τον ήλιο να ζεστάνει τα παγωμένα και μουδιασμένα τους μέλη. Μόλις έφεξε καλά, ο Γοργοπόδαρος πήρε το Μέρι μαζί και πήγαν να επιθεωρήσουν από ψηλά την περιοχή ανατολικά απ' το πέρασμα. Ο ήλιος είχε βγει κι έλαμπε ζωηρά, λες και ξαναρχόταν με πιο ενθαρρυντικά νέα. Βρίσκονταν τώρα, λίγο ως πολύ, στη σωστή κατεύθυνση. Αν συνέχιζαν και κατέβαιναν την άλλη μεριά της ράχης, θα είχαν τα Βουνά στ' αριστερά τους. Και μπροστά, πέρα μακριά, είχε πιάσει ξανά το μάτι του Γοργοπόδαρου το Θορυβόνερο κι ήξερε πως, αν και δε φαινόταν, ο Δρόμος για το Πέρασμα δε βρισκόταν μακριά απ' τον Ποταμό και πως, ο Δρόμος, βρισκόταν στην από δω μεριά, κοντά σ' αυτούς.

— Πρέπει να βγούμε στο Δρόμο πάλι, είπε. Δεν μπορούμε να ελπίζουμε πως θα βρούμε μονοπάτι ανάμεσα σ' αυτούς τους λόφους. Ό,τι κίνδυνος κι αν παραμονεύει, ο Δρόμος είναι ο μόνος που θα μας βγάλει στο Πέρασμα.

Μόλις έφαγαν ξεκίνησαν πάλι. Κατέβηκαν αργά τη νότια πλευρά της ράχης· αλλά ο δρόμος ήταν πολύ πιο εύκολος απ' ό,τι περίμεναν, γιατί η πλαγιά ήταν λιγότερο απόκρημνη από τούτη τη μεριά και γρήγορα ο Φρόντο μπόρεσε να πάει καβάλα ξανά. Το φτωχό γέρικο πόνυ του Μπιλ Φτεριά παρουσίασε ένα απρόσμενο ταλέντο, να διαλέγει το μονοπάτι και να γλιτώνει τον καβαλάρη του απ' όσο το δυνατόν περισσότερα τραντάγματα. Τα κέφια της παρέας έφτιαξαν πάλι. Ακόμα κι ο Φρόντο ένιωθε καλύτερα στο φως του πρωινού, αλλά, κάθε τόσο, μια ομίχλη φαινόταν να θαμπώνει το βλέμμα του κι έτριβε τα μάτια με τα χέρια του.

Ο Πίπιν πήγαινε λίγο πιο μπροστά απ' τους άλλους. Ξαφνικά γύρισε πίσω και τους φώναξε:

— Έχει ένα μονοπάτι εδώ!

Όταν τον έφτασαν, είδαν πως δεν είχε κάνει λάθος: βρίσκονταν ολοφάνερα στις αρχές ενός μονοπατιού, που, με πολλά στριφογυρίσματα, περνούσε κι έβγαινε έξω από τα δάση στα πόδια τους κι έσβηνε σε μια λοφοκορφή από πίσω. Σε μερικά σημεία τώρα δε διακρινόταν καλά κι ήταν φυτρωμένο ή πνιγμένο από πεσμένες πέτρες και δέντρα· αλλά έδειχνε πως κάποτε το χρησιμοποιούσαν πολύ. Ήταν ένα μονοπάτι καμωμένο από στιβαρά μπράτσα και βαριά πόδια. Πέρα δώθε γέρικα δέντρα ήταν κομμένα ή σπασμένα και μεγάλα βράχια ήταν σκισμένα ή σπρωγμένα πέρα για να κάνουν τόπο.

Ακολούθησαν το μονοπάτι για κάμποσο, γιατί τους πρόσφερνε τον ευκολότερο τρόπο για να κατεβούν κάτω, αλλά πήγαιναν προσεκτικά κι η ανησυχία τους μεγάλωσε σαν μπήκαν στα σκοτεινά δάση κι είδαν το μονο-

πάτι να γίνεται πιο φανερό και φαρδύ. Ξαφνικά, βγαίνοντας από μια ζώνη έλατα, κατηφόριζε απότομα μια πλαγιά κι έστριβε αριστερά γύρω απ' τη γωνιά μιας πλευράς του λόφου όλο βράχους. Σαν έφτασαν στη γωνία, κοίταξαν κι είδαν πως το μονοπάτι προχωρούσε κι ένα κομμάτι του γινόταν επίπεδο στη βάση ενός χαμηλού γκρεμού, φυτρωμένου από πάνω με δέντρα. Στον πέτρινο τοίχο βρισκόταν μια πόρτα, που κρεμόταν στραβά μισάνοιχτη από ένα μεγάλο μεντεσέ.

Όλοι σταμάτησαν έξω από την πόρτα. Πίσω της βρισκόταν μια σπηλιά ή ένα πέτρινο δωμάτιο, αλλά τίποτα δε φαινόταν στο σκοτάδι. Ο Γοργοπόδαρος, ο Σαμ κι ο Μέρι έσπρωξαν μ' όλη τους τη δύναμη και κατάφεραν ν' ανοίξουν την πόρτα λίγο περισσότερο. Τότε ο Γοργοπόδαρος κι ο Μέρι μπήκαν μέσα. Δεν πήγαν μακριά, γιατί στο πάτωμα βρίσκονταν ένα σωρό κόκαλα και τίποτ' άλλο δε φαινόταν κοντά στην είσοδο εκτός από κάτι μεγάλα βάζα κι άδειες γαβάθες.

— Τούτη είναι σίγουρα γιγαντο-σπηλιά και μη μου πείτε πως δεν είναι! είπε ο Πίπιν. Για ελάτε έξω εσείς οι δυο και πάμε να φύγουμε. Τώρα ξέρουμε ποιος έφτιαξε το μονοπάτι — και καλά θα κάνουμε να φύγουμε στα γρήγορα.

— Δεν υπάρχει λόγος, νομίζω, είπε ο Γοργοπόδαρος, βγαίνοντας έξω. Βέβαια, είναι σίγουρα γιγαντο-σπηλιά, μα φαίνεται πως την έχουν εγκαταλείψει από παλιά. Δε νομίζω πως χρειάζεται να φοβόμαστε. Αλλ' όμως ας προχωρούμε με προσοχή και θα δούμε.

Το μονοπάτι συνέχιζε πάλι μετά την πόρτα και έστριβε δεξιά ξανά, διάσχιζε την απλωσιά και χωνόταν πάλι σε μια δασωμένη κατηφοριά. Ο Πίπιν, μη θέλοντας να δείξει στο Γοργοπόδαρο πως φοβόταν ακόμα, πήγαινε μπροστά με το Μέρι. Ο Σαμ κι ο Γοργοπόδαρος έρχονταν πίσω, δεξιά κι αριστερά στο πόνυ του Φρόντο, γιατί τώρα το μονοπάτι ήταν αρκετά φαρδύ για τέσσερις ή και πέντε χόμπιτ να πηγαίνουν δίπλα δίπλα. Δεν είχαν όμως προχωρήσει πολύ και να σου ο Πίπιν έρχεται τρέχοντας, με το Μέρι ξοπίσω του. Κι οι δυο φαίνονταν τρομαγμένοι.

— *Έχει* γίγαντες! είπε ο Πίπιν λαχανιασμένος. Κάτω σ' ένα ξέφωτο στο δάσος, όχι πολύ μακριά. Τους είδαμε ανάμεσα στους κορμούς των δέντρων. Είναι πολύ μεγάλοι!

— Θα 'ρθούμε να τους ρίξουμε μια ματιά, είπε ο Γοργοπόδαρος και μάζεψε από κάτω ένα κλαδί.

Ο Φρόντο δεν είπε τίποτα, αλλά ο Σαμ φαινόταν τρομοκρατημένος.

Ο ήλιος τώρα βρισκόταν ψηλά κι έλαμπε ανάμεσα απ' τα μισόγυμνα κλαδιά των δέντρων και φώτιζε το ξέφωτο με ζωηρά φωτεινά μπαλώματα. Σταμάτησαν απότομα στην άκρη και κρυφοκοίταξαν ανάμεσα απ' τους

κορμούς των δέντρων, κρατώντας την ανάσα τους. Εκεί στέκονταν τρεις γίγαντες: τρεις μεγάλοι γίγαντες. Ο ένας έσκυβε κι οι άλλοι δυο στέκονταν και τον κοίταζαν.

Ο Γοργοπόδαρος προχώρησε αμέριμνα εμπρός.

Για σήκω πάνω, παλιοπέτρα! είπε κι έσπασε το μπαστούνι του πάνω στο σκυφτό γίγαντα.

Τίποτα δεν έγινε. Ακούστηκε μια κομμένη φωνή όλο έκπληξη απ' τους τρεις χόμπιτ κι έπειτα ακόμα κι ο Φρόντο έβαλε τα γέλια.

Λοιπόν! είπε. Ξεχνάμε την οικογενειακή μας ιστορία! Αυτοί εδώ πρέπει να είναι οι ίδιοι εκείνοι τρεις γίγαντες που βρήκε ο Γκάνταλφ να τσακώνονται για το ποιος είναι ο σωστός τρόπος να μαγειρέψουν δεκατρείς νάνους κι ένα χόμπιτ.

Εγώ δεν είχα ιδέα πως είμαστε κοντά σ' αυτό το μέρος! είπε ο Πίπιν.

Ήξερε καλά την ιστορία. Ο Μπίλμπο κι ο Φρόντο την έλεγαν συχνά· μα, για να πούμε την αλήθεια, δεν την είχε ποτέ του πολυπιστέψει. Ακόμα και τώρα κοίταζε τους πέτρινους γίγαντες με υποψία και φοβόταν μήπως τίποτα μάγια τούς ξαναζωντάνευαν ξαφνικά.

Δεν ξεχνάς μόνο την οικογενειακή σου ιστορία, μα κι όλα όσα έμαθες ποτέ σου για γίγαντες, είπε ο Γοργοπόδαρος. Είναι μέρα μεσημέρι, ο ήλιος λάμπει κι εσύ έρχεσαι και προσπαθείς να με τρομάξεις λέγοντάς μου παραμύθια για ζωντανούς γίγαντες που μας καρτερούν στο ξέφωτο! Μα θα 'πρεπε τουλάχιστο να είχες προσέξει πως ο ένας απ' αυτούς έχει πίσω απ' τ' αυτί του μια φωλιά πουλιού. Αυτό θα ήταν το πιο αφύσικο στολίδι για ένα ζωντανό γίγαντα!

Όλοι γέλασαν. Ο Φρόντο ένιωσε τα κέφια του να φτιάχνουν: η θύμηση της πρώτης επιτυχημένης περιπέτειας του Μπίλμπο ήταν ενθαρρυντική. Κι ο ήλιος επίσης ήταν ζεστός κι ανακουφιστικός. Η ομίχλη των ματιών του φάνηκε να σηκώνεται λιγάκι. Ξεκουράστηκαν για λίγο στο ξέφωτο κι έφαγαν το μεσημεριανό τους ακριβώς κάτω απ' τη σκιά των μεγάλων ποδιών των γιγάντων.

Δεν έχει κάποιος να μας πει ένα τραγουδάκι, όσο που ο ήλιος είναι ψηλά; είπε ο Μέρι σαν τελείωσαν. Δεν είπαμε κανένα τραγούδι ή ιστορία μέρες τώρα.

Ούτε ένα, απ' την Κορυφή των Καιρών κι εδώ, είπε ο Φρόντο.

Οι άλλοι τον κοίταξαν.

Μη νοιάζεστε για μένα! πρόσθεσε. Νιώθω πολύ καλύτερα, δε νομίζω όμως πως θα μπορούσα να τραγουδήσω! Ίσως ο Σαμ να μπορούσε να θυμηθεί κάτι.

Έλα, Σαμ! είπε ο Μέρι. Έχεις περισσότερα μες στο κεφάλι σου απ' όσα αφήνεις και φαίνονται.

Αυτό δεν το ξέρω, είπε ο Σαμ. Μα σας κάνει αυτό; Δεν είναι, που λέμε,

σωστό ποίημα, αν με καταλαβαίνετε: Είναι πολύ ανόητο. Αλλ' αυτά τ' αγάλματα μου το θύμισαν.

Σηκώθηκε όρθιος, με τα χέρια στην πλάτη, λες κι ήταν στο σχολείο, κι άρχισε να τραγουδά σε παλιά μουσική:

Γίγας κάθονταν μονάχος στο θρονί του που 'ταν βράχος,
Κριτσανούσε, τραγουδούσε, παλιοκόκαλο μασούσε.
Χρόνους τώρα επεινούσε κι όλο ψευτομασουλούσε,
Γιατί κρέας δε βρισκόταν,
Δεν πουλιόταν, δεν πιανόταν.
Στη σπηλιά του μοναχός ροκανίζει ο φτωχός,
Γιατί κρέας δε βρισκόταν.

Να κι ο Τομ και αξαντίζει και τις μαύρες μπότες τρίζει.
— *Γίγαντα, τι είν' αυτό; τον ρωτάει όλος θυμό.*
Γιατί εμένανε μου εφάνη του παππού μου το καλάμι,
Π' απ' του τάφου του τα βάθη, έχω μάθει,
Πως πικράθη που εχάθη!
Χρόνια τώρα πεθαμένο τονε κλαίμε τον καημένο.
Μ' απ' τον τάφο του εχάθη, έχω μάθει.

— *Φίλε μου, του λέει ο Γίγας, ενώ διώχνει κάτι μύγες,*
Τσάμπα πάνε, άκου εμένα, κόκαλα που 'ναι θαμμένα.
Ο παππούς σου ο πεθαμένος χρεία δεν το 'χε, ο καημένος,
Σαν το βρήκα το καλάμι,
Το μαλάμι, το σαλάμι.
Τώρα το 'χει χαρισμένο, σ' ένα γίγαντα δοσμένο,
Να το φάει σαν σαλάμι, το καλάμι.

Και ο Τομ φαρμακωμένος κι απ' τη λύπη συγχυσμένος:
— *Ποιος την άδεια σου δίνει και τα κόκαλα σ' αφήνει,*
Του παππού μου το καλάμι να μασάς σαν να 'ν' σαλάμι;
Φέρ' το κόκαλο, σου λέω!
Τι σου φταίω εγώ που κλαίω!
Πεθαμένος μπορεί να 'ναι, μα δικός μου είν' και θα 'ναι.
Φέρ' το κόκαλο, σου λέω! Τι με τυραννάς και κλαίω!

— *Δε μου κάνει κόπο δα, λέει ο Γίγας, τώρα δα*
Και του λόγου σου ν' αρπάξω και στα γρήγορα να χάψω.
Φρέσκο κρέας να γευτώ και το κόκαλο πετώ.
Το στομάχι να γεμίσω! Φρέσκο κρέας να μυρίσω!
Να σουβλίσω! Να μασήσω!
Κόκαλ' έχω βαρεθεί να μασώ όπου βρεθεί.
Θέλω κρέας να μασήσω, το στομάχι να γεμίσω!

Μα εκεί που 'χε θαρρέψει πως φαΐ είχε βολέψει,
Άδεια του 'μειναν τα χέρια, απλωμένα σαν μαχαίρια.
Πίσω του ο Τομ πηδάει κι αγριεμένος του ορμάει.
Και το πόδι του σηκώνει και την μπότα του τη χώνει.
Την απλώνει, την τεντώνει!
Μια κλοτσιά στον πισινό θέλει ο Τομ όλος θυμό
Μάθημα καλά και σώνει να του δώνει.

Μα σκληρό σαν το πετρί είν' του γίγα το πετσί,
Στη σπηλιά που ζει μονάχος ωσάν βράχος.
Στα χαμένα τον χτυπάς και την μπότα σου χαλάς.
Κάθε γίγα ο πισινός σαν την πέτρα είναι σκληρός,
Τρομερός και φοβερός!
Ο γερο-Γίγαντας γελάει, σαν ο Τομ φωνή αμολάει,
Γιατί ήξερε καλώς: σαν την πέτρα είναι σκληρός!

Σπίτι του ο Τομ γυρίζει κι όλο λύπη μουρμουρίζει:
— Αχ, ποδάρι μου καημένο, έμεινες σακατεμένο!
Μα το Γίγα δεν τον νοιάζει ούτε έπιασε μαράζι.
Κι αφού κρέας δε βρισκόταν, με το κόκαλο πλανιόταν,
Βολευόταν, ξεγελιόταν!
Και στο βράχο καθιστός, ο σκληρός ο πισινός,
Την κλοτσιά ούτε θυμόταν!

— Λοιπόν, αυτό είναι προειδοποίηση για όλους μας! γέλασε ο Μέρι. Ευτυχώς που τον χτύπησες με το ξύλο κι όχι με το χέρι σου, Γοργοπόδαρε!

— Πού το 'μαθες αυτό, Σαμ; ρώτησε ο Πίπιν. Δεν τα 'χω ξανακούσει αυτά τα λόγια.

Ο Σαμ μουρμούρισε κάτι που δεν ακούστηκε.

— Απ' το κεφάλι του, βέβαια, είπε ο Φρόντο. Μαθαίνω ένα σωρό πράγματα για το Σαμ Γκάμγκη σ' αυτό το ταξίδι. Πρώτα έκανε το συνωμότη, τώρα το γελωτοποιό! Στο τέλος θα καταλήξει ή μάγος — ή πολεμιστής!

— Ελπίζω όχι, είπε ο Σαμ. Δε θα 'θελα να γίνω ούτε το ένα ούτε το άλλο!

Το απόγευμα κατηφόρισαν στα δάση. Ήταν πολύ πιθανό πως ακολουθούσαν το ίδιο μονοπάτι που ο Γκάνταλφ, ο Μπίλμπο και οι νάνοι είχαν πάρει χρόνια πριν. Μετά από μερικά μίλια βγήκαν στην κορφή μιας ψηλής πλαγιάς πάνω απ' το Δρόμο. Στο σημείο αυτό ο Δρόμος είχε αφήσει τον Ασημόπηγο πολύ πίσω στη στενή του κοιλάδα και τώρα ακολουθούσε τα ριζά των λόφων. Ανεβοκατέβαινε και στριφογύριζε ανατολικά, ανάμεσα σε δάση και πλαγιές όλο ρείκια, τραβώντας για το Πέρασμα και τα Βουνά. Όχι πολύ χαμηλά στην πλαγιά ο Γοργοπόδαρος τους έδειξε μια πέτρα μέσα

στα χόρτα. Πάνω της, χοντροκομμένα και πολυκαιρισμένα τώρα, μπορούσαν ακόμα να φανούν τα ρουνικά των νάνων και τα μυστικά τους σημάδια.

— Εκεί! είπε ο Μέρι. Αυτή πρέπει να 'ναι η πέτρα που σημείωνε το μέρος που ήταν κρυμμένος ο θησαυρός των γιγάντων. Πόσο να μένει άραγε απ' το μερίδιο του Μπίλμπο, Φρόντο;

Ο Φρόντο κοίταξε την πέτρα κι ευχήθηκε να μην είχε φέρει πίσω ο Μπίλμπο ένα θησαυρό τόσο θανάσιμο και τόσο δύσκολο να τον αποχωριστείς.

— Τίποτα απολύτως, είπε. Ο Μπίλμπο τον μοίρασε εδώ κι εκεί. Μου είπε πως δεν τον ένιωθε αληθινά δικό του, γιατί προερχόταν από ληστές.

Ο Δρόμος απλωνόταν ήσυχος κάτω απ' τους μακρόστενους ίσκιους του δειλινού. Πουθενά δε φαινόταν ίχνος από άλλους ταξιδιώτες. Μιας και τώρα δεν υπήρχε άλλος δρόμος που να ήταν δυνατό ν' ακολουθήσουν, κατέβηκαν την πλαγιά και στρίβοντας αριστερά, πήραν δρόμο όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Σε λίγο η πλαγιά του λόφου έκρυψε το φως του ήλιου που πήγαινε βιαστικά στη δύση. Ένας παγερός αέρας κατέβαινε απ' τα αντικρινά βουνά για να τους συναντήσει.

Είχαν αρχίσει να ψάχνουν για μέρος κοντά στο Δρόμο, να κατασκηνώσουν για τη νύχτα, όταν άκουσαν ένα θόρυβο, που ξανάφερε απότομα το φόβο στις καρδιές τους: το θόρυβο από πέταλα πίσω τους. Κοίταξαν πίσω, αλλά δεν μπορούσαν να δουν μακριά γιατί ο Δρόμος είχε πολλές στροφές κι ανεβοκατεβάσματα. Όσο πιο γρήγορα μπορούσαν, βγήκαν απ' τη δημοσιά και χώθηκαν στο πυκνό θαμνόδασο από ρείκια και βατομουριές πάνω στην πλαγιά, ώσπου έφτασαν σ' ένα μικρό σύδεντρο από πυκνοφυτρωμένες φουντουκιές. Κρυφοκοιτάζοντας ανάμεσα απ' τους θάμνους, μπορούσαν να δουν το Δρόμο, αμυδρό και σταχτόχρωμο στο φως που έφευγε, κάπου τριάντα πόδια κάτωθέ τους. Ο θόρυβος απ' τα πέταλα πλησίασε. Πήγαιναν γρήγορα, μ' ένα ανάλαφρο *κλίπι-κλιπ, κλίπι-κλιπ*. Και ξέψυχα, λες κι ο άνεμος το 'παιρνε μακριά τους, τους φάνηκε πως άκουγαν ένα αδύναμο κουδούνισμα σαν να χτυπούσαν μικρές καμπανούλες.

— Αυτό δεν ακούγεται σαν Μαύρου Καβαλάρη άλογο! είπε ο Φρόντο, που άκουγε με προσοχή.

Οι υπόλοιποι χόμπιτ συμφώνησαν μ' ελπίδα πως έτσι ήταν, μα όλοι έμειναν γεμάτοι υποψίες. Είχαν ζήσει με το φόβο του κυνηγητού τόσο πολύ καιρό που, κάθε θόρυβος πίσω τους, τους φαινόταν απειλητικός κι εχθρικός. Αλλά ο Γοργοπόδαρος έγερνε τώρα μπροστά, σκύβοντας στη γη, με το χέρι στ' αυτί και με μια έκφραση χαράς στο πρόσωπό του.

Το φως της μέρας έσβηνε και τα φύλλα των θάμνων έτριζαν σιγανά. Τώρα πιο καθαρά τα καμπανάκια κουδούνιζαν και γρήγορα πόδια έρχο-

νταν *κλίπι-κλιπ,* τριποδίζοντας. Ξαφνικά, φάνηκε ένα άσπρο άλογο τρεχάτο που αχνοφέγγιζε μέσα στους ίσκιους. Μες στο λυκόφως τα λουριά του αναβόσβηναν κι άστραφταν λες κι ήταν γεμάτα πετράδια, ζωντανά σαν αστέρια. Ο μανδύας του αναβάτη κυμάτιζε πίσω του και η κουκούλα του ήταν ριγμένη στην πλάτη· τα χρυσά του μαλλιά φεγγοβολούσαν κι ανέμιζαν στο τρέξιμό του. Στο Φρόντο φάνηκε λες κι ένα λευκό φως έβγαινε απ' το κορμί και τα ρούχα του καβαλάρη, σαν μέσα από διάφανο πέπλο.

Ο Γοργοπόδαρος πετάχτηκε απ' την κρυψώνα του και κατηφόρισε τρέχοντας κατά το Δρόμο, βγάζοντας μια φωνή και πηδώντας ανάμεσα στα ρείκια· αλλά πριν ακόμα να κουνηθεί ή να φωνάξει, ο καβαλάρης είχε τραβήξει τα γκέμια του αλόγου του κι είχε σταματήσει και κοίταζε ψηλά κατά το σύδεντρο που στεκόντουσαν. Μόλις είδε το Γοργοπόδαρο, ξεπέζεψε κι έτρεξε να τον συναντήσει φωνάζοντας: *Ai na vedui Dúnadan! Mae govannen!* Τα λόγια του και η καθάρια καμπανιστή φωνή του δεν άφηναν καμιά αμφιβολία στις καρδιές τους: ο καβαλάρης ήταν Ξωτικό. Κανείς άλλος απ' όσους κατοικούσαν στο μεγάλο κόσμο δεν είχε λαλιά τόσο ωραία στο άκουσμα. Μα φαινόταν να υπάρχει ένας τόνος βιασύνης ή φόβου στο κάλεσμά του κι είδαν πως τώρα μιλούσε γρήγορα και με βιάση στο Γοργοπόδαρο.

Σε λίγο ο Γοργοπόδαρος τους έκανε νόημα κι οι χόμπιτ άφησαν τους θάμνους και βιάστηκαν να κατεβούν στο Δρόμο.

— Από δω ο Γκλορφίντελ, που ζει στο σπίτι του Έλροντ, είπε ο Γοργοπόδαρος.

— Χαίρε και καλώς σε βρίσκω επιτέλους! είπε ο Ξωτικο-άρχοντας στο Φρόντο. Με έστειλαν από το Σκιστό Λαγκάδι να σε γυρέψω. Φοβηθήκαμε πως βρισκόσασταν σε κίνδυνο πάνω στο Δρόμο.

— Έφτασε ο Γκάνταλφ στο Σκιστό Λαγκάδι, λοιπόν; φώναξε ο Φρόντο χαρούμενα.

— Όχι. Δεν είχε έρθει όταν έφυγα εγώ πριν εννιά μέρες, απάντησε ο Γκλορφίντελ. Ο Έλροντ έμαθε νέα που τον τάραξαν. Μερικοί απ' τους δικούς μου, που ταξίδευαν στη χώρα σας πέρα απ' τον Μπαράντουϊν*, έμαθαν πως τα πράγματα δεν ήταν καλά κι έστειλαν μηνύματα όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Είπαν πως οι Εννέα βρίσκονταν έξω και πως εσύ ήσουν χαμένος, μεταφέροντας ένα μεγάλο φορτίο χωρίς καθοδήγηση, γιατί ο Γκάνταλφ δεν είχε επιστρέψει. Ελάχιστοι υπάρχουν, ακόμα και στο Σκιστό Λαγκάδι, που να μπορούν να ταξιδεύουν φανερά, ενάντια στους Εννέα· αλλά όσοι μπορούσαν, τους έστειλε ο Έλροντ κατά το βοριά, τη δύση και το νοτιά. Σκεφτήκαμε ότι μπορεί να λοξοδρομούσατε για ν' αποφύγετε την καταδίωξη και χαθήκατε στην Ερημιά.

* Ο ποταμός Μπράντιγουάιν.

» Ο δικός μου ο κλήρος ήταν να πάρω το Δρόμο. Όταν έφτασα στη Γέφυρα του Μίθεϊθελ άφησα ένα σημάδι εκεί, εδώ κι εφτά μέρες περίπου. Τρεις από τους υπηρέτες του Σόρον ήταν στη Γέφυρα, αλλά αποτραβήχτηκαν κι εγώ τους καταδίωξα δυτικά. Συνάντησα δυο άλλους ακόμα, αλλά στράφηκαν κι απομακρύνθηκαν κατά το νοτιά. Από τότε ψάχνω να βρω τα ίχνη σας. Τα ανακάλυψα δυο μέρες πριν και τ' ακολούθησα πάνω απ' τη Γέφυρα· και σήμερα βρήκα το μέρος απ' όπου κατεβήκατε από τους λόφους ξανά. Αλλά εμπρός! Δεν είναι ώρα για άλλα νέα. Μιας και βρίσκεστε εδώ πρέπει να διακινδυνέψουμε το Δρόμο και να προχωρήσουμε. Πίσω μάς ακολουθούν πέντε κι όταν βρουν τα ίχνη σας πάνω στο Δρόμο, θα τρέξουν πίσω μας σαν τον άνεμο. Και δεν είναι όλοι. Πού μπορεί να βρίσκονται οι άλλοι τέσσερις, δεν ξέρω. Φοβάμαι πως μπορεί να βρούμε το Πέρασμα πιασμένο και να μας έχουν στήσει ενέδρα.

Όση ώρα μιλούσε ο Γκλορφίντελ οι σκιές του βραδινού σκούραιναν. Ο Φρόντο ένιωσε μια μεγάλη κούραση να τον κυριεύει. Από τη στιγμή που ο ήλιος είχε αρχίσει να πέφτει, η ομίχλη στα μάτια του είχε πυκνώσει και τώρα ένιωθε πως μια σκοτεινιά απλωνόταν ανάμεσα σ' αυτόν και στα πρόσωπα των φίλων του. Τώρα τον ξανάπιασε ο πόνος κι ένιωθε παγωμένος. Ταλαντεύτηκε και πιάστηκε απ' το χέρι του Σαμ.

— Ο κύριός μου είναι άρρωστος και πληγωμένος, είπε ο Σαμ με θυμό. Δεν μπορεί να προχωρήσει τη νύχτα. Του χρειάζεται ξεκούραση.

Ο Γκλορφίντελ έπιασε το Φρόντο την ώρα που έπεφτε στη γη και, παίρνοντάς τον μαλακά στην αγκαλιά του, κοίταξε το πρόσωπό του με σοβαρή ανησυχία.

Στα γρήγορα ο Γοργοπόδαρος του είπε για την επίθεση στον καταυλισμό τους στην Κορυφή των Καιρών και για το θανατηφόρο μαχαίρι. Έβγαλε τη λαβή, που την είχε κρατήσει, και την έδωσε στο Ξωτικό. Ο Γκλορφίντελ ανατρίχιασε όπως την πήρε, μα την κοίταξε με πολλή προσοχή.

— Πάνω σ' αυτή τη λαβή είναι γραμμένα φοβερά πράγματα, είπε· αν και ίσως τα μάτια σας δεν μπορούν να τα δουν. Φύλαξέ την, Άραγκορν, μέχρι που να φτάσουμε στο σπίτι του Έλροντ! Αλλά πρόσεχε! Να την πιάνεις στα χέρια σου όσο γίνεται λιγότερο! Αλίμονο. Τις πληγές αυτού του όπλου δε φτάνει η ικανότητά μου να τις θεραπεύσω. Θα κάνω ό,τι μπορώ — αλλά τώρα είναι που πρέπει να βιαστούμε και να συνεχίσουμε χωρίς ανάπαυση.

Ψηλάφισε την πληγή στον ώμο του Φρόντο και το πρόσωπό του σοβάρεψε ακόμα περισσότερο, λες κι αυτό που είχε βρει τον είχε ταράξει. Ο Φρόντο όμως ένιωσε την παγωνιά να λιγοστεύει στο πλευρό και στο μπράτσο του· λίγη ζεστασιά κατέβηκε απ' τον ώμο του στο χέρι κι ο πόνος του έγινε υποφερτός. Το σύθαμπο του βραδινού φάνηκε να ξανοίγει γύρω

του, λες κι είχε φύγει ένα σύννεφο. Είδε τα πρόσωπα των φίλων του πιο ξεκάθαρα πάλι και πήρε νέα ελπίδα και δύναμη ξανά.

— Θα σε βάλω στ' άλογό μου, είπε ο Γκλορφίντελ. Θα κοντύνω τους αναβατήρες μέχρι τη σέλα κι εσύ πρέπει να καθίσεις όσο πιο καλά μπορείς. Αλλά δε χρειάζεται να φοβάσαι: το άλογό μου δεν αφήνει κανένα καβαλάρη να του πέσει, όταν το διατάξω να τον κρατήσει στην πλάτη του. Το περπάτημά του είναι ανάλαφρο και στρωτό· και, αν ο κίνδυνος πλησιάσει πολύ κοντά, θα σε πάρει μακριά με τόση ταχύτητα, που ούτε τα μαύρα άλογα του Εχθρού δεν μπορούν να τη φτάσουν.

— Όχι! είπε ο Φρόντο. Δε θα το καβαλήσω αν είναι να με πάει στο Σκιστό Λαγκάδι ή κάπου αλλού, αφήνοντας τους φίλους μου πίσω στον κίνδυνο.

Ο Γκλορφίντελ χαμογέλασε.

— Πολύ αμφιβάλλω, είπε, αν οι φίλοι σου θα βρίσκονταν σε κίνδυνο, αν εσύ δεν ήσουν μαζί τους. Η καταδίωξη θ' ακολουθήσει εσένα, κι εμάς θα μας αφήσει ήσυχους, νομίζω. Είσαι εσύ, Φρόντο, κι αυτό που έχεις, που μας βάζει όλους σε θανάσιμο κίνδυνο.

Σ' αυτό ο Φρόντο δεν είχε ν' απαντήσει τίποτα και πείστηκε ν' ανεβεί στο άσπρο άλογο του Γκλορφίντελ. Φόρτωσαν στο πόνυ ένα μεγάλο μέρος απ' αυτά που κουβαλούσαν οι άλλοι κι έτσι τώρα βάδιζαν ελαφρότεροι και γι' αρκετή ώρα προχωρούσαν με γοργό ρυθμό· οι χόμπιτ όμως άρχισαν να δυσκολεύονται ν' ακολουθούν τα γρήγορα κι ακούραστα πόδια του Ξωτικού. Τους οδηγούσε ασταμάτητα μέσα στο σκοτάδι της συννεφιασμένης νύχτας. Δεν είχε ούτε αστέρια ούτε φεγγάρι. Και μόνο σα φάνηκε το γκρίζο χάραμα τους άφησε να σταματήσουν. Ο Πίπιν, ο Μέρι κι ο Σαμ μισοκοιμόντουσαν πια στα πόδια τους και παραπατούσαν· ακόμα κι ο Γοργοπόδαρος φαινόταν, απ' το κύρτωμα των ώμων του, κουρασμένος. Ο Φτόντο καθόταν πάνω στ' άλογο σαν σε σκοτεινό όνειρο.

Έπεσαν χάμω στα ρείκια, λίγο παραπέρα απ' την άκρη του Δρόμου κι αποκοιμήθηκαν αμέσως. Τους φάνηκε πως δεν είχαν προλάβει ούτε τα μάτια τους να κλείσουν, όταν ο Γκλορφίντελ, που είχε καθίσει φρουρός όσο κοιμόνταν, τους ξύπνησε πάλι. Ο ήλιος τώρα είχε ανεβεί ψηλά και το πρωινό είχε προχωρήσει. Τα σύννεφα κι οι ομίχλες της νύχτας είχαν χαθεί.

— Πιέστε αυτό! τους είπε ο Γκλορφίντελ, δίνοντας σ' έναν ένα με τη σειρά λίγο ποτό απ' το δερμάτινο ασημοστολισμένο φλασκί του.

Το ποτό ήταν διάφανο σαν το νερό της πηγής και δεν είχε γεύση. Δεν το ένιωσαν ούτε δροσερό ούτε ζεστό στο στόμα τους· αλλά δύναμη και ζωντάνια φάνηκε να κυλάει σ' όλο τους το κορμί όπως το 'πιναν. Μετά απ'

αυτό, το μπαγιάτικο ψωμί και τα ξεραμένα φρούτα που έφαγαν (το μόνο που τους είχε μείνει τώρα) τους φάνηκαν να ικανοποιούν την πείνα τους καλύτερα από πολλά χορταστικά πρωινά στο Σάιρ.

Είχαν ξεκουραστεί λιγότερο από πέντε ώρες σαν πήραν το Δρόμο ξανά. Ο Γκλορφίντελ τους πίεζε να προχωρούν και τους άφησε δυο φορές μονάχα να σταματήσουν εκείνη τη μέρα. Μ' αυτό τον τρόπο έκαναν σχεδόν είκοσο μίλια πριν πέσει η νύχτα κι έφτασαν σ' ένα μέρος που ο Δρόμος έστριβε δεξιά και κατηφόριζε προς το κάτω μέρος της κοιλάδας, πηγαίνοντας τώρα ίσια για τον Μπρούινεν. Μέχρι τώρα οι χόμπιτ δεν είχαν ούτε δει ούτε ακούσει κανένα σημάδι καταδίωξης· αλλά ο Γκλορφίντελ συχνά σταματούσε κι αφουγκραζόταν για μια στιγμή, αν ξέμεναν πίσω, και το πρόσωπό του συννέφιαζε η ανησυχία. Μια δυο φορές κάτι είπε στον Γοργοπόδαρο στη γλώσσα των Ξωτικών. Αλλά όσο ανήσυχοι κι αν ήταν οι οδηγοί τους, ήταν ολοφάνερο πως οι χόμπιτ δεν μπορούσαν να πάνε παρακάτω εκείνη τη νύχτα. Πήγαιναν παραπατώντας, ζαλισμένοι απ' την κούραση κι ανίκανοι να σκεφτούν τίποτ' άλλο πέρα απ' τα πόδια τους. Ο πόνος του Φρόντο είχε διπλασιαστεί και, στη διάρκεια της μέρας, τα πράγματα γύρω του είχαν ξεθωριάσει σε σκιές, γκρίζα σαν φαντάσματα. Σχεδόν καλωσόρισε τον ερχομό της νύχτας, γιατί τότε ο κόσμος φαινόταν λιγότερο χλωμός κι αδειανός.

Οι χόμπιτ ήταν ακόμα κουρασμένοι, σαν ξεκίνησαν ξανά νωρίς το άλλο πρωί. Είχε πολλά μίλια ακόμα ανάμεσα σ' αυτούς και στο Πέρασμα και πήγαιναν κουτσαίνοντας όσο πιο γρήγορα μπορούσαν.

— Ο κίνδυνός μας θα είναι μεγαλύτερος ακριβώς πριν φτάσουμε στο ποτάμι, είπε ο Γκλορφίντελ· γιατί κάτι μέσα μου με προειδοποιεί πως πίσω μας η καταδίωξη πλησιάζει γρήγορα· και μπορεί να μας παραμονεύει κι άλλος κίνδυνος στο Πέρασμα.

Ο Δρόμος κατηφόριζε σταθερά κι είχε τώρα πολύ γρασίδι και στις δυο πλευρές. Οι χόμπιτ περπατούσαν πάνω του, όταν μπορούσαν, για ν' ανακουφίσουν τα κουρασμένα τους πόδια. Νωρίς τ' απόγευμα έφτασαν σ' ένα μέρος που ο Δρόμος ξαφνικά περνούσε κάτω απ' τη σκιά ψηλών πεύκων κι έπειτα έπεφτε σ' ένα βαθύ φαράγγι με απότομους υγρούς τοίχους από κόκκινη πέτρα. Η ηχώ τούς ακολουθούσε όπως προχωρούσαν βιαστικά· και τους φαινόταν πως άκουγαν το θόρυβο από πολλά πόδια στο κατόπι τους. Εντελώς απότομα, λες και πέρασαν μια φωτεινή πύλη, το φαράγγι τέλειωσε. Κι εκεί, στο κάτω μέρος μιας κατηφοριάς, είδαν μπροστά τους μια επίπεδη έκταση ίσα μ' ένα μίλι και, μετά απ' αυτήν, το Πέρασμα του Σκι-

στού Λαγκαδιού. Στην πέρα μεριά βρισκόταν μια απόκρημνη καφετιά όχθη, που την ανέβαινε ένα στριφογυριστό μονοπάτι· και πίσω της τα ψηλά βουνά υψώνονταν, ράχη πάνω στη ράχη και κορφή στην κορφή, ως τον ουρανό που θάμπωνε.

Ακουγόταν ακόμα η ηχώ από πόδια που τους ακολουθούσαν στο φαράγγι πίσω τους· ένα ορμητικό βουητό, λες κι είχε σηκωθεί αέρας και ξεχυνόταν ανάμεσα απ' τα κλαδιά των πεύκων. Για μια στιγμή ο Γκλορφίντελ γύρισε κι αφουγκράστηκε, κι έπειτα τινάχτηκε μπροστά βγάζοντας μια δυνατή φωνή.

— Τρέξτε! φώναξε. Τρέξτε! Ο εχθρός μάς έφτασε!

Το άσπρο άλογο πήδηξε μπροστά. Οι χόμπιτ πήραν την κατηφόρα τρέχοντας. Ο Γκλορφίντελ κι ο Γοργοπόδαρος ακολουθούσαν σαν οπισθοφυλακή. Βρίσκονταν στα μισά μόνο της επίπεδης έκτασης, όταν ξαφνικά ακούστηκε καλπασμός αλόγων. Απ' την πύλη των δέντρων, που μόλις είχαν αφήσει, πέρασε ένας Μαύρος Καβαλάρης. Έσφιξε τα χαλινάρια του αλόγου του, σταμάτησε και ταλαντευόταν πάνω στη σέλα. Άλλος ένας τον ακολούθησε κι έπειτα κι άλλος· και μετά πάλι άλλοι δυο.

— Τρέξε μπροστά! Τρέξε! φώναξε ο Γκλορφίντελ στο Φρόντο.

Ο Φρόντο δεν υπάκουσε αμέσως. Μια παράξενη απροθυμία τον είχε κυριέψει. Κόβοντας τη φόρα του αλόγου του, γύρισε και κοίταξε πίσω. Οι Καβαλάρηδες φαίνονταν να κάθονται πάνω στα μεγάλα άτια τους σαν απειλητικά αγάλματα πάνω στο λόφο, σκοτεινά κι ατόφια, ενώ όλα τα δάση κι η γη γύρω τους υποχώρησαν σαν σε ομίχλη. Ξαφνικά ο Φρόντο κατάλαβε μέσα του πως αυτοί τον διατάζουν σιωπηλά να περιμένει. Τότε αμέσως φόβος και μίσος ξύπνησαν μέσα του. Το χέρι του άφησε το χαλινάρι κι άρπαξε τη λαβή του σπαθιού του, που άστραψε κόκκινο σαν το τράβηξε.

— Φύγε! Φύγε! φώναξε ο Γκλορφίντελ κι έπειτα, δυνατά και καθαρά φώναξε στο άλογο στη γλώσσα των Ξωτικών: *noro lim, noro lim, Asfaloth!*'

Αμέσως το άσπρο άλογο όρμησε μπροστά, τρέχοντας σαν τον άνεμο στο τελευταίο κομμάτι του Δρόμου. Ταυτόχρονα τα μαύρα άλογα πήδηξαν μπροστά, κατηφορίζοντας το λόφο, στο κατόπι του. Οι Καβαλάρηδες έβγαλαν μια φοβερή κραυγή, σαν κι εκείνη που ο Φρόντο είχε ακούσει να πλημμυρίζει τα δάση με τρόμο τότε στην Ανατολική Μοίρα. Ακούστηκε απάντηση στην κραυγή, και μ' απελπισία ο Φρόντο κι οι φίλοι του είδαν να βγαίνουν τρέχοντας, απ' τα δέντρα και τους βράχους μακριά αριστερά, τέσσερις άλλοι Καβαλάρηδες. Δυο έτρεξαν προς το Φρόντο και δυο κάλπασαν τρελά προς το Πέρασμα για να του κόψουν το δρόμο. Στο Φρόντο φάνηκαν πως έτρεχαν σαν τον άνεμο και πως όλο και γίνονταν μεγαλύτεροι και πιο σκοτεινοί, καθώς η πορεία τους σύγκλινε με τη δική του.

Ο Φρόντο κοίταξε για μια στιγμή πίσω, πάνω απ' τον ώμο του. Δεν

μπορούσε πια να δει τους φίλους του. Οι Καβαλάρηδες που τον ακολουθούσαν έμεναν πίσω: ούτε και τα μεγάλα άτια τους δεν μπορούσαν να φτάσουν τη γρηγοράδα του άσπρου ξωτικο-αλόγου του Γκλορφίντελ. Κοίταξε πάλι μπροστά κι η ελπίδα του έσβησε. Δε φαινόταν να υπάρχει πιθανότητα να φτάσει το Πέρασμα πριν του κόψουν το δρόμο οι άλλοι που είχαν στήσει την ενέδρα. Μπορούσε να τους δει καθαρά τώρα: είχαν πετάξει τις κουκούλες και τους μανδύες τους κι ήταν ντυμένοι στα άσπρα και στα γκρι. Είχαν γυμνά σπαθιά στα χλωμά τους χέρια και περικεφαλαίες στα κεφάλια τους. Τα παγωμένα μάτια τους γυάλιζαν και τον φώναζαν με τις απαίσιες φωνές τους.

Το μυαλό του Φρόντο τώρα το πλημμύρισε φόβος. Δε σκεφτόταν πια το σπαθί του. Δεν έβγαινε φωνή απ' το στόμα του. Έκλεισε τα μάτια του και πιάστηκε γερά απ' τη χαίτη του αλόγου. Ο άνεμος σφύριζε στ' αυτιά του και τα κουδουνάκια στα χαλινάρια αντηχούσαν άγρια και διαπεραστικά. Μια πνοή θανατερής παγωνιάς τον διαπέρασε σαν κοντάρι, καθώς με μια τελευταία εκτίναξη, σαν αστραπή άσπρης φωτιάς, το ξωτικο-άλογο, τρέχοντας σαν να 'χε φτερά, πέρασε μπρος απ' το πρόσωπο του πιο κοντινού Καβαλάρη.

Ο Φρόντο άκουσε το πλατάγισμα του νερού και το ένιωσε ν' αφρίζει γύρω στα πόδια του. Ένιωσε το γρήγορο ανεβοκατέβασμα και το κλυδώνισμα καθώς το άλογο βγήκε απ' το ποτάμι κι ανέβηκε με δυσκολία στο κακοτράχαλο μονοπάτι. Σκαρφάλωνε την απόκρημνη όχθη. Είχε διαβεί το Πέρασμα.

Αλλά οι διώκτες πίσω του ήταν κοντά. Στην κορφή της όχθης το άλογο σταμάτησε και στράφηκε πίσω χρεμετίζοντας αγριεμένα. Ήταν Εννιά Καβαλάρηδες στην άκρη του νερού κάτω κι η καρδιά του Φρόντο δείλιασε μπροστά στις απειλές των υψωμένων τους προσώπων. Δεν ήξερε τίποτα που να μπορούσε να τους εμποδίσει να βγουν απέναντι τόσο εύκολα όσο κι αυτός κι ένιωθε πως ήταν χαμένος κόπος να προσπαθήσει να ξεφύγει, ακολουθώντας το μακρύ κι αβέβαιο μονοπάτι, απ' το Πέρασμα ως το Σκιστό Λαγκάδι, αν έβγαιναν απέναντι οι Καβαλάρηδες. Και, όπως και να 'χε το πράγμα, ένιωσε πως τον διατάζανε επειγόντως να σταματήσει. Το μίσος ξαναξύπνησε μέσα του, μα δεν είχε πια τη δύναμη ν' αρνηθεί.

Απότομα ο πρώτος απ' τους Καβαλάρηδες σπιρούνισε τ' άλογό του. Αυτό σταμάτησε στην άκρη του νερού και σηκώθηκε όρθιο. Με μεγάλη προσπάθεια ο Φρόντο κάθισε στητός κραδαίνοντας το σπαθί του.

— Γυρίστε πίσω! φώναξε. Γυρίστε πίσω στη γη της Μόρντορ και μη μ' ακολουθείτε πια!

Στ' αυτιά του η φωνή του ακουγόταν ψιλή και διαπεραστική.

Οι Καβαλάρηδες σταμάτησαν. Ο Φρόντο όμως δεν είχε τη δύναμη

του Μπομπαντίλ. Οι εχθροί του γέλασαν μαζί του μ' ένα άγριο και παγερό γέλιο.

— Έλα πίσω! Έλα πίσω! φώναξαν. Θα σε πάρουμε στη Μόρντορ!

— Γυρίστε πίσω! ψιθύρισε.

— Το Δαχτυλίδι! Το Δαχτυλίδι! φώναξαν με φωνές θανατερές· κι αμέσως ο αρχηγός τους ενθάρρυνε το άλογό του να πάει μπροστά μες στο νερό. Δυο άλλοι τον ακολούθησαν.

— Μα την Έλμπερεθ και την Ωραία Λούθιεν, είπε ο Φρόντο σε μια τελευταία προσπάθεια, υψώνοντας το σπαθί του, ούτε εμένα, ούτε το Δαχτυλίδι θα πάρετε!

Τότε ο αρχηγός, που ήταν τώρα στα μισά του Περάσματος, ορθώθηκε στους αναβατήρες του απειλητικός και σήκωσε ψηλά το χέρι του. Ο Φρόντο βουβάθηκε. Ένιωσε τη γλώσσα του να κολλάει στο στόμα του και την καρδιά του να χτυπά με δυσκολία. Το σπαθί του έσπασε κι έπεσε απ' το τρεμάμενο χέρι του. Το ξωτικο-άλογο σηκώθηκε στα πίσω του πόδια και ρουθούνισε. Το πρώτο απ' τα μαύρα άλογα είχε σχεδόν πατήσει στην όχθη.

Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε ένα βουητό, λες και κάτι ξεχυνόταν: ο δυνατός θόρυβος από νερά που παράσερναν πολλές πέτρες. Αμυδρά ο Φρόντο είδε το ποτάμι στα πόδια του να υψώνεται και κατεβαίνοντας να 'ρχεται ολόκληρη καβαλαρία από κύματα με λοφία. Άσπρες φλόγες φάνηκαν στο Φρόντο πως αναβόσβηναν στις κορφές τους και του μισοφάνηκε πως είδε ανάμεσα στα νερά άσπρους καβαλάρηδες, σ' άσπρα άλογα με αφρισμένες χαίτες. Οι τρεις Καβαλάρηδες, που βρίσκονταν ακόμα στη μέση του περάσματος, κατακλύστηκαν: εξαφανίστηκαν, θαμμένοι απότομα κάτω από το θυμωμένο αφρό. Εκείνοι που είχαν μείνει πίσω τραβήχτηκαν απελπισμένοι.

Με τις αισθήσεις του μισοχαμένες ο Φρόντο άκουσε φωνές και του φάνηκε πως είδε, πέρα απ' τους Καβαλάρηδες, που δίσταζαν στην όχθη, μια λαμπερή μορφή άσπρο φως γεμάτη. Πίσω της έτρεχαν μικρές σκοτεινές μορφές, ανεμίζοντας φλόγες, που άναβαν κόκκινες μες στη γκρίζα ομίχλη που σκέπαζε τον κόσμο.

Τα μαύρα άλογα φρένιασαν και, πηδώντας μπροστά μες στον τρόμο τους, πήραν τους αναβάτες τους μέσα στην ορμητική πλημμύρα. Οι διαπεραστικές κραυγές τους πνίγηκαν στο βουητό του ποταμού όπως τους παράσερνε μακριά. Τότε ο Φρόντο ένιωσε να πέφτει κάτω και το βουητό κι η σύγχυση του φάνηκαν να σηκώνονται και να τον καταπίνουν μαζί με τους εχθρούς του. Δεν άκουσε και δεν είδε τίποτα πια.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Κεφάλαιο Ι

ΠΟΛΛΑ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑΤΑ

Ο Φρόντο ξύπνησε και κατάλαβε πως ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι. Στην αρχή νόμισε πως είχε παρακοιμηθεί, ύστερα από κάποιο μεγάλο κι άσχημο όνειρο που ακόμα βρισκόταν μες στο μυαλό του. Ή μήπως ήταν άρρωστος; Το ταβάνι όμως του φαινόταν παράξενο· ήταν επίπεδο κι είχε σκουρόχρωμα δοκάρια πλούσια σκαλισμένα. Έμεινε έτσι ξαπλωμένος λίγο ακόμα και κοίταξε τα σχέδια που έκανε το φως του ήλιου στον τοίχο κι άκουγε το θόρυβο από κάποιο σιντριβάνι.

— Πού είμαι; Τι ώρα είναι; είπε δυνατά στο ταβάνι.

— Στο Σπίτι του Έλροντ κι είναι δέκα η ώρα το πρωί, είπε μια φωνή. Είναι πρωί είκοσι τέσσερις του Οκτώβρη, σαν θες να ξέρεις.

— Γκάνταλφ! φώναξε ο Φρόντο κι ανασηκώθηκε.

Και να τος ο γερο-μάγος καθισμένος σε μια καρέκλα πλάι στ' ανοιχτό παράθυρο.

— Ναι, είπε, εδώ είμαι. Κι είσαι πολύ τυχερός που βρίσκεσαι κι εσύ εδώ, ύστερα απ' όσες ανοησίες έκανες από τότε που έφυγες από το σπίτι σου.

Ο Φρόντο ξάπλωσε πάλι. Ένιωθε πολύ βολεμένος και ειρηνεμένος για να φέρει αντιρρήσεις και, έτσι κι αλλιώς, δε νόμιζε πως θα μπορούσε να τα βγάλει πέρα στη συζήτηση. Τώρα ήταν εντελώς ξυπνητός και η θύμηση του ταξιδιού του επανερχόταν: το ολέθριο «κόψιμο δρόμου» μέσ' απ' το Παλιό το Δάσος· το «ατύχημα» στο *Παιγνιδιάρικο Πόνυ*· και η τρέλα του να φορέσει το Δαχτυλίδι στη μικρή κοιλάδα, κάτω από την Κορυφή των Καιρών. Όση ώρα σκεφτόταν όλ' αυτά και προσπαθούσε μάταια να θυμηθεί τον ερχομό του στο Σκιστό Λαγκάδι, είχε πέσει σιωπή που την έσπαζαν μόνο τα σιγανά παφ-πουφ της πίπας του Γκάνταλφ, καθώς ξεφυσούσε άσπρα δαχτυλίδια καπνού έξω απ' το παράθυρο.

— Πού είναι ο Σαμ; ρώτησε τέλος ο Φρόντο. Οι άλλοι είναι καλά;

— Ναι, είναι όλοι τους σώοι και αβλαβείς, απάντησε ο Γκάνταλφ. Ο Σαμ

ήταν εδώ μέχρι που τον έστειλα να πάει να ξεκουραστεί λιγάκι κάπου μισή ώρα πριν.

— Τι έγινε στο Πέρασμα; είπε ο Φρόντο. Κάπως όλα μου φαίνονταν θαμπά· κι ακόμα μου φαίνονται.

— Φυσικό ήταν. Είχες αρχίσει να ξεθωριάζεις, απάντησε ο Γκάνταλφ. Η πληγή είχε αρχίσει να σε νικάει στο τέλος. Λίγες ώρες ακόμα και δε θα μπορούσαμε να σε βοηθήσουμε. Αλλά έχεις δύναμη μέσα σου κι ας μη σου φαίνεται, καλέ μου χόμπιτ! Όπως το 'δειξες στο Θολωτό Τάφο. Εκεί τη γλίτωσες παρά τρίχα: ήταν ίσως η πιο επικίνδυνη στιγμή απ' όλες. Μακάρι να μην είχες υποχωρήσει στην Κορυφή των Καιρών.

— Εσύ φαίνεται πως ξέρεις κιόλας πολλά, είπε ο Φρόντο. Μα εγώ δεν είπα τίποτα στους άλλους για το Θολωτό Τάφο. Στην αρχή μου ήταν πολύ εφιαλτικό κι αργότερα είχαμε άλλα πράγματα για να σκεφτούμε. Εσύ πώς το ξέρεις;

— Παραμιλούσες πολύ στον ύπνο σου, Φρόντο, είπε μαλακά ο Γκάνταλφ, και δεν ήταν δύσκολο σ' εμένα να διαβάσω το νου και τις αναμνήσεις σου. Αλλά μη στενοχωριέσαι! Και, αν και μίλησα γι' «ανοησίες» πριν από λίγο, δεν το έλεγα στ' αλήθεια. Δεν είναι και μικρό κατόρθωμα δα να έχεις κάνει όλο αυτό το δρόμο μέχρι εδώ, να περάσεις τόσους κινδύνους και να 'χεις ακόμα το Δαχτυλίδι.

— Ποτέ δε θα τα καταφέρναμε δίχως το Γοργοπόδαρο, είπε ο Φρόντο. Αλλά σε χρειαζόμασταν. Δεν ήξερα τι να κάνω χωρίς εσένα.

— Με καθυστέρησαν, είπε ο Γκάνταλφ, κι αυτό παραλίγο να μας βγει σε κακό. Δεν είμαι όμως και τελείως σίγουρος· μπορεί και να 'ταν καλύτερα έτσι.

— Γιατί δε μου λες τι έγινε;

— Όλα με τη σειρά τους. Σήμερα δεν πρέπει να μιλάς ή να στενοχωριέσαι για τίποτα, έτσι παράγγειλε ο Έλροντ.

— Μα κι αν δε μιλάω αυτό δε θα με σταματήσει απ' το να σκέφτομαι και ν' αναρωτιέμαι, που κι αυτά είναι το ίδιο κουραστικά, είπε ο Φρόντο. Είμαι εντελώς ξύπνιος τώρα και θυμάμαι ένα σωρό που χρειάζονται εξήγηση. Γιατί σε καθυστέρησαν; Αυτό τουλάχιστον πρέπει να μου το πεις.

— Πολύ γρήγορα θ' ακούσεις όλα όσα θέλεις να μάθεις, είπε ο Γκάνταλφ. Θα κάνουμε Συμβούλιο μόλις γίνεις αρκετά καλά. Τώρα θα σου πω μονάχα πως ήμουν αιχμάλωτος.

— Εσύ; φώναξε ο Φρόντο.

— Ναι. Εγώ, ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος, είπε ο μάγος επίσημα. Υπάρχουν πολλές δυνάμεις στον κόσμο, καλές ή κακές. Μερικές είναι μεγαλύτερες από μένα. Με μερικές άλλες δεν έχω ακόμα αναμετρηθεί. Ο άρχοντας Μόργκουλ κι οι Μαύροι του Καβαλάρηδες έχουν βγει έξω. Ο πόλεμος ετοιμάζεται!

— Δηλαδή ήξερες κιόλας για τους Καβαλάρηδες — πριν να τους συναντήσω;

— Ναι, ήξερα. Σου μίλησα μάλιστα κι εσένα μια φορά γι' αυτούς· γιατί οι Μαύροι Καβαλάρηδες είναι τα Δαχτυλιδοφαντάσματα, οι Εννιά Υπηρέτες του Άρχοντα των Δαχτυλιδιών. Αλλά δεν ήξερα πως είχαν σηκωθεί ξανά, αλλιώς θα είχα φύγει μαζί σου αμέσως. Έμαθα νέα γι' αυτούς μόνο αφού σε είχα αφήσει κι ύστερα πάλι τον Ιούνιο· αλλά αυτή η ιστορία πρέπει να περιμένει. Προς το παρόν γλιτώσαμε την καταστροφή χάρη στον Άραγκορν.

— Ναι, είπε ο Φρόντο, ο Γοργοπόδαρος ήταν που μας έσωσε. Κι όμως τον φοβόμουν στην αρχή. Ο Σαμ ποτέ δεν τον εμπιστεύτηκε τελείως, νομίζω, τουλάχιστον όχι μέχρι που συναντήσαμε τον Γκλορφίντελ.

Ο Γκάνταλφ χαμογέλασε.

— Τα 'μαθα όλα για τον Σαμ, είπε. Τώρα δεν έχει αμφιβολίες πια.

— Χαίρομαι, είπε ο Φρόντο. Γιατί ο Γοργοπόδαρους μου έχει γίνει πολύ συμπαθητικός. Δηλαδή, *συμπαθητικός* δεν είναι η σωστή έκφραση. Θέλω να πω πως τον αγαπώ· αν και είναι παράξενος και βλοσυρός μερικές φορές. Κι εδώ που τα λέμε, συχνά μου θυμίζει εσένα. Δεν ήξερα πως οι Μεγάλοι Άνθρωποι ήταν έτσι. Νόμιζα, να, πως ήταν μεγάλοι μονάχα, και μάλλον ανόητοι: καλόβολοι κι ανόητοι σαν το Βουτυράτο· ή ανόητοι και κακοί σαν τον Μπιλ Φτεριά. Αλλά δεν ξέρουμε και πολλά για τους Ανθρώπους στο Σάιρ, εκτός ίσως γι' αυτούς που μένουν στο Μπρι.

— Δεν ξέρεις πολλά ούτε και γι' αυτούς, αν νομίζεις πως ο γερο-Μπιρόχορτος είναι ανόητος, είπε ο Γκάνταλφ. Είναι αρκετά σοφός με το δικό του τρόπο. Σκέφτεται λιγότερο απ' ό,τι μιλάει και πιο αργά· θα μπορέσει όμως να δει και μέσα από έναν τούβλινο τοίχο αργά ή γρήγορα (όπως λένε στο Μπρι). Αλλά λίγοι έχουν μείνει στη Μέση-Γη σαν τον Άραγκορν το γιο του Άραθορν. Η γενιά των Βασιλιάδων που ήρθαν πέρα από τη Θάλασσα είναι σχεδόν στο τέλος της. Ίσως αυτός ο Πόλεμος του Δαχτυλιδιού να είναι η τελευταία τους περιπέτεια.

— Θες στ' αλήθεια να πεις πως ο Γοργοπόδαρος είναι ένας απ' τη φυλή των παλιών Βασιλιάδων; είπε ο Φρόντο απορώντας. Εγώ νόμιζα πως ήταν ένας Περιπλανώμενος Φύλακας μονάχα.

— Ένας Περιπλανώμενος Φύλακας μονάχα! φώναξε ο Γκάνταλφ. Μα, καλέ μου Φρόντο, αυτό ακριβώς είναι οι Περιπλανώμενοι Φύλακες: τα τελευταία απομεινάρια στο Βοριά ενός μεγάλου λαού, των Ανθρώπων της Δύσης. Αυτοί μ' έχουν βοηθήσει και παλιότερα· και θα χρειαστώ τη βοήθειά τους στις μέρες που μας έρχονται· γιατί φτάσαμε μεν στο Σκιστό Λαγκάδι, αλλά το Δαχτυλίδι δεν τακτοποιήθηκε ακόμα.

— Μάλλον όχι, είπε ο Φρόντο. Αλλά ως τώρα, μοναδική μου σκέψη ήταν να φτάσω εδώ· κι ελπίζω πως δε θα χρειαστεί να πάω παραπέρα. Είναι πο-

λύ ευχάριστο να ξεκουράζεσαι. Πέρασα ένα μήνα εξορία και περιπέτειες και βρίσκω πως μου φτάνουν και μου περισσεύουν.

Σώπασε κι έκλεισε τα μάτια του. Έπειτα από λίγο ξαναμίλησε.

— Κάνω το λογαριασμό, είπε, και δεν μπορώ να τα λογαριάσω μέχρι τις είκοσι τέσσερις του Οκτώβρη. Πρέπει να έχουμε είκοσι μία. Γιατί θα πρέπει να φτάσαμε στο Πέρασμα στις είκοσι.

— Έχεις μιλήσει κι έχεις λογαριάσει περισσότερο απ' όσο σου κάνει καλό, είπε ο Γκάνταλφ. Πώς αισθάνεσαι τώρα το πλευρό σου και τον ώμο σου;

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Φρόντο. Δεν τα αισθάνομαι καθόλου: που είναι βελτίωση, αλλά — έκανε μια προσπάθεια — μπορώ να κουνήσω το χέρι μου λίγο πάλι. Ναι, ξαναγυρίζει στη ζωή. Δεν είναι παγωμένο, πρόσθεσε, αγγίζοντας το αριστερό του χέρι με το δεξί.

— Ωραία! είπε ο Γκάνταλφ. Καλυτερεύει γρήγορα. Σε λίγο θα 'σαι καλά πάλι. Ο Έλροντ σε θεράπευσε: σε φρόντιζε μέρες ολόκληρες, από τότε που σ' έφεραν εδώ.

— Μέρες; είπε ο Φρόντο.

— Δηλαδή τέσσερις νύχτες και τρεις μέρες, για την ακρίβεια. Τα Ξωτικά σ' έφεραν απ' το Πέρασμα τη νύχτα της εικοστής, εκεί που έχασες το μέτρημα. Ανησυχούσαμε πολύ κι ο Σαμ ούτε που άφηνε το πλευρό σου, μέρα νύχτα, εκτός για να κάνει κανένα θέλημα. Ο Έλροντ είναι σπουδαίος γιατρός, αλλά τα όπλα του Εχθρού είναι θανατερά. Και, για να σου πω την αλήθεια, εγώ δεν είχα σχεδόν καμιά ελπίδα· γιατί υποψιαζόμουνα πως υπήρχε κάποιο κομματάκι απ' τη λάμα του μαχαιριού ακόμα μέσα στην πληγή. Αλλά δεν μπορούσαμε να το βρούμε ως χτες το βράδυ. Τότε ο Έλροντ έβγαλε το κομματάκι. Είχε χωθεί βαθιά και προχωρούσε όλο και βαθύτερα.

Ο Φρόντο ανατρίχιασε όπως θυμήθηκε το απαίσιο μαχαίρι με τη σπασμένη μύτη που είχε εξαφανιστεί στα χέρια του Γοργοπόδαρου.

— Μην τρομάζεις! είπε ο Γκάνταλφ. Πάει τώρα. Έλιωσε. Και φαίνεται πως οι χόμπιτ δεν είναι πρόθυμοι να ξεθωριάσουν έτσι εύκολα. Έχω γνωρίσει αντρειωμένους πολεμιστές απ' τους Μεγάλους Ανθρώπους που πολύ γρήγορα θα τους νικούσε το κομματάκι, που εσύ είχες δεκαεφτά μέρες μέσα σου.

— Τι θα μου έκαναν; ρώτησε ο Φρόντο. Τι προσπαθούσαν να πετύχουν οι Καβαλάρηδες;

— Προσπάθησαν να σου τρυπήσουν την καρδιά μ' ένα μαχαίρι-Μόργκουλ, που μένει μέσα στην πληγή. Αν το είχαν καταφέρει, θα είχες γίνει σαν κι αυτούς, μόνο πιο αδύναμος και κάτω απ' τις διαταγές τους. Θα γινόσουν φάντασμα κάτω απ' την κυριαρχία του Σκοτεινού Άρχοντα· και θα σε βασάνιζε γιατί προσπάθησες να κρατήσεις το Δαχτυλίδι του, αν είναι

δυνατό να υπάρχει μεγαλύτερο βασανιστήριο απ' το να σ' το πάρουν και να το βλέπεις στο χέρι του.

— Ευτυχώς και δεν είχα καταλάβει και καλά το φοβερό κίνδυνο! είπε ο Φρόντο. Φυσικά μου έτρεμε το φυλλοκάρδι, αλλά αν ήξερα περισσότερα, δε θα τολμούσα ούτε να κουνηθώ. Είναι θαύμα το πώς ξέφυγα!

— Ναι, η τύχη ή η μοίρα σέ βοήθησαν, είπε ο Γκάνταλφ, για να μην πω και το θάρρος. Γιατί δεν άγγιξαν την καρδιά σου και μόνο ο ώμος σου τρυπήθηκε· κι αυτό, γιατί αντιστάθηκες ως το τέλος. Αλλά τη γλίτωσες παρά τρίχα, που λέμε. Διάτρεχες μεγαλύτερο κίνδυνο κάθε που έβγαζες το Δαχτυλίδι, γιατί τότε μισοβρισκόσουνα κι εσύ ο ίδιος στον κόσμο των φαντασμάτων και μπορούσαν να σε είχαν πιάσει. Τους έβλεπες εσύ, μα μπορούσαν κι αυτοί να σε δουν.

— Το ξέρω, είπε ο Φρόντο. Κι η όψη τους ήταν τρομερή! Αλλά γιατί μπορούσαμε όλοι να δούμε τ' άλογά τους;

— Γιατί είναι αληθινά άλογα· ακριβώς όπως κι οι μαύροι μανδύες είναι πραγματικοί, που τους φορούν για να δίνουν σχήμα στην ανυπαρξία τους, κάθε φορά που έχουν δοσοληψίες με τους ζωντανούς.

— Τότε γιατί εκείνα τ' άλογα ανέχονται τέτοιους καβαλάρηδες; Όλα τ' άλλα ζώα τρομάζουν σαν πλησιάσουν κοντά, ακόμα και το ξωτικο-άλογο του Γκλορφίντελ. Τα σκυλιά ουρλιάζουν κι οι χήνες ξεφωνίζουν.

— Γιατί εκείνα τ' άλογα είναι γεννημένα και μεγαλωμένα στην υπηρεσία του Μαύρου Άρχοντα στη Μόρντορ. Δεν είναι όλοι οι υπηρέτες του και τα πράγματά του φαντάσματα! Υπάρχουν ορκ και γίγαντες και λύκοι και λυκάνθρωποι· κι ήταν, κι ακόμα είναι, πολλοί Άνθρωποι, πολεμιστές και βασιλιάδες, που περπατούν ζωντανοί κάτω από τον Ήλιο κι είναι όμως κάτω από την εξουσία του. Κι ο αριθμός τους μεγαλώνει καθημερινά.

— Και το Σκιστό Λαγκάδι και τα Ξωτικά; Είναι το Σκιστό Λαγκάδι ασφαλισμένο;

— Ναι, προς το παρόν, μέχρι που να κυριευτούν όλα τ' άλλα. Τα Ξωτικά μπορεί να φοβούνται το Σκοτεινό Άρχοντα και μπορεί να φεύγουν μπροστά του, αλλά ποτέ ξανά δε θα τον υπηρετήσουν. Κι εδώ στο Σκιστό Λαγκάδι ζουν ακόμα μερικοί απ' τους κυριότερους εχθρούς του: οι Ξωτικο-σοφοί, άρχοντες των Έλνταρ πέρα απ' τις πιο μακρινές θάλασσες. Αυτοί δε φοβούνται τα Φαντάσματα του Δαχτυλιδιού γιατί, αυτοί που έχουν ζήσει στο Ευλογημένο Βασίλειο, ζουν ταυτόχρονα και στους δυο κόσμους κι έχουν μεγάλη δύναμη ενάντια και στα Ορατά και στα Αόρατα.

— Εγώ νόμισα πως είδα μια λευκή μορφή που έλαμπε και δεν ξεθώριασε σαν τις άλλες. Ήταν ο Γκλορφίντελ, λοιπόν;

— Ναι, τον είδες για μια στιγμή όπως είναι στην άλλη μεριά: ένας απ' τους κραταιούς των Πρωτογέννητων. Είναι Ξωτικο-άρχοντας από πριγκιπική γενιά. Και πραγματικά υπάρχει δύναμη στο Σκιστό Λαγκάδι ν' α-

ντισταθεί στην ισχύ της Μόρντορ, για λίγο: αλλά κι άλλες δυνάμεις βρίσκονται ακόμα και σ' άλλους τόπους. Υπάρχει δύναμη επίσης, άλλου όμως είδους, στο Σάιρ. Αλλά όλοι αυτοί οι τόποι γρήγορα θα γίνουν πολιορκημένα νησιά, αν τα πράγματα συνεχίσουν έτσι όπως πάνε. Ο Μαύρος Άρχοντας ετοιμάζει όλη του τη δύναμη.

» Μ' όλα αυτά όμως, είπε και σηκώθηκε ξαφνικά απάνω πετάγοντας έξω το σαγόνι του, ενώ η γενειάδα του σκλήρυνε κι ίσιωσε σαν αγριεμένο σύρμα, πρέπει να μη χάσουμε το θάρρος μας. Γρήγορα θα γίνεις καλά, αν δε σε πεθάνω στην κουβέντα. Βρίσκεσαι στο Σκιστό Λαγκάδι και δε χρειάζεται να νοιάζεσαι για τίποτα προς το παρόν.

— Δεν έχω καθόλου θάρρος για να μην το χάσω, είπε ο Φρόντο, αλλά δε στενοχωριέμαι προς το παρόν. Πες μου τώρα νέα για τους φίλους μου και πες μου πώς τέλειωσε η περιπέτεια στο Πέρασμα, γιατί θα σε ρωτάω συνέχεια, και θα μου φτάσουν για την ώρα. Ύστερα θα ξαναπάρω έναν ύπνο, νομίζω· αλλά δε θα κλείσω μάτι αν δε μου τελειώσεις την ιστορία.

Ο Γκάνταλφ έφερε την καρέκλα του πλάι στο κρεβάτι κι έριξε μια ματιά στο Φρόντο. Το χρώμα είχε ξαναγυρίσει στα μάγουλά του, τα μάτια του ήταν καθαρά κι ήταν τελείως ξύπνιος και σωματικά και πνευματικά. Χαμογελούσε κι έδειχνε μια χαρά. Αλλά τα μάτια του μάγου έβλεπαν μια ανεπαίσθητη αλλαγή, μια υποψία μόνο διαφάνειας πάνω του και ιδιαίτερα στο αριστερό του χέρι που ήταν απλωμένο πάνω από τα σκεπάσματα.

«Αλλ' αυτό θα πρέπει να το περιμένει κανείς, είπε στον εαυτό του ο Γκάνταλφ. Δε βρίσκεται ούτε στα μισά ακόμα και πού θα καταλήξει στο τέλος ούτε κι ο Έλροντ δεν μπορεί να προβλέψει. Όχι σε κακό, νομίζω. Ίσως γίνει σαν κρύσταλλο γεμάτο φως καθάριο για να το βλέπουν όσα μάτια μπορούν».

— Φαίνεσαι μια χαρά, είπε δυνατά. Θα διακινδυνεύσω λίγα λόγια χωρίς να συμβουλευτώ τον Έλροντ. Αλλά πολύ λίγα, έτσι; Κι έπειτα πρέπει να κοιμηθείς ξανά. Να τι έγινε, απ' ό,τι μπόρεσα να καταλάβω. Οι Καβαλάρηδες όρμησαν ίσια καταπάνω σου, αμέσως μόλις έτρεξες. Δε χρειάζονταν την καθοδήγηση των αλόγων τους πια: ήσουν ορατός γι' αυτούς, γιατί βρισκόσουν κιόλας στο κατώφλι του κόσμου τους. Και, επιπλέον, τους τραβούσε και το Δαχτυλίδι. Οι φίλοι σου πήδηξαν στην άκρη του δρόμου, αλλιώς θα τους είχαν ποδοπατήσει. Αν δεν μπορούσε να σε σώσει το άσπρο άλογο, τίποτ' άλλο δε σ' έσωζε. Οι Καβαλάρηδες ήταν πολύ γρήγοροι για να τους προλάβουν και πάρα πολλοί για να τους αντιμετωπίσουν. Πεζοί ούτε ακόμα κι ο Γκλορφίντελ κι ο Άραγκορν μαζί δεν μπορούσαν να τα βάλουν και με τους Εννιά ταυτόχρονα.

» Μόλις τα Φαντάσματα του Δαχτυλιδιού πέρασαν, οι φίλοι σου έτρεξαν από πίσω. Κοντά στο Πέρασμα έχει ένα μικρό βαθούλωμα στο πλάι του δρόμου που το σκεπάζουν μερικά κολοβωμένα δέντρα. Εκεί άναψαν

στα γρήγορα φωτιά· γιατί ο Γκλορφίντελ ήξερε πως θα γινόταν πλημμύρα, αν οι Καβαλάρηδες προσπαθούσαν να περάσουν αντίπερα και τότε θα είχε ν' αντιμετωπίσει όσους τυχόν γλίτωναν απ' τη δική του μεριά του ποταμού. Αμέσως μόλις φάνηκε η πλημμύρα όρμησε, με τον Άραγκορν και τους άλλους πίσω του, με αναμμένα δαυλιά. Παγιδευμένοι ανάμεσα στη φωτιά και στο νερό, και βλέποντας έναν Ξωτικοάρχοντα τρομερό κι όλον θυμό, απελπίστηκαν και τ' άλογά τους αφηνίασαν. Τους τρεις τους παράσυρε η πρώτη κατεβασιά του νερού· και τους άλλους τώρα τους πέταξαν μες στο νερό τ' άλογά τους και πάνε.

— Δηλαδή αυτό είναι το τέλος των Μαύρων Καβαλάρηδων; ρώτησε ο Φρόντο.

— Όχι, είπε ο Γκάνταλφ. Τ' άλογά τους θα πρέπει να χάθηκαν και δίχως αυτά είναι σακατεμένοι. Αλλά τα φαντάσματα του δαχτυλιδιού δεν καταστρέφονται έτσι εύκολα. Προς το παρόν όμως δεν υπάρχει λόγος να φοβόμαστε. Οι φίλοι σου πέρασαν απέναντι σαν τέλειωσε η πλημμύρα και σε βρήκαν πεσμένο μπρούμυτα στην κορφή της όχθης μ' ένα σπασμένο σπαθί από κάτω. Ήσουν χλωμός και παγωμένος και φοβήθηκαν πως ήσουν πεθαμένος ή και χειρότερα. Οι άνθρωποι του Έλροντ τους βρήκαν να σε μεταφέρουν αργά στο Σκιστό Λαγκάδι.

— Ποιος έκανε την πλημμύρα; ρώτησε ο Φρόντο.

— Ο Έλροντ έδωσε την προσταγή, απάντησε ο Γκάνταλφ. Το ποτάμι αυτής της κοιλάδας βρίσκεται κάτω από την εξουσία του και φουσκώνει θυμωμένο σαν αυτός έχει ανάγκη να κλείσει το Πέρασμα. Μόλις ο Αρχηγός των φαντασμάτων του δαχτυλιδιού μπήκε στο νερό, η πλημμύρα ελευθερώθηκε. Και μπορώ να σου πω τώρα πως πρόσθεσα κι εγώ μερικές δικές μου τελειοποιήσεις: μπορεί και να μην το πρόσεξες, αλλά μερικά απ' τα κύματα είχαν πάρει τη μορφή μεγάλων άσπρων αλόγων μ' αστραφτερούς άσπρους καβαλάρηδες· κι είχε κι ένα σωρό βράχους που κυλούσαν βροντερά. Για μια στιγμή φοβήθηκα πως είχαμε ελευθερώσει τέτοιον άγριο θυμό, που η πλημμύρα θα ξέφευγε τον έλεγχο και θα παράσερνε τα πάντα. Έχουν μεγάλη ορμή τα νερά που κατεβαίνουν απ' τα χιόνια των Ομιχλιασμένων Βουνών.

— Ναι, όλα μου ξανάρχονται στη θύμηση τώρα, είπε ο Φρόντο: το τρομακτικό βουητό. Νόμιζα πως πνιγόμουνα μαζί με φίλους κι εχθρούς κι όλα. Μα τώρα είμαστε ασφαλισμένοι!

Ο Γκάνταλφ κοίταξε γρήγορα το Φρόντο, μ' αυτός είχε κλείσει τα μάτια του.

— Ναι, είσαι ασφαλισμένος προς το παρόν. Σε λίγο θα έχουμε τραπέζια και χαρές για να γιορτάσουμε τη νίκη στο Πέρασμα του Μπρούινεν και θα είσαστε όλοι εκεί σε τιμητικές θέσεις.

— Υπέροχα! είπε ο Φρόντο. Είναι θαυμάσιο που ο Έλροντ κι ο Γκλορ-

φίντελ και τέτοιοι μεγάλοι άρχοντες, για να μην πω και το Γοργοπόδαρο, μου δείχνουν τόση καλοσύνη.

— Εδώ που τα λέμε, υπάρχουν πολλοί λόγοι γι' αυτό, είπε ο Γκάνταλφ, χαμογελώντας. Ο ένας λόγος είμαι εγώ. Το Δαχτυλίδι είναι άλλος ένας: είσαι ο Δαχτυλιδο-κουβαλητής. Και είσαι ο κληρονόμος του Μπίλμπο, του Δαχτυλιδο-ευρετή.

— Τον καλό μου τον Μπίλμπο! είπε ο Φρόντο νυσταγμένα. Πού να βρίσκεται άραγε! Μακάρι να ήταν εδώ και να μπορούσε να μάθει όλα όσα έγιναν. Θα είχε πεθάνει στα γέλια. Η αγελάδα που πήδηξε στο Φεγγάρι! Κι ο κακομοίρης ο γερο-Γίγαντας!

Και λέγοντας αυτά αποκοιμήθηκε βαθιά.

Ο Φρόντο βρισκόταν τώρα ασφαλισμένος στο Τελευταίο Αληθινό Σπίτι ανατολικά απ' τη Θάλασσα. Ήταν, όπως είχε πει από παλιά ο Μπίλμπο, «ένα τέλειο σπίτι, είτε σ' άρεσε πιο πολύ το φαΐ κι ο ύπνος, ή τα παραμύθια και τα τραγούδια, ή το να κάθεσαι μονάχα και να συλλογιέσαι, ή λίγο απ' όλα». Η παρουσία σου και μόνο εκεί έφτανε για να γιατρευτείς απ' την κούραση, το φόβο και τη λύπη.

Κατά το βραδάκι ο Φρόντο ξύπνησε πάλι κι ένιωσε πως δεν είχε πια ανάγκη να ξεκουραστεί ή να κοιμηθεί, αλλά όρεξη για φαγητό και πιοτό και πιθανότατα για τραγούδια κι ιστορίες ύστερα. Σηκώθηκε απ' το κρεβάτι κι ανακάλυψε πως το χέρι του ήταν σχεδόν τόσο καλά πάλι όσο και πριν. Βρήκε απλωμένα έτοιμα ρούχα από πράσινο ύφασμα που του έρχονταν γάντι. Κοιτάζοντας στον καθρέφτη τρόμαξε σαν είδε ένα πολύ πιο αδυνατισμένο είδωλο του εαυτού του απ' ό,τι θυμόταν: έμοιαζε πολύ σαν το ανηψούδι του Μπίλμπο, που συνήθιζε να πηγαίνει πεζοπορία με το θείο του στο Σάιρ· τα μάτια όμως τον κοίταζαν σκεφτικά.

— Ναι, είδες κάνα δυο πράγματα από τότε που για τελευταία φορά κοίταξες μέσ' απ' τον καθρέφτη, είπε στο είδωλό του. Τώρα όμως δρόμο για μια χαρούμενη συνάντηση!

Τέντωσε τα χέρια του ψηλά κι άρχισε να σφυρίζει κάποιο σκοπό.

Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε ένα χτύπημα στην πόρτα κι ο Σαμ μπήκε μέσα. Έτρεξε στο Φρόντο και του 'πιασε το αριστερό χέρι αδέξια και ντροπαλά. Το χάιδεψε μαλακά κι έπειτα κοκκίνισε και γύρισε γρήγορα το κεφάλι του αλλού.

— Γεια σου, Σαμ! είπε ο Φρόντο.

— Είναι ζεστό! είπε ο Σαμ. Δηλαδή το χέρι σου, κύριε Φρόντο. Το 'νιωθα τόσο παγωμένο τις ατέλειωτες νύχτες. Αλλά ζήτω και πάλι ζήτω! φώναξε, γυρίζοντας πάλι, με μάτια που έλαμπαν και χορεύοντας στο πάτωμα. Είναι πολύ όμορφο να σε βλέπω στα πόδια σου και στον εαυτό σου πάλι, κύριε!

Ο Γκάνταλφ μου είπε να 'ρθω να δω αν ήσουν έτοιμος να κατεβείς κι εγώ νόμισα πως κορόιδευε.

– Είμαι έτοιμος, είπε ο Φρόντο. Πάμε να βρούμε τους υπόλοιπους της παρέας!

– Θα σε πάω εγώ, κύριε, είπε ο Σαμ. Αυτό το σπίτι είναι πολύ μεγάλο και πολύ παράξενο. Έχει πάντα όλο και κάτι παραπάνω για ν' ανακαλύψεις και ποτέ δεν ξέρεις τι θα βρεις σα στρίψεις μια γωνιά. Και Ξωτικά, κύριε! Ξωτικά εδώ και Ξωτικά εκεί! Μερικά είναι σαν βασιλιάδες, τρομεροί και μεγαλόπρεποι· κι άλλα είναι χαρούμενα σαν μικρά παιδιά. Και μουσική και τραγούδια – όχι πως είχα τον καιρό ή τη διάθεση για να κάθομαι και να τ' ακούω από τότε που ήρθαμε εδώ. Αλλά έχω αρχίσει να μαθαίνω κάπως τις συνήθειες του σπιτιού.

– Ξέρω τι έκανες, Σαμ, είπε ο Φρόντο, πιάνοντάς του το χέρι. Αλλ' απόψε θα διασκεδάσεις και θ' ακούσεις όσα τραβάει η καρδιά σου. Εμπρός, δείξε μου το δρόμο!

Ο Σαμ τον πέρασε από πολλούς διαδρόμους και σκάλες και βγήκαν σ' έναν υπερυψωμένο κήπο πάνω απ' την απόκρημνη όχθη του ποταμού. Βρήκε τους φίλους του να κάθονται σε μια βεράντα στην ανατολική πλευρά του σπιτιού. Οι σκιές είχαν απλωθεί στην κοιλάδα κάτω, αλλά είχε ακόμα φως στα βουνά πέρα ψηλά. Ο αέρας ήταν ζεστός. Το νερό έτρεχε κελαρυστό και το δειλινό ήταν γεμάτο από μια λεπτή μυρωδιά δέντρων και λουλουδιών, λες και το καλοκαίρι αργοπορούσε ακόμα στους κήπους του Έλροντ.

– Ζήτω! φώναξε ο Πίπιν και τινάχτηκε όρθιος. Να κι ο σπουδαίος μας ξάδελφος! Ανοίξτε δρόμο να περάσει ο Φρόντο, ο Άρχοντας του Δαχτυλιδιού!

– Σουτ! είπε ο Γκάνταλφ μέσα απ' τις σκιές στο βάθος της βεράντας. Κακοποιά όντα δεν έρχονται σε τούτη την κοιλάδα· αλλά, για καλό και για κακό, εμείς δεν πρέπει να ξεστομίζουμε τέτοια πράγματα. Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών δεν είναι ο Φρόντο, αλλά ο αφέντης του Μαύρου Πύργου της Μόρντορ, που η δύναμή του απλώνεται ξανά να σκεπάσει τον κόσμο! Εμείς εδώ βρισκόμαστε σ' ένα φρούριο. Έξω όμως τα πράγματα σκοτεινιάζουν.

– Ο Γκάνταλφ όλο και λέει ένα σωρό τέτοια χαρούμενα πράγματα, είπε ο Πίπιν. Νομίζει πως χρειάζομαι πειθαρχία. Μου φαίνεται αδύνατο, κάπως, να νιώσω μελαγχολικός ή άκεφος σ' αυτό εδώ το μέρος. Νιώθω πως θα μπορούσα να τραγουδήσω, αν ήξερα το κατάλληλο τραγούδι για την περίπτωση.

Κι εγώ το ίδιο νιώθω, γέλασε ο Φρόντο. Αν και τούτη την ώρα προτιμώ να φάω και να πιω!

– Αυτό γρήγορα διορθώνεται, είπε ο Πίπιν. Έδειξες τη γνωστή σου πο-

νηριά και σηκώθηκες πάνω στην ώρα του φαγητού.

– Και είναι κάτι παραπάνω από απλό φαγητό! Είναι συμπόσιο! είπε ο Μέρι. Μόλις ο Γκάνταλφ ανακοίνωσε πως ήσουν καλά, άρχισαν οι ετοιμασίες.

Δεν πρόλαβε να τελειώσει τα λόγια του και χτύπησαν πολλά καμπανάκια, καλώντας τους στη μεγάλη αίθουσα.

Η μεγάλη αίθουσα του σπιτιού του Έλροντ ήταν γεμάτη κόσμο: Ξωτικά κυρίως, αν και ήταν και μερικοί άλλοι ξένοι. Ο Έλροντ, όπως το συνήθιζε, καθόταν σε μια μεγάλη πολυθρόνα στην κορφή ενός μακρόστενου τραπεζιού που ήταν πάνω σ' ένα βάθρο· και δίπλα του απ' τη μια μεριά καθόταν ο Γκλορφίντελ κι απ' την άλλη ο Γκάνταλφ.

Ο Φρόντο τους κοίταζε απορημένος, γιατί δεν είχε ποτέ του δει τον Έλροντ, που γι' αυτόν τόσες ιστορίες μιλούσαν· κι έτσι όπως καθόντουσαν στα δεξιά κι αριστερά του, ο Γκλορφίντελ, κι αυτός ακόμα ο Γκάνταλφ, που νόμιζε πως τον ήξερε τόσο καλά, αποκαλύπτονταν σαν άρχοντες σεβαστοί και δυνατοί.

Ο Γκάνταλφ ήταν πιο κοντός στο ανάστημα απ' τους άλλους δυο· μα τα μακριά λευκά μαλλιά του, η πλούσια ασημένια γενειάδα του και οι φαρδιές του πλάτες τον έκαναν να φαίνεται σαν κάποιος σοφός βασιλιάς από αρχαίες ιστορίες. Στο γερασμένο του πρόσωπο, κάτω από μεγάλα χιονάτα φρύδια, τα μαύρα μάτια του ήταν σαν κάρβουνα που μπορούσαν να ξεπετάξουν ξαφνικά φλόγες.

Ο Γκλορφίντελ ήταν ψηλός και στητός· τα μαλλιά του ήταν χρυσάφι αστραφτερό και το πρόσωπό του πανέμορφο και νεανικό, ατρόμητο και γεμάτο χαρά· τα μάτια του ήταν λαμπερά και κοφτερά, κι η φωνή του σαν μουσική· σοφία καθόταν στο μέτωπό του και δύναμη στο χέρι του.

Το πρόσωπο του Έλροντ ήταν δίχως ηλικία, ούτε γέρικο ούτε νεανικό, αν και πάνω του ήταν γραμμένες αναμνήσεις πολλών πραγμάτων, και χαρούμενων και λυπητερών. Τα μαλλιά του ήταν σκουρόχρωμα στις σκιές του μισόφωτου και πάνω τους καθόταν ένα ασημένιο στεφάνι· τα μάτια του ήταν γκρίζα σαν το καθάριο δειλινό και μέσα τους είχαν ένα φως σαν το φως των άστρων. Έδειχνε σεβάσμιος σαν βασιλιάς στεφανωμένος με πολλούς χειμώνες και ταυτόχρονα εύρωστος σαν δοκιμασμένος πολεμιστής στην ακμή της δύναμής του. Ήταν ο Άρχοντας του Σκιστού Λαγκαδιού, παντοδύναμος ανάμεσα σε Ξωτικά κι Ανθρώπους.

Στη μέση του τραπεζιού, μπροστά σε κάτι υφαντά κρεμασμένα στον τοίχο, ήταν μια πολυθρόνα με ουρανό, κι εκεί καθόταν μια κυρά πεντάμορφη. Και τόσο έμοιαζε του Έλροντ που ο Φρόντο μάντεψε πως θα ήταν στενή του συγγενής. Ήταν νέα και ταυτόχρονα όχι. Οι πλεξούδες των

μαύρων της μαλλιών δεν ήταν χιονισμένες, τα λευκά της μπράτσα και το καθαρό της πρόσωπο ήταν αψεγάδιαστα και δίχως ρυτίδες. Το φως των αστεριών κρυβόταν στα λαμπερά της μάτια, που ήταν γκρίζα σαν ασυννέφιαστη νύχτα. Έμοιαζε βασίλισσα όμως και στη ματιά της είχε σύνεση και γνώση που μόνο τα χρόνια φέρνουν. Πάνω απ' το μέτωπό της το κεφάλι της ήταν σκεπασμένο μ' ένα σκουφάκι από ασημένια δαντέλα, κεντημένο με μικρά πετράδια που έλαμπαν άσπρα· αλλά το απαλό γκρίζο της φόρεμα δεν είχε κανένα στολίδι εκτός μια ζώνη από σκαλιστά ασημένια φύλλα.

Κι έτσι την είδε ο Φρόντο, αυτή που λίγοι θνητοί είχαν ως τώρα δει· την Άργουεν, τη θυγατέρα του Έλροντ, που στο πρόσωπό της, έλεγαν, πως η μορφή της Λούθιεν είχε ξαναρθεί στη γη πάλι· και την έλεγαν και Αντόμιελ, γιατί ήταν το Άστρο του Δειλινού του λαού της. Για πολύ καιρό ζούσε στη γη των συγγενών της μητέρας της, στο Λόριεν πέρα απ' τα βουνά και μόλις τώρα τελευταία ήταν που είχε έρθει στο Σκιστό Λαγκάδι στο σπίτι του πατέρα της. Αλλά τ' αδέλφια της, ο Ελάνταν κι ο Ελρόχιρ, έλειπαν σ' αποστολή: γιατί συχνά έφευγαν μακριά μαζί με τους Περιπλανώμενους Φύλακες του Βοριά, ποτέ μη λησμονώντας τα μαρτύρια της μητέρας τους στα άντρα των ορκ.

Τέτοια ομορφιά σε πλάσμα ζωντανό ο Φρόντο δεν είχε ποτέ του ξαναδεί ούτε την είχε ονειρευτεί· κι ήταν κατάπληκτος κι ένιωθε ντροπή που είχε θέση στο τραπέζι του Έλροντ ανάμεσα σ' όλον αυτό τον κόσμο που ήταν τόσο ψηλοί κι όμορφοι. Και, αν κι είχε κατάλληλη καρέκλα και τον είχαν ψηλώσει με πολλά μαξιλάρια, ένιωθε πολύ μικρός και κάπως παράταιρος· γρήγορα όμως αυτή η εντύπωση του πέρασε. Το τραπέζι ήταν χαρούμενο και το φαγητό ό,τι θα μπορούσε να επιθυμήσει η πείνα του. Πέρασε αρκετή ώρα για να ξανακοιτάξει γύρω του, ή να γυρίσει και στο διπλανό του ακόμα.

Πρώτα κοίταξε για τους φίλους του. Ο Σαμ είχε παρακαλέσει να τον αφήσουν να περιποιηθεί τον κύριό του, μα του είπαν πως γι' αυτή τη φορά ήταν κι αυτός ένας απ' τους τιμητικούς προσκεκλημένους. Ο Φρόντο τον είδε τώρα καθισμένο με τον Πίπιν και το Μέρι στην πάνω μεριά ενός απ' τα πλαϊνά τραπέζια κοντά στο βάθρο. Το Γοργοπόδαρο δεν τον έβλεπε πουθενά.

Πλάι στο Φρόντο, από τα δεξιά, καθόταν ένας νάνος που έδειχνε σπουδαίος κι ήταν πλούσια ντυμένος. Η γενειάδα του, μακριά και ψαλιδωτή, ήταν άσπρη, σχεδόν τόσο άσπρη όσο και το χιονάτο ύφασμα που ήταν φτιαγμένα τα ρούχα του. Φορούσε μια ασημένια ζώνη και γύρω απ' το λαιμό του κρεμόταν μια αλυσίδα από ασήμι και διαμάντια. Ο Φρόντο σταμάτησε να τρώει για να τον κοιτάξει.

– Καλωσόρισες και καλώς σε ανταμώνω! είπε ο νάνος, γυρίζοντας κατά το μέρος του. Έπειτα σηκώθηκε τελείως απ' τη θέση του και υποκλίθηκε.

— Γκλόιν, στην υπηρεσία σου, είπε και ξαναϋποκλίθηκε ακόμα πιο βαθιά.

— Φρόντο Μπάγκινς, στην υπηρεσία σου και στης οικογένειάς σου, είπε ο Φρόντο πολύ τυπικά, και σηκώθηκε σκορπίζοντας τα μαξιλάρια του απ' την έκπληξη. Μαντεύω σωστά πως είσαι ο Γκλόιν, ένας απ' τους δώδεκα συντρόφους του μεγάλου Θόριν του Δρύασπη;

— Πολύ σωστά, απάντησε ο νάνος, μαζεύοντας από χάμω τα μαξιλάρια και βοηθώντας ευγενικά το Φρόντο να ξανακαθίσει στη θέση του. Κι εγώ δε σε ρωτώ, γιατί μου έχουν κιόλας πει πως είσαι συγγενής κι ο υιοθετημένος κληρονόμος του φίλου μας του Μπίλμπο του ξακουστού. Επίτρεψέ μου να σε συγχαρώ για την ανάρρωσή σου.

— Σ' ευχαριστώ πολύ, είπε ο Φρόντο.

— Πέρασες κάτι πολύ παράξενες περιπέτειες, ακούω, είπε ο Γκλόιν. Και πολύ αναρωτιέμαι τι είν' αυτό που φέρνει *τέσσερις* χόμπιτ σ' ένα τόσο μακρινό ταξίδι. Δεν έχει ξαναγίνει κάτι σαν κι αυτό από τότε που ο Μπίλμπο ήρθε μαζί μας. Αλλά μήπως δεν πρέπει να πολυρωτώ, μιας κι ο Έλροντ κι ο Γκάνταλφ δε φαίνονται να έχουν τη διάθεση να μιλήσουν γι' αυτό;

— Νομίζω καλύτερα να μη μιλήσουμε, τουλάχιστον όχι ακόμα, είπε ο Φρόντο ευγενικά.

Είχε καταλάβει πως, ακόμα και στο σπιτικό του Έλροντ, η υπόθεση του Δαχτυλιδιού δεν ήταν για να συζητιέται επιπόλαια· κι οπωσδήποτε ήθελε να ξεχάσει τις στενοχώριες του για λίγο καιρό.

— Αλλά είμαι κι εγώ το ίδιο περίεργος, πρόσθεσε, να μάθω τι φέρνει εδώ ένα τόσο σπουδαίο νάνο από τόσο μακριά όσο το Βουνό της Μοναξιάς.

Ο Γκλόιν τον κοίταξε.

— Αν δεν το έχεις ακούσει, νομίζω πως καλύτερα να μη μιλήσουμε ακόμα ούτε και γι' αυτό. Ο άρχοντας Ελροντ θα μας καλέσει όλους πολύ γρήγορα, πιστεύω, και τότε θ' ακούσουμε όλοι πολλά πράγματα. Μα είναι και πολλά άλλα που θα ειπωθούνε ίσως.

Σ' όλο το υπόλοιπο του φαγητού κουβέντιαζαν μαζί, αλλά ο Φρόντο πιο πολύ άκουγε παρά μιλούσε· γιατί τα νέα του Σάιρ, εκτός από το Δαχτυλίδι, φαίνονταν μικρά, μακρινά κι ασήμαντα, ενώ ο Γκλόιν είχε πολλά να πει για τα γεγονότα στις βόρειες επαρχίες της Έρημης Χώρας. Ο Φρόντο έμαθε πως ο Γκριμπέορν ο Παλιός, ο γιος του Άρκου, ήταν τώρα άρχοντας πολλών γεροδεμένων ανθρώπων και στη χώρα τους, ανάμεσα στα Βουνά και στο Δάσος της Σκοτεινιάς, ούτε ορκ ούτε λύκος δεν τολμούσε να μπει.

— Και για να λέμε την αλήθεια, είπε ο Γκλόιν, αν δεν ήταν οι Μπέορνινγκ*, ο δρόμος απ' την Πόλη της Κοιλάδας στο Σκιστό Λαγκάδι θα είχε, εδώ και πολύ καιρό, γίνει αδιάβατος. Είναι γενναίοι άντρες και βαστάνε

* Ο λαός του Μπέορν ή Άρκου. *(Σημ. Μετ.)*

ανοιχτό το Ψηλό Πέρασμα στα Βουνά και το ποταμίσιο Πέρασμα του Κάροκ. Αλλά τα διόδιά τους είναι ακριβά, πρόσθεσε, κουνώντας το κεφάλι· και, σαν τον Άρκο παλιά, δεν πολυαγαπούν τους νάνους. Μπορείς όμως να τους έχεις εμπιστοσύνη κι αυτό είναι πολύ στις μέρες μας. Πουθενά δεν υπάρχουν άλλοι άνθρωποι που να είναι τόσο φίλοι μ' εμάς όπως οι Άνθρωποι της Πόλης της Κοιλάδας. Οι Μπάρντινγκ είναι καλή πάστα. Τους κυβερνά ο εγγονός του Μπαρντ του Τοξότη, ο Μπραντ, γιος του Μπεν, γιος του Μπαρντ. Είναι δυνατός βασιλιάς και το βασίλειό του τώρα φτάνει πολύ μακριά στο νοτιά και στα δυτικά του Έσγκαροθ.'

– Και ο δικός σας λαός; ρώτησε ο Φρόντο.

Πολλά μπορώ να πω, καλά και κακά, είπε ο Γκλόιν· κυρίως όμως καλά: ως τώρα είμαστε τυχεροί, αν και δε γλιτώνουμε τη σκιά των καιρών αυτών. Αν στ' αλήθεια θέλεις να μάθεις για μας, θα σου πω τα νέα μας ευχαρίστως. Αλλά σταμάτησέ με σα βαρεθείς! Οι γλώσσες των νάνων τρέχουν σα μιλάνε για τα έργα τους, λένε.

Και μ' αυτά τα λόγια, ο Γκλόιν άρχισε να εξιστορεί με λεπτομέρειες τα έργα του Βασιλείου των Νάνων. Ήταν καταγοητευμένος που είχε βρει έναν τόσο ευγενικό ακροατή· γιατί ο Φρόντο δεν έδειχνε κανένα σημάδι πως κουράστηκε και δεν προσπάθησε ν' αλλάξει το θέμα, αν κι εδώ που τα λέμε, γρήγορα μπερδεύτηκε ανάμεσα στα παράξενα ονόματα προσώπων και τόπων που ποτέ του δεν τα 'χε ξανακούσει. Χάρηκε όμως σαν άκουσε πως ο Ντεν ήταν ακόμα Βασιλιάς κάτω απ' το Βουνό και πως τώρα ήταν γέροντας (είχε περάσει τα διακόσια πενήντα), σεβάσμιος κι αμύθητα πλούσιος. Από τους δέκα συντρόφους που είχαν επιζήσει μετά τη Μάχη των Πέντε Στρατιών, εφτά βρίσκονταν ακόμα μαζί του: ο Ντουάλιν, ο Γκλόιν, ο Ντόρι, ο Νόρι, ο Μπίφουρ, ο Μπόφουρ κι ο Μπόμπουρ. Ο Μπόμπουρ τώρα ήταν τόσο χοντρός που δεν μπορούσε να κουνηθεί απ' το κρεβάτι του για να πάει στην καρέκλα του στο τραπέζι και χρειάζονταν έξι νέοι νάνοι για να τον σηκώσουν.

– Και τι απόγιναν ο Μπάλιν, ο Όρι και ο Όιν; ρώτησε ο Φρόντο.

Μια σκιά πέρασε απ' το πρόσωπο του Γκλόιν.

Δεν ξέρουμε, απάντησε. Και είναι κυρίως για τον Μπάλιν που έχω έρθει να γυρέψω τη συμβουλή αυτών που κατοικούν στο Σκιστό Λαγκάδι. Αλλά απόψε ας μιλήσουμε για πιο εύθυμα πράγματα!

Ο Γκλόιν άρχισε τότε να μιλά για τα έργα του λαού του και για τους μεγάλους του μόχθους στην Πόλη της Κοιλάδας και κάτω απ' το βουνό.

– Τα πήγαμε καλά, είπε. Αλλά στην κατεργασία των μετάλλων δεν μπορούμε να συναγωνιστούμε τους προγόνους μας και πολλά απ' τα μυστικά τους έχουν χαθεί. Φτιάχνουμε καλές πανοπλίες και κοφτερά σπαθιά, αλλά δεν μπορούμε τώρα να ξαναφτιάξουμε αλυσιδωτούς θώρακες ή λάμες σαν κι αυτές που φτιάχνονταν πριν τον ερχομό τού δράκου. Μόνο στη μεταλ-

λωρυχία και στην αρχιτεκτονική έχουμε ξεπεράσει τους παλιούς. Πρέπει να δεις τα πλωτά κανάλια της Πόλης της Κοιλάδας, Φρόντο, και τα βουνά και τις λίμνες! Πρέπει να δεις τους πολύχρωμους λιθοστρωμένους δρόμους! Και τις αίθουσες και τους δρόμους κάτω από τη γη με καμάρες σκαλισμένες να μοιάζουν με δέντρα· και τις πεζούλες και τους πύργους στις πλαγιές των βουνών! Τότε θα 'βλεπες πως δε μείναμε αργοί.

— Θα έρθω και θα τα δω, αν ποτέ μπορέσω, είπε ο Φρόντο. Πόσο έκπληκτος θα 'μενε ο Μπίλμπο αν έβλεπε όλες αυτές τις αλλαγές εκεί που ήταν άλλοτε η Ερημιά του Νοσφιστή!

Ο Γκλόιν κοίταξε το Φρόντο και χαμογέλασε.

— Τον αγαπούσες πολύ τον Μπίλμπο, δεν είναι έτσι; ρώτησε.

— Ναι, απάντησε ο Φρόντο. Θα προτιμούσα να έβλεπα αυτόν αντί για όλους τους πύργους και τα παλάτια του κόσμου.

Κάποτε το συμπόσιο τελείωσε. Ο Έλροντ και η Άργουεν σηκώθηκαν και προχώρησαν στο βάθος και η συντροφιά τους ακολούθησε σύμφωνα με την ανάλογη τάξη. Οι πόρτες άνοιξαν και αφού πέρασαν ένα φαρδύ διάδρομο κι άλλες πόρτες, έφτασαν σε μια άλλη αίθουσα. Εκεί δεν είχε τραπέζια, αλλά μια ζωηρή φωτιά έκαιγε σ' ένα μεγάλο τζάκι ανάμεσα στις σκαλισμένες κολόνες που υπήρχαν δεξιά κι αριστερά.

Ο Φρόντο βρέθηκε να περπατά μαζί με τον Γκάνταλφ.

— Αυτή είναι η Αίθουσα της Φωτιάς, είπε ο μάγος. Εδώ θ' ακούσεις πολλά τραγούδια κι ιστορίες — αν τα καταφέρεις να μη σε πάρει ο ύπνος. Αλλά, εκτός από εξαιρετικές μέρες, είναι συνήθως άδεια και ήσυχη και έρχονται εδώ όσοι θέλουν να ηρεμήσουν και να αυτοσυγκεντρωθούν. Εδώ έχει πάντα αναμμένη φωτιά, όλο το χρόνο, αλλά δεν έχει σχεδόν από πουθενά αλλού φως.

Μόλις ο Έλροντ μπήκε και πήγε προς το κάθισμα το ετοιμασμένο γι' αυτόν, ξωτικά τροβαδούροι άρχισαν γλυκιά μουσική. Αργά αργά η αίθουσα γέμισε κι ο Φρόντο κοίταζε με απόλαυση τα διάφορα πρόσωπα που ήταν συγκεντρωμένα εκεί· το χρυσαφένιο φως της φωτιάς έπαιζε και χρυσαύγιζε στα μαλλιά τους. Ξαφνικά πρόσεξε, όχι μακριά απ' τη φωτιά, μια μικρή σκοτεινή μορφή καθισμένη σ' ένα σκαμνί με την πλάτη ακουμπισμένη σε μια κολόνα. Δίπλα στο πάτωμα είχε ένα ποτήρι και λίγο ψωμί. Ο Φρόντο αναρωτήθηκε μήπως ήταν άρρωστος (αν αρρώσταινε ποτέ κανείς στο Σκιστό Λαγκάδι), και δεν είχε μπορέσει να έρθει στο τραπέζι. Το κεφάλι του ήταν γερμένο στο στήθος, λες και κοιμόταν και ο μανδύας του ήταν τραβηγμένος και του σκέπαζε το πρόσωπο.

Ο Έλροντ προχώρησε και στάθηκε πλάι στη σιωπηλή μορφή.

— Ξύπνα, μικρούλη κύριε! είπε μ' ένα χαμόγελο.

Έπειτα γυρίζοντας στο Φρόντο, του έκανε νόημα να πλησιάσει.

— Τώρα, επιτέλους, έφτασε η ώρα που τόσο πολύ ποθούσες, Φρόντο, είπε. Να ένας φίλος σου που τον επιθυμούσες εδώ και πολύ καιρό.

Η σκοτεινή μορφή σήκωσε το κεφάλι και ξεσκέπασε το πρόσωπό της.

— Μπίλμπο! φώναξε ο Φρόντο αναγνωρίζοντάς τον ξαφνικά και όρμησε μπροστά.

— Γεια σου, Φρόντο νεαρέ μου! είπε ο Μπίλμπο. Λοιπόν, έφτασες, εδώ επιτέλους. Το 'λπιζα πως θα τα κατάφερνες. Μπράβο, μπράβο! Κι όλες αυτές οι χαρές και τα πανηγύρια γίνονται προς τιμή σου, ακούω. Φαντάζομαι να διασκέδασες;

— Γιατί δεν ήσουν εκεί; φώναξε ο Φρόντο. Και γιατί δε μ' άφησαν να σε δω πιο πριν;

— Γιατί κοιμόσουνα. Εγώ σε είδα *εσένα* και με το παραπάνω. Καθόμουν στο προσκέφαλό σου μαζί με το Σαμ κάθε μέρα. Αλλά όσο για το τραπέζι, δε μου αρέσουν και πολύ κάτι τέτοια τώρα. Κι είχα και κάτι άλλο να κάνω.

— Δηλαδή, τι έκανες;

— Να, καθόμουν και σκεφτόμουν. Σκέφτομαι πολύ τούτο τον καιρό κι εδώ μέσα είναι το καλύτερο μέρος για να το κάνεις, γενικά. Να ξυπνήσω, αλήθεια! είπε, γυρίζοντας κατά τον Έλροντ, το μάτι του ζωηρό και λαμπερό δίχως ο Φρόντο να μπορεί να διακρίνει το παραμικρό σημάδι νύστας. Να ξυπνήσω! Δεν κοιμόμουνα, Άρχοντα Έλροντ. Και σα θέλεις να ξέρεις, ήρθατε εδώ μέσα όλοι σας απ' το τραπέζι πολύ νωρίς και με διακόψατε – στη μέση που έφτιαχνα ένα τραγούδι. Είχα κολλήσει σε καμιά δυο γραμμές και τις σκεφτόμουν· τώρα όμως δε νομίζω πως θα τις φέρω ποτέ σε λογαριασμό. Θ' αρχίσουν τα τραγούδια κι όλες οι ιδέες θα μου φύγουν ολότελα μέσ' απ' το κεφάλι μου. Θα πρέπει να βρω το φίλο μου τον Ντούνανταν να με βοηθήσει. Πού είναι;

Ο Έλροντ γέλασε.

— Θα τον βρούμε, είπε. Έπειτα εσείς οι δυο θα πάτε σε μια γωνιά και θα τελειώσετε τη δουλειά σας κι εμείς θα την ακούσουμε και θα την κρίνουμε πριν τελειώσουμε τη διασκέδαση.

Έστειλαν λοιπόν να βρούνε το φίλο του Μπίλμπο, αν και κανείς δεν ήξερε πού ήταν, ή γιατί απουσίασε απ' το τραπέζι.

Στο μεταξύ ο Φρόντο κι ο Μπίλμπο κάθισαν πλάι πλάι κι ο Σαμ ήρθε γρήγορα και κάθισε κοντά τους. Πιάσαν την κουβέντα χαμηλόφωνα, αδιαφορώντας για τα γέλια και τη μουσική ολόγυρά τους στην αίθουσα. Ο Μπίλμπο δεν είχε πολλά να πει για τον εαυτό του. Σαν άφησε το Χόμπιτον πλανήθηκε χωρίς σκοπό, ακολουθώντας το Δρόμο, ή δεξιά κι αριστερά τις εξοχές· αλλά ασυναίσθητα τραβούσε συνέχεια για το Σκιστό Λαγκάδι.

— Έφτασα εδώ δίχως πολλές περιπέτειες, είπε, κι αφού ξεκουράστηκα, πήγα με τους νάνους στην Πόλη της Κοιλάδας· το τελευταίο μου ταξίδι.

Δε θα ταξιδέψω ξανά. Ο γερο-Μπάλιν είχε φύγει μακριά. Ύστερα γύρισα εδώ, κι εδώ κάθομαι. Όλο και κάτι κάνω. Έχω προχωρήσει πιο κάτω το βιβλίο μου. Και, φυσικά, φτιάχνω και κανένα τραγούδι. Τα τραγουδούν πότε πότε: μόνο και μόνο για να μ' ευχαριστήσουν, νομίζω· γιατί, βέβαια, δεν είναι στ' αλήθεια άξια για το Σκιστό Λαγκάδι. Και κάθομαι κι ακούω και συλλογιέμαι. Ο καιρός δε φαίνεται να περνά εδώ: απλώς υπάρχει. Είναι σπουδαίο τούτο δω το μέρος, γενικά.

» Μαθαίνω όλων των λογιών τα νέα, από πέρα απ' τα Βουνά, μακριά απ' το Νοτιά, μα σχεδόν τίποτα απ' το Σάιρ. Έμαθα, βέβαια, για το Δαχτυλίδι. Ο Γκάνταλφ ερχόταν συχνά εδώ. Όχι πως μου λέει και πολλά, έχει γίνει ακόμα πιο λιγομίλητος τα τελευταία τούτα χρόνια. Ο Ντούνανταν μου έχει πει περισσότερα. Για φαντάσου, να κάνει τέτοια φασαρία εκείνο το δαχτυλίδι μου! Κρίμα που ο Γκάνταλφ δεν ανακάλυψε τι ήταν πιο γρήγορα, θα μπορούσα να το είχα φέρει εδώ εγώ ο ίδιος προ πολλού δίχως τόση φασαρία. Σκέφτηκα αρκετές φορές να πάω πίσω στο Χόμπιτον να το φέρω· αλλά γερνάω και δε θέλανε να μ' αφήσουν: ο Γκάνταλφ κι ο Έλροντ, δηλαδή. Έδειχναν να νομίζουν πως ο Εχθρός κινούσε γη και ουρανό για να με βρει και πως θα μ' έκανε κιμά, αν μ' έπιανε να παραπατάω δώθε κείθε στην Ερημιά.

» Κι ο Γκάνταλφ έλεγε: "Το Δαχτυλίδι πήγε σ' άλλον, Μπίλμπο. Δε θα πρόσφερε τίποτα καλό ούτε σ' εσένα ούτε σε άλλους αν προσπαθούσες πάλι ν' ανακατευτείς μαζί του". Ήταν πολύ παράξενα λόγια, ίδια ο Γκάνταλφ. Αλλά μου είπε πως σε πρόσεχε κι έτσι δεν επέμενα. Είμαι τρομερά χαρούμενος που σε βλέπω γερό κι ασφαλισμένο.

Σταμάτησε και κοίταξε το Φρόντο μ' αμφιβολία.

— Το έχεις εδώ; ρώτησε ψιθυριστά. Δεν μπορώ να μη νιώθω περιέργεια, ξέρεις, έπειτα απ' όλα όσα έχω ακούσει. Πολύ θα 'θελα να του 'ριχνα μια μικρή ματιά ξανά.

— Ναι, το έχω, απάντησε ο Φρόντο, νιώθοντας μια παράξενη απροθυμία. Είναι το ίδιο, όπως ήταν πάντα.

— Εγώ όμως θα 'θελα να το δω μια στιγμούλα, είπε ο Μπίλμπο.

Τότε που ντυνόταν ο Φρόντο είχε ανακαλύψει πως την ώρα που κοιμόταν του είχαν κρεμάσει το Δαχτυλίδι στο λαιμό με μια καινούρια αλυσίδα, ελαφριά αλλά γερή. Αργά το τράβηξε έξω. Ο Μπίλμπο άπλωσε το χέρι του. Μα ο Φρόντο γρήγορα τράβηξε πίσω το Δαχτυλίδι. Με μεγάλη απελπισία κι έκπληξη διαπίστωσε πως δεν έβλεπε πια τον Μπίλμπο· μια σκιά φαινόταν να έχει πέσει ανάμεσά τους και μέσ' απ' αυτή βρέθηκε να κοιτάζει ένα μικρό ζαρωμένο πλάσμα με πεινασμένη όψη και κοκαλιάρικα ψαχουλευτά χέρια. Ένιωσε την επιθυμία να το χτυπήσει.

Η μουσική και τα τραγούδια γύρω τους φάνηκαν να κομπιάζουν και μια σιωπή απλώθηκε. Ο Μπίλμπο κοίταξε γρήγορα το πρόσωπο του Φρό-

ντο και πέρασε το χέρι του πάνω από τα μάτια του.

Καταλαβαίνω τώρα, είπε. Κρύψε το! Λυπάμαι: λυπάμαι που σου 'πεσε αυτό το φορτίο: λυπάμαι για όλα. Δεν τελειώνουν ποτέ οι περιπέτειες; Μάλλον όχι. Πάντα κάποιος άλλος πρέπει να συνεχίσει την ιστορία. Αλλά δε γίνεται αλλιώς. Αξίζει άραγε που προσπαθώ να τελειώσω το βιβλίο μου; Αλλά ας μη νοιαζόμαστε γι' αυτό τώρα – ας ακούσουμε μερικά αληθινά Νέα! Πες μου ό,τι ξέρεις για το Σάιρ.

Ο Φόντο έκρυψε το Δαχτυλίδι και η σκιά πέρασε και σχεδόν ξεχάστηκε τελείως. Το φως κι η μουσική του Σκιστού Λαγκαδιού απλώθηκαν γύρω του ξανά. Ο Μπίλμπο χαμογελούσε και γελούσε χαρούμενα. Οτιδήποτε νέο απ' το Σάιρ είχε να πει ο Φρόντο – με τη βοήθεια και τα διορθώματα, πότε πότε, του Σαμ – είχε πολύ ενδιαφέρον για τον Μπίλμπο, απ' το κόψιμο του πιο μικρού δέντρου ως τα καμώματα του πιο μικρού πιτσιρικά στο Χόμπιτον. Είχαν αφοσιωθεί στα γεγονότα των Τεσσάρων Μοιρών τόσο, που δεν πήραν είδηση τον ερχομό ενός ανθρώπου ντυμένου στα σκούρα πράσινα. Για αρκετά λεπτά κάθισε και τους κοίταζε μ' ένα χαμόγελο.

Ξαφνικά ο Μπίλμπο σήκωσε το κεφάλι.

Α, εδώ είσαι επιτέλους, Ντούνανταν! φώναξε.

Γοργοπόδαρε! είπε ο Φρόντο. Φαίνεται να έχεις πολλά ονόματα.

– Λοιπόν, *Γοργοπόδαρος* είναι ένα που δεν το είχα ξανακούσει οπωσδήποτε, είπε ο Μπίλμπο. Γιατί τον φωνάζεις έτσι;

– Έτσι με φωνάζουν στο Μπρι, είπε ο Γοργοπόδαρος γελώντας, κι έτσι μας σύστησαν.

– Κι εσύ, γιατί τον φωνάζεις Ντούνανταν; ρώτησε ο Φρόντο.

– *Ο* Ντούνανταν, είπε ο Μπίλμπο. Έτσι τον φωνάζουν συχνά εδώ. Αλλά νόμιζα πως ήξερες αρκετά απ' τη Γλώσσα των Ξωτικών ώστε να ξέρεις τουλάχιστον το *dún-adan:* Άνθρωπος της Δύσης, Νουμενόριαν. Αλλά τώρα δεν είναι ώρα για μαθήματα! Γύρισε στον Γοργοπόδαρο. Πού ήσουν, φίλε μου; Γιατί δεν ήσουν στο τραπέζι; Η Κυρά η Άργουεν ήταν εκεί.

Ο Γοργοπόδαρος κοίταξε τον Μπίλμπο σοβαρά.

– Το ξέρω, είπε. Αλλά πολλές φορές πρέπει να παραμερίζω τις διασκεδάσεις. Ο Ελάνταν κι ο Ελρόχιρ γύρισαν απρόσμενα απ' την ερημιά κι είχαν νέα που ήθελα να τ' ακούσω αμέσως.

Λοιπόν, καλέ μου άνθρωπε, είπε ο Μπίλμπο σοβαρά, τώρα που τ' άκουσες τα νέα, μπορείς να μου χαρίσεις ένα λεπτό; Θέλω να με βοηθήσεις σε κάτι επείγον. Ο Έλροντ λέει πως πρέπει τούτο δω το τραγούδι μου να τελειώσει απόψε κι έχω κολλήσει. Πάμε σε μια γωνιά να το δουλέψουμε.

Ο Γοργοπόδαρος χαμογέλασε.

— Έλα, λοιπόν! είπε. Πες το να το ακούσω.

Ο Φρόντο έμεινε μονάχος για λίγο, γιατί ο Σαμ είχε αποκοιμηθεί. Ήταν μονάχος κι ένιωθε κάπως εγκαταλειμμένος, αν και παντού γύρω του ήταν μαζεμένα τα Ξωτικά του Σκιστού Λαγκαδιού. Αλλ' αυτοί που ήταν κοντά του ήταν σιωπηλοί, αφοσιωμένοι στη μουσική των φωνών και των οργάνων και δεν πρόσεχαν τίποτ' άλλο. Ο Φρόντο άρχισε να προσέχει κι αυτός.

Στην αρχή η ομορφιά κι η μελωδία των λέξεων στη Γλώσσα των Ξωτικών, αν και πολύ λίγο καταλάβαινε, τον μάγεψαν, αμέσως μόλις άρχισε να δίνει προσοχή. Σχεδόν του φαινόταν πως οι λέξεις παίρναν σχήμα, κι οράματα από χώρες μακρινές και φωτερά πράγματα, που δεν είχε ποτέ του φανταστεί, ανοίχτηκαν μπροστά του· και το φως της φωτιάς έγινε χρυσή ομίχλη πάνω από αφρισμένες θάλασσες που αναστέναζαν στις άκρες του κόσμου. Έπειτα η μαγεία γινόταν όλο και πιο πολύ σαν όνειρο, μέχρι που ένιωσε πως ένας ατέλειωτος ποταμός, φουσκωμένος, χρυσός κι ασημένιος, κυλούσε πάνωθέ του κι ήταν τόσο μεγάλος που δεν μπορούσε να καταλάβει το σχήμα του· έγινε ένα με τον αέρα που έσφυζε γύρω του και τον μούσκεψε, τον καταπόντισε. Γοργά βούλιαξε κάτω απ' το αστραφτερό του βάρος στο βαθύ βασίλειο του ύπνου.

Εκεί πλανήθηκε ώρα πολλή σ' ένα όνειρο όλο μουσική που μεταμορφώθηκε σε νερό που κυλά κι έπειτα ξαφνικά σε φωνή. Φαινόταν να είναι η φωνή του Μπίλμπο να ψέλνει στίχους. Στην αρχή αμυδρές κι ύστερα πιο καθαρές έτρεχαν οι λέξεις.

Ο Εαρέντιλ ήτανε τρανός θαλασσοπόρος*
και ζούσε στο Αβέρνιεν παλιά, στη Μέση-Γη.
Καράβι πήγε κι έφτιαξε ξυλοπελεκημένο
στο Νιμβρεθίλ· ταξίδι για να πάει.
Ασήμι είχαν τα πανιά που 'φτιαξε και μετάξι
κι ασήμι είχανε χυτό όλα του τα φανάρια.
Η πλώρη του η περήφανη όμοια ήταν με κύκνο
Και στις σημαίες του το φως τρεμόπαιζε στ' αγέρι.

Με πανοπλία ντύθηκε αρχαίων βασιλιάδων,

* *(Σημ. μετ.)* Κατά την πρώτη εποχή της Μέσης-Γης (τώρα βρισκόμαστε στην τρίτη), ο Εαρέντιλ πήγε ως πρεσβευτής των Ξωτικών και των Ανθρώπων στη χώρα των Βάλαρ (των Κηδεμόνων του Κόσμου) στην πιο μακρινή δύση, πέρα απ' τις σκιές, για να ζητήσει βοήθεια να νικήσουν το Μόργκοθ. Οι Βάλαρ έστειλαν βοήθεια, αλλά δεν άφησαν τον Εαρέντιλ να επιστρέψει στη γη των θνητών. Το πλοίο του με το φωτεινό πετράδι σιλμαλίρ έγινε άστρο να ταξιδεύει στους ουρανούς, σημάδι ελπίδας στους κατοίκους της Μέσης-Γης, που τους καταπίεζαν ο μεγάλος εχθρός κι οι υπηρέτες του.

η λαμπερή ασπίδα του γεμάτ' ήταν με ξόρκια
να διώχνουν όλες τις πληγές και το κακό μακριά του.
Τόξο 'χε δρακοκέρατο, κι εβένινες σαΐτες
κι άσπρο θηκάρι ζώστηκε μ' αχάτες στολισμένο.
Και πήρε ατσάλινο σπαθί π' εχθρούς δε λογαριάζει
Και στο λαιμό του κρέμασε πρασινωπό σμαράγδι.

Μακριά απ' τις βορινές ακτές πλανήθηκε κι εχάθη,
πάνω σε ρότες μαγικές ταξίδεψε τις νύχτες,
πέρα απ' τις χώρες των θνητών, τις μέρες και τον Ήλιο.
Και διάβηκε από τα Στενά του Φοβερού του Πάγου,
που 'χει σκιές και θύελλες στους παγωμένους λόφους.

Πάνω στ' ανάστερα νερά ταξίδευε χαμένος
κι έφτασε τέλος στη Νυχτιά την Αδειανή και Μαύρη
και πέρασε και γύρισε και τίποτα δεν είδε
από τη φωτερή ακτή που γύρευε του κάκου.

Οι θυμωμένοι αγέρηδες τον άρπαξαν με βιάση
και στα τυφλά παράδερνε σ' ανατολή και δύση
κι απρόσμενα στη χώρα του πάλι λιμάνι πιάνει.

Εκεί με κνήμες φτερωτές η Έλγουΐνγκ τον φτάνει
και φλόγα φέρνει αστραφτερή και διώχνει το σκοτάδι·
γιατ' ήτανε πιο λαμπερή κι από λαμπρό διαμάντι
στό μέτωπό της η φωτιά απ' το τρανό πετράδι.
Το Σιλμαλίρ του πρόσφερε λαμπρόμορφο στεφάνι·
και τότε αυτός ατρόμητος, φωτιά στο μέτωπό του,
μπήκε ξανά στο πλοίο του μες στη νυχτιά τη μαύρη.
Στο Ταμερνέλ από μακριά θύελλα ξεσηκώθη
πανίσχυρη και δυνατή στη θάλασσα από πέρα.
Μέσ' από δρόμους άπατους από θνητού ποδάρι
το πήρε το καράβι του μ' ανάσα κοφτερή,
πάνω από γκρίζες θάλασσες κρύες κι ανταριασμένες,
τον διώχνει απ' την ανατολή, στη δύση τονε φέρνει.

Στη Νύχτα την Ατέλειωτη δέρνεται το καράβι
πάνω στα μαύρα κύματα, που μούγκριζαν κι αφρίζαν
κι έτρεχαν λεύγες σκοτεινές πάνω από χώρες κάτω
που είχαν καταποντιστεί πριν να χαράξει η Μέρα.
Μα ήρθε καιρός που άκουσε χορδές μαργαριτάρια
να παίζουν άλλη μουσική, κι ήταν του κόσμου η άκρη,
π' αφρίζουνε τα κύματα κι όλο χτυπούν και δέρνουν
Χρυσάφι κίτρινο μαζί με τα χλωμά πετράδια.

Κι είδε τ' ορθό στητό Βουνό ψηλά να ξεπετιέται
στη χώρα του λυκόφωτος στου Βάλινορ τη γη.
Κι είδε το Έλνταμαρ μακριά απ' τις θάλασσες πιο πέρα·
και, ταξιδιώτης που 'χασε το δρόμο μες στη νύχτα,
ο Εαρέντιλ έφτασε στο πάλλευκο λιμάνι.
Και πάτησε τη γη εκεί την πράσινη κι ωραία,
όπου τ' αγέρι είν' δροσερό κι Ήλιος δεν ανατέλλει·
κι όπου χλωμοί σαν γυάλινοι στου Ίλμαριν το Λόφο
λάμπουν οι πύργοι οι φωτεινοί του Τίριον, στην κοιλάδα
και καθρεφτίζονται μακριά μες στης Σκιάς τη Λίμνη.

Καιρό πολύ έμεινε κει σαν πρεσβευτής που ήταν
κι αυτοί τον εδιδάξανε τραγούδια θαυμαστά·
και του 'παν μύρια θαύματα οι γέροντες σοφοί
κι άρπες χρυσές του χάρισαν.
Τον έντυσαν στα κάτασπρα ίδια σαν Ξωτικό
και φώτα εφτά στείλαν μπροστά σαν κίνησε να πάει
στην Καλασίριαν τη γη, που 'ν' έρημη, κρυμμένη.
Κι όταν σίμωσε κάποτε στ' άχρονα τα παλάτια
εκεί που σβήνουν φωτεινά τ' αμέτρητα τα χρόνια,
ο αθάνατος ο Βασιλιάς καθόταν στο θρονί του
ο Αρχαίος πάνω στο Ίλμαριν, στ' απόκρημνο Βουνό.
Και λόγια ειπώθηκαν εκεί ανήκουστα κι ωραία
για των Ανθρώπων τη γενιά, των Ξωτικών τη φύτρα·
εκεί που ο κόσμος των θνητών σαν όραμα φαινόταν,
και όσοι κει πέρα ζούσανε, στη Μέση-Γη να πάνε
δεν ήτανε πια μπορετό μήτε επιτραμμένο.

Καράβι ολοκαίνουριο τα Ξωτικά του φτιάξαν,
από μιθρίλι δυνατό και ξωτικό γυαλί,
με πλώρη ολοφώτεινη, δίχως κουπιά και ξάρτια,
και στα κατάρτια τ' ασημιά πανιά δεν εκρεμόνταν.
Κι επάνω πάνω στο άλμπουρον η Έλμπερθ του ψηλώνει
το Σιλμαλίρ σημαία, φωτιά, φλόγα λαμπρή, φανάρι
για να φωτάει τους ουρανούς για πάντα στους αιώνες.
Και του 'δωσε γερά φτερά κι αθάνατη ποινή
στους ουρανούς αδιάκοπα μονάχος να διαβαίνει
ακόλουθος του Φεγγαριού και του (εκ)λαμπρότατου Ήλιου...

Από τους λόφους τους ψηλούς της γης του Δειλινού,
που μαλακά χοροπηδούν δροσάτα σιντριβάνια,
τον ανυψώσαν τα φτερά, φως που πλανιέται πια
και πέρασε ψηλότερα κι απ' το Βουνίσιο Τοίχο

κι απομακρύνθηκε γοργά απ' του Σύμπαντος την Άκρη·
και πάντα την πατρίδα του να ξαναβρεί γυρεύει
από μακριά μες στις σκιές εκεί που ταξιδεύει,
καίγοντας άστρο μοναχό απ' τις σκιές σα βγήκε,
μια φλόγα απόμακρη, μικρή μπροστά στο μέγαν Ήλιο,
θαύμα κι αστέρι φωτεινό, πριν να χαράξει η μέρα,
πάνω απ' τις γκρίζες θάλασσες στη χώρα του Βοριά.

Και φτερωτός ταξίδεψε στη Μέση-Γη από πάνω,
κι άκουσε θρήνους, κλάματα, που 'κάναν οι γυναίκες
Θνητές μαζί και Ξωτικές, τον πόνο τους που λέγαν.
Μ' από τις Μέρες τις Παλιές, τους μακρινούς τους χρόνους
μοίρα σκληρή, πανίσχυρη πάντα τον διαφεντεύει:
Κι ώσπου το φως του Φεγγαριού να σβήσει και του Ήλιου,
αστέρι αυτός θα τριγυρνά, ποτέ δε θα κατέβει
στις Δώθε τις Ακρογιαλιές, στης Μέσης-Γης τους κάμπους.
Αλλά για πάντα πρεσβευτής δίχως σταθμό κι ανάσα,
το φωτεινό φανάρι του ψηλά θα περιφέρει,
ο Φωτοδότης ο λαμπρός της Μακρινής της Δύσης.

Το ψάλσιμο σταμάτησε. Ο Φρόντο άνοιξε τα μάτια του και είδε πως ο Μπίλμπο ήταν καθισμένος σ' ένα σκαμνί μ' έναν κύκλο ακροατών γύρω του, που χαμογελούσαν και χειροκροτούσαν.

– Τώρα καλά θα κάνουμε να το ξανακούσουμε, είπε ένα Ξωτικό.

Ο Μπίλμπο σηκώθηκε και υποκλίθηκε.

– Με κολακεύεις, Λίντιρ, είπε. Αλλά θα ήταν πολύ κουραστικό να το ξαναπώ όλο.

– Όχι πολύ κουραστικό για σένα, απάντησαν τα Ξωτικά γελώντας. Αφού το ξέρεις πως ποτέ δεν κουράζεσαι ν' απαγγέλλεις τους δικούς σου τους στίχους. Αλλά, αλήθεια, δεν μπορούμε να δώσουμε απάντηση στην ερώτησή σου με μια φορά που τ' ακούσαμε!

– Τι! φώναξε ο Μπίλμπο. Δεν μπορείτε να πείτε ποια κομμάτια είναι δικά μου και ποια του Ντούνανταν;

– Δεν είναι εύκολο να βρούμε τη διαφορά ανάμεσα σε δυο θνητούς, είπε το Ξωτικό.

– Ανοησίες, Λίντιρ, ξεφύσηξε ο Μπίλμπο. Αν δεν μπορείς να ξεχωρίσεις έναν Άνθρωπο από ένα χόμπιτ, τότε η κρίση σου είναι χειρότερη απ' ό,τι φανταζόμουν. Εμείς ξεχωρίζουμε όπως ο αρακάς απ' τα μήλα.

– Ίσως. Στα πρόβατα, τ' άλλα πρόβατα σίγουρα φαίνονται διαφορετικά, γέλασε ο Λίντιρ. Ή στους τσοπάνηδες. Αλλά εμείς δε μελετάμε τους Θνητούς. Έχουμε άλλες δουλειές.

– Δε θα διαφωνήσω μαζί σου, είπε ο Μπίλμπο. Νύσταξα ύστερα από τό-

ση μουσική και τραγούδι. Σ' αφήνω να μαντέψεις, αν θέλεις.

Σηκώθηκε και πλησίασε το Φρόντο.

— Λοιπόν, πάει τέλειωσε, είπε χαμηλόφωνα. Πήγε καλύτερα απ' ό,τι περίμενα. Δε μου ζητούν συχνά να πω κάτι για δεύτερη φορά. Πώς σου φάνηκε;

— Δε σκοπεύω ν' αρχίσω να μαντεύω, είπε ο Φρόντο χαμογελώντας.

— Δε χρειάζεται, είπε ο Μπίλμπο. Και για να πούμε την αλήθεια ήταν όλο δικό μου. Ο Άραγκορν μόνο επέμενε να γράψω και για ένα πράσινο πετράδι. Φαινόταν να το θεωρεί σπουδαίο. Δεν ξέρω γιατί. Αλλιώς ήταν φανερό ότι θεωρούσε πως όλο το ποίημα ήταν πιο πάνω από μένα και είπε πως, αν είχα το θράσος να φτιάχνω στίχους για τον Εαρέντιλ στο σπίτι του Έλροντ, αυτό ήταν δική μου δουλειά. Φαντάζομαι πως είχε δίκιο.

— Δεν ξέρω, είπε ο Φρόντο. Εμένα μου φάνηκε κάπως ταιριαχτό, αν και δεν μπορώ να το εξηγήσω. Μισοκοιμόμουν σαν άρχισες και μου φάνηκε λες και συνέχιζε κάτι που ονειρευόμουν. Δεν κατάλαβα πως στ' αλήθεια μιλούσες εσύ παρά στο τέλος σχεδόν.

— *Είναι* δύσκολο να κρατηθείς ξυπνητός εδώ, μέχρι που να το συνηθίσεις, είπε ο Μπίλμπο. Όχι πως οι χόμπιτ μπορούν ποτέ ν' αποκτήσουν την ίδια όρεξη που έχουν τα Ξωτικά για μουσική και ποιήματα και ιστορίες. Δείχνουν πως τους αρέσουν τόσο όσο και το φαΐ, για να μην πω και παραπάνω. Θα εξακολουθήσουν για πολλή ώρα ακόμα. Τι θα 'λεγες να ξεγλιστρούσαμε κάπου πιο ήσυχα για να κουβεντιάσουμε;

— Μπορούμε; είπε ο Φρόντο.

— Και βέβαια. Τώρα διασκεδάζουμε, δε δουλεύουμε. Μπορείς να 'ρχεσαι και να φεύγεις όπως θέλεις, αρκεί να μην κάνεις φασαρία.

Σηκώθηκαν κι αποτραβήχτηκαν ήσυχα στις σκιές και πήγαν κατά την πόρτα. Το Σαμ τον άφησαν να κοιμάται βαθιά μ' ένα χαμόγελο στο πρόσωπο. Παρά τη χαρά του για τη συντροφιά του Μπίλμπο, ο Φρόντο ένιωσε να λυπάται λιγάκι την ώρα που έβγαιναν απ' την Αίθουσα της Φωτιάς. Όπως περνούσαν το κατώφλι, μια καθάρια φωνή υψώθηκε σε τραγούδι.

A Elbereth Gilthoniel,
silivren penna míriel
o menel aglar elenath!
Na-chaered palandíriel
a galadhremmin ennorath,
Fanuilos, le linnathon
nef aear, sí nef aearon!

Ο Φρόντο κοντοστάθηκε για μια στιγμή και κοίταξε πίσω. Ο Έλροντ βρισκόταν στο κάθισμά του και η φωτιά στο πρόσωπό του ήταν σαν το φως του καλοκαιριού πάνω στα δέντρα. Κοντά του καθόταν η Αρχόντισσα

Άργουεν. Ο Φρόντο έκπληκτος είδε πως ο Άραγκορν στεκόταν πλάι της· ο σκουρόχρωμος μανδύας του ήταν ριγμένος πίσω και φαινόταν να φοράει αλυσιδωτό ξωτικο-θώρακα κι ένα αστέρι έλαμπε στο στήθος του. Κουβέντιαζαν μαζί και τότε, ξαφνικά, του φάνηκε του Φρόντο πως η Άργουεν γύρισε προς το μέρος του και το φως των ματιών της έπεσε πάνω του από μακριά και του πέρασε την καρδιά πέρα ως πέρα.

Στάθηκε μαγεμένος ακόμα, ενώ οι γλυκιές λέξεις του ξωτικοτράγουδου έβγαιναν σαν αψεγάδιαστα πετράδια, λόγια ταιριασμένα με μελωδία.

— Είναι τραγούδι για την Έλμπερεθ, είπε ο Μπίλμπο. Θα πουν αυτό κι άλλα ακόμα τραγούδια απ' την Ευλογημένη Χώρα, πολλές φορές απόψε. Έλα!

Οδήγησε το Φρόντο στο μικρό του καμαράκι. Είχε θέα στους κήπους κι έβλεπε νότια πέρα απ' τη χαράδρα του Μπρούινεν. Κάθισαν εκεί γι' αρκετή ώρα κοιτάζοντας απ' το παράθυρο τα λαμπερά αστέρια πάνω απ' τα δάση που σκαρφάλωναν στις απότομες πλαγιές και κουβέντιαζαν σιγανά. Δε μίλησαν πια για τα μικρά νέα του Σάιρ εκεί μακριά, ούτε για τις μαύρες σκιές και τους θανάσιμους κινδύνους που τους κύκλωναν, αλλά για τα όμορφα πράγματα του κόσμου που είχαν δει μαζί, για τα Ξωτικά, τ' αστέρια, τα δέντρα και τον ήμερο ερχομό του τέλους της χρονιάς στο δάσος.

Τέλος ακούστηκε ένας χτύπος στην πόρτα.

— Με το συμπάθιο, είπε ο Σαμ, βάζοντας μέσα το κεφάλι, μα σκέφτηκα μήπως θέλετε τίποτα.

— Κι εσύ συμπάθα εμάς, Σαμ Γκάμγκη, απάντησε ο Μπίλμπο. Φαντάζομαι πως θες να πεις πως είναι ώρα να πάει τ' αφεντικό σου για ύπνο.

— Ε, να, κύριε, έχει συμβούλιο αύριο νωρίς, καταπώς ακούω, και σηκώθηκε μόλις σήμερα για πρώτη φορά.

— Έχεις πολύ δίκιο, Σαμ, γέλασε ο Μπίλμπο. Τρέξε και πες στον Γκάνταλφ πως πήγε για ύπνο. Καληνύχτα, Φρόντο! Δεν ξέρεις πόσο χάρηκα που σε ξαναείδα! Λοιπόν, δεν έχει άλλους σαν τους χόμπιτ σαν είναι να κουβεντιάσεις και να το ευχαριστηθείς. Γερνάω κι έχω αρχίσει ν' αναρωτιέμαι αν θα ζήσω να δω τα δικά σας κεφάλαια στην ιστορία. Καληνύχτα! Θα κάνω μια βόλτα στον κήπο, μου φαίνεται, να ρίξω μια ματιά στ' αστέρια της Έλμπερεθ, καλόν ύπνο!

Κεφάλαιο II

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΕΛΡΟΝΤ

Το άλλο πρωί ο Φρόντο ξύπνησε νωρίς. Ένιωθε καλά και ήταν φρέσκος φρέσκος. Έκανε μια βόλτα στις πεζούλες πάνω απ' τον Μπρούινεν που κυλούσε με θόρυβο και είδε το χλωμό, δροσερό ήλιο ν' ανατέλλει πάνω απ' τα μακρινά βουνά και να φωτίζει κάτω στέλνοντας λοξές ακτίνες μέσ' απ' τη λεπτή ασημένια ομίχλη. Οι δροσοσταλίδες πάνω στα κίτρινα φύλλα λαμπύριζαν και αραχνοΰφαντα δίχτυα σπίθιζαν σε κάθε θάμνο. Ο Σαμ περπατούσε δίπλα του δίχως να λέει τίποτα, μόνο μυριζόταν τον αέρα και κοιτούσε κάθε τόσο με θαυμασμό στα μάτια τα μεγάλα βουνά στην Ανατολή. Το χιόνι ήταν κάτασπρο στις κορφές τους.

Σ' ένα κάθισμα κομμένο στο βράχο, πλάι σε μια στροφή, συνάντησαν τον Γκάνταλφ με τον Μπίλμπο αφοσιωμένους να κουβεντιάζουν.

– Γεια σας! Καλημέρα! είπε ο Μπίλμπο. Είστε έτοιμοι για το μεγάλο συμβούλιο;

– Νιώθω έτοιμος για οτιδήποτε, απάντησε ο Φρόντο. Αλλά πιο πολύ απ' όλα θα 'θελα σήμερα να περπατήσω και να εξερευνήσω την κοιλάδα. Θα 'θελα να πάω σ' εκείνα τα πευκοδάση εκεί πάνω.

Κι έδειξε ψηλά κατά το βοριά.

– Ίσως αργότερα να βρεις την ευκαιρία, είπε ο Γκάνταλφ. Αλλ' ακόμα δεν μπορούμε να κάνουμε σχέδια. Υπάρχουν ένα σωρό πράγματα που πρέπει ν' ακουστούν και ν' αποφασιστούν σήμερα.

Ξαφνικά εκεί που μιλούσαν αντήχησε μια φορά ο καθαρός ήχος ενός κουδουνιού.

– Να και το κουδούνι που μας ειδοποιεί για το συμβούλιο του Έλροντ, φώναξε ο Γκάνταλφ. Εμπρός, πάμε! Κι εσύ κι ο Μπίλμπο χρειάζεστε.

Ο Φρόντο κι ο Μπίλμπο ακολούθησαν βιαστικά το μάγο στο στριφο-

γυριστό μονοπάτι για το σπίτι. Πίσω τους, απρόσκλητος και για την ώρα ξεχασμένος, βιάστηκε ο Σαμ.

Ο Γκάνταλφ τους οδήγησε στη βεράντα εκείνη που ο Φρόντο είχε βρει τους φίλους του το προηγούμενο βραδάκι. Τώρα το φως του φθινοπωριάτικου πρωινού έλαμπε στην κοιλάδα. Απ' τον αφρισμένο ποταμό ανέβαινε το βουητό απ' τα τρεχούμενα νερά. Τα πουλιά κελαηδούσαν και μια αληθινή ειρήνη απλωνόταν στη γη. Στο Φρόντο, η επικίνδυνη φυγή του και οι φήμες για το σκοτάδι που μεγάλωνε στον κόσμο έξω, φαινόταν κιόλας σαν αναμνήσεις μόνο ενός άσχημου όνειρου. Αλλά τα πρόσωπα που γύρισαν να τους υποδεχτούν καθώς μπήκαν ήταν σοβαρά.

Ήταν εκεί ο Έλροντ κι αρκετοί άλλοι, καθισμένοι σιωπηλά γύρω του. Ο Φρόντο είδε τον Γκλορφίντελ και τον Γκλόιν, και σε μια γωνιά μοναχός του καθόταν ο Γοργοπόδαρος, ντυμένος πάλι με τα παλιά του ρούχα τα ταλαιπωρημένα απ' τα ταξίδια. Ο Έλροντ έβαλε το Φρόντο να καθίσει σε μια θέση δίπλα του και τον παρουσίασε στην ομήγυρη λέγοντας:

- Από δω, φίλοι μου, είναι ο χόμπιτ, ο Φρόντο γιος του Ντρόγκο. Ελάχιστοι έχουν έρθει ποτέ εδώ μέσα από μεγαλύτερους κινδύνους ή με αποστολή πιο επείγουσα.

Έπειτα έδειξε και σύστησε εκείνους που ο Φρόντο δεν είχε συναντήσει πριν. Ένας νεότερος νάνος στο πλευρό του Γκλόιν ήταν ο Γκίμλι, ο γιος του. Δίπλα στον Γκλορφίντελ κάθονταν αρκετοί σύμβουλοι του σπιτιού του Έλροντ, μ' επικεφαλής τον Έρεστορ· μαζί μ' αυτόν ήταν ο Γκάλντορ, ένα Ξωτικό απ' τα Γκρίζα Λιμάνια, που είχε έρθει με μηνύματα απ' τον Σίρνταν το Ναυπηγό. Ήταν ακόμα ένα παράξενο Ξωτικό, ντυμένο στα πράσινα και καφετιά, ο Λέγκολας, αγγελιοφόρος του πατέρα του, Θράντουιλ, που ήταν Βασιλιάς των Ξωτικών στο βόρειο μέρος του Δάσους της Σκοτεινιάς. Και καθισμένος λίγο ξέχωρα ήταν ένας άντρας με όμορφο κι ευγενικό πρόσωπο, μαύρα μαλλιά, γκρίζα μάτια και βλέμμα αυστηρό και περήφανο.

Φορούσε μανδύα και μπότες λες κι ήταν έτοιμος να ταξιδέψει μ' άλογο· και πράγματι, αν και τα ρούχα του ήταν πλούσια κι ο μανδύας του είχε μπορντούρα από γούνα, ήταν όμως λερωμένα, λες κι από μακρύ ταξίδι. Φορούσε στο λαιμό του μια ασημένια αλυσίδα με άσπρη πέτρα· τα σγουρά μαλλιά του έφταναν στους ώμους του. Απ' την εξάρτυσή του κρεμόταν ένα μεγάλο κεράτινο βούκινο που οι άκρες του ήταν ασημένιες και τώρα το είχε ακουμπισμένο στα γόνατά του. Κοίταζε το Φρόντο και τον Μπίλμπο με ξαφνική απορία.

Από δω,είπε ο Έλροντ, γυρίζοντας προς τον Γκάνταλφ, είναι ο Μπορομίρ, ένας άνθρωπος από το Νότο. Έφτασε πριν βγει ο ήλιος σήμερα και ζητάει συμβουλές. Του παράγγειλα να παραβρεθεί, γιατί εδώ οι ερωτήσεις του θα βρουν απάντηση.

Δε χρειάζεται να πούμε όσα συζητήθηκαν και ζυγίστηκαν στο Συμβούλιο. Ειπώθηκαν πολλά για γεγονότα που συνέβαιναν στον κόσμο έξω, ιδιαίτερα στο Νοτιά και στις μεγάλες πεδιάδες ανατολικά απ' τα Βουνά. Γύρω απ' αυτά ο Φρόντο είχε κιόλας ακούσει πολλές φήμες· αλλά η ιστορία του Γκλόιν τού ήταν εντελώς καινούρια και, όταν μίλησε ο νάνος, τον άκουσε προσεκτικά. Φαινόταν πως μες στο μεγαλείο απ' τα έργα των χεριών τους οι καρδιές των Νάνων του Βουνού της Μοναξιάς ήταν ανήσυχες.

— Εδώ κι αρκετά χρόνια, είπε ο Γκλόιν, η σκιά της ανησυχίας έχει πέσει στο λαό μας. Στην αρχή δεν είχαμε καταλάβει από πού προέρχεται. Άρχισαν οι ψίθυροι στα κρυφά: λεγόταν ότι ήμασταν περιορισμένοι σ' ένα στενόχωρο μέρος και ότι μεγάλος πλούτος και μεγαλεία υπήρχαν στον έξω κόσμο. Μερικοί άρχισαν να μιλούν για τη Μόρια: για τα μεγαλειώδη έργα των προγόνων μας, που στη γλώσσα μας τα λέμε Καζάντ-ντουμ, κι έλεγαν πως τώρα επιτέλους είχαμε και στρατιωτική και αριθμητική δύναμη για να πάμε πίσω.

Ο Γκλόιν αναστέναξε.

— Ω! Μόρια! Μόρια! Θαύμα του Βορινού Κόσμου! Σκάψαμε πολύ βαθιά και ξυπνήσαμε τον τρόμο δίχως όνομα. Χρόνια και χρόνια έχουν μείνει άδεια τα τεράστια μέγαρα, από τότε που τα παιδιά του Ντούριν έφυγαν κυνηγημένα. Αλλά τώρα αρχίσαμε πάλι να μιλάμε γι' αυτά με νοσταλγία και φόβο μαζί· γιατί κανένας νάνος δεν έχει τολμήσει να περάσει τις πύλες του Καζάντ-ντουμ εδώ και πολλές ζωές βασιλιάδων, εκτός απ' το Θρορ — κι αυτός αφανίστηκε. Στο τέλος όμως ο Μπάλιν πείστηκε απ' τους ψιθύρους κι αποφάσισε να πάει. Και, αν κι ο Ντεν δεν έδωσε την άδειά του πρόθυμα, αυτός όμως πήρε μαζί του τον Όρι και τον Όιν και πολλούς απ' το λαό μας κι έφυγαν πέρα για το Νοτιά.

» Αυτό έγινε κοντά τριάντα χρόνια τώρα. Για κάμποσο καιρό λαβαίναμε νέα και φαίνονταν καλά: τα μηνύματα μας πληροφορούσαν πως είχαν μπει στη Μόρια κι είχαν αρχίσει εκεί μεγάλα έργα. Έπειτα σιωπή, κι από τότε δεν ξανάχαμε άλλα νέα απ' τη Μόρια πια.

» Αλλά περίπου ένα χρόνο πριν ένας αγγελιοφόρος ήρθε στον Ντεν, όχι όμως απ' τη Μόρια — αλλά απ' τη Μόρντορ: ένας καβαλάρης μες στη νύχτα, που κάλεσε τον Ντεν στην πύλη του. Ο Άρχοντας ο Σόρον ο Μέγας, έτσι είπε, επιθυμούσε τη φιλία μας. Σ' αντάλλαγμα θα μας έδινε δαχτυλίδια, σαν κι αυτά που έδινε παλιά. Κι επειγόντως ρωτούσε για *χόμπιτ*, τι είδους είναι και πού έμεναν. «Γιατί ο Σόρον ξέρει, είπε αυτός, ότι γνωρίζατε έναν απ' αυτούς κάποτε».

»Όταν ακούσαμε αυτά πολύ φοβηθήκαμε και δε δώσαμε απάντηση. Και τότε η απαίσιά του φωνή χαμήλωσε, κι αν μπορούσε θα τη γλύκαινε. «Σαν μικρό μόνο δείγμα της φιλίας σας ο Σόρον ζητά αυτό: να βρείτε αυ-

τόν τον κλέφτη», αυτή τη λέξη χρησιμοποίησε, «και να του πάρετε θέλοντας και μη, ένα μικρό δαχτυλίδι, το πιο ελάχιστο απ' τα δαχτυλίδια, που αυτός κάποτε του το έκλεψε. Ένα τιποτένιο πράγμα που ονειρεύεται ο Σόρον σαν δείγμα της καλής σας θέλησης. Βρέστε το, και τα εφτά δαχτυλίδια που είχαν τα παλιά χρόνια οι Νάνοι, θα σας επιστραφούν και το βασίλειο της Μόρια θα γίνει δικό σας για πάντα. Βρέστε μόνο πληροφορίες για τον κλέφτη, αν ζει ακόμα και πού, και θα 'χετε μεγάλες αμοιβές κι αιώνια φιλία απ' τον Άρχοντα. Αν αρνηθείτε, τότε τα πράγματα δε θα είναι και τόσο καλά. Αρνιέστε;»

» Και λέγοντας αυτά η αναπνοή του βγήκε σαν το σφύριγμα φιδιού, κι όλοι όσοι στέκονταν εκεί, ταράχτηκαν, αλλά ο Ντεν είπε: «Δε λέω ούτε ναι ούτε όχι. Πρέπει να μελετήσω το μήνυμά του και να δω τι κρύβει κάτω απ' τον ωραίο του μανδύα».

» "Σκέψου καλά, αλλά όχι για πάρα πολύ", είπε αυτός.

» "Το πόσο καιρό θα σκεφτώ είναι κάτι που θα το αποφασίσω εγώ", είπε ο Ντεν.

» "Προς το παρόν", είπε αυτός κι έφυγε με τ' άλογό του μες στο σκοτάδι.

» Από εκείνη τη νύχτα οι καρδιές των αρχηγών μας είναι βαριές. Δε χρειαζόταν η θανατερή φωνή του αγγελιοφόρου για να μας προειδοποιήσει ότι τα λόγια του έκρυβαν και απειλές και δόλους. Γιατί ξέραμε κιόλας πως η δύναμη που είχε ξαναμπεί στη Μόρντορ δεν είχε αλλάξει από τότε που μας είχε προδώσει τον παλιό καιρό. Δυο φορές ήρθε ο αγγελιοφόρος κι έφυγε χωρίς απάντηση. Την τρίτη και τελευταία, έτσι λέει, θα 'ρθει γρήγορα, πριν τελειώσει ο χρόνος.

» Κι έτσι, τέλος, μ' έστειλε ο Ντεν να προειδοποιήσω τον Μπίλμπο πως τον αναζητά ο Εχθρός και να μάθω, αν είναι δυνατόν, γιατί επιθυμεί αυτό το δαχτυλίδι, αυτό το ελάχιστο των δαχτυλιδιών. Και επιπλέον έχουμε μεγάλη ανάγκη της συμβουλής του Έλροντ. Γιατί η Σκιά όλο και μεγαλώνει, όλο και πλησιάζει πιο κοντά. Μάθαμε επίσης πως αγγελιοφόροι έχουν πάει και στο βασιλιά Μπραντ στην Πόλη της Κοιλάδας και είναι κι αυτός φοβισμένος. Φοβόμαστε μην τυχόν κι υποκύψει. Γιατί ήδη ο πόλεμος πλησιάζει τ' ανατολικά του σύνορα. Αν δεν απαντήσουμε, ο Εχθρός μπορεί να υποκινήσει τους Ανθρώπους που βρίσκονται κάτω απ' την κυριαρχία του να επιτεθούν και στο Βασιλιά Μπραντ και στον Ντεν.

— Έκανες καλά που ήρθες, είπε ο Έλροντ. Σήμερα θ' ακούσεις όλα όσα σου χρειάζονται για να καταλάβεις το σκοπό του Εχθρού. Δεν υπάρχει τίποτα άλλο που μπορείτε να κάνετε εκτός απ' το να αντισταθείτε μ' ελπίδα, ή και δίχως αυτήν. Αλλά δεν είσαστε μόνοι σας. Θα μάθεις ότι το πρόβλημά σου δεν αποτελεί παρά μέρος του προβλήματος που αντιμετωπίζει όλος ο δυτικός κόσμος. Το Δαχτυλίδι! Τι θα κάνουμε με το Δαχτυλίδι, το ελάχι-

στο των Δαχτυλιδιών, το μικρό πραγματάκι που επιθυμεί ο Σόρον; Αυτή είναι η μοίρα, για την οποία πρέπει ν' αποφασίσουμε.

» Αυτός είναι ο σκοπός που έχετε προσκληθεί εδώ. Έχετε προσκληθεί, τονίζω, αν και δε σας έχω προσκαλέσει, ξένοι από μακρινές χώρες. Έχετε έρθει και συναντηθήκατε εδώ, τώρα, αυτήν ακριβώς τη στιγμή, φαινομενικά κατά τύχη. Δεν είναι όμως έτσι. Καλύτερα πιστέψτε πως ήταν έτσι ταγμένο, ώστε εμείς που καθόμαστε εδώ, κι όχι άλλοι, πρέπει τώρα να βρούμε την πιο σωστή λύση για τον κίνδυνο που απειλεί τον κόσμο.

» Τώρα, επομένως, θα πούμε και θα φανερώσουμε πολλά που ήταν ως τούτη εδώ τη μέρα κρυμμένα απ' όλους εκτός από λίγους. Και πρώτα πρώτα, έτσι ώστε να καταλάβουν όλοι τι είναι αυτός ο κίνδυνος, θα πούμε την ιστορία του Δαχτυλιδιού, απ' την αρχή ως τώρα. Θ' αρχίσω εγώ τη διήγηση, μα άλλοι θα την τελειώσουν.

Τώρα όλοι άκουγαν προσεκτικά ενώ ο Έλροντ με την καθάρια φωνή του άρχισε να μιλάει για το Σόρον και για τα Δαχτυλίδια με τις Δυνάμεις και για το πώς φτιάχτηκαν τη Δεύτερη Εποχή του κόσμου, πολύ παλιά. Ένα μέρος της ιστορίας ήταν γνωστό σε μερικούς εκεί μέσα, αλλά κανείς δεν ήξερε ολόκληρη την ιστορία και πολλά μάτια ήταν στραμμένα στον Έλροντ με φόβο κι απορία καθώς διηγόταν για τους Μεταλλουργούς-Ξωτικά του Ερέγκιον και τη φιλία τους με τη Μόρια και τη μεγάλη τους επιθυμία για γνώση, που μ' αυτήν ο Σόρον τους έμπλεξε στα δίχτυα του. Γιατί εκείνο τον καιρό δεν ήταν ακόμη απαίσιος στην όψη, κι έτσι δέχτηκαν τη βοήθειά του κι η τέχνη τους έγινε άφθαστη, ενώ αυτός έμαθε όλα τους τα μυστικά και τους πρόδωσε και σφυρηλάτησε κρυφά στο Βουνό της Φωτιάς το Ένα Δαχτυλίδι, για να γίνει ο κύριός τους. Αλλά ο Σελεμπρίμπορ τον είχε πάρει είδηση κι έκρυψε τα Τρία που είχε αυτός ο ίδιος φτιάξει. Και τότε έγινε πόλεμος, κι ερημώθηκε η χώρα κι έκλεισε η πύλη της Μόρια.

Έπειτα ανάμεσα απ' όλα τα χρόνια που πέρασαν ακολούθησε τα ίχνη του Δαχτυλιδιού· αλλά επειδή αυτή η ιστορία εξιστορείται αλλού, όπως ο ίδιος ο Έλροντ την έγραψε στα σοφά βιβλία του με τις παραδόσεις, δεν την αναφέρουμε εδώ. Γιατί είναι μεγάλη ιστορία, γεμάτη γεγονότα μεγάλα και φοβερά και, αν κι ο Έλροντ μίλησε με συντομία, ο ήλιος ανέβηκε στον ουρανό και το πρωινό έφυγε ώσπου να πάψει να μιλά.

Μίλησε για το Νούμενορ, τη δόξα του και την πτώση του και για την επιστροφή των βασιλιάδων στη Μέση-Γη, πέρα απ' τα βάθη της Θάλασσας, στα φτερά της καταιγίδας. Έπειτα ο Έλεντιλ ο Υψηλός κι οι αντρειωμένοι γιοι του, ο Ισίλντουρ κι ο Ανάριον, έγιναν μεγάλοι άρχοντες κι ίδρυσαν το Βόρειο Βασίλειο στην Άρνορ και το Νότιο Βασίλειο στην Γκόντορ γύρω απ' τις εκβολές του Άντουϊν. Αλλά ο Σόρον της Μόρντορ ξαπόλησε

σφοδρή επίθεση εναντίον τους κι αυτοί έκαναν την Τελευταία Συμμαχία ανάμεσα στα Ξωτικά και στους Ανθρώπους και οι στρατιές του Γκιλ-Γκάλαντ και του Έλεντιλ συγκεντρώθηκαν στην Άρνορ.

Εδώ ο Έλροντ σταμάτησε για λίγο κι αναστέναξε.

Θυμάμαι καλά πόσο λαμπρά ήταν τα λάβαρά τους, είπε. Μου θύμιζε τη δόξα των Παλιών Ημερών και τις στρατιές του Μπελέριαντ, τόσοι πολλοί μεγάλοι πρίγκιπες και καπετανέοι είχαν συγκεντρωθεί. Αλλά όμως όχι και τόσο πολλοί, ούτε και τόσο ωραίοι, όπως όταν καταστρέψαμε τη Θανγκορόντριμ και τα Ξωτικά πίστεψαν ότι το κακό είχε σβηστεί μια για πάντα, και δεν ήταν έτσι.

Θυμάσαι; είπε ο Φρόντο, λέγοντας φωναχτά τη σκέψη του από την έκπληξή του. Αλλά νόμιζα, κόμπιασε καθώς ο Έλροντ γύρισε προς το μέρος του, νόμιζα πως η πτώση του Γκιλ-Γκάλαντ έγινε πολύ παλιά.

Κι έτσι κι έγινε πραγματικά, είπε ο Έλροντ σοβαρά. Αλλά οι αναμνήσεις μου φτάνουν πίσω ακόμα και στις Παλιές Μέρες. Πατέρας μου ήταν ο Εαρέντιλ, που γεννήθηκε στην Γκοντόλιν πριν να πέσει. Και η μητέρα μου η Έλγουϊνγκ, η κόρη του Ντιορ, γιου της Λούθιεν του Ντόριαθ. Έχω δει τρεις εποχές στο Δυτικό κόσμο, και πολλές ήττες και πολλές άκαρπες νίκες.

»Ήμουν ο προπομπός του Γκιλ-Γκάλαντ και βάδιζα με το στρατό του. Ήμουν στη Μάχη του Ντάγκορλαντ μπρος απ' τη Μαύρη Πύλη της Μόρντορ, που είχαμε επικρατήσει: γιατί κανείς δεν μπορούσε ν' αντισταθεί στο Λόρυ του Γκιλ-Γκάλαντ και στο Σπαθί του Έλεντιλ, τον Αίγκλος και το Νάρσιλ. Είδα την τελευταία πάλη στις πλαγιές του Οροντρούιν, που σκοτώθηκε ο Γκιλ-Γκάλαντ κι έπεσε ο Έλεντιλ, κι ο Νάρσιλ έσπασε κάτωθέ του. Αλλά κι ο ίδιος ο Σόρον έπεσε κάτω κι ο Ισίλντουρ του έκοψε το Δαχτυλίδι από το χέρι του με το σπασμένο σπαθί του πατέρα του και το πήρε για δικό του.

Σ' αυτό το σημείο, ο ξένος, ο Μπορομίρ, διέκοψε.

Α, ώστε αυτή ήταν η τύχη του Δαχτυλιδιού! φώναξε. Αν ποτέ αυτή η ιστορία είχε ειπωθεί στο Νοτιά, έχει εδώ και πολύ καιρό ξεχαστεί. Έχω ακούσει για το Μεγάλο Δαχτυλίδι εκείνου, που το όνομα δε λέμε ποτέ, αλλά πιστεύαμε πως καταστράφηκε και χάθηκε απ' τον κόσμο μες στην καταστροφή του πρώτου του βασίλειου. Το πήρε ο Ισίλντουρ! Μ' αυτό είναι νέο, και τι νέο!

Αλίμονο! Ναι, είπε ο Έλροντ. Ο Ισίλντουρ το πήρε, ενώ δε θα 'πρεπε να γίνει έτσι. Έπρεπε τότε να το είχε ρίξει στη φωτιά του Οροντρούιν που ήταν κοντά, εκεί που είχε κατασκευαστεί. Αλλά λίγοι πρόσεξαν τι έκανε ο Ισίλντουρ. Μόνο αυτός στεκόταν δίπλα στον πατέρα του σ' εκείνη την τελευταία θανάσιμη πάλη. Και δίπλα στον Γκιλ-Γκάλαντ στεκόταν μόνο ο Σίρνταν κι εγώ. Μα ο Ισίλντουρ δεν ήθελε ν' ακούσει τις συμβουλές μας.

» "Αυτό θα το κρατήσω σαν τίμημα για το νεκρό πατέρα μου και τον αδελφό μου", είπε. Κι έτσι, είτε το θέλαμε είτε όχι, το πήρε για να το φυλάξει σαν θησαυρό. Αλλά δεν πέρασε πολύς καιρός και το Δαχτυλίδι τον πρόδωσε κι έγινε η αιτία του θανάτου του· γι' αυτό το λένε στο Βοριά ο Χαμός του Ισίλντουρ. Όμως ίσως ο θάνατος να ήταν καλύτερος από ό,τι άλλο θα ήταν δυνατόν να του συμβεί.

» Μόνο στο Βοριά ήρθαν αυτά τα μαντάτα, και μόνο σε λίγους. Και δεν είναι ν' απορείς που δεν τα 'χεις ακούσει, Μποραμίρ! Απ' την πανωλεθρία στο Φλαμπουρότοπο, που χάθηκε ο Ισίλντουρ, μόνο τρεις γύρισαν ποτέ πίσω πάνω απ' τα βουνά, μετά από πολλές περιπλανήσεις. Ένας απ' αυτούς ήταν ο Όθαρ, ο υπασπιστής του Ισίλντουρ, που έφερε τα κομμάτια απ' το σπασμένο σπαθί του Έλεντιλ· και τα παράδωσε στον Βάλαντιλ, το διάδοχο του Ισίλντουρ, που ζούσε εδώ στο Σκιστό Λαγκάδι, γιατί ήταν μικρό παιδί ακόμα. Αλλά ο Νάρσιλ ήταν σπασμένος και το φως του σβησμένο, κι ακόμα δεν τον έχουν κολλήσει ξανά.

» Είπα πως η νίκη της Τελευταίας Συμμαχίας ήταν άκαρπη; Όχι εντελώς όμως, αλλά δεν πέτυχε το σκοπό της. Η δύναμη του Σόρον ελαττώθηκε, αλλά δεν καταστράφηκε. Το Δαχτυλίδι του χάθηκε αλλά δε χαλάστηκε. Ο Μαύρος Πύργος γκρεμίστηκε αλλά δεν ξεθεμελιώθηκε, γιατί τα θεμέλιά του ήταν καμωμένα με τη δύναμη του Δαχτυλιδιού κι όσο αυτό υπάρχει, θ' αντέχουν κι αυτά. Πολλά Ξωτικά και πολλοί αντρειωμένοι Άνθρωποι και πολλοί απ' τους φίλους τους είχαν χαθεί στον πόλεμο. Ο Ανάριον σκοτώθηκε, το ίδιο κι ο Ισίλντουρ. Κι ο Γκιλ-Γκάλαντ κι ο Έλεντιλ δεν υπήρχαν πια. Ποτέ πια δε θα ξαναγίνει τέτοια συμμαχία Ξωτικών κι Ανθρώπων, γιατί οι Άνθρωποι πολλαπλασιάζονται ενώ οι Πρωτογέννητοι ελαττώνονται κι οι δυο γενιές αποξενώνονται. Κι από εκείνη τη μέρα η φυλή του Νούμενορ έχει πέσει σε παρακμή και τα χρόνια της ζωής τους έχουν λιγοστέψει.

» Στο Βοριά μετά τον πόλεμο και το μακελειό στο Φλαμπουρότοπο, οι Άνθρωποι της Δύσης λιγόστεψαν και η πρωτεύουσά τους Ανούμινας στις όχθες της Λίμνης Έβεντιμ ερήμωσε. Οι διάδοχοι του Βάλαντιλ έφυγαν και πήγαν κι εγκαταστάθηκαν στο Φόρνοστ στους Βόρειους Κάμπους ψηλά, αλλά κι αυτή η περιοχή είναι τώρα ερημωμένη. Οι Άνθρωποι την ονομάζουν το Ανάχωμα των Πεθαμένων και φοβούνται να περάσουν απ' εκεί. Γιατί ο λαός της Άρνορ ελαττώθηκε κι οι εχθροί τους τούς αφάνισαν κι η κυριαρχία τους πέρασε κι άφησε μόνο πράσινους τύμβους στους χορταριασμένους λόφους.

» Στο Νοτιά το βασίλειο της Γκόντορ άντεξε για πολύ καιρό. Για ένα διάστημα το μεγαλείο της αυξήθηκε τόσο που να θυμίζει κάπως τη δύναμη του Νούμενορ, πριν την πτώση του. Οι άνθρωποι εκείνοι έφτιαξαν ψηλούς πύργους και ισχυρά οχυρά και λιμάνια με πολλά καράβια. Κι αμέτρητοι

λαοί που μιλούσαν διαφορετικές γλώσσες είχαν σε φόβο τη φτερωτή κορόνα των Βασιλιάδων των Ανθρώπων. Η κυριότερή τους πόλη ήταν η Οσγκίλιαθ, το Κάστρο των Άστρων, και μέσα από τη μέση της περνούσε ο Ποταμός. Έχτισαν και τη Μίνας Ίθιλ, τον Πύργο της Σελήνης που Ανατέλλει, στην ανατολή πάνω σε μια ράχη του Βουνού της Σκιάς· και προς τα δυτικά στους πρόποδες των Λευκών Βουνών έφτιαξαν τη Μίνας Άνορ, τον Πύργο του Ήλιου που δύει. Εκεί στους κήπους του Βασιλιά φύτρωνε ένα λευκό δέντρο, απ' το σπόρο εκείνου του δέντρου που ο Ισίλντουρ είχε φέρει πέρα απ' τα βαθιά νερά κι ο σπόρος εκείνου του δέντρου παλιά είχε έρθει απ' την Ερεσέα και, ακόμα πιο παλιά, είχε έρθει απ' την Πιο Μακρινή Δύση τη Μέρα πριν τις μέρες, όταν ο κόσμος ήταν νέος.

» Αλλά με το πέρασμα των γρήγορων χρόνων της Μέσης-Γης η γενιά του Μένελντιλ, γιου του Ανάριον, έσβησε και το δέντρο ξεράθηκε και το αίμα των Νουμενόριαν ανακατεύτηκε με το αίμα κατώτερων ανθρώπων. Τότε η ξάγρυπνη φρουρά στα τείχη της Μόρντορ αποκοιμήθηκε και σκοτεινά όντα σύρθηκαν πάλι πίσω στην κοιλάδα του Γκόργκοροθ. Και μια μέρα τα κακόβουλα όντα βγήκαν έξω και πήραν τη Μίνας Ίθιλ κι εγκαταστάθηκαν σ' αυτήν και την έκαναν τόπο τρόμου· και τώρα λέγεται Μίνας Μόργκουλ, ο Πύργος της Μαύρης Μαγείας. Τότε άλλαξαν και το όνομα της Μίνας Άνορ σε Μίνας Τίριθ, ο Πύργος της Φρουράς· κι αυτές οι δύο πόλεις συνέχεια βρίσκονται σε πόλεμο, αλλά η Οσγκίλιαθ, που βρισκόταν ανάμεσά τους ερήμωσε και σκιές περπατούν στα ερείπιά της.

» Κι έτσι είναι τα πράγματα εδώ και πολλές γενιές ανθρώπων. Αλλ' όμως οι Άρχοντες της Μίνας Τίριθ εξακολουθούν να πολεμούν, αψηφώντας τους εχθρούς μας, και διατηρώντας το πέρασμα του Ποταμού απ' το Άργκοναθ ως τη θάλασσα. Και τώρα το κομμάτι αυτό της ιστορίας που θα πω τελειώνει. Γιατί στις μέρες του Ισίλντουρ το Κυρίαρχο Δαχτυλίδι χάθηκε και κανείς δεν ήξερε γι' αυτό, και τα Τρία απελευθερώθηκαν απ' την κυριαρχία του. Αλλά τώρα στις μέρες μας, κινδυνεύουν ξανά, γιατί, προς μεγάλη μας λύπη, το Ένα έχει βρεθεί.

» Άλλοι όμως θα μιλήσουν για το πώς βρέθηκε, γιατί εγώ σ' αυτό δεν έπαιξα παρά πολύ μικρό ρόλο.

Σώπασε, αλλ' αμέσως ο Μπορομίρ σηκώθηκε, ψηλός και περήφανος μπροστά του.

— Δώσε μου την άδεια, Κύριε Έλροντ, είπε, πρώτα πρώτα να προσθέσω κάτι ακόμα για την Γκόντορ· γιατί στ' αλήθεια έρχομαι απ' τη χώρα αυτή. Και καλό θα είναι για όλους να ξέρουν τι γίνεται εκεί. Γιατί λίγοι, νομίζω, γνωρίζουν τα έργα μας, κι επομένως πολύ λίγο μαντεύουν το θανάσιμο κίνδυνο που διατρέχουν, αν εμείς στο τέλος υποκύψουμε.

» Μην πιστεύετε πως στη Γη της Γκόντορ το αίμα του Νούμενορ έχει εξαντληθεί, ούτε έχει ξεχαστεί όλη της η περηφάνια και το μεγαλείο. Με την ανδρεία μας συγκρατούμε ακόμα τους άγριους λαούς της Ανατολής, και κρατάμε σ' απόσταση τον τρόμο της Μόργκουλ. Και μόνο έτσι διατηρούνται η ειρήνη κι η ελευθερία στις χώρες πίσω μας, γιατί εμείς είμαστε το προπύργιο της Δύσης. Μα αν τα περάσματα του Ποταμού παρθούν, τότε τι γίνεται;

» Όμως, αυτή η ώρα, ίσως, δεν είναι τώρα μακριά. Ο Εχθρός χωρίς Όνομα έχει πάλι σηκωθεί. Βγαίνει ξανά καπνός απ' το Οροντρούιν, που το λέμε εμείς το Βουνό του Χαμού. Η Δύναμη της Μαύρης Χώρας μεγαλώνει κι εμάς μας πιέζουν σκληρά. Όταν γύρισε πίσω ο Εχθρός έδιωξε το λαό μας απ' το Ιθίλιεν, την ωραία μας επαρχία στ' ανατολικά του Ποταμού, αν και διατηρήσαμε εκεί βάσεις κι όπλα. Αλλά τούτη εδώ τη χρονιά, τον Ιούνιο, πόλεμος μας ήρθε ξαφνικά απ' τη Μόρντορ και μας σάρωσε. Ήταν αριθμητικά ανώτεροι, γιατί η Μόρντορ έχει συμμαχήσει με τους Ανατολίτες και τους σκληρούς Χαράντριμ· αλλά η ήττα μας δεν ήταν εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των εχθρών. Ήταν παρούσα μια δύναμη εκεί, που δεν την είχαμε νιώσει ποτέ πριν.

» Μερικοί είπαν ότι μπορούσαν να τη δουν, σαν ένα μεγάλο μαύρο καβαλάρη, μια μαύρη σκιά στο φως του φεγγαριού. Όπου πήγαινε, μια τρέλα πλημμύριζε τους εχθρούς μας, αλλά φόβος έπιανε και τους πιο γενναίους απ' εμάς, τόσος φόβος ώστε και τ' άλογα κι οι άνθρωποι υποχωρούσαν και το 'βαζαν στα πόδια. Μόνο ένα απομεινάρι του στρατού μας στην ανατολή γύρισε πίσω αφού καταστρέψανε τη γέφυρα που ακόμα στεκόταν στα ερείπια της Οσγκίλιαθ.

» Ήμουν κι εγώ με το λόχο που κρατούσε εκείνη τη γέφυρα, μέχρι που την γκρεμίσαμε πίσω μας. Τέσσερις μόνο γλιτώσαμε κολυμπώντας: ο αδελφός μου κι εγώ και δυο άλλοι. Αλλ' όμως συνεχίζουμε να πολεμάμε και να κρατάμε όλες τις δυτικές όχθες του Άντουϊν· κι όλοι όσοι βρίσκουν καταφύγιο πίσω μας μάς δίνουν επαίνους, αν ποτέ ακούσουν τ' όνομά μας: πολλούς επαίνους, αλλά λίγη βοήθεια. Τώρα μόνο απ' το Ρόαν έρχονται άνθρωποι με τ' άλογά τους όταν ζητήσουμε βοήθεια.

» Σ' αυτή την κακιά ώρα έχω έρθει με ειδική αποστολή στον Έλροντ ταξιδεύοντας πολλές κι επικίνδυνες λεύγες. Ταξίδεψα εκατόν δέκα μέρες εντελώς μόνος μου. Αλλά δε γυρεύω συμμάχους για τον πόλεμο. Η δύναμη του Έλροντ, λένε, βρίσκεται στη σοφία κι όχι στα όπλα. Έρχομαι να ζητήσω συμβουλές και την εξήγηση σε λέξεις δύσκολες. Γιατί την παραμονή της ξαφνικής επίθεσης ήρθε ένα όνειρο στον αδελφό μου μες στον ταραγμένο του ύπνο κι αργότερα το ίδιο όνειρο του ήρθε ξανά και ξανά και μια φορά το είδα κι εγώ.

» Σ' αυτό το όνειρο νόμισα πως ο ουρανός στην Ανατολή σκοτείνιασε

και βροντές όλο και δυνάμωναν, αλλά στη Δύση έμενε ένα χλωμό φως και μέσ' απ' αυτό άκουσα μια φωνή, μακρινή αλλά καθαρή, να φωνάζει:

Γύρεψε το Σπαθί που ήταν σπασμένο
Στο Ίμλαντρις μακριά.
Εκεί Συμβούλιο σοφό και διαβασμένο
Θα πάρει απόφαση βαριά.
Εκεί τρανό σημάδι θε να δείξει
Πως το Μοιραίο είναι κοντά,
Γιατί ο Χαμός του Ισίλντουρ θα ξυπνήσει
Και τ' Ανθρωπάκι θα σταθεί μπροστά.

Απ' αυτά τα λόγια πολύ λίγα μπορούσαμε να καταλάβουμε και το είπαμε στον πατέρα μας, τον Ντένεθορ, τον Άρχοντα της Μίνας Τίριθ, που ξέρει καλά την ιστορία και τις παραδόσεις της Γκόντορ. Μα αυτό μόνο μπόρεσε να μας πει, ότι Ίμλαντρις ήταν παλιά ανάμεσα στα Ξωτικά το όνομα μιας μακρινής βόρειας κοιλάδας, όπου κατοικούσε ο Έλροντ ο Μισοξωτικός, ο πιο διαβασμένος απ' όλους τους γνώστες των παραδόσεων. Και γι' αυτό ο αδελφός μου, βλέποντας πόσο απελπιστική ήταν η θέση μας, πρόθυμο ποιήθηκε να δώσει πίστη στ' όνειρο και να πάει γυρεύοντας το Ίμλαντρις. Αλλά επειδή ο δρόμος ήταν γεμάτος από αμφιβολίες και κινδύνους, ανέλαβα εγώ να κάνω το ταξίδι. Ο πατέρας μας δεν ήθελε να μου δώσει την άδεια, και για πολύ καιρό περιπλανήθηκα σε λησμονημένους δρόμους, αναζητώντας το σπίτι του Έλροντ, που πολλοί το είχαν ακουστά, μα λίγοι ή ξεραν πού βρίσκεται.

— Κι εδώ στο σπίτι του Έλροντ πολύ περισσότερα θα σου ξεκαθαριστούν, είπε ο Άραγκορν και σηκώθηκε.

Έριξε το σπαθί του πάνω στο τραπέζι που βρισκόταν μπροστά στον Έλροντ, κι η λεπίδα του ήταν δυο κομμάτια.

— Να το Σπαθί που ήταν Σπασμένο! είπε.

— Και ποιος είσαι εσύ, και τι σχέση έχεις με τη Μίνας Τίριθ; ρώτησε ο Μπορομίρ, κοιτάζοντας με απορία το λιπόσαρκο πρόσωπο του Περιπλανώμενου Φύλακα και τα παλιά του ρούχα.

— Είναι ο Άραγκορν ο γιος του Άραθορν, είπε ο Έλροντ, και είναι απόγονος μέσω πολλών γενιών του Ισίλντουρ του γιου του Έλεντιλ της Μίνας Ίθιλ. Είναι ο Αρχηγός των Ντούνενταν στο βοριά, αν και λίγοι απ' αυτούς έχουν τώρα απομείνει.

— Άρα είναι δικό σου κι όχι δικό μου! φώναξε ο Φρόντο κατάπληκτος, πηδώντας όρθιος, λες και περίμενε να του ζητήσουν το Δαχτυλίδι εκείνη ακριβώς τη στιγμή.

— Δεν ανήκει ούτε σε σένα ούτε σε μένα, είπε ο Άραγκορν· αλλά είναι γραφτό να το έχεις εσύ για λίγο.

— Βγάλε έξω το Δαχτυλίδι, Φρόντο, είπε ο Γκάνταλφ με επισημότητα. Έφτασε η ώρα. Κράτησέ το ψηλά και τότε ο Μπορομίρ θα καταλάβει και το υπόλοιπο απ' το αίνιγμά του.

Όλοι σώπασαν και γύρισαν τα μάτια τους πάνω στο Φρόντο. Αυτός ταράχτηκε, νιώθοντας ξαφνικά ντροπή και φόβο· και τον κυρίεψε μεγάλη απροθυμία να φανερώσει το Δαχτυλίδι και μια αποστροφή στο άγγιγμά του. Ευχόταν να ήταν μίλια μακριά. Το Δαχτυλίδι έλαμπε αμυδρά κι αναβόσβηνε καθώς το κρατούσε ψηλά μπροστά σ' όλους με χέρι τρεμάμενο.

— Να ο Χαμός του Ισίλντουρ! είπε ο Έλροντ.

Τα μάτια του Μπορομίρ γυάλισαν καθώς κοιτούσε το χρυσό πράγμα.

— Το Ανθρωπάκι! μουρμούρισε. Έφτασε λοιπόν το μοιραίο για τη Μίνας Τίριθ; Αλλά τότε γιατί θα πρέπει να ζητάμε ένα σπασμένο σπαθί;

— Τα λόγια δεν ήταν *το Μοιραίο για τη Μίνας Τίριθ,* είπε ο Άραγκορν. Αλλά το μοιραίο και μεγάλα κατορθώματα πραγματικά πλησιάζουν. Γιατί το Σπαθί που ήταν Σπασμένο είναι το Σπαθί του Έλεντιλ που έσπασε από κάτω του σαν έπεσε. Το φύλαξαν σαν θησαυρό οι απόγονοί του όταν όλα τ' άλλα κειμήλια χάθηκαν· γιατί λεγόταν από τότε παλιά ανάμεσά μας ότι θα έπρεπε να κολληθεί ξανά όταν βρισκόταν πάλι το Δαχτυλίδι, ο Χαμός του Ισίλντουρ. Τώρα που είδες το σπαθί που έψαχνες, τι θα ήθελες να ζητήσεις; Επιθυμείς να επιστρέψει στην Γκόντορ ο Οίκος του Έλεντιλ;

— Δε μ' έστειλαν να παρακαλέσω για κάποια χάρη, αλλά μονάχα να ζητήσω την εξήγηση ενός αινίγματος, απάντησε περήφανα ο Μπορομίρ. Όμως βρισκόμαστε σε δύσκολη θέση και το Σπαθί του Έλεντιλ θα μας ήταν ανέλπιστη βοήθεια — αν πραγματικά κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ξανάρθει μέσ' απ' τις σκιές του παρελθόντος.

Ξανακοίταξε τον Άραγκορν και τα μάτια του ήταν γεμάτα αμφιβολία.

Ο Φρόντο ένιωσε τον Μπίλμπο να κουνιέται ανυπόμονα δίπλα του. Ήταν φανερά ενοχλημένος γι' αυτά που λέγονταν για το φίλο του. Ξαφνικά σηκώθηκε και ξέσπασε:

Το χρυσάφι αν είναι κρυφό δε γυαλίζει,
Ούτε όσοι πλανιόνται στη γη είν' χαμένοι.
Το γερό το δεντρί η βροχή δε σαπίζει,
Ούτε καίει τις ρίζες χιονιά παγωμένη.
Απ' τις άψυχες στάχτες φωτιά θα σπιθίσει,
Φως λαμπρό στο σκοτάδι θα βγει.
Το σπασμένο σπαθί ξανά θα κολλήσει,
Κι ο δίχως κορόνα βασιλιάς θα γενεί.

— Ίσως όχι πολύ καλό, μα στο θέμα — αν χρειάζεσαι κάτι παραπάνω απ' το λόγο του Έλροντ. Αν άξιζε ένα ταξίδι εκατό δέκα ημερών για να τ' ακούσεις, καλά θα κάνεις να τ' ακούς, είπε και κάθισε ρουθουνίζοντας θυμωμένα.

— Εγώ ο ίδιος έφτιαξα τους στίχους, ψιθύρισε στο Φρόντο, για τον Ντούνανταν, παλιά, όταν για πρώτη φορά μου μίλησε για τον εαυτό του. Σχεδόν θα 'θελα να μην είχαν τελειώσει οι περιπέτειές μου και να μπορούσα να πάω μαζί του όταν έρθει η ώρα του.

Ο Άραγκορν του χαμογέλασε. Έπειτα στράφηκε πάλι στον Μπορομίρ.

— Από μέρους μου σου συγχωρώ την αμφιβολία, είπε. Πολύ λίγο μοιάζω με τις μορφές του Έλεντιλ και του Ισίλντουρ καθώς στέκονται σκαλισμένες με όλη τους τη μεγαλοπρέπεια στις αίθουσες του Ντένεθορ. Εγώ δεν είμαι παρά ο κληρονόμος του Ισίλντουρ, όχι ο ίδιος ο Ισίλντουρ. Έχω ζήσει ζωή μεγάλη και σκληρή και οι λεύγες που απλώνονται απ' εδώ ως την Γκόντορ είναι πολύ λίγες συγκριτικά με όσες έχω κάνει σ' όλα μου τα ταξίδια. Έχω περάσει πολλά βουνά και πολλά ποτάμια κι έχω διασχίσει πολλές πεδιάδες. Έχω φτάσει ακόμα και στις μακρινές χώρες Ρουν και Χάραντ, που τ' άστρα τους είναι αλλιώτικα.

» Αλλά η πατρίδα μου, αυτή που έχω τέλος πάντων, είναι στο Βοριά. Γιατί εδώ οι διάδοχοι του Βάλαντιλ πάντοτε κατοικούσαν διατηρώντας τη γραμμή ακέρια από πατέρα σε γιο για πολλές γενιές. Οι μέρες μας έχουν σκοτεινιάσει κι έχουμε λιγοστέψει· αλλά πάντοτε το Σπαθί περνάει σε καινούριο φύλακα. Κι αυτό θα σου πω, Μπορομίρ, πριν τελειώσω. Είμαστε μοναχικοί άνθρωποι εμείς οι Περιπλανώμενοι Φύλακες των αγριότοπων, κυνηγοί — αλλά κυνηγοί πάντοτε των υπηρετών του Εχθρού· γιατί αυτοί βρίσκονται σε πολλά μέρη, όχι μόνο στη Μόρντορ.

» Αν η Γκόντορ, Μπορομίρ, στάθηκε ένας ρωμαλέος πύργος, εμείς έχουμε παίξει κάποιον άλλο ρόλο. Υπάρχουν πολλά πονηρά όντα, που τα ισχυρά σας τείχη και τ' αστραφτερά σας σπαθιά δεν τα σταματούν. Ξέρεις πολύ λίγα για τις χώρες πέρα απ' τα σύνορά σου. Ειρήνη κι ελευθερία, λες; Ο Βοριάς θα τις ήξερε πολύ λίγο αν δεν ήμασταν εμείς. Ο φόβος θα τις είχε αφανίσει. Αλλά όταν σκοτεινά όντα έρχονται από λόφους δίχως σπίτια ή σέρνονται έξω από ανήλιαγα δάση, το βάζουν στα πόδια μπροστά μας. Ποιους δρόμους θα τολμούσε κανείς να διαβεί ή τι ασφάλεια θα υπήρχε στα ήσυχα μέρη ή στα σπίτια των απλών ανθρώπων το βράδυ, αν οι Ντούνεντεν κοιμόνταν ή αν ήταν όλοι στα μνήματά τους;

» Κι όμως εμείς παίρνουμε ακόμα λιγότερες ευχαριστίες από σας. Οι ταξιδιώτες μάς στραβοκοιτάνε και οι χωριάτες μάς δίνουν περιφρονητικά ονόματα. Ο «Γοργοπόδαρος» είμαι για ένα χοντρό που ζει σ' απόσταση μιας μέρας δρόμου από εχθρούς που θα του 'κοβαν το αίμα ή που θα μπο-

ρούσαν να κάνουν τη μικρή του πόλη ερείπια. Αν οι απλοί άνθρωποι είναι απαλλαγμένοι από έγνοιες και φόβους, θα μείνουν απλοί, κι εμείς πρέπει να είμαστε κρυφοί για να τους κρατήσουμε έτσι. Αυτό είναι το έργο των δικών μου ενώ τα χρόνια μακραίνουν και το χορτάρι μεγαλώνει.

» Τώρα όμως ο κόσμος αλλάζει γι' άλλη μια φορά. Έρχεται καινούρια ώρα. Βρέθηκε ο χαμός του Ισίλντουρ. Πλησιάζουν μάχες. Το Σπαθί θα ξαναφτιαχτεί. Θα έρθω στη Μίνας Τίριθ.

— Ο Χαμός του Ισίλντουρ βρέθηκε, λες εσύ, είπε ο Μπορομίρ. Εγώ είδα ένα γυαλιστερί δαχτυλίδι να κρατάει στο χέρι του τ' Ανθρωπάκι. Αλλά λένε πως ο Ισίλντουρ χάθηκε πριν ακόμα αρχίσει αυτή η εποχή του κόσμου. Πώς, λοιπόν, το ξέρουν οι Σοφοί ότι αυτό το δαχτυλίδι είναι το δικό του; Και πού ήταν τόσα χρόνια μέχρι να το φέρει εδώ αυτός ο τόσο παράξενος αγγελιοφόρος;

— Αυτό θα το πούμε, είπε ο Έλροντ.

— Αλλά όχι ακόμα, παρακαλώ, Κύριε! είπε ο Μπίλμπο. Να ο Ήλιος ανεβαίνει για μεσημέρι και νιώθω την ανάγκη να φάω κάτι για να στυλωθώ.

— Δεν εννοούσα εσένα, είπε ο Έλροντ χαμογελώντας. Το κάνω όμως τώρα. Εμπρός! Πες μας την ιστορία σου. Κι αν ακόμα δεν την έχεις κάνει ποίημα, πες μας την με απλά λόγια. Όσο πιο σύντομη είναι, τόσο γρηγορότερα θα φας κάτι.

— Πολύ καλά, είπε ο Μπίλμπο. Θα κάνω όπως μου ζητάς. Αλλά τώρα θα πω την αληθινή ιστορία, κι αν μερικοί από δω μ' έχουν ακούσει να τη λέω διαφορετικά — έριξε μια λοξή ματιά στον Γκλόιν — τους παρακαλώ να την ξεχάσουν και να με συγχωρέσουν. Εκείνες τις μέρες το μόνο που επιθυμούσα ήταν να διεκδικήσω το θησαυρό σαν εντελώς δικό μου και ν' απαλλαγώ απ' τ' όνομα του κλέφτη που μου είχαν κολλήσει. Αλλά ίσως καταλαβαίνω την κατάσταση καλύτερα τώρα. Πάντως, να πώς έγιναν τα πράγματα.

Για μερικούς εκεί η ιστορία του Μπίλμπο ήταν εντελώς καινούρια και την άκουγαν μ' έκπληξη· κι ο γερο-χόμπιτ, που στην πραγματικότητα δεν ήταν καθόλου δυσαρεστημένος, διηγόταν την περιπέτειά του με το Γκόλουμ, σ' όλες της τις λεπτομέρειες. Δεν παράλειψε ούτε ένα αίνιγμα. Κι ήταν έτοιμος να πει πένα και χαρτί τι έγινε στο πάρτι του και πώς εξαφανίστηκε απ' το Σάιρ, αν τον άφηναν· αλλά ο Έλροντ σήκωσε το χέρι του.

— Τα είπες πολύ καλά, φίλε μου, είπε, αλλ' ως εδώ είναι αρκετά αυτή τη φορά. Για την ώρα είναι αρκετό να ξέρουμε πως το Δαχτυλίδι πέρασε στο Φρόντο, τον κληρονόμο σου. Ας μιλήσει αυτός τώρα!

Τότε, με λιγότερη προθυμία απ' τον Μπίλμπο, ο Φρόντο είπε όλες του τις δοσοληψίες με το Δαχτυλίδι, απ' την ημέρα που πέρασε στη φύλαξή

του. Κάθε βήμα του ταξιδιού του απ' το Χόμπιτον μέχρι το Πέρασμα του Μπρούινεν συζητήθηκε και ζυγίστηκε και, οτιδήποτε μπορούσε να θυμηθεί για τους Μαύρους Καβαλάρηδες εξετάστηκε. Τέλος κάθισε πάλι κάτω.

— Δεν πήγες κι άσχημα, του είπε ο Μπίλμπο. Θα την είχες πει πολύ ωραία αν δε σ' έκοβαν συνέχεια. Προσπάθησα να κρατήσω μερικές σημειώσεις, αλλά θα πρέπει να τις ξανακοιτάξουμε μαζί, όταν θα 'χεις καιρό, αν είναι να τα γράψω. Έχει υλικό για ένα σωρό κεφάλαια, πριν καλά καλά φτάσεις εδώ!

— Ναι, ήταν ολόκληρη ιστορία, απάντησε ο Φρόντο. Αλλ' όμως δε μου φαίνεται πως είναι τελειωμένη. Υπάρχουν ακόμα πολλά πράγματα που θέλω να μάθω, ιδιαίτερα για τον Γκάνταλφ.

Ο Γκάλντορ απ' τα Λιμάνια, που καθόταν πλάι, τον άκουσε.

— Μιλάς και για μένα, φώναξε, και γυρίζοντας στον Έλροντ, είπε: Οι Σοφοί μπορεί να έχουν αρκετούς λόγους να πιστεύουν ότι αυτό που βρήκε τ' Ανθρωπάκι είναι πραγματικά το Μεγάλο Δαχτυλίδι που κουβεντιάζουμε τόση ώρα, μόλο που σ' εκείνους που ξέρουν λιγότερα, μπορεί να φαίνεται απίθανο. Αλλά δεν είναι δυνατό να μάθουμε κι εμείς τις αποδείξεις; Και θα 'θελα να ρωτήσω και κάτι ακόμα. Πού είναι ο Σάρουμαν; Είναι πολύ διαβασμένος σ' ό,τι έχει σχέση με Δαχτυλίδια κι όμως δεν είναι ανάμεσά μας. Ποια είναι η γνώμη του — αν βέβαια ξέρει αυτά που έχουμε ακούσει;

— Οι ερωτήσεις σου, Γκάλντορ, είναι δεμένες μεταξύ τους, είπε ο Έλροντ. Δεν τις είχα παραβλέψει και θ' απαντηθούν. Αλλά είναι η σειρά του Γκάνταλφ να μας τα ξεκαθαρίσει· και τον φωνάζω τελευταίο, τιμητικά, γιατί σ' όλη αυτή την υπόθεση υπήρξε ο αρχηγός.

— Μερικοί, Γκάλντορ, είπε ο Γκάνταλφ, θα θεωρούσαν τα νέα του Γκλόιν και την καταδίωξη του Φρόντο, αρκετή απόδειξη ότι αυτό που βρήκε τ' Ανθρωπάκι είναι κάτι που έχει μεγάλη αξία για τον Εχθρό. Αλλ' όμως είναι μονάχα ένα δαχτυλίδι. Οπότε τι κάνουμε; Τα Εννέα τα έχουν οι Νάζγκουλ. Τα Εφτά τα έχει πάρει ή έχουν χαθεί.

Σ' αυτό το σημείο ο Γκλόιν αναδεύτηκε αλλά δε μίλησε.

— Τα Τρία ξέρουμε πού είναι. Λοιπόν ποιο είναι αυτό το ένα που επιθυμεί τόσο πολύ;

» Πρέπει να ομολογήσουμε πως έχει περάσει ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα ανάμεσα στο Ποτάμι και στο Βουνό, ανάμεσα στη μέρα που χάθηκε και σ' εκείνη που βρέθηκε. Αλλά επιτέλους το κενό αυτό συμπληρώθηκε στη γνώση των Σοφών. Πάρα πολύ αργά όμως. Γιατί ο Εχθρός ήταν κοντά από πίσω, πιο κοντά απ' ό,τι φοβόμουνα. Και ευτυχώς που μόλις φέτος, και μάλιστα αυτό εδώ το καλοκαίρι, καθώς φαίνεται, έμαθε όλη την αλήθεια.

» Μερικοί από σας εδώ θα θυμούνται ότι πολλά χρόνια πριν εγώ ο ίδιος τόλμησα να περάσω τις πύλες του Νεκρομάντη στο Ντολ Γκούλντουρ και στα κρυφά μελέτησα τους τρόπους του κι έτσι ανακάλυψα πως οι φόβοι μας ήταν αληθινοί: ο Νεκρομάντης δεν ήταν άλλος απ' το Σόρον, τον παλιό μας Εχθρό, που σιγά σιγά έπαιρνε σχήμα και δύναμη ξανά. Μερικοί από σας επίσης θα θυμούνται ότι ο Σάρουμαν μας έπεισε να μη στραφούμε ανοιχτά εναντίον του, και για πολύ καιρό τον παρακολουθούσαμε μόνο. Όμως, στο τέλος, καθώς η σκιά του μεγάλωνε, ο Σάρουμαν υποχώρησε και το Συμβούλιο έδειξε τη δύναμή του κι έδιωξε το κακό απ' το Δάσος της Σκοτεινιάς – κι αυτό έγινε την ίδια ακριβώς χρονιά που βρέθηκε αυτό το Δαχτυλίδι: παράξενη σύμπτωση, αν ήταν σύμπτωση.

» Αλλά ήταν αργά πια, όπως είχε προβλέψει ο Έλροντ. Γιατί κι ο Σόρον μας παρακολουθούσε κι είχε από παλιά προετοιμαστεί για το χτύπημά μας, κυβερνώντας τη Μόρντορ από μακριά μέσο της Μίνας Μόργκουλ, που κατοικούσαν οι Εννιά υπηρέτες του, μέχρι που να 'ναι όλα έτοιμα. Τότε υποχώρησε στην επίθεσή μας, αλλά μόνο υποκρίθηκε πως υποχωρεί και πολύ γρήγορα ύστερα ήρθε στο Σκοτεινό Πύργο και φανερά πια παρουσιάστηκε. Τότε για τελευταία φορά συνεδρίασε το Συμβούλιο· γιατί τώρα μάθαμε πως αναζητούσε ακόμα πιο πολύ το Ένα. Τότε φοβηθήκαμε πως είχε πληροφορίες γι' αυτό, που εμείς δεν τις ξέραμε. Μα ο Σάρουμαν είπε όχι, κι επανέλαβε ό,τι μας είχε πει και προηγουμένως: ότι το Ένα δε θα ξαναβρισκόταν ποτέ πια στη Μέση-Γη.

» "Στη χειρότερη περίπτωση", είπε, "ο Εχθρός μας ξέρει πως δεν το έχουμε και πως είναι ακόμα χαμένο. Αλλά κάτι χαμένο μπορεί κάποτε να βρεθεί, έτσι νομίζει. Μη φοβάστε! Η ελπίδα του θα τον προδώσει. Δεν έχω εγώ μελετήσει το θέμα απ' όλες του τις πλευρές: Έπεσε στο Μεγάλο Άντουίν· και πολύ παλιά, ενώ ακόμα ο Σόρον κοιμόταν, κύλησε απ' το Ποτάμι στη Θάλασσα. Αφήστε το να βρίσκεται εκεί μέχρι το τέλος".

Ο Γκάνταλφ σώπασε, κοιτάζοντας ανατολικά απ' τη βεράντα προς τις μακρινές κορφές των Ομιχλιασμένων Βουνών, που στα βάθη τους ο θανάσιμος κίνδυνος του κόσμου ήταν κρυμμένος για τόσο πολύ καιρό. Αναστέναξε.

– Εδώ έπεσα σε λάθος, είπε. Με αποκοίμισαν τα λόγια του Σοφού Σάρουμαν· ενώ θα έπρεπε να αναζητήσω την αλήθεια νωρίτερα. Ο κίνδυνός μας τώρα θα ήταν μικρότερος.

– Όλοι κάναμε λάθος, είπε ο Έλροντ και, αν δεν ήσουν εσύ που ξάγρυπνος παρακολουθούσες τη Σκοτεινιά, ίσως να ήταν ήδη απάνω μας. Αλλά συνέχισε!

– Απ' την αρχή μέσα μου είχα αμφιβολίες, χωρίς να έχω κανένα χειρο-

πιστό λόγο, είπε ο Γκάνταλφ, κι επιθυμούσα να μάθω πώς το Γκόλουμ βρήκε το Δαχτυλίδι και για πόσο καιρό το είχε στην κατοχή του. Έτσι έβαλα να το παρακολουθούν, μαντεύοντας ότι δε θ' αργήσει να βγει απ' τα σκοτάδια του και ν' αναζητήσει το θησαυρό του. Βγήκε, αλλά ξέφυγε και δε βρέθηκε. Και τότε αλίμονο! Δεν κυνήγησα την υπόθεση, αλλά μόνο παρακολουθούσα και περίμενα, όπως έχουμε κάνει συχνότερα απ' όσο θα 'πρεπε.

» Ο καιρός πέρασε με πολλές σκοτούρες, μέχρι που, ξαφνικά, οι αμφιβολίες μου ξύπνησαν πάλι γεμάτες φόβο. Από πού προερχόταν το δαχτυλίδι του χόμπιτ; Και τι, αν ο φόβος μου έβγαινε αληθινός, έπρεπε να γίνει μ' αυτό; Εκείνα τα πράγματα έπρεπε να τ' αποφασίσω. Όμως δε μίλησα σε κανένα για τους φόβους μου, γιατί ήξερα πόσο επικίνδυνος είναι ένας πρόωρος ψίθυρος, αν μαθευόταν από κάποιον που δε θα 'πρεπε. Γιατί σ' όλους τους μακροχρόνιους πολέμους μας εναντίον του Σκοτεινού Πύργου, ο χειρότερός μας εχθρός υπήρξε πάντα η προδοσία.

» Αυτά έγιναν πριν δεκαεφτά χρόνια. Πολύ γρήγορα πήρα είδηση ότι κατάσκοποι όλων των ειδών, ακόμα και ζώα και πουλιά είχαν μαζευτεί γύρω απ' το Σάιρ, και τότε ο φόβος μου μεγάλωσε. Ζήτησα τη βοήθεια των Ντούνεντεν, και η επαγρύπνησή τους διπλασιάστηκε. Κι εγώ άνοιξα την καρδιά μου στον Άραγκορν, τον κληρονόμο του Ισίλντουρ.

— Κι εγώ, είπε ο Άραγκορν, συμβούλεψα να ψάξουμε και να βρούμε το Γκόλουμ, μόλο που φαινόταν πως είναι αργά. Κι επειδή φαινόταν σωστό ο κληρονόμος του Ισίλντουρ να πρέπει να κοπιάσει για να επανορθώσει το λάθος του Ισίλντουρ, πήγα μαζί με τον Γκάνταλφ στη μακρόχρονη κι απελπιστική έρευνα.

Ο Γκάνταλφ τότε διηγήθηκε πώς είχαν χτενίσει όλη την Ερημιά, φτάνοντας κάτω ως τα Βουνά της Σκιάς και τα σύνορα της Μόρντορ.

— Εκεί ακούσαμε φήμες γι' αυτό και υποθέσαμε ότι έζησε για πολύ καιρό στους σκοτεινούς λόφους· αλλά ποτέ δεν το βρήκαμε και στο τέλος απελπιστήκαμε. Και τότε μες στην απελπισία μου ξαναθυμήθηκα τον τρόπο που θα μπορούσε να κάνει αχρείαστο το Γκόλουμ. Το ίδιο το δαχτυλίδι μπορούσε να πει αν ήταν το Ένα. Θυμήθηκα ορισμένα λόγια που είχαν ακουστεί στο Συμβούλιο: λόγια του Σάρουμαν, που τότε τα είχα μόνο μισοπροσέξει. Τ' άκουγα καθαρά τώρα μέσα μου.

» "Τα Εννιά, τα Εφτά και τα Τρία, είπε, είχαν το καθένα το ανάλογο πετράδι τους. Όχι όμως και το Ένα. Αυτό ήταν στρογγυλό κι απέριττο, λες κι ήταν ένα απ' τα μικρότερα δαχτυλίδια· αλλά ο κατασκευαστής του είχε χαράξει σημάδια απάνω του, που οι ικανοί, ίσως, μπορούσαν ακόμα να τα διαβάσουν".

» Δεν είχε πει τι ήταν εκείνα τα σημάδια. Ποιος θα 'ξερε τώρα; Ο κατασκευαστής. Κι ο Σάρουμαν; Αλλά, αν κι οι γνώσεις του είναι μεγάλες, θα

πρέπει να προέρχονται από κάποια πηγή. Ποιο χέρι εκτός απ' του Σόρον κράτησε ποτέ το δαχτυλίδι, πριν χαθεί; Μόνο το χέρι του Ισίλντουρ.

» Μ' αυτή τη σκέψη παράτησα το κυνηγητό του Γκόλουμ κι έτρεξα γρήγορα στην Γκόντορ. Τον παλιό καιρό τα μέλη της τάξης μου ήταν καλοδεχούμενα εκεί και πιο πολύ απ' όλους ο Σάρουμαν. Συχνά ήταν για πολύ καιρό φιλοξενούμενος των Αρχόντων της Πόλης. Αλλά το καλωσόρισμα του Άρχοντα Ντένεθορ σ' εμένα ήταν ψυχρότερο παρά ποτέ και πολύ απρόθυμα μ' άφησε να ψάξω ανάμεσα στις περγαμηνές και τα βιβλία που έχει συγκεντρώσει.

» "Αν πραγματικά ζητάς μόνο, όπως λες, τα χρονικά των παλιών ημερών και τις αρχές της Πόλης, διάβασε όσο τραβάει η καρδιά σου!, είπε. Για μένα το παρελθόν είναι λιγότερο σκοτεινό απ' το μέλλον και για το μέλλον ενδιαφέρομαι. Αλλά μόνο αν έχεις πιο μεγάλη επιδεξιότητα απ' τον Σάρουμαν, που για πολύ καιρό έχει μελετήσει εδώ, θα βρεις τίποτα που να μην το ξέρω καλά εγώ, που ξέρω τα πάντα γύρω απ' αυτήν την Πόλη".

» Έτσι είπε ο Ντένεθορ. Κι όμως υπάρχουν στα αρχεία του χρονικά που τώρα λίγοι μπορούν να τα διαβάσουν, ακόμα κι ανάμεσα στους σοφούς και διαβασμένους, γιατί οι γραφές τους κι οι γλώσσες τους έχουν γίνει ακατανόητες στους τωρινούς ανθρώπους. Και, Μπορομίρ, εκεί βρίσκεται ακόμα στη Μίνας Τίριθ, χωρίς κανείς να το 'χει διαβάσει, εκτός απ' το Σάρουμαν κι εμένα, αφότου έσβησαν οι βασιλιάδες, μια περγαμηνή που έγραψε ο ίδιος ο Ισίλντουρ. Γιατί ο Ισίλντουρ δεν έφυγε αμέσως μετά απ' τον πόλεμο εναντίον της Μόρντορ, όπως λένε μερικοί στις ιστορίες.

— Μερικοί στο Βοριά, ίσως, έκοψε ο Μπορομίρ. Όλοι στην Γκόντορ ξέρουν ότι στην αρχή πήγε στη Μίνας Άνορ κι έμεινε εκεί για λίγο με τον ανεψιό του το Μένελντιλ και του έδωσε οδηγίες και συμβουλές πριν του παραδώσει τη διακυβέρνηση του Νότιου Βασίλειου. Και τότε φύτεψε εκεί το τελευταίο φιντανάκι του Λευκού Δέντρου σε μνήμη του αδελφού του.

— Εκείνη όμως την εποχή έγραψε κι αυτή την περγαμηνή, είπε ο Γκάνταλφ· κι αυτό δεν το θυμούνται στην Γκόντορ, φαίνεται. Γιατί αυτή η περγαμηνή αφορά το Δαχτυλίδι. Και να τι γράφει ο Ισίλντουρ εκεί μέσα:

Ο Μέγας Δακτύλιος κειμήλιον θέλει γενέσθαι του Βασιλείου του Βορρά, γράφεται δε τόδε, ίνα μη η μνήμη αυτού εκλείψη εν Γκόντορ, ένθα η γενεά του Έλεντιλ οικεί, ίνα μη τῳ χρόνῳ ταύτα εξίτηλα γένηται.

— Και μετά απ' αυτά τα λόγια, ο Ισίλντουρ περιγράφει το Δαχτυλίδι, ακριβώς όπως το βρήκε.

Έκαιεν ότε το πρώτον έλαβον τούτον, έκαιεν ως τηκόμενον μέταλλον και η χειρ μου πυρίκαυστος εγένετο και ου μήποτε απαλλαγώ του πόνου. Νυν ήδη ψύχεται και ρικνείσθαι δοκεί ουδόλως αποβάλλων το κάλλος ουδέ το

σχήμα. Νυν δη η το πριν ευανάγνωστος ως ερυθρά φλοξ επιγραφή ημαύρωται και μόλις αναγιγνώσκεται. Γέγραπται δε γράμμασιν αρχαίοις της γης Ερέγκιον, επεί ουκ εισί γράμματα εν Μόρντορ προς έργον τοσούτον λεπτόν· αλλ' η γλώσσά μοι άγνωστός εστι. Δοκεί μοι από της Μελαίνης Γης κατάγεσθαι αυτήν δια το άσημον και βάρβαρον. Τι δηλοί ουκ οίδα, αλλ' απόγραφον τούτου λήψομαι, ει πως όλως εξίτηλος γένηται. Εστέρηται ίσως ο Δακτύλιος του θερμού τής του Σόρον χειρός, της μελαίνης, πυρί φλεγούσης ως και τον Γκιλ-Γκάλαντ αποκτείναι· δοκώ μοι, ει γε ο χρυσός εις πυρ βληθήσεται, την γραφήν φανεράν γενέσθαι. Έγωγε ου ποιήσω τούτο· εκ πάντων γαρ του Σόρον ποιημάτων τούτο δη μόνον άριστον. Πολύτιμον γε μοι, ει και αντί πολλού ωνούμαι τούτο.

— Όταν διάβασα αυτά τα λόγια, η αναζήτησή μου τέλειωσε. Γιατί η χαραγμένη γραφή ήταν όπως ακριβώς είχε μαντέψει ο Ισίλντουρ, στη γλώσσα της Μόρντορ και των υπηρετών του Πύργου. Κι ό,τι ήταν γραμμένο στην περγαμηνή μέσα ήταν κιόλας γνωστό. Γιατί τη μέρα που για πρώτη φορά ο Σόρον φόρεσε το Ένα, ο Σελεμπρίμορ, ο κατασκευαστής των Τριών, τον είχε πάρει είδηση, κι από μακριά τον άκουσε να προφέρει αυτές τις λέξεις κι έτσι οι δόλιοι σκοποί του φανερώθηκαν.

» Αμέσως άφησα τον Ντένεθορ, αλλά καθώς πήγαινα στο Βοριά, έλαβα μηνύματα απ' το Λόριεν πως ο Άραγκορν είχε περάσει απ' εκεί και πως είχε βρει αυτό το πλάσμα που το έλεγαν Γκόλουμ. Έτσι πήγα πρώτα να τον συναντήσω και ν' ακούσω την ιστορία του. Δεν τολμούσα ούτε καν να φανταστώ τι θανάσιμους κινδύνους είχε διατρέξει μόνος του.

— Δεν υπάρχει λόγος να τους εξιστορήσω, είπε ο Άραγκορν. Αν ο οποιοσδήποτε βρεθεί στην ανάγκη να περάσει κοντά απ' τη Μαύρη Πύλη, ή να περπατήσει ανάμεσα στα θανατερά λουλούδια της Κοιλάδας Μόργκουλ, είναι φυσικό να διατρέξει κινδύνους. Κι εγώ επίσης είχα απελπιστεί στο τέλος κι είχα αρχίσει το ταξίδι του γυρισμού. Και τότε, για καλή μου τύχη, έπεσα ξαφνικά πάνω σ' αυτό που γύρευα: ίχνη από ελαφριά πατήματα πλάι σε μια λασπωμένη λιμνούλα. Αλλά τώρα τα ίχνη ήταν πρόσφατα και γρήγορα και δεν οδηγούσαν στη Μόρντορ, αλλά μακριά απ' αυτή. Τ' ακολούθησα βαδίζοντας στις όχθες των Βάλτων των Νεκρών και στο τέλος το βρήκα. Παραμόνευε πλάι σ' ένα βρομερό λασπόλακκο. Το 'πιασα όπως κοιτούσε μες στο νερό καθώς σκοτείνιαζε. Ήταν σκεπασμένο με πράσινη βουρκολάσπη. Πολύ φοβάμαι πως δε θα τα καταφέρει ποτέ του να μ' αγαπήσει· γιατί με δάγκωσε κι εγώ δεν του φέρθηκα με το γάντι. Και τίποτ' άλλο δεν πήρα απ' το στόμα του εκτός απ' τα σημάδια των δοντιών του. Η επιστροφή ήταν το χειρότερο μέρος του ταξιδιού μου. Έπρεπε να το παρακολουθώ μέρα και νύχτα, να το αναγκάζω να περπατάει μπροστά μου, μ' ένα σκοινί στο λαιμό του, φιμωμένο, μέχρι που ημέρεψε απ' την έλλειψη

τροφής και νερού, και συνεχώς να το οδηγώ κατά το Δάσος της Σκοτεινιάς. Τέλος το πήγα εκεί και το παράδωσα στα Ξωτικά, γιατί έτσι είχαμε συμφωνήσει να κάνω· κι εγώ ήμουνα καταχαρούμενος ν' απαλλαγώ απ' τη συντροφιά του γιατί βρομόκραζε. Από λόγου μου εύχομαι ποτέ να μην το ξαναδώ στα μάτια μου. Ο Γκάνταλφ όμως ήρθε κι άντεξε να μιλήσει μαζί του πολλή ώρα.

— Ναι, είπε ο Γκάνταλφ, κουβέντιασα πολλή ώρα εξαντλητικά, αλλά όχι χωρίς κέρδος. Αφ' ενός η ιστορία που μου είπε για το πώς έχασε το Δαχτυλίδι συμφωνούσε μ' αυτή που ο Μπίλμπο είπε τώρα ανοιχτά για πρώτη φορά· αλλ' αυτό είχε λίγη σημασία, αφού την είχα κιόλας μαντέψει. Αλλά τότε για πρώτη φορά έμαθα ότι το Δαχτυλίδι του Γκόλουμ προερχόταν απ' το Μεγάλο Ποταμό κοντά στο Φλαμπουρότοπο. Κι έμαθα ακόμα πως το κάτεχε πολύ καιρό. Πολλές ζωές των μικρών όντων του είδους του. Η δύναμη του Δαχτυλιδιού είχε μακρύνει τα χρόνια της ζωής του πολύ παραπάνω απ' το φυσιολογικό τους· αλλ' αυτή τη δύναμη την έχουν μόνο τα Μεγάλα Δαχτυλίδια.

» Κι αν αυτά δεν είναι αρκετές αποδείξεις, Γκάλντορ, υπάρχει και η άλλη δοκιμασία που σας είπα. Πάνω σ' αυτό εδώ το Δαχτυλίδι που είδατε να το κρατούν ψηλά, το στρογγυλό κι αστόλιστο, τα γράμματα που ο Ισίλντουρ σημείωσε μπορούν ακόμα να διαβαστούν, αν κάποιος έχει δυνατή θέληση και το βάλει για λίγο στη φωτιά. Εγώ το έκανα αυτό κι ακούστε τι διάβασα:

Ash nazg durbatulûk, ash nazg gimbatul, ash nazg thrakatulûk agh burzum-ishi krimpatul!

Η αλλαγή της φωνής του μάγου ήταν εκπληκτική. Ξαφνικά έγινε απειλητική, δυνατή, τραχιά σαν πέτρα. Μια σκιά φάνηκε να περνά μπρος απ' τον ήλιο ψηλά κι η βεράντα για μια στιγμή σκοτείνιασε. Όλοι ανατρίχιασαν και τα Ξωτικά έκλεισαν τ' αυτιά τους.

— Ποτέ μέχρι τώρα καμιά φωνή δεν τόλμησε να προφέρει λέξεις αυτής της γλώσσας στο Ίμλαντρις, Γκάνταλφ Γκρίζε, είπε ο Έλροντ, καθώς η σκιά πέρασε και η συντροφιά ανάσανε ξανά.

— Κι ας ελπίσουμε ότι κανείς δε θα την ξαναμιλήσει εδώ πια, απάντησε ο Γκάνταλφ. Παρ' όλα αυτά όμως δε ζητώ συγνώμη, Άρχοντα Έλροντ. Γιατί αν είναι να μην ακουστεί γρήγορα αυτή η γλώσσα σε κάθε γωνιά της Δύσης, θα πρέπει όλοι να παραμερίσουν τις αμφιβολίες τους και να πιστέψουν ότι αυτό το δαχτυλίδι είναι εκείνο που οι Σοφοί έχουν δηλώσει: δηλαδή ο θησαυρός του Εχθρού, που έχει όλη του τη δολιότητα και κακία· και πως μέσα σ' αυτό βρίσκεται ένα μεγάλο μέρος της παλιάς του δύναμης. Μέσα απ' τα Μαύρα Χρόνια έρχονται τα λόγια που οι Μεταλλουργοί του Ερέγκιον άκουσαν και κατάλαβαν πως τους είχε προδώσει:

Ένα, όλους να κυβερνά και να τους βρίσκει, Ένα
Ένα, να τους μαζεύει όλους μαζί με μαύρα μάγια, Ένα

» Μάθετε επίσης, φίλοι μου, πως έμαθα κι άλλα ακόμα απ' το Γκόλουμ. Δεν ήθελε να μιλήσει κι η ιστορία του ήταν μπερδεμένη, αλλά είναι απόλυτα βέβαιο πως πήγε στη Μόρντορ κι εκεί ό,τι ήξερε του το πήραν δια της βίας. Έτσι ο Εχθρός γνωρίζει τώρα ότι το Ένα έχει βρεθεί κι ότι για πολύ καιρό βρισκόταν στο Σάιρ· κι εφ' όσον οι υπηρέτες του το κυνήγησαν σχεδόν μέχρι την πόρτα μας, σύντομα θα μάθει, ίσως δε κιόλας να το ξέρει, τώρα που εγώ σας μιλώ, πως το έχουμε εδώ.

Όλοι έμειναν σιωπηλοί για λίγο, ώσπου στο τέλος μίλησε ο Μπορομίρ.

— Είναι ένα μικρό πλάσμα, λες, αυτό το Γκόλουμ; Μικρό, αλλά μεγάλο στο κακό που μπορεί να κάνει. Τι απόγινε; Τι αποφασίσατε γι' αυτό;

— Είναι στη φυλακή, αλλά δεν έχει πάθει τίποτα χειρότερο, είπε ο Άραγκορν. Είχε υποφέρει πολλά. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως του έκαναν βασανιστήρια και πως ο φόβος του Σόρον πλακώνει την καρδιά του. Πάντως εγώ είμαι ευτυχής που το φυλάνε καλά τα ξάγρυπνα Ξωτικά του Δάσους της Σκοτεινιάς. Η κακία του κι η δολιότητά του είναι μεγάλες και του δίνουν μια απίστευτη σχεδόν δύναμη μόλο που είναι τόσο λιπόσαρκο και ζαρωμένο. Θα μπορούσε να καταφέρει αρκετές παλιοδουλειές, αν ήταν ελεύθερο. Και δεν αμφιβάλλω πως το άφησαν να φύγει απ' τη Μόρντορ για κάποιο πονηρό σκοπό.

— Αλίμονο! Αλίμονο! φώναξε ο Λέγκολας και στο ωραίο του πρόσωπο ήταν ζωγραφισμένη μεγάλη στενοχώρια. Τα νέα που μ' έστειλαν να φέρω πρέπει τώρα να σας τα πω. Δεν είναι καλά, αλλά εδώ μόνο έμαθα πόσο άσχημα θα φανούν σ' αυτή την ομήγυρη. Ο Σμήγκολ, που τώρα τον λένε Γκόλουμ, δραπέτευσε.

— Δραπέτευσε; φώναξε ο Άραγκορν. Αυτά είναι πράγματι άσχημα νέα. Φοβάμαι πως όλοι μας θα το μετανιώσουμε πικρά. Αλλά πώς έγινε ν' αποτύχει ο λαός του Θράντουϊλ σ' αυτό που του εμπιστεύτηκαν;

— Όχι επειδή δεν το φρουρούσαμε, είπε ο Λέγκολας· ίσως όμως απ' την πολλή μας καλοσύνη. Και φοβόμαστε ότι ο φυλακισμένος είχε βοήθεια από άλλους· και φαίνεται ότι τα έργα μας είναι γνωστά περισσότερο απ' όσο θα θέλαμε. Το φυλάγαμε το πλάσμα αυτό μέρα-νύχτα, όπως μας είχε παραγγείλει ο Γκάνταλφ, αν και είχαμε βαρεθεί αυτή τη δουλειά. Αλλά ο Γκάνταλφ μας είχε πει να ελπίζουμε στη θεραπεία του, και δε μας βαστούσε η καρδιά να το 'χουμε συνέχεια στα μπουντρούμια κάτω απ' τη γη, γιατί εκεί θα ξαναγύριζε πίσω στις σκοτεινές του σκέψεις.

— Είσαστε πολύ λιγότερο αβροί μ' εμένα, είπε ο Γκλόιν και τα μάτια του

άστραψαν, καθώς ξύπνησαν μέσα του παλιές αναμνήσεις απ' τον καιρό που ήταν φυλακισμένος στα υπόγεια του βασιλιά των Ξωτικών.

— Έλα τώρα, είπε ο Γκάνταλφ. Σε παρακαλώ, μη διακόπτεις, καλέ μου Γκλόιν. Η δική σας περίπτωση ήταν μια λυπηρή παρανόηση, που έχει τακτοποιηθεί εδώ και πολύ καιρό. Αν όλα τα παράπονα που υπάρχουν ανάμεσα στα Ξωτικά και στους Νάνους αναφερθούν εδώ, τότε καλά θα κάνουμε να εγκαταλείψουμε αυτό το Συμβούλιο.

Ο Γκλόιν σηκώθηκε και υποκλίθηκε και ο Λέγκολας συνέχισε:

— Τις μέρες που είχε καλό καιρό πηγαίναμε το Γκόλουμ στο δάσος. Εκεί ήταν ένα δέντρο που στεκόταν μόνο του μακριά απ' τ' άλλα κι εκεί του άρεσε να σκαρφαλώνει. Πολύ συχνά το αφήναμε ν' ανεβαίνει στα πιο ψηλά κλαδιά, μέχρι που ένιωθε το ελεύθερο αγέρι· αλλά βάζαμε φρουρό στη βάση του δέντρου. Μια μέρα αρνήθηκε να κατεβεί κι οι φρουροί δεν είχαν καμιά όρεξη ν' ανεβούν να το κατεβάσουν: είχε μάθει ένα κόλπο να κολλάει στα κλαδιά με χέρια και με πόδια. Έτσι κάθισαν πλάι στο δέντρο μέχρι που η νύχτα προχώρησε για καλά.

» Κι εκείνη ακριβώς την καλοκαιριάτικη νύχτα, που ήταν χωρίς φεγγάρι κι άστρα, οι Ορκ έκαναν επίθεση χωρίς να το περιμένουμε. Τους απωθήσαμε έπειτα από κάμποση ώρα. Ήταν πολλοί κι άγριοι, αλλά είχαν έρθει πέρα απ' τα βουνά και ήταν αμάθητοι στα δάση. Όταν τέλειωσε η μάχη, ανακαλύψαμε πως το Γκόλουμ ήταν φευγάτο κι οι φρουροί του ήταν σφαγμένοι ή αιχμάλωτοι. Τότε είδαμε καθαρά πως η επίθεση είχε γίνει με σκοπό τη διάσωσή του κι αυτό την ήξερε εκ των προτέρων. Πώς το είχε καταφέρει δεν μπορούμε να μαντέψουμε· αλλά το Γκόλουμ είναι παμπόνηρο και οι κατάσκοποι του Εχθρού πολλοί. Τα σκοτεινά όντα, που διώξαμε τη χρονιά που έπεσε ο Δράκος, έχουν γυρίσει πολύ περισσότερα και το Δάσος της Σκοτεινιάς έχει γίνει πάλι τόπος επικίνδυνος εκτός απ' τα μέρη που βρίσκονται στην επικράτειά μας.

» Δεν μπορέσαμε να ξαναπιάσουμε το Γκόλουμ. Ανακαλύψαμε τα ίχνη του ανάμεσα στα ίχνη πολλών Ορκ· κατευθύνονταν βαθιά μες στο Δάσος πηγαίνοντας στο Νοτιά. Αλλά γρήγορα ξεπέρασε τις ικανότητές μας να το παρακολουθούμε και δεν τολμήσαμε να συνεχίσουμε το κυνήγι, γιατί πλησιάζαμε το Ντολ Γκούλντουρ κι αυτό το μέρος εξακολουθεί να είναι επικίνδυνο· αποφεύγουμε να περνάμε απ' εκεί.

— Λοιπόν, καλά, ας έφυγε, είπε ο Γκάνταλφ. Δεν έχουμε καιρό να το γυρέψουμε πάλι. Θα κάνει αυτό που θα κάνει. Αλλ' όμως ίσως παίξει κάποιον ρόλο ακόμα που ούτε αυτό ούτε ο Σόρον έχουν προβλέψει.

» Και τώρα θ' απαντήσω στις άλλες ερωτήσεις του Γκάλντορ. Κι ο Σάρουμαν; Ποιες είναι οι συμβουλές του σ' αυτή τη δύσκολη ώρα; Την ιστορία αυτή πρέπει να σας τη διηγηθώ με λεπτομέρειες, γιατί μόνο ο Έλροντ την έχει ακούσει, κι αυτός εν συντομία· αλλά έχει σημασία σ' αυτά που

πρέπει ν' αποφασίσουμε. Είναι το τελευταίο κεφάλαιο στην εξέλιξη της Ιστορίας του Δαχτυλιδιού ως τώρα.

»Προς το τέλος του Ιουνίου ήμουν στο Σάιρ, αλλά ένα σύννεφο ανησυχίας μου σκοτείνιαζε το μυαλό. Τότε πήγα με τ' άλογό μου στα νότια σύνορα της μικρής χώρας. Γιατί είχα μια κακή προαίσθηση κινδύνου, που ήταν ακόμα κρυμμένος από μένα, αλλ' όμως πλησίαζε. Εκεί μ' έφτασαν μηνύματα που με πληροφορούσαν για πόλεμο και ήττα στην Γκόντορ και σαν άκουσα για τη Μαύρη Σκιά μια παγωνιά πλάκωσε την καρδιά μου. Αλλά δε βρήκα τίποτα εκτός από λίγους πρόσφυγες απ' το Νοτιά. Μου φαινόταν όμως πως τους πλάκωνε ένας φόβος, που γι' αυτόν δεν ήθελαν να μιλήσουν. Στράφηκα τότε ανατολικά και βορινά και ταξίδεψα στον Πράσινο Δρόμο. Κι όχι μακριά απ' το Μπρί συνάντησα έναν ταξιδιώτη που καθόταν σ' ένα ψήλωμα στην άκρη του δρόμου και δίπλα βοσκούσε τ' άλογό του. Ήταν ο Ράνταγκαστ ο Καφετής, που κάποτε έμενε στο Ρόσγκομπελ, κοντά στα σύνορα του Δάσους της Σκοτεινιάς. Είναι συνάδελφός μου, αλλά δεν τον είχα δει εδώ και πολλά χρόνια.

»"Γκάνταλφ! φώναξε. Εσένα γύρευα. Αλλά αυτά τα μέρη μου είναι άγνωστα. Το μόνο που ήξερα είναι το ότι θα μπορούσα να σε βρω σε μια άγρια περιοχή με το κακόηχο όνομα Σάιρ."

»"Οι πληροφορίες σου ήταν σωστές, είπα. Αλλά μη μιλάς έτσι, αν συναντήσεις κανέναν απ' τους κατοίκους. Γιατί τώρα είσαι κοντά στα σύνορα του Σάιρ. Κι εμένα τι με θέλεις; Πρέπει να 'ναι επείγον. Ποτέ δε σου άρεσαν τα ταξίδια, εκτός κι υπήρχε μεγάλη ανάγκη."

»"Είναι μεγάλη ανάγκη, είπε. Τα νέα μου είναι άσχημα." Έπειτα κοίταξε γύρω του, λες κι οι φράχτες να είχαν αυτιά. "Οι Νάζγκουλ, ψιθύρισε. Οι Εννιά βγήκαν πάλι. Πέρασαν το Ποτάμι κρυφά και κινούνται δυτικά. Έχουν μεταμφιεστεί σε καβαλάρηδες ντυμένους στα μαύρα."

»Τότε κατάλαβα τι ήταν αυτό που φοβόμουν χωρίς να το ξέρω.

»"Ο Εχθρός πρέπει να έχει μεγάλη ανάγκη ή κάποιο σκοπό, είπε ο Ράνταγκαστ· αλλά δεν μπορώ να μαντέψω τι τον κάνει να ψάχνει σ' αυτά τα μακρινά κι έρημα μέρη".

»"Τι εννοείς; είπα."

»"Μου έχουν πει ότι όπου πάνε οι Καβαλάρηδες ζητούν πληροφορίες για μια χώρα που ονομάζεται Σάιρ.

»"*Το* Σάιρ," είπα· μα η καρδιά μου βάρυνε. Γιατί ακόμα κι οι Σοφοί μπορεί να φοβούνται ν' αντισταθούν στους Εννέα, όταν συγκεντρωθούν όλοι μαζί κάτω απ' τον απαίσιο αρχηγό τους. Τα παλιά τα χρόνια ήταν μεγάλος βασιλιάς και μάγος, και τώρα εμπνέει ένα θανάσιμο φόβο. "Ποιος σ' το 'πε και ποιος σ' έστειλε;" ρώτησα.

»"Ο Σάρουμαν ο Λευκός, απάντησε ο Ράνταγκαστ. Και μου είπε να σου πω αν έχεις ανάγκη, θα σε βοηθήσει. Πρέπει όμως να ζητήσεις τη βοή-

θειά του αμέσως, αλλιώς θα 'ναι πολύ αργά."

» Εκείνο το μήνυμα μου έδωσε ελπίδα. Γιατί ο Σάρουμαν ο Λευκός είναι ο πιο μεγάλος από μας. Ο Ράνταγκαστ, βέβαια, είναι ένας άξιος μάγος, κύριος των σχημάτων και της αλλαγής των χρωμάτων. Ξέρει πολλά γύρω απ' τα βότανα και τα ζώα, και τα πουλιά είναι οι κυριότεροι φίλοι του. Αλλά ο Σάρουμαν έχει μελετήσει πολύ τις τέχνες του ίδιου του Εχθρού κι έτσι μπορέσαμε συχνά να τον προλάβουμε. Με τις εφευρέσεις του Σάρουμαν διώξαμε τον Εχθρό απ' το Ντολ Γκούλντουρ. Ίσως, λοιπόν, να είχε βρει τίποτα όπλα να διώξουμε τους Εννέα.

» "Θα πάω στο Σάρουμαν" είπα.

» "Τότε θα πρέπει να πας *τώρα* αμέσως, είπε ο Ράνταγκαστ· γιατί εγώ έχω χάσει καιρό ψάχνοντάς σε, και οι μέρες λιγοστεύουν. Μου είπε να σε βρω πριν το Μεσοκαλόκαιρο κι αυτό έχει φτάσει τώρα. Ακόμα κι αν ξεκινήσεις τώρα από δω, δύσκολα θα φτάσεις πριν οι Εννιά ν' ανακαλύψουν τη χώρα που ζητούν. Κι εγώ ο ίδιος θα γυρίσω πίσω αμέσως". Και μ' αυτά τα λόγια καβάλησε τ' άλογό του για να φύγει.

» "Στάσου μια στιγμή! είπα. Θα χρειαστούμε τη βοήθειά σου και τη βοήθεια όλων των πλασμάτων που θα θελήσουν να την προσφέρουν. Στείλε μηνύματα σ' όλα τα ζώα και στα πουλιά που είναι φίλοι σου. Πες τους να φέρνουν νέα για οτιδήποτε έχει σχέση με την υπόθεση, στο Σάρουμαν και στον Γκάνταλφ. Πες να στέλνουν τα μηνύματα στο Όρθανκ."

» "Εντάξει", είπε, κι έφυγε καλπάζοντας λες κι οι Εννέα τον κυνηγούσαν.

» Δεν μπορούσα να τον ακολουθήσω αμέσως. Είχα κιόλας ταξιδέψει πολύ εκείνη τη μέρα κι ήμουν κουρασμένος κι εγώ και τ' άλογό μου· και χρειαζόμουν καιρό να σκεφτώ τα πράγματα. Διανυκτέρευσα στο Μπρι κι αποφάσισα πως δεν είχα καιρό να επιστρέψω στο Σάιρ. Ποτέ στη ζωή μου δεν έκανα μεγαλύτερο σφάλμα!

» Έγραψα όμως ένα μήνυμα για το Φρόντο κι εμπιστεύτηκα το φίλο μου τον πανδοχέα να το στείλει. Ξεκίνησα το χάραμα· και κάποτε επιτέλους έφτασα στην κατοικία του Σάρουμαν, που βρίσκεται στο νοτιά μακριά στο Ίσενγκαρντ, στην άκρη των Συννεφιασμένων Βουνών, όχι μακριά απ' το άνοιγμα του Ρόαν. Και ο Μπορομίρ θα σας πει πως αυτό είναι μια μεγάλη ανοιχτή κοιλάδα που βρίσκεται ανάμεσα στα Συννεφιασμένα Βουνά και στις πιο βορινές λοφοπλαγιές απ' τα Έρεντ Νίμρες, τα Λευκά Όρη της πατρίδας του. Αλλά το Ίσενγκαρντ είναι ένας κύκλος από απόκρημνους βράχους που περικλείνουν μια κοιλάδα σαν τείχος, και στη μέση της κοιλάδας είναι ένας πέτρινος πύργος που λέγεται Όρθανκ. Δεν τον έφτιαξε ο Σάρουμαν, αλλά οι Άνθρωποι του Νούμενορ πολύ παλιά. Είναι πολύ ψηλός κι έχει πολλά μυστικά κι όμως δε φαίνεται πως κρύβει τόση τέχνη. Για να τον φτάσεις πρέπει να περάσεις τον κύκλο του Ίσενγκαρντ·

και σ' αυτόν τον κύκλο υπάρχει μόνο μια πύλη.

» Αργά ένα βραδάκι έφτασα στην πύλη, που είναι μια μεγάλη καμάρα στο τείχος του βράχου, και τη βρήκα να τη φρουρούν καλά. Αλλ' οι φρουροί της πύλης είχαν το νου τους για μένα και μου είπαν πως ο Σάρουμαν με περίμενε. Πέρασα κάτω απ' την καμάρα και η πύλη έκλεισε αθόρυβα πίσω μου και ξαφνικά φοβήθηκα, αν και δεν ήξερα το γιατί.

» Πήγα όμως στη βάση του Όρθανκ κι έφτασα στη σκάλα του Σάρουμαν. Εκεί με υποδέχτηκε και με οδήγησε πάνω στη μεγάλη του αίθουσα. Στο δάχτυλό του φορούσε ένα δαχτυλίδι.

— "Λοιπόν, ήρθες, Γκάνταλφ", μου είπε σοβαρά· αλλά μες στα μάτια του φαινόταν να υπάρχει ένα άσπρο φως, λες κι ένα κρύο γέλιο να φώλιαζε στην καρδιά του.

» "Ναι, ήρθα, είπα. Ήρθα να σε βοηθήσω, Σάρουμαν Λευκέ." Κι αυτός ο τίτλος φάνηκε να τον θυμώνει.

» "Ώστε ήρθες στ' αλήθεια, Γκάνταλφ *Γκρίζε!* κορόιδεψε. Για βοήθεια; Σπάνια έχουμε ακούσει να ζητάει βοήθεια ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος, που είναι τόσο παμπόνηρος και τόσο σοφός, που γυρίζει εδώ κι εκεί κι ανακατεύεται σε κάθε υπόθεση είτε τον αφορά είτε όχι".

»Τον κοίταξα κι απόρησα.

» "Αλλά, αν δεν απατάμαι, είπα, τα πράγματα τώρα εξελίσσονται έτσι που θα χρειαστεί να ενώσουμε όλες μας τις δυνάμεις."

» "Μπορεί να 'ναι κι έτσι, είπε, αλλ' αυτή η σκέψη άργησε να σου έρθει. Για πόσο καιρό άραγε δεν έχεις κρύψει από μένα, που είμαι ο αρχηγός του Συμβουλίου, ένα θέμα μεγάλης σπουδαιότητας; Τι σε φέρνει τώρα απ' τον κρυψώνα σου στο Σάιρ;"

» "Οι Εννιά έχουν εξορμήσει πάλι, απάντησα. Έχουν περάσει τον Ποταμό. Έτσι μου είπε ο Ράνταγκαστ."

» "Ο Ράνταγκαστ ο Καφετής! γέλασε ο Σάρουμαν, και δεν έκρυβε την περιφρόνησή του πια. Ο Ράνταγκαστ που εξημερώνει πουλιά! Ο Ράνταγκαστ ο Αγαθιάρης! Ο Ράνταγκαστ ο Ανόητος! Ευτυχώς κι είχε λίγο μυαλό να παίξει το ρόλο που του ανάθεσα. Ήρθες, κι αυτός ήταν ο σκοπός του μηνύματός μου. Κι εδώ θα μείνεις, Γκάνταλφ Γκρίζε, και θα ξεκουραστείς απ' τα ταξίδια σου. Γιατί εγώ είμαι ο Σάρουμαν, ο Σοφός, ο Σάρουμαν ο Κατασκευαστής Δαχτυλιδιών, ο Σάρουμαν των Πολλών Χρωμάτων!"

» Πρόσεξα τότε και είδα ότι οι ρόμπες του, που είχαν φανεί λευκές, δεν ήταν, αλλά ήταν υφασμένες μ' όλα τα χρώματα κι όταν κουνιόταν λαμπύριζαν κι άλλαζαν απόχρωση έτσι που το μάτι μπερδευόταν.

» "Το άσπρο μ' αρέσει καλύτερα," είπα.

» "Το άσπρο! είπε περιφρονητικά. Εξυπηρετεί σαν αρχή. Το λευκό ύφασμα μπορεί να χρωματιστεί. Η λευκή σελίδα να παραγεμίσει με γράμμα-

τα· και το λευκό φως μπορεί να διαθλαστεί."

»"Σ' αυτή την περίπτωση δεν είναι πια λευκό, είπα εγώ. Κι αυτός που καταστρέφει κάτι για να βρει από τι αποτελείται, έχει ξεφύγει απ' το μονοπάτι της σοφίας."

»"Δεν υπάρχει λόγος να μου μιλάς λες κι είμαι κανένας απ' τους χαζούς που έχεις για φίλους, είπε. Δε σ' έφερα εδώ για να μου κάνεις μάθημα, αλλά για να σου δώσω τη δυνατότητα να διαλέξεις."

»Τεντώθηκε κι ύστερα άρχισε να ρητορεύει, λες κι έβγαζε λόγο που τον είχε προ πολλού προετοιμάσει.

»"Οι Παλιές Μέρες έχουν φύγει. Η Μέση Εποχή περνά. Οι Νεότερες Μέρες αρχίζουν. Η εποχή των Ξωτικών πέρασε, αλλά η δική μας ώρα είναι κοντά: δηλαδή ο κόσμος των Ανθρώπων, που πρέπει εμείς να κυβερνήσουμε. Πρέπει όμως να έχουμε δύναμη, δύναμη να διατάζουμε τα πάντα όπως εμείς τα θέλουμε, για το καλό που μόνο εμείς οι Σοφοί μπορούμε να δούμε."

»"Άκουσε, λοιπόν, Γκάνταλφ, παλιέ μου φίλε και βοηθέ! είπε και με πλησίασε μιλώντας τώρα με μαλακότερη φωνή. Είπα *εμείς,* γιατί *εμείς* μπορεί να γίνει αν έρθεις με το μέρος μου. Μια καινούρια Δύναμη σηκώνεται. Εναντίον της οι παλιοί σύμμαχοι και οι παλιές πολιτικές δε θα μας χρησιμέψουν σε τίποτα. Δεν υπάρχει ελπίδα στα Ξωτικά και στο Νούμενορ που σβήνει. Υπάρχει, λοιπόν, αυτή μόνο η δυνατότητα εκλογής ενώπιόν σου, ενώπιόν μας. Μπορούμε να πάμε με το μέρος αυτής της Δύναμης. Αυτό θα ήταν το σοφότερο, Γκάνταλφ. Έτσι υπάρχει ελπίδα. Η νίκη της είναι κοντά· κι αυτοί που θα τη βοηθήσουν θα πάρουν πλούσια αμοιβή. Όσο η Δύναμη αυξάνει κι αυτοί που θ' αποδειχτούν φίλοι της θ' αυξάνουν· κι οι Σοφοί, όπως εσύ κι εγώ, θα μπορέσουν ίσως με υπομονή να διευθύνουν τέλος την πορεία της, να τη θέσουν υπό έλεγχο. Μπορούμε να περιμένουμε να έρθει η ώρα μας, μπορούμε να κρατήσουμε τις σκέψεις μας κρυφές μες στις καρδιές μας· κι αν δε μας αρέσουν οι ασχήμιες που δυνατόν να γίνουν στο δρόμο, όμως θα επικροτούμε τον απώτερο και υψηλό σκοπό: δηλαδή τη Γνώση, την Εξουσία και την Τάξη· όλ' αυτά για τα οποία έχουμε κουραστεί μάταια να πετύχουμε γιατί μας εμποδίζουν μάλλον παρά μας βοηθούν οι αδύναμοι ή νωθροί φίλοι μας. Δεν υπάρχει ανάγκη να γίνει, δε θα γίνει καμιά πραγματική αλλαγή στα σχέδιά μας, μόνο στα μέσα που θα χρησιμοποιήσουμε."

»"Σάρουμαν, είπα εγώ, έχω ακούσει λόγια αυτού του είδους και παλιότερα, αλλά μόνο απ' το στόμα των απεσταλμένων της Μόρντορ με σκοπό ν' απατήσουν τους αδαείς. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί με κουβάλησες τόσο δρόμο μόνο και μόνο για να κάνεις τ' αυτιά μου να βαρεθούν."

»Με λοξοκοίταξε κι έπαψε για λίγο να σκεφτεί.

»"Λοιπόν, βλέπω ότι αυτός ο σοφός δρόμος δε φαίνεται να σου αρέσει,

είπε. Μήπως όχι ακόμα; Μήπως όχι μέχρι να βρούμε κανένα καλύτερο τρόπο;"

» Ήρθε κι έβαλε το μακρύ χέρι του στο μπράτσο μου.

» "Και γιατί όχι, Γκάνταλφ; ψιθύρισε. Γιατί όχι; Το Κυρίαρχο Δαχτυλίδι; Αν μπορούσαμε να το εξουσιάσουμε, τότε η Δύναμη θα περνούσε σ' *εμάς*. Κι αυτός είναι αλήθεια ο λόγος που σ' έφερα εδώ. Βλέπεις έχω πολλά μάτια στην υπηρεσία μου και πιστεύω πως εσύ ξέρεις πού βρίσκεται τώρα το πολύτιμο αυτό πράγμα. Δεν είναι έτσι; Αλλιώς γιατί οι Εννιά ψάχνουν να βρουν το Σάιρ· κι εσύ τι θέλεις εκεί;" Και καθώς έλεγε αυτά η μεγάλη του επιθυμία που δεν μπορούσε να κρύψει, έλαμψε ξαφνικά στα μάτια του.

» "Σάρουμαν, είπα και στάθηκα μπροστά του, μόνο ένα χέρι κάθε φορά μπορεί να χρησιμοποιεί το Ένα, κι αυτό το ξέρεις καλά, έτσι μην κουράζεσαι να λες *εμείς*. Αλλά δε θα το 'δινα, όχι, δε θα 'δινα ούτε νέα του σ' εσένα, τώρα που μαθαίνω τις σκέψεις σου. Ήσουν ο αρχηγός του Συμβουλίου, αλλά έβγαλες τη μάσκα σου επιτέλους. Λοιπόν, φαίνεται πως μου μένει να διαλέξω, ή να υποκύψω στο Σόρον, ή σ' εσένα. Δε διαλέγω ούτε το ένα ούτε το άλλο. Έχεις άλλες προτάσεις να κάνεις;"

» Τώρα ήταν ψυχρός κι επικίνδυνος.

» "Ναι, είπε. Δε σε περίμενα να δείξεις σύνεση ούτε και γι' αυτόν ακόμα τον ίδιο σου τον εαυτό. Αλλά σου έδωσα την ευκαιρία να με βοηθήσεις με τη θέλησή σου, για να γλιτώσεις πολλές φασαρίες και πόνο. Η τρίτη εκλογή είναι να μείνεις εδώ, μέχρι το τέλος."

» "Μέχρι ποιο τέλος;"

» "Μέχρι να μου αποκαλύψεις πού μπορεί να βρεθεί το Ένα. Ίσως βρω τρόπους να σε πείσω. Ή μέχρι που αυτό να βρεθεί χωρίς εσένα κι ο κυβερνήτης να βρει καιρό ν' ασχοληθεί με ελαφρότερες υποθέσεις: να επινοήσει, για παράδειγμα, μια πρεπούμενη αμοιβή για τις παρεμποδίσεις και την αυθάδεια του Γκάνταλφ του Γκρίζου."

» "Μπορεί ν' αποδειχτεί ότι αυτό δε θα 'ναι απ' τις ελαφρότερες υποθέσεις", είπα εγώ. Γέλασε κοροϊδευτικά, γιατί τα λόγια μου ήταν κούφια και το 'ξερε.

» Με πήραν και μ' έβαλαν μόνο μου στην πιο ψηλή κορφή του Όρθανκ, στο μέρος που ο Σάρουμαν συνήθιζε να κοιτάζει τ' άστρα. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να κατεβείς από κει εκτός από μια στενή σκάλα με πολλές χιλιάδες σκαλοπάτια· και η κοιλάδα κάτω φαίνεται μακρινή. Την κοίταξα και είδα ότι, ενώ κάποτε ήταν καταπράσινη και όμορφη, τώρα ήταν γεμάτη χαντάκια και σιδηρουργεία. Λύκοι και ορκ κατοικούσαν στο Ίσενγκαρντ γιατί ο Σάρουμαν στρατολογούσε μεγάλη δύναμη για λογαριασμό του, συναγωνιζόμενος τον Σόρον και χωρίς να είναι στην υπηρεσία του ακόμα. Πάνω απ' όλα τα έργα του ήταν απλωμένος μαύρος καπνός, που τυλιγόταν γύρω απ' τα πλευρά του Όρθανκ. Εγώ στεκόμουν μόνος σ' ένα

νησί στα σύννεφα. Δεν υπήρχε τρόπος να δραπετεύσω και γι' αυτό οι μέρες μου ήταν πικρές. Με περόνιαζε το κρύο κι είχε ελάχιστο χώρο για να περπατώ πίσω μπρος και να συλλογίζομαι τον ερχομό των Καβαλάρηδων στο Βοριά.

» Ότι οι Εννιά είχαν στ' αλήθεια σηκωθεί ήμουν βέβαιος, ξέχωρα απ' τα λόγια του Σάρουμαν, που μπορεί να ήταν και ψέματα. Πολύ πριν έρθω στο Ίσενγκαρντ είχα πληροφορίες που δεν μπορεί να ήταν λάθος. Η καρδιά μου ήταν συνεχώς γεμάτη φόβο για τους φίλους μου στο Σάιρ· άλλά έλπιζα ακόμα. Έλπιζα ότι ο Φρόντο θα 'χε ξεκινήσει αμέσως, όπως του έλεγα στο γράμμα μου κι ότι θα είχε φτάσει στο Σκιστό Λαγκάδι πριν αρχίσει η θανατερή καταδίωξη. Αλλά κι ο φόβος μου κι η ελπίδα μου αποδείχτηκαν με λαθεμένη βάση. Γιατί η ελπίδα μου ήταν βασισμένη σ' ένα χοντρό άνθρωπο στο Μπρι κι ο φόβος μου στην πονηριά του Σόρον. Όμως οι χοντροί άνθρωποι που πουλάνε μπίρα έχουν πολλά στο κεφάλι τους και η δύναμη του Σόρον είναι ακόμα μικρότερη απ' ό,τι την κάνει ο φόβος. Αλλά στον κύκλο του Ίσενγκαρντ, παγιδευμένος και μόνος, δε μου ήταν εύκολο να σκεφτώ πως οι κυνηγοί, που μπροστά τους όλοι το 'βαζαν στα πόδια ή έπεφταν, θα σκόνταφταν εκεί μακριά στο Σάιρ.

Σε είδα! φώναξε ο Φρόντο. Περπατούσες πίσω μπρος. Το φεγγάρι έλαμπε στα μαλλιά σου.

Ο Γκάνταλφ σταμάτησε έκπληκτος και τον κοίταξε.

Ήταν όνειρο μόνο, είπε ο Φρόντο, αλλά το θυμήθηκα ξαφνικά. Το είχα εντελώς ξεχάσει. Το είχα δει αρκετό καιρό πριν· είχα φύγει απ' το Σάιρ νομίζω.

— Τότε το είδες αργά, είπε ο Γκάνταλφ, όπως θα διαπιστώσεις και μόνος σου. Βρισκόμουν σε πολύ δύσκολη θέση. Κι αυτοί που με ξέρουν θα συμφωνήσουν ότι σπάνια έχω βρεθεί σε τέτοια ανάγκη και γι' αυτό μια τέτοια αναποδιά δε την υπομένω καλά. Εγώ ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος να είμαι πιασμένος σαν μύγα στης αράχνης το προδοτικό δίχτυ! Όμως κι οι πιο πονηρές αράχνες μπορεί να ξεχάσουν κάποια αδύνατη κλωστή.

» Στην αρχή φοβήθηκα, όπως σίγουρα ο Σάρουμαν θα ήθελε να πιστέψω, πως κι ο Ράνταγκαστ είχε προδώσει. Δεν είχα όμως αντιληφθεί ούτε υπαινιγμό, ότι κάτι δεν πήγαινε καλά, στη μιλιά του ή στα μάτια του, όταν είχαμε συναντηθεί. Γιατί αν είχα αντιληφθεί κάτι τέτοιο, δε θα είχα πάει ποτέ στο Ίσενγκαρντ, ή θα είχα πάει πιο προσεκτικά. Αυτό το είχε μαντέψει ο Σάρουμαν και γι' αυτό είχε κρύψει τις σκέψεις του κι είχε ξεγελάσει τον αγγελιοφόρο του. Γιατί, έτσι κι αλλιώς, θα ήταν χαμένος κόπος να προσπαθούσε να κάνει τον τίμιο Ράνταγκαστ προδότη. Ο Ράνταγκαστ με αναζήτησε καλοπροαίρετα και γι' αυτό και μ' έπεισε.

» Κι αυτή ήταν κι η αιτία που χάλασε το σχέδιο του Σάρουμαν. Γιατί ο Ράνταγκαστ δεν έβλεπε το λόγο να μην κάνει αυτό που του ζήτησα. Και

πήγε στο Δάσος της Σκοτεινιάς που είχε πολλούς φίλους από παλιά. Κι οι Αετοί των Βουνών πήγαν παντού και είδαν πολλά πράγματα: τη συγκέντρωση των Λύκων και τη στρατολόγηση των Ορκ· και τους Εννιά Καβαλάρηδες να πηγαίνουν εδώ κι εκεί στις διάφορες χώρες· κι άκουσαν τα νέα για το Γκόλουμ που δραπέτευσε. Κι έστειλαν έναν αγγελιοφόρο να μου φέρει αυτά τα νέα.

Έτσι, στο τέλος του καλοκαιριού, ήρθε ένα φεγγαρόφωτο βράδυ ο Γκουάιχιρ ο Κύριος του Ανέμου, ο πιο γρήγορος απ' όλους τους Μεγάλους Αετούς, ήρθε χωρίς κανείς να τον περιμένει στο Όρθανκ· και με βρήκε να στέκομαι στον ψηλό πύργο. Τότε του μίλησα και με πήρε μακριά πριν πάρει είδηση ο Σάρουμαν. Βρισκόμουν πολύ μακριά απ' το Ίσενγκαρντ όταν οι λύκοι και οι ορκ βγήκαν απ' την πύλη για να με κυνηγήσουν.

»"Πόσο μακριά αντέχεις να με μεταφέρεις;" είπα στον Γκουάιχιρ.

»"Πολλές λεύγες, είπε αυτός, αλλά όχι και στην άκρη της γης. Μ' έστειλαν να μεταφέρω νέα, όχι φορτία."

»"Τότε θα πρέπει ν' αποκτήσω ένα άτι στη γη, είπα, ένα άτι πολύ γρήγορο, γιατί ποτέ ως τώρα δεν είχα τόση ανάγκη να κάνω γρήγορα."

»"Αν είναι έτσι, θα σε πάω στο Έντορας, όπου ο Κύριος του Ρόαν κάθεται στο παλάτι του, είπε, γιατί δεν είναι μακριά."

»Εγώ χάρηκα γιατί στο Ρίντερμαρκ του Ρόαν ζουν οι Ροχίριμ, οι Αλογο-αφεντάδες· και δεν υπάρχουν πουθενά άλογα που να συγκρίνονται μ' εκείνα που γεννιούνται και μεγαλώνουν σ' αυτή τη μεγάλη κοιλάδα ανάμεσα στα Λευκά και στα Συννεφιασμένα Βουνά.

»"Νομίζεις πως οι άνθρωποι του Ρόαν είναι ακόμα έμπιστοι;" είπα στον Γκουάιχιρ, γιατί η προδοσία του Σάρουμαν είχε λιγοστέψει την εμπιστοσύνη μου.

»"Πληρώνουν άλογα σαν φόρο υποτέλειας, απάντησε, και στέλνουν πολλά κάθε χρόνο στη Μόρντορ, τουλάχιστον έτσι λέγεται· αλλά δε βρίσκονται ακόμα κάτω απ' το ζυγό. Αν όμως ο Σάρουμαν έχει γίνει προδότης, όπως λες, τότε το τέλος τους δε θα καθυστερήσει πολύ."

»Με κατέβασε στη γη του Ρόαν πριν χαράξει. Ως εδώ μάκρυνα πολύ την ιστορία μου, την υπόλοιπη θα την κάνω συντομότερη. Στο Ρόαν βρήκα πως το κακό είχε κιόλας αρχίσει να δουλεύει: τα ψέματα του Σάρουμαν· έτσι που ο βασιλιάς δεν ήθελε ν' ακούσει τις προειδοποιήσεις μου. Μου είπε να πάρω ένα άλογο και να φύγω. Κι εγώ διάλεξα ένα που πολύ μου άρεσε, αλλά πολύ λίγο άρεσε σ' αυτόν. Πήρα το καλύτερο άλογο της χώρας του. Δεν έχω δει άλογο όμοιο μ' αυτό.

Θα πρέπει να είναι πράγματι αρχοντικό ζώο, είπε ο Άραγκορν· και με στενοχωρεί περισσότερο από πολλά άλλα νέα, που ίσως φαίνονται χειρότερα, το ότι ο Σόρον παίρνει τέτοιο φόρο. Αυτό δε συνέβαινε όταν για τελευ-

ταία φορά ήμουν σ' εκείνη τη χώρα.

— Ούτε και τώρα συμβαίνει, θα μπορούσα να τ' ορκιστώ, είπε ο Μπορομίρ. Είναι ψέμα που προέρχεται απ' τον Εχθρό. Τους ξέρω τους άντρες του Ρόαν, είναι πιστοί και γενναίοι, είναι σύμμαχοί μας κι ακόμα κατοικούν στη γη που τους δώσαμε από πολύ παλιά.

— Η σκιά της Μόρντορ απλώνεται σε μακρινές χώρες, απάντησε ο Άραγκορν. Ο Σάρουμαν βρίσκεται από κάτω της. Το Ρόαν πιέζεται. Ποιος ξέρει τι θα βρεις εκεί, αν ποτέ επιστρέψεις;

— Τουλάχιστον όχι αυτό, είπε ο Μπορομίρ, όχι ότι εξαγοράζουν τις ζωές τους μ' άλογα. Αγαπούν τ' άλογα σαν το αίμα τους. Κι όχι χωρίς λόγο, γιατί τα άλογα του Ρίντερμαρκ κατάγονται από τα βοσκοτόπια του Βοριά, μακριά απ' τη Σκιά· και η ράτσα τους, όπως κι η ράτσα των αφεντάδων τους, προέρχεται απ' τις παλιές ελεύθερες μέρες.

— Έτσι είναι στ' αλήθεια! είπε ο Γκάνταλφ. Και υπάρχει ανάμεσά τους ένα, που ίσως να γεννήθηκε στο ξημέρωμα του κόσμου. Τα άλογα των εννέα δεν μπορούν να του παραβγούν· είναι ακούραστο και γοργό σαν τον άνεμο. Το λένε Ίσκιο. Τη μέρα το τρίχωμά του λάμπει σαν ασήμι και τη νύχτα μοιάζει σκιά και περνάει αόρατος. Και τι ανάλαφρο τρέξιμο! Κανείς ποτέ δεν τον έχει καβαλικέψει, αλλά εγώ τον πήρα και τον ημέρωσα και, τόσο γρήγορα μ' έφερε ώστε έφτασα στο Σάιρ όταν ο Φρόντο ήταν στην Κοιλάδα των Θολωτών Τάφων, αν και ξεκίνησα απ' το Ρόαν τότε που ξεκίνησε απ' το Χόμπιτον.

» Αλλά καθώς ταξίδευα, ο φόβος μου μεγάλωνε. Όσο ερχόμουν στο βοριά μάθαινα νέα των Καβαλάρηδων και, αν και τους πλησίαζα μέρα με τη μέρα, βρίσκονταν όμως πάντα πιο μπροστά από μένα. Έμαθα ότι είχαν χωρίσει τη δύναμή τους: μερικοί έμειναν στ' ανατολικά σύνορα, όχι μακριά απ' τον Πράσινο Δρόμο και μερικοί μπήκαν στο Σάιρ απ' το νοτιά. Έφτασα στο Χόμπιτον κι ο Φρόντο ήταν φευγάτος. Κουβέντιασα με το γερο Γκάμγκη. Μου είπε ένα σωρό πράγματα, αλλά λίγα απ' αυτά με ενδιέφεραν. Πιο πολύ μιλούσε για τα στραβά των καινούριων ενοίκων του Μπαγκ Εντ.

» "Εμένα μαθές δε μ' αρέσουν οι αλλαγές, έλεγε, δεν είναι για την ηλικία μου· και πιο λίγο απ' όλες δε μ' αρέσουν οι αλλαγές στα χειρότερα." "Αλλαγές στα χειρότερα", αυτό το 'λεγε και το ξανάλεγε.

» "Χειρότερα, είναι μια λέξη, του είπα, που ελπίζω να μη ζήσεις να τη δεις να γίνεται αλήθεια." Ανάμεσα όμως απ' τα λόγια του κατάφερα τέλος να καταλάβω πως ο Φρόντο είχε φύγει απ' το Χόμπιτον λίγο λιγότερο από μια βδομάδα πριν και πως ένας μαύρος Καβαλάρης είχε έρθει στο λόφο το ίδιο εκείνο βράδυ. Τότε συνέχισα το ταξίδι μου γεμάτος φόβο. Έφτασα στο Μπάκλαντ και τους βρήκα άνω κάτω, να τρέχουν πέρα δώθε σαν μυρμηγκοφωλιά που την ανακάτεψαν μ' ένα ξύλο. Πήγα στο σπίτι στο

Κρικχόλοου και το βρήκα με σπασμένη την πόρτα κι άδειο· αλλά στο κατώφλι βρισκόταν ένας μανδύας που ήταν του Φρόντο. Τότε, για λίγο, μ' άφησε η ελπίδα και δε στάθηκα για να μάθω νέα, αν περίμενα θα είχα παρηγορηθεί, αλλά κάλπασα στα ίχνη των Καβαλάρηδων. Ήταν δύσκολο να τ' ακολουθήσω, γιατί έπαιρναν πολλούς δρόμους και μπερδεύτηκα. Αλλά μου φάνηκε πως ένας ή δυο είχαν τραβήξει κατά το Μπρι. Πήγα κι εγώ προς τα εκεί γιατί σκέφτηκα μερικά πράγματα που θα μπορούσα να πω στον ξενοδόχο.

» "Τον λένε Βουτυράτο, σκέφτηκα. Αν αυτή η αργοπορία είναι εξαιτίας του, θα του λιώσω όλο το βούτυρο που έχει απάνω του. Θα τον ψήσω το γερο-ανόητο σε σιγανή φωτιά". Δεν περίμενε τίποτα καλύτερο, και, σαν είδε το πρόσωπό μου, έπεσε χάμω κι άρχισε να λιώνει επί τόπου.

– Τι του έκανες; φώναξε ο Φρόντο τρομαγμένος. Ήταν πολύ ευγενικός μαζί μας κι έκανε ό,τι μπορούσε για να μας βοηθήσει.

Ο Γκάνταλφ γέλασε.

– Μη φοβάσαι! είπε. Δεν τον δάγκωσα, και πολύ λίγο τον κατσάδιασα. Τόσο χάρηκα από τα νέα που κατάφερε να μου πει, σαν έπαψε να τρέμει, που τον πήρα στην αγκαλιά μου. Το πώς έγινε δεν μπορούσα τότε να το μαντέψω, αλλά έμαθα ότι ήσουν στο Μπρι το προηγούμενο βράδυ κι ότι είχες φύγει εκείνο το πρωινό με το Γοργοπόδαρο.

» "Με το Γοργοπόδαρο!" ξεφώνισα τρελός απ' τη χαρά μου.

» "Μάλιστα, κύριε, δυστυχώς έτσι φοβάμαι, κύριε, είπε ο Βουτυράτος παρεξηγώντας το ξεφωνητό. Πήγε και τους βρήκε, όσο κι αν προσπάθησα να τον εμποδίσω· κι αυτοί τον εμπιστεύτηκαν. Φέρθηκαν πολύ παράξενα όσο καιρό ήταν εδώ: πεισματάρικα, να πούμε."

» "Χαζέ! Ανόητε! Τρισάξιε και τρισαγαπημένε Μπιρόχορτε! είπα εγώ. Αυτά είναι τα καλύτερα νέα που έχω ακούσει από τότε που πέρασε το μεσοκαλόκαιρο. Αξίζουν τουλάχιστον ένα χρυσό φλουρί. Να, θα κάνω μάγια στην μπίρα σου και για εφτά χρόνια θα είναι η καλύτερη απ' όλες! είπα. Τώρα μπορώ να ξεκουραστώ για μια νύχτα. Κοντεύω να ξεχάσω πότε ξεκουράστηκα για τελευταία φορά."

» Έτσι έμεινα εκεί τη νύχτα και απορούσα τι να είχαν γίνει οι Καβαλάρηδες· γιατί στο Μπρι, απ' ό,τι φαινόταν, υπήρχαν νέα μόνο για δύο. Αλλά εκείνο το βράδυ ακούσαμε περισσότερα. Ήρθαν τουλάχιστον πέντε απ' τη δύση κι έριξαν κάτω τις πύλες και πέρασαν μέσα από το Μπρι σαν τον άνεμο που ουρλιάζει· και οι κάτοικοι του Μπρι ακόμα τρέμουν και περιμένουν τη συντέλεια του κόσμου. Εγώ σηκώθηκα πριν την αυγή και τους πήρα από πίσω.

» Δεν ξέρω, αλλά μου φαίνεται ολοφάνερο πως κάπως έτσι έγιναν τα πράγματα: Ο αρχηγός τους έμεινε κρυμμένος μακριά στα νότια του Μπρι, ενώ δύο κάλπασαν μπροστά διασχίζοντας το χωριό και τέσσερις άλλοι

μπήκαν στο Σάιρ. Αλλά όταν απέτυχαν στο Μπρι και στο Κρικχόλοου, γύρισαν στον αρχηγό τους με τα νέα κι έτσι άφησαν — εκτός βέβαια απ' τους κατασκόπους — αφύλαχτο για λίγο το δρόμο. Ο αρχηγός τότε έστειλε μερικούς ανατολικά μέσ' απ' τα χωράφια κι αυτός ο ίδιος πολύ θυμωμένος κάλπασε με τους υπόλοιπους ακολουθώντας το δρόμο.

»Έτρεξα σαν τον άνεμο για την Κορυφή των Καιρών και έφτασα εκεί πριν πέσει ο ήλιος, δυο μέρες αργότερα αφότου ξεκίνησα απ' το Μπρι — κι εκείνοι ήταν εκεί μπροστά μου πριν από μένα. Απομακρύνθηκαν, γιατί ένιωσαν το θυμωμένο ερχομό μου και δεν τολμούσαν να μ' αντιμετωπίσουν όσο ακόμα ο ήλιος ήταν στον ουρανό. Αλλά με περικύκλωσαν τη νύχτα και με πολιόρκησαν στη λοφοκορφή, στον παλιό κύκλο του Άμον-Σουλ. Στ' αλήθεια με στρίμωξαν άσχημα: τέτοια φώτα και φλόγες κανείς δε θα 'χε ξαναδεί στην Κορυφή των Καιρών από την εποχή που άναβαν προειδοποιητικές φωτιές στους πολέμους παλιά.

» Με την ανατολή του ήλιου τους ξέφυγα και κάλπασα στο βοριά. Δεν μπορούσα να ελπίζω ότι θα έκανα τίποτα περισσότερο. Μου ήταν αδύνατο να σε βρω, Φρόντο, μες στην ερημιά και θα ήταν ανόητο να το προσπαθήσω τη στιγμή που και οι Εννιά με κυνηγούσαν. Έτσι εμπιστεύτηκα τον Άραγκορν. Έλπιζα όμως να παρασύρω μερικούς ξοπίσω μου και να φτάσω και πρώτος στο Σκιστό Λαγκάδι για να στείλω βοήθεια. Πράγματι τέσσερις Καβαλάρηδες μ' ακολούθησαν, αλλά έπειτα από λίγο γύρισαν πίσω, φαίνεται, και τράβηξαν για το Πέρασμα. Αυτό οπωσδήποτε βοήθησε λιγάκι γιατί έμειναν μόνο πέντε κι όχι εννέα όταν έκαναν επίθεση στον καταυλισμό σας.

» Τέλος έφτασα εδώ ακολουθώντας ένα μακρύ και δύσκολο δρόμο απ' τον Ασημόπηγο, διασχίζοντας τα Έτενμουρς κι ύστερα κατηφορίζοντας εδώ απ' το βοριά. Μου πήρε σχεδόν δεκατέσσερις μέρες απ' την Κορυφή των Καιρών, γιατί το άλογο μού ήταν άχρηστο ανάμεσα στα κατσάβραχα στον κάμπο των Γιγάντων, κι έτσι έφυγε ο Ίσκιος. Τον έστειλα πίσω στον κύριό του· μια μεγάλη όμως φιλία έχει γεννηθεί ανάμεσά μας κι αν ποτέ τον χρειαστώ θα έρθει αμέσως μόλις τον καλέσω. Έτσι έφτασα στο Σκιστό Λαγκάδι τρεις μόνο μέρες πριν από το Δαχτυλίδι, αλλά νέα για τον κίνδυνο είχαν κιόλας φτάσει εδώ — πράγμα που αποδείχτηκε στ' αλήθεια καλό.

» Κι αυτό, Φρόντο, είναι το τέλος της ιστορίας μου. Ο Έλροντ και οι άλλοι, παρακαλώ, να συγχωρέσουν το μάκρος της. Αλλά τέτοιο πράγμα δεν έχει ξανασυμβεί, δηλαδή ο Γκάνταλφ να μην πάει σε συνάντηση που έχει υποσχεθεί. Γι' αυτό πιστεύω πως έπρεπε να εξηγήσω το λόγο γι' αυτό το παράξενο γεγονός στο Δαχτυλιδοκουβαλητή.

» Λοιπόν, τώρα την είπαμε την Ιστορία, απ' την αρχή ως το τέλος. Εδώ είμαστε όλοι μας κι εδώ είναι και το Δαχτυλίδι. Παρ' όλ' αυτά όμως δεν έχουμε ακόμα έρθει πιο κοντά στο σκοπό μας. Τι θα το κάνουμε;

Απλώθηκε σιωπή. Τέλος μίλησε ξανά ο Έλροντ.

— Τα νέα για το Σάρουμαν μας προξενούν λύπη, είπε, γιατί του είχαμε εμπιστοσύνη και γνωρίζει ως το βάθος όλα μας τα σχέδια. Είναι επικίνδυνο να μελετά κανείς πολύ βαθιά τις τέχνες του Εχθρού, είτε για καλό είτε για κακό. Αλλά, αλίμονο, τέτοιου είδους πτώσεις και προδοσίες έχουν ξαναγίνει και παλιότερα. Απ' όλες τις ιστορίες που ακούσαμε σήμερα, η ιστορία του Φρόντο ήταν για μένα η πιο παράξενη. Γνωρίζω ελάχιστους χόμπιτ, εκτός απ' τον Μπίλμπο εδώ· και μου φαίνεται πως ίσως δεν είναι τόσο μοναδικός όσο τον νόμιζα. Ο κόσμος έχει πολύ αλλάξει από τότε που για τελευταία φορά ταξίδευα στους δρόμους που πηγαίνουν στη δύση.

» Τους βρικόλακες των Θολωτών Τάφων τους γνωρίζουμε με πολλά ονόματα· και για το Παλιό το Δάσος έχουν ειπωθεί πολλές ιστορίες: ό,τι απομένει τώρα απ' αυτό δεν είναι παρά ένα κομμάτι της βορινής του πλευράς. Υπήρξε εποχή όμως που ένας σκίουρος μπορούσε να πάει πηδώντας από κλαδί σε κλαδί απο κεί που είναι τώρα το Σάιρ μέχρι τη Μαυροχώματη Χώρα, δυτικά του Ίσενγκαρντ. Μια φορά ταξίδεψα σ' αυτές τις χώρες και γνώρισα πολλά άγρια και παράξενα όντα. Αλλά είχα ξεχάσει τον Μπομπαντίλ, αν είναι ο ίδιος μ' εκείνον που διάβαινε στα δάση και στους λόφους τον παλιό καιρό, ακόμα και τότε ήταν πιο παλιός κι απ' τους πιο παλιούς. Τότε δεν τον έλεγαν έτσι. Γιαργουέιν Μπεν-αντάρ τον λέγαμε, ο αρχαιότερος κι ο δίχως πατέρα. Αλλά από τότε έχει πάρει πολλά ονόματα από άλλους λαούς: οι νάνοι τον λένε Φορν, οι άνθρωποι του βοριά Όραλντ κι άλλα πολλά. Είναι παράξενο πλάσμα, αλλά ίσως θα έπρεπε να τον είχα καλέσει στο συμβούλιό μας.

— Δε θα είχε έρθει, είπε ο Γκάνταλφ.

— Δε θα μπορούσαμε και τώρα ακόμα να του στείλουμε μηνύματα και να ζητήσουμε τη βοήθειά του; ρώτησε ο Έρεστορ. Φαίνεται ότι έχει δύναμη ακόμα και πάνω στο Δαχτυλίδι.

— Όχι, εγώ δε θα το 'λεγα έτσι, είπε ο Γκάνταλφ. Πες καλύτερα πως το Δαχτυλίδι δεν έχει δύναμη απάνω του. Είναι κύριος του εαυτού του. Αλλά δεν μπορεί ν' αλλάξει το ίδιο το Δαχτυλίδι, ούτε να χαλάσει τη δύναμη που έχει αυτό πάνω σε άλλους. Και τώρα έχει αποτραβηχτεί σε μια μικρή περιοχή, που τα όριά της τα έχει χαράξει ο ίδιος, αν και κανείς δεν μπορεί να τα δει. Περιμένει ίσως ν' αλλάξουν οι καιροί, αλλά δε βγαίνει έξω απ' αυτά.

— Αλλά μέσα σ' αυτά τα όρια τίποτα δε φαίνεται να τον στενοχωρεί, είπε ο Έρεστορ. Δε θα μπορούσε να πάρει το Δαχτυλίδι και να το φυλάξει εκεί, για πάντα ακίνδυνο;

— Όχι, είπε ο Γκάνταλφ, όχι πρόθυμα. Ίσως να το κάνει αν όλοι οι ελεύθεροι λαοί του κόσμου τον παρακαλέσουν, αλλά δε θα καταλάβαινε το γιατί. Κι αν του έδιναν το Δαχτυλίδι, πολύ γρήγορα θα το ξεχνούσε ή, το πιο

πιθανό, θα το πετούσε. Τέτοια πράγματα δεν του κάνουν τόση εντύπωση ώστε να τα θυμάται. Θα ήταν ο πιο ανασφαλής φρουρός· κι αυτό μόνο τ' απαντάει όλα.

Κι οπωσδήποτε, είπε ο Γκλορφίντελ, με το να στείλουμε το Δαχτυλίδι σ' αυτόν απλώς και μόνο αναβάλλουμε τη μέρα του κακού. Ο Μπομπαντίλ είναι πολύ μακριά. Τώρα πια δε θα μπορούσαμε να του το πάμε πίσω χωρίς να το μαντέψει και να το προσέξει κανένας κατάσκοπος. Κι ακόμα κι αν μπορούσαμε, αργά ή γρήγορα ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών θα μάθαινε την κρυψώνα του και θα 'στρεφε όλη τη δύναμή του απάνω της. Θα μπορούσε ο Μπομπαντίλ μονάχος να τα βγάλει πέρα μ' αυτή τη δύναμη; Δε νομίζω. Νομίζω ότι στο τέλος, αν όλα τ' άλλα πέσουν, θα πέσει κι ο Μπομπαντίλ, τελευταίος όπως ήταν πρώτος· και τότε θα έρθει η Νύχτα.

— Λίγα ξέρω για τον Γιαργουέιν εκτός απ' τ' όνομά του, είπε ο Γκάλντορ, αλλά νομίζω ότι ο Γκλορφίντελ έχει δίκιο. Δεν έχει ο Μπομπαντίλ τη δύναμη να τα βάλει με τον Εχθρό εκτός αν υπάρχει τέτοια δύναμη μέσα στην ίδια γη. Αλλ' όμως βλέπουμε ότι ο Σόρον μπορεί να βασανίσει και να καταστρέψει κι αυτούς ακόμα τους λόφους. Ό,τι δύναμη απομένει ακόμα, βρίσκεται μαζί μας, εδώ στο Ίμλαντρις ή με το Σίρνταν στα Λιμάνια ή στο Λόριεν. Έχουν όμως, έχουμε όμως τη δύναμη ν' αντισταθούμε στον Εχθρό, στον ερχομό του Σόρον στο τέλος, όταν όλα τ' άλλα έχουν πέσει;

— Εγώ δεν την έχω αυτή τη δύναμη, είπε ο Έλροντ, αλλά ούτε κι εκείνοι.

— Τότε αν δεν μπορούμε να κρατήσουμε το Δαχτυλίδι μακριά του για πάντα με τη δύναμή μας, είπε ο Γκλορφίντελ, δυο πράγματα μόνο μένουν να προσπαθήσουμε: ή να το στείλουμε πέρα απ' τη Θάλασσα ή να το καταστρέψουμε.

— Ο Γκάνταλφ όμως μας αποκάλυψε πως δεν μπορούμε να το καταστρέψουμε με καμιά τέχνη απ' όσες κατέχουμε, είπε ο Έλροντ. Κι εκείνοι που κατοικούν πέρα απ' τη Θάλασσα δεν πρόκειται να το δεχτούν: γιατί για καλό ή για κακό αυτό ανήκει στη Μέση-Γη· πέφτει σε μας που κατοικούμε ακόμα εδώ ν' αποφασίσουμε το τι θα κάνουμε.

— Τότε, είπε ο Γκλορφίντελ, ας το πετάξουμε στα βάθη της Θάλασσας, κάνοντας έτσι τα ψέματα του Σάρουμαν να βγουν αληθινά. Γιατί είναι ολοφάνερο πως από τότε που ήταν μέλος του Συμβουλίου ακολουθούσε ήδη στραβό μονοπάτι. Ήξερε ότι το Δαχτυλίδι δεν είχε χαθεί για πάντα, αλλά έτσι ήθελε να νομίζουμε εμείς· επειδή είχε κιόλας αρχίσει να το ποθεί για τον εαυτό του. Συχνά όμως η αλήθεια είναι κρυμμένη μέσα στα ψέματα: στη Θάλασσα θα είναι ασφαλισμένο.

— Όχι όμως για πάντα, είπε ο Γκάνταλφ. Υπάρχουν πολλά όντα στα βαθιά νερά και οι θάλασσες και οι στεριές μπορεί ν' αλλάξουν. Και ο ρόλος μας εδώ δεν είναι να σκεφτούμε για μια εποχή μόνο, ή για μερικές γενιές

Ανθρώπων, ή για έναν περαστικό αιώνα του κόσμου. Θα πρέπει να αναζητήσουμε μια ριζική καταστροφή αυτής της απειλής, ακόμα κι αν δεν ελπίζουμε πως θα το καταφέρουμε.

— Κι αυτή δε θα τη βρούμε στους δρόμους προς τη Θάλασσα, είπε ο Γκάλντορ. Αν η επιστροφή στο Γιαργουέιν θεωρήθηκε πολύ επικίνδυνη, τότε η φυγή προς τη Θάλασσα είναι τώρα γεμάτη με τους πιο μεγάλους κινδύνους. Κάτι μου λέει πως ο Σόρον περιμένει να πάρουμε την κατεύθυνση δυτικά, σα μάθει τι έχει συμβεί. Και γρήγορα θα το μάθει. Είναι αλήθεια πως οι Εννέα έχουν χάσει τ' άλογά τους, αλλ' αυτό δεν είναι παρά αναβολή ώσπου να βρουν καινούρια και γρηγορότερα άτια. Αυτή τη στιγμή μόνο η δύναμη της Γκόντορ που καταρρέει στέκεται ανάμεσα σ' αυτόν και στην εισβολή του στο Βοριά απ' τις ακτές· κι αν έρθει κι επιτεθεί στους Λευκούς Πύργους και στα Λιμάνια, τότε τα Ξωτικά μπορεί και να βρεθούν δίχως άλλο τρόπο για να ξεφύγουν απ' τις σκιές που μακραίνουν στη Μέση-Γη.

— Παρ' όλα αυτά, η εισβολή αυτή θα καθυστερήσει αρκετά ακόμα, είπε ο Μποραμίρ. Λες πως η Γκόντορ καταρρέει. Αλλά η Γκόντορ στέκεται και ακόμα και στα στερνά της εξακολουθεί να είναι πολύ δυνατή.

— Κι όμως η επαγρύπνησή της δεν μπορεί να συγκρατήσει τους Εννέα, είπε ο Γκάλντορ. Κι αυτός μπορεί να βρει άλλους δρόμους που δε φρουρεί η Γκόντορ.

— Τότε είπε ο Έρεστορ, δεν υπάρχουν παρά δύο δρόμοι, όπως έχει κιόλας πει ο Γκλορφίντελ: ή να κρύψουμε το Δαχτυλίδι για πάντα, ή να το χαλάσουμε. Αλλά και τα δυο είναι πάνω απ' τις δυνάμεις μας. Ποιος θα μας λύσει αυτό το δίλημμα;

— Κανείς από μας εδώ δεν μπορεί να το κάνει, είπε ο Έλροντ σοβαρά. Ή τουλάχιστον κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τι θα συμβεί αν ακολουθήσουμε τον ένα ή τον άλλο δρόμο. Αλλά βλέπω ξεκάθαρα τώρα ποιος είναι ο δρόμος που πρέπει ν' ακολουθήσουμε. Ο δρόμος προς τη δύση φαίνεται ο ευκολότερος γι' αυτό ακριβώς και θα πρέπει να τον αποφύγουμε. Θα τον παρακολουθούν οπωσδήποτε. Τα Ξωτικά τον έχουν χρησιμοποιήσει για να ξεφύγουν πάρα πολύ συχνά. Τώρα σ' αυτή την ώρα πρέπει ν' ακολουθήσουμε ένα δρόμο δύσκολο, ένα δρόμο απρόβλεπτο. Μόνο εκεί υπάρχει ελπίδα, αν μπορούμε να την πούμε ελπίδα. Να πάμε προς το θανάσιμο κίνδυνο — στη Μόρντορ. Πρέπει να στείλουμε το Δαχτυλίδι στη Φωτιά.

Ξανάπεσε σιωπή. Ο Φρόντο, ακόμα και σ' αυτό τ' όμορφο σπίτι, με θέα στην ηλιόφωτη κοιλάδα γεμάτη με το θόρυβο των κρυσταλλένιων νερών, ένιωσε μια σκοτεινιά θανάτου στην καρδιά του. Ο Μποραμίρ κουνήθηκε κι ο Φρόντο τον κοίταξε. Ψηλαφούσε το μεγάλο του βούκινο κι ήταν συνοφρυωμένος. Τέλος, μίλησε:

— Δεν τα καταλαβαίνω όλα αυτά, είπε. Ο Σάρουμαν είναι προδότης, αλλά μας έδωσε και μια σοφή ιδέα. Γιατί συνεχώς μιλάτε να το κρύψουμε και να το χαλάσουμε; Γιατί να μη σκεφτούμε ότι το μεγάλο Δαχτυλίδι έχει έρθει στα χέρια μας για να μας υπηρετήσει σ' αυτή την ώρα της ανάγκης; Χρησιμοποιώντας το οι Ελεύθεροι Άρχοντες του Ελεύθερου Κόσμου σίγουρα θα μπορούσαν να νικήσουν τον Εχθρό. Αυτό πιστεύω πως φοβάται περισσότερο εκείνος.

» Οι άντρες της Γκόντορ είναι γενναίοι και ποτέ δε θα υποταχτούν· μπορεί όμως να ηττηθούν. Η γενναιότητα χρειάζεται πρώτα δύναμη κι έπειτα ένα όπλο. Ας γίνει το Δαχτυλίδι το όπλο σας, αν έχει τόση δύναμη όση λέτε. Πάρτε το και βαδίστε προς τη νίκη!

— Αλίμονο, όχι, είπε ο Έλροντ. Εμείς δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Κυρίαρχο Δαχτυλίδι. Αυτό τώρα το ξέρουμε πολύ καλά. Ανήκει στο Σόρον και φτιάχτηκε απ' αυτόν μόνο κι είναι πέρα για πέρα κακό. Η δύναμή του, Μπορομίρ, είναι πάρα πολύ μεγάλη για να μπορέσει κάποιος να το χρησιμοποιήσει σύμφωνα με τη θέλησή του, εκτός μόνο εκείνοι, που έχουν ήδη μεγάλη δύναμη από μόνοι τους. Αλλά γι' αυτούς κρύβει έναν ακόμα πιο θανατερό κίνδυνο. Αυτή και μόνο η επιθυμία γι' αυτό διαφθείρει την ψυχή. Πάρε παράδειγμα το Σάρουμαν. Αν κάποιος απ' τους σοφούς θα μπορούσε μ' αυτό το Δαχτυλίδι ν' ανατρέψει τον κύριο της Μόρντορ, χρησιμοποιώντας τα ίδια του τα τεχνάσματα, τότε θα έβαζε τον εαυτό του στο θρόνο του Σόρον και θα εμφανιζόταν πάλι ένας καινούριος Σκοτεινός Άρχοντας. Κι αυτός είναι ακόμα ένας λόγος που το Δαχτυλίδι πρέπει να καταστραφεί: όσο αυτό υπάρχει στον κόσμο, θ' αποτελεί κίνδυνο ακόμα και για τους Σοφούς. Βλέπεις, τίποτα δεν είναι κακό στην αρχή. Ακόμα κι ο Σόρον δεν ήταν έτσι. Εγώ φοβάμαι να πάρω το Δαχτυλίδι και να το κρύψω. Αλλά ποτέ δε θα πάρω το Δαχτυλίδι για να το χρησιμοποιήσω.

— Ούτε εγώ, είπε ο Γκάνταλφ.

Ο Μπορομίρ τους κοίταξε μ' αμφιβολία, αλλά έγειρε το κεφάλι.

— Ας γίνει έτσι, είπε. Στην Γκόντορ, λοιπόν, θα πρέπει να εμπιστευτούμε ό,τι όπλα έχουμε. Και τουλάχιστον όσο οι Σοφοί φρουρούν αυτό το Δαχτυλίδι, εμείς θα πολεμάμε. Ίσως το Σπαθί-που-ήταν-Σπασμένο μπορεί ακόμα να κόψει την παλίρροια — αν το χέρι που το βαστάει δεν έχει κληρονομήσει μόνο ένα κειμήλιο, αλλά και τους μύωνες των Βασιλιάδων των Ανθρώπων.

Ποιος ξέρει; είπε ο Άραγκορν. Αλλά μια μέρα θα το δοκιμάσουμε.

— Μακάρι αυτή η μέρα να μην αργήσει πάρα πολύ, είπε ο Μπορομίρ. Γιατί, αν και δε ζητώ βοήθεια, τη χρειαζόμαστε. Θα μας ανακούφιζε να ξέρουμε πως κι άλλοι πολεμούν με όλα τα μέσα που έχουν.

— Τότε παρηγορήσου, είπε ο Έλροντ. Υπάρχουν κι άλλες δυνάμεις και βασίλεια που δεν τα ξέρεις και είναι κρυμμένα από σένα. Ο Μεγάλος Ά-

ντουίν κυλάει από πολλές όχθες ώσπου να φτάσει στο Άργκοναθ και στις Πύλες της Γκόντορ.

— Μπορεί όμως να είναι για το καλό όλων μας, είπε ο Γκλόιν ο νάνος, αν όλες αυτές οι δυνάμεις ενωθούν και δουλεύουν συνασπισμένες. Μπορεί να υπάρχουν άλλα δαχτυλίδια, λιγότερο δολερά, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην ανάγκη μας. Για μας τα Εφτά έχουν χαθεί — αν ο Μπάλιν δε βρήκε το δαχτυλίδι του Θρορ, που ήταν το τελευταίο. Τίποτα δεν έχουμε ακούσει γι' αυτό από τότε που χάθηκε ο Θρορ στη Μόρια. Στ' αλήθεια, μπορώ τώρα να φανερώσω ότι ο Μπάλιν έφυγε με την ελπίδα να βρει εκείνο το δαχτυλίδι.

— Ο Μπάλιν δε θα βρει το δαχτυλίδι στη Μόρια, είπε ο Γκάνταλφ. Ο Θρορ το έδωσε στο Θράιν το γιο του· ο Θράιν όμως δεν το έδωσε στο Θόριν. Του το πήραν με βασανιστήρια του Θράιν στα μπουντρούμια του Ντολ Γκούλντουρ. Εγώ έφτασα πολύ αργά.

— Αχ, αλίμονο! φώναξε ο Γκλόιν. Πότε θα έρθει η μέρα να πάρουμε εκδίκηση; Αλλά υπάρχουν ακόμα τα Τρία. Τι έγιναν τα Τρία Δαχτυλίδια των Ξωτικών; Λέγεται πως έχουν μεγάλη δύναμη. Δεν τα κατέχουν οι άρχοντες των Ξωτικών; Αλλά κι αυτά όμως φτιάχτηκαν απ' το Μαύρο Άρχοντα πολύ παλιά. Αυτά δεν κάνουν τίποτα; Βλέπω εδώ Ξωτικο-άρχοντες. Δε θα μιλήσουν;

Τα Ξωτικά δεν έδωσαν απάντηση.

— Δεν άκουσες, Γκλόιν; είπε ο Έλροντ. Τα Τρία δεν τα έφτιαξε ο Σόρον, ούτε ποτέ του τα άγγιξε. Αλλά δεν επιτρέπεται να μιλάμε γι' αυτά. Αυτό μονάχα θα πω σε τούτη δω την ώρα της αμφιβολίας. Δεν κάθονται δίχως να κάνουν τίποτα. Μα δεν έχουν φτιαχτεί σαν όπλα για πόλεμο και κατακτήσεις: δεν είναι αυτή η δύναμή τους. Αυτοί που τα έφτιαξαν δεν επιθυμούσαν ούτε δύναμη, ούτε κυριαρχία, ούτε πλούτο, αλλά κατανόηση, δημιουργία και θεραπευτική δύναμη, να διατηρούν όλα τα πράγματα ακηλίδωτα. Κάτι που τα Ξωτικά της Μέσης-Γης το έχουν καταφέρει, ως ένα σημείο, αν και το πληρώνουν με λύπες. Αλλά, ό,τι έχει γίνει από εκείνους που χρησιμοποιούν τα Τρία, θα στραφεί εναντίον τους και θα γίνει η καταστροφή τους κι ο νους κι η καρδιά τους, θ' αποκαλυφτούν στο Σόρον, αν ξαναποκτήσει το Ένα. Θα 'ταν καλύτερα τα Τρία να μην είχαν γίνει ποτέ. Αυτός είναι ο σκοπός του.

— Τότε τι θα συμβεί αν το Κυρίαρχο Δαχτυλίδι χαλαστεί, όπως μας συμβουλεύεις; ρώτησε ο Γκλόιν.

— Δεν το ξέρουμε με βεβαιότητα, απάντησε ο Έλροντ λυπημένα. Μερικοί ελπίζουν πως τα Τρία Δαχτυλίδια, που ο Σόρον ποτέ δεν έχει αγγίξει, θ' απελευθερωθούν τότε και αυτοί που τα έχουν θα μπορέσουν να θεραπεύσουν τις πληγές που έχει κάνει στον κόσμο. Αλλά ίσως, όταν το Ένα έχει χαθεί, τα Τρία χάσουν τη δύναμή τους και πολλά όμορφα πράγματα ξεθω

ριάσουν και ξεχαστούν. Αυτό πιστεύω εγώ.

Όμως όλα τα Ξωτικά είναι πρόθυμα να υπομείνουν αυτή την αλλαγή, είπε ο Γκλορφίντελ, αν έτσι μπορεί να πέσει η δύναμη του Σόρον κι ο φόβος της κυριαρχίας του να σβήσει για πάντα.

Έτσι ξαναγυρίζουμε γι' άλλη μια φορά στην καταστροφή του Δαχτυλιδιού, είπε ο Έρεστορ, δίχως να έχουμε πλησιάσει πιο κοντά στη λύση. Τι δύναμη έχουμε για να βρούμε τη Φωτιά που φτιάχτηκε; Αυτό είναι το μονοπάτι της απελπισίας. Της ανοησίας θα 'λεγα, αν δε μου το απαγόρευε η μακρόχρονη σοφία του Έλροντ.

Απελπισία ή ανοησία; είπε ο Γκάνταλφ. Δεν είναι απελπισία, γιατί η απελπισία είναι μόνο για κείνους που βλέπουν το τέλος πέρα από κάθε αμφιβολία. Εμείς δεν το βλέπουμε. Είναι σοφία ν' αναγνωρίζεις την αναγκαιότητα, όταν όλοι οι δρόμοι έχουν ζυγιστεί, αν και μπορεί να φανεί ανοησία σ' εκείνους που επιμένουν σε ψεύτικες ελπίδες. Λοιπόν ας αφήσουμε την ανοησία να είναι το κάλυμμά μας, ένα πέπλο μπροστά στα μάτια του Εχθρού! Γιατί αυτός είναι πολύ σοφός και ζυγίζει τα πράγματα ως την τελευταία λεπτομέρεια στη ζυγαριά της κακίας του. Αλλά το μόνο μέτρο που γνωρίζει είναι η επιθυμία, η επιθυμία για δύναμη· και μ' αυτή κρίνει όλες τις καρδιές. Μες στη δική του την καρδιά δε θα περάσει η σκέψη πως είναι κανείς δυνατόν να το αρνηθεί, πως, έχοντας το Δαχτυλίδι, μπορεί να ζητήσουμε να το καταστρέψουμε. Αν, λοιπόν, εμείς ζητήσουμε αυτό ακριβώς, θα τον κάνουμε να πέσει έξω στους υπολογισμούς του.

— Τουλάχιστο για ένα διάστημα, είπε ο Έλροντ. Αυτός είναι ο δρόμος, αλλά θα είναι πολύ σκληρός. Και ούτε η δύναμη, ούτε η σοφία θα μας πάνε μακριά. Αυτή την αποστολή μπορούν να την αναλάβουν οι αδύνατοι με την ίδια ελπίδα όπως κι οι δυνατοί. Έτσι βλέπετε πάει συχνά ο δρόμος των έργων που κινούν τους τροχούς του κόσμου: μικρά χέρια δουλεύουν γιατί αυτά πρέπει, ενώ τα μάτια των μεγάλων είναι στραμμένα αλλού.

Πολύ καλά, πολύ καλά, Άρχοντα Έλροντ! είπε ο Μπίλμπο ξαφνικά. Μη λες τίποτ' άλλο! Είναι φως φανάρι πού το πας. Ο Μπίλμπο ο ανόητος χόμπιτ άρχισε αυτή την υπόθεση, κι ο Μπίλμπο καλά θα κάνει να την τελειώσει ή να τελειώσει! Είχα βολευτεί μια χαρά εδώ και δούλευα το βιβλίο μου. Κι αν θες να ξέρεις μάλιστα, μόλις τώρα γράφω το τέλος του. Είχα σκεφτεί να βάλω: *κι έζησε αυτός καλά κι εμείς καλύτερα.* Είναι καλό κλείσιμο, και δεν πειράζει που το έχουν ξαναχρησιμοποιήσει. Τώρα θα πρέπει να τ' αλλάξω: δε μου φαίνεται να πραγματοποιείται· και είναι φανερό πως θα έχει αρκετά κεφάλαια ακόμα, αν ζήσω να τα γράψω. Κι αυτό είναι φοβερός μπελάς. Πότε πρέπει να ξεκινήσω;

Ο Μπορομίρ κοίταξε κατάπληκτος τον Μπίλμπο, αλλά το γέλιο έσβησε απ' τα χείλια του όταν είδε πως όλοι οι άλλοι κοίταζαν σοβαρά το γερο-

χόμπιτ και με σεβασμό. Μόνο ο Γκλόιν χαμογέλασε, αλλά το χαμόγελό του προερχόταν από πολλές αναμνήσεις.

Μα φυσικά, καλέ μου Μπίλμπο, είπε ο Γκάνταλφ. Αν εσύ πραγματικά είχες ξεκινήσει αυτή την υπόθεση, θα μπορούσαμε και να περιμένουμε από σένα να την τελειώσεις. Αλλά ξέρεις αρκετά καλά τώρα πως *το ξεκίνημα* είναι πολύ μεγάλη υπόθεση για τον οποιονδήποτε να ισχυριστεί ότι το έκανε. Μόνο ένα μικρό ρόλο παίζει ο κάθε ήρωας στα μεγάλα κατορθώματα κάθε φορά. Δε χρειάζεται να υποκλίνεσαι! Αν κι αυτά που είπες τα πιστεύεις, και δεν αμφιβάλλουμε πως κάτω απ' το αστείο κάνεις μια γενναία προσφορά. Είναι όμως πάνω απ' τις δυνάμεις σου, Μπίλμπο. Δεν μπορείς να το πάρεις πίσω. Έχει πάει πιο κάτω. Αν χρειάζεσαι τη συμβουλή μου πια, θα έλεγα πως ο ρόλος σου τέλειωσε, εκτός σαν χρονικογράφου. Τέλειωσε το βιβλίο σου, κι άφησε το τέλος χωρίς να τ' αλλάξεις! Υπάρχει ακόμα ελπίδα γι' αυτό. Αλλά ετοιμάσου να γράψεις έναν επίλογο, σαν αυτοί επιστρέψουν.

Ο Μπίλμπο γέλασε.

Ποτέ μου δε σ' έχω ξανακούσει να μου δίνεις ευχάριστες συμβουλές, είπε. Κι επειδή όλες οι δυσάρεστες συμβουλές σου βγήκαν καλές, σκέφτομαι μήπως αυτή η συμβουλή σου είναι κακή. Όμως δε νομίζω πως έχω πια τη δύναμη ή την καλή τύχη να τακτοποιήσω το Δαχτυλίδι. Αυτό έχει μεγαλώσει, αλλά εγώ όχι. Αλλά πες μου τι εννοείς λέγοντας *αυτοί;*

Τους αγγελιοφόρους που θα πάνε με το Δαχτυλίδι.

Ακριβώς! Και ποιοι πρόκειται να είναι; Γιατί μου φαίνεται πως αυτό είναι όλο κι όλο που πρέπει να αποφασίσει το συμβούλιο. Τα ξωτικά μπορεί να τρέφονται μόνο με λόγια κι οι Νάνοι ν' αντέχουν σε μεγάλες κακουχίες· αλλά εγώ είμαι μονάχα ένας γερο-χόμπιτ και θέλω να φάω το μεσημέρι. Δεν μπορείτε να σκεφτείτε μερικά ονόματα τώρα; Ή να το αναβάλετε για μετά το φαγητό;

Κανείς δεν απάντησε. Το μεσημεριανό καμπανάκι χτύπησε. Κι ακόμα κανείς δε μίλησε. Ο Φρόντο έριξε μια ματιά σ' όλα τα πρόσωπα, αλλά δεν ήταν στραμμένα σ' αυτόν. Όλο το Συμβούλιο καθόταν με χαμηλωμένα μάτια, λες και σκεφτόταν βαθιά. Ένας μεγάλος τρόμος τον έπιασε, λες και περίμενε ν' ακούσει κάτι μοιραίο που το είχε εδώ και πολύ καιρό μαντέψει και που μάταια έλπιζε ότι στο τέλος μπορούσε και να μην ειπωθεί ποτέ. Μια δυνατή επιθυμία να ξεκουραστεί και να μείνει ειρηνικά στο πλευρό του Μπίλμπο στο Σκιστό Λαγκάδι πλημμύρισε όλη του την καρδιά. Τέλος, καταβάλοντας μεγάλη προσπάθεια, μίλησε, κι απόρησε που άκουσε τα ίδια του τα λόγια, λες και κάποια θέληση να χρησιμοποιούσε τη μικρή του φωνή.

Θα το πάρω εγώ το Δαχτυλίδι, είπε, αν και δεν ξέρω το δρόμο.

Ο Έλροντ σήκωσε τα μάτια του και τον κοίταξε κι ο Φρόντο ένιωσε να τρυπά πέρα ως πέρα την καρδιά του η κοφτερή του ματιά.

— Αν κατάλαβα καλά όλα όσα άκουσα, είπε, νομίζω πως αυτή η αποστολή ορίζεται σε σένα, Φρόντο· κι αν εσύ δε βρεις το δρόμο, κανείς δε θα μπορέσει. Αυτή είναι η ώρα του λαού του Σάιρ, που σηκώνονται απ' τα ήσυχα χωράφια τους για να σείσουν τους πύργους και τα σχέδια των μεγάκων. Ποιος απ' τους Σοφούς μπορούσε να το έχει προβλέψει; Ή, αν είναι σοφοί, γιατί περίμεναν να το ξέρουν, πριν σημάνει η ώρα;

» Αλλά το φορτίο είναι βαρύ. Τόσο βαρύ που κανείς δεν μπορεί να το αναθέσει σε κάποιον άλλο. Δε σου το αναθέτω. Αλλά αν το πάρεις ελεύθερα, θα πω πως η εκλογή σου είναι σωστή· κι αν όλοι οι πανίσχυροι φίλοι των Ξωτικών από παλιά ο Χάντορ κι ο Χούριν κι ο Τούριν κι ο ίδιος ο Μπέρεν ήταν συγκεντρωμένοι εδώ, η θέση σου θα ήταν ανάμεσά τους.

— Αλλά σίγουρα δε θα τον στείλεις μόνο του, Κύριε; φώναξε ο Σαμ, μην μπορώντας να συγκρατηθεί πια και πηδώντας απ' τη γωνιά που ήταν ήσυχα καθισμένος στο πάτωμα.

— Όχι βέβαια! είπε ο Έλροντ, γυρίζοντας προς το μέρος του μ' ένα χαμόγελο. Εσύ τουλάχιστο θα πας μαζί του. Είναι σχεδόν αδύνατο να σε χωρίσουμε απ' αυτόν, ακόμα κι όταν καλούν αυτόν σ' ένα μυστικό συμβούλιο κι όχι εσένα.

Ο Σαμ κάθισε κάτω κατακόκκινος μουρμουρίζοντας.

— Σε μπελάδες πέσαμε, κύριε Φρόντο, και τι μπελάδες! είπε κουνώντας το κεφάλι του.

Κεφάλαιο III

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΦΕΥΓΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΤΙΑ

Αργότερα εκείνη τη μέρα οι χόμπιτ έκαναν δικό τους συμβούλιο στο δωμάτιο του Μπίλμπο. Ο Μέρι κι ο Πίπιν ήταν καταγανακτισμένοι σαν έμαθαν πως ο Σαμ είχε τρυπώσει κρυφά στο Συμβούλιο και τον είχαν διαλέξει για σύντροφο του Φρόντο.

Είναι πέρα για πέρα άδικο, είπε ο Πίπιν. Αντί να τον πετάξουν με τις κλοτσιές έξω και να τον βάλουν στα σίδερα, ο Έλροντ πάει και τον *αμείβει* για το θράσος του!

– Τον αμείβει; είπε ο Φρόντο. Εγώ δεν μπορώ να φανταστώ χειρότερη τιμωρία. Δε σκέφτεσαι τι λες: καταδικασμένος να πάει σ' αυτό το δίχως ελπίδα ταξίδι, αμοιβή; Χτες ονειρευόμουν πως η αποστολή μου είχε τελειώσει και πως μπορούσα να ξεκουραστώ εδώ για αρκετό καιρό, ίσως και για πάντα.

– Δεν αμφιβάλλω, είπε ο Μέρι, και μακάρι να μπορούσες. Αλλά εμείς ζηλεύουμε το Σαμ, όχι εσένα. Αν πρέπει να φύγεις, τότε θα είναι τιμωρία για τον οποιονδήποτε από μας να μείνει πίσω, ακόμα και στο Σκιστό Λαγκάδι. Σε συντροφέψαμε για πολύ δρόμο και περάσαμε μαζί μεγάλες δυσκολίες. Θέλουμε να συνεχίσουμε.

– Αυτό θέλω να πω κι εγώ, είπε ο Πίπιν. Εμείς οι χόμπιτ δεν πρέπει να χωρίσουμε. Εγώ θα έρθω, εκτός και με αλυσοδέσουν. Πρέπει να υπάρχει και κάποιος με λίγο μυαλό στη συντροφιά.

– Τότε σίγουρα δεν πρόκειται να διαλέξουν εσένα, Πέρεγκριν Τουκ! είπε ο Γκάνταλφ, που παρουσιάστηκε έξω απ' το χαμηλό παράθυρο. Όλοι σας όμως στενοχωριέστε δίχως λόγο. Τίποτα δεν έχει ακόμα αποφασιστεί.

– Τίποτα! φώναξε ο Πίπιν. Μα τότε τι κάνατε όλοι σας; Ήσαστε κλεισμένοι εκεί μέσα με τις ώρες!

– Συζητούσαμε, είπε ο Μπίλμπο. Είχαμε ένα σωρό πράγματα να πούμε και ο καθένας είχε να πει κάτι που έκανε τα μάτια των άλλων ν' ανοίγουν

διάπλατα απ' την έκπληξη. Ακόμα και του γερο-Γκάνταλφ. Θαρρώ πως τα νέα του Λέγκολας για το Γκόλουμ δεν τα περίμενε καθόλου, αν και προσπάθησε να μην το δείξει.

Λάθος, είπε ο Γκάνταλφ. Δεν πρόσεχες. Τα ήξερα κιόλας απ' τον Γκουάιχιρ. Και σα θέλεις να ξέρεις, οι μόνες πραγματικές εκπλήξεις, όπως λες, ήταν εσύ κι ο Φρόντο· κι εγώ ήμουν ο μόνος που δεν έμεινα με το στόμα ανοιχτό.

Έτσι κι αλλιώς, είπε ο Μπίλμπο, τίποτα δεν αποφασίστηκε εκτός απ' το να διαλέξουν τον κακομοίρη το Φρόντο και το Σαμ. Το φοβόμουνα απ' την αρχή πως κάπως έτσι θα κατέληγε, αν απορρίπτανε εμένα. Μα αν θες τη γνώμη μου, ο Έλροντ θα στείλει καμπόσους, σα γυρίσουν πίσω οι ανιχνευτές με τα νέα. Αλήθεια, ξεκίνησαν, Γκάνταλφ;

Ναι, είπε ο μάγος. Μερικοί απ' τους ανιχνευτές έφυγαν κιόλας. Αύριο θα φύγουν περισσότεροι. Ο Έλροντ στέλνει Ξωτικά, που θα επικοινωνήσουν με τους Περιπλανώμενους Φύλακες και, ίσως, και με το Θράντουιλ στο Δάσος της Σκοτεινιάς. Έχει πάει κι ο Άραγκορν μαζί με τους γιους του Έλροντ. Θα πρέπει να χτενίσουμε όλες τις γύρω περιοχές σε πολλές λεύγες απόσταση πριν κάνουμε την παραμικρότερη κίνηση. Γι' αυτό, μη στενοχωριέσαι, Φρόντο! Είναι πολύ πιθανό πως η διαμονή σου εδώ θα είναι αρκετά μεγάλη.

Α, κατάλαβα! είπε ο Σαμ απαισιόδοξα. Θα περιμένουμε μέχρι να φτάσει ο χειμώνας.

Δε γίνεται αλλιώς, είπε ο Μπίλμπο. Και, ως ένα σημείο, νεαρέ μου Φρόντο, το φταίξιμο είναι δικό σου: φαγώθηκες να περιμένεις, καλά και σώνει, ως τα γενέθλιά μου. Μωρέ τρόπο που βρήκες να τα γιορτάσεις! Εγώ *ποτέ* δε θα διάλεγα αυτή τη μέρα για να βάλω τους Σάκβιλ-Μπάγκινς στο Μπαγκ Εντ. Τώρα όμως τα πράγματα έχουν έτσι: δεν μπορείς να περιμένεις μέχρι την άνοιξη, αλλά ούτε και να φύγεις αν δε γυρίσουν πίσω οι ανιχνευτές.

Σαν αρχίσουν οι πρώτες παγωνιές του χειμώνα
κι απ' το κρύο ραγίζουν οι πέτρες τη νύχτα·
σαν παγώσουν οι λίμνες, και τα δέντρα γυμνά,
κακοτύχερος όποιος πλανιέται στην πικρή ερημιά.

Αλλά πολύ φοβάμαι πως αυτή θα 'ναι η τύχη σου.

Συμφωνώ, είπε ο Γκάνταλφ. Δεν μπορούμε να ξεκινήσουμε αν δε μάθουμε τι απόγιναν οι Μαύροι Καβαλάρηδες.

Νόμιζα πως χάθηκαν όλοι στην πλημμύρα, είπε ο Μέρι.

Τα Φαντάσματα του Δαχτυλιδιού δε χάνονται έτσι εύκολα, είπε ο Γκάνταλφ. Μέσα τους έχουν τη δύναμη του αφέντη τους και ζουν ή χάνονται μαζί μ' αυτόν. Ελπίζουμε πως όλοι έχασαν τα άλογά τους και ξε-

σκεπάστηκαν κι έτσι τώρα θα γίνουν για λίγο καιρό λιγότερο επικίνδυνοι· αλλά πρέπει να είμαστε σίγουροι. Στο μεταξύ πρέπει να προσπαθήσεις να ξεχάσεις τις έννοιες σου, Φρόντο. Δεν ξέρω αν μπορώ να κάνω τίποτα για να σε βοηθήσω· αλλά σου λέω αυτό ανεπίσημα. Κάποιος είπε πως θα χρειαστεί ένας με μυαλό στη συντροφιά. Είχε δίκιο. Νομίζω πως θα έρθω μαζί σας.

Τόσο μεγάλη ήταν η χαρά του Φρόντο σαν το άκουσε, που ο Γκάνταλφ σηκώθηκε απ' το περβάζι του παράθυρου που καθόταν, έβγαλε το καπέλο του κι υποκλίθηκε.

Εγώ είπα μονάχα πως *νομίζω πως θα έρθω*. Μην το δέσεις κόμπο. Σ' αυτή την υπόθεση τον κύριο λόγο τον έχουν ο Έλροντ κι ο φίλος σου ο Γοργοπόδαρος. Να, και τώρα θυμήθηκα πως θέλω να δω τον Έλροντ. Πρέπει να φύγω.

Πόσος καιρός νομίζεις πως μου μένει εδώ; ρώτησε ο Φρόντο τον Μπίλμπο σαν έφυγε ο Γκάνταλφ.

Ω, πού να ξέρω! Δεν μπορώ να μετρήσω τις μέρες στο Σκιστό Λαγκάδι, είπε ο Μπίλμπο. Θα 'λεγα όμως, αρκετές. Θα μπορέσουμε να κουβεντιάσουμε με την ψυχή μας. Τι θα 'λεγες να με βοηθήσεις στο βιβλίο μου και να κάνεις αρχή στο επόμενο; Σκέφτηκες κανένα τέλος;

Ναι, αρκετά, κι όλα μαύρα κι άραχλα, είπε ο Φρόντο.

Αποκλείεται! είπε ο Μπίλμπο. Όλα τα βιβλία πρέπει να τελειώνουν καλά. Πώς σου φαίνεται αυτό: *κι όλοι τακτοποιήθηκαν κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα*;

Πολύ καλό, αν ποτέ γίνει έτσι, είπε ο Φρόντο.

Α! είπε ο Σαμ. Και πού θα ζήσουνε; Εγώ πολύ το σκέφτομαι αυτό.

Για αρκετή ώρα οι χόμπιτ συνέχισαν να κουβεντιάζουν και να αναλογίζονται το περασμένο ταξίδι και τους κινδύνους που βρίσκονταν μπροστά τους. Τέτοια όμως ήταν η δύναμη της κοιλάδας του Σκιστού Λαγκαδιού που γρήγορα όλος ο φόβος κι η ανησυχία έφυγαν από πάνω τους. Το μέλλον, καλό ή κακό, δεν ξεχάστηκε, αλλά έπαψε να έχει τη δύναμη να σκιάζει το παρόν. Δυνάμωσαν και πήραν ελπίδα και χαίρονταν τις καλές μέρες, απολάμβαναν το κάθε γεύμα και κάθε κουβέντα και τραγούδι.

Έτσι οι μέρες κυλούσαν κι έφευγαν και κάθε πρωινό ξημέρωνε όλο φως κι ομορφιά και κάθε δειλινό ακολουθούσε δροσερό κι ασυννέφιαστο. Το φθινόπωρο όμως έφευγε γρήγορα· αργά αργά το χρυσό φως χλώμιασε κι έγινε ασημένιο και τα φύλλα που καθυστερούσαν, έπεσαν απ' τα γυμνά δέντρα. Ένας άνεμος άρχισε να φέρνει παγωνιά απ' τα Ομιχλιασμένα Βουνά στην ανατολή. Το Φεγγάρι των Κυνηγών γέμισε στον ουρανό κι έδιωξε όλα τα μικρότερα αστέρια. Αλλά χαμηλά στο Νοτιά ένα κόκκινο αστέρι έ-

λαμπε. Κάθε νύχτα, σαν άρχισε πάλι το φεγγάρι να χάνει, αυτό έλαμπε όλο και πιο ζωηρό. Ο Φρόντο μπορούσε να το βλέπει απ' το παράθυρό του, βαθιά μες στα ουράνια, να ανάβει σαν ένα ακοίμητο μάτι που φεγγοβολούσε πάνω απ' τα δέντρα στην άκρη της κοιλάδας.

Οι χόμπιτ ήταν σχεδόν δυο μήνες στο Σπίτι του Έλροντ κι ο Νοέμβρης είχε φύγει παίρνοντας μαζί του και τα τελευταία απομεινάρια του φθινόπωρου κι ο Δεκέμβρης περνούσε, σαν άρχισαν να γυρίζουν πίσω οι ανιχνευτές. Μερικοί είχαν ταξιδέψει στο Βοριά πέρα απ' τις πηγές του Ασημόπηγου στα Έτενμουρς· κι άλλοι είχαν πάει στη Δύση και με τη βοήθεια του Άραγκορν και των Περιπλανώμενων Φυλάκων είχαν χτενίσει τις περιοχές απ' τον Γκριζονέρη και κάτω ως το Θάρμπαντ, εκεί που ο παλιός Βόρειος Δρόμος διάσχιζε το ποτάμι μέσα από μια ερειπωμένη πολιτεία. Πολλοί είχαν ταξιδέψει ανατολικά και νότια· μερικοί απ' αυτούς είχαν περάσει τα Βουνά κι είχαν πάει στο Δάσος της Σκοτεινιάς, ενώ άλλοι είχαν σκαρφαλώσει πάνω απ' τις πηγές του Φλαμπουροπόταμου κι είχαν κατεβεί στην Έρημη Χώρα, είχαν διασχίσει το Φλαμπουρότοπο κι είχαν φτάσει ως την παλιά κατοικία του Ράνταγκαστ στο Ρόσγκομπελ. Ο Ράνταγκαστ δεν ήταν εκεί· κι εκείνοι είχαν γυρίσει πίσω απ' το ψηλό πέρασμα που λέγεται η Σκάλα του Ντίμριλ. Οι γιοι του Έλροντ, ο Ελάνταν κι ο Ελρόχιρ, γύρισαν τελευταίοι· αυτοί είχαν κάνει πολύ μεγάλο ταξίδι κι είχαν περάσει τον Ασημόφλεβο Ποταμό κι είχαν πάει σε μια παράξενη χώρα, αλλά δεν έλεγαν σε κανέναν τίποτα για την αποστολή τους εκτός απ' τον Έλροντ.

Σε καμιά περιοχή δεν είχαν ανακαλύψει οι ανιχνευτές το παραμικρό σημάδι ή νέο για τους Καβαλάρηδες ή για άλλους υπηρέτες του Εχθρού. Ακόμα κι απ' τους αετούς των Ομιχλιασμένων Βουνών δεν είχαν μάθει τίποτα καινούριο. Και κανείς δεν είχε δει ή ακούσει κάτι για το Γκόλουμ. Οι άγριοι λύκοι όμως συνέχιζαν να μαζεύονται και κυνηγούσαν ξανά ψηλά στο Μεγάλο Ποταμό. Τρία απ' τα μαύρα άλογα είχαν αμέσως βρεθεί πνιγμένα στο πλημμυρισμένο Πέρασμα. Στα βράχια, στους καταρράκτες πιο κάτω είχαν βρει πέντε κουφάρια ακόμα μαζί μ' ένα μακρύ μαύρο μανδύα, σκισμένο και κουρελιασμένο. Απ' τους Μαύρους Καβαλάρηδες δε φαινόταν ίχνος και πουθενά δεν ήταν αισθητή η παρουσία τους. Φαινόταν λες κι είχαν εξαφανιστεί απ' το Βοριά.

— Οχτώ απ' τους Εννιά τουλάχιστον ξέρουμε τι πάθανε, είπε ο Γκάνταλφ. Θα είναι απερίσκεπτα βιαστικό να είμαστε πολύ σίγουροι, αλλά νομίζω όμως πως μπορούμε τώρα να ελπίζουμε ότι τα Φαντάσματα του Δαχτυλιδιού σκόρπισαν κι υποχρεώθηκαν να γυρίσουν πίσω στον κύριό τους στη Μόρντορ όπως όπως, αδειανά και δίχως σχήμα.

» Αν είναι έτσι μάλιστα, θα περάσει αρκετός καιρός πριν μπορέσουν να

ξαναρχίσουν το κυνήγι. Βέβαια, ο Εχθρός έχει κι άλλους υπηρέτες, μα θα χρειαστούν να ταξιδέψουν όλο το δρόμο μέχρι τα σύνορα του Σκιστού Λαγκαδιού για να μπορέσουν να ξαναεντοπίσουν τα ίχνη μας. Κι αν είμαστε προσεκτικοί θα είναι κι αυτό πολύ δύσκολο να το πετύχουν. Δεν πρέπει να καθυστερήσουμε άλλο πια.

Ο Έλροντ κάλεσε τους χόμπιτ μπροστά του. Κοίταξε το Φρόντο σοβαρά.

— Ήρθε η ώρα, είπε. Αν είναι να ξεκινήσει το Δαχτυλίδι, πρέπει να φύγει τώρα γρήγορα. Αλλά όσοι πάνε μαζί του δε θα πρέπει να υπολογίζουν πως η αποστολή τους θα έχει τη βοήθεια του πολέμου ή της στρατιωτικής δύναμης. Θα πρέπει να μπουν στην επικράτεια του Εχθρού μακριά από κάθε βοήθεια. Μένεις ακόμα στο λόγο σου, Φρόντο, πως θα 'σαι ο Δαχτυλιδοκουβαλητής;

— Ναι, είπε ο Φρόντο. Θα πάω με το Σαμ.

— Τότε δεν μπορώ να σε βοηθήσω πολύ, ούτε και με συμβουλές ακόμα, είπε ο Έλροντ. Πολύ λίγα είναι αυτά που μπορώ να προβλέψω για το δρόμο σου· και με ποιο τρόπο θα φέρεις σε πέρας την αποστολή σου, δεν ξέρω. Η Σκιά έχει τώρα συρθεί ως τους πρόποδες των Βουνών και πλησιάζει προς τα σύνορα του Γκριζονέρη· κι όλα όσα σκεπάζει η Σκιά είναι για μένα σκοτεινά. Θα συναντήσεις πολλούς εχθρούς, μερικούς φανερούς κι άλλους κρυφούς· κι ίσως να βρεις φίλους στο δρόμο σου εκεί που δεν το περιμένεις καθόλου. Θα στείλω μηνύματα, όσα μπορέσω, σ' όσους γνωρίζω έξω στο μεγάλο κόσμο· αλλά τώρα έχουν γίνει όλοι οι τόποι τόσο επικίνδυνοι, που πολλά μπορεί να μη φτάσουν ή να φτάσουν μαζί μ' εσένα κι όχι νωρίτερα.

» Και θα σου διαλέξω συντρόφους να 'ρθουν μαζί σου, ως εκεί που μπορούν να σ' ακολουθήσουν ή ως εκεί που θα το επιτρέψει η τύχη. Πρέπει να είναι λίγοι στον αριθμό, μιας κι οι ελπίδες σου στηρίζονται στην ταχύτητα και στη μυστικότητα. Γιατί ακόμα κι αν είχα στρατιά ολόκληρη από Ξωτικά αρματωμένα όπως τις Αρχαίες Μέρες, δε θα χρησίμευε σε τίποτα πέρα απ' το να ξεσηκώσει τη δύναμη της Μόρντορ.

» Η Ομάδα του Δαχτυλιδιού θα αποτελείται από Εννιά· Εννιά Πεζοί ενάντια στους Εννιά Καβαλάρηδες του κακού. Μαζί μ' εσένα και τον αφοσιωμένο σου υπηρέτη θα έρθει ο Γκάνταλφ· γιατί αυτή θα είναι η μεγαλύτερή του αποστολή και, ίσως, το τέλος των μόχθων του.

» Οι υπόλοιποι θ' αντιπροσωπεύουν τους άλλους Ελεύθερους Λαούς του Κόσμου: τα Ξωτικά, τους Νάνους και τους Ανθρώπους. Ο Λέγκολας θα αντιπροσωπεύει τα Ξωτικά και ο Γκίμλι, ο γιος του Γκλόιν, τους Νάνους. Είναι πρόθυμοι να έρθουν τουλάχιστο μέχρι τα περάσματα των Βουνών και ίσως και πιο κάτω. Απ' τους Ανθρώπους θα έχεις τον Άραγκορν,

για τον Άραθορν, γιατί το Δαχτυλίδι του Ισίλντουρ έχει μεγάλη σχέση και μ' αυτόν.

Γοργοπόδαρε! είπε ο Φρόντο.

Ναι, είπε αυτός μ' ένα χαμόγελο. Σου ζητώ ξανά την άδεια να σε συντροφέψω, Φρόντο.

Θα σε είχα παρακαλέσει να το κάνεις, είπε ο Φρόντο, μόνο που νόμιζα πως πήγαινες στη Μίνας Τίριθ με τον Μπορομίρ.

Εκεί πηγαίνω, είπε ο Άραγκορν. Και το Σπαθί-που-ήταν-Σπασμένο θα ξαναφτιαχτεί πριν ξεκινήσω για τον πόλεμο. Αλλά ο δρόμος σου και ο δικός μου πάνε μαζί για πολλές εκατοντάδες μίλια. Έτσι θα είναι και ο Μπορομίρ στην Ομάδα. Είναι γενναίο παλικάρι.

Μένει να βρούμε δύο ακόμα, είπε ο Έλροντ. Θα το σκεφτώ ακόμα. Μέσα από το σπίτι μου μπορεί να βρω κάποιους που να μου φανεί καλό να τους στείλω.

Έτσι όμως δε θα 'χει θέση για μας! φώναξε ο Πίπιν απελπισμένα. Δε θέλουμε να μείνουμε πίσω. Θέλουμε να πάμε με το Φρόντο.

Το λέτε γιατί δεν μπορείτε να φανταστείτε τι θα συναντήσετε, είπε ο Έλροντ.

Ούτε κι ο Φρόντο το φαντάζεται, είπε ο Γκάνταλφ, υποστηρίζοντας απροσδόκητα τον Πίπιν. Ούτε κανείς από μας βλέπει καθαρά. Είναι αλήθεια πως αν αυτοί εδώ οι χόμπιτ καταλάβαιναν πέρα για πέρα τον κίνδυνο, δε θα τολμούσαν να πάνε. Δε θα έπαυαν όμως να το θέλουν ή να εύχονται να το είχαν τολμήσει και να 'νιωθαν ντροπιασμένοι και δυστυχισμένοι. Νομίζω, Έλροντ, πως σ' αυτή την υπόθεση καλύτερα να εμπιστευτούμε τη φιλία τους παρά τη μεγάλη μας σοφία. Ακόμα κι αν διάλεγες για μας έναν πολύ μεγάλο Ξωτικο-άρχοντα σαν τον Γκλορφίντελ, ούτε κι αυτός θα μπορούσε να πάρει μ' έφοδο το Μαύρο Πύργο, ούτε ν' ανοίξει το δρόμο για τη Φωτιά με τη δύναμή του.

Μιλάς σοβαρά, είπε ο Έλροντ, αλλά εγώ έχω αμφιβολίες. Το Σάιρ, προβλέπω, δε βρίσκεται τώρα πια εκτός κινδύνου· και είχα σκεφτεί να στείλω πίσω αυτούς τους δυο σαν αγγελιοφόρους, να κάνουν ό,τι μπορούν, σύμφωνα με τους τρόπους της χώρας τους, για να προειδοποιήσουν τον κόσμο για τον κίνδυνο που τους απειλεί. Και, οπωσδήποτε, νομίζω πως ο νεότερος απ' τους δυο, ο Πέρεγκριν Τουκ, πρέπει να μείνει. Δε μου πάει η καρδιά μου να τον αφήσω να πάει.

Τότε, Κύριε Έλροντ, θα πρέπει να με κλείσεις στη φυλακή, ή να με στείλεις πίσω δεμένο σ' ένα σακί, είπε ο Πίπιν. Γιατί αλλιώς εγώ θ' ακολουθήσω την Ομάδα.

Τότε, ας γίνει έτσι. Πήγαινε, είπε ο Έλροντ κι αναστέναξε. Τώρα οι Εννέα θέσεις συμπληρώθηκαν. Σε εφτά μέρες η Ομάδα πρέπει να ξεκινήσει.

Το Σπαθί του Έλεντιλ συγκολλήθηκε ξανά από Ξωτικά σιδεράδες και στη λάμα του σκαλίστηκαν ένα Μισοφέγγαρο, ο Ήλιος με τις ακτίνες του κι εφτά αστέρια ανάμεσά τους· κι ολόγυρα γράφτηκαν πολλά ρουνικά· γιατί ο Άραγκορν, ο γιος του Άραθορν, πήγαινε να πολεμήσει στα μέρη της Μόρντορ. Σαν ξανακόλλησε το σπαθί άστραφτε ολόκληρο· το φως του ήλιου καθρεφτιζόταν κόκκινο πάνω του και το φως του φεγγαριού έλαμπε παγωμένο. Η κόψη του ήταν σκληρή και κοφτερή. Ο Άραγκορν του έδωσε καινούριο όνομα και το είπε Αντούριλ, η Φλόγα της Δύσης.

Ο Άραγκορν κι ο Γκάνταλφ πήγαιναν βόλτες μαζί ή κάθονταν και κουβέντιαζαν για το δρόμο και τους κινδύνους που θα συναντούσαν· και μελετούσαν τους ιστορημένους και ζωγραφισμένους χάρτες και τα βιβλία με τις παραδόσεις που βρίσκονταν στο σπίτι του Έλροντ. Μερικές φορές ο Φρόντο πήγαινε μαζί τους· αλλά του ήταν αρκετό ν' αφήνεται στην καθοδήγησή τους και περνούσε τον περισσότερό του καιρό με τον Μπίλμπο.

Εκείνες τις τελευταίες μέρες οι χόμπιτ κάθονταν όλοι μαζί το βράδυ στην Αίθουσα της Φωτιάς κι εκεί, ανάμεσα σε πολλές ιστορίες, άκουσαν ολόκληρη την ωδή του Μπέρεν και της Λούθιεν και για το πώς κέρδισαν το Μεγάλο Πετράδι· αλλά τη μέρα, ενώ ο Μέρι κι ο Πίπιν γύριζαν εδώ κι εκεί, ο Φρόντο κι ο Σαμ βρίσκονταν συνέχεια με τον Μπίλμπο, στο μικρό του δωμάτιο. Εκεί ο Μπίλμπο τους διάβαζε κομμάτια απ' το βιβλίο του (που ακόμα φαινόταν να θέλει πολλή δουλειά), ή αποσπάσματα απ' τους στίχους του, ή κρατούσε σημειώσεις απ' τις περιπέτειες του Φρόντο.

Το πρωί της τελευταίας μέρας ο Φρόντο ήταν μόνος με τον Μπίλμπο κι ο γερο χόμπιτ έβγαλε κάτω απ' το κρεβάτι του ένα ξύλινο κιβώτιο. Σήκωσε το καπάκι κι άρχισε να ψάχνει μέσα.

Εδώ έχω το σπαθί σου, είπε. Αλλά ήταν σπασμένο, ξέρεις. Το πήρα να το φυλάξω, αλλά ξέχασα να ρωτήσω τους σιδεράδες αν μπορούσαν να το επισκευάσουν. Τώρα δεν έχουμε καιρό πια. Έτσι σκέφτηκα, ξέρεις, μήπως θέλεις να πάρεις αυτό;

Έβγαλε απ' το κιβώτιο ένα μικρό σπαθάκι σε μια παλιά δερμάτινη θήκη. Έπειτα το τράβηξε έξω και η γυαλισμένη και καλοφροντισμένη του λεπίδα άστραψε ξαφνικά, κρύα και ζωηρή.

Αυτό είναι το «Κεντρί», είπε και το κάρφωσε με πολύ λίγη προσπάθεια βαθιά σε μια ξύλινη σανίδα. Πάρ' το, αν θέλεις. Δε νομίζω πως θα το ξαναχρειαστώ.

Ο Φρόντο το δέχτηκε μ' ευγνωμοσύνη.

Έχω ακόμα και τούτο εδώ! είπε ο Μπίλμπο, βγάζοντας έξω ένα δέμα που έδειχνε κάπως βαρύ για το μέγεθός του.

Ξετύλιξε ένα παλιό ύφασμα και σήκωσε ψηλά ένα μικρό αλυσιδωτό θώρακα. Ήταν πυκνοϋφασμένος με πολλούς κρίκους κι ευλύγιστος σαν λινό ύφασμα, κρύος σαν πάγος και σκληρότερος κι από ατσάλι. Άστραφτε

σαν ασήμι στο φως του φεγγαριού κι ήταν στολισμένος με άσπρα πετράδια. Μαζί είχε και μια ζώνη στολισμένη με μαργαριτάρια και κρύσταλλα.

— Είναι ωραίος, δεν είναι; είπε ο Μπίλμπο, κουνώντας τον στο φως. Κι είναι χρήσιμος. Είναι ο αλυσιδωτός θώρακας των νάνων που μου έδωσε ο Όριν. Τον πήρα πίσω απ' το Μίσελ Ντέλβινγκ πριν ξεκινήσω και τον έβαλα μαζί με τις άλλες μου αποσκευές. Έφερα όλα τα σουβενίρ του Ταξιδιού μου μαζί, εκτός από το Δαχτυλίδι. Μα δε νομίζω πως θα τον χρησιμοποιήσω πια και τώρα δε μου χρειάζεται, εκτός να τον κοιτάζω πότε πότε. Δε νιώθεις καθόλου βάρος σαν τον φοράς.

— Θα φαίνομαι — να, δε νομίζω πως θα ταιριάζει απάνω μου, είπε ο Φρόντο.

Αυτό το είπα κι εγώ, είπε ο Μπίλμπο. Αλλά μη σε μέλλει η εμφάνιση. Μπορείς να τον φορέσεις μέσα απ' τα ρούχα σου. Έλα! Αυτό το μυστικό πρέπει να το μοιραστείς μαζί μου. Μην το πεις σε κανέναν άλλο! Αλλά θα νιώθω πολύ πιο ήσυχος σαν ξέρω πως τον φοράς. Έχω την εντύπωση πως μπορεί να σταματήσει ακόμα και τα μαχαίρια των Μαύρων Καβαλάρηδων, τέλειωσε, χαμηλώνοντας τη φωνή.

Πολύ καλά, θα τον πάρω, είπε ο Φρόντο.

Ο Μπίλμπο του τον φόρεσε και κρέμασε το Κεντρί στην αστραφτερή ζώνη. Από πάνω ο Φρόντο φόρεσε το παλιό λεκιασμένο του παντελόνι, την μπλούζα και το σακάκι του.

Τώρα φαίνεσαι σαν τον οποιοδήποτε χόμπιτ, είπε ο Μπίλμπο. Αλλ' όμως φοράς παραπάνω απ' όσα δείχνεις εξωτερικά. Καλή σου τύχη!

Γύρισε απότομα και κοίταξε έξω απ' το παράθυρο, προσπαθώντας να μουρμουρίσει κάποιο σκοπό.

Δεν ξέρω πώς να σ' ευχαριστήσω, Μπίλμπο, και γι' αυτό και για όλες σου τις περασμένες καλοσύνες, είπε ο Φρόντο.

Μην προσπαθείς! είπε ο γερο-χόμπιτ, γυρίζοντας και χτυπώντας τον στην πλάτη. Οχ! φώναξε. Παραείσαι σκληρός τώρα για ξυλιές! Αλλά να: εμείς οι χόμπιτ πρέπει να είμαστε ενωμένοι, ιδιαίτερα εμείς οι Μπάγκινς. Το μόνο που σου ζητώ είναι τούτο: πρόσεξε τον εαυτό σου όσο πιο πολύ μπορείς και φέρε μου όσο πιο πολλά νέα μπορείς και ό,τι παλιές ιστορίες και τραγούδια τύχει ν' ακούσεις. Θα κάνω ό,τι μπορώ να τελειώσω το βιβλίο μου πριν το γυρισμό σου. Θα ήθελα να γράψω το δεύτερο βιβλίο, αν προλάβω.

Σταμάτησε και γύρισε κατά το παράθυρο ξανά, τραγουδώντας σιγανά.

Στο παραγώνι κάθομαι κοντά και συλλογιέμαι
όσα τα μάτια μου έχουν δει στο δρόμο της ζωής μου,
τα λούλουδα του λιβαδιού, τις άσπρες πεταλούδες
και τα κατακαλόκαιρα που 'χουν παλιά περάσει.

Τα φύλλα που ήταν κίτρινα κι αραχνοστολισμένα,
τότε που τα φθινόπωρα περνούσανε ζεστά,
Με ομίχλη κάθε πρωινό και ήλιο ασημένιο
και το αγέρι ανέμελο να παίζει στα μαλλιά.

Στο παραγώνι κάθομαι κοντά και συλλογιέμαι
πως πλησιάζει ο καιρός και έρχεται η ώρα,
που ο χειμώνας θε να 'ρθει χωρίς την άνοιξή του,
γιατί εγώ δε θα 'μαι δω για να την ξαναδώ.

Γιατί έχει ακόμα αμέτρητα πάνω στον κόσμο τούτο
πράγματα, που ούτε τ' άκουσα ούτ' έχω δει ποτέ:
η άνοιξη σαν πάει να μπει το κάθε δάσος παίρνει
πράσινο και στολίζεται κι αλλιώς κάθε φορά.

Στο παραγώνι κάθομαι κοντά και συλλογιέμαι
αυτούς που ζήσανε παλιά και χρόνια ξεχασμένα
κι αυτούς που τώρα έρχονται μ' ανήξερη ματιά
στον κόσμο τούτο που εγώ δε θα τον ξαναδώ.

Μα πάντα εκεί που κάθομαι κοντά και συλλογιέμαι
τα πράγματα της ζήσης μου που πέρασαν γοργά,
έχω τ' αυτί μου ακοίμητο μήπως και ξανακούσω
πόδια που πίσω γύρισαν, φωνές πίσω απ' την πόρτα.

Ο Δεκέμβρης έφτανε στο τέλος του κι η μέρα ήταν κρύα και δίχως ήλιο. Ο Ανατολικός Άνεμος φυσούσε στα γυμνά κλαδιά των δέντρων και σφύριζε ανάμεσα στα μαυριδερά πεύκα στους λόφους. Κουλουριασμένα σύννεφα έτρεχαν στον ουρανό, μαύρα και χαμηλά. Σαν άρχισαν νωρίς νωρίς να πέφτουν οι πένθιμες σκιές του βραδινού, η ομάδα ετοιμάστηκε να ξεκινήσει. Θα ξεκινούσαν μόλις σκοτείνιαζε, γιατί ο Έλροντ τους συμβούλεψε να ταξιδεύουν κρυμμένοι στο σκοτάδι της νύχτας όσο πιο πολύ μπορούσαν, ώσπου να βρεθούν μακριά απ' το Σκιστό Λαγκάδι.

Πρέπει να φοβάστε τα πολλά μάτια των υπηρετών του Σόρον, είπε. Δεν έχω την παραμικρή αμφιβολία πως τα νέα του παθήματος των Καβαλάρηδων τον έχουν φτάσει κιόλας και θα 'ναι όλος θυμό. Δε θ' αργήσουν τώρα πια οι κατάσκοποί του, πεζοί και φτερωτοί, να εμφανιστούν στο Βοριά. Ακόμα και τον ουρανό από πάνω σας πρέπει να φοβάστε τώρα που θα ταξιδεύετε.

Η Ομάδα πήρε λίγα όπλα μαζί, γιατί έλπιζαν πιο πολύ στη μυστικότητα παρά στον πόλεμο. Ο Άραγκορν είχε τον Αντούριλ μονάχα και ξεκινούσε ντυμένος στα πράσινα και καφετιά σαν Περιπλανώμενος Φύλακας

της ερημιάς. Ο Μπορομίρ είχε ένα μακρύ σπαθί, σαν τον Αντούριλ, αλλά με μικρότερη γενεαλογία και κρατούσε ακόμα μια ασπίδα και το πολεμικό του βούκινο.

— Η φωνή του ακούγεται δυνατή και καθαρή στις λοφοκοιλάδες, είπε, και τότε καλά θα κάνουν οι εχθροί της Γκόντορ να το βάλουν στα πόδια! Βάζοντας το βούκινο στο στόμα του, το φύσηξε δυνατά και η ηχώ αντήχησε από βράχο σε βράχο κι όλοι όσοι άκουσαν το κάλεσμά του στο Σκιστό Λαγκάδι πετάχτηκαν όρθιοι.

— Να μη βιαστείς να το ξαναφυσήξεις, Μπορομίρ, είπε ο Έλροντ, παρά μόνο σαν ξαναβρεθείς για άλλη μια φορά στα σύνορα της χώρας σου και βρίσκεσαι σε μεγάλο κίνδυνο.

— Μπορεί, είπε ο Μπορομίρ. Αλλά πάντα πριν ξεκινήσω φυσώ το βούκινό μου κι αν από δω και πέρα θα διαβαίνουμε στις σκιές, εγώ δεν ξεκινώ σαν κλέφτης τη νύχτα.

Ο Γκίμλι ο νάνος φορούσε φανερά ένα κοντό χιτώνιο από ατσαλένιους κρίκους, γιατί τους νάνους δεν τους φοβίζει το βάρος· και στο ζωνάρι του κρεμόταν ένα φαρδύ δίστομο πελέκι. Ο Λέγκολας είχε το τόξο και τη φαρέτρα του και στη ζώνη του ένα μακρύ μαχαίρι. Οι νεότεροι χόμπιτ φορούσαν τα σπαθιά που είχαν πάρει απ' το θολωτό τάφο· ο Φρόντο όμως πήρε μονάχα το Κεντρί· και ο αλυσιδωτός του θώρακας, όπως το ήθελε ο Μπίλμπο, έμεινε κρυμμένος. Ο Γκάνταλφ κρατούσε το ραβδί του, αλλά περασμένο στο πλευρό του είχε το Ξωτικο-σπαθί τον Γκλάμντρινγκ, το ταίρι του Όρκριστ, που βρισκόταν στο στήθος του Θόριν, κάτω απ' το Βουνό της Μοναξιάς.

Ο Έλροντ τους είχε εφοδιάσει όλους με χοντρά ζεστά ρούχα κι είχαν σακάκια και μανδύες ντυμένους με γούνα. Τα παραπανίσια τρόφιμα, ρούχα, κουβέρτες και άλλα απαραίτητα τα είχαν φορτώσει σ' ένα πόνυ, και μάλιστα στο ίδιο το κακόμοιρο το ζωντανό που είχαν φέρει απ' το Μπρι.

Η διαμονή του στο Σκιστό Λαγκάδι είχε θαυματουργά αποτελέσματα: το τρίχωμά του ήταν όλο γυαλάδα κι έδειχνε πως είχε ξανανιώσει. Ο Σαμ είχε επιμείνει να το διαλέξουν, γιατί έλεγε πως ο Μπιλ (όπως το φώναζε) θα μαράζωνε, αν δεν ερχόταν μαζί τους.

— Αυτό το ζωντανό σχεδόν μιλάει, είπε, και θα μιλούσε, αν έμενε εδώ παραπάνω. Μου 'ριξε μια τέτοια ματιά που μιλούσε το ίδιο ξεκάθαρα όπως κι ο κύριος Πίπιν: αν δε με πάρεις μαζί σου, Σαμ, θα σ' ακολουθήσω μόνος μου. Έτσι ο Μπιλ θα πήγαινε μαζί για να τους κουβαλάει τα πράγματα και, μ' όλα αυτά, ήταν το μοναδικό μέλος της Ομάδας που δεν έδειχνε άκεφο.

Οι αποχαιρετισμοί είχαν γίνει στη μεγάλη αίθουσα κοντά στη φωτιά

και τώρα περίμεναν μονάχα τον Γκάνταλφ, που δεν είχε βγει ακόμα απ' το σπίτι. Η λάμψη της φωτιάς έβγαινε απ' τις ανοιχτές πόρτες κι απαλά φώτα έφεγγαν σε πολλά παράθυρα. Ο Μπίλμπο κουκουλωμένος με μια κάπα στεκόταν σιωπηλός στο κατώφλι πλάι στο Φρόντο. Ο Άραγκορν ήταν καθισμένος με το κεφάλι γερμένο στα γόνατα· μόνο ο Έλροντ ήξερε καλά τι σήμαινε τούτη εδώ η ώρα γι' αυτόν. Οι υπόλοιποι φαίνονταν σαν γκρίζες σκιές στο σκοτάδι.

Ο Σαμ στεκόταν δίπλα στο πόνυ, ρουφώντας αέρα μέσ' απ' τα δόντια του και κοιτάζοντας άκεφα τη σκοτεινιά κατά το μέρος που το ποτάμι βούιζε κυλώντας ανάμεσα στα βράχια· η διάθεσή του για περιπέτειες βρισκόταν στο μηδέν.

Μπιλ, φιλαράκο μου, είπε, δε θα 'πρεπε να 'χες μπλεχτεί μαζί μας. Θα 'πρεπε να καθόσουνα εδώ και να μασουλούσες τον καλύτερο σανό μέχρι που να ξαναβγεί το φρέσκο χορτάρι.

Ο Μπιλ κούνησε την ουρά του και δεν είπε τίποτα.

Ο Σαμ βόλεψε καλύτερα το σακίδιο στους ώμους του και ξαναπέρασε απ' το μυαλό του ανήσυχα όλα τα πράγματα που είχε βάλει μέσα, μην τυχόν κι είχε ξεχάσει τίποτα: ο κυριότερος θησαυρός του ήταν τα κατσαρολικά του και το μικρό κουτάκι με τα αλάτι που το 'παιρνε πάντα μαζί του και το ξαναγέμιζε όπου μπορούσε· μια καλή προμήθεια πιπόχορτο (όχι αρκετό, βάζω στοίχημα)· ίσκα και τσακμακόπετρες, μάλλινες κάλτσες, εσώρουχα και διάφορα πράγματα του αφεντικού του, που ο Φρόντο τα είχε ξεχάσει κι ο Σαμ τα είχε φυλάξει για να τα παρουσιάσει θριαμβευτικά σα θα χρειάζονταν. Τα ξαναείπε ένα ένα όλα τώρα.

Σκοινί! μουρμούρισε. Δεν πήρα σκοινί! Και χτες το βράδυ το 'λεγα: «Σαμ, τι θα 'λεγες για λίγο σκοινί; Θα σου χρειαστεί σίγουρα, αν δεν το 'χεις». Λοιπόν, σίγουρα θα μου χρειαστεί. Και τώρα πάει πια.

Εκείνη τη στιγμή φάνηκε ο Έλροντ με τον Γκάνταλφ και φώναξε την Ομάδα κοντά του.

– Αυτά είναι τα τελευταία μου λόγια, είπε χαμηλόφωνα. Ο Δαχτυλιδοκουβαλητής ξεκινά για την Αναζήτηση του Βουνού του Χαμού. Μόνο σ' αυτόν έχει δοθεί κάποια παραγγελία: ούτε να πετάξει το Δαχτυλίδι, ούτε να το παραδώσει στον οποιονδήποτε υπηρέτη του Εχθρού, ούτε ακόμα ν' αφήσει κανένα να το πιάσει στα χέρια του, εκτός αν είναι κάποιος από τα μέλη της Ομάδας ή του Συμβουλίου και μόνο σε περίπτωση μεγάλης ανάγκης. Οι υπόλοιποι πάνε μαζί του σαν ελεύθεροι σύντροφοι για να τον βοηθήσουν στο δρόμο του. Μπορείτε να καθυστερήσετε, ή να γύρισετε πίσω, ή ν' αλλάξετε δρόμο, ανάλογα με το τι θα σας τύχει. Όσο πιο πολύ απομακρυνθείτε, τόσο πιο δύσκολο θα γίνεται ν' αποτραβηχτείτε· αλλά κα-

νένας όρκος ή δέσμευση δε σας υποχρεώνει να πάτε πιο πέρα απ' όσο θέλετε. Γιατί δεν ξέρετε ακόμα πόση δύναμη έχει η απόφασή σας ούτε και μπορείτε να προβλέψετε τι μπορεί να συναντήσει ο καθένας σας στο δρόμο.

— Ανάξιος εμπιστοσύνης είναι αυτός που λέει αντίο σα δει το δρόμο να σκοτεινιάζει, είπε ο Γκίμλι.

— Ίσως, είπε ο Έλροντ, αλλά καλύτερα να μην ορκιστεί πως θα βαδίσει στο σκοτάδι αυτός που δεν έχει δει ούτε το νύχτωμα.

— Ναι, αλλά ο όρκος δίνει δύναμη στην καρδιά που τρέμει, είπε ο Γκίμλι.

— Ή την κομματιάζει, είπε ο Έλροντ. Μην κοιτάς πολύ μακριά στο μέλλον! Πηγαίνετε τώρα με ελαφριά καρδιά! Έχετε γεια και ας είναι μαζί σας οι ευλογίες των Ξωτικών και των Ανθρώπων κι όλων των Ελεύθερων Λαών. Ας φωτίζουν τ' άστρα τα πρόσωπά σας!

— Καλή τύχη... καλή τύχη! φώναξε ο Μπίλμπο, κομπιάζοντας απ' το κρύο. Δε φαντάζομαι να μπορέσεις να κρατάς ημερολόγιο, Φρόντο, νεαρέ μου, αλλά θα περιμένω να μου τα πεις όλα πένα και χαρτί σα γυρίσεις. Και κοίτα μην αργήσεις! Έχετε γεια!

Πολλοί άλλοι απ' το σπιτικό του Έλροντ στέκονταν στις σκιές και τους έλεγαν αντίο με απαλές φωνές. Δεν ακουγόταν ούτε γέλιο ούτε μουσική ή τραγούδι. Τέλος έστριψαν και χάθηκαν σιωπηλά μες στο μισοσκόταδο.

Πέρασαν τη γέφυρα και ανηφόρισαν αργά τα απόκρημνα μονοπάτια που οδηγούσαν έξω απ' τη βαθιά κοιλάδα του Σκιστού Λαγκαδιού· κι έφτασαν τέλος σ' ένα χέρσο πλάτωμα, που ο άνεμος σφύριζε ανάμεσα στα ρείκια. Ύστερα, ρίχνοντας μια ματιά στο Τελευταίο Φιλόξενο Σπιτικό που τα φώτα του τρεμόσβηναν κάτω στα πόδια τους, πήραν το δρόμο μες στο σκοτάδι.

Στο Πέρασμα του Μπρούινεν άφησαν το Δρόμο κι έστριψαν νότια ακολουθώντας στενά μονοπάτια ανάμεσα στην κυματιστή γη. Σκοπός τους ήταν να ακολουθήσουν αυτή την κατεύθυνση δυτικά απ' τα Βουνά πολλές μέρες και για πολλά μίλια. Η περιοχή ήταν πολύ κακοτράχαλη και γυμνή απ' την πράσινη κοιλάδα του Μεγάλου Ποταμού της Έρημης Χώρας απ' την άλλη μεριά των Βουνών κι έτσι ο δρόμος τους θα ήταν αργός· αλλά έλπιζαν μ' αυτόν τον τρόπο να ξεφύγουν τα εχθρικά μάτια. Οι κατάσκοποι του Σόρον, ως τώρα, σπάνια εμφανίζονταν σ' αυτή την ακατοίκητη περιοχή και τα μονοπάτια ήταν ελάχιστα γνωστά σ' άλλους εκτός απ' τους κατοίκους του Σκιστού Λαγκαδιού.

Μπροστά πήγαινε ο Γκάνταλφ και μαζί του ο Άραγκορν, που ήξερε αυτή τη γη ακόμα και στο σκοτάδι. Οι άλλοι πήγαιναν από πίσω στη γραμμή κι ο Λέγκολας που είχε γερά μάτια ήταν οπισθοφυλακή. Το πρώτο μέρος του ταξιδιού τους ήταν δύσκολο και καταθλιπτικό κι ο Φρόντο δε θυμόταν σχεδόν τίποτα απ' αυτό εκτός απ' τον αέρα. Για πολλές ανήλιαγες μέρες ένας παγερός άνεμος ερχόταν ανατολικά απ' τα Βουνά και κανένα ρούχο δεν μπορούσε να εμποδίσει τα ψαχουλευτά του δάχτυλα. Αν κι όλοι στην Ομάδα ήταν καλά ντυμένοι, σπάνια ένιωθαν ζεστοί είτε σαν περπατούσαν είτε σαν ξεκουράζονταν. Κοιμόνταν άβολα τα μεσημέρια, σε κάποιο βαθούλωμα της γης ή κρυμμένοι κάτω απ' τα μπλεγμένα κλαδιά βάτων που φύτρωναν πυκνοί σε πολλά μέρη. Το απόγευμα τους ξυπνούσε ο σκοπός κι έτρωγαν το κυρίως γεύμα τους: κρύο κι άχαρο κατά κανόνα, γιατί σπάνια τολμούσαν να διακινδυνεύσουν ν' ανάψουν φωτιά. Το βραδάκι κινούσαν πάλι, πάντα πηγαίνοντας κατά το Νοτιά, όσο μπορούσαν να βρουν δρόμο.

Στην αρχή φαινόταν στους χόμπιτ πως, αν και περπατούσαν και σκόνταφταν μέχρι που κόβονταν τα πόδια τους, προχωρούσαν σαν σαλιγκάρια και δεν έφταναν πουθενά. Κάθε μέρα η γη φαινόταν η ίδια όπως και την προηγούμενη. Αλλ' όμως, σταθερά, τα βουνά όλο και πλησίαζαν. Στα νότια του Σκιστού Λαγκαδιού υψώνονταν ακόμα πιο ψηλά κι έστριβαν δυτικά· και κάτω στα πόδια της κυρίως οροσειράς απλωνόταν μια όλο και πιο μεγάλη περιοχή με πένθιμους λόφους και βαθιές κοιλάδες γεμάτες ταραγμένα νερά. Τα μονοπάτια ήταν ελάχιστα και φιδογυριστά και πολύ συχνά τους έβγαζαν στην άκρη κάποιου απότομου γκρεμού ή σε τίποτα επικίνδυνους βάλτους.

Βρίσκονταν δυο βδομάδες στο δρόμο, όταν ο καιρός άλλαξε. Ο αέρας έπεσε ξαφνικά κι έπειτα γύρισε νοτιάς. Τα σύννεφα που έτρεχαν στον ουρανό ψήλωσαν και διαλύθηκαν· και βγήκε ο ήλιος χλωμός και λαμπερός. Κάποτε ξημέρωσε μια παγωμένη κι ασυννέφιαστη αυγή στο τέλος μιας ατέλειωτης νυχτερινής πορείας. Με σερνάμενα πόδια οι ταξιδιώτες έφτασαν σε μια χαμηλή ράχη στεφανωμένη με κάτι γέρικα πουρνάρια, που οι γκριζοπράσινοι κορμοί τους φαίνονταν λες κι είχαν γίνει απ' τους ίδιους τους βράχους των λόφων. Τα σκούρα φύλλα τους άστραφταν και τα μούρα τους άναβαν κόκκινα στο φως του ήλιου που έβγαινε.

Μακριά στο νοτιά ο Φρόντο μπορούσε να δει τις θαμπές σιλουέτες των ψηλών βουνών που τώρα λες κι υψώνονταν στο δρόμο ακριβώς που ακολουθούσε η Ομάδα. Στ' αριστερά αυτής της ψηλής βουνοσειράς υψώνονταν τρεις κορφές· η ψηλότερη, που ήταν και η πιο κοντινή, πεταγόταν προς τα πάνω σαν δόντι χιονισμένο στην άκρη· η μεγάλη βορινή της κάθε

τη πλαγιά ήταν ακόμα στη σκιά, αλλά όπου έπεφτε ο ήλιος, άναβε κόκκινη.

Ο Γκάνταλφ ήρθε και στάθηκε στο πλευρό του Φρόντο, έβαλε το χέρι στα μάτια του και κοίταξε μακριά.

Καλά πάμε, είπε. Έχουμε φτάσει στα σύνορα της χώρας που οι Άνθρωποι τη λένε Χόλιν· πολλά Ξωτικά ζούσαν εδώ σε μέρες πιο ευτυχισμένες, τότε που την έλεγαν Ερέγκιον. Αν υπολογίσουμε σε ίσια γραμμή, έχουμε κάνει σαράντα πέντε λεύγες, αν και τα πόδια μας έχουν κάνει πολύ περισσότερα μίλια. Και η γη και ο καιρός θα μαλακώσουν τώρα, αν κι αυτό μπορεί να 'ναι πιο επικίνδυνο.

Επικίνδυνο ή όχι, εγώ θα χαρώ να δω μια αληθινή ανατολή του ήλιου, είπε ο Φρόντο, ρίχνοντας πίσω την κουκούλα του κι αφήνοντας το φως του πρωινού να πέσει στο πρόσωπό του.

Τα βουνά όμως βρίσκονται μπροστά μας, είπε ο Πίπιν. Θα πρέπει να στρίψαμε ανατολικά τη νύχτα.

Όχι, είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά μπορείς και βλέπεις πιο μακριά με το φως του ήλιου. Μετά απ' αυτές τις κορφές τα βουνά γυρίζουν νοτιοδυτικά. Υπάρχουν πολλοί χάρτες στο σπίτι του Έλροντ, μα φαντάζομαι πως δε θα σου πέρασε καθόλου απ' το νου να τους κοιτάξεις;

Ναι, τους κοίταξα μερικές φορές, είπε ο Πίπιν, αλλά δεν τους θυμάμαι. Ο Φρόντο τα καταφέρνει καλύτερα σε κάτι τέτοια.

— Εγώ δε χρειάζομαι χάρτη, είπε ο Γκίμλι, που είχε πλησιάσει με το Λέγκολας και κοίταζε ίσια μπροστά μ' ένα παράξενο φως στα βαθιά του μάτια. Εκεί πέρα βρίσκεται η χώρα που τον παλιό καιρό δούλευαν οι πρόγονοί μας κι έχουμε φτιάξει το ομοίωμα εκείνων των βουνών σε πολλά μας έργα από μέταλλο και πέτρα και τα έχουμε περιγράψει σε πολλά τραγούδια κι ιστορίες. Στέκονται ψηλά στα όνειρά μας: Μπαράζ, Ζιράκ, Σαθούρ.

» Μόνο μια φορά ακόμα τα ξανάχω δει από μακριά στ' αλήθεια, αλλά τα ξέρω κι αυτά και τα ονόματά τους, γιατί από κάτω τους βρίσκεται το Καζάντ-ντουμ, το Ντάροουντελφ*, που τώρα λέγεται η Μαύρη Μίνα, η Μόρια στη γλώσσα των Ξωτικών. Εκείνη η κορφή που στέκεται εκεί πέρα είναι ο Μπαραζανζιμπάρ, το Κόκκινο Κέρατο, ο ανελέητος Καράντρας· και μετά απ' αυτήν είναι η Ασημοκορφή και η Συννεφοκορφή: Κελέμπτιλ ο Άσπρος και Φανουίντολ ο Σταχτής, που εμείς τις λέμε Ζιράκ-ζιγκίλ και Μπουντουσαθούρ.

» Σ' εκείνο το μέρος τα Ομιχλιασμένα Βουνά χωρίζουν κι ανάμεσά τους απλώνεται μια βαθύσκια κοιλάδα, που εμείς δεν μπορούμε να ξεχάσουμε: η Αζανουλμπιζάρ, η Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα, που τα Ξωτικά τη λένε Ναντουχίριον.

— Για τη Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα πάμε, είπε ο Γκάνταλφ. Αν μπορέσουμε

* Η αρχαία Πολιτεία των Νάνων. *(Σημ. Μετ.)*

ν' ανεβούμε ως το πέρασμα, που το λένε η Πύλη του Κόκκινου Κέρατου, και περάσουμε κάτω απ' την άλλη πλευρά του Καράντρας, θα κατεβούμε κάτω απ' τη Σκιοχείμαρρη Σκάλα στη βαθιά κοιλάδα των Νάνων. Εκεί βρίσκεται η Γυάλινη Λίμνη και οι παγωμένες πηγές του Ασημόφλεβου Ποταμού.

Μαύρο είναι το νερό της Κέλεντ-ζάραμ, είπε ο Γκίμλι, και παγωμένες οι πηγές του Κίμπιλ-νάλα. Τρέμω απ' τη συγκίνηση με τη σκέψη πως μπορεί να τα δω γρήγορα.

Μακάρι να χαρείς που θα τα δεις, καλέ μου νάνε! είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά ό,τι κι αν κάνει, εμείς τουλάχιστο δεν μπορούμε να μείνουμε σ' εκείνη την κοιλάδα. Πρέπει να κατεβούμε τον Ασημόφλεβο, να μπούμε στα κρυφά δάση κι έπειτα στο Μεγάλο Ποταμό κι έπειτα...

Σταμάτησε.

Ναι, κι έπειτα πού; ρώτησε ο Μέρι.

– Στο τέρμα του ταξιδιού μας — τέλος, είπε ο Γκάνταλφ. Δεν μπορούμε να κάνουμε πολλά σχέδια για το μέλλον. Ας είμαστε ευχαριστημένοι που η πρώτη φάση τέλειωσε χωρίς κινδύνους. Νομίζω πως πρέπει να ξεκουραστούμε εδώ, όχι μόνο τη μέρα αλλά και τη νύχτα. Ο αέρας του Χόλιν έχει κάτι πολύ υγιεινό μέσα του. Πρέπει να πέσει πολύ κακό σε μια χώρα, που κάποτε ζούσαν Ξωτικά, για να τα ξεχάσει τελείως.

Έτσι είναι, συμφώνησε ο Λέγκολας. Αλλά τα Ξωτικά αυτής της χώρας ήταν κάποιας φυλής ξένης σε μας, που ζούμε στα δάση, και τα δέντρα και το χορτάρι δεν τα θυμούνται τώρα πια. Τις πέτρες μόνο ακούω να τα θρηνούν: *Βαθιά μας έσκαβαν, όμορφα μας πελεκούσαν, ψηλά μας έχτιζαν· έφυγαν όμως.* Έφυγαν. Γύρεψαν τα Λιμάνια από πολύ παλιά.

Το πρωί εκείνο άναψαν φωτιά σε μια βαθιά λακκούβα που την έκρυβαν μεγάλοι θάμνοι από πουρνάρια και το δείπνο-πρωινό τους ήταν το πιο χαρούμενο από τότε που ξεκίνησαν. Δε βιάστηκαν να κοιμηθούν μετά, γιατί υπολόγιζαν πως θα είχαν κι όλη τη νύχτα για ύπνο και δε σκόπευαν να συνεχίσουν ξανά παρά το βράδυ της επόμενης μέρας. Ο Άραγκορν μονάχα ήταν σιωπηλός κι ανήσυχος. Σε λίγο άφησε την Ομάδα και πήγε στην κορφή της ράχης· εκεί στάθηκε στη σκιά ενός δέντρου και κοίταζε νότια και δυτικά, με το κεφάλι γυρισμένο λες κι άκουγε. Έπειτα ξαναγύρισε στην άκρη της μικρής κοιλάδας και κοίταζε κάτω τους άλλους που γελούσαν και κουβέντιαζαν.

– Τι συμβαίνει, Γοργοπόδαρε; φώναξε από κάτω ο Μέρι. Τι γυρεύεις; Σου λείπει ο Ανατολικός Άνεμος;

– Όχι, βέβαια, απάντησε. Αλλά κάτι μου λείπει. Έχω βρεθεί στη χώρα του Χόλιν σε πολλές και διαφορετικές εποχές. Δεν κατοικεί βέβαια κόσμος

εδώ τώρα, αλλά πολλά άλλα πλάσματα ζουν εδώ όλες τις εποχές, ιδιαίτερα πουλιά. Κι όμως τώρα τα πάντα, εκτός από σας, είναι σιωπηλά. Το αισθάνομαι. Δεν ακούγεται ο παραμικρός ήχος για μίλια γύρω μας και οι φωνές σας φαίνονται να κάνουν τη γη ν' αντηχεί. Δεν το καταλαβαίνω.

Ο Γκάνταλφ σήκωσε το κεφάλι απότομα.

— Τι λες να φταίει; ρώτησε. Νομίζεις πως δεν είναι μόνο έκπληξη για την εμφάνιση τεσσάρων χόμπιτ, για να μην πω κι εμάς τους υπόλοιπους, σ' ένα μέρος που κόσμος εμφανίζεται κι ακούγεται τόσο σπάνια;

— Μακάρι να 'ναι αυτό, απάντησε ο Άραγκορν. Έχω μια αίσθηση επιφυλακής και φόβου που δεν την ξαναείχα άλλη φορά εδώ.

— Τότε πρέπει να είμαστε πιο προσεκτικοί, είπε ο Γκάνταλφ. Σαν έχουμε έναν Περιπλανώμενο Φύλακα μαζί μας, καλά θα κάνουμε να δώσουμε προσοχή σ' αυτά που λέει, ιδιαίτερα όταν αυτός ο Φύλακας είναι ο Άραγκορν. Πρέπει, λοιπόν, να πάψουμε να μιλάμε δυνατά, να αναπαυθούμε ήσυχα και να βάλουμε σκοπό.

Ήταν η σειρά του Σαμ να φυλάξει πρώτος σκοπός, αλλά ο Άραγκορν πήγε μαζί του. Οι άλλοι έπεσαν για ύπνο. Τότε η σιωπή μεγάλωσε μέχρι που κι ο Σαμ την ένιωσε. Η αναπνοή των κοιμισμένων ακουγόταν ξεκάθαρα. Το σουσούρισμα της ουράς του πόνυ και το κούνημα των ποδιών του πότε πότε ακούγονταν σαν δυνατοί θόρυβοι. Ο Σαμ μπορούσε ν' ακούσει τις κλειδώσεις του να τρίζουν όταν κουνιόταν. Νεκρική σιωπή απλωνόταν γύρω του· και πάνω απ' όλα βρισκόταν ένας ασυννέφιαστος ουρανός που πάνω του ταξίδευε ο Ήλιος καθώς ανέβαινε απ' την Ανατολή. Πέρα στο Νοτιά παρουσιάστηκε ένα μαύρο σημαδάκι που μεγάλωνε και ταξίδευε κατά το Βοριά σαν καπνός που τον τρέχει ο αγέρας.

— Τι είναι τούτο, Γοργοπόδαρε; Δε μοιάζει με σύννεφο, είπε ο Σαμ ψιθυριστά στον Άραγκορν.

Εκείνος δεν απάντησε αλλά κοίταζε με προσοχή τον ουρανό· αλλά γρήγορα ο Σαμ μπορούσε να δει και μόνος του τι ήταν αυτό που πλησίαζε. Κοπάδια πουλιά πετούσαν με ιλιγγιώδη ταχύτητα, έκαναν στροφές και κύκλους και διάσχιζαν διαγώνια την περιοχή ολόκληρη, λες κι αναζητούσαν κάτι. Και συνεχώς πλησίαζαν.

— Πέσε κάτω και μην κουνιέσαι! σφύριξε ο Άραγκορν, τραβώντας το Σαμ κάτω απ' τη σκιά ενός πουρναριού· γιατί ένα ολόκληρο σύνταγμα πουλιά ξέκοψε ξαφνικά απ' το υπόλοιπο κοπάδι κι ερχόταν, πετώντας χαμηλά, ίσια κατά τη ράχη.

Του Σαμ του φάνηκαν σαν ένα είδος μεγάλου κορακιού. Όπως περνούσαν από πάνω τους, τόσο πυκνά που η σκιά τους τα ακολουθούσε σκοτεινή πάνω στη γη, ένα στριγκό κρώξιμο ακούστηκε.

Αφού μίκρυναν κι απομακρύνθηκαν κατά το βοριά και την ανατολή κι ο ουρανός καθάρισε, τότε μόνο σηκώθηκε ο Άραγκορν. Πετάχτηκε όρθιος και πήγε και ξύπνησε τον Γκάνταλφ.

— Κοπάδια μαύρα κοράκια πετάνε παντού πάνω σ' όλη την περιοχή ανάμεσα στα Βουνά και στον Γκριζονέρη, είπε, και πέρασαν και πάνω από το Χόλιν. Δεν είναι ντόπια· είναι *crebain* απ' το Φάνγκορν και τη Μαυροχώματη Χώρα. Δεν ξέρω τι γυρεύουν: είναι πολύ πιθανό να γίνονται φασαρίες πέρα στο Νοτιά και γι' αυτό να φεύγουν· αλλά εγώ νομίζω πως κατασκοπεύουν την περιοχή. Πήρε ακόμα το μάτι μου και πολλά γεράκια να πετάνε ψηλά. Νομίζω πως πρέπει να προχωρήσουμε απόψε. Το Χόλιν δεν είναι πια ασφαλισμένο για μας: το κατασκοπεύουν.

— Σ' αυτή την περίπτωση θα παρακολουθείται και η Πύλη του Κόκκινου Κέρατου, είπε ο Γκάνταλφ· και πώς θα την περάσουμε απαρατήρητοι, δεν μπορώ ούτε να το διανοηθώ. Αλλά θα το σκεφτούμε σαν έρθει η ώρα. Όσο για το να φύγουμε μόλις σκοτεινιάσει, φοβάμαι πως έχεις δίκιο.

— Ευτυχώς που η φωτιά μας έκανε ελάχιστο καπνό και είχε μισοσβήσει πριν να φανούν τα *crebain,* είπε ο Άραγκορν. Πρέπει να τη σβήσουμε τελείως και να μην την ξανανάψουμε.

— Μπα, κακό που μας βρήκε! είπε ο Πίπιν.

Τα νέα: όχι φωτιά κι αναχώρηση πάλι μόλις νύχτωνε, του ανακοινώθηκαν μόλις ξύπνησε αργά το απόγευμα.

Κι όλ' αυτά επειδή φάνηκαν μερικά κοράκια! Και πώς το περίμενα να φάμε ένα σωστό φαΐ απόψε: κάτι ζεστό!

— Λοιπόν, μπορείς να συνεχίσεις να το περιμένεις, είπε ο Γκάνταλφ. Είναι πολύ πιθανό πως θ' απολαύσεις πολλά απρόσμενα συμπόσια στο μέλλον. Εγώ για λόγου μου θα ήθελα μια πίπα να καπνίσω με την ησυχία μου και πιο ζεστά πόδια. Πάντως, είμαστε σίγουροι για ένα πράγμα οπωσδήποτε: ο καιρός θα ζεσταίνει όσο πηγαίνουμε στο Νοτιά.

— Θα καούμε, σίγουρα, μουρμούρισε ο Σαμ στο Φρόντο. Αλλά αρχίζω να πιστεύω πως είναι καιρός πια να δούμε κι αυτό το Βουνό της Φωτιάς, δηλαδή, το τέλος του Δρόμου, να πούμε. Εγώ στην αρχή νόμιζα πως τούτο δω το Κόκκινο Κέρατο ή πώς στο καλό το λένε, ήτανε το βουνό που γυρεύουμε, ώσπου ο Γκίμλι μας είπε το κομμάτι του. Μωρέ γλώσσα κι αυτή! Να σπας τα σαγόνια σου! Πού τη βρήκανε οι Νάνοι!

Οι χάρτες δεν είχαν κανένα νόημα για το Σαμ κι όλες οι αποστάσεις σ' αυτές τις άγνωστες περιοχές του φαίνονταν τόσο τεράστιες, που τα είχε εντελώς χαμένα.

Όλη εκείνη τη μέρα η Ομάδα έμεινε κρυμμένη. Τα μαύρα πουλιά περνούσαν από πάνω πότε πότε· αλλά σαν ο Ήλιος κοκκίνισε στη Δύση,

χάθηκαν στο νοτιά. Με το λυκόφως η Ομάδα κίνησε πάλι και στρίβοντας κατά την Ανατολή, τράβηξε για τον Καράντρας, που μακριά έφεγγε ακόμα κόκκινος αμυδρά στο τελευταίο φως του Ήλιου που είχε χαθεί. Ένα ένα τα άσπρα αστέρια άναβαν καθώς ο ουρανός θάμπωνε.

Με οδηγό τον Άραγκορν πήραν καλό μονοπάτι. Στο Φρόντο φαινόταν να μοιάζει με τ' απομεινάρια κάποιου αρχαίου δρόμου, που ήταν κάποτε φαρδύς και καλοφτιαγμένος κι ένωνε το Χόλιν με το πέρασμα του βουνού. Το Φεγγάρι, πανσέληνος απόψε, βγήκε πίσω απ' τα βουνά κι έριχνε ένα χλωμό φως που έκανε μαύρες τις σκιές απ' τις πέτρες. Πολλές απ' αυτές έδειχναν πως είχαν πελεκηθεί από χέρια, αν και τώρα ήταν πεσμένες εδώ κι εκεί, ερείπια σε μια γη άχαρη και γυμνή.

Έφτασε η παγωμένη ώρα ακριβώς πριν το χάραμα. Το φεγγάρι είχε χαμηλώσει. Ο Φρόντο έριξε μια ματιά στον ουρανό ψηλά. Ξαφνικά είδε ή μάλλον ένιωσε μια σκιά να περνά μπροστά από τ' αστέρια ψηλά και για μια στιγμή αυτά χλώμιασαν κάπως κι έπειτα έλαμψαν πάλι. Αναρρίγησε.

— Είδες τίποτα να πετάει ψηλά; ψιθύρισε στον Γκάνταλφ που βρισκόταν ακριβώς μπροστά.

— Όχι, αλλά το ένιωσα, ό,τι κι αν ήταν, απάντησε. Μπορεί και να μην είναι τίποτα, ένα συννεφάκι μονάχα.

— Έτρεχε γρήγορα για συννεφάκι, μουρμούρισε ο Άραγκορν, και μάλιστα αντίθετα με τον αέρα.

Τίποτα άλλο δεν έγινε εκείνη τη νύχτα. Η άλλη μέρα ξημέρωσε ακόμα πιο ηλιόλουστη. Η ατμόσφαιρα όμως ήταν παγωμένη ξανά κι ο αέρας γύριζε πάλι ανατολικός. Για δυο νύχτες ακόμα συνέχισαν την πορεία, ανηφορίζοντας σταθερά αλλά όλο και πιο αργά όσο ο δρόμος στριφογύριζε ανεβαίνοντας στους λόφους· και τα βουνά έρχονταν όλο και πιο κοντά. Το τρίτο πρωινό ο Καράντρας υψώθηκε μπροστά τους, μια θεόρατη κορφή, στολισμένη από πάνω με ασημένιο χιόνι, με πλευρές όμως απόκρημνες κι ολόγυμνες, μουντές κόκκινες, λες και βαμμένες μ' αίμα.

Ο ουρανός είχε μαυρισμένη όψη κι ο ήλιος ήταν χλωμός. Ο άνεμος είχε γυρίσει βορειοανατολικός. Ο Γκάνταλφ μυρίστηκε τον αέρα και κοίταξε πίσω.

— Ο χειμώνας αγριεύει πίσω μας, είπε χαμηλόφωνα στον Άραγκορν. Τα βουνά στο Βοριά είναι πιο άσπρα απ' ό,τι ήταν και το χιόνι έχει κατέβει πολύ χαμηλά στις πλαγιές τους. Απόψε θα πάρουμε το δρόμο για την Πύλη του Κόκκινου Κέρατου ψηλά. Έχουμε πολλές πιθανότητες να μας δουν αυτοί που παρακολουθούν το στενό μονοπάτι και να μας στήσουν καρτέρι· ο καιρός όμως μπορεί ν' αποδειχτεί ο πιο θανάσιμος εχθρός μας. Τι λες τώρα για το δρόμο που διάλεξες, Άραγκορν;

Ο Φρόντο άκουσε αυτές τις κουβέντες και κατάλαβε πως ο Γκάνταλφ κι ο Άραγκορν συνέχιζαν να κουβεντιάζουν κάποια διαφορά που είχαν από καιρό. Τέντωσε τ' αυτιά του ανήσυχα.

— Δε σκέφτομαι τίποτα καλό για το δρόμο μας απ' την αρχή ως το τέλος, όπως πολύ καλά το ξέρεις, Γκάνταλφ, απάντησε ο Άραγκορν. Και οι κίνδυνοι, γνωστοί και άγνωστοι, θα πληθαίνουν όσο προχωρούμε. Αλλά πρέπει να προχωρήσουμε· και δε βγαίνει τίποτα να καθυστερούμε να περάσουμε τα βουνά. Πιο κάτω δεν υπάρχουν άλλα περάσματα εκτός απ' το Άνοιγμα του Ρόαν. Αλλά δεν τον εμπιστεύομαι πια αυτόν το δρόμο ύστερα από τα νέα σου για το Σάρουμαν. Ποιος ξέρει τώρα με τίνος το μέρος να είναι οι στρατηγοί των Αλογο-αφεντάδων;

— Αλήθεια, ποιος να ξέρει! είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά υπάρχει κι άλλος δρόμος εκτός απ' το πέρασμα του Καράντρας: ο σκοτεινός και κρυφός δρόμος που κουβεντιάσαμε άλλοτε.

— Ας μην το ξανακουβεντιάσουμε! Όχι ακόμα! Μην πεις τίποτα στους άλλους, σε παρακαλώ, εκτός κι είναι φανερό πως δεν υπάρχει άλλος τρόπος.

— Πρέπει ν' αποφασίσουμε πριν προχωρήσουμε παραπέρα, απάντησε ο Γκάνταλφ.

— Τότε ας σκεφτούμε το πράγμα μέσα μας, όσο που οι άλλοι να ξεκουραστούν και να κοιμηθούν, είπε ο Άραγκορν.

Νωρίς το απόγευμα, την ώρα που οι άλλοι θα τέλειωναν το πρωινό τους, ο Γκάνταλφ κι ο Άραγκορν πήγαν παράμερα και στάθηκαν κοιτάζοντας τον Καράντρας. Οι πλευρές του τώρα ήταν σκοτεινές και σκυθρωπές κι η κορφή του βρισκόταν στα σταχτιά σύννεφα. Ο Φρόντο τους παρακολουθούσε κι αναρωτιόταν τι δρόμο θα έπαιρνε η διαφωνία. Σα γύρισαν πίσω στην Ομάδα, μίλησε ο Γκάνταλφ και τότε ο Φρόντο έμαθε πως είχαν αποφασίσει ν' αντιμετωπίσουν την κακοκαιρία και το ψηλό πέρασμα. Ένιωσε ανακουφισμένος. Δεν μπορούσε να φανταστεί τι να ήταν ο άλλος ο σκοτεινός και κρυφός δρόμος, αλλά ακόμα και η κουβέντα γύρω απ' αυτόν φαινόταν να γεμίζει τον Άραγκορν με φόβο κι ο Φρόντο χαιρόταν που τον είχαν εγκαταλείψει.

— Από σημάδια που είδαμε τώρα τελευταία, είπε ο Γκάνταλφ, φοβάμαι πως την Πύλη του Κόκκινου Κέρατου μάλλον την παρακολουθούν· κι έχω πολλούς ενδοιασμούς για τον καιρό που έρχεται πίσω μας. Μπορεί και να 'χουμε χιόνι. Πρέπει να προχωρήσουμε όσο πιο γρήγορα μπορούμε. Αλλά ακόμα κι έτσι, θα μας πάρει πάνω από δυο μέρες πορεία για να φτάσουμε στην κορφή του περάσματος. Απόψε θα νυχτώσει γρήγορα. Πρέπει να φύγουμε αμέσως μόλις ετοιμαστείτε.

— Θα προσθέσω κι εγώ μια συμβουλή, αν επιτρέπεται, είπε ο Μπορομίρ.

Γεννήθηκα κάτω απ' τη σκιά των Λευκών Βουνών και κάτι ξέρω από ταξίδια σε μεγάλο υψόμετρο. Θα βρούμε πολύ κρύο, αν όχι τίποτ' άλλο χειρότερο, πριν κατεβούμε στην άλλη πλευρά. Δε θα κερδίσουμε τίποτα να περάσουμε τόσο απαρατήρητοι ώστε να πεθάνουμε απ' το κρύο. Τώρα που θα φύγουμε από δω, όσο που έχει ακόμα κάτι λίγα δέντρα και θάμνους, καλά θα κάνει ο καθένας μας να μαζέψει από ένα δεμάτι ξύλα, όσα μπορεί να κουβαλήσει.

– Κι ο Μπιλ μπορεί να κουβαλήσει λίγα ακόμα, έτσι δεν είναι, φιλαράκο; είπε ο Σαμ.

Το πόνυ τον κοίταζε λυπητερά.

Πολύ καλά, είπε ο Γκάνταλφ. Δεν πρέπει όμως ν' ανάψουμε τα ξύλα – εκτός πια κι είναι ή φωτιά ή θάνατος.

Η Ομάδα ξεκίνησε πάλι περπατώντας γοργά στην αρχή. Γρήγορα όμως ο δρόμος τους έγινε δύσκολος κι απόκρημνος. Στριφογύριζε κι ανέβαινε και σε πολλά μέρη χανόταν σχεδόν τελείως και τον έκλειναν πολλές πέτρες που είχαν κυλήσει. Η νύχτα έγινε πίσσα σκοτάδι γεμάτη μεγάλα σύννεφα. Ένας τσουχτερός αέρας στριφογύριζε ανάμεσα στα βράχια. Κατά τα μεσάνυχτα είχαν ανέβει ως τα γόνατα των μεγάλων βουνών. Το στενό τους μονοπάτι τώρα ακολουθούσε τη βάση ενός τείχους από γκρεμούς στ' αριστερά, που πάνω τους υψώνονταν οι άγριες πλευρές του Καράντρας, αόρατες στη σκοτεινιά. Δεξιά τους έχασκε το σκοτάδι κι η γη είχε υποχωρήσει απότομα σχηματίζοντας μια βαθιά κλεισούρα.

Με κόπο σκαρφάλωσαν μια απότομη πλαγιά και στάθηκαν, για μια στιγμή, στην κορφή. Ο Φρόντο ένιωσε ένα απαλό άγγιγμα στο πρόσωπο. Τέντωσε το χέρι του και είδε αμυδρές άσπρες νιφάδες χιονιού να κάθονται στο μανίκι του.

Συνέχισαν το δρόμο. Αλλά πολύ γρήγορα το χιόνι έπεφτε για τα καλά, γεμίζοντας όλο τον αέρα και στριφογυρίζοντας μπρος απ' τα μάτια του Φρόντο. Οι σκοτεινές σκυφτές σιλουέτες του Γκάνταλφ και του Άραγκορν, μόνο ένα δυο βήματα πιο μπροστά, μόλις που διακρίνονταν.

Αυτό δε μ' αρέσει καθόλου, λαχάνιασε ο Σαμ από πίσω. Ωραίο είναι το χιόνι να το βλέπεις ένα ωραίο πρωί, αλλά προτιμάω να βρίσκομαι στο κρεβάτι όσο πέφτει. Μακάρι τούτο δω να πήγαινε στο Χόμπιτον! Εκεί μπορεί και να το καλοδέχονταν. Αν εξαιρέσουμε τα λιβάδια ψηλά στη Βορινή Μοίρα, πολύ σπάνια το 'στρωνε καλά στο Σάιρ και γι' αυτό το χιόνι το θεωρούσαν σαν ένα ευχάριστο γεγονός κι ευκαιρία για διασκέδαση. Αν εξαιρέσεις τον Μπίλμπο, κανένας απ' τους χόμπιτ που ζούσαν δε θυμόταν το Σκληρό Χειμώνα του 1311, τότε που οι άσπροι λύκοι μπήκαν στο Σάιρ περνώντας τον παγωμένο Μπράντιγουάιν.

Ο Γκάνταλφ σταμάτησε. Το χιόνι καθόταν παχύ πάνω στην κουκούλα και στους ώμους του κι έφτανε κιόλας ως τα καλάμια του γύρω απ' τις μπότες του.

Αυτό φοβόμουν, είπε. Τι λες τώρα, Άραγκορν;

Κι εγώ το φοβόμουν αυτό, απάντησε ο Άραγκορν, αλλά λιγότερο από άλλα πράγματα. Τον ήξερα τον κίνδυνο του χιονιού, αν και σπάνια πέφτει τόσο πολύ τόσο χαμηλά νότια, εκτός στα βουνά ψηλά. Αλλά εμείς δεν είμαστε ακόμα ψηλά· είμαστε ακόμα πολύ χαμηλά, εδώ που τα μονοπάτια είναι συνήθως ανοιχτά όλο το χειμώνα.

Εγώ λέω μήπως είναι τέχνασμα του Εχθρού, είπε ο Μπορομίρ. Στην πατρίδα μου λένε πως μπορεί να κυβερνά τις θύελλες στα Βουνά της Σκιάς που υψώνονται στα σύνορα της Μόρντορ. Έχει παράξενες δυνάμεις και πολλούς συμμάχους.

Το χέρι του έχει πολύ μακρύνει, είπε ο Γκίμλι, αν μπορεί να κατεβάζει χιόνι απ' το Βοριά για να παιδεύει εμάς εδώ τρεις χιλιάδες λεύγες μακριά.

Το χέρι του έχει μακρύνει πολύ, είπε ο Γκάνταλφ.

Την ώρα που ήταν σταματημένοι, ο αέρας έκοψε και το χιόνι λιγόστεψε μέχρι που σχεδόν σταμάτησε. Πήραν το δρόμο πάλι. Μα δεν είχαν κάνει πάνω από εκατό μέτρα κι η θύελλα ξαναγύρισε με μεγαλύτερη μανία. Ο άνεμος σφύριζε και το χιόνι έγινε άγρια εκτυφλωτική χιονοθύελλα. Πολύ γρήγορα ακόμα κι ο Μπορομίρ δυσκολευόταν στο περπάτημα. Οι χόμπιτ, διπλωμένοι σχεδόν στα δύο, αγκομαχούσαν ακολουθώντας τούς πιο ψηλούς συντρόφους τους, αλλά ήταν φανερό πως δε θα μπορούσαν να προχωρήσουν παραπέρα αν συνέχιζε το χιόνι. Τα πόδια του Φρόντο ήταν μολυβένια. Ο Πίπιν σερνόταν από πίσω. Ακόμα κι ο Γκίμλι, που ήταν γερός σαν τον πιο γερό νάνο, μουρμούριζε καθώς προχωρούσε με κόπο.

Ξαφνικά όλη η Ομάδα σταμάτησε, λες και το είχαν συμφωνήσει χωρίς ν' ανταλλάξουν κουβέντα. Άκουγαν απόκοσμες φωνές στο σκοτάδι ολόγυρά τους. Ίσως και να ήταν παιγνίδια του ανέμου στις χαραματιές και στις νεροσυρμές του πέτρινου τοίχου, αλλά έμοιαζαν σαν τσιριχτά κλάματα ή άγρια ξεσπάσματα γέλιου. Πέτρες άρχισαν να πέφτουν απ' τις πλαγιές του βουνού, σφυρίζοντας πάνω απ' τα κεφάλια τους ή πέφτοντας μ' ορμή στο μονοπάτι δίπλα τους. Και πότε πότε άκουγαν το υπόκωφο βουητό κάποιου βράχου που κατρακυλούσε απ' τα κρυμμένα ύψη πάνωθέ τους.

Δεν μπορούμε να πάμε παραπέρα απόψε, είπε ο Μπορομίρ. Μπορεί μερικοί να λέτε πως είναι μόνο ο αέρας· αλλά εγώ ακούω απαίσιες φωνές· κι αυτές οι πέτρες μας έχουν βάλει στο σημάδι.

Εγώ λέω πως είναι ο αέρας, είπε ο Άραγκορν. Αλλά αυτό δεν πάει να πει πως τα λεγόμενά σου δεν είναι αληθινά. Υπάρχουν πολλά κακόβουλα

πλάσματα στον κόσμο που δεν αγαπούν καθόλου αυτούς που βαδίζουν με δυο πόδια και, χωρίς να είναι σύμμαχοι με το Σόρον, έχουν τους σκοπούς τους. Μερικά απ' αυτά υπάρχουν στον κόσμο πολύ πριν απ' αυτόν.

Τον Καράντρας τον είπαν Ανελέητο κι είχε κακιά φήμη, είπε ο Γκίμλι, πολλά χρόνια πριν, όταν οι φήμες για το Σόρον δεν είχαν ούτε καν ακουστεί σ' αυτές εδώ τις περιοχές.

Λίγο μας νοιάζει ποιος είναι ο εχθρός, αφού δεν μπορούμε ν' αντιμετωπίσουμε την επίθεσή του, είπε ο Γκάνταλφ.

Τι μπορούμε όμως να κάνουμε; φώναξε ο Πίπιν ταλαιπωρημένα. Στηριζόταν πάνω στο Μέρι και στο Φρόντο κι έτρεμε απ' το κρύο.

Ή να σταματήσουμε εδώ που είμαστε ή να γυρίσουμε πίσω, είπε ο Γκάνταλφ. Λιγάκι παραπάνω, αν θυμάμαι καλά, το μονοπάτι αφήνει τη βάση του γκρεμού και μπαίνει σε μια φαρδιά ρηχή νεροκατεβασιά στη ρίζα μιας μεγάλης πέτρινης πλαγιάς. Εκεί δε θα έχουμε καμιά προφύλαξη απ' το χιόνι ή τις πέτρες — ή οτιδήποτε άλλο.

Και ούτε είναι καλό να γυρίσουμε πίσω όσο κρατάει η θύελλα, είπε ο Άραγκορν. Κι ούτε περάσαμε ανεβαίνοντας κανένα άλλο μέρος που να μας έδινε μεγαλύτερο καταφύγιο απ' αυτόν εδώ τον τοίχο του γκρεμού, που βρισκόμαστε από κάτω τώρα.

Καταφύγιο να σου πετύχει! μουρμούρισε ο Σαμ. Αν αυτό εδώ είναι καταφύγιο, τότε φτάνει ένας τοίχος δίχως σκεπή να φτιάξει σπίτι!

Η Ομάδα τώρα μαζεύτηκαν όσο πιο κοντά μπορούσαν στο βράχο. Αυτός έβλεπε κατά το Νοτιά και στο κάτω μέρος έγερνε λίγο προς τα έξω έτσι που έλπιζαν πως θα τους προστάτευε κάπως απ' το βορινό άνεμο και τις πέτρες που έπεφταν. Αλλά ο αέρας στροβιλιζόταν γύρω τους απ' όλες τις μεριές και το χιόνι έπεφτε όλο και πιο πυκνό.

Μαζεύτηκαν κοντά κοντά με την πλάτη στο βράχο. Ο Μπιλ, το πόνυ, στεκόταν υπομονετικά αλλά αποθαρρυμένα μπροστά στους χόμπιτ και τους προφύλαγε λιγάκι· γρήγορα όμως το χιόνι τού έφτασε πάνω από τα γόνατα και συνέχιζε ν' ανεβαίνει. Αν δεν είχαν πιο μεγαλόσωμους συντρόφους, οι χόμπιτ πολύ γρήγορα θα είχαν θαφτεί τελείως.

Το Φρόντο τον κυρίεψε μια ακαταμάχητη διάθεση για ύπνο· ένιωσε να βουλιάζει γρήγορα σ' ένα ζεστό και θαμπό όνειρο. Του φάνηκε πως μια φωτιά του ζέσταινε τα πόδια και ανάμεσα στις σκιές στην άλλη μεριά του τζακιού άκουγε τη φωνή του Μπίλμπο: *Δεν είναι δα και πολύ σπουδαίο το ημερολόγιό σου,* έλεγε. *Χιονοθύελλες στις δώδεκα του Γενάρη: μα αυτό δεν ήταν λόγος για να γυρίσεις πίσω να μου το προφτάσεις.*

Μα ήθελα να ξεκουραστώ και να κοιμηθώ, Μπίλμπο, απάντησε με κό-

πο ο Φρόντο, και τότε ένιωσε να τον σκουντάνε και γύρισε πάλι πίσω στον πόνο και στο ξύπνημα.

Ο Μπορομίρ τον είχε σηκώσει από χάμω, χωμένο σε μια φωλιά από χιόνι.

Αυτό θα είναι ο θάνατος για τ' ανθρωπάκια, Γκάνταλφ, είπε ο Μπορομίρ. Δεν ωφελεί σε τίποτα να καθόμαστε εδώ ώσπου να μας σκεπάσει ως το κεφάλι το χιόνι. Πρέπει κάτι να κάνουμε για να σωθούμε.

Δώσ' τους αυτό, είπε ο Γκάνταλφ, κι έψαξε στο σακίδιό του και τράβηξε έξω ένα δερμάτινο φλασκί. Μόνο μια γουλιά ο καθένας — για όλους μας. Είναι αφάνταστα πολύτιμο. Είναι *μίρουβορ,* το τονωτικό τού Ίμλαντρις. Ο Έλροντ μου το έδωσε σαν αποχαιρετιόμασταν. Δώσ' το ένα γύρο!

Μόλις ο Φρόντο κατάπιε λίγο απ' το ζεστό κι αρωματικό ποτό ένιωσε καινούρια δύναμη και καρδιά και η βαριά υπνηλία άφησε το κορμί του. Κι οι άλλοι αναζωογονήθηκαν και πήραν νέες ελπίδες και δυνάμεις. Το χιόνι όμως δεν έλεγε να κόψει. Στροβιλιζόταν ολόγυρά τους όλο και πιο πυκνό κι ο αγέρας φυσούσε όλο και πιο δυνατά.

Τι λες τώρα για λίγη φωτιά; ρώτησε ξαφνικά ο Μπορομίρ. Τώρα φαίνεται πως φτάσαμε στο να διαλέξουμε ή φωτιά ή θάνατο, Γκάνταλφ. Το δίχως άλλο θα είμαστε κρυμμένοι απ' όλα τα εχθρικά μάτια σα μας σκεπάσει το χιόνι, μα αυτό δε θα μας βοηθήσει.

Μπορείς ν' ανάψεις φωτιά, αν τα καταφέρεις, απάντησε ο Γκάνταλφ. Αν υπάρχουν κατάσκοποι που να μπορούν ν' αψηφούν τούτη δω τη θύελλα, τότε, είτε φωτιά είτε χωρίς φωτιά, μπορούν να μας δουν.

Αλλά αν κι είχαν φέρει μαζί τους ξύλα και προσάναμμα, όπως τους είχε συμβουλέψει ο Μπορομίρ, ήταν παραπάνω κι απ' την τέχνη του Ξωτικού κι αυτού του Νάνου ακόμα, ν' ανάψουν φλόγα που να μπορέσει να μη σβήσει απ' τον άνεμο που στροβιλιζόταν, ή να πιάσει στα βρεγμένα προσανάμματα. Τέλος, ο Γκάνταλφ απρόθυμα έβαλε ένα χέρι. Πήρε ένα δεμάτι και το κράτησε ψηλά για ένα λεπτό κι έπειτα είπε μια φράση προστακτικά, *naur an edraith ammen!* κι έμπηξε την άκρη του ραβδιού του μέσα στο δεμάτι. Αμέσως μια μεγάλη γλώσσα πράσινης και γαλάζιας φλόγας ξεπήδησε και τα ξύλα άναψαν και τσίριξαν.

Αν μας βλέπουν από πουθενά, τότε εγώ τουλάχιστον τους φανερώθηκα, είπε. Έγραψα *ο Γκάνταλφ είναι εδώ* με γράμματα που όλοι μπορούν να τα διαβάσουν απ' το Σκιστό Λιβάδι ως τις εκβολές του Άντουϊν.

Η Ομάδα όμως δε νοιαζόταν πια για κατασκόπους κι εχθρικά μάτια. Οι καρδιές τους χάρηκαν βλέποντας το φως της φωτιάς. Τα ξύλα έκαιγαν χαρούμενα· και, αν και παντού γύρω τους το χιόνι σφύριζε κι έλιωνε φτιάχνοντας λασπόλακκους στα πόδια τους, αυτοί ζέσταιναν τα χέρια τους ολόχαροι στη φωτιά. Κι εκεί στέκονταν γύρω γύρω απ' τις μικρές φλόγες

που χόρευαν απ' τον αέρα. Ενα κόκκινο φως φώτιζε τα κουρασμένα κι ανήσυχά τους πρόσωπα· πίσω τους η νύχτα ήταν σαν ένας μαύρος τοίχος.

Τα ξύλα όμως καίγονταν γρήγορα και το χιόνι δεν έλεγε να σταματήσει.

Η φωτιά χαμήλωσε κι έριξαν και το τελευταίο δεμάτι.

Η νύχτα τελειώνει, είπε ο Άραγκορν. Η αυγή δε βρίσκεται μακριά.

Αν μπορέσει να τρυπήσει τούτα δω τα σύννεφα, είπε ο Γκίμλι.

Ο Μπορομίρ βγήκε πιο έξω και κοίταξε ψηλά τη μαυρίλα.

Το χιόνι λιγοστεύει, είπε, κι ο άνεμος είναι πιο κομμένος.

Ο Φρόντο κοίταξε κουρασμένα τις νιφάδες που ακόμα έπεφταν μες σ' αυτό το σκοτάδι κι άσπριζαν για μια στιγμή στο φως της φωτιάς που έσβηνε· αλλά για πολλή ώρα δεν μπορούσε να δει σημάδι πως λιγόστευαν. Ξαφνικά όμως εκεί που ο ύπνος άρχιζε να τον κυριεύει ξανά, ένιωσε πως στ' αλήθεια είχε κόψει ο αέρας και πως οι νιφάδες γίνονταν όλο και πιο μεγάλες και αραιές. Πολύ αργά ένα αμυδρό φως άρχισε να δυναμώνει. Τέλος, το χιόνι σταμάτησε ολωσδιόλου.

Σα δυνάμωσε το φως φανέρωσε ένα σιωπηλό σαβανωμένο κόσμο. Κάτω απ' το καταφύγιό τους διακρίνονταν άσπρες καμπούρες και θόλοι κι απροσδιόριστες λακκούβες που έκρυβαν εντελώς το μονοπάτι που είχαν περάσει· οι γκρεμοί όμως από πάνω τους ήταν κρυμμένοι σε μεγάλα σύννεφα, που ήταν ακόμα βαριά με την απειλή χιονιού.

Ο Γκίμλι κοίταξε ψηλά και κούνησε το κεφάλι.

Ο Καράντρας δε μας έχει συγχωρήσει, είπε. Έχει κι άλλο χιόνι να μας ρίξει αν προχωρήσουμε παραπάνω. Όσο πιο γρήγορα γυρίσουμε κάτω τόσο το καλύτερο.

Όλοι συμφώνησαν μ' αυτά τα λόγια, αλλά τώρα ο γυρισμός ήταν δύσκολος, ίσως ίσως κι αδύνατος. Λίγα μόνο βήματα πέρα απ' τις στάχτες της φωτιάς το χιόνι υψωνόταν πολλά πόδια, ψηλότερα απ' τα κεφάλια των χόμπιτ· σε ορισμένα σημεία ο άνεμος το είχε μαζέψει και το είχε σωριάσει σε μεγάλες χιονοστιβάδες πάνω στον τοίχο του γκρεμού.

Αν ο Γκάνταλφ μπορούσε να πάει μπροστά μ' ένα αναμμένο δαυλί, θα μπορούσε να λιώσει τα χιόνια και να σας φτιάξει μονοπάτι, είπε ο Λέγκολας.

Η θύελλα τον είχε πολύ λίγο ταλαιπωρήσει κι ήταν ο μόνος απ' την Ομάδα που ήταν ακόμα κεφάτος.

Αν τα Ξωτικά μπορούσαν να πετάξουν πάνω απ' τα βουνά, ίσως να μπορούσαν να πάνε να μας φέρουν τον Ήλιο για να μας σώσουν, απάντησε ο Γκάνταλφ. Αλλά πρέπει να έχω κάτι για να κάνω δουλειά. Δεν μπορώ να κάψω χιόνι.

Λοιπόν, είπε ο Μπορομίρ, σαν τα κεφάλια δε βρίσκουν τρόπο τα κορ-

μιά πρέπει να δουλέψουν, όπως λέμε στην πατρίδα μου. Οι πιο δυνατοί από μας πρέπει να βρουν έναν τρόπο. Δείτε! Αν και τώρα όλα είναι ντυμένα στο χιόνι, το μονοπάτι μας, όταν ανεβαίναμε, έστριβε σ' εκείνη την προεξοχή του βράχου εκεί κάτω. Εκεί ήταν που το χιόνι πρωτάρχισε να μας δυσκολεύει. Αν μπορούσαμε να φτάσουμε σ' εκείνο το σημείο, ίσως να είναι πιο εύκολα τα πράγματα από κει και κάτω. Δε μου φαίνεται να 'ναι παραπάνω από διακόσιες γυάρδες

— Τότε πάμε, εσύ κι εγώ, ν' ανοίξουμε δρόμο ως εκεί! είπε ο Άραγκορν.

Ο Άραγκορν ήταν ο πιο ψηλός της Ομάδας, αλλά ο Μπορομίρ, λίγο πιο κοντός, ήταν φαρδύτερο στις πλάτες και πιο βαρύς. Μπήκε μπροστά κι ο Άραγκορν τον ακολούθησε. Σιγά σιγά απομακρύνονταν και πολύ γρήγορα δούλευαν κοπιαστικά. Σε μερικά μέρη το χιόνι τούς έφτανε ως το στήθος και πολύ συχνά ο Μπορομίρ φαινόταν λες και κολυμπούσε ή έσκαβε λαγούμι με τα μεγάλα του χέρια παρά πως προχωρούσε.

Ο Λέγκολας τους κοίταξε για λίγο μ' ένα χαμόγελο στα χείλη κι έπειτα στράφηκε στους άλλους.

— Οι δυνατότεροι πρέπει να βρουν τον τρόπο, λέτε; Εγώ όμως λέω: άσε το ζευγά να ζευγαρίζει, μα προτίμησε μια βίδρα για κολύμπι και, για να τρέχει ανάλαφρα πάνω στο χορτάρι και στα δέντρα ή πάνω στα χιόνια — ένα Ξωτικό.

Και με τα λόγια αυτά τινάχτηκε με σβελτοσύνη μπροστά και τότε ο Φρόντο πρόσεξε, λες και για πρώτη φορά αν και το ήξερε εδώ και πολύ καιρό, πως το Ξωτικό δε φορούσε ούτε καν μπότες, παρά κάτι ελαφρά παπούτσια, όπως πάντα, και πως τα πόδια του δεν άφηναν σχεδόν καθόλου ίχνη πάνω στο χιόνι.

— Έχε γεια! είπε στον Γκάνταλφ. Πάω να βρω τον Ήλιο!

Κι έπειτα, γοργός σαν δρομέας πάνω σε καλοστρωμένο δρόμο, άρχισε να τρέχει. Γρήγορα έφτασε τους άντρες που δούλευαν σκληρά και κουνώντας το χέρι του τους προσπέρασε και χάθηκε τρέχοντας στο βάθος στη στροφή του βράχου.

Οι άλλοι έμειναν να περιμένουν μαζεμένοι ο ένας κοντά στον άλλο και κοίταζαν τον Μπορομίρ και τον Άραγκορν που μίκραιναν κι έγιναν μαύρα σημαδάκια στο άσπρο χιόνι. Τέλος, χάθηκαν κι αυτοί απ' τα μάτια τους. Η ώρα δεν έλεγε να περάσει. Τα σύννεφα χαμήλωσαν και τώρα μερικές χιονονιφάδες άρχισαν να πέφτουν πάλι σγουρές.

Μια ώρα περίπου πέρασε, αν και τους φάνηκε πολύ περισσότερο και τότε επιτέλους είδαν το Λέγκολας να γυρίζει πίσω. Ταυτόχρονα ο Μπορομίρ κι ο Άραγκορν ξαναφάνηκαν στη στροφή μακριά κι έρχονταν ανηφορίζοντας με κόπο.

— Λοιπόν, φώναξε ο Λέγκολας σαν έφτασε τρεχάτος, δεν έφερα τον Ή-

λιο. Αυτός κάνει βόλτες στα γαλάζια λιβάδια του Νοτιά και λίγο χιονάκι στο Κόκκινο Κέρατο δεν τον σκοτίζει καθόλου. Έφερα όμως μια αχτίδα ελπίδας γι' αυτούς που το 'χει η μοίρα τους να πηγαίνουν με τα πόδια. Η πιο μεγάλη χιονοστιβάδα βρίσκεται ακριβώς πίσω απ' τη στροφή κι εκεί οι Δυνατοί μας Άντρες είχαν σχεδόν θαφτεί. Είχαν απελπιστεί μέχρι που γύρισα και τους είπα πως η χιονοστιβάδα δεν ήταν πιο φαρδιά από ένα τοίχο. Στην άλλη μεριά το χιόνι λιγοστεύει απότομα, ενώ λίγο παρακάτω δεν είναι παρά ένα λεπτό στρώμα ίσα για να δροσίζει τα δάχτυλα των χόμπιτ.

Αχά! Ακριβώς όπως το είπα, μουρμούρισε αγριωπά ο Γκίμλι. Αυτή δεν ήταν συνηθισμένη χιονοθύελλα. Είναι ο θυμός του Καράντρας. Δεν αγαπάει τα Ξωτικά και τους Νάνους· κι αυτή η χιονοστιβάδα ήταν εκεί για να μας κόψει το δρόμο, μην τυχόν και ξεφύγουμε.

– Αλλά ευτυχώς ο Καράντρας σου ξέχασε πως είναι κι Άνθρωποι μαζί σας, είπε ο Μπορομίρ, που έφτασε εκείνη τη στιγμή. Και Άνθρωποι γεροί, αν επιτρέπεται να πω· αν και μικρότεροι άνθρωποι με φτυάρια θα μπορούσαν να σας είχαν εξυπηρετήσει καλύτερα. Πάντως ανοίξαμε με τα χέρια μας ένα δρομάκι μέσ' απ' τη χιονοστιβάδα· και γι' αυτό, όλοι εδώ όσοι δεν μπορείτε να τρέξετε ανάλαφρα σαν τα Ξωτικά, θα πρέπει να είστε ευγνώμονες.

– Αλλά εμείς πώς θα φτάσουμε ως εκεί κάτω, ακόμα κι αν έχετε ανοίξει δρόμο μέσ' απ' τη χιονοστιβάδα; είπε ο Πίπιν, εκφράζοντας έτσι τη σκέψη όλων των χόμπιτ.

– Μην απελπίζεστε! είπε ο Μπορομίρ. Είμαι κουρασμένος, αλλά μου μένει όμως κάποια δύναμη ακόμα, το ίδιο κι ο Άραγκορν. Εμείς θα πάρουμε στην πλάτη μας τους μικρούληδες. Οι άλλοι, χωρίς αμφιβολία, θα βολευτούν αν περπατούν στο μονοπάτι πίσω μας. Έλα, κύριε Πέρεγκριν! Θ' αρχίσω μ' εσένα.

Σήκωσε το χόμπιτ.

Πιάσου καλά στην πλάτη μου! Τα χέρια μου θα τα χρειαστώ, είπε και ξεκίνησε. Ο Άραγκορν με το Μέρι έρχονταν από πίσω. Ο Πίπιν θαύμαζε τη δύναμή του, βλέποντας το διάδρομο που είχε κιόλας ανοίξει με μόνο εργαλείο τα μεγάλα χέρια και πόδια του. Ακόμα και τώρα, έτσι όπως ήταν φορτωμένος, φάρδαινε το μονοπάτι για κείνους που ακολουθούσαν, παραμερίζοντας το χιόνι όπως προχωρούσε.

Τέλος, έφτασαν στη μεγάλη χιονοστιβάδα. Ήταν σωριασμένη στο μονοπάτι του βουνού σαν ένας απότομος ξαφνικός τοίχος και η κορφή της, μυτερή λες και την είχαν κόψει με μαχαίρι, υψωνόταν δυο φορές το μπόι του Μπορομίρ· μα στη μέση της ήταν ανοιγμένος ένας διάδρομος, που ανεβοκατέβαινε σαν γέφυρα. Στην άλλη μεριά άφησαν κάτω το Μέρι και τον Πίπιν να περιμένουν με το Λέγκολας ώσπου να φτάσουν κι οι υπόλοιποι.

Σε λίγο ο Μπορομίρ ξαναγύρισε κουβαλώντας το Σαμ. Πίσω, στο στενό αλλά τώρα καλοπατημένο μονοπάτι, φάνηκε ο Γκάνταλφ οδηγώντας τον Μπιλ με τον Γκίμλι ανεβασμένο πάνω ανάμεσα στα μπαγκάζια. Τελευταίος ήρθε ο Άραγκορν μεταφέροντας το Φρόντο. Πέρασαν το διάδρομο· αλλά δεν είχε καλά καλά προλάβει ο Φρόντο να πατήσει τα πόδια του στη γη, όταν ακούστηκε ένα βαθύ βουητό κι άρχισαν να πέφτουν βράχια και να κυλάει χιόνι, που τους πιτσίλισε και τους μισοτύφλωσε, όπως όλη η Ομάδα είχε κολλήσει στο βράχο και, σαν καθάρισε η ατμόσφαιρα ξανά, είδαν πως το μονοπάτι πίσω τους ήταν τώρα κλεισμένο.

Αρκετά, αρκετά! φώναξε ο Γκίμλι. Φεύγουμε όσο πιο γρήγορα μπορούμε!

Και στ' αλήθεια, μ' αυτό το τελευταίο χτύπημα η κακία του βουνού έδειξε πως ξεθύμανε, λες κι ο Καράντρας, ικανοποιήθηκε ότι οι εισβολείς είχαν κατανικηθεί και δε θα ξανατολμούσαν να επιστρέψουν. Η απειλή του χιονιού τραβήχτηκε· τα σύννεφα άρχισαν να σκορπίζουν και το φως δυνάμωσε.

Ακριβώς όπως τους είχε πει ο Λέγκολας, είδαν πως το χιόνι όλο και χαμήλωνε κατεβαίνοντας, έτσι που κι οι χόμπιτ μπορούσαν, μ' όλη τους την κούραση, να περπατούν. Σε λίγο όλοι βρέθηκαν για άλλη μια φορά στο πλάτωμα στην κορφή της απότομης πλαγιάς εκεί που είχαν πρωτονιώσει τις νιφάδες του χιονιού την περασμένη νύχτα.

Το πρωινό τώρα είχε προχωρήσει πολύ. Απ' το ύψος που βρίσκονταν κοίταξαν δυτικά στις χαμηλότερες περιοχές. Πολύ μακριά στα πόδια του βουνού βρισκόταν η μικρή κοιλάδα απ' όπου είχαν αρχίσει ν' ανεβαίνουν το πέρασμα.

Τα πόδια του Φρόντο πονούσαν. Ήταν παγωμένος ως το κόκαλο και πεινούσε· το κεφάλι του ζαλιζόταν σα σκεφτόταν τη μακριά κι οδυνηρή κατηφοριά του γυρισμού. Τα μάτια του έβλεπαν κάτι μαυραδάκια. Τα έτριψε αλλά τα μαύρα σημάδια δεν έφευγαν. Μακριά κάτω, αλλ' όμως πάνω απ' τους χαμηλότερους λόφους στους πρόποδες, κάτι μαύρα σημάδια έκαναν κύκλους στον αέρα.

Τα πουλιά πάλι! είπε ο Άραγκορν, δείχνοντας κάτω.

Τώρα δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα, είπε ο Γκάνταλφ. Είτε είναι φίλοι είτε εχθροί, ή κι αν δεν έχουν καμιά σχέση μαζί μας, εμείς πρέπει να κατεβούμε αμέσως. Ούτε και στα ριζά του Καράντρας δε θα περιμένουμε να ξανανυχτώσει!

Ένας παγωμένος άνεμος φύσηξε πίσω τους, όπως γύρισαν τις πλάτες στην Πύλη του Κόκκινου Κέρατου και κατηφόρισαν σκοντάφτοντας κουρασμένα την πλαγιά. Ο Καράντρας τους είχε νικήσει.

Κεφάλαιο IV

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

Βράδιαζε και το γκρίζο φως χανόταν πάλι γοργά, όταν σταμάτησαν για τη νύχτα. Ήταν πολύ κουρασμένοι. Τα βουνά τα έκρυβε το μισόφωτο που λιγόστευε κι ο αέρας ήταν παγωμένος. Ο Γκάνταλφ τους έδωσε άλλη μια γουλιά απ' το *μίρουβορ* του Σκιστού Λαγκαδιού. Σαν έφαγαν κάτι τους μάζεψε για συμβούλιο.

Δεν μπορούμε, φυσικά, να συνεχίσουμε ξανά απόψε, είπε. Η επίθεση στην Πύλη του Κόκκινου Κέρατου μας κούρασε πολύ και πρέπει να ξεκουραστούμε εδώ για λίγο.

Κι ύστερα πού θα πάμε; ρώτησε ο Φρόντο.

Έχουμε ακόμα μπροστά μας το ταξίδι μας και την αποστολή μας, απάντησε ο Γκάνταλφ. Δεν έχουμε άλλη εκλογή παρά να συνεχίσουμε, ή να επιστρέψουμε στο Σκιστό Λαγκάδι.

Το πρόσωπο του Πίπιν ζωήρεψε αισθητά και μόνο που άκουσε να μιλούν για επιστροφή στο Σκιστό Λαγκάδι· ο Μέρι κι ο Σαμ σήκωσαν τα κεφάλια μ' ελπίδα. Ο Άραγκορν όμως κι ο Μπορομίρ δε σάλεψαν. Ο Φρόντο έδειξε στενοχωρημένος.

Μακάρι να βρισκόμουν εκεί, είπε. Πώς όμως μπορώ να γυρίσω πίσω δίχως ντροπή — εκτός και στ' αλήθεια δεν υπάρχει άλλος τρόπος κι είμαστε κιόλας νικημένοι;

Έχεις δίκιο, Φρόντο, είπε ο Γκάνταλφ: το να γυρίσουμε πίσω είναι σαν να παραδεχόμαστε την ήττα και να βρούμε μπροστά μας άλλη χειρότερη να μας περιμένει. Αν γυρίσουμε πίσω τώρα, τότε το Δαχτυλίδι θα πρέπει να μείνει εκεί: δε θα μπορέσουμε να ξεκινήσουμε ξανά. Έπειτα, αργά ή γρήγορα, θα πολιορκήσουν το Σκιστό Λαγκάδι κι ύστερα από λίγο καιρό και πικρό, θα το καταστρέψουν. Τα Φαντάσματα του Δαχτυλιδιού είναι θανατεροί εχθροί κι όμως είναι σκιές μονάχα της δύναμης και του τρόμου που θ' αποκτούσαν αν το Κυρίαρχο Δαχτυλίδι βρεθεί ξανά στο χέρι του κυρίου τους.

Τότε πρέπει να προχωρήσουμε μπροστά, αν υπάρχει κάποιος δρόμος, είπε ο Φρόντο μ' ένα αναστεναγμό.

Ο Σαμ κατσούφιασε πάλι.

Υπάρχει ένας δρόμος που μπορούμε να δοκιμάσουμε, είπε ο Γκάνταλφ. Τον σκέφτηκα απ' την αρχή, όταν πρωταρχίσαμε να σχεδιάζουμε τούτο το ταξίδι, πως θα 'πρεπε να τον δοκιμάσουμε. Μα δεν είναι ευχάριστος δρόμος και δεν έχω μιλήσει ως τώρα στην Ομάδα γι' αυτόν. Ο Άραγκορν ήταν εναντίον, τουλάχιστον ώσπου να δοκιμάζαμε το πέρασμα πάνω απ' τα βουνά.

Αν ο δρόμος αυτός είναι χειρότερος απ' το δρόμο για την Πύλη του Κόκκινου Κέρατου, τότε θα πρέπει να 'ναι φοβερός, μα την αλήθεια, είπε ο Μέρι. Καλά θα κάνεις να μας μιλήσεις γι' αυτόν και να μας πεις αμέσως το χειρότερο.

Ο δρόμος που λέω οδηγεί στα Ορυχεία της Μόρια, είπε ο Γκάνταλφ.

Μονάχα ο Γκίμλι σήκωσε το κεφάλι· μια φωτιά σιγόκαιγε στη ματιά του. Τρόμος έπιασε όλους τους άλλους μόλις άκουσαν τ' όνομα εκείνο. Ακόμα και για τους χόμπιτ ήταν θρύλος κάποιου απροσδιόριστου φόβου.

Ο δρόμος μπορεί να οδηγεί στη Μόρια, αλλά πώς μπορούμε να ελπίζουμε πως βγάζει κι έξω απ' τη Μόρια; ρώτησε σκοτεινιασμένα ο Άραγκορν.

Το όνομα αυτό είναι κακός οιωνός, είπε ο Μπορομίρ. Και δε βλέπω την ανάγκη να πάμε εκεί. Αφού δεν μπορούμε να περάσουμε τα βουνά, ας ταξιδέψουμε στο Νοτιά μέχρι που να φτάσουμε στο Άνοιγμα του Ρόαν, που οι άνθρωποι είναι φίλοι με το λαό μου, παίρνοντας το δρόμο που ακολούθησα σαν ερχόμουν κατά δω. Ή θα μπορούσαμε να πάμε πιο πέρα και να περάσουμε τον Ίσεν και να βγούμε στο Λάνγκστραντ και στο Λέμπενιν και να φτάσουμε στην Γκόντορ απ' τις περιοχές που είναι κοντά στη θάλασσα.

Τα πράγματα έχουν αλλάξει από τότε που πέρασες από κει σαν ερχόσουν, Μπορομίρ, απάντησε ο Γκάνταλφ. Δεν άκουσες τι σας είπα για τον Σάρουμαν; Μαζί του μπορεί εγώ να έχω κάτι λογαριασμούς πριν τελειώσουν όλα. Το Δαχτυλίδι όμως δεν πρέπει να πλησιάσει το Ίσενγκαρντ, αν μπορούμε με οποιοδήποτε τρόπο να το αποφύγουμε. Το Άνοιγμα του Ρόαν είναι για μας κλειστό όσο πηγαίνουμε μαζί με το Δαχτυλιδοκουβαλητή.

»Όσο για τον άλλο, το μακρύτερο δρόμο: δεν μπορούμε να διαθέσουμε τον καιρό. Μπορεί να χρειαστούμε κι ένα χρόνο γι' αυτό το ταξίδι και θα περάσουμε από μέρη ακατοίκητα και δίχως λιμάνια. Δε θα είναι όμως ασφαλισμένα. Τα ξάγρυπνα μάτια και του Σάρουμαν και του Εχθρού βρίσκονται εκεί. Τότε που ερχόσουν στο Βοριά, Μπορομίρ, στα μάτια του Εχθρού δεν ήσουν παρά ένας ξεστρατισμένος ταξιδιώτης απ' το νοτιά και

λίγο τον ενδιέφερες: ο νους του ήταν απασχολημένος στο κυνηγητό του Δαχτυλιδιού. Τώρα όμως επιστρέφεις σαν μέλος της Ομάδας του Δαχτυλιδιού και κινδυνεύεις όσο μένεις μαζί μας. Ο κίνδυνος αυξάνει με κάθε λεύγα που θα προχωρούμε κατά το Νοτιά κάτω απ' τον ξάστερο ουρανό.

» Φοβάμαι πως, έπειτα απ' την ολοφάνερή μας προσπάθεια στο πέρασμα του βουνού, η θέση μας έχει γίνει πιο απελπιστική. Βλέπω ελάχιστες ελπίδες τώρα, αν δεν εξαφανιστούμε για λίγο κι αν δεν καλύψουμε τα ίχνη μας. Γι' αυτό η συμβουλή μου είναι να μην πάμε ούτε πάνω απ' τα βουνά ούτε γύρω γύρω, αλλά από μέσα. Και, σίγουρα, αυτός είναι δρόμος που ο εχθρός ελάχιστα περιμένει πως θα πάρουμε.

Δεν ξέρουμε τι περιμένει, είπε ο Μπορομίρ. Μπορεί και να φυλάει όλους τους δρόμους, πιθανούς κι απίθανους. Σ' αυτήν την περίπτωση το να μπούμε στη Μόρια θα είναι το να μπούμε σε μια παγίδα, που μόλις θα διαφέρει απ' το να πάμε και να χτυπήσουμε τις πύλες του Μαύρου Πύργου για να μπούμε. Το όνομα της Μόρια είναι μαύρο.

Μιλάς για κάτι που δεν ξέρεις, όταν παρομοιάζεις τη Μόρια με το φρούριο του Σόρον, απάντησε ο Γκάνταλφ. Απ' όλους εσάς μόνο εγώ έχω πάει στα μπουντρούμια του Σκοτεινού Άρχοντα και τότε μόνο στην παλιότερη και μικρότερη κατοικία του στο Ντολ Γκούλντουρ. Γιατί εκείνοι που περνούν τις πύλες του Μπαράντ-ντουρ δε γυρίζουν πίσω πια. Εγώ όμως δε θα σας οδηγούσα μέσα στη Μόρια αν δεν υπήρχε ελπίδα να βγούμε ξανά έξω. Είναι αλήθεια, βέβαια, πως αν υπάρχουν Ορκ εκεί μπορεί να μας βγει σε κακό. Αλλά οι περισσότεροι Ορκ των Ομιχλιασμένων Βουνών σκόρπισαν ή χάθηκαν στη Μάχη των Πέντε Στρατιών. Οι Αετοί αναφέρουν πως οι Ορκ συγκεντρώνονται πάλι από μακριά· υπάρχουν όμως ελπίδες πως η Μόρια είναι ακόμα ελεύθερη.

» Υπάρχει ακόμα η πιθανότητα να είναι εκεί Νάνοι και πως σε κάποια βαθιά αίθουσα των προγόνων του ίσως και να βρίσκεται ο Μπάλιν ο γιος του Φούντιν. Αλλά ό,τι κι αν βρούμε πρέπει ν' ακολουθήσουμε το δρόμο που η ανάγκη μας διαλέγει!

Εγώ θα σ' ακολουθήσω, Γκάνταλφ! είπε ο Γκίμλι. Θα πάω και θα δω τα παλάτια του Ντούριν, ό,τι κι αν κρύβεται εκεί – αν μπορέσεις να βρεις τις κλειστές πόρτες.

Ωραία, Γκίμλι! είπε ο Γκάνταλφ. Μου δίνεις κουράγιο. Θα ψάξουμε και θα βρούμε τις κρυμμένες πόρτες μαζί. Και θα περάσουμε. Στα ερείπια των Νάνων, ένας νάνος θα είναι δυσκολότερο να μπερδευτεί απ' ό,τι τα Ξωτικά, οι Άνθρωποι ή οι Χόμπιτ. Δε θα είναι όμως κι η πρώτη φορά που θα πάω στη Μόρια. Για πολύ καιρό έψαχνα εκεί για το Θράιν το γιο του Θρορ, όταν χάθηκε. Μπήκα μέσα, πέρασα και βγήκα πάλι έξω ζωντανός!

Κι εγώ πέρασα μια φορά τη Σκιοχείμαρρη Πύλη, είπε ήσυχα ο Άραγκορν· αλλά, αν και βγήκα έξω πάλι, οι αναμνήσεις μου είναι εφιαλτικές.

Δε θέλω να μπω στη Μόρια για δεύτερη φορά.

Κι εγώ δε θέλω να μπω ούτε για πρώτη, είπε ο Πίπιν.

Ούτε κι εγώ, μουρμούρισε ο Σαμ.

Και βέβαια όχι! είπε ο Γκάνταλφ. Ποιος θα το 'θελε; Αλλά το θέμα είναι: ποιος θα με ακολουθήσει, αν σας οδηγήσω εκεί;

Εγώ, είπε ο Γκίμλι όλο προθυμία.

Κι εγώ, είπε ο Άραγκορν βαριά. Εσύ ακολούθησες εμένα, σχεδόν ως την καταστροφή, στο χιόνι, και δεν είπες κουβέντα εναντίον μου. Τώρα εγώ θ' ακολουθήσω εσένα — αν κι αυτή η τελευταία προειδοποίηση δε σε κάνει ν' αλλάξεις γνώμη. Και δε σκέφτομαι ούτε το Δαχτυλίδι ούτε εμάς τους άλλους τώρα, παρά εσένα, Γκάνταλφ. Και σου λέω: αν περάσεις τις πόρτες της Μόρια, φυλάξου!

Εγώ *δεν πάω*, είπε ο Μπορομίρ, εκτός αν όλη η Ομάδα ψηφίσει αντίθετα. Τι λέει ο Λέγκολας κι οι μικρούληδες; Δε θα πρέπει ν' ακουστεί κι η φωνή του Δαχτυλιδο-κουβαλητή;

Δεν επιθυμώ να πάω στη Μόρια, είπε ο Λέγκολας.

Οι χόμπιτ δεν είπαν τίποτα. Ο Σαμ κοίταξε το Φρόντο. Τέλος ο Φρόντο μίλησε.

Δε θέλω να πάω, είπε· αλλά ούτε και θέλω ν' αρνηθώ τη συμβουλή του Γκάνταλφ. Παρακαλώ να μην ψηφίσουμε μέχρι να κοιμηθούμε και να το σκεφτούμε. Ο Γκάνταλφ θα πάρει ευκολότερα ψήφους στο φως του πρωινού παρά σ' αυτήν την παγωμένη σκοτεινιά. Ακούστε πώς ουρλιάζει ο αέρας!

Ύστερα απ' αυτά τα λόγια, όλοι έπεσαν σε σιωπηλές σκέψεις. Άκουγαν τον αέρα να σφυρίζει ανάμεσα στα βράχια και στα δέντρα κι ακούγονταν ουρλιαχτά και θρήνοι στις άδειες περιοχές της νύχτας.

Ξαφνικά ο Άραγκορν πετάχτηκε όρθιος.

Πώς ουρλιάζει ο αέρας! φώναξε. Ουρλιάζει με λυκοφωνές. Οι Λύκοι ήρθαν δυτικά απ' τα Βουνά!

Λοιπόν, χρειάζεται να περιμένουμε ως το πρωί; είπε ο Γκάνταλφ. Είναι όπως σας έλεγα. Το κυνηγητό έχει αρχίσει! Ακόμα κι αν ζήσουμε να δούμε το πρωί, ποιος τώρα θα θελήσει να ταξιδέψει νότια τις νύχτες με τους άγριους λύκους στο κατόπι του;

Πόσο μακριά βρίσκεται η Μόρια; ρώτησε ο Μπορομίρ.

Υπήρχε μια πόρτα στα νοτιοδυτικά του Καράντρας, κάπου δεκαπέντε μίλια όπως πετάει η κουρούνα κι ίσως είκοσι όπως τρέχει ο λύκος, απάντησε ο Γκάνταλφ αγριωπά.

Τότε ας ξεκινήσουμε αμέσως μόλις φέξει αύριο, αν μπορούμε, είπε ο Μπορομίρ. Ο λύκος που αφουγκράσαι είναι χειρότερος απ' τον ορκ που φοβάσαι.

Σωστά! είπε ο Άραγκορν, χαλαρώνοντας το σπαθί του στη θήκη του. Αλλά εκεί που ο λύκος ουρλιάζει, εκεί κι ο όρκ φωλιάζει.

Μακάρι να είχα ακούσει τις συμβουλές του Έλροντ, μουρμούρισε ο Πίπιν στο Σαμ. Καταπώς βλέπω δεν αξίζω και πολλά. Δεν τρέχει και πολύ αίμα του Μπάντομπρας του Ταυρόφωνου στις φλέβες μου: αυτά τα ουρλιαχτά μου παγώνουν το αίμα. Ποτέ μου δε θυμάμαι να έχω ξανανιώσει τόσο άσχημα.

Η καρδιά μου έχει κατεβεί στα δάχτυλα των ποδιών μου, κύριε Πίπιν, είπε ο Σαμ. Αλλά δε μας φάγανε ακόμα κι είναι κάμποσα παλικάρια εδώ μαζί μας. Όποια κι αν είναι η μοίρα του Γκάνταλφ, πάω στοίχημα πως δεν είναι στην κοιλιά κάποιου λύκου.

Για την άμυνά τους τη νύχτα η Ομάδα σκαρφάλωσε στην κορφή του μικρού λόφου, που στην πλαγιά του είχαν καταφύγει. Η κορφή ήταν στεφανωμένη με μερικά γέρικα κι ανεμοδαρμένα δέντρα που γύρω τους σχηματιζόταν ένας κύκλος μεγάλες πέτρες. Εκεί στη μέση άναψαν φωτιά, γιατί δεν υπήρχε ελπίδα πως το σκοτάδι κι η σιωπή θα κρατούσαν τα ίχνη τους μυστικά απ' τις αγέλες που είχαν βγει κυνήγι.

Κάθισαν γύρω απ' τη φωτιά κι εκείνοι που δε φύλαγαν σκοποί μισοκοιμόντουσαν ανήσυχα. Ο κακομοίρης ο Μπιλ, το πόνυ, έτρεμε και τον έκοβε κρύος ιδρώτας εκεί που στεκόταν. Τα ουρλιαχτά των λύκων ακούγονταν τώρα παντού ολόγυρά τους, πότε πιο κοντά και πότε πιο πέρα. Στη μέση της νύχτας πολλά γυαλιστερά μάτια φάνηκαν να κρυφοκοιτάζουν στην κορφή της πλαγιάς. Μερικά πλησίασαν ως τον πέτρινο κύκλο. Σ' ένα άνοιγμα του κύκλου φάνηκε να στέκεται μια μεγάλη λυκοσιλουέτα που τους κοίταζε. Έβγαλε ένα ανατριχιαστικό ουρλιαχτό, λες κι ήταν ο αρχηγός που καλούσε την αγέλη σ' επίθεση.

Ο Γκάνταλφ σηκώθηκε όρθιος και προχώρησε μπροστά κρατώντας ψηλά το ραβδί του.

Άκουσε, Σκυλί του Σόρον! φώναξε. Εδώ είναι ο Γκάνταλφ. Χάσου απ' εδώ αν αγαπάς το βρομερό σου τομάρι! Αν τολμήσεις και μπεις εδώ μέσα θα σε κάψω απ' τη μουσούδα ως την ουρά.

Ο λύκος αλύχτησε κι έκανε ένα μεγάλο πήδημα καταπάνω τους. Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε ένα ξαφνικό ντανγκ. Ο Λέγκολας είχε αφήσει τη χορδή του τόξου του. Ακούστηκε ένα φοβερό ουρλιαχτό κι η σιλουέτα του λύκου που πηδούσε έπεσε υπόκωφα στη γη· το βέλος του Ξωτικού είχε τρυπήσει το λαιμό του πέρα ως πέρα. Τα μάτια που κοιτούσαν έσβησαν ξαφνικά. Ο Γκάνταλφ κι ο Άραγκορν βγήκαν μπροστά, αλλά ο λόφος ήταν έρημος· οι αγέλες το είχαν βάλει στα πόδια. Παντού γύρω τους η σκοτεινιά έγινε σιωπηλή και κανένα αλύχτημα δεν ακουγόταν στους αναστεναγμούς του ανέμου.

Η νύχτα είχε προχωρήσει και το φεγγάρι χαμήλωνε στη δύση αχνο φέγγοντας πότε πότε ανάμεσ' απ' τα σύννεφα. Ξαφνικά ο Φρόντο τινάχτηκε απ' τον ύπνο του. Χωρίς καμιά προειδοποίηση μια θύελλα από ουρλιαχτά ξέσπασε άγρια κι ανήμερη γύρω τους· και τώρα τους έκαναν επίθεση απ' όλες τις μεριές ταυτόχρονα.

- Ρίξτε ξύλα στη φωτιά! φώναξε ο Γκάνταλφ στους χόμπιτ. Τραβήξτε τα σπαθιά σας και σταθείτε πλάτη με πλάτη.

Στο φως απ' τις φλόγες που χόρευαν, όπως τα καινούρια ξύλα έπιαναν φωτιά, ο Φρόντο είδε πολλές γκρίζες σιλουέτες να πηδούν πάνω απ' τον πέτρινο κύκλο κι άλλες αμέτρητες να τις ακολουθούν. Ο Άραγκορν μεμιάς πέρασε το σπαθί του πέρα για πέρα στο λαιμό ενός θεόρατου αρχηγού και μ' άλλη μια ο Μπορομίρ έκοψε τελείως το κεφάλι ενός άλλου. Ο Γκίμλι στο πλευρό τους στεκόταν με τα γεροδεμένα πόδια του ανοιχτά και δούλευε το πελέκι του. Το τόξο του Λέγκολας τραγουδούσε.

Στο αβέβαιο φως ο Γκάνταλφ φάνηκε ξαφνικά να μεγαλώνει: υψώθηκε προς τα πάνω, μια μεγάλη απειλητική μορφή, σαν το πέτρινο άγαλμα κάποιου αρχαίου βασιλιά βαλμένο σε κάποιο λόφο. Σκύβοντας σαν ένα σύννεφο, σήκωσε ένα αναμμένο δαυλί και προχώρησε να συναντήσει τους λύκους. Αυτοί υποχώρησαν μπροστά του. Ψηλά στον αέρα πέταξε το φλεγόμενο δαυλί, που άναψε ξαφνικά με μια άσπρη φεγγοβολιά σαν αστραπή· κι η φωνή του βρόντησε σαν κεραυνός.

- *Naur an edraith ammen! Naur dan i ngaurhoth!* φώναξε.

Μια βουή ακούστηκε κι ένα τρίξιμο και το δέντρο πάνωθέ του έσκασε φύλλα και λουλούδια που έβγαζαν μια φλόγα εκτυφλωτική. Η φωτιά πήδηξε από κορφή σε κορφή. Όλος ο λόφος στεφανώθηκε από φλόγες που σε θάμπωναν. Τα σπαθιά και τα μαχαίρια των υπερασπιστών άστραφταν κι αναβόσβηναν. Το τελευταίο βέλος του Λέγκολας άναψε στον αέρα καθώς πετούσε και καρφώθηκε φλόγινο στην καρδιά ενός μεγάλου λυκο αρχηγού. Όλοι οι υπόλοιποι το έβαλαν στα πόδια.

Σιγά σιγά η φωτιά έσβησε μέχρι που δεν έμεινε τίποτα εκτός από στάχτες που έπεφταν και σπίθες· ένας πικρός καπνός έκανε δαχτυλίδια πάνω απ' τους καμένους κορμούς των δέντρων κι ανέβαινε σκοτεινός απ' το λόφο, την ώρα που το πρώτο φως της αυγής φάνηκε αμυδρά στον ουρανό. Οι εχθροί είχαν κατατροπωθεί και δεν ξαναγύρισαν.

- Τι σου είπα, κύριε Πίπιν; είπε ο Σαμ, βάζοντας το σπαθί του στο θηκάρι. Οι λύκοι δε θα τον φάνε. Αλλά θέαμα μια φορά! Ε! Παραλίγο να μου τσουρουφλίσει τα μαλλιά του κεφαλιού μου!

Σαν ξημέρωσε για καλά πουθενά δε φαίνονταν τα σημάδια των λύκων κι άδικα έψαξαν για τα κορμιά των πεθαμένων. Ίχνος δεν έμεινε απ' τη μά-

χη εκτός απ' τα καρβουνισμένα δέντρα και τα βέλη του Λέγκολας σκορπισμένα στην κορφή του λόφου. Όλα ήταν άθικτα, εκτός από ένα που του 'χε μείνει η μύτη μονάχα.

— Έγινε αυτό που φοβόμουν, είπε ο Γκάνταλφ. Αυτοί δεν ήταν συνηθισμένοι λύκοι που είχαν βγει κυνήγι στην ερημιά. Ελάτε να φάμε γρήγορα και δρόμο!

Εκείνη τη μέρα ο καιρός άλλαξε πάλι, σχεδόν λες και βρισκόταν κάτω απ' τις διαταγές κάποιας δύναμης που δε χρειαζόταν το χιόνι πια, αφού είχαν υποχωρήσει απ' το πέρασμα, μιας δύναμης που τώρα ήθελε άπλετο φως έτσι που ό,τι κι αν ταξίδευε στην ερημιά να φαίνεται από μακριά. Ο άνεμος, που είχε αρχίσει να γυρίζει από βόρειος σε βορειοδυτικό τη νύχτα, τώρα κόπηκε. Τα σύννεφα χάθηκαν στο Νοτιά κι ο ουρανός άνοιξε, ψηλός και γαλανός. Όπως στέκονταν στην πλαγιά του λόφου, έτοιμοι να ξεκινήσουν, το χλωμό φως του ήλιου φάνηκε πάνω στα βουνά.

Πρέπει να φτάσουμε στις πόρτες πριν πέσει ο ήλιος, είπε ο Γκάνταλφ, αλλιώς φοβάμαι πως δε θα τις φτάσουμε ποτέ. Δεν είναι μακριά, αλλά ο δρόμος μας μπορεί και να μην πηγαίνει ίσια, γιατί εδώ ο Άραγκορν δεν μπορεί να μας οδηγήσει· σπάνια περνούσε απ' αυτήν την περιοχή κι εγώ μόνο μια φορά βρέθηκα κάτω απ' το δυτικό τοίχο της Μόρια κι από τότε έχουν περάσει πολλά χρόνια.

» Εκεί βρίσκεται, είπε, δείχνοντας μακριά νοτιοανατολικά εκεί που οι πλαγιές των βουνών έπεφταν κατακόρυφες στις σκιές στα πόδια τους.

Από μακριά μπορούσαν να μισοδιακρίνουν μια σειρά γυμνούς λόφους κι ανάμεσά τους, ψηλότερος απ' όλους, ένας μεγάλος γκρίζος τοίχος.

Όταν φύγαμε απ' το πέρασμα σας οδήγησα νότια κι όχι πίσω εκεί απ' όπου ξεκινήσαμε, όπως μερικοί από σας μπορεί να προσέξατε. Και καλά έκανα, γιατί τώρα έχουμε αρκετά μίλια λιγότερα να κάνουμε και πρέπει να βιαστούμε. Εμπρός, πάμε!

Δεν ξέρω τι να ελπίζω, είπε ο Μπορομίρ σκυθρωπά: να βρει ο Γκάνταλφ αυτό που γυρεύει ή να φτάσουμε στο βράχο και να βρούμε τις πύλες χαμένες για πάντα. Και τα δυο είναι το ένα χειρότερο απ' τ' άλλο και το πιο πιθανό είναι να παγιδευτούμε ανάμεσα στους λύκους και στον τοίχο. Εμπρός, οδήγησέ μας!

Ο Γκίμλι τώρα πήγαινε μπροστά στο πλευρό του μάγου, τόσο ανυπόμονος ήταν να φτάσει στη Μόρια. Μαζί οδήγησαν την Ομάδα πίσω κατά τα βουνά. Ο μοναδικός δρόμος της παλιάς Μόρια απ' τη δύση πήγαινε παράλληλα με την κοίτη ενός μικρού ποταμιού, του Σιράνον, που ξεκινούσε απ' τις ρίζες των λόφων κοντά εκεί που βρίσκονταν οι πόρτες. Αλλά ή ο Γκάνταλφ πήγαινε λάθος ή η γη είχε αλλάξει τα τελευταία χρόνια· γιατί δε

βρήκε το ποτάμι εκεί που το γύρευε, λίγα μίλια νοτιότερα από εκεί που ξε κίνησαν.

Το πρωί έφευγε και πλησίαζε το μεσημέρι κι ακόμα η Ομάδα πλανιό ταν και σκαμπανέβαζε σε μια άγονη περιοχή όλο κόκκινες πέτρες. Πουθε νά δεν μπορούσαν να διακρίνουν νερό να γυαλίζει ή το θόρυβό του. Τα πάντα ήταν έρημα και στεγνά. Οι καρδιές τους βούλιαξαν. Δεν έβλεπαν κανένα ζωντανό πλάσμα· και ούτε ένα πουλί δεν πετούσε στον ουρανό· αλλά κανείς δεν τολμούσε να σκεφτεί τι θα έφερνε η νύχτα, αν τους έβρι σκε σ' αυτή τη χαμένη γη.

Ξαφνικά, ο Γκίμλι, που είχε περάσει μπροστά, τους φώναξε. Στεκόταν σ' ένα μικρό υψωματάκι κι έδειχνε προς τα δεξιά. Βιάστηκαν ν' ανεβούν κι είδαν από κάτω ένα βαθύ και στενό κανάλι. Ήταν άδειο και σιωπηλό και λίγο νερό μόλις κυλούσε ανάμεσα απ' τις καφετιές και κόκκινες πέτρες της κοίτης του· αλλά στην από δω μεριά υπήρχε ένα μονοπάτι, πολύ κομμα τιασμένο και φαγωμένο, που στριφογύριζε ανάμεσα στους ερειπωμένους τοίχους και στις πλάκες κάποιου αρχαίου δημόσιου δρόμου.

Α! Να το, επιτέλους! είπε ο Γκάνταλφ. Εδώ έτρεχε το ποταμάκι: ο Σι ράνον, το ρυάκι της Πύλης όπως συνήθιζαν να το λένε. Αλλά δεν μπορώ να φανταστώ τι έγινε το νερό· έτρεχε μ' ορμή και πολύ θόρυβο. Ελάτε! Πρέπει να βιαστούμε. Έχουμε αργήσει.

Η Ομάδα ήταν κουρασμένοι και τα πόδια τους πονούσαν· αλλά συνέ χισαν να βαδίζουν με κόπο κι επιμονή στο ανώμαλο μονοπάτι για μίλια. Ο ήλιος πέρασε το μεσημέρι κι άρχισε να γέρνει δυτικά. Ύστερα από ένα σύντομο σταθμό κι ένα βιαστικό γεύμα, πήραν το δρόμο πάλι. Μπροστά τα βουνά τους κοίταζαν συνοφρυωμένα, αλλ' ο δρόμος τους ακολουθούσε ένα βαθύ φαράγγι και μπορούσαν να δουν μόνο τις ψηλότερες ράχες και τις μακρινές ανατολικές κορφές. Τέλος, έφτασαν σε μια απότομη στροφή. Εκεί ο δρόμος, που πήγαινε νότια ανάμεσα στην όχθη του καναλιού και σ' ένα απόκρημνο φαράγγι απ' την άλλη, έστριβε και πήγαινε πάλι ίσια στην ανατολή. Στρίβοντας είδαν μπροστά τους ένα χαμηλό απόκρημνο τοίχο, κάπου πέντε οργιές ύψος με την κορφή σπασμένη κι οδοντωτή. Λίγο νερό έσταζε από μια φαρδιά εγκοπή που έδειχνε να έχει σχηματιστεί από κά ποιον καταρράκτη που κάποτε ήταν ορμητικός και γεμάτος.

Και βέβαια έχουν αλλάξει τα πράγματα! είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά δεν υπάρχει περίπτωση να μην αναγνωρίσω αυτό το μέρος. Αυτό εδώ είναι ό,τι απομένει απ' τους Καταρράκτες με τα Σκαλοπάτια. Αν θυμάμαι καλά, είχε σκαλοπάτια πελεκημένα στο βράχο πλάι, αλλά ο κυρίως δρόμος έ στριβε αριστερά κι απομακρυνόταν παίρνοντας αρκετές στροφές κι έφτανε στο ίσιωμα στην κορυφή. Υπήρχε μια ρηχή κοιλάδα πίσω από τον καταρ

ράκτη που έφτανε ίσια με τους Τοίχους της Μόρια κι ο Σιράνον τη διάσχιζε με το δρόμο στο πλευρό του. Πάμε να δούμε πώς είναι τα πράγματα τώρα!

Βρήκαν τα πέτρινα σκαλοπάτια χωρίς δυσκολία κι ο Γκίμλι τινάχτηκε μπροστά και τ' ανέβηκε γρήγορα με τον Γκάνταλφ και το Φρόντο πίσω του. Σαν έφτασαν στην κορφή είδαν πως δεν μπορούσαν να πάνε πιο πέρα κι ο λόγος που είχε στερέψει το ποταμάκι της Πύλης τους φανερώθηκε. Πίσω τους ο Ήλιος που έπεφτε γέμιζε το δροσερό ουρανό της δύσης με αστραφτερό χρυσάφι. Μπροστά τους απλωνόταν μια σκοτεινή, ακίνητη λίμνη. Ούτε ο ουρανός ούτε το ηλιοβασίλεμα δεν αντανακλούσαν στη σκυθρωπή της επιφάνεια. Είχαν φτιάξει φράγμα στο Σιράνον κι όλη η κοιλάδα είχε πλημμυρίσει. Πέρα απ' το απειλητικό νερό υψώνονταν, στο φως που έσβηνε, τεράστιοι βράχοι σαν χλωμά κι αγριωπά πρόσωπα: τελευταίοι κι απροσπέραστοι. Ο Φρόντο δεν μπορούσε να δει το παραμικρό σημάδι πύλης ή εισόδου ή σκίσιμο ή χαραματιά στους συνοφρυωμένους βράχους.

— Εκεί πέρα είναι οι Τοίχοι της Μόρια, είπε ο Γκάνταλφ, δείχνοντας αντίπερα πάνω απ' το νερό. Κι εκεί μια φορά στεκόταν η Πύλη, η Ξωτικόπορτα, εκεί είναι το τέλος του δρόμου απ' το Χόλιν απ' όπου έχουμε έρθει. Αλλ' αυτός ο δρόμος έχει φραχτεί. Κανείς, φαντάζομαι, απ' την Ομάδα δε θα έχει διάθεση να κολυμπήσει σ' αυτό το θλιβερό νερό τώρα που η μέρα τελειώνει. Η όψη του είναι αρρωστημένη.

— Πρέπει να βρούμε δρόμο γύρω γύρω απ' τη βορινή όχθη, είπε ο Γκίμλι. Το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνει η Ομάδα είναι να ανεβούμε το κυρίως μονοπάτι και να δούμε πού θα μας βγάλει. Ακόμα κι αν δεν υπήρχε η λίμνη, δε θα μπορούσαμε ν' ανεβάσουμε το φορτωμένο πόνυ απ' αυτές τις σκάλες.

— Αλλά έτσι κι αλλιώς δεν μπορούμε να πάρουμε το φτωχό το ζωντανό μέσα στα Ορυχεία, είπε ο Γκάνταλφ. Ο δρόμος κάτω απ' τα βουνά είναι δρόμος σκοτεινός κι υπάρχουν μέρη που είναι στενά κι απόκρημνα που δεν μπορεί να τα περάσει, ακόμα κι αν τα καταφέρουμε εμείς.

Κακόμοιρε, γερο-Μπιλ! είπε ο Φρόντο. Αυτό δεν το 'χα σκεφτεί. Και κακόμοιρε, Σαμ! Τι θα πει, άραγε;

— Λυπάμαι, είπε ο Γκάνταλφ. Ο κακόμοιρος ο Μπιλ αποδείχτηκε χρήσιμος σύντροφος και δε μου πάει ούτε κι εμένα να τον εγκαταλείψω τώρα. Εγώ θα προτιμούσα να ταξίδευα πιο ελαφρά και να μην έπαιρνα ζώο και, βέβαια, όχι αυτό που αγαπάει ο Σαμ, αν αυτό εξαρτιόταν από μένα. Γιατί απ' την αρχή φοβόμουν πως θ' αναγκαζόμασταν να πάρουμε αυτό το δρόμο.

Η μέρα πλησίαζε στο τέλος της και τα κρύα αστέρια αναβόσβηναν

στον ουρανό πάνω απ' το ηλιοβασίλεμα, όταν η Ομάδα, όσο πιο γρήγορα μπορούσαν, σκαρφάλωσαν τις πλαγιές κι έφτασαν στην όχθη της λίμνης. Το φάρδος της δε φαινόταν να είναι παραπάνω από τετρακόσιες ή εξακόσιες γυάρδες στο πιο φαρδύ σημείο. Το πόσο απλωνόταν νότια όμως δεν μπορούσαν να δουν γιατί το φως χανόταν· αλλά η βορινή της άκρη δεν ήταν παραπάνω από μισό μίλι απ' εκεί που στέκονταν κι ανάμεσα στις πέτρινες ράχες που περικύκλωναν την κοιλάδα και την άκρη του νερού υπήρχε μια κορδέλα στεγνής γης. Προχώρησαν βιαστικά γιατί είχαν ακόμα ένα δυο μίλια να βαδίσουν πριν φτάσουν στην απέναντι όχθη στο σημείο που ήθελε ο Γκάνταλφ· κι ύστερα έπρεπε να βρούνε και τις πόρτες.

Σαν έφτασαν στην πιο βορινή άκρη της λίμνης βρήκαν ένα μακρόστενο κόλπο να τους κόβει το δρόμο. Τα νερά του ήταν πράσινα και βουρκωμένα κι απλωνόταν σαν ένα αηδιαστικό χέρι κατά τους λόφους που υψώνονταν γύρω. Ο Γκίμλι προχώρησε μπροστά δίχως να διστάσει και βρήκε πως το νερό ήταν ρηχό, όχι πιο πάνω απ' τη γάμπα στην άκρη άκρη. Μπήκαν στη γραμμή πίσω του, βαδίζοντας προσεκτικά γιατί μες στις χορταριασμένες λακκούβες κρύβονταν γλιστερές και γλιτσιασμένες πέτρες κι ήταν επικίνδυνες. Ο Φρόντο ανατρίχιασε αηδιασμένος στο άγγιγμα του σκοτεινού κι ακάθαρτου νερού στα πόδια του.

Την ώρα που ο Σαμ, ο τελευταίος της Ομάδας, οδηγούσε τον Μπιλ στη στεριά, στην απέναντι μεριά, ακούστηκε ένας μαλακός θόρυβος: ένα σουσούρισμα κι έπειτα ένα πλοπ, λες και κάποιο ψάρι να είχε ταράξει την ακίνητη επιφάνεια του νερού. Γυρίζοντας τα κεφάλια πίσω γρήγορα είδαν σκοτεινιασμένους κύκλους στο φως που λιγόστευε: μεγάλα δαχτυλίδια που απλώνονταν προς τα έξω με κέντρο ένα σημείο της λίμνης πέρα μακριά. Ακούστηκαν μερικά γουργουρητά κι έπειτα σιωπή. Το λυκόφωτο βάθαινε και οι τελευταίες αναλαμπές του ήλιου που είχε δύσει κρύφτηκαν στα σύννεφα.

Ο Γκάνταλφ τώρα πήγαινε τρέχοντας σχεδόν κι οι άλλοι τον ακολουθούσαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Έφτασαν στο στενό κομμάτι της στεριάς ανάμεσα στη λίμνη και στους λόφους: ήταν πολύ στενό, συχνά ούτε δώδεκα γυάρδες φάρδος και δυσκολοπερπάτητο από πεσμένους βράχους και πέτρες· αλλά κατάφεραν να βρουν ένα πέρασμα, πηγαίνοντας κολλητά στο βράχο κι όσο πιο μακριά μπορούσαν απ' το σκοτεινό νερό. Ένα μίλι πιο νότια κατά μήκος της παραλίας συνάντησαν κάτι πουρνάρια. Κάτι κουτσουρεμένοι κορμοί και κλαδιά σάπιζαν στα ρηχά. Μάλλον θα ήταν τ' απομεινάρια από παλιά σύδεντρα ή κάποιο φράχτη από πουρνάρια, που κάποτε έφραζαν δεξιά κι αριστερά το δρόμο καθώς διέσχιζε την πλημμυρισμένη κοιλάδα. Αλλά κοντά στο βράχο υψώνονταν, δυνατά κι ολοζώντανα ακόμα, δυο ψηλά δέντρα, μεγαλύτερα από κάθε πουρνάρι που ο Φρόντο είχε ποτέ του δει ή φανταστεί. Οι μεγάλες τους ρίζες απλώνονταν

απ' τον τοίχο ως το νερό. Με τους βράχους που υψώνονταν πάνωθέ τους έμοιαζαν σκέτοι θάμνοι, όταν τους έβλεπες από μακριά απ' την κορφή της Σκάλας· τώρα όμως ανέβαιναν πάνω απ' τα κεφάλια τους, αλύγιστα, σκοτεινά και σιωπηλά, ρίχνοντας νυχτοσκιές γύρω απ' τα πόδια τους, στητοί φρουροί, κολόνες στο τέλος του δρόμου.

Λοιπόν, να 'μαστε επιτέλους! είπε ο Γκάνταλφ. Εδώ τελείωνε ο Ξωτικόδρομος απ' το Χόλιν. Το πουρνάρι ήταν το σύμβολο του λαού της χώρας εκείνης και το φύτεψαν εδώ για να σημαδέψουν το τέλος της επικράτειάς τους· γιατί η Δυτική Πύλη φτιάχτηκε κυρίως για να τη χρησιμοποιούν στην επικοινωνία τους με τους Άρχοντες της Μόρια. Εκείνες οι μέρες ήταν πιο ευτυχισμένες, τότε που υπήρχε ακόμα στενή φιλία μερικές φορές ανάμεσα σε διαφορετικούς λαούς, ακόμα κι ανάμεσα σε Νάνους και σε Ξωτικά.

Δεν έφταιγαν οι Νάνοι που η φιλία έσβησε, είπε ο Γκίμλι.

Δεν άκουσα ποτέ πως το φταίξιμο ήταν των Ξωτικών, είπε ο Λέγκολας.

Εγώ τα έχω ακούσει και τα δυο, είπε ο Γκάνταλφ· και δε θα βγάλω απόφαση τώρα. Αλλά σας παρακαλώ και τους δυο. Λέγκολας και Γκίμλι, να είστε φίλοι τουλάχιστον και να με βοηθήσετε. Σας χρειάζομαι και τους δυο. Οι πόρτες είναι κλειστές και κρυμμένες κι όσο πιο γρήγορα τις βρούμε τόσο το καλύτερο. Η νύχτα έφτασε!

Γυρίζοντας στους άλλους είπε:

Όσο που εγώ θα ψάχνω, θα ετοιμαστεί ο καθένας σας για να μπούμε στα Ορυχεία; Γιατί εδώ, φοβάμαι, πως θα πρέπει ν' αποχαιρετίσουμε το υποζύγιό μας. Πρέπει ν' αφήσετε πολλά απ' τα πράγματα που φέρατε για τον κακό καιρό: δε θα σας χρειαστούν μέσα, ούτε, ελπίζω, όταν θα βγούμε στην άλλη πλευρά και ταξιδεύουμε κατά το Νοτιά. Θα πρέπει όμως ο καθένας μας να πάρει μερτικό απ' αυτά που κουβαλούσε το πόνυ, ιδιαίτερα τα τρόφιμα και τ' ασκιά με το νερό.

Μα δεν μπορείς ν' αφήσεις τον κακομοίρη το γερο-Μπιλ εδώ σ' αυτό το έρημο μέρος, κύριε Γκάνταλφ! φώναξε ο Σαμ, θυμωμένος και στενοχωρημένος. Δε συμφωνώ, και μη νομίζετε πως θ' αλλάξω γνώμη. Ύστερα από τόσο δρόμο που έχει έρθει μαζί μας!

Λυπάμαι, Σαμ, είπε ο μάγος. Αλλά σαν ανοίξει η Πόρτα δε νομίζω πως θα μπορέσεις ούτε σπρώχνοντας να βάλεις μέσα τον Μπιλ σου στο ατέλειωτο σκοτάδι της Μόρια.

Θ' ακολουθούσε τον κύριο Φρόντο και σε φωλιά δράκου αν τον οδηγούσα εγώ, διαμαρτυρήθηκε ο Σαμ. Είναι σαν να τον δολοφονούμε αν τον εγκαταλείψουμε εδώ μ' όλους αυτούς τους λύκους τριγύρω.

Όχι δα, δε θέλω να το πιστεύω, είπε ο Γκάνταλφ.

Ακούμπησε το χέρι του στο κεφάλι του πόνυ και μίλησε χαμηλόφωνα:

Πήγαινε με λόγια προστασίας και καθοδήγησης μαζί σου, είπε. Είσαι σοφό ζωντανό κι έχεις μάθει πολλά στο Σκιστό Λαγκάδι. Να πηγαίνεις απ' εκεί που μπορείς να βρεις χορτάρι ώσπου, με τον καιρό, να φτάσεις στο σπίτι του Έλροντ, ή όπου αλλού θέλεις να πας.

Ορίστε, Σαμ! Τώρα θα έχει τόσες πιθανότητες να γλιτώσει απ' τους λύκους και να γυρίσει σπίτι όσες κι εμείς.

Ο Σαμ στεκόταν μουτρωμένος πλάι στο πόνυ και δεν έδινε απάντηση. Ο Μπιλ, που φαινόταν να καταλαβαίνει καλά τι γινόταν, άρχισε να τον μυρίζεται κι έβαλε τη μύτη του στ' αυτί τού Σαμ. Ο Σαμ ξέσπασε σε κλάματα κι άρχισε στα τυφλά να ξελύνει τα λουριά και να ξεφορτώνει τα δέματα απ' το πόνυ και να τα ρίχνει κάτω. Οι άλλοι τα ξεδιάλεξαν κάνοντας σωρό αυτά που θ' άφηναν πίσω και μοιράζοντας τα υπόλοιπα.

Σαν τέλειωσαν, γύρισαν να δουν τον Γκάνταλφ. Δε φαινόταν να έχει κάνει τίποτα. Στεκόταν ανάμεσα στα δυο δέντρα και κοίταζε με προσοχή τον άδειο τοίχο του βράχου, λες και θα του άνοιγε καμιά τρύπα με τα μάτια του. Ο Γκίμλι πήγαινε πέρα δώθε χτυπώντας το βράχο εδώ κι εκεί με το πελέκι του. Ο Λέγκολας ήταν κολλημένος πάνω στην πέτρα, λες κι αφουγκραζόταν.

Λοιπόν, να 'μαστε όλοι έτοιμοι, είπε ο Μέρι· αλλά πού είναι οι Πόρτες; Δεν μπορώ να δω ούτε ίχνος απ' αυτές.

Οι Πόρτες των νάνων δεν είναι φτιαγμένες για να φαίνονται σαν είναι κλειστές, είπε ο Γκίμλι. Είναι αόρατες. Ακόμα και τ' αφεντικά τους δεν μπορούν να τις βρουν ή να τις ανοίξουν, αν ξεχαστεί το μυστικό τους.

Αλλά τούτη εδώ η Πόρτα δε φτιάχτηκε για να ξέρουν το μυστικό της μόνο οι Νάνοι, είπε ο Γκάνταλφ, που ζωντάνεψε ξαφνικά και γύρισε πίσω. Εκτός κι αν έχουν αλλάξει τελείως τα πράγματα, τα μάτια που ξέρουν τι να γυρέψουν μπορεί ν' ανακαλύψουν τα σημάδια.

Πήγε κατά τον τοίχο. Ακριβώς ανάμεσα στις σκιές των δέντρων υπήρχε μια λεία επιφάνεια. Πάνω της πέρασε τα χέρια του πέρα δώθε, μουρμουρίζοντας λέξεις σιγανά. Έπειτα πισωπάτησε.

Δείτε! είπε. Μπορείτε να δείτε τίποτα τώρα;

Το Φεγγάρι έλαμπε πάνω στο σταχτί πρόσωπο του βράχου· μα, για κάμποση ώρα, δεν μπορούσαν να δουν τίποτ' άλλο. Έπειτα, αργά αργά, εκεί που είχαν περάσει τα χέρια του μάγου, φάνηκαν κάτι αμυδρές γραμμές, σαν λεπτές φλέβες από ασήμι που διάτρεχαν το βράχο. Στην αρχή δεν ήταν παρά χλωμές αραχνοκλωστές, τόσο ανεπαίσθητες που λαμπύριζαν κι αναβόσβηναν μόνο εκεί που τις έβλεπε το Φεγγάρι, αλλά σταθερά γίνονταν πιο φαρδιές και ξεκάθαρες μέχρι που μπορούσες να διακρίνεις το σχέδιό τους.

Στην κορφή, όσο ψηλά μπορούσε να φτάσει ο Γκάνταλφ, είχε μια καμάρα από καλλιγραφικά γράμματα στη γραφή των Ξωτικών. Από κάτω, αν

και οι φλέβες ήταν τόπους τόπους θαμπές ή σπασμένες, διακρινόταν το σχέδιο ενός αμονιού κι ενός σφυριού που πάνωθέ τους είχαν μια κορόνα με εφτά αστέρια. Κάτω απ' αυτά πάλι ήταν δυο δέντρα με μισοφέγγαρα. Πιο καθαρά απ' όλα τ' άλλα έλαμπε στη μέση της πόρτας ένα μονάχο αστέρι με πολλές ακτίνες.

Να τα εμβλήματα του Ντούριν! φώναξε ο Γκίμλι.

Και να και το Δέντρο των Ανώτερων Ξωτικών! είπε ο Λέγκολας.

Και το Άστρο του Οίκου του Φεάνορ, είπε ο Γκάνταλφ. Είναι φτιαγμένα από *ithildin* που καθρεφτίζει μόνο το φως των αστεριών και του φεγγαριού και που κοιμάται μέχρι που να το αγγίξει κάποιος και να πει λέξεις που είναι εδώ και πολλά χρόνια τώρα λησμονημένες στη Μέση-Γη. Πάει πολύς καιρός από τότε που τις είχα ακούσει και χρειάστηκε να σκεφτώ βαθιά πριν μπορέσω να τις ξαναφέρω στη μνήμη μου.

Τι λένε τα γράμματα; ρώτησε ο Φρόντο, που προσπαθούσε ν' αποκρυπτογραφήσει την επιγραφή στην καμάρα. Νόμιζα πως ξέρω τα γράμματα των Ξωτικών, αλλά αυτά δεν μπορώ να τα διαβάσω.

Οι λέξεις είναι στη γλώσσα των Ξωτικών της Δύσης της Μέσης-Γης στις Αρχαίες Μέρες, είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά δε λένε τίποτα που να έχει σημασία για μας. Λένε μονάχα: ***Οι Πόρτες του Ντούριν, Άρχοντα της Μόρια. Λέγε, φίλε, και προχώρησε.*** Κι από κάτω μικρά κι αμυδρά είναι γραμμένα: ***Εγώ, ο Νάρβι, τα έγραψα. Ο Σελεμπρίμορ του Χόλιν τα σχεδίασε.***

Τι σημαίνει το ***λέγε, φίλε, και προχώρησε;*** ρώτησε ο Μέρι.

Μα είναι αρκετά φανερό, είπε ο Γκίμλι. Αν είσαι φίλος, λέγε τη συνθηματική λέξη και οι πόρτες θ' ανοίξουν και θα μπορέσεις να προχωρήσεις.

Ναι, είπε ο Γκάνταλφ, είναι το πιο πιθανό αυτές οι πόρτες να λειτουργούν με λέξεις. Μερικές πόρτες Νάνων ανοίγουν μόνο κάτω από ειδικές συνθήκες ή μόνο για ορισμένα πρόσωπα· και μερικές έχουν κλειδαριές και κλειδιά που χρειάζονται ακόμα κι όταν οι αναγκαίες συνθήκες και οι συνθηματικές λέξεις είναι γνωστές. Τούτες εδώ οι πόρτες δεν έχουν κλειδί. Τον καιρό του Ντούριν δεν ήταν μυστικές. Συνήθως στέκονταν ανοιχτές κι εδώ κάθονταν θυρωροί. Αλλά ακόμα κι όταν ήταν κλειστές, οποιοσδήποτε ήξερε τη συνθηματική λέξη μπορούσε να την προφέρει και να μπει μέσα. Τουλάχιστον έτσι είναι γραμμένο, έτσι δεν είναι, Γκίμλι;

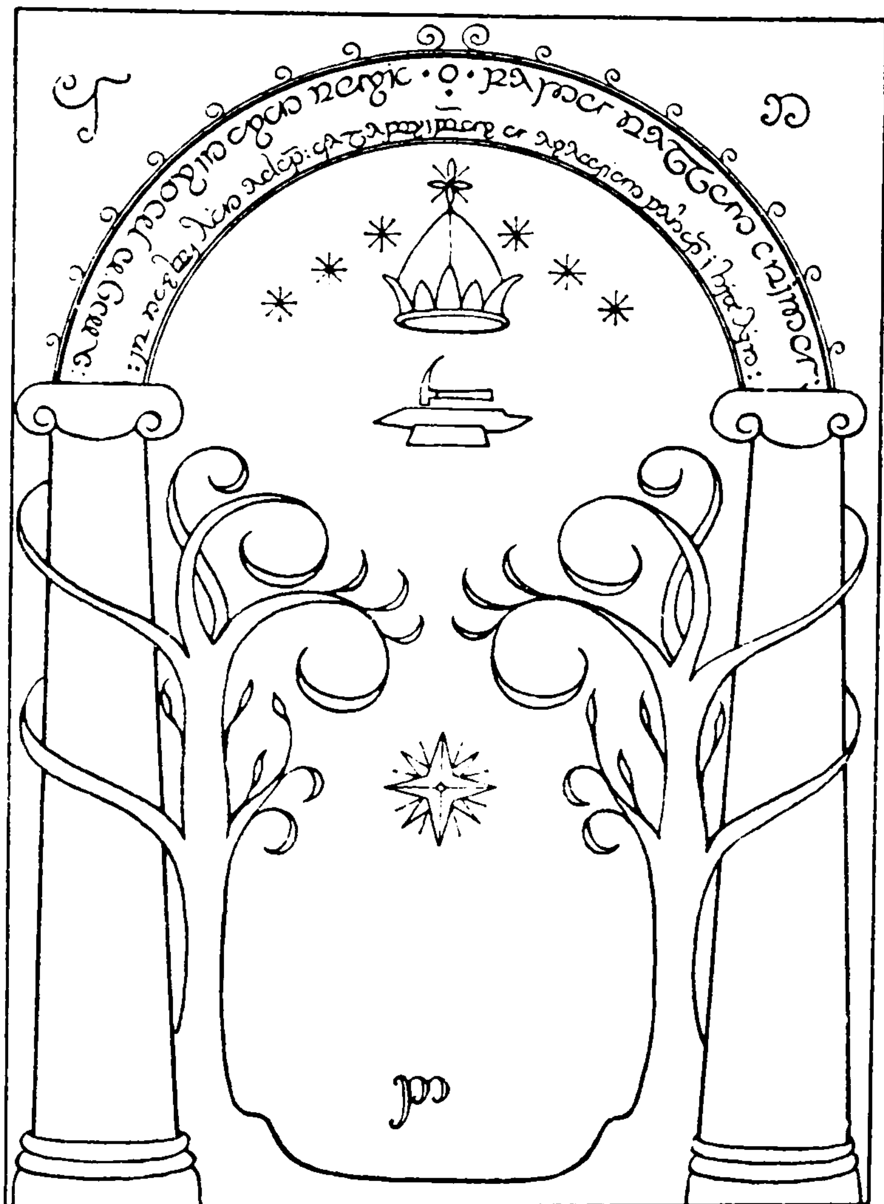
Έτσι είναι, είπε ο νάνος. Αλλά η συνθηματική λέξη έχει ξεχαστεί. Ο Νάρβι και η τέχνη του κι όλη η γενιά του έχουν σβήσει απ' τη γη.

Αλλά *εσύ* δεν την ξέρεις τη λέξη, Γκάνταλφ; ρώτησε ο Μπορομίρ μ' έκπληξη.

Όχι! είπε ο μάγος.

Οι άλλοι στενοχωρέθηκαν· μονάχα ο Άραγκορν, που ήξερε καλά τον Γκάνταλφ, έμεινε σιωπηλός κι ασυγκίνητος.

Τότε ποιος ο λόγος να μας κουβαλήσεις σε τούτο το καταραμένο μέ-

Here is written in the Fëanorian characters according to the mode of Beleriand: Ennyn Durin Aran Moria: pedo mellon a minno. Im Narvi hain echant: Celebrimbor o Eregion teithant i thiw hin.

ρος; φώναξε ο Μπορομίρ, ρίχνοντας μια ματιά στο σκοτεινό νερό κι ανατριχιάζοντας. Μας είπες πως είχες μπει μια φορά μέσα στα Ορυχεία. Αλλά πώς τα κατάφερες, αν δεν ήξερες πώς;

Η απάντηση στην πρώτη σου ερώτηση, Μπορομίρ, είπε ο μάγος, είναι πως δεν ξέρω τη λέξη – προς το παρόν. Θα δούμε όμως σε λίγο. Και, πρόσθεσε και τα μάτια του κάτω απ' τα πεταχτά του φρύδια άστραψαν, να ρωτάς σε τι χρησιμεύουν οι πράξεις μου μόνο σαν έχουν αποδειχτεί άχρηστες. Όσο για την άλλη σου ερώτηση: δεν πιστεύεις την ιστορία μου; Πού άφησες τα μυαλά σου; Δεν μπήκα απ' αυτό το δρόμο. Μπήκα απ' την Ανατολή.

» Κι αν θέλεις να ξέρεις, θα σου πω πως αυτές οι πόρτες ανοίγουν προς τα έξω. Απ' τη μέσα μεριά μπορείς να τις ανοίξεις διάπλατα με τα χέρια σου. Απέξω όμως τίποτα δεν τις κουνάει εκτός απ' τη μαγική λέξη που τις κυβερνά. Καμιά δύναμη δεν μπορεί να τις κάνει ν' ανοίξουν προς τα μέσα.

Τι θα κάνεις, λοιπόν; ρώτησε ο Πίπιν, που δεν του έκοψαν τη φόρα τα πεταχτά φρύδια του μάγου.

Θα χτυπήσω τις πόρτες με το κεφάλι σου, Πέρεγκριν Τουκ, είπε ο Γκάνταλφ. Αλλα αν αυτό δεν τις σπάσει και μ' αφήσετε ήσυχο απ' τις ανόητες ερωτήσεις σας, θα ψάξω να βρω τις λέξεις που τις ανοίγουν.

» Κάποτε ήξερα όλες τις μαγικές λέξεις σ' όλες τις γλώσσες των Ξωτικών, των Ανθρώπων και των Ορκ, που είχαν ποτέ χρησιμοποιηθεί για τέτοιο σκοπό. Κι ακόμα μπορώ να θυμηθώ δέκα ντουζίνες απ' αυτές χωρίς δυσκολία. Αλλά, νομίζω πως μόνο λίγες δοκιμές θα χρειαστούν· και δε θα χρειαστώ να ζητήσω τη βοήθεια του Γκίμλι για να μου πει λέξεις απ' την κρυφή γλώσσα των νάνων που δεν τη λένε σε κανένα. Οι λέξεις για ν' ανοίξει η πόρτα ήταν στη γλώσσα των Ξωτικών, σαν τα γράμματα πάνω στην καμάρα: αυτό φαίνεται σίγουρο.

Πλησίασε το βράχο πάλι κι άγγιξε ελαφρά με το ραβδί του το ασημένιο αστέρι στη μέση κάτω απ' το σχέδιο με τ' αμόνι.

Annon edhellen, edro hi ammen!
Fennas nogothrim, lasto beth lammen!

είπε με προστακτική φωνή. Οι ασημένιες γραμμές έσβησαν, αλλά ο άδειος γκρίζος βράχος δεν κουνήθηκε.

Πολλές φορές ξανάπε αυτές τις λέξεις με διαφορετική σειρά ή τις άλλαζε. Ύστερα είπε πολλές μονοσύλλαβες Ξωτικο-λέξεις. Τίποτα. Ο βράχος υψωνόταν μες στη νύχτα, τ' αμέτρητα αστέρια άναψαν, ο αέρας φυσούσε παγωμένος κι οι πόρτες στέκονταν ασάλευτες.

Ξανά ο Γκάνταλφ πλησίασε τον τοίχο και υψώνοντας τα χέρια φώναξε προστακτικά κι όλο πιο θυμωμένα: *Edro, edro!* ξεφώνισε και χτύπησε το βράχο με το ραβδί του. *Άνοιξε, άνοιξε!* φώναξε και συνέχισε με την ίδια

προσταγή σ' όλες τις γλώσσες που είχαν ποτέ μιληθεί στα δυτικά της Μέσης-Γης. Μετά πέταξε το ραβδί του στη γη και κάθισε αμίλητος χάμω.

Εκείνη τη στιγμή ο άνεμος έφερε από μακριά στα τεντωμένα τους αυτιά τα ουρλιαχτά των λύκων. Ο Μπιλ, το πόνυ, τινάχτηκε φοβισμένος κι ο Σαμ έτρεξε στο πλευρό του κι άρχισε να του ψιθυρίζει σιγανά.

– Μην τον αφήσεις να φύγει! είπε ο Μπορομίρ. Φαίνεται πως θα τον χρειαστούμε ακόμα, αν δε μας βρουν οι λύκοι. Τη μισώ αυτή τη βρομερή λίμνη!

Έσκυψε και παίρνοντας από κάτω μια μεγάλη πέτρα την πέταξε πέρα βαθιά στο σκοτεινό νερό.

Η πέτρα εξαφανίστηκε μ' ένα μαλακό πλατς, αλλά την ίδια στιγμή ακούστηκε ένα σούσουρο κι ένα χοχλάκισμα. Μεγάλα κυματιστά δαχτυλίδια σχηματίστηκαν στην επιφάνεια εκεί που είχε πέσει η πέτρα και κινήθηκαν αργά προς τα ριζά του βράχου.

– Γιατί το 'κανες αυτό, Μπορομίρ; είπε ο Φρόντο. Κι εμένα δε μ' αρέσει τούτο δω το μέρος και φοβάμαι. Δεν ξέρω όμως τι: όχι τους λύκους, ούτε το σκοτάδι πίσω από τις πόρτες, μα κάτι άλλο. Φοβάμαι τη λίμνη. Μην την ταράζεις!

– Αχ και να μπορούσαμε να φύγουμε! είπε ο Μέρι.

– Γιατί δεν κάνει κάτι γρήγορα ο Γκάνταλφ; είπε ο Πίπιν.

Ο Γκάνταλφ δεν έδινε σημασία σε κανένα. Καθόταν με το κεφάλι σκυφτό είτε από απελπισία είτε από ανήσυχες σκέψεις. Το πένθιμο ουρλιαχτό των λύκων ακούστηκε πάλι. Τα κυματιστά δαχτυλίδια στο νερό μεγάλωσαν κι ήρθαν πιο κοντά· μερικά έσπαγαν κιόλας στην όχθη.

Τόσο ξαφνικά, που όλοι τρόμαξαν, ο μάγος τινάχτηκε όρθιος και γελούσε!

– Το βρήκα! φώναξε. Μα φυσικά, βέβαια! Απλούστατα γελοίο, όπως όλα τα αινίγματα σαν τους βρεις τη λύση.

Παίρνοντας από κάτω το ραβδί του στάθηκε μπροστά στο βράχο κι είπε με καθαρή φωνή: *Mellon!*

Το αστέρι έλαμψε για μια στιγμή και χάθηκε ξανά. Έπειτα σιωπηλά διαγράφηκε μια μεγάλη πόρτα, αν και πουθενά πριν δε διακρινόταν ούτε χαραμάδα ούτε ένωση. Αργά χωρίστηκε στη μέση κι άνοιξε προς τα έξω λίγο λίγο, ώσπου και τα δυο φύλλα ακούμπησαν πίσω στο βράχο. Απ' το άνοιγμα διακρινόταν μια σκοτεινή σκάλα που ανέβαινε απότομα προς τα επάνω· αλλά πέρα απ' τα πιο χαμηλά σκαλοπάρια το σκοτάδι ήταν πιο βαθύ κι από νύχτα. Η Ομάδα κοίταξαν απορημένοι.

– Τελικά, έκανα λάθος, είπε ο Γκάνταλφ, το ίδιο κι ο Γκίμλι. Απ' όλους μας, μονάχα ο Μέρι βρισκόταν στο σωστό δρόμο. Η λέξη για ν' ανοίξει η

πόρτα ήταν γραμμένη στην αψίδα, μπροστά στα μάτια μας! Θα έπρεπε να την είχαμε μεταφράσει: *Λέγε «φίλος» και προχώρησε.* Έφτανε να πω τη λέξη *φίλος* στη γλώσσα των Ξωτικών και οι πόρτες θ' άνοιγαν. Απλούστατο. Πάρα πολύ απλό για έναν πολυδιαβασμένο μάγο σ' αυτές τις μέρες τις γεμάτες υποψία. Εκείνοι οι καιροί ήταν πιο ευτυχισμένοι. Τώρα όμως πάμε!

Προχώρησε μπροστά κι έβαλε το πόδι του στο πιο χαμηλό σκαλοπάτι. Αλλά εκείνη τη στιγμή έγιναν πολλά πράγματα. Ο Φρόντο ένιωσε κάτι να τον αρπάζει απ' τον αστράγαλο κι έπεσε βγάζοντας μια φωνή. Ο Μπίλ το πόνυ χρεμέτισε αγριεμένος απ' το φόβο και γυρίζοντας το 'βαλε στα πόδια ακολουθώντας την όχθη της λίμνης και χάθηκε στο σκοτάδι. Ο Σαμ τινάχτηκε να τον ακολουθήσει κι έπειτα, ακούγοντας τη φωνή του Φρόντο, γύρισε πίσω ξανά κλαίγοντας και βρίζοντας. Οι υπόλοιποι γύρισαν και είδαν τα νερά της λίμνης να χοχλάζουν, λες κι ένα κοπάδι φίδια να έρχονταν κολυμπώντας απ' τη νότια άκρη.

Μέσα απ' το νερό είχε βγει έρποντας μια μακριά στριφτή κεραία· ήταν πράσινη ανοιχτή, υγρή και φωσφόριζε. Η άκρης της, που έμοιαζε με δάχτυλα, είχε αρπάξει το πόδι του Φρόντο και τον έσερνε κατά το νερό. Ο Σαμ τώρα ήταν στα γόνατα και την κομμάτιαζε μ' ένα μαχαίρι.

Το χέρι-κεραία άφησε το Φρόντο κι ο Σαμ τον τράβηξε πίσω ξεφωνίζοντας βοήθεια. Είκοσι άλλα χέρια βγήκαν έξω κυματιστά. Το σκοτεινό νερό έβραζε και μια απαίσια μυρωδιά απλωνόταν παντού.

— Στην πόρτα! Στις σκάλες! Γρήγορα! φώναξε ο Γκάνταλφ κάνοντας ένα πήδημα πίσω.

Ξυπνώντας τους απ' τον τρόμο, που λες και τους είχε όλους, εκτός απ' το Σαμ, ριζώσει εκεί που στέκονταν στη γη, τους έμπασε μέσα.

Μόλις και πρόλαβαν. Ο Σαμ κι ο Φρόντο είχαν ανεβεί μερικά σκαλοπάτια κι ο Γκάνταλφ μόλις κι είχε αρχίσει ν' ανεβαίνει, όταν οι ψαχουλευτές κεραίες διάσχισαν φιδοσέρνοντας τη στενή παραλία κι άρχισαν να πασπατεύουν το βράχο-τοίχο και τις πόρτες. Μια πέρασε σέρνοντας το κατώφλι, γυαλίζοντας υγρή στο φως των αστεριών. Ο Γκάνταλφ στράφηκε και σταμάτησε. Αν αναλογιζόταν ποια λέξη θα 'κλεινε την πύλη ξανά από μέσα, δε χρειάστηκε. Πολλά ελικοειδή χέρια άρπαξαν τα φύλλα της πόρτας κι απ' τις δυο μεριές και με δύναμη φοβερή τα γύρισαν. Έκλεισαν μ' ένα τρανταχτό θόρυβο κι όλο το φως χάθηκε. Φασαρία, λες και κάτι σκιζόταν και κομματιαζόταν, περνούσε πνιχτά μέσ' απ' τη βαριά πέτρα.

Ο Σαμ, που ήταν σφιχτοκολλημένος στο χέρι του Φρόντο, έπεσε πάνω σ' ένα σκαλί μες στο μαύρο σκοτάδι.

— Καημένε μου Μπιλ, είπε με πνιγμένη φωνή. Καημενούλη μου Μπιλ! Λύκοι και φίδια! Αλλά τα φίδια δεν μπόρεσε να τ' αντέξει. Έπρεπε να δια-

λέξω, κύριε Φρόντο. Έπρεπε νά 'ρθω μαζί σου.

Άκουσαν τον Γκάνταλφ να ξανακατεβαίνει τα σκαλοπάτια και να σπρώχνει με το ραβδί του τις πόρτες. Η πέτρα αναρρίγησε και τα σκαλιά τρεμούλιασαν, οι πόρτες όμως δεν άνοιξαν.

— Μωρέ, μπράβο! είπε ο μάγος. Το πέρασμα κλείστηκε τώρα πίσω μας και υπάρχει μόνο ένας δρόμος για να βγούμε έξω – στην άλλη πλευρά των βουνών. Από τους ήχους που ακούσαμε φοβάμαι πως πολλά βράχια και τα δέντρα ξεριζώθηκαν και σωριάστηκαν πάνω στην πύλη. Λυπάμαι, γιατί τα δέντρα ήταν όμορφα και στέκονταν εκεί πολλά χρόνια.

— Ένιωσα πως κάτι φοβερό βρισκόταν κοντά, απ' τη στιγμή που για πρώτη φορά το πόδι μου άγγιξε το νερό, είπε ο Φρόντο. Τι ήταν αυτό το πλάσμα ή ήταν πολλά;

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Γκάνταλφ, αλλά όλα τα χέρια ήταν οδηγημένα από ένα σκοπό. Κάτι έχει βγει σερνάμενο κρυφά ή το έχουν αναγκάσει να βγει απ' τα μαύρα νερά στα έγκατα των βουνών. Υπάρχουν αρχαιότερα κι απαισιότερα όντα απ' τους Ορκ στα βάθη του κόσμου.

Δεν είπε φωναχτά όμως τη σκέψη του πως, ό,τι κι αν ήταν αυτό που ζούσε στη λίμνη, είχε αρπάξει το Φρόντο πρώτον απ' όλη την Ομάδα.

Ο Μπορομίρ άρχισε να μουρμουρίζει μοναχός του, αλλά η αντήχηση των βράχων μεγάλωσε τη φωνή του σαν ένα βραχνό ψίθυρο, που μπορούσαν όλοι ν' ακούσουν:

— Στα βάθη του κόσμου! Και να που για κει τραβάμε παρά τη θέλησή μου. Ποιος θα μας οδηγήσει τώρα σ' αυτό το μαύρο το σκοτάδι;

— Εγώ, είπε ο Γκάνταλφ, κι ο Γκίμλι θα πηγαίνει στο πλευρό μου. Ακολουθήστε το ραβδί μου!

Όπως ο μάγος προχώρησε μπροστά κι άρχισε ν' ανεβαίνει τα σκαλιά, σήκωσε το ραβδί του ψηλά κι απ' την άκρη του βγήκε μια αμυδρή φεγγοβολιά. Η πλατιά σκάλα ήταν γερή και σε πολύ καλή κατάσταση. Μέτρησαν διακόσια σκαλοπάτια, φαρδιά και χαμηλά· στην κορφή βρέθηκαν σ' ένα τοξοειδή διάδρομο με επίπεδο πάτωμα που οδηγούσε στο σκοτάδι.

— Ας καθίσουμε να ξεκουραστούμε και να φάμε κάτι, στο πλατύσκαλο εδώ, μιας και δεν μπορούμε να βρούμε τραπεζαρία! είπε ο Φρόντο.

Είχε αρχίσει να ξεπερνά τον τρόμο του χεριού που τον άρπαξε κι ένιωσε ξαφνικά να πεθαίνει της πείνας.

Όλοι καλοδέχτηκαν την πρόταση· και κάθισαν στα πάνω σκαλιά, ακαθόριστες μορφές στη σκοτεινιά. Αφού έφαγαν, ο Γκάνταλφ έδωσε στον καθένα τους μια τρίτη γουλιά απ' το *μίρουβορ* του Σκιστού Λαγκαδιού.

— Δε θα μας κρατήσει πολύ ακόμα, φοβάμαι, είπε, αλλά νομίζω πως μας χρειάζεται ύστερα απ' το καρδιοχτύπι στην πύλη. Και, εκτός κι έχουμε μεγάλη τύχη, θα το χρειαστούμε όλο όσο μένει πριν δούμε την απέναντι μεριά! Να κάνετε οικονομία και στο νερό! Υπάρχουν πολλά ποτάμια και πηγάδια στα Ορυχεία, αλλά δεν πρέπει να τ' αγγίξουμε. Μπορεί να μη βρεθεί άλλη ευκαιρία να γεμίσουμε τα ασκιά και τα παγούρια μας μέχρι που να κατεβούμε στη Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα.

— Και πόσο καιρό θα μας πάρει; είπε ο Φρόντο.

— Δεν μπορώ να πω, απάντησε ο Γκάνταλφ. Εξαρτάται από πολλά. Αλλά, αν πάμε κατευθείαν, δίχως ατύχημα και δίχως να χάσουμε το δρόμο μας, θα μας πάρει κάπου τρεις ή τέσσερις πορείες, φαντάζομαι. Δεν μπορεί να είναι λιγότερο από σαράντα μίλια απ' τη Δυτική-πόρτα ως την Ανατολική-πύλη σε ίσια γραμμή· κι ο δρόμος μπορεί να έχει πολλές στροφές.

Αφού ξεκουράστηκαν λιγάκι, πήραν πάλι το δρόμο. Όλοι βιάζονταν να τελειώσουν το ταξίδι όσο πιο γρήγορα γινόταν κι ήταν πρόθυμοι, αν κι ήταν κουρασμένοι, να περπατήσουν αρκετές ώρες ακόμα. Ο Γκάνταλφ, όπως και πριν, πήγαινε μπροστά. Στο άριστερό του χέρι κρατούσε ψηλά το λαμπερό ραβδί του, που το φως του μόλις και φώτιζε τη γη μπροστά στα πόδια του· στο δεξί κρατούσε το σπαθί του το Γκλάμντρινγκ. Πίσω του ερχόταν ο Γκίμλι. Τα μάτια του γυάλιζαν στο αμυδρό φως όπως γύριζε το κεφάλι του δεξιά κι αριστερά. Πίσω απ' το νάνο βάδιζε ο Φρόντο κι είχε τραβηγμένο το κοντό σπαθί του, το Κεντρί. Κανένα φως δεν έβγαινε απ' τις λάμες του Κεντριού ή του Γκλάμντρινγκ· κι αυτό ήταν κάποια παρηγοριά. Γιατί, επειδή ήταν έργα Ξωτικο-σιδεράδων απ' τις Παλιές Μέρες, αυτά τα σπαθιά έλαμπαν μ' ένα παγωμένο φως, αν τίποτα Ορκ έκαναν πως πλησιάζουν. Πίσω απ' το Φρόντο πήγαινε ο Σαμ κι ύστερα ο Λέγκολας, οι νεότεροι χόμπιτ κι ο Μπορομίρ. Τελευταίος, στο σκοτάδι, σκυθρωπός κι αμίλητος βάδιζε ο Άραγκορν.

Ο διάδρομος έκανε μερικές στροφές κι έπειτα άρχισε να κατεβαίνει. Κατηφόριζε σταθερά για πολύ πριν να ισιώσει πάλι. Η ατμόσφαιρα ήταν ζεστή και πνιγηρή, δεν ήταν όμως βρόμικη και, πότε πότε, ένιωθαν ρεύματα πιο δροσερού αέρα στα πρόσωπά τους, να έρχεται από μισομάντευτα ανοίγματα στους τοίχους. Τέτοια υπήρχαν πολλά. Στο φως της χλωμής αχτίδας του ραβδιού του μάγου, το μάτι του Φρόντο έπιανε σκάλες και καμάρες κι άλλους διαδρόμους και τούνελ, που ανηφόριζαν ή κατηφόριζαν απότομα ή ανοίγονταν αδειανά και μαύρα κι απ' τις δυο μεριές. Ήταν πολύ μπερδεμένα, δίχως καμιά ελπίδα να τα κρατήσεις στη μνήμη σου.

Ο Γκίμλι πολύ λίγο βοηθούσε τον Γκάνταλφ, αν εξαιρέσουμε το αλύ-

γιστό του θάρρος. Τουλάχιστον αυτόν δεν τον πείραζε, όπως τους περισσότερους απ' τους άλλους, το σκοτάδι αυτό καθαυτό. Συχνά ο μάγος τον συμβουλευόταν σε σημεία που η εκλογή του δρόμου ήταν αμφίβολη· αλλά πάντα ο Γκάνταλφ είχε την τελευταία λέξη. Τα Ορυχεία της Μόρια ήταν αχανή και περίπλοκα πέρα απ' τη φαντασία του Γκίμλι, γιου του Γκλόιν, αν κι ήταν νάνος της βουνίσιας-φυλής. Στον Γκάνταλφ οι μακρινές αναμνήσεις ενός παλιού ταξιδιού ήταν τώρα ελάχιστη βοήθεια, αλλ' ακόμα και στη σκοτεινιά και παρ' όλες τις στροφές του δρόμου, ήξερε πού ήθελε να πάει και δε δίσταζε, όσο τουλάχιστον υπήρχε κάποιο μονοπάτι που να οδηγεί προς το σκοπό του.

— Μη φοβάστε! είπε ο Άραγκορν. Είχαν σταματήσει περισσότερο απ' ό,τι συνήθως κι ο Γκάνταλφ κι ο Γκίμλι μουρμούριζαν μαζί· οι άλλοι ήταν μαζεμένοι πίσω, περιμένοντας ανήσυχα.
— Μη φοβάστε! Εγώ έχω κάνει πολλά ταξίδια μαζί του, αν κι όχι τόσο σκοτεινά όσο αυτό· και λένε ιστορίες στο Σκιστό Λαγκάδι για μεγαλύτερα κατορθώματά του απ' όσα έχω δει. Δε θα χάσει το δρόμο — αν υπάρχει μονοπάτι θα το βρει. Μας οδήγησε εδώ μέσα παρά τους φόβους μας, αλλά θα μας οδηγήσει έξω πάλι, ό,τι κι αν του στοιχίσει προσωπικά. Είναι πιο σίγουρος πως θα βρει το δρόμο για το σπίτι σε μια νύχτα πίσσα σκοτάδι παρά οι γάτες της Βασίλισσας Μπερούθιελ.

Ήταν τυχερή η Ομάδα που είχαν τέτοιον οδηγό. Δεν είχαν καύσιμες ύλες ούτε τα μέσα ν' ανάψουν δαδιά· στην απελπισμένη τους τρεχάλα για τις πόρτες είχαν αφήσει πίσω πολλά πράγματα. Αλλά δίχως καθόλου φως γρήγορα θα τα είχαν βρει σκούρα. Δεν υπήρχαν μόνο πολλοί δρόμοι για να διαλέξουν, αλλά και σε πολλά μέρη είχε τρύπες και παγίδες και σκοτεινά πηγάδια δίπλα στο μονοπάτι που αντηχούσαν καθώς περνούσαν. Είχε σκισίματα κι ανοίγματα στους τοίχους και στο χώμα και πότε πότε ρωγμές παρουσιάζονταν στα πόδια τους μπροστά. Η πλατύτερη ήταν περισσότερο από εφτά πόδια φάρδος και πέρασε αρκετή ώρα ώσπου ο Πίπιν να μαζέψει αρκετό θάρρος για να πηδήσει πάνω απ' το φοβερό χάσμα. Από κάτω βαθιά ερχόταν η βουή από ταραγμένα νερά, λες και κάποιος τροχός μύλου να δούλευε στα βάθη.
— Σκοινί! μουρμούρισε ο Σαμ. Το 'ξερα εγώ πως θα το χρειαζόμουν, αν δεν το 'χα!

Κι όπως αυτοί οι κίνδυνοι γίνονταν ολοένα και συχνότεροι, η πορεία τους γινόταν αργότερη. Τους φαινόταν κιόλας πως πήγαιναν κι όλο πήγαιναν ασταμάτητα στα έγκατα του βουνού. Και μόλο που ήταν ψόφιοι στην

κούραση, δεν τους ανακούφιζε η σκέψη να σταματήσουν κάπου. Τα κέφια του Φρόντο είχαν φτιάξει για λίγο ύστερα απ' το γλιτωμό του κι ύστερα απ' το φαΐ και τη ρουφηξιά απ' το ποτό· αλλά τώρα μια βαθιά ανησυχία, που γινόταν φόβος, τον κυρίεψε πάλι. Μόλο που είχε θεραπευτεί στο Σκιστό Λαγκάδι απ' το χτύπημα του μαχαιριού, η άγρια εκείνη πληγή δεν είχε περάσει δίχως ν' αφήσει τίποτα. Οι αισθήσεις του είχαν γίνει οξύτερες και αντιλαμβανόταν πράγματα που δεν μπορούσαν να τα δουν άλλοι. Ένα σημάδι της αλλαγής που γρήγορα πρόσεξε ήταν πως μπορούσε να δει περισσότερο στο σκοτάδι απ' ό,τι οι άλλοι του σύντροφοι, εκτός ίσως απ' τον Γκάνταλφ. Κι οπωσδήποτε ήταν ο Δαχτυλιδο-κουβαλητής. Το Δαχτυλίδι κρεμόταν απ' την αλυσίδα του πάνω στο στήθος του και μερικές φορές έμοιαζε βαρύ φορτίο. Ένιωθε με βεβαιότητα την παρουσία κακού μπροστά και κακού πίσω να τους ακολουθεί· αλλά δεν έλεγε τίποτα. Χούφτιασε σφιχτότερα τη λαβή του σπαθιού του και συνέχισε πεισματάρικα να προχωρεί.

Η Ομάδα πίσω του σπάνια μιλούσαν και τότε μόνο με βιαστικά ψιθυρίσματα. Δεν ακουγόταν άλλος θόρυβος εκτός απ' τα πόδια τους· ο σκληρός χτύπος απ' τις μπότες του Γκίμλι· το βαρύ πάτημα του Μπορομίρ· τ' ανάλαφρα βήματα του Λέγκολας· το μαλακό, που μόλις ακουγόταν, γοργοπερπάτημα των χομπιτοποδιών και στο τέλος αργά και σταθερά τα πατήματα του Άραγκορν με τις μεγάλες δρασκελιές. Σα σταματούσαν για μια στιγμή δεν άκουγαν απολύτως τίποτα, εκτός πότε πότε το ανεπαίσθητο κύλισμα ή στάξιμο κάποιου αόρατου νερού. Όμως ο Φρόντο άρχισε ν' ακούει, ή να φαντάζεται πως ακούει, κάτι άλλο: το περπάτημα μαλακών γυμνών ποδιών. Δεν ήταν ποτέ ούτε αρκετά δυνατό ούτε αρκετά κοντά για να είναι σίγουρος πως τ' άκουσε· αλλά από τότε που είχε αρχίσει ποτέ δε σταματούσε όσο που η Ομάδα προχωρούσε. Αλλά δεν ήταν αντίλαλος, γιατί μόλις σταματούσαν αυτό προχωρούσε λίγο μόνο του κι έπειτα έπαυε.

Η νύχτα είχε πέσει όταν μπήκαν στα Ορυχεία. Και προχωρούσαν αρκετές ώρες με σύντομες μόνο διακοπές, όταν ο Γκάνταλφ βρήκε την πρώτη σοβαρή του δυσκολία. Μπροστά του βρισκόταν ένα φαρδύ σκοτεινό άνοιγμα που διακλαδιζόταν σε τρεις διαδρόμους. Όλοι οδηγούσαν στην ίδια γενική κατεύθυνση, ανατολικά· αλλά ο αριστερός διάδρομος κατηφόριζε ενώ ο δεξιός ανηφόριζε και ο μεσιανός φαινόταν να συνεχίζει, ομαλός κι επίπεδος, αλλά πολύ στενός.

— Δε θυμάμαι τούτο το μέρος καθόλου! είπε ο Γκάνταλφ, στέκοντας αβέβαια κάτω απ' την καμάρα. Σήκωσε ψηλά το ραβδί του με την ελπίδα μήπως βρει τίποτα σημάδια ή καμιά επιγραφή που θα μπορούσε να τον βοηθήσει να διαλέξει: τίποτα τέτοιο όμως δε φαινόταν.

— Είμαι πολύ κουρασμένος για ν' αποφασίσω, είπε κουνώντας το κεφάλι. Και φαντάζομαι πως όλοι σας είστε κουρασμένοι όσο κι εγώ ή και περισσότερο. Καλά θα κάνουμε να σταματήσουμε εδώ για όση νύχτα μένει ακόμα. Ξέρετε τι θέλω να πω! Εδώ είναι συνέχεια σκοτεινά· αλλά έξω το αργοπορημένο Φεγγάρι πηγαίνει στη δύση του και τα μισά της νύχτας έχουν περάσει.

— Καημένε μου Μπιλ! είπε ο Σαμ. Πού να βρίσκεται τάχα; Μακάρι εκείνοι οι λύκοι να μην τον έχουν βρει ακόμα.

Στ' αριστερά της μεγάλης καμάρας βρήκαν μια πέτρινη πόρτα: ήταν μισοκλεισμένη, αλλά άνοιξε εύκολα μ' ένα μαλακό σπρώξιμο. Πίσω της φάνηκε να υπάρχει ένας μεγάλος θάλαμος σκαμμένος στην πέτρα.

— Ήσυχα! Ήσυχα! φώναξε ο Γκάνταλφ καθώς ο Μέρι κι ο Πίπιν έσπρωξαν μπροστά, χαρούμενοι που βρήκαν ένα μέρος που μπορούσαν να ξεκουραστούν τουλάχιστο, νιώθοντας πιο ασφαλισμένοι απ' τον ανοιχτό διάδρομο.

— Ήσυχα! Δεν ξέρετε ακόμα τι είναι μέσα. Εγώ θα πάω πρώτος.

Μπήκε μέσα προσεκτικά κι οι άλλοι έκαναν σειρά πίσω του.

— Ορίστε! είπε, δείχνοντας με το ραβδί του στη μέση στο πάτωμα.

Μπροστά στα πόδια του είδαν μια μεγάλη στρογγυλή τρύπα σαν το στόμα πηγαδιού. Σπασμένες και σκουριασμένες αλυσίδες βρίσκονταν στην άκρη και σέρνονταν κάτω στο μαύρο λάκκο. Πλάι ήταν πεσμένα κομμάτια από σπασμένες πέτρες.

— Κάποιος από σας μπορούσε να 'χε πέσει μέσα και ν' αναρωτιόταν ακόμα πότε θα 'φτανε στον πάτο, είπε ο Άραγκορν στο Μέρι. Όσο έχετε οδηγό να τον αφήνετε να πηγαίνει αυτός πρώτος.

— Αυτό φαίνεται πως ήταν θάλαμος για τους φύλακες, φτιαγμένος για να παρακολουθούν τα τρία περάσματα, είπε ο Γκίμλι. Τούτη η τρύπα ήταν ολοφάνερα πηγάδι για τους φύλακες, σκεπασμένο με πέτρινο καπάκι. Το καπάκι όμως είναι σπασμένο και πρέπει να 'χουμε το νου μας στο σκοτάδι.

Ο Πίπιν ένιωσε να τον τραβάει παράξενα το πηγάδι. Την ώρα που οι άλλοι ξετύλιγαν κουβέρτες κι έστρωναν κρεβάτια κοντά στους τοίχους του θαλάμου, όσο το δυνατό πιο μακριά απ' την τρύπα στο πάτωμα, αυτός πήγε στην άκρη και κοίταξε κάτω. Ένας κρύος αέρας του φάνηκε να τον χτυπά στο πρόσωπο, που ανέβαινε από αόρατα βάθη. Σπρωγμένος από μια ξαφνική επιθυμία ψαχούλεψε στα τυφλά για μια πέτρα και την άφησε να πέσει. Ένιωσε την καρδιά του να κάνει πολλούς χτύπους πριν ακούσει κανένα θόρυβο. Έπειτα, κάτω βαθιά, λες κι η πέτρα να είχε πέσει σε βαθιά νερά σε κάποια υπόγεια σπηλιά, ακούστηκε ένα *πλανκ*, πολύ μακρινό που αντιλάλησε μεγαλωμένο στο κούφιο πηγάδι.

— Τι ήταν αυτό; φώναξε ο Γκάνταλφ.

Ανακουφίστηκε σαν ομολόγησε ο Πίπιν τι είχε κάνει· αλλά ήταν θυ-

μωμένος κι ο Πίπιν μπορούσε να δει τα μάτια του ν' αστράφτουν.

— Ανόητε Τούκ! γρύλισε. Τούτο το ταξίδι είναι σοβαρό, δεν είναι χομπιτο - περίπατος. Πέσε μέσα την άλλη φορά και τότε δε θα μας είσαι πια μπελάς. Τώρα κάτσε ήσυχος!

Τίποτα άλλο δεν ακούστηκε για αρκετά λεπτά· ύστερα όμως μέσ' απ' τα βάθη ακούστηκαν αμυδρά χτυπήματα: *τομ-ταπ, ταπ-τομ.* Σταμάτησαν και, όταν οι αντίλαλοι έσβησαν, ξανακούστηκαν: *ταπ-τομ, τομ-ταπ, ταπ-ταπ, τομ.* Ακούγονταν ανησυχητικά σαν κάποιου είδους σήματα· αλλά έπειτα από λίγο τα χτυπήματα έσβησαν και δεν ακούστηκαν ξανά.

— Να μη με λένε Γκίμλι, αν δεν ήταν αυτός χτύπος από σφυρί, είπε ο νάνος.

— Ναι, είπε ο Γκάνταλφ, και δε μ' αρέσει. Μπορεί και να μην έχει καμιά σχέση με την ανόητη πέτρα του Πέρεγκριν, αλλά το πιο πιθανό είναι πως κάτι ενοχλήθηκε που θα ήταν καλύτερα να το αφήναμε ήσυχο. Παρακαλώ, μην κάνετε κάτι τέτοιο ξανά! Ας ελπίσουμε πως θα ξεκουραστούμε λιγάκι δίχως άλλες φασαρίες. Εσύ, Πίππιν, θα κάνεις την πρώτη σκοπιά για βραβείο, είπε αγριεμένα όπως τυλίχτηκε σε μια κουβέρτα.

Ο Πίπιν κάθισε καταστενοχωρημένος στην πόρτα μες στο μαύρο σκοτάδι, αλλά συνεχώς γύριζε πίσω με το φόβο μήπως κάποιο άγνωστο πράγμα συρθεί έξω απ' το πηγάδι. Ευχόταν να μπορούσε να σκεπάσει την τρύπα, ας ήταν και με μια κουβέρτα, αλλά δεν τολμούσε να κουνηθεί ή να το πλησιάσει, παρ' όλο που ο Γκάνταλφ φαινόταν πως κοιμάται.

Στην πραγματικότητα ο Γκανταλφ ήταν ξυπνητός, αν και ούτε μιλούσε ούτε σάλευε. Ήταν βυθισμένος σε σκέψεις, προσπαθώντας να θυμηθεί τα πάντα απ' το προηγούμενό του ταξίδι στα Ορυχεία και μ' ανησυχία αναμετρούσε το επόμενο βήμα που έπρεπε να κάνει· ένα λάθος τώρα θα μπορούσε να τους καταστρέψει. Ύστερα από μία ώρα σηκώθηκε και πλησίασε τον Πίπιν.

— Πήγαινε σε μια γωνιά και κοιμίσου, νεαρέ μου, του είπε σε τόνο καλοσυνάτο. Φαντάζομαι θα θέλεις να κοιμηθείς. Εγώ δεν μπορώ να κλείσω μάτι, επομένως ας καθίσω και σκοπιά.

» Ξέρω τι μου φταίει, μουρμούρισε, εκεί που κάθισε πλάι στην πόρτα. Μου χρειάζεται να καπνίσω. Έχω να βάλω πίπα στο στόμα μου απ' το πρωί πριν τη χιονοθύελλα.

Το τελευταίο πράγμα που είδε ο Πίπιν, την ώρα που τον έπαιρνε ο ύπνος, ήταν ο γερο-μάγος μαζεμένος στο πάτωμα, να σκεπάζει ένα αναμμένος ξυλάκι με τα ροζιασμένα του χέρια ανάμεσα στα γόνατά του. Το τρεμουλιαστό φως για μια στιγμή φώτισε την πεταχτή του μύτη και το συννεφάκι του καπνού.

Ο Γκάνταλφ ήταν που τους ξύπνησε όλους τελικά. Είχε φυλάξει σκοπός εντελώς μονάχος για έξι ώρες περίπου κι είχε αφήσει τους άλλους να ξεκουραστούν.

— Και την ώρα που καθόμουν και φύλαγα αποφάσισα, είπε. Δε μ' αρέσει ο μεσιανός δρόμος· και δε μ' αρέσει η μυρωδιά του αριστερού: ο αέρας μυρίζει άσχημα εκεί κάτω, ή δεν είμαι καλός οδηγός. Θα πάρω το δεξιό διάδρομο. Καιρός ν' αρχίσουμε ν' ανεβαίνουμε πάλι.

Για οχτώ σκοτεινές ώρες, χωρίς να υπολογίσουμε δύο σύντομους σταθμούς, προχώρησαν και δε συνάντησαν κανένα κίνδυνο, δεν άκουσαν τίποτα και δεν είδαν τίποτα εξόν απ' την αμυδρή λάμψη απ' το φως του μάγου, που ανεβοκατέβαινε σαν οφθαλμαπάτη μπροστά τους. Ο διάδρομος που είχαν διαλέξει φιδογύριζε ανηφορίζοντας σταθερά. Απ' όσο μπορούσαν να κρίνουν, προχωρούσε κάνοντας μεγάλες καμπυλωτές στροφές κι όσο ανέβαινε τόσο ψήλωνε και πλάταινε. Τώρα δεν είχε ανοίγματα προς άλλες σπηλιές ή τούνελ δεξιά ή αριστερά και το δάπεδο ήταν επίπεδο και στερεό δίχως λάκκους και σχισμές. Ήταν φανερό πως είχαν πάρει κάποιον δρόμο που ήταν κάποτε σπουδαίος· και προχωρούσαν πιο γρήγορα απ' ό,τι είχαν κάνει στην πρώτη τους πορεία.

Μ' αυτό τον τρόπο προχώρησαν κάπου δεκαπέντε μίλια, αν τα μετρούσες κατευθείαν ανατολικά, αν και θα 'πρεπε στην πραγματικότητα να περπάτησαν είκοσι μίλια ή και περισσότερο. Όπως ο δρόμος ανηφόριζε, η διάθεση του Φρόντο έφτιαξε λιγάκι· αλλά ένιωθε ακόμα μια κατάθλιψη κι εξακολουθούσε ν' ακούει πότε πότε ή νόμιζε πως άκουγε, μακριά πίσω απ' την Ομάδα και ξέχωρα απ' το θόρυβο των βημάτων τους, ένα βήμα να τους ακολουθεί που δεν ήταν αντίλαλος.

Είχαν βαδίσει ως εκεί που άντεχαν οι χόμπιτ χωρίς να ξεκουραστούν κι όλοι σκέφτονταν να βρουν κάπου για να κοιμηθούν, όταν ξαφνικά οι τοίχοι δεξιά κι αριστερά χάθηκαν. Φάνηκε λες και πέρασαν ένα μεγάλο καμαρωτό κατώφλι και βρέθηκαν σ' ένα μαύρο κι άδειο χώρο. Πίσω τους ερχόταν ένα μεγάλο ρεύμα από ζεστότερο αέρα και μπροστά τους το σκοτάδι ήταν παγωμένο στα πρόσωπά τους. Σταμάτησαν και μαζεύτηκαν ανήσυχοι κοντά κοντά.

Ο Γκάνταλφ έδειχνε ευχαριστημένος.

— Διάλεξα το σωστό δρόμο, είπε. Επιτέλους φτάνουμε στα κατοικήσιμα μέρη και τώρα υπολογίζω πως δε βρισκόμαστε μακριά απ' την ανατολική πλευρά. Είμαστε, όμως, ψηλά, ψηλότερα απ' τη Σκιοχείμαρρη Πύλη, εκτός και κάνω λάθος. Απ' τον αέρα νιώθω πως πρέπει να βρισκόμαστε σε κάποια μεγάλη αίθουσα. Τώρα θα διακινδυνεύσω λίγο πραγματικό φως.

Ύψωσε το ραβδί του και για μια σύντομη στιγμή έγινε φως δυνατό σαν αστραπή. Μεγάλες σκιές ξεπετάχτηκαν κι έφυγαν και για ένα δευτερό-

λεπτο είδαν ένα πελώριο ταβάνι πάνω απ' τα κεφάλια τους που το κρατούσαν πολλές δυνατές κολόνες από πέτρα πελεκημένη. Μπροστά και στα πλάγια απλωνόταν μια τεράστια άδεια αίθουσα· οι μαύροι της τοίχοι, γυαλισμένοι και λείοι σαν γυαλί, άστραψαν και σπιθοβόλησαν. Είδαν κι άλλα τρία ανοίγματα: σκοτεινές μαύρες καμάρες. Μια ίσια μπροστά τους ανατολικά και από μια δεξιά κι αριστερά. Έπειτα το φως έσβησε.

Αυτό όλο κι όλο θα τολμήσω προς το παρόν, είπε ο Γκάνταλφ. Υπήρχαν τεράστια παράθυρα στην πλαγιά του βουνού και φωταγωγοί που οδηγούσαν έξω στο φως στα ψηλότερα μέρη των Ορυχείων. Νομίζω πως τώρα τους έχουμε φτάσει, αλλά έξω έχει ξανανυχτώσει και δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι ώσπου να ξημερώσει. Αν δεν κάνω λάθος, αύριο μπορεί στ' αλήθεια να δούμε το φως του πρωινού να μπαίνει εδώ μέσα. Στο μεταξύ όμως καλύτερα ας μην προχωρήσουμε άλλο. Ας ξεκουραστούμε, αν μπορούμε. Ως εδώ τα πράγματα έχουν πάει καλά και το μεγαλύτερο μέρος του σκοτεινού δρόμου το έχουμε περάσει. Αλλά δεν το περάσαμε τελείως ακόμα και είναι πολύς δρόμος ως κάτω στις Πύλες που ανοίγουν στον κόσμο.

Η Ομάδα πέρασαν τη νύχτα τους στη μεγάλη καταχθόνια αίθουσα, μαζεμένοι κοντά κοντά σε μια γωνιά για ν' αποφύγουν το ρεύμα: φαινόταν σταθερά να μπαίνει ένας ψυχρός αέρας απ' την ανατολική καμάρα. Παντού γύρω τους, όπως βρίσκονταν ξαπλωμένοι, απλωνόταν το σκοτάδι, κούφιο και απέραντο κι ένιωθαν κατάθλιψη απ' τη μοναξιά και την απεραντοσύνη που τους βάραινε μέσα στις καταχθόνιες αίθουσες και στις όλο διακλαδώσεις σκάλες και διαδρόμους. Και οι πιο τρελές φαντασίες που οι σκοτεινές φήμες είχαν ποτέ υποβάλει στους χόμπιτ, δεν έφταναν τον πραγματικό τρόμο και το θαύμα της Μόρια.

Θα 'πρεπε να υπήρχαν ένας κόσμος νάνοι εδώ κάποτε, είπε ο Σαμ· κι ο καθένας τους πιο δουλευτής κι από κάστορα για πεντακόσια χρόνια, για να φτιάξουν όλ' αυτά και μάλιστα σε σκληρή πέτρα το πιο πολύ! Γιατί τα 'καναν όλ' αυτά; Δε φαντάζομαι να ζούσαν σ' αυτές τις σκοτεινές τρύπες;

Δεν είναι τρύπες, είπε ο Γκίμλι. Αυτό είναι το μεγάλο βασίλειο και η πολιτεία του Ντάροουντελφ. Και τον παλιό καιρό δεν ήταν σκοτεινή, αλλά γεμάτη φως και μεγαλείο, όπως τη θυμούνται τα τραγούδια μας.

Σηκώθηκε κι όρθιος μες στο σκοτάδι άρχισε να ψέλνει με βαθιά φωνή· κι ο απόηχος ανέβαινε στην οροφή.

Ο κόσμος ήταν νεαρός, πράσινο το βουνό
Και το Φεγγάρι αμόλευτο, ασήμι καθαρό·
Λόγια δεν είχανε γραφτεί σε ξύλο ή λιθάρι,
Ο Ντούριν σα σηκώθηκε, βάδισε στο χορτάρι

Κι έδωσε τα ονόματα στους λόφους, στα βουνά
Κι ήπιε απ' τ' αδοκίμαστα τα πρώτα τα νερά.
Έσκυψε και κοιτάχτηκε στη Λίμνη απ' το Γυαλί
Κι είδε κορόνα αστερωτή μπροστά του να φανεί,
Που 'χε πετράδια λαμπερά σ' ασημωτή κλωστή
Και κάθισε στου κεφαλιού τον ίσκιο το σταχτί.

Ωραίος κόσμος ήτανε κι όχι θαμπές να σβήσουν
Οι Μέρες κείνες οι Παλιές, πριν να παραστρατήσουν
Στη Ναργκοθόντ και να χαθούν άρχοντες τρομεροί
Και στην Γκοντόλιν, που κι αυτή τώρα έχει χαθεί
Στη Δύση πέρα μακριά, πάν' χρόνια και καιρός,
Μα, ο Ντούριν σαν ανάσαινε, ο κόσμος ήτανε καλός.

Στο θρόνο τον πελεκητό καθόταν βασιλιάς,
Σε δώματα απέραντα που έφτιαξε μεμιάς.
Ολόχρυση η οροφή και πάτωμα ασημί
Και πόρτα όλο ρουνικά με δύναμη τρανή.
Του ήλιου το φως, των αστεριών, του Φεγγαριού,
Σε λάμπες από κρύσταλλο κλεισμένο από παντού,
Αθάμπωτο από σύννεφο κι ίσκιο νυχτερινό,
Έλαμπε πάντα όμορφο, λαμπρό και φωτεινό.

Σφυρί στ' αμόνι με ορμή χτυπάει ρυθμικά,
Γράφει ο χαράκτης, το σκαρπέλο πελεκά.
Εκεί λεπίδες φτιάχνονται, περίτεχνα θηκάρια,
Εκεί δουλεύει ο σκαφτιάς κι ο χτίστης τα χαρμάνια.
Μαργαριτάρι εκεί χλωμό, πετράδι γυαλισμένο
Και μέταλλο κάθε λογής με τέχνη δουλεμένο:
Ζωνάρια, θώρακες, σπαθιά, αστραφτερά κοντάρια
Φυλάγονταν εκεί καλά λεπίδια και σκουτάρια.

Ακούραστοι δουλεύουν κει του Ντούριν οι πιστοί.
Και κάτω απ' τα βουνά βαθιά ξυπνά κι η μουσική.
Οι τροβαδούροι παίζουνε άρπες και τραγουδούν
Κι έξω στις πύλες σάλπιγγες βροντόφωνα αντηχούν.

Ο κόσμος γκρίζος έγινε, παγώσαν τα βουνά,
Νεκρή, σταχτιά του σιδερά η φωτιά.
Σφυρί στ' αμόνι δεν ηχεί, άρπα δεν αντηχεί
Στου Ντούριν τα χρυσόσπιτα σκοτάδι και σιγή.
Στο Καζάντ-ντουμ, στη Μόρια πια,
Στον τάφο του μαβιά ξαπλώνεται σκιά.
Μ' ακόμα καθρεφτίζονται τ' αστέρια τ' ουρανού

Στη μαύρη και απάνεμη, στη Λίμνη του Γυαλιού.
Κι εκεί μες στο βαθύ νερό η κορόνα καρτερά
Ο Ντούριν τρανός στη Μόρια ν' αναστηθεί ξανά.

Μ' αρέσει αυτό! είπε ο Σαμ. Θα 'θελα να το μάθαινα. *Στο Καζάντ-ντουμ, στη Μόρια πια!* Κάνει όμως το σκοτάδι να βαραίνει πιο πολύ, σαν σκεφτείς όλες εκείνες τις λάμπες. Υπάρχουν ακόμα οι σωροί με τα πετράδια και το χρυσάφι εδώ πέρα;

Ο Γκίμλι ήταν σιωπηλός. Μετά το τραγούδι δεν ήθελε να πει τίποτ' άλλο.

Σωροί πετράδια; είπε ο Γκάνταλφ. Όχι. Οι Ορκ έχουν συχνά λεηλατήσει τη Μόρια· δεν έχει μείνει τίποτα στα πάνω διαμερίσματα. Κι από τότε που διώχτηκαν οι νάνοι, κανείς δεν τολμά να ψάξει τις στοές και τα θησαυροφυλάκια κάτω στα βάθη: είναι πνιγμένα στο νερό — ή σε μια σκιά φόβου.

Τότε γιατί θέλουν να γυρίσουν πίσω οι νάνοι; ρώτησε ο Σαμ.

— Για *μίθριλ*, απάντησε ο Γκάνταλφ. Ο πλούτος της Μόρια δε βρισκόταν στο χρυσάφι και στα πετράδια, τα παιγνίδια των Νάνων· ούτε στο σίδερο, τον υπηρέτη τους. Τέτοια έβρισκαν εδώ, είναι αλήθεια, ιδιαίτερα σίδερο· αλλά δε χρειάζονταν να σκάψουν γι' αυτά: όλα όσα ήθελαν, μπορούσαν να τ' αποκτήσουν με το εμπόριο. Γιατί εδώ, μοναδικό στον κόσμο, βρισκόταν το ασήμι της Μόρια, ή το αληθινό-ασήμι, όπως το είπαν μερικοί: *μίθριλ* είναι η ονομασία των Ξωτικών. Οι Νάνοι του έχουν δώσει ένα όνομα που δεν το λένε. Η αξία του ήταν δέκα φορές σαν του χρυσαφιού και τώρα είναι ανυπολόγιστη· γιατί έχει μείνει λίγο πάνω στη γη κι ακόμα κι αυτοί οι Ορκ δεν τολμούν να σκάψουν εδώ γι' αυτό. Οι φλέβες πήγαιναν κατά το βοριά προς τον Καράντρας και προς τα κάτω στα σκοτάδια. Οι Νάνοι δε λένε τίποτα· αλλά, όπως το *μίθριλ* ήταν το θεμέλιο του πλούτου τους, έτσι ήταν και η καταστροφή τους: έσκαψαν πολύ άπληστα και πολύ βαθιά και πείραξαν αυτό που τους ανάγκασε και το 'βαλαν στα πόδια, το Χαμό του Ντούριν. Απ' όσο είχαν βγάλει στο φως, οι Ορκ το 'χουν σχεδόν μαζέψει όλο και το 'χουν δώσει ως φόρο στο Σόρον, που το γυρεύει άπληστα. *Το μίθριλ!* Όλοι οι λαοί το επιθυμούσαν. Μπορούσε να δουλευτεί σαν χαλκός και να γυαλιστεί σαν κρύσταλλο· και οι Νάνοι μπορούσαν απ' αυτό να φτιάξουν ένα μέταλλο, ελαφρό κι όμως σκληρότερο κι από δουλεμένο ατσάλι. Η ομορφιά του ήταν σαν του κοινού ασημιού, αλλά η ομορφιά αυτή δε μαύριζε ούτε έχανε τη γυαλάδα της. Τα Ξωτικά το αγαπούσαν κι ανάμεσα στις πολλές του χρήσεις έφτιαχναν απ' αυτό το *ιθίλδιν*, το αστροφέγγαρο, που το είδατε πάνω στις πόρτες. Ο Μπίλμπο είχε έναν αλυσιδωτό θώρακα από *μίθριλ*, που του χάρισε ο Θόριν. Άραγε τι να 'γινε; Θα μαζεύει σκόνη στο Μάθομ-Χάουζ του Μίσελ Ντέλβινγκ, φαντάζομαι.

— Τι; φώναξε ο Γκίμλι, κόβοντας ξαφνιασμένος τη σιωπή του. Ένα θώρακα από ασήμι της Μόρια; Αυτό ήταν βασιλικό δώρο.

— Ναι, είπε ο Γκάνταλφ. Ποτέ δεν του το 'πα, αλλά η αξία του ήταν μεγαλύτερη απ' την αξία όλου του Σάιρ μαζί μ' ό,τι είχε.

Ο Φρόντο δεν είπε τίποτα, αλλά έβαλε το χέρι του κάτω απ' το πουκάμισό του κι άγγιξε τους κρίκους του αλυσιδωτού του θώρακα. Ένιωσε να κλονίζεται στη σκέψη πως ταξίδευε εδώ κι εκεί με την αξία όλου του Σάιρ κάτω απ' το σακάκι του. Να το 'ξερε ο Μπίλμπο; Δεν είχε καμιά αμφιβολία πως ο Μπίλμπο το 'ξερε πολύ καλά. Ήταν στ' αλήθεια βασιλικό δώρο. Τώρα όμως οι σκέψεις του έφυγαν μακριά απ' τα σκοτεινά Ορυχεία και πήγαν στο Σκιστό Λαγκάδι, στον Μπίλμπο και στο Μπαγκ Εντ τις μέρες που ο Μπίλμπο ήταν ακόμα εκεί. Ευχόταν μ' όλη την καρδιά του να βρισκόταν πάλι εκεί, να κόβει το γρασίδι ή να ασχολείται με τα λουλούδια και ποτέ να μην είχε ακούσε για τη Μόρια, ή το *μίθριλ* ή για το Δαχτυλίδι.

Έπεσε βαθιά σιωπή. Ένας ένας όλοι αποκοιμήθηκαν. Ο Φρόντο ήταν σκοπός. Σαν μια ανάσα που ήρθε ανάμεσα από αόρατες πόρτες, κάτω από μέρη βαθιά, τον κυρίεψε ένας φόβος. Τα χέρια του ήταν παγωμένα και το μέτωπό του υγρό. Αφουγκράστηκε. Όλος του ο νους αφουγκραζόταν, τίποτ' άλλο, για δυο αργόσυρτες ώρες· αλλά δεν άκουσε κανένα θόρυβο, ούτε και τον απόηχο από τα βήματα που φανταζόταν πως άκουγε.

Η ώρα του είχε σχεδόν περάσει, όταν, μακριά, εκεί που νόμιζε πως ήταν η δυτική καμάρα του φάνηκε πως έβλεπε δυο χλωμά φωτάκια, σχεδόν σαν φωσφορικά μάτια. Τινάχτηκε. Το κεφάλι του είχε πέσει μπροστά.

«Παραλίγο να κοιμηθώ στη σκοπιά μου, σκέφτηκε. Μισοονειρευόμουνα».

Σηκώθηκε κι έτριψε τα μάτια του κι έμεινε όρθιος κοιτάζοντας στο σκοτάδι, ώσπου ήρθε να τον αντικαταστήσει ο Λέγκολας.

Όταν ξάπλωσε, αποκοιμήθηκε γρήγορα, αλλά του φάνηκε πως το όνειρο συνεχιζόταν: άκουσε ψιθύρους κι είδε δυο χλωμά φωτάκια να πλησιάζουν αργά αργά. Ξύπνησε κι είδε πως οι άλλοι κουβέντιαζαν σιγανά κοντά του κι ότι ένα αμυδρό φως έπεφτε στο πρόσωπό του. Ψηλά, πάνω απ' την ανατολική καμάρα, μέσα από ένα φωταγωγό κοντά στο ταβάνι ερχόταν ένα χλωμό φως· και απ' την άλλη μεριά, απ' τη βορινή καμάρα, έβγαινε πάλι φως αδύναμο και μακρινό.

Ο Φρόντο ανακάθισε.

— Καλημέρα! είπε ο Γκάνταλφ. Γιατί, επιτέλους, είναι πάλι πρωί. Είχα δίκιο, βλέπετε. Βρισκόμαστε ψηλά στην ανατολική πλευρά της Μόρια. Πριν τελειώσει η μέρα θα πρέπει να βρούμε τις Μεγάλες Πύλες και να δούμε τα νερά της Γυάλινης Λίμνης στη Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα μπροστά μας.

— Θα χαρώ, είπε ο Γκίμλι. Είδα τη Μόρια κι είναι πολύ μεγάλη, αλλά έχει γίνει σκοτεινή κι απαίσια και δε βρήκαμε ούτε ίχνος απ' τους δικούς μου. Αμφιβάλλω τώρα αν ήρθε εδώ ποτέ του ο Μπάλιν.

Αφού έφαγαν το πρωινό τους ο Γκάνταλφ αποφάσισε να ξεκινήσουν αμέσως.

— Είμαστε κουρασμένοι, αλλά θα ξεκουραστούμε καλύτερα σα βρεθούμε έξω, είπε. Νομίζω πως κανείς μας δε θα θέλει να περάσει κι άλλη νύχτα στη Μόρια.

— Και βέβαια όχι! είπε ο Μπορομίρ. Ποιο δρόμο θα πάρουμε; Την ανατολική καμάρα εκεί πέρα;

— Ίσως, είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά δεν ξέρω ακόμα ακριβώς πού βρισκόμαστε. Εκτός κι έχω χαθεί τελείως, θα 'λεγα πως βρισκόμαστε ψηλότερα και βορινά απ' τις Μεγάλες Πύλες και μπορεί να μην είναι εύκολο να βρούμε το σωστό δρόμο και να κατεβούμε σ' αυτές. Η ανατολική καμάρα θα είναι πιθανόν ο δρόμος που πρέπει να πάρουμε· αλλά πριν αποφασίσουμε θα πρέπει να κοιτάξουμε γύρω μας. Ας πάμε κατά το φως εκείνο στη βορινή πόρτα. Αν μπορούσαμε να βρούμε ένα παράθυρο θα μας βοηθούσε, αλλά φοβάμαι πως το φως έρχεται κάτω από μεγάλους φωταγωγούς.

Ακολουθώντας τον η Ομάδα πέρασε κάτω απ' τη βορινή καμάρα. Βρέθηκαν σ' ένα φαρδύ διάδρομο. Όπως προχωρούσαν το αδύναμο φως δυνάμωνε και είδαν πως προερχόταν από ένα άνοιγμα πόρτας στα δεξιά τους. Ήταν ψηλό και ίσιο στην κορφή και η πέτρινη πόρτα του βρισκόταν ακόμα στους μεντεσέδες της, μισάνοιχτη. Πίσω της ήταν ένα μεγάλο τετράγωνο δωμάτιο. Ήταν μισοφωτισμένο, αλλά στα μάτια τους, έπειτα από τόσο καιρό στο σκοτάδι, τους φάνηκε εκθαμβωτικά φωτεινό και τ' ανοιγόκλεισαν καθώς μπήκαν.

Τα πόδια τους τάραξαν πολλή σκόνη στο πάτωμα και σκόνταψαν σε πράγματα, που ήταν πεσμένα στην πόρτα μπροστά, που τα σχήματά τους δεν μπορούσαν να τα διακρίνουν στην αρχή. Το δωμάτιο φωτιζόταν από ένα φαρδύ φωταγωγό ψηλά στον απέναντι ανατολικό τοίχο: έγερνε προς τα πάνω και, πολύ ψηλά, φαινόταν ένα μικρό τετράγωνο κομματάκι γαλάζιος ουρανός. Το φως του φωταγωγού έπεφτε ίσια πάνω σ' ένα τραπέζι στη μέση του δωματίου: ένας μακρύς ορθογώνιος βράχος, δυο πόδια ύψος περίπου, που πάνω του βρισκόταν μια μεγάλη λευκή πλάκα.

— Μοιάζει με μνήμα, μουρμούρισε ο Φρόντο, κι έσκυψε μπροστά, με μια παράξενη διαίσθηση κακού, για να το κοιτάξει πιο κοντά. Ο Γκάνταλφ ήρθε γρήγορα στο πλευρό του. Πάνω στην πλάκα ήταν χαραγμένα βαθιά κάτι ρουνικά:

— Αυτά είναι τα ρουνικά του Νταίρον, που χρησιμοποιούσαν παλιά στη Μόρια, είπε ο Γκάνταλφ. Εδώ είναι γραμμένο στις γλώσσες των Ανθρώπων και των Νάνων:

ΜΠΑΛΙΝ ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΦΟΥΝΤΙΝ
ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΜΟΡΙΑ

— Άρα είναι νεκρός, είπε ο Φρόντο. Το φοβόμουν.

Ο Γκίμλι σκέπασε το πρόσωπό του με το σκούφο του.

Κεφάλαιο V

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤ-ΝΤΟΥΜ

Η Ομάδα του Δαχτυλιδιού στάθηκαν σιωπηλοί πλάι στον τάφο του Μπάλιν. Ο Φρόντο θυμήθηκε τον Μπίλμπο και τη μακρόχρονη φιλία του με το νάνο και την επίσκεψη του Μπάλιν στο Σάιρ πολύ παλιά. Μέσα σ' εκείνο το σκονισμένο θάλαμο στα βουνά, αυτά φαίνονταν λες κι είχαν γίνει χίλια χρόνια πριν, στην άλλη άκρη του κόσμου.

Τέλος κινήθηκαν και κοίταξαν ψηλά κι άρχισαν να ψάχνουν για κάτι που θα τους έδινε πληροφορίες για την τύχη του Μπάλιν ή θα τους έδειχνε τι απόγιναν οι δικοί του. Είχε και μια άλλη μικρότερη πόρτα στην άλλη πλευρά του δωματίου, κάτω απ' το φωταγωγό. Κοντά και στις δύο πόρτες μπορούσαν τώρα να δουν πως υπήρχαν πολλά κόκαλα κι ανάμεσά τους βρίσκονταν σπασμένα σπαθιά και τσεκούρια και σκισμένες ασπίδες και κράνη. Μερικά απ' τα σπαθιά ήταν γυριστά: χατζάρες Ορκ με μαυρισμένες λάμες.

Στους πέτρινους τοίχους ήταν σκαμμένα πολλά βαθουλώματα, που μέσα είχαν μεγάλες ξύλινες κασέλες δεμένες με σίδερο. Όλες ήταν σπασμένες και λεηλατημένες· αλλά πλάι στο θρυμματισμένο καπάκι μιας απ' αυτές υπήρχαν τα υπολείμματα ενός βιβλίου. Το είχαν σκίσει και μαχαιρώσει και μισοκάψει και ήταν τόσο λεκιασμένο μαύρο και μ' άλλες σκοτεινές μουντζούρες σαν από παλιό αίμα, που πολύ λίγο μπορούσε να διαβαστεί. Ο Γκάνταλφ το σήκωσε προσεκτικά, αλλά τα φύλλα του έτριξαν κι έσπασαν όπως το έβαλε στην πλάκα. Το εξέτασε γι' αρκετή ώρα δίχως να μιλά. Ο Φρόντο κι ο Γκίμλι, που στέκονταν πλάι του, μπορούσαν να δουν, όπως γύριζε προσεκτικά τα φύλλα, πως ήταν γραμμένο από πολλά διαφορετικά χέρια, με ρουνικά της Μόρια και της Πόλης της Κοιλάδας κι εδώ κι εκεί με τη γραφή των Ξωτικών.

Τέλος, ο Γκάνταλφ σήκωσε το κεφάλι.

— Φαίνεται πως είναι το ημερολόγιο της τύχης του Μπάλιν και των συ-

ντρόφων του, είπε. Φαντάζομαι πως άρχισε με τον ερχομό τους στη Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα εδώ και τριάντα χρόνια περίπου: οι σελίδες φαίνονται να έχουν αριθμούς που αντιστοιχούν στα χρόνια μετά τον ερχομό τους. Η πρώτη σελίδα είναι σημειωμένη *ένα — τρία,* έτσι τουλάχιστο λείπουν δυο απ' την αρχή. Ακούστε αυτό!

»Διώξαμε τους Ορκ απ' τη μεγάλη πύλη και της φρουράς — νομίζω· η επόμενη λέξη είναι μισοσβησμένη και καμένη: πιθανώς *το δωμάτιο—σκοτώσαμε πολλούς στο φως του λαμπερού*—νομίζω—*ήλιου της κοιλάδας. Ο Φλόι σκοτώθηκε από ένα βέλος. Σκότωσε το μεγάλο.* Έπειτα έχει μια μουντζούρα κι έπειτα: *το Φλόι κάτω απ' το χορτάρι κοντά στη Γυάλινη Λίμνη.* Τις επόμενες δυο γραμμές δεν μπορώ να τις διαβάσω. Ύστερα: *Πήραμε την εικοστή πρώτη αίθουσα της Βορινής πλευράς και εγκατασταθήκαμε. Υπάρχει* δεν μπορώ να διαβάσω τι. Κάτι λέει για *φωταγωγό.* Ύστερα *ο Μπάλιν εγκαταστάθηκε στην Αίθουσα των Μαζαρμπούλ.*

— Στην Αίθουσα των Αρχείων, είπε ο Γκίμλι. Φαντάζομαι πως είναι αυτή εδώ που στεκόμαστε τώρα.

— Λοιπόν, δεν μπορώ να διαβάσω παρακάτω για πολύ διάστημα, είπε ο Γκάνταλφ, εκτός απ' τη λέξη *χρυσάφι* και *το Τσεκούρι του Ντούριν* και κάτι σαν *κράνος.* Ύστερα: *ο Μπάλιν είναι τώρα κύριος της Μόρια.* Αυτό φαίνεται να κλείνει το κεφάλαιο. Μετά από μερικούς αστερίσκους ένα άλλο χέρι αρχίζει και μπορώ να διακρίνω *βρήκαμε το αληθινό ασήμι* και πιο κάτω τη λέξη *καλοδουλεμένο,* κι ύστερα κάτι, το βρήκα! *μίθριλ·* και οι τελευταίες δυο σειρές *τον Όιν να ψάξει για τις πάνω οπλοαποθήκες του Τρίτου Βάθους,* κάτι *πηγαίνουμε δυτικά,* μια μουντζούρα, *στην πύλη του Χόλιν.*

Ο Γκάνταλφ σταμάτησε και γύρισε μερικές σελίδες.

— Υπάρχουν αρκετές σελίδες σ' αυτόν τον τύπο, μάλλον βιαστικά γραμμένες και πολύ καταστραμμένες, είπε· αλλά δεν μπορώ να καλοδώ σ' αυτό το φως. Εδώ πρέπει να λείπουν αρκετά φύλλα, γιατί αρχίζουν με τον αριθμό *πέντε,* τον πέμπτο χρόνο της αποικίας, φαντάζομαι. Για να δω! Όχι, παραείναι κομματιασμένες και λεκιασμένες· δεν μπορώ να τις διαβάσω. Μπορεί να τα καταφέρουμε καλύτερα στο φως του ήλιου. Για σταθείτε! Εδώ υπάρχει κάτι: ένα χέρι μεγάλο και θαρρετό που χρησιμοποιεί τη γραφή των Ξωτικών.

— Αυτός θα 'ναι ο γραφικός χαρακτήρας του Όρι, είπε ο Γκίμλι, κοιτάζοντας πάνω απ' το χέρι του μάγου. Μπορούσε να γράψει καλά και γρήγορα και συχνά χρησιμοποιούσε τη γραφή των Ξωτικών.

— Φοβάμαι πως έχει άσχημα νέα να καταγράψει με ωραία γραφή, είπε ο Γκάνταλφ. Η πρώτη καθαρή λέξη είναι *λύπη* και τελειώνει σε *θες.* Ναι, πρέπει να είναι *χθες* κι ύστερα *και μέρα η δεκάτη του Νοεμβρίου ο Μπάλιν*

άρχοντας της Μόρια έπεσε στη Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα. Πήγε μονάχος να κοιτάξει στη Γυάλινη Λίμνη. Ένας Ορκ τον χτύπησε από πίσω με πέτρα. Σκοτώσαμε τον Ορκ αλλά πολλοί περισσότεροι... πάνω απ' την ανατολή αντίθετα στο ρεύμα του Ασημόφλεβου. Το υπόλοιπο της σελίδας είναι τόσο μουντζουρωμένο, που μόλις μετά βίας μπορώ να διακρίνω τίποτα, αλλά νομίζω πως μπορώ να διαβάσω *έχουμε αμπαρώσει τις πύλες* κι έπειτα *μπορούμε ν' αντισταθούμε για πολύ καιρό αν* κι ύστερα ίσως *φοβερό* και *υποφέρουμε.* Καημένε Μπάλιν! Φαίνεται πως διατήρησε τον τίτλο που πήρε για λιγότερο από πέντε χρόνια. Αναρωτιέμαι τι να έγινε ύστερα· αλλά δεν έχουμε ώρα για να ξεμπερδέψουμε τις λίγες τελευταίες σελίδες. Να η τελευταία απ' όλες.

Σταμάτησε κι αναστέναξε.

— Είναι θλιβερό διάβασμα, είπε. Φοβάμαι πως το τέλος τους ήταν σκληρο. Ακούστε! *Δεν μπορούμε να βγούμε έξω. Δεν μπορούμε να βγούμε έξω. Πήραν τη Γέφυρα και τη δεύτερη αίθουσα. Ο Φραρ και ο Λόνι και ο Νάλι έπεσαν εκεί.* Έπειτα έχει τέσσερις σειρές μουντζουρωμένες έτσι που μπορώ μόνο να διαβάσω *πήγε πέντε μέρες πριν.* Οι τελευταίες μέρες λένε *η λίμνη έχει ανεβεί ως τον τοίχο στη Δυτική Πύλη. Ο Φύλακας στο Νερό πήρε τον Όιν. Δεν μπορούμε να βγούμε έξω. Το τέλος έρχεται* κι ύστερα *τύμπανα, τύμπανα στα βάθη.* Τι να σημαίνει άραγε αυτό; Το τελευταίο που είναι γραμμένο, είναι μια συρτή μουντζούρα με γράμματα των ξωτικών: *έρχονται.* Δεν έχει τίποτα περισσότερο.

Ο Γκάνταλφ έπαψε και στάθηκε σιωπηλός, σκεφτικός.

Ένας ξαφνικός φόβος κι ένας τρόμος για το δωμάτιο πλάκωσε την Ομάδα.

— *Δεν μπορούμε να βγούμε έξω,* μουρμούρισε ο Γκίμλι. Ήμασταν τυχεροί που η λίμνη είχε χαμηλώσει λιγάκι κι ο Φύλακας κοιμόταν κάτω στη νότιά της άκρη.

Ο Γκάνταλφ σήκωσε το κεφάλι του και κοίταξε γύρω.

— Φαίνεται πως αντιστάθηκαν στο τέλος και στις δυο πόρτες, είπε· αλλά δεν είχαν μείνει πολλοί τότε. Έτσι έληξε η προσπάθεια να ξαναπαρθεί η Μόρια! Ήταν γενναία αλλά απερίσκεπτη. Ο καιρός δεν έχει φτάσει ακόμα. Τώρα, φοβάμαι πως πρέπει ν' αποχαιρετίσουμε τον Μπάλιν γιο του Φούντιν. Εδώ πρέπει να κείται στα παλάτια των προγόνων του. Θα πάρουμε το βιβλίο, το Βιβλίο των Μαζαρμπούλ και θα το κοιτάξουμε καλύτερα αργότερα. Καλά θα κάνεις να το κρατήσεις εσύ, Γκίμλι, και να το επιστρέψεις στον Ντάιν, αν σου δοθεί η ευκαιρία. Θα τον ενδιαφέρει, αν και θα τον λυπήσει βαθιά. Εμπρός, πάμε να φύγουμε! Το πρωινό φεύγει.

— Προς τα πού θα πάμε; ρώτησε ο Μπορομίρ.

— Πίσω στην αίθουσα, απάντησε ο Γκάνταλφ. Αλλά η επίσκεψή μας σ' αυτό το δωμάτιο δεν πήγε χαμένη. Τώρα ξέρω πού είμαστε. Αυτό πρέπει

να είναι, όπως λέει ο Γκίμλι, ο Θάλαμος των Μαζαρμπούλ· και η αίθουσα να είναι η εικοστή πρώτη στη Βορινή άκρη. Επομένως πρέπει να φύγουμε απ' την ανατολική καμάρα της αίθουσας και να πάμε δεξιά και νότια και προς τα κάτω. Η Εικοστή Πρώτη Αίθουσα πρέπει να βρίσκεται στο Έβδομο Επίπεδο, δηλαδή έξι πιο πάνω απ' το επίπεδο της Πύλης. Εμπρός τώρα! Πίσω στην αίθουσα.

Δεν είχε καλά καλά προλάβει να ξεστομίσει αυτά τα λόγια ο Γκάνταλφ, όταν ακούστηκε ένας μεγάλος θόρυβος: ένα βροντερό *μπουμ* που φαινόταν να βγαίνει απ' τα βάθη και να κάνει την πέτρα να τρέμει κάτω απ' τα πόδια τους. Όρμησαν στην πόρτα τρομαγμένοι. *Ντουμ, ντουμ* βούιξε ξανά, λες και τεράστια χέρια να είχαν κάνει τις σπηλιές της Μόρια ένα θεόρατο τύμπανο. Ύστερα αντήχησε ένα σάλπισμα: μια μεγάλη σάλπιγγα ξεφώνισε στην αίθουσα και της απάντησαν άλλες σάλπιγγες και στριγκές φωνές πέρα στο βάθος. Ακουγόταν ο θόρυβος από πολλά πόδια που έτρεχαν βιαστικά.

— Έρχονται! φώναξε ο Λέγκολας.

— Δεν μπορούμε να βγούμε έξω, είπε ο Γκίμλι.

— Παγιδευτήκαμε! φώναξε ο Γκάνταλφ. Γιατί καθυστέρησα; Εδώ είμαστε κι εμείς πιασμένοι, όπως κι εκείνοι τότε. Αλλά τότε εγώ δεν ήμουν εδώ. Θα δούμε τι...

Ντουμ, ντουμ αντήχησαν τα τύμπανα κι οι τοίχοι έτρεμαν.

— Κλείστε τις πόρτες και σφηνώστε τις! φώναξε ο Άραγκορν. Και φυλάξτε τα σακίδιά σας για όσο μπορείτε: μπορεί να βρούμε την ευκαιρία ν' ανοίξουμε δρόμο για έξω.

— Όχι! είπε ο Γκάνταλφ. Δεν πρέπει να κλειστούμε μέσα. Κρατήστε την ανατολική πόρτα μισάνοιχτη. Θα φύγουμε απ' εκεί, αν βρούμε την ευκαιρία.

Αντήχησε ξανά μια στριγκή σάλπιγγα και διαπεραστικές κραυγές. Πόδια ακούγονταν να έρχονται στο διάδρομο. Η Ομάδα τράβηξαν τα σπαθιά τους μ' ένα μεταλλικό θόρυβο. Ο Γκλάμντρινγκ έλαμπε μ' ένα χλωμό φως και το Κεντρί γυάλιζε στις άκρες. Ο Μπορομίρ έβαλε τον ώμο του στη δυτική πόρτα.

— Στάσου μια στιγμή! Μην την κλείνεις ακόμα! είπε ο Γκάνταλφ.

Πήδηξε μπροστά στο πλευρό του Μπορομίρ και τεντώθηκε σ' όλο του το ύψος.

— Ποιος έρχεται εδώ να ταράξει τον ύπνο του Μπάλιν του Άρχοντα της Μόρια; φώναξε με δυνατή φωνή.

Βραχνά γέλια ξέσπασαν, λες κι άκουγες να πέφτουν πέτρες σ' ένα πηγάδι· ανάμεσα στις φωνές, μια βαθιά φωνή υψώθηκε σε προσταγή. *Ντουμ,*

ντουμ, ντουμ, ακούστηκαν τα τύμπανα στα βάθη.

Με μια γρήγορη κίνηση ο Γκάνταλφ βγήκε μπροστά στο στενό άνοιγμα της πόρτας κι άπλωσε το ραβδί του. Μια εκτυφλωτική αστραπή φώτισε το δωμάτιο και το διάδρομο έξω. Για μια στιγμή ο μάγος κοίταξε έξω. Βέλη έτριξαν και σφύριξαν στο διάδρομο καθώς πήδηξε πίσω.

— Είναι Ορκ, ένα σωρό, είπε. Και μερικοί είναι μεγαλόσωμοι κι απαίσιοι: μαύροι Ουρούκ της Μόρντορ. Για την ώρα κοντοστέκονται· αλλά είναι και κάτι άλλο. Ένας μεγάλος σπηλαιο-γίγαντας, νομίζω, ή και περισσότεροι. Δεν υπάρχει ελπίδα να ξεφύγουμε από κει.

— Και καμιά ελπίδα, αν έρθουν κι απ' την άλλη πόρτα, είπε ο Μπορομίρ.

— Από δω έξω δεν ακούγεται ακόμα κανένας θόρυβος, είπε ο Άραγκορν, που στεκόταν στην ανατολική πόρτα κι άκουγε. Ο διάδρομος απ' αυτή την πλευρά κατεβαίνει μια σκάλα: είναι φανερό πως δεν οδηγεί πίσω στην αίθουσα. Αλλά δεν κερδίζουμε τίποτα να τρέξουμε έτσι στα τυφλά από δω με τους διώκτες μας στο κατόπι. Δεν μπορούμε να κλειδώσουμε την πόρτα. Ανοίγει προς τα μέσα, δεν έχει κλειδί κι η κλειδαριά είναι σπασμένη. Πρέπει πρώτα να κάνουμε κάτι να καθυστερήσουμε τον εχθρό. Θα τους κάνουμε ν' ακούνε το Θάλαμο των Μαζαρμπούλ και να τρέμουν! είπε άγρια, ψηλαφώντας την κόψη του Αντούριλ, του σπαθιού του.

Βαριά πόδια ακούστηκαν στο διάδρομο. Ο Μπορομίρ έπεσε πάνω στην πόρτα και την έσπρωξε· έπειτα τη σφήνωσε με σπασμένες λάμες από σπαθιά και κομμάτια ξύλα. Η Ομάδα υποχώρησε στην άλλη άκρη του δωματίου. Αλλά δεν είχαν ακόμα την ευκαιρία να το βάλουν στα πόδια. Ακούστηκε ένα χτύπημα στην πόρτα που την τράνταξε ολόκληρη· κι ύστερα άρχισε να στριγκλίζει σιγά και ν' ανοίγει σπρώχνοντας πίσω τις σφήνες. Ένα τεράστιο χέρι κι ένας ώμος, με σκούρο δέρμα όλο πρασινωπά λέπια, πέρασε απ' το άνοιγμα, που όλο και μεγάλωνε. Έπειτα ένα μεγάλο, ίσιο, αδάχτυλο πόδι έσπρωξε και μπήκε κι αυτό. Έξω ήταν νεκρική σιγή.

Ο Μπορομίρ πήδηξε μπροστά και χτύπησε το χέρι μ' όλη του τη δύναμη, αλλά το σπαθί του χτύπησε, γλίστρησε στο πλάι κι έπεσε απ' το κλονισμένο του χέρι. Ένα κομματάκι μέταλλο έσπασε απ' τη λεπίδα.

Ξαφνικά, και για μεγάλη του έκπληξη, ο Φρόντο ένιωσε έναν καυτό θυμό ν' ανάβει στην καρδιά του.

— Το Σάιρ! φώναξε, και πηδώντας πλάι στον Μπορομίρ, έσκυψε και κάρφωσε το Κεντρί στο απαίσιο πόδι.

Ακούστηκε ένα ουρλιαχτό και το πόδι τραβήχτηκε πίσω, παρασέρνοντας, παραλίγο, το Κεντρί απ' το χέρι του Φρόντο. Μαύρες σταγόνες έσταξαν απ' τη λεπίδα και κάπνισαν στο πάτωμα. Ο Μπορομίρ έπεσε μ' όλη του τη δύναμη πάνω στην πόρτα και την έκλεισε ξανά.

— Μπράβο στο Σάιρ! φώναξε ο Άραγκορν. Το δάγκωμα του χόμπιτ πάει βαθιά! Έχεις καλή λεπίδα, Φρόντο, γιε του Ντρόγκο!

Κάτι ακούστηκε να πέφτει με ορμή πάνω στην πόρτα κι ύστερα κι άλλα. Κριοί και σφυριά τη χτυπούσαν. Ράγισε και κλονίστηκε προς τα πίσω και το άνοιγμα φάρδυνε ξαφνικά. Βέλη μπήκαν μέσα σφυρίζοντας, αλλά χτύπησαν στο βορινό τοίχο κι έπεσαν ακίνδυνα στο πάτωμα. Μια τρουμπέτα σάλπισε, τα πόδια όρμησαν και οι Ορκ, ο ένας ύστερα απ' τον άλλο, πήδηξαν στο δωμάτιο.

Πόσοι ήταν, η Ομάδα δεν μπόρεσε να μετρήσει. Η συμπλοκή ήταν σκληρή, αλλά οι Ορκ έχασαν το θάρρος τους μπροστά στην άγρια υπεράσπιση. Ο Λέγκολας τρύπησε δυο με τα βέλη του στο λαιμό πέρα ως πέρα. Ο Γκίμλι πελέκησε τα πόδια ενός που είχε πηδήξει πάνω στον τάφο του Μπάλιν. Ο Μπορομίρ κι ο Άραγκορν έκοψαν πολλούς. Όταν έπεσαν δεκατρείς, οι υπόλοιποι το 'βαλαν στα πόδια ουρλιάζοντας, αφήνοντας τους υπερασπιστές άθικτους, εκτός από το Σαμ, που είχε μια γρατσουνιά στο κεφάλι του. Είχε σκύψει γρήγορα κι είχε γλιτώσει· κι είχε σκοτώσει τον Ορκ που του ρίχτηκε μ' ένα γερό χτύπημα με το σπαθί του απ' τους Θολωτούς Τάφους. Στα καστανά μάτια του έκαιγε μια φωτιά που θα 'χε κάνει τον Τεντ Σάντιμαν να πισωπατήσει, αν την είχε δει.

— Τώρα είναι ώρα! φώναξε ο Γκάνταλφ. Πάμε να φύγουμε πριν γυρίσει ο γίγαντας.

Αλλά εκεί που υποχωρούσαν και πριν προλάβουν να φτάσουν στη σκάλα έξω ο Πίπιν κι ο Μέρι, ένας μεγαλόσωμος Ορκ οπλαρχηγός, σχεδόν σε μπόι ανθρώπου, ντυμένος με μαύρη πανοπλία απ' την κορφή ως τα νύχια, πήδηξε στο δωμάτιο· πίσω του στην πόρτα στριμώχτηκαν τα παλικάρια του. Το μεγάλο πλακουτσωτό του μούτρο μαύριζε, τα μάτια του ήταν σαν κάρβουνα κι η γλώσσα του κόκκινη· κρατούσε ένα μεγάλο ακόντιο. Με μια σπρωξιά, με τη μεγάλη του δερμάτινη ασπίδα, παραμέρισε το σπαθί του Μπορομίρ και τον γύρισε πίσω, ρίχνοντάς τον κάτω. Σκύβοντας απότομα ξέφυγε το χτύπημα του Άραγκορν και με την ταχύτητα φιδιού που επιτίθεται όρμησε στην Ομάδα κι έπεσε με το ακόντιό του πάνω στο Φρόντο. Το χτύπημα τον βρήκε στη δεξιά πλευρά κι ο Φρόντο εκσφενδονίστηκε στον τοίχο και καρφώθηκε. Ο Σαμ, με μια φωνή, πελέκησε το κοντάρι κι αυτό έσπασε. Αλλά την ώρα που ο Ορκ πέταξε το κοντάρι και πήγε να τραβήξει το γιαταγάνι του, ο Αντούριλ έπεσε πάνω στην κάσκα του. Ο Ορκ έπεσε με το κεφάλι σκισμένο στα δυο. Οι σύντροφοί του το έβαλαν στα πόδια ουρλιάζοντας, καθώς ο Μπορομίρ κι ο Άραγκορν όρμησαν καταπάνω τους.

Ντουμ, ντουμ συνέχιζαν τα τύμπανα στα βάθη βροντερά κι αντιβούιζε ο τόπος.

— Τώρα! φώναξε ο Γκάνταλφ. Τώρα είναι η τελευταία ευκαιρία. Τρέξτε!

Ο Άραγκορν σήκωσε το Φρόντο απ' εκεί που ήταν πεσμένος πλάι στον τοίχο κι έτρεξε στη σκάλα, σπρώχνοντας το Μέρι και τον Πίπιν μπροστά του. Οι άλλοι ακολούθησαν, αλλά τον Γκίμλι χρειάστηκε να τον τραβήξει δια της βίας ο Λέγκολας: παρ' όλο τον κίνδυνο δεν έλεγε να ξεκολλήσει απ' τον τάφο του Μπάλιν, που είχε σταθεί με το κεφάλι χαμηλωμένο. Ο Μπορομίρ τράβηξε την ανατολική πόρτα που έτριζε στους μεντεσέδες της: είχε μεγάλους σιδερένιους κρίκους κι απ' τις δυο πλευρές αλλά δεν αμπάρωνε.

— Είμαι εντάξει, κοντανάσανε ο Φρόντο. Μπορώ να περπατήσω. Άσε με κάτω!

Ο Άραγκορν παραλίγο να τον ρίξει κάτω απ' τη σαστιμάρα του.

— Εγώ σε είχα για πεθαμένο! φώναξε.

— Όχι ακόμα! είπε ο Γκάνταλφ. Αλλά δεν είναι ώρα για απορίες. Φύγετε, όλοι σας, κατεβείτε τις σκάλες. Περιμένετε λίγα λεπτά κάτω για μένα, αλλά αν δεν έρθω γρήγορα, φύγετε! Να πηγαίνετε γρήγορα και να διαλέγετε μονοπάτια που να πηγαίνουν δεξιά και προς τα κάτω.

— Δεν μπορούμε να σ' αφήσουμε να κρατήσεις την πόρτα μόνος! είπε ο Άραγκορν.

— Κάντε ό,τι σας λέω! είπε ο Γκάνταλφ άγρια. Τα σπαθιά δε χρησιμεύουν πια εδώ. Φύγετε!

Το πέρασμα δε φωτιζόταν από φωταγωγό κι ήταν πίσσα σκοτάδι. Κατέβηκαν ψαχουλευτά μια μεγάλη σκάλα κι ύστερα κοίταξαν πίσω· αλλά δεν μπορούσαν να δουν τίποτα εκτός απ' την αμυδρή λάμψη του ραβδιού του μάγου, ψηλά πάνωθέ τους. Φαινόταν να στέκεται ακόμα φρουρός στην κλειστή πόρτα. Ο Φρόντο ανάσανε βαθιά κι έγειρε πάνω στο Σαμ, που τον αγκάλιασε. Στάθηκαν κοιτάζοντας ψηλά στη σκάλα στο σκοτάδι. Ο Φρόντο νόμιζε πως άκουγε τη φωνή του Γκάνταλφ ψηλά, να μουρμουρίζει λόγια που αντηχούσαν στην οροφή και κατέβαιναν κάτω σαν αναστεναγμοί. Τι έλεγε δεν μπορούσε να διακρίνει. Οι τοίχοι φαίνονταν να τρέμουν. Πότε πότε τα τύμπανα πάλλονταν και βροντούσαν: *ντουμ, ντουμ.*

Ξαφνικά στην κορφή της σκάλας άστραψε σαν μαχαιριά ένα άσπρο φως. Ύστερα ακούστηκε μια υπόκωφη βροντή κι ένας βαρύς γδούπος. Τα τύμπανα ξέσπασαν φρενιασμένα: *ντουν-μπουμ, ντουμ-μπουμ* κι ύστερα σταμάτησαν. Ο Γκάνταλφ κατέβηκε τρέχοντας τις σκάλες κι έπεσε χάμω στη μέση της Ομάδας.

— Λοιπόν, λοιπόν! Τέλειωσε! είπε ο μάγος και σηκώθηκε στα πόδια του. Έκανα ό,τι μπορούσα. Αλλά βρέθηκα αντιμέτωπος με κάποιο δυνατό σαν κι εμένα και παραλίγο να χαθώ. Αλλά μη στεκόσαστε εδώ! Συνεχίστε! Θα πρέπει να βολευτείτε δίχως φως για λίγο: είμαι αρκετά κλονισμένος. Συνε-

χίστε! Συνεχίστε! Πού είσαι, Γκίμλι; Έλα μπροστά, μαζί μου! Ελάτε κοντά πίσω μου, όλοι σας!

Σκόνταφταν πίσω του απορώντας τι να 'χε συμβεί. *Ντουμ, ντουμ* άρχισαν τα τύμπανα πάλι: τώρα ακούγονταν πνιγμένα και μακρινά, αλλά ακολουθούσαν. Δεν ακουγόταν κανένας άλλος θόρυβος καταδίωξης, ούτε ποδοβολητό ούτε καμιά φωνή. Ο Γκάνταλφ δεν έστριβε ούτε δεξιά ούτε αριστερά, γιατί φαίνεται πως ο διάδρομος πήγαινε προς την κατεύθυνση που επιθυμούσε. Πότε πότε κατέβαιναν σκαλοπάτια, πενήντα ή και περισσότερα, σε χαμηλότερο επίπεδο. Για την ώρα, αυτός ήταν ο κυριότερός τους κίνδυνος· γιατί στο σκοτάδι δεν μπορούσαν να δουν τη σκάλα, ώσπου να τη φτάσουν και να βάλουν τα πόδια τους στο κενό. Ο Γκάνταλφ χτυπούσε ψαχουλευτά τη γη με το ραβδί του σαν τυφλός.

Έπειτα από μία ώρα είχαν προχωρήσει ένα μίλι, ή ίσως και περισσότερο και είχαν κατεβεί πολλές σκάλες. Ακόμα δεν ακουγόταν θόρυβος καταδίωξης. Σχεδόν άρχισαν να ελπίζουν ότι θα ξέφευγαν. Στο τέλος της έβδομης σκάλας ο Γκάνταλφ σταμάτησε.

— Αρχίζει να κάνει ζέστη! λαχάνιασε. Θα πρέπει να έχουμε κατεβεί τουλάχιστο στο επίπεδο της Πύλης τώρα. Σύντομα θα πρέπει να αναζητήσουμε μια στροφή αριστερά να μας φέρει ανατολικά. Ελπίζω να μην είναι μακριά. Είμαι πολύ κουρασμένος. Πρέπει να ξεκουραστώ εδώ μια στιγμή, ακόμα κι αν όλοι οι Ορκ που γεννήθηκαν ποτέ είναι στο κατόπι μας.

Ο Γκίμλι τον πήρε απ' το χέρι και τον βοήθησε να καθίσει στο σκαλοπάτι.

— Τι έγινε εκεί πέρα στην πόρτα; ρώτησε. Αντάμωσες αυτόν που χτυπούσε τα τύμπανα;

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Γκάνταλφ. Αλλά βρέθηκα ξαφνικά αντιμέτωπος με κάτι που δεν έχω ξανασυναντήσει. Δεν μπορούσα να σκεφτώ τίποτ' άλλο απ' το να προσπαθήσω να κάνω μάγια στην πόρτα να μείνει κλειστή. Ξέρω πολλά· αλλά για να κάνεις κάτι τέτοιο σωστά χρειάζεσαι χρόνο και, ακόμα και τότε, η πόρτα μπορεί να σπάσει αν τη ζορίσει κάποιος πολύ δυνατός.

»Όπως στεκόμουν εκεί, μπορούσα ν' ακούω τις φωνές των Ορκ στην άλλη πλευρά: από στιγμή σε στιγμή νόμιζα πως θα την παραβίαζαν. Δεν μπορούσα ν' ακούσω τι έλεγαν· φαίνονταν να μιλούν στη δική τους απαίσια γλώσσα. Το μόνο που έπιασα ήταν *ghâsh*: δηλαδή «φωτιά». Έπειτα κάτι μπήκε στο δωμάτιο — το ένιωσα μέσα από την πόρτα και οι ίδιοι οι Ορκ φοβήθηκαν και σώπασαν. Έπιασε το σιδερένιο κρίκο και τότε πήρε είδηση εμένα και τα μάγια μου.

» Τι ήταν δεν μπορώ να μαντέψω, αλλά ποτέ μου δεν ένιωσα τέτοια α-

ντίθετη δύναμη. Τα αντι-μάγια του ήταν τρομερά. Σχεδόν με αφάνισαν. Για μια στιγμή η πόρτα ξέφυγε απ' τον έλεγχό μου κι άρχισε ν' ανοίγει! Αναγκάστηκα να χρησιμοποιήσω μια ισχυρή διαταγή. Αυτό όμως αποδείχτηκε πολύ μεγάλη πίεση. Η πόρτα έγινε θρύψαλα. Κάτι σκοτεινό σαν σύννεφο έκρυβε όλο το φως μέσα κι εγώ εκσφενδονίστηκα προς τα πίσω στη σκάλα. Όλος ο τοίχος υποχώρησε, καθώς επίσης και το ταβάνι του διαμερίσματος, νομίζω.

» Φοβάμαι πως ο Μπάλιν τώρα είναι θαμμένος βαθιά και ίσως και κάτι άλλο μαζί του. Δεν μπορώ να ξέρω. Αλλά τουλάχιστον το πέρασμα πίσω μας έκλεισε τελείως. Αχ! Ποτέ μου δεν έχω νιώσει τόσο εξαντλημένος, αλλά μου περνάει. Και τώρα τι έχεις να μας πεις, Φρόντο; Δεν είχαμε καιρό να μιλήσω, αλλά ποτέ δε χάρηκα τόσο στη ζωή μου όσο όταν μίλησες. Φοβήθηκα πως ο Άραγκορν κουβαλούσε στα χέρια του ένα γενναίο αλλά νεκρό χόμπιτ.

— Τι θέλετε να σας πω; είπε ο Φρόντο. Είμαι ζωντανός κι ολόκληρος, νομίζω. Είμαι στραπατσαρισμένος και πονάω, αλλά όχι και πολύ άσχημα.

— Λοιπόν, είπε ο Άραγκορν, το μόνο που μπορώ να πω είναι πως οι χόμπιτ είναι καμωμένοι από υλικό τόσο σκληρό, που δεν έχω ξανασυναντήσει όμοιό του. Αν το ήξερα, θα μιλούσα λιγότερο έντονα στο Πανδοχείο του Μπρι! Αυτό το χτύπημα με το ακόντιο θα είχε σουβλίσει αγριογούρουνο!

— Να που εμένα δε με σούβλισε· και πολύ χαίρομαι που το λέω, είπε ο Φρόντο, αν και νιώθω λες και βρέθηκα ανάμεσα σε σφυρί κι αμόνι.

Δε συνέχισε. Έβρισκε πως πονούσε όταν ανάσαινε.

— Μοιάζεις του Μπίλμπο, είπε ο Γκάνταλφ. Κρύβεις παραπάνω απ' όσα βλέπει το μάτι, όπως είχα πει και σ' αυτόν πολύ παλιά.

Ο Φρόντο αναρωτήθηκε αν η κουβέντα έκρυβε περισσότερα απ' όσα έλεγε.

Ξαναπήραν τώρα το δρόμο. Δεν πέρασε πολλή ώρα και μίλησε ο Γκίμλι. Είχε κοφτερά μάτια στο σκοτάδι.

— Νομίζω, είπε, πως υπάρχει φως μπροστά. Αλλά δεν είναι φως της μέρας. Είναι κόκκινο. Τι μπορεί να 'ναι;

— *Ghâsh!* μουρμούρισε ο Γκάνταλφ. Μήπως αυτό να εννοούσαν άραγε: ότι τα χαμηλότερα επίπεδα είχαν πιάσει φωτιά; Όμως εμείς μόνο μπροστά μπορούμε να πάμε.

Σε λίγο δεν υπήρχε αμφιβολία για το φως κι όλοι μπορούσαν να το δουν. Αναβόσβηνε και κοκκίνιζε στους τοίχους στο βάθος του διαδρόμου μπροστά τους. Τώρα μπορούσαν να δούνε πού πάνε: μπροστά τους ο δρόμος χαμήλωνε γρήγορα και σε κάποια απόσταση στο βάθος βρισκόταν μια

χαμηλή καμάρα απ' όπου ερχόταν το φως που όλο και δυνάμωνε. Ο αέρας έγινε καυτός.

Σαν έφτασαν στην καμάρα ο Γκάνταλφ την πέρασε κάνοντάς τους νόημα να περιμένουν. Όπως στεκόταν πέρα απ' το άνοιγμα, είδαν το πρόσωπό του να το φωτίζει μια κόκκινη λάμψη. Πισωπάτησε γρήγορα.

— Κάποια καινούρια διαβολιά γίνεται εδώ, είπε, που σίγουρα την έχουν σκαρφιστεί για την υποδοχή μας. Αλλά ξέρω πού είμαστε. Έχουμε φτάσει στο Πρώτο Βάθος, στο επίπεδο ακριβώς κάτω απ' τις Πύλες. Αυτή είναι η Δεύτερη Αίθουσα της Αρχαίας Μόρια· και οι Πύλες είναι κοντά: πέρα στην ανατολική πλευρά αριστερά, όχι περισσότερο από ένα τέταρτο του μιλίου. Πάνω απ' τη Γέφυρα, τη φαρδιά σκάλα, τον πλατύ δρόμο μέσ' από την Πρώτη Αίθουσα κι έξω! Αλλά ελάτε να δείτε.

Κοίταξαν έξω. Μπροστά τους υπήρχε άλλη μια υποχθόνια αίθουσα. Ήταν ψηλότερη και πολύ πιο μεγάλη στο μάκρος απ' εκείνη που είχαν διανυκτερεύσει. Βρισκόντουσαν στην ανατολική της άκρη· δυτικά η αίθουσα χανόταν στο σκοτάδι. Κατά μήκος στο κέντρο περνούσε μια διπλή σειρά πυργωτές κολόνες. Ήταν σκαλισμένες σαν κορμοί θεόρατων δέντρων, που τα κλαδιά τους κρατούσαν την οροφή με σκαλιστές διακλαδώσεις. Οι κορμοί τους ήταν λείοι και μαύροι, αλλά μια κοκκινίλα ανταύγαζε σκοτεινά στις πλευρές τους. Απ' τη μια μεριά στην άλλη, κοντά στη βάση δυο τεράστιων στύλων, το πάτωμα είχε σκιστεί στα δυο σχηματίζοντας ένα μεγάλο χάσμα. Από μέσα έβγαινε ένα θυμωμένο κόκκινο φως και πότε πότε φλόγες έγλειφαν τις άκρες του και τυλίγονταν γύρω απ' τις βάσεις των στύλων. Μικρά σύννεφα μαύρου καπνού λικνίζονταν στον καυτό αέρα.

— Αν είχαμε κατεβεί απ' τις πάνω αίθουσες, απ' τον κυρίως δρόμο, θα είχαμε παγιδευτεί εδώ, είπε ο Γκάνταλφ. Ας ελπίσουμε πως η φωτιά τώρα βρίσκεται ανάμεσα σ' εμάς και στην καταδίωξη. Ελάτε! Δεν έχουμε καιρό για χάσιμο.

Ενώ μιλούσε ακόμα, άκουσαν πάλι τα τύμπανα που τους κυνηγούσαν: *Ντουμ, ντουμ, ντουμ.* Μακριά πέρα στις σκιές, απ' τη δυτική άκρη της αίθουσας έρχονταν φωνές και σαλπίσματα. *Ντουμ, ντουμ:* οι κολόνες φαίνονταν να σείονται και οι φλόγες να τρεμουλιάζουν.

— Εμπρός τώρα, το τελευταίο τρέξιμο! είπε ο Γκάνταλφ. Αν ο ήλιος λάμπει έξω μπορεί ακόμα να ξεφύγουμε. Ακολουθήστε με!

Έστριψε αριστερά κι έτρεξε στο ίσιο δάπεδο της αίθουσας. Η απόσταση ήταν πιο μεγάλη απ' ό,τι έδειχνε. Όπως έτρεχαν άκουσαν το ποδοβολητό και τον αντίλαλο πολλών βιαστικών ποδιών πίσω τους. Μια διαπεραστική φωνή υψώθηκε: τους είχαν δει. Ακούστηκε το ντιντίνισμα και η κλαγγή του ατσαλιού. Ένα βέλος σφύριξε πάνω απ' το κεφάλι του Φρόντο.

Ο Μπορομίρ γέλασε.

— Δεν το περίμεναν αυτό, είπε. Η φωτιά τους έκοψε το δρόμο. Εμείς είμαστε απ' την άλλη μεριά!

— Κοίτα μπροστά σου, φώναξε ο Γκάνταλφ. Η Γέφυρα είναι κοντά. Είναι επικίνδυνη και στενή.

Ξαφνικά ο Φρόντο είδε μπροστά του ένα μαύρο χάσμα. Στην άκρη της αίθουσας το πάτωμα χανόταν κι έπεφτε σ' άγνωστα βάθη. Η εξωτερική πόρτα ήταν προσιτή μόνο από μια λεπτή πέτρινη γέφυρα, χωρίς κράσπεδο ή κάγκελο, που ένωνε το χάσμα κάνοντας ένα καμπυλωτό πήδημα κάπου πενήντα πόδια. Ήταν ένας πανάρχαιος τρόπος άμυνας των Νάνων εναντίον κάθε εχθρού που θα μπορούσε να καταλάβει την Πρώτη Αίθουσα και τα εξωτερικά περάσματα. Μπορούσαν να την περάσουν μόνο ο ένας πίσω απ' τον άλλο. Στην άκρη ο Γκάνταλφ σταμάτησε και οι άλλοι έφτασαν όλοι μαζί πίσω του.

— Πρώτος εσύ, Γκίμλι! είπε. Ο Πίπιν κι ο Μέρι ύστερα. Ίσια μπρος και στη σκάλα μετά την πόρτα!

Τα βέλη έπεφταν ανάμεσά τους. Ένα χτύπησε το Φρόντο και τινάχτηκε πίσω. Ένα άλλο τρύπησε το καπέλο του Γκάνταλφ κι έμεινε εκεί σαν μαύρο φτερό. Ο Φρόντο κοίταξε πίσω. Πέρα απ' τη φωτιά είδε μαζεμένες μαύρες σιλουέτες: θα ήταν εκατοντάδες Ορκ. Κράδαιναν δόρατα και γιαταγάνια που άστραφταν κόκκινα στο φως της φωτιάς. *Ντουμ, ντουμ* αντηχούσαν τα τύμπανα, που όλο δυνάμωναν, *ντουμ, ντουμ.*

Ο Λέγκολας στράφηκε κι έβαλε ένα βέλος στη χορδή του τόξου του αν κι η απόσταση ήταν μεγάλη. Την τράβηξε, αλλά το χέρι του έπεσε και το βέλος γλίστρησε στη γη. Έβγαλε μια φωνή όλο απελπισία και φόβο. Δυο μεγάλοι γίγαντες φάνηκαν· κουβαλούσαν μεγάλες πέτρινες πλάκες και τις έριξαν πάνω απ' το χάσμα για να χρησιμέψουν σαν περάσματα πάνω απ' τη φωτιά. Αλλά δεν ήταν οι γίγαντες που είχαν γεμίσει την καρδιά του Ξωτικού με τρόμο. Οι σειρές των Ορκ άνοιξαν και στριμώχτηκαν πίσω, λες κι αυτοί οι ίδιοι να φοβόντουσαν. Κάτι πλησίαζε από πίσω τους. Τι ήταν ακριβώς δε φαινόταν καλά: έμοιαζε με μεγάλο ίσκιο, που στη μέση του υπήρχε μια σκοτεινή μορφή, ίσως σ' ανθρώπινο σχήμα, μεγαλύτερη όμως· και δύναμη και τρόμος φαινόταν να βγαίνουν από πάνω της και να προπορεύονται.

Έφτασε στην άκρη της φωτιάς και το φως ξεθώριασε, λες κι ένα σύννεφο να την είχε κρύψει. Ύστερα όρμησε και πήδηξε πάνω απ' τη σχισμή. Οι φλόγες βούιξαν κι ανέβηκαν να την υποδεχτούν κι έκανα στεφάνια γύρω της· ένας μαύρος καπνός στριφογύριζε στον αέρα. Η ξέπλεκη χαίτη της άναψε και λαμπάδιασε πίσω της. Στο δεξί χέρι είχε μια λάμα σαν μυτερή γλώσσα φωτιάς και στ' αριστερό κρατούσε ένα μαστίγιο με πολλά λουριά.

— Άι, άι! θρήνησε ο Λέγκολας. Ένας Μπάρλονγκ! Ένας Μπάρλονγκ ήρθε!

Ο Γκίμλι κοίταζε με γουρλωμένα μάτια.

— Ο Χαμός του Ντούριν! φώναξε και, αφήνοντας το τσεκούρι του να πέσει, σκέπασε το πρόσωπό του.

— Ένας Μπάρλονγκ, ψιθύρισε ο Γκάνταλφ. Τώρα καταλαβαίνω.

Τρέκλισε κι έγειρε βαριά το ραβδί του.

Τι κακή τύχη! Κι είμαι κιόλας πολύ κουρασμένος.

Η σκοτεινή φλεγόμενη μορφή έτρεξε καταπάνω τους. Οι Ορκ με μεγάλες κραυγές ξεχύθηκαν πάνω απ' τις πέτρινες γέφυρες. Τότε ο Μπορομίρ σήκωσε το βούκινό του και φύσηξε. Το σάλπισμα αντήχησε δυνατό, βρυχήθηκε, λες και φώναζαν δυνατά αμέτρητες φωνές μες στη σπηλιά. Για μια στιγμή οι Ορκ δείλιασαν κι η πύρινη σκιά σταμάτησε. Έπειτα οι αντίλαλοι έσβησαν τόσο ξαφνικά όσο και μια φλόγα που τη φυσά ένας σκοτεινός άνεμος· κι ο εχθρός προχώρησε ξανά.

— Στη γέφυρα! φώναξε ο Γκάνταλφ, ξαναβρίσκοντας τη δύναμή του. Τρέξτε! Αυτός είναι εχθρός πάνω απ' τις δικές σας δυνάμεις. Εγώ πρέπει να φυλάξω το στενό πέρασμα. Τρέξτε!

Ο Άραγκορν κι ο Μπορομίρ δεν υπάκουσαν στη διαταγή, αλλά εξακολούθησαν να στέκονται στη θέση τους πλάι πλάι, πίσω απ' τον Γκάνταλφ στην άλλη άκρη της γέφυρας. Οι υπόλοιποι σταμάτησαν στην είσοδο της πόρτας στην άκρη της αίθουσας και γύρισαν, μην μπορώντας ν' αφήσουν τον αρχηγό τους ν' αντιμετωπίσει τον εχθρό μόνος.

Ο Μπάρλονγκ έφτασε στη γέφυρα. Ο Γκάνταλφ στάθηκε στη μέση της καμάρας, ακουμπώντας στο ραβδί του με τ' αριστερό του χέρι, αλλά στο άλλο του το χέρι ο Γκλάμντρινγκ άστραφτε, άσπρος και παγωμένος. Ο εχθρός σταμάτησε πάλι και τον κοίταζε και η σκιά γύρω του απλώθηκε σαν δυο τεράστιες φτερούγες. Σήκωσε το μαστίγιο και τα λουριά σφύριξαν και κροτάλισαν. Φωτιά έβγαινε απ' τα ρουθούνια του. Ο Γκάνταλφ όμως στεκόταν απτόητος.

— Δεν μπορείς να περάσεις! είπε.

Οι Ορκ στάθηκαν ακίνητοι κι έπεσε νεκρική σιγή.

— Είμαι υπηρέτης της Μυστικής Φωτιάς, εξουσιαστής της φλόγας της Άνορ. Δεν μπορείς να περάσεις. Η σκοτεινή φωτιά δε θα σε ωφελήσει, φλόγα του Ουντούν. Πήγαινε πίσω στη Σκιά. Δεν μπορείς να περάσεις.

Ο Μπάρλονγκ δεν απάντησε. Η φωτιά μέσα του φάνηκε να πεθαίνει και το σκοτάδι μεγάλωσε. Προχώρησε αργά πάνω στη γέφυρα και ξαφνικά τεντώθηκε κι έγινε θεόρατος και τα φτερά του απλώθηκαν από τοίχο σε τοίχο· αλλά ακόμα ο Γκάνταλφ φαινόταν να αχνοφέγγει στη σκοτεινιά· έ-

δειχνε μικρός κι εντελώς μόνος: γκρίζος και σκυφτός, σαν μαραμένο δέντρο πριν την επίθεση της καταιγίδας.

Ένα κόκκινο σπαθί ξεπήδησε φλεγόμενο μέσ' απ' τη σκιά.

Ο Γκλάμντρινγκ έλαμψε άσπρος απαντώντας.

Ακούστηκε μια ηχηρή κλαγγή και μια γλώσσα φωτιάς. Ο Μπάρλονγκ υποχώρησε και το σπαθί του έπεσε σε πυρακτωμένα κομμάτια. Ο μάγος ταλαντεύτηκε πάνω στη γέφυρα, έκανε ένα βήμα πίσω κι ύστερα στάθηκε ξανά ακίνητος.

— Δεν μπορείς να περάσεις! είπε.

Μ' ένα πήδημα ο Μπάρλονγκ πήδηξε ολόκληρος πάνω στη γέφυρα. Το μαστίγιό του στριφογύρισε και σφύριξε.

— Δεν μπορεί να σταθεί μονάχος! φώναξε ο Άραγκορν ξαφνικά κι έτρεξε πίσω πάνω στο γεφύρι.

— Έλεντιλ! φώναξε. Είμαι μαζί σου, Γκάνταλφ!

— Γκόντορ! φώναξε ο Μπορομίρ και πήδηξε ξοπίσω του.

Εκείνη τη στιγμή ο Γκάνταλφ ύψωσε το ραβδί του και με μια δυνατή φωνή χτύπησε τη γέφυρα μπροστά του. Το ραβδί κόπηκε στη μέση κι έπεσε απ' το χέρι του. Μια εκτυφλωτική άσπρη φλόγα πετάχτηκε. Η γέφυρα ράγισε. Ακριβώς στα πόδια του Μπάρλονγκ έσπασε και η πέτρα που πάνω της στεκόταν έπεσε στο κενό, ενώ η υπόλοιπη γέφυρα έμεινε να ισορροπεί, τρέμοντας σαν μια πέτρινη γλώσσα που ξεπεταγόταν προς το κενό.

Με μια τρομερή φωνή ο Μπάρλονγκ έπεσε μπροστά και η σκιά του βούτηξε κάτω και χάθηκε. Αλλά, ενώ έπεφτε, τίναξε το μαστίγιό του και τα λουριά χτύπησαν και τυλίχτηκαν στα γόνατα του μάγου, τραβώντας τον στην άκρη. Ο Γκάνταλφ παραπάτησε κι έπεσε, μάταια πήγε να πιαστεί απ' την πέτρα, και γλίστρησε στην άβυσσο.

— Φύγετε ανόητοι! φώναξε και χάθηκε.

Οι φωτιές έσβησαν κι έπεσε άδειο σκοτάδι. Η Ομάδα στέκονταν ριζωμένοι από φρίκη κοιτάζοντας το χάσμα. Μόλις που πρόλαβαν ο Άραγκορν κι ο Μπορομίρ να γυρίσουν πίσω τρέχοντας, και η υπόλοιπη γέφυρα κομματιάστηκε κι έπεσε. Με μια φωνή ο Άραγκορν τους συνέφερε.

— Ελάτε! Θα σας οδηγήσω εγώ τώρα! φώναξε. Πρέπει να υπακούσουμε στην τελευταία του προσταγή. Ακολουθήστε με!

Ανέβηκαν στα τυφλά σκοντάφτοντας στη μεγάλη σκάλα πέρα απ' την πόρτα. Ο Άραγκορν μπροστά κι ο Μπορομίρ στο τέλος. Στην κορφή υπήρχε ένας μεγάλος διάδρομος που αντιλαλούσε. Τον πέρασαν τρέχοντας. Ο Φρόντο άκουσε το Σαμ να κλαίει στο πλευρό του κι έπειτα κατάλαβε πως κι αυτός έκλαιγε όπως έτρεχε. *Ντουμ, ντουμ, ντουμ* ακούγονταν πίσω τα τύμπανα, πένθιμα τώρα και αργά· *ντούμ!*

Συνέχισαν να τρέχουν. Το φως δυνάμωνε μπροστά τους· μεγάλοι φωταγωγοί τρυπούσαν το ταβάνι. Έτρεξαν γρηγορότερα. Πέρασαν σε μια αίθουσα λαμπερή απ' το φως της μέρας που έμπαινε από ψηλά παράθυρα στην ανατολή. Τη διασχίσαν τρέχοντας. Πέρασαν τις πελώριες ξεχαρβαλωμένες πόρτες της και ξαφνικά μπροστά τους παρουσιάστηκαν οι Μεγάλες Πύλες, μια καμάρα εκτυφλωτικό φως.

Μια φρουρά ορκ κρυβόταν στις σκιές πίσω απ' τις μεγάλες κολόνες της πύλης που υψώνονταν δεξιά κι αριστερά, αλλά οι πύλες ήταν κομματιασμένες και πεσμένες κάτω. Ο Άραγκορν έριξε στο χώμα τον αρχηγό που πήγε να του κόψει το δρόμο και οι υπόλοιποι το 'βαλαν στα πόδια τρομάζοντας μπροστά στο θυμό του.

Η Ομάδα τους προσπέρασε αδιαφορώντας γι' αυτούς. Έτρεξαν, πέρασαν τις πύλες και κατέβηκαν τα φθαρμένα απ' το χρόνο σκαλοπάτια, το κατώφλι της Μόρια.

Έτσι, τέλος, χωρίς να το ελπίζουν, βρέθηκαν κάτω απ' τον ουρανό κι ένιωσαν τ' αγέρι στα πρόσωπά τους.

Δε σταμάτησαν παρά όταν βρέθηκαν εκτός βολής απ' τα τείχη. Η Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα απλωνόταν γύρω τους. Η σκιά των Ομιχλιασμένων Βουνών έπεφτε πάνω της, αλλά ανατολικά ένα χρυσαφένιο φως απλωνόταν πάνω στη γη. Ήταν μία μετά το μεσημέρι. Ο ήλιος έλαμπε· τα σύννεφα ψηλά ήταν άσπρα.

Κοίταξαν πίσω. Η καμάρα της Πύλης έχασκε σκοτεινή στη σκιά του βουνού. Ξέψυχα βαθιά στη γη αντηχούσαν αργά τα τύμπανα: *ντουμ.* Ένας λεπτός μαύρος καπνός έβγαινε έξω. Δε φαινόταν τίποτ' άλλο· η κοιλάδα ολόγυρά τους ήταν άδεια. *Ντουμ.* Η λύπη επιτέλους τους κυρίεψε κι έκλαψαν πολύ: μερικοί όρθιοι και σιωπηλοί κι άλλοι πεσμένοι στο χώμα. *Ντουμ, ντουμ.* Τα τύμπανα ξεψύχησαν.

Κεφάλαιο VI

ΛΟΘΛΟΡΙΕΝ

— Αλίμονο! Πολύ φοβάμαι πως δεν μπορούμε να μείνουμε εδώ άλλο, είπε ο Άραγκορν.

Κοίταξε τα βουνά και σήκωσε ψηλά το σπαθί του.

— Έχε γεια, Γκάνταλφ! φώναξε. Δε σου είπα: *αν περάσεις τις πόρτες της Μόρια, πρόσεχε*; Αλίμονο, μίλησα αληθινά. Τι ελπίδα έχουμε χωρίς εσένα;

Στράφηκε στην Ομάδα.

— Πρέπει να τα καταφέρουμε χωρίς ελπίδα, είπε. Τουλάχιστον μπορεί ακόμα να πάρουμε εκδίκηση. Σφίξτε τα ζωνάρια σας και μην κλαίτε πια! Ελάτε! Έχουμε μεγάλο δρόμο και πολλή δουλειά.

Σηκώθηκαν και κοίταξαν γύρω τους. Στο βοριά η μικρή κοιλάδα στένευε στις σκιές ανάμεσα σε δυο μεγάλες προεξοχές των βουνών, που ψηλά οι άσπρες τους κορφές έλαμπαν: Κελέμπτιλ, Φανουίντολ, Καράντρας, τα Βουνά της Μόρια. Στην αρχή του στενού ένας ορμητικός χείμαρρος κυλούσε σαν άσπρη δαντέλα, πέφτοντας από μια ατέλειωτη σκάλα μικρούς καταρράκτες· ένα υγρό σύννεφο κρεμόταν στον αέρα γύρω στα πόδια των βουνών.

— Εκεί πέρα είναι η Σκιοχείμαρρη Σκάλα, είπε ο Άραγκορν, δείχνοντας τους καταρράκτες. Θα είχαμε έρθει απ' τη χαράδρα που κατεβαίνει πλάι στο χείμαρρο αν η τύχη μας ήταν καλύτερη.

— Ή ο Καράντρας λιγότερο ανελέητος, είπε ο Γκίμλι. Για δες τον πώς στέκεται και χαμογελάει στον ήλιο!

Έσεισε τη γροθιά του στην πιο μακρινή απ' τις χιονισμένες κορφές και γύρισε απ' την άλλη μεριά.

Στην ανατολή οι προεξοχές των βουνών τέλειωναν απότομα και μετά διακρίνονταν μακρινές εκτάσεις, πλατιές και θαμπές. Στο νοτιά τα Ομιχλιασμένα Βουνά απλώνονταν χωρίς τελειωμό ως εκεί που μπορούσε να φτάσει το μάτι. Λιγότερο από ένα μίλι απόσταση και λίγο πιο χαμηλά, για-

τί βρίσκονταν ακόμα ψηλά στη δυτική πλευρά της κοιλάδας, υπήρχε μια λίμνη. Ήταν μακρόστενη και οβάλ, σε σχήμα μεγάλου κεφαλιού από ακόντιο, που έμπαινε βαθιά στη βορινή κλεισούρα· αλλά η νότια άκρη της ήταν έξω απ' τους ίσκιους κάτω απ' τον ηλιόλουστο ουρανό. Τα νερά της όμως ήταν σκοτεινά: σκούρα μπλε, σαν τον καθαρό βραδινό ουρανό όταν τον βλέπεις μέσα από ένα φωτισμένο δωμάτιο. Η επιφάνειά της ήταν ακίνητη κι αρυτίδωτη. Γύρω γύρω της απλωνόταν μαλακό χορτάρι που έφτανε ως τις ομαλές όχθες της.

— Εκεί βρίσκεται η Γυάλινη Λίμνη, η βαθιά Κέλεντ-ζάραμ! είπε ο Γκίμλι λυπημένα. Τον θυμάμαι που μου είπε: «Είθε να χαρείς που θα τη δεις! Μα δε θα μπορέσουμε να σταθούμε εκεί». Τώρα θα ταξιδέψω μακριά πριν νιώσω χαρά ξανά. Γιατί είμαι εγώ που πρέπει να βιαστώ να φύγω κι αυτός που πρέπει να μείνει πίσω.

Η Ομάδα τώρα πήρε το δρόμο που κατηφόριζε απ' τις Πύλες. Ήταν ανώμαλος και χαλασμένος και γινόταν ένα φιδωτό μονοπάτι ανάμεσα σε ρείκια και βράχους που ξεπετάγονταν ανάμεσα απ' τις ραγισμένες πλάκες. Αλλά ακόμα έδειχνε ότι κάποτε πολύ παλιά ήταν μεγάλος, πλακόστρωτος κι ανέβαινε ψηλά, ξεκινώντας απ' τις χαμηλές περιοχές του Νανοβασίλειου. Σε μερικά σημεία υπήρχαν πέτρινα ερείπια πλάι στο μονοπάτι και πράσινα βουναλάκια, που στην κορφή τους φύτρωναν λυγερές σημύδες ή έλατα που θρόιζαν στο πέρασμα του ανέμου. Στρίβοντας ανατολικά, έφτασαν κοντά στην πρασινάδα της Γυάλινης Λίμνης κι εκεί, όχι μακριά από την άκρη του δρόμου, στεκόταν μια μοναδική κολόνα με σπασμένη την κορφή.

— Αυτή είναι η Πέτρα του Ντούριν! φώναξε ο Γκίμλι. Δεν μπορώ να περάσω χωρίς να πάω μια στιγμή να δω το θαύμα της κοιλάδας!

— Όμως κάνε γρήγορα, είπε ο Άραγκορν, ρίχνοντας μια ματιά πίσω στις Πύλες. Ο ήλιος πέφτει νωρίς. Οι Ορκ, ίσως, δε θα βγουν πριν σουρουπώσει, αλλά εμείς πρέπει να βρισκόμαστε μακριά πριν πέσει η νύχτα. Το Φεγγάρι βρίσκεται στη χάση του κι απόψε θα είναι σκοτεινά.

— Έλα μαζί μου, Φρόντο! φώναξε ο νάνος, βγαίνοντας απ' το δρόμο. Δε θέλω να περάσεις χωρίς να δεις την Κέλεντ-ζάραμ.

Έτρεξε στην πράσινη κατηφοριά.

Ο Φρόντο ακολούθησε αργά, νιώθοντας να τον τραβάει το ακίνητο γαλάζιο νερό παρ' όλη του την κούραση και τους πόνους· ο Σαμ πήγε πίσω του.

Πλάι στην όρθια πέτρα ο Γκίμλι σταμάτησε και κοίταξε ψηλά. Ήταν ραγισμένη και φθαρμένη απ' τον καιρό και τα ξέθωρα ρουνικά απάνω της δεν μπορούσαν να διαβαστούν.

— Αυτή η κολόνα σημαδεύει το μέρος που για πρώτη φορά ο Ντούριν κοίταξε στη Γυάλινη Λίμνη, είπε ο νάνος. Ας κοιτάξουμε κι εμείς μια φορά, πριν φύγουμε!

Έσκυψαν πάνω απ' το σκοτεινό νερό. Στην αρχή δεν μπορούσαν να δουν τίποτα. Ύστερα σιγά σιγά είδαν τις σιλουέτες των γύρω βουνών να καθρεφτίζονται μέσα στο βαθύ γαλάζιο φόντο και οι κορφές τους έμοιαζαν πούπουλα από άσπρη φωτιά· στη μέση ήταν ουρανός. Κι εκεί, σαν πετράδια πεσμένα βαθιά, τρεμόσβηναν λαμπερά αστέρια, μόλο που στον ουρανό ψηλά έλαμπε ο ήλιος. Απ' τις δικές τους σκυμμένες μορφές δεν μπορούσαν να διακρίνουν ούτε σκιά.

— Ω, Κέλεντ-ζάραμ, ωραία και θαυμαστή! είπε ο Γκίμλι. Εδώ βρίσκεται η Κορόνα του Ντούριν, ώσπου να ξυπνήσει πάλι. Έχε γεια! Υποκλίθηκε, γύρισε και βιάστηκε ν' ανεβεί την πράσινη πλαγιά και να βγει ξανά στο δρόμο.

— Τι είδες; είπε ο Πίπιν στο Σαμ, αλλά ο Σαμ ήταν πολύ απορροφημένος απ' τις σκέψεις του και δεν απάντησε.

Ο δρόμος τώρα έστριψε νότια και κατηφόριζε γρήγορα, βγαίνοντας απ' την κοιλάδα. Αρκετά παρακάτω απ' τη λίμνη συνάντησαν ένα βαθύ κεφαλάρι, διάφανο σαν κρύσταλλο. Το νερό ξεχύλιζε πάνω από μια πέτρα κι έτρεχε αστράφτοντας γαργαριστό σ' ένα πέτρινο αυλάκι.

— Εδώ είναι η πηγή του Ασημόφλεβου ποταμού, είπε ο Γκίμλι. Μην πιείτε. Το νερό είναι πολύ παγωμένο.

— Γρήγορα γίνεται ορμητικός ποταμός και μαζεύει νερό από πολλούς άλλους βουνίσιους χείμαρρους, είπε ο Άραγκορν. Ο δρόμος μας πηγαίνει πλάι του για πολλά μίλια. Θα σας πάω από το δρόμο που είχε διαλέξει ο Γκάνταλφ· και πρώτα πρώτα ελπίζω να φτάσουμε στα δάση όπου ο Ασημόφλεβος χύνεται στο Μεγάλο Ποταμό — εκεί πέρα.

Κοίταξαν κατά το μέρος που έδειξε και είδαν το ποτάμι να κυλά διασχίζοντας την κοιλάδα και να συνεχίζει πέρα στα χαμηλώματα, μέχρι που χανόταν σε μια χρυσή καταχνιά.

— Εκεί είναι τα δάση του Λοθλόριεν! είπε ο Λέγκολας. Το ωραιότερο απ' όλα τα μέρη που ζουν οι δικοί μου. Δεν υπάρχουν δέντρα όμοια με τα δέντρα εκείνου του τόπου. Γιατί το φθινόπωρο δεν πέφτουν τα φύλλα τους, γίνονται μόνο χρυσά. Δεν πέφτουν παρά μόνο σαν έρθει η άνοιξη κι ανοίγουν τα καινούρια και τότε τα κλαδιά είναι φορτωμένα με κίτρινα λουλούδια. Το δάπεδο του δάσους είναι χρυσαφένιο και χρυσή είναι κι η οροφή και οι κολόνες ασημένιες, γιατί ο φλοιός των δέντρων είναι λείος και γκρίζος. Έτσι λένε ακόμα τα τραγούδια μας στο Δάσος της Σκοτεινιάς. Η καρδιά μου θα χαρεί αν βρεθούμε στις άκρες του δάσους κι αν ήταν άνοιξη!

— Η δική μου θα χαιρόταν ακόμα και το χειμώνα, είπε ο Άραγκορν. Αλλ' αυτό βρίσκεται μίλια μακριά. Ας βιαστούμε.

Για αρκετή ώρα ο Φρόντο κι ο Σαμ κατάφερναν κι ακολουθούσαν τους άλλους· αλλά ο Άραγκορν τους οδηγούσε με μεγάλη ταχύτητα κι ύστερα από λίγο ξέμειναν πίσω. Δεν είχαν φάει τίποτα από νωρίς το πρωί. Το τραύμα του Σαμ έκαιγε και το κεφάλι του ζαλιζόταν. Παρ' όλο που ο ήλιος έλαμπε, ο αέρας του φαινόταν ψυχρός ύστερα απ' τη ζεστή σκοτεινιά της Μόρια. Ανατρίχιασε. Ο Φρόντο ένιωθε στο κάθε του βήμα να πονάει περισσότερο και δεν μπορούσε ν' αναπνεύσει.

Τέλος, ο Λέγκολας γύρισε πίσω και, σαν τους είδε μακριά, το είπε στον Άραγκορν. Οι άλλοι σταμάτησαν κι ο Άραγκορν έτρεξε πίσω, φωνάζοντας στον Μπορομίρ να τον ακολουθήσει.

— Συγνώμη, Φρόντο! φώναξε όλος έννοια. Έγιναν τόσα πολλά σήμερα κι έχουμε τόση ανάγκη να βιαστούμε που ξέχασα πως είσαι χτυπημένος· κι ο Σαμ το ίδιο. Θα 'πρεπε να μιλούσατε. Δεν κάναμε τίποτα, ενώ θα 'πρεπε, για να σας ανακουφίσουμε κι ας ήταν όλοι οι Ορκ της Μόρια στο κατόπι μας. Ελάτε τώρα! Λίγο πιο κάτω έχει ένα μέρος που μπορούμε να ξεκουραστούμε λιγάκι. Εκεί θα κάνω ό,τι μπορώ για σας. Έλα, Μπορομίρ. Θα τους πάρουμε στα χέρια.

Σε λίγο βρήκαν έναν άλλο χείμαρρο που κυλούσε απ' τη δύση κι έδινε το γαργαριστό του νερό στο βιαστικό Ασημόφλεβο. Ύστερα μαζί έπεφταν από έναν καταρράκτη πάνω σε μια πρασινόχρωμη πέτρα και χύνονταν αφρίζοντας σε μια μικρή κοιλάδα. Γύρω εκεί είχε έλατα, κοντόσωμα και σκυφτά και οι όχθες ήταν απόκρημνες και ντυμένες με ελαφόχορτο και θάμνους από βατόμουρα. Στο κάτω μέρος είχε ένα πλάτωμα που το ποτάμι κυλούσε πλατσουρίζοντας πάνω από γυαλιστερά βότσαλα. Εκεί ξεκουράστηκαν. Ήταν τώρα τρεις μετά το μεσημέρι και είχαν απομακρυνθεί μόνο μερικά μίλια από τις Πύλες. Ο ήλιος κιόλας γύριζε στη δύση.

Ενώ ο Γκίμλι κι οι δυο νεότεροι χόμπιτ έβγαλαν νερό κι άναβαν φωτιά από ξερόκλαδα κι ελατόξυλα, ο Άραγκορν περιποιήθηκε το Σαμ και το Φρόντο. Η πληγή του Σαμ δεν ήταν βαθιά, αλλά έδειχνε κακοφορμισμένη και το πρόσωπο του Άραγκορν ήταν σοβαρό καθώς την εξέταζε. Ύστερα από μια στιγμή σήκωσε το κεφάλι μ' ανακούφιση.

— Μπράβο τύχη, Σαμ! είπε. Πολλοί τον έχουν πληρώσει χειρότερα τον πρώτο Ορκ που σκότωσαν. Το κόψιμο δεν είναι δηλητηριασμένο, όπως είναι πολύ συχνά οι πληγές από σπαθιά των Ορκ. Θα κλείσει καλά τώρα που θα το περιποιηθώ. Πλύνε το όταν ο Γκίμλι ζεστάνει το νερό.

Άνοιξε την παλάσκα του κι έβγαλε κάτι μαραμένα φύλλα.

— Είναι ξερά κι αρκετή απ' την αποτελεσματικότητά τους έχει χαθεί, είπε, αλλά έχω εδώ ακόμα μερικά φύλλα από *athelas* που τα είχα μαζέψει κοντά στην Κορυφή των Καιρών. Τρίψε ένα μέσα στο νερό και πλύνε την πληγή σου κι εγώ θα σ' τη δέσω. Τώρα η σειρά σου, Φρόντο.

— Είμαι εντάξει, είπε ο Φρόντο, μη θέλοντας να του πειράξουν τα ρούχα.

Το μόνο που χρειαζόμουνα ήταν λίγο φαΐ και λίγη ξεκούραση.

— Όχι! είπε ο Άραγκορν. Πρέπει να ρίξουμε μια ματιά και να δούμε τι σου έκαναν το σφυρί και το αμόνι. Εγώ ακόμα θαυμάζω πώς είσαι ζωντανός.

Μαλακά μαλακά έβγαλε το σακάκι του Φρόντο και το φθαρμένο πουκάμισο κι έβγαλε μια φωνή θαυμασμού. Ύστερα έβαλε τα γέλια. Ο ασημένιος θώρακας άστραφτε μπροστά στα μάτια του σαν το φως πάνω στην κυματιστή θάλασσα. Προσεκτικά τον έβγαλε και τον κράτησε ψηλά και τα πετράδια του έλαμψαν σαν αστέρια· ο ήχος από την αλυσιδωτή του ύφανση έμοιαζε με το θόρυβο που κάνει η βροχή σαν πέφτει σε λιμνούλα.

— Κοιτάξτε, φίλοι μου! φώναξε. Να ένα ωραίο χομπιτο-δέρμα που αξίζει να τυλίξει και Ξωτικο-πριγκιπόπουλο! Αν το ήξεραν πως οι χόμπιτ έχουν τέτοια τομάρια, όλοι οι κυνηγοί της Μέσης-Γης θα έτρεχαν στο Σάιρ.

— Κι όλα τα βέλη κι όλοι οι κυνηγοί του κόσμου δε θα κατάφερναν τίποτα, είπε ο Γκίμλι, κοιτάζοντας το θώρακα με θαυμασμό. Είναι φτιαγμένος από μίθριλ. Μίθριλ! Ποτέ μου δεν είδα ούτε άκουσα να μιλούν για τέτοιο ωραίο θώρακα. Είναι αυτός που έλεγε ο Γκάνταλφ; Αν είναι, τότε υποτίμησε την αξία του. Αλλά χαρίστηκε άξια!

— Συχνά αναρωτήθηκα τι κάνατε εσύ κι ο Μπίλμπο στα κρυφά στο δωματιάκι του, είπε ο Μέρι. Ας είναι καλά ο γερο-χόμπιτ! Τώρα τον αγαπώ ακόμα περισσότερο. Ελπίζω να μας δοθεί η ευκαιρία να του πούμε τι έγινε.

Μια μαύρη μελανιά απλωνόταν στη δεξιά πλευρά του Φρόντο και στο στήθος. Κάτω απ' τον αλυσιδωτό θώρακα φορούσε ένα πουκάμισο από μαλακό δέρμα, αλλά σ' ένα σημείο οι κρίκοι είχαν περάσει κι είχαν μπει μέσα στις σάρκες του. Και η αριστερή πλευρά του Φρόντο επίσης ήταν σημαδεμένη και μελανιασμένη εκεί που είχε χτυπήσει στον τοίχο. Την ώρα που οι άλλοι ετοίμαζαν το φαγητό, ο Άραγκορν έπλυνε τα χτυπήματα με νερό από *athelas*. Το αψύ του άρωμα γέμισε τη μικρή κοιλάδα κι όλοι όσοι έσκυψαν πάνω απ' το αχνιστό νερό ένιωσαν αναζωογονημένοι και πήραν δύναμη. Σε λίγο ο Φρόντο ένιωσε τον πόνο να τον αφήνει κι ανάσαινε μ' ευκολία, αν κι ήταν πιασμένος και πονούσε, σαν τον άγγιζες, για μέρες. Ο Άραγκορν του έβαλε μαλακές κομπρέσες στο πλευρό του.

— Ο αλυσιδωτός θώρακας είναι καταπληκτικά ελαφρός, είπε. Αν μπορείς να τον υποφέρεις, φόρεσέ τον πάλι. Η καρδιά μου χαίρεται που ξέρει πως έχεις τέτοιο θώρακα. Μην τον βγάζεις ούτε στον ύπνο σου, εκτός και η τύχη σε φέρει σε μέρη που για λίγο θα είσαι ασφαλισμένος· κι αυτό πολύ σπάνια θα σου τύχει όσο καιρό κρατήσει η αποστολή σου.

Σαν έφαγαν, ετοιμάστηκαν να συνεχίσουν. Έσβησαν τη φωτιά κι έκρυψαν όλα της τα ίχνη. Έπειτα, βγαίνοντας απ' τη μικρή κοιλάδα, πήραν

το δρόμο ξανά. Δεν είχαν προχωρήσει πολύ κι ο ήλιος έδυσε στα βουνά της δύσης και μεγάλες σκιές κατέβηκαν απ' τις βουνοπλαγιές. Το λυκόφως σκέπασε τα πόδια τους και ομίχλη σηκώθηκε στα βαθουλώματα. Μακριά στην ανατολή το φως του δειλινού απλωνόταν χλωμό πάνω σε θαμπές πεδιάδες και δάση. Ο Σαμ κι ο Φρόντο νιώθοντας τώρα ανακουφισμένοι και με καινούριες δυνάμεις, μπορούσαν να πηγαίνουν γρήγορα και με μια μικρή διακοπή μόνον ο Άραγκορν οδήγησε την Ομάδα τρεις περίπου ώρες ακόμα.

Ήταν σκοτάδι. Η νύχτα είχε πέσει για καλά. Είχε πολλά ζωηρά αστέρια, αλλά το φεγγάρι, που βρισκόταν στις τελευταίες του μέρες, θ' αργούσε να βγει. Ο Γκίμλι κι ο Φρόντο πήγαιναν τελευταίοι. Περπατούσαν μαλακά και δε μιλούσαν. Είχαν το νου τους μην τυχόν κι ακούσουν κανένα θόρυβο στο δρόμο πίσω τους. Τέλος, ο Γκίμλι έκοψε τη σιωπή:

— Δεν ακούγεται τίποτα εκτός απ' τον άνεμο, είπε. Κι αν έχει καλικαντζάρους εδώ κοντά, τότε τ' αυτιά μου είναι ξύλινα. Ας ελπίσουμε πως οι Ορκ θα μείνουν ικανοποιημένοι που μας πέταξαν έξω απ' τη Μόρια. Και ίσως αυτός να ήταν κι όλος τους ο σκοπός και να μην είχε καμιά σχέση με μας — με το Δαχτυλίδι. Αν και συχνά οι Ορκ καταδιώκουν πολλές λεύγες στον κάμπο τους εχθρούς τους, αν θέλουν να εκδικηθούν το θάνατο κάποιου αρχηγού.

Ο Φρόντο δεν απάντησε. Κοίταξε το Κεντρί κι η λάμα του ήταν σκοτεινή. Είχε όμως ακούσει κάτι ή νόμιζε πως είχε. Μόλις είχαν πέσει οι σκιές γύρω τους κι είχε σκοτεινιάσει ο δρόμος πίσω τους, είχε ακούσει ξανά το γρήγορο πατ-πατ από πόδια. Τ' άκουγε και τώρα ακόμα. Γύρισε πίσω απότομα. Είδε δυο μικροσκοπικά φωτάκια ή, για μια στιγμή, νόμισε πως τα είδε, αλλ' αμέσως γλίστρησαν στο πλάι και χάθηκαν.

— Τι είναι; είπε ο νάνος.

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Φρόντο. Νόμισα πως άκουσα βήματα και μου φάνηκε πως είδα ένα φως — σαν μάτια. Μου 'χει φανεί πολλές φορές από τότε που πρωτομπήκαμε στη Μόρια.

Ο Γκίμλι σταμάτησε κι έσκυψε στη γη.

— Δεν ακούω τίποτα εκτός απ' τις νυχτοκουβέντες που κάνουν τα φυτά κι οι πέτρες, είπε. Έλα! Ας βιαστούμε! Οι άλλοι δε φαίνονται.

Ο νυχτερινός άνεμος φύσηξε στην κοιλάδα και τους αντάμωσε ψυχρός. Μπροστά τους υψώθηκε μια πλατιά γκρίζα σκιά κι άκουσαν το ασταμάτητο θρόισμα φύλλων, όπως κάνουν οι λεύκες στο φύσημα της αύρας.

— Το Λοθλόριεν! φώναξε ο Λέγκολας. Το Λοθλόριεν! Φτάσαμε στις αρχές του Χρυσαφένιου Δάσους. Κρίμα που είναι χειμώνας!

Μες στη νύχτα τα δέντρα υψώνονται μπροστά τους, σκεπάζοντας το δρόμο και το ποτάμι που περνούσαν τώρα κάτω απ' τ' απλωμένα κλαδιά

τους. Στο αμυδρό φως των αστεριών οι κορμοί τους ήταν γκρίζοι και τα τρεμάμενα φύλλα τους υποψία χρυσοκόκκινου.

— Το Λοθλόριεν! είπε ο Άραγκορν. Πόσο χαίρομαι που ξανακούω τ' αγέρι στα δέντρα. Δεν απέχουμε παρά πέντε λεύγες και κάτι απ' τις Πύλες, μα δεν μπορούμε να πάμε παρακάτω. Εδώ ας ελπίσουμε πως οι αρετές των Ξωτικών θα μας φυλάξουν απόψε από τον κίνδυνο που έρχεται πίσω μας.

— Αν στ' αλήθεια τα Ξωτικά κατοικούν ακόμα εδώ, τώρα που ο κόσμος σκοτεινιάζει, είπε ο Γκίμλι.

— Είναι πολύς καιρός από τότε που οι δικοί μου ταξίδεψαν εδώ, στη γη απ' όπου ξεκινήσαμε τα πολύ παλιά τα χρόνια, είπε ο Λέγκολας, αλλά μαθαίνουμε πως το Λόριεν δεν έχει ερημωθεί ακόμα, γιατί υπάρχει μια μυστική δύναμη εδώ που δεν αφήνει το κακό να πατήσει στην περιοχή. Αλλά οι κάτοικοί της σπάνια παρουσιάζονται κι ίσως τώρα να ζουν βαθιά στο δάσος μακριά απ' τα βορινά σύνορα.

— Ναι, ζουν βαθιά στο δάσος, είπε ο Άραγκορν κι αναστέναξε, λες και κάτι να θυμήθηκε. Πρέπει να τα βολέψουμε μόνοι μας απόψε. Θα προχωρήσουμε για λίγο, ώσπου να μπούμε ανάμεσα στα δέντρα κι έπειτα θ' αφήσουμε το μονοπάτι και θα ψάξουμε να βρούμε μέρος για να ξεκουραστούμε.

Ξεκίνησε πρώτος· ο Μπορομίρ όμως στάθηκε αναποφάσιστος και δεν ακολούθησε.

— Δεν υπάρχει άλλος δρόμος; είπε.

— Ποιον άλλο καλύτερο δρόμο θα ήθελες; είπε ο Άραγκορν.

— Κάποιον απλό δρόμο, ακόμα κι αν περνούσε από ένα φράγμα σπαθιών, είπε ο Μπορομίρ. Αυτή η Ομάδα έχει περάσει από παράξενα μονοπάτια, που μας έχουν ως τώρα βγει σε κακό. Μπήκαμε στα σκοτάδια της Μόρια παρά τη θέλησή μου· και το πληρώσαμε. Και τώρα λες πως πρέπει να μπούμε στο Χρυσαφένιο Δάσος. Αλλά στην Γκόντορ έχουν ακουστά γι' αυτή την επικίνδυνη χώρα και λένε πως ελάχιστοι βγαίνουν έξω άπαξ και μπουν μέσα· κι ότι απ' αυτούς κανένας δεν ξέφυγε απείραχτος.

— Μη λες *απείραχτος,* αλλά αν πεις *δίχως ν' αλλάξει,* τότε ίσως πεις την αλήθεια, είπε ο Άραγκορν. Αλλά οι παραδόσεις χάνονται στην Γκόντορ, Μπορομίρ, αν αυτοί που κάποτε ήταν σοφοί στην πόλη μιλάνε τώρα εναντίον του Λοθλόριεν. Εσύ μπορείς να πιστεύεις ό,τι θέλεις, αλλά δεν υπάρχει άλλος δρόμος για μας — εκτός και θέλεις να γυρίσεις πίσω στην Πύλη της Μόρια ή ν' ανέβεις στ' απάτητα βουνά ή να κολυμπήσεις ολομόναχος το Μεγάλο Ποταμό.

— Τότε οδήγησέ μας! είπε ο Μπορομίρ. Αλλά είναι επικίνδυνο.

— Και βέβαια είναι επικίνδυνο, είπε ο Άραγκορν, ωραίο κι επικίνδυνο· αλλά μόνο οι κακοί χρειάζεται να φοβούνται ή εκείνοι που φέρνουν κάτι κακό μαζί τους. Ακολουθήστε με!

Δεν είχαν προχωρήσει περισσότερο από ένα μίλι μες στο δάσος, όταν συνάντησαν ένα άλλο ποταμάκι που γοργοκυλούσε απ' τις δεντρόφυτες πλαγιές που κατέβαιναν απ' τα βουνά της δύσης. Το άκουγαν να πέφτει από έναν καταρράκτη στα δεξιά τους μέσα στις σκιές. Τα σκοτεινά βιαστικά νερά του έκοβαν το δρόμο μπροστά τους και χύνονταν στον Ασημόφλεβο στροβιλίζοντας και σχηματίζοντας θαμπούς νερόλακκους ανάμεσα στις ρίζες των δέντρων.

– Να ο Νίμροντελ! είπε ο Λέγκολας. Τα Ξωτικά του Δάσους έφτιαξαν παλιά πολλά τραγούδια που ακόμα τα τραγουδάμε στο Βοριά και θυμόμαστε το ουράνιο τόξο στους καταρράκτες του και τα χρυσαφένια λουλούδια που έπλεαν στους αφρούς του. Τώρα όλα είναι σκοτεινά κι η Γέφυρα του Νίμροντελ είναι πεσμένη. Θα πλύνω τα πόδια μου, γιατί λένε πως το νερό του γιατρεύει τους κουρασμένους.

Προχώρησε μπροστά και κατέβηκε την όχθη που ήταν βαθιά σκαμμένη και μπήκε στο νερό.

– Ακολουθήστε με! φώναξε. Το νερό δεν είναι βαθύ. Ελάτε να το περάσουμε περπατώντας! Μπορούμε να ξαποστάσουμε στην απέναντι όχθη κι ο ήχος του νερού καθώς πέφτει θα μπορέσει ίσως να μας φέρει ύπνο και λησμονιά της λύπης μας.

Ένας ένας κατέβηκαν κάτω κι ακολούθησαν το Λέγκολας. Για μια στιγμή ο Φρόντο στάθηκε κοντά στην άκρη κι άφησε το νερό να κυλήσει στα κουρασμένα του πόδια. Ήταν παγωμένο μα το άγγιγμά του ήταν καθαρό κι όπως προχώρησε κι ανέβηκε ως τα γόνατά του, ένιωσε πως η σκόνη του ταξιδιού κι όλη η κούραση ξεπλύθηκαν από πάνω του.

Όταν πέρασε όλη η Ομάδα, κάθισαν, ξεκουράστηκαν κι έφαγαν λιγάκι· κι ο Λέγκολας τους είπε ιστορίες για το Λοθλόριεν, που τα Ξωτικά του Δάσους της Σκοτεινιάς φύλαγαν ακόμα στις καρδιές τους: για το φως του ήλιου και των αστεριών στα λιβάδια πλάι στο Μεγάλο Ποταμό, πριν γίνει ο κόσμος γκρίζος.

Τέλος έγινε ησυχία κι άκουγαν τη μουσική του καταρράκτη που έτρεχε γλυκά ανάμεσα στις σκιές. Ο Φρόντο σχεδόν φαντάστηκε πως μπορούσε ν' ακούσει μια φωνή να τραγουδά, ανακατεμένη με το θόρυβο του νερού.

– Ακούτε τη φωνή της Νίμροντελ; ρώτησε ο Λέγκολας. Θα σας πω ένα τραγούδι για τη Νίμροντελ, που είχε το ίδιο όνομα με το ποταμάκι και ζούσε στις όχθες του τα πολύ παλιά χρόνια. Στη δική μας γλώσσα του δάσους είναι πολύ ωραίο τραγούδι· αλλά να πώς ακούγεται στη Γουέστρον, όπως το τραγουδούν τώρα μερικοί στο Σκιστό Λαγκάδι.

Άρχισε με φωνή μαλακή που μόλις ακουγόταν πάνω απ' το θρόισμα των φύλλων γύρω τους:

Μια Ξωτικιά ζούσε παλιά,
Π' έλαμπε σαν αστέρι.
Μαντίλα είχε χρυσαφιά,
Φόρεμα δίχως ταίρι.

Άστρο λαμπρό και φωτεινό
Στόλιζε τα μαλλιά της.
Σαν ήλιος μες στον ουρανό
Έλαμπε η θωριά της.

Μακριά μαλλιά, λευκό κορμί,
Ανέμελη κι ωραία.
Σαν το αγέρι ανάλαφρη,
Ξένοιαστη, πάντα νέα.

Στου Νίμροντελ πλάι τα νερά
Τα κρυσταλλοδροσάτα,
Η φωνή της έψελνε γλυκά,
Ποτέ της δε σταμάτα.

Μα τώρα πια πού περπατεί;
Πού είναι; Πούθε πάει;
Η Νίμροντελ έχει χαθεί
Και στα βουνά γυρνάει.

Και το Καράβι-Ξωτικό
Στον κόλπο περιμένει.
Μέρες και νύχτες, για καιρό,
Μα η θάλασσα θεριεύει.

Ο άνεμος απ' το βοριά
Σηκώθηκε, μουγκρίζει.
Κόβει του πλοίου τα σκοινιά
Το παίρνει, το γυρίζει.

Ο Άμροθ βλέπει τη στεριά
Απ' τα μάτια του να σβήνει.
Το πλοίο τον παίρνει μακριά,
Τη Νίμροντελ αφήνει.

Ξωτικοβασιλιάς τρανός
Του λόγγου της κοιλάδας.
Στο Λόριεν ήταν ξακουστός,
Άρχοντας της πεδιάδας.

Σαν τη σαΐτα πήδησε
Και το καράβι αφήνει.

Τα κύματα αψήφησε
Και πέφτει μες στη δίνη.

Αγέρας του παίρνει τα μαλλιά,
Στράφτει ο αφρός στο φως.
Και κολυμπάει για τη στεριά,
Σαν κύκνος δυνατός.

Μα η Δύση τώρα δε μιλά
Και κάθε ακτή και χώρα.
Δεν έμαθαν τα Ξωτικά
Πού είναι ο Άμροθ τώρα.

Η φωνή του Λέγκολας κόμπιασε και σταμάτησε το τραγούδι.

— Δεν μπορώ να το τραγουδήσω άλλο, είπε. Αυτό δεν είναι παρά ένα μόνο κομμάτι, γιατί έχω ξεχάσει πολύ. Είναι μεγάλο και λυπητερό, γιατί λέει πως έπεσε μεγάλη λύπη στο Λοθλόριεν, το Λόριεν των Λουλουδιών, όταν οι Νάνοι ξύπνησαν το κακό στα βουνά.

— Μα οι Νάνοι δεν έφτιαξαν το κακό, είπε ο Γκίμλι.

— Δεν είπα εγώ πως το 'φτιαξαν· το κακό όμως ήρθε, απάντησε ο Λέγκολας λυπημένα. Τότε πολλά Ξωτικά από την οικογένεια της Νίμροντελ άφησαν τις κατοικίες τους κι έφυγαν. Κι αυτή χάθηκε μακριά στο Νοτιά, στα περάσματα των Λευκών Βουνών· και δεν έφτασε στο πλοίο που ο αγαπημένος της Άμροθ την περίμενε. Αλλά την άνοιξη, όταν τ' αγέρι φυσά στις καινούριες φυλλωσιές, ο απόηχος της φωνής της ακούγεται ακόμα πλάι στους καταρράκτες που έχουν τ' όνομά της. Κι όταν ο άνεμος έρχεται απ' το Νοτιά, η φωνή τού Άμροθ ανεβαίνει απ' τη θάλασσα· γιατί ο Νίμροντελ χύνεται στον Ασημόφλεβο, που τα Ξωτικά ονομάζουν Σέλεμπραντ· κι ο Σέλεμπραντ χύνεται στο Μεγάλο Άντουϊν κι ο Άντουϊν βγαίνει στον Κόλπο του Μπέλφαλας απ' όπου τα Ξωτικά του Λόριεν ανοίγουν πανιά. Αλλά ούτε η Νίμροντελ ούτε ο Άμροθ ξαναγύρισαν ποτέ πίσω.

Λένε πως είχε φτιάξει σπίτι πάνω στα κλαδιά κάποιου δέντρου που φύτρωνε πλάι στους καταρράκτες· γιατί ήταν η συνήθεια των Ξωτικών του Λόριεν να κατοικούν πάνω στα δέντρα· κι ίσως να το κάνουν ακόμα. Γι' αυτό τους έλεγαν Γκαλάντριμ, ο Λαός των Δέντρων. Βαθιά στο δάσος τα δέντρα είναι πολύ μεγάλα. Τα Ξωτικά στα δάση δεν έσκαψαν στη γη, όπως οι Νάνοι, ούτε έχτισαν πέτρινα οχυρά πριν έρθει η Σκιά.

— Ακόμα και στις δικές μας κατοπινές μέρες το να ζεις πάνω στα δέντρα ίσως να είναι πιο ασφαλισμένο απ' το να κάθεσαι κάτω στη γη, είπε ο Γκίμλι.

Κοίταξε στο δρόμο, απέναντι απ' το ποτάμι, που οδηγούσε στη Σκιο-

χείμαρρη Κοιλάδα κι ύστερα πάνω στα σκοτεινά κλαδιά που τους σκέπαζαν.

— Τα λόγια σου είναι σοφά, Γκίμλι, είπε ο Άραγκορν. Δεν μπορούμε να χτίσουμε σπίτι, αλλ' απόψε θα κάνουμε ό,τι κι οι Γκαλάντριμ και θα γυρέψουμε καταφύγιο στις κορφές των δέντρων, αν τα καταφέρουμε. Έχουμε κιόλας καθίσει εδώ πλάι στο δρόμο περισσότερο απ' όσο είναι σοφό.

Η Ομάδα τώρα άφησε το μονοπάτι και μπήκε βαθιά στις σκιές του δάσους, πηγαίνοντας δυτικά πλάι στο βουνίσιο χείμαρρο, αφήνοντας τον Ασημόφλεβο. Όχι μακριά απ' τους καταρράκτες του Νίμροντελ βρήκαν μια συστάδα δέντρων που μερικά απ' αυτά σκέπαζαν το ποταμάκι. Οι μεγάλοι γκρίζοι κορμοί τους ήταν πελώριοι και το ύψος τους ούτε μπορούσες να το μαντέψεις.

— Θα σκαρφαλώσω απάνω, είπε ο Λέγκολας. Είμαι μαθημένος από δέντρα, ρίζες και κλαδιά, αν κι αυτά τα δέντρα είναι ένα είδος άγνωστο σε μένα, εκτός απ' τ' όνομά τους σε τραγούδια. Τα λένε *Μέλιρν* κι είναι αυτά που κάνουν τα κίτρινα λουλούδια, αλλά δεν έχω ποτέ μου ανεβεί σε κανένα. Θ' ανεβώ να δω τώρα πώς είναι το σχήμα τους κι ο τρόπος που διακλαδίζονται.

— Ό,τι κι αν είναι, είπε ο Πίπιν, θα είναι θαυμάσια δέντρα αν μπορούν να προσφέρουν ξεκούραση και σε μας, εκτός απ' τα πουλιά. Εγώ δεν μπορώ να κοιμηθώ σε κούρνια!

— Τότε σκάψε μια τρύπα στο χώμα, είπε ο Λέγκολας, αν αυτό σε βολεύει καλύτερα. Αλλά θα πρέπει να σκάψεις βαθιά και γρήγορα, αν θες να κρυφτείς απ' τους Ορκ.

Πήδησε ανάλαφρα ψηλά και πιάστηκε από ένα κλαδί που φύτρωνε στον κορμό ψηλά πάνω απ' το κεφάλι του. Αλλά ενώ ακόμα ταλαντευόταν εκεί για μια στιγμή, μια φωνή ακούστηκε ξαφνικά μέσ' απ' τη σκιά του δέντρου πάνω του.

— *Ντάρο!* είπε σε τόνο προστακτικό κι ο Λέγκολας έπεσε πάνω στη γη κατάπληκτος και φοβισμένος.

Ζάρωσε στον κορμό του δέντρου.

— Ακίνητοι! ψιθύρισε στους άλλους. Μην κουνηθείτε! Τσιμουδιά!

Ακούστηκαν χαμηλόφωνα γέλια πάνω απ' τα κεφάλια τους κι έπειτα μια άλλη καθάρια φωνή μίλησε σε κάποια ξωτικο-διάλεκτο. Ο Φρόντο λίγα μπορούσε να καταλάβει απ' ό,τι λεγόταν γιατί η διάλεκτος που χρησιμοποιούσαν τα Ξωτικά του Δάσους ανατολικά απ' τα βουνά ήταν διαφορετική απ' της Δύσης. Ο Λέγκολας κοίταξε ψηλά κι απάντησε στην ίδια γλώσσα.

— Ποιοι είναι και τι λένε; ρώτησε ο Μέρι.

— Είναι Ξωτικά, είπε ο Σαμ. Δεν ακούς τις φωνές τους;

— Ναι, είναι Ξωτικά, είπε ο Λέγκολας, και λένε πως ανασαίνεις τόσο δυνατά που μπορούν να σημαδέψουν με κλειστά τα μάτια.

Ο Σαμ έβαλε βιαστικά το χέρι του στο στόμα του.

— Αλλά λένε ακόμα πως δε χρειάζεται να φοβάστε. Μας έχουν πάρει είδηση εδώ και πολλή ώρα. Άκουσαν τη φωνή μου απ' την άλλη μεριά του Νίμροντελ και κατάλαβαν πως ήμουν απ' το βόρειο παρακλάδι της φυλής μας και γι' αυτό δεν εμπόδισαν το πέρασμά μας· κι ύστερα άκουσαν και το τραγούδι μου. Τώρα μου λένε ν' ανεβώ απάνω με το Φρόντο· γιατί φαίνεται πως είχαν πληροφορίες γι' αυτόν και για το ταξίδι μας. Παρακαλούν τους υπόλοιπους να περιμένουν λίγο και να φυλάνε στη ρίζα του δέντρου, ώσπου ν' αποφασίσουν τι θα γίνει.

Μια σκάλα κατέβηκε απ' τις σκιές ψηλά: ήταν φτιαγμένη από ασημόγκριζο σκοινί που φωσφόριζε στο σκοτάδι και, αν κι έδειχνε λεπτή, αποδείχτηκε αρκετά γερή ώστε ν' αντέξει το βάρος πολλών αντρών. Ο Λέγκολας ανέβηκε πάνω ανάλαφρα κι ο Φρόντο ακολούθησε αργά· πίσω ανέβαινε ο Σαμ, προσπαθώντας να μην αναπνέει δυνατά. Τα κλαδιά του μάλορν φύτρωναν σχεδόν οριζόντια απ' τον κορμό κι ύστερα γύριζαν προς τα πάνω· αλλά κοντά στην κορφή ο κεντρικός κορμός διακλαδιζόταν και σχημάτιζε μια κορόνα από πολλά κλαδιά και, ανάμεσα σ' αυτά, βρήκαν πως ήταν στημένη μια ξύλινη πλατφόρμα ή *φλετ*, όπως έλεγαν τις πλατφόρμες τις μέρες εκείνες: τα Ξωτικά την έλεγαν *τάλαν*. Ανέβαινες πάνω από μια τρύπα στη μέση, απ' όπου περνούσε κι ανεμόσκαλα.

Όταν ο Φρόντο έφτασε τέλος πάνω στο φλετ βρήκε το Λέγκολας να κάθεται μαζί μ' άλλα τρία Ξωτικά. Ήταν ντυμένα μ' ένα σκιερό γκρι χρώμα και δεν ξεχώριζαν ανάμεσα στα κλαδιά των δέντρων, εκτός κι αν κουνιόντουσαν απότομα. Σηκώθηκαν όρθια κι ένας απ' αυτούς ξεσκέπασε μια μικρή λάμπα που έβγαζε μια λεπτή ασημένια ακτίνα. Την κράτησε ψηλά και κοίταξε τα πρόσωπα του Φρόντο και του Σαμ. Ύστερα έκλεισε πάλι το φως και τους καλωσόρισε στη γλώσσα του. Ο Φρόντο απάντησε κομπιάζοντας.

— Καλώς ήρθατε! είπε το Ξωτικό πάλι στην Κοινή Γλώσσα, μιλώντας αργά. Σπάνια μιλάμε άλλη γλώσσα εκτός απ' τη δική μας, γιατί τώρα ζούμε στην καρδιά του δάσους και δεν ανοίγουμε πρόθυμα σχέσεις μ' άλλους λαούς. Ακόμα κι οι δικοί μας στο βοριά έχουν αποξενωθεί από μας. Αλλά υπάρχουν μερικοί ακόμα ανάμεσά μας που βγαίνουν έξω για να μαζέψουν πληροφορίες και να παρακολουθήσουν τους εχθρούς μας· κι αυτοί μιλούν τις γλώσσες άλλων τόπων. Είμαι κι εγώ ένας απ' αυτούς. Τ' όνομά μου είναι Χάλντιρ. Τ' αδέλφια μου, ο Ρούμιλ κι ο Ορόφιν, μιλούν πολύ λίγο τη γλώσσα σας.

» Αλλά ακούσαμε φήμες για τον ερχομό σας. Οι αγγελιοφόροι του Έλροντ πέρασαν απ' το Λόριεν στο δρόμο του γυρισμού τους απ' τη Σκιοχείμαρρη Σκάλα. Δεν είχαμε ακούσει για — χόμπιτ, για τοσοδούληδες, για πολλά πολλά χρόνια και δεν ξέραμε πως ζούσαν ακόμα στη Μέση-Γη. Δε φαίνεστε κακοί! Και μιας κι έρχεστε μ' ένα Ξωτικό της γενιάς μας, είμαστε πρόθυμοι να σας κάνουμε φίλους, όπως μας το ζήτησε ο Έλροντ· αν και δε συνηθίζουμε να οδηγούμε ξένους μέσ' από τη γη μας. Αλλά απόψε πρέπει να μείνετε εδώ. Πόσοι είσαστε;

— Οκτώ, είπε ο Λέγκολας. Εγώ, τέσσερις χόμπιτ και δυο άνθρωποι· ο ένας απ' αυτούς, ο Άραγκορν, είναι φίλος των Ξωτικών της Δύσης.

— Το όνομα του Άραγκορν γιου του Άραθορν είναι γνωστό στο Λόριεν, είπε ο Χάλντιρ, κι έχει την εκτίμηση της Κυράς μας. Όλα εντάξει, λοιπόν. Αλλά όμως μου είπες μόνο εφτά.

— Ο όγδοος είναι νάνος, είπε ο Λέγκολας.

— Νάνος! είπε ο Χάλντιρ. Αυτό δεν είναι καλό. Δεν έχουμε καμιά επαφή με τους Νάνους απ' τις Σκοτεινές Μέρες κι εδώ. Δεν επιτρέπεται να μπαίνουν στην περιοχή μας. Δεν μπορώ να τον αφήσω να περάσει.

— Μα είναι απ' το Βουνό της Μοναξιάς, ένας απ' τους έμπιστους του Ντάιν και φίλος του Έλροντ, είπε ο Φρόντο. Ο ίδιος ο Έλροντ τον διάλεξε για σύντροφό μας κι έχει αποδειχτεί γενναίος και πιστός.

Τα Ξωτικά κουβέντιασαν μεταξύ τους και ζήτησαν πληροφορίες απ' το Λέγκολας στη γλώσσα τους.

— Πολύ καλά, είπε ο Χάλντιρ στο τέλος. Θα το κάνουμε αν και δε συμφωνούμε. Αν ο Άραγκορν κι ο Λέγκολας αναλαμβάνουν την ευθύνη γι' αυτόν και τον προσέχουν, να περάσει. Αλλά θα περάσει μέσα απ' το Λοθλόριεν με δεμένα τα μάτια.

» Τώρα όμως δεν είναι ώρα για να κουβεντιάζουμε. Οι άλλοι δεν πρέπει να μένουν κάτω. Παρακολουθούμε τα ποτάμια από τότε που είδαμε μια μεγάλη στρατιά Ορκ να πηγαίνει βόρεια κατά τη Μόρια, ακολουθώντας τους πρόποδες των βουνών, εδώ και πολλές μέρες. Οι λύκοι ουρλιάζουν στα σύνορα του δάσους. Αν στ' αλήθεια έρχεστε απ' τη Μόρια, ο κίνδυνος δε θα 'ναι και πολύ μακριά πίσω. Νωρίς αύριο πρέπει να φύγετε.

» Οι τέσσερις χόμπιτ θ' ανεβούν εδώ και θα μείνουν μαζί μας — δεν τους φοβόμαστε! Έχει άλλο ένα *τάλαν* στο διπλανό δέντρο. Οι άλλοι πρέπει να κρυφτούνε εκεί. Εσύ, Λέγκολας, θα είσαι υπεύθυνος γι' αυτούς. Φώναξέ μας αν τίποτα δεν πάει καλά! Και τα μάτια σου δεκατέσσερα σ' εκείνο το νάνο!

Ο Λέγκολας αμέσως κατέβηκε απ' τη σκάλα για να μεταφέρει το μήνυμα του Χάλντιρ· και σε λίγο ο Μέρι κι ο Πίπιν σκαρφάλωσαν ως το ψηλό

φλετ. Ήταν λαχανιασμένοι και φαίνονταν μάλλον φοβισμένοι.

— Να 'μαστε! είπε ο Μέρι κοντανασαίνοντας. Κουβαλήσαμε εδώ πάνω και τις δικές σας κουβέρτες μαζί με τις δικές μας. Ο Γοργοπόδαρος έκρυψε τα υπόλοιπα μπαγκάζια σ' ένα σωρό από πεσμένα φύλλα.

— Δεν υπήρχε λόγος να τις κουβαλήσετε, είπε ο Χάλντιρ. Το χειμώνα κάνει κρύο στις κορφές των δέντρων, αν κι ο άνεμος είναι νοτιάς απόψε· αλλά εμείς έχουμε φαγητό και πιοτό να σας δώσουμε που θα διώξει την ψύχρα της νύχτας κι έχουμε να σας δώσουμε και γούνες και μανδύες.

Οι χόμπιτ δέχτηκαν με πολλή χαρά αυτό το δεύτερο (και πολύ καλύτερο) δείπνο. Ύστερα τυλίχτηκαν ζεστά, όχι μόνο στους γούνινους μανδύες των Ξωτικών αλλά και στις δικές τους κουβέρτες, και προσπάθησαν να κοιμηθούν. Αλλά, μόλο που ήταν κουρασμένοι, μόνο ο Σαμ τα κατάφερε. Οι χόμπιτ δεν αγαπούν τα ύψη και δεν κοιμούνται στο πάνω πάτωμα, ακόμα κι αν έχουν σπίτι δίπατο. Το φλετ δεν τους άρεσε καθόλου για κρεβατοκάμαρα. Δεν είχε τοίχους, ούτε καν κάγκελα· μόνο στη μια πλευρά είχε μια ελαφριά πλεχτή ψάθα που μπορούσες να τη μετακινείς και να τη βάζεις σε διαφορετικά μέρη ανάλογα με τον αέρα.

Ο Πίπιν συνέχισε να κουβεντιάζει για λίγο.

— Ελπίζω, αν τα καταφέρω βέβαια να κοιμηθώ εδώ πάνω, να μην κυλίσω χάμω, είπε.

— Εγώ, σαν αποκοιμηθώ, είπε ο Σαμ, θα συνεχίσω να κοιμάμαι, είτε κυλίσω χάμω είτε όχι. Κι όσο λιγότερα λέμε, τόσο πιο γρήγορα θα κοιμηθώ, αν με καταλαβαίνεις.

Ο Φρόντο έμεινε αρκετή ώρα ξαπλωμένος ξυπνητός και κοίταζε τ' αστέρια ψηλά, που έλαμπαν ανάμεσα απ' τις χλωμές τρεμάμενες φυλλωσιές. Ο Σαμ, πλάι του, ροχάλιζε πολύ πριν αυτός ο ίδιος κλείσει τα μάτια του. Μπορούσε αμυδρά να δει τις γκρίζες σιλουέτες των δυο Ξωτικών να κάθονται ακίνητα, με τα χέρια γύρω απ' τα γόνατα και να κουβεντιάζουν ψιθυριστά. Το άλλο είχε κατεβεί να φυλάξει σκοπός σ' ένα απ' τα χαμηλότερα κλαδιά. Τέλος νανουρισμένος απ' τον αέρα στα κλαδιά από πάνω και το γλυκό μουρμούρισμα του καταρράκτη του Νίμροντελ κάτω, ο Φρόντο αποκοιμήθηκε με το τραγούδι του Λέγκολας στο μυαλό του.

Αργά τη νύχτα ξύπνησε. Οι άλλοι χόμπιτ κοιμόντουσαν. Τα Ξωτικά ήταν φευγάτα. Ένα λεπτό μισοφέγγαρο λαμπύριζε αμυδρά ανάμεσα στις φυλλωσιές. Ο αέρας είχε κόψει. Λίγο πιο μακριά άκουσε ένα άγριο γέλιο και πατήματα από πολλά πόδια κάτω στη γη. Ακουγόταν θόρυβος από σιδερικά που έσβησε αργά μακριά και φαινόταν να πηγαίνει κατά το νοτιά, μέσα στο δάσος. Ένα κεφάλι παρουσιάστηκε ξαφνικά απ' την τρύπα του φλετ. Ο Φρόντο ανακάθισε τρομαγμένος και είδε πως ήταν ένα γκριζοκου-

κουλωμένο Ξωτικό. Κοίταξε τους χόμπιτ.

— Τι είναι; είπε ο Φρόντο.

— *Ιρκ!* είπε το Ξωτικό, ψιθυριστά κι έριξε πάνω στο φλετ την τυλιγμένη ανεμόσκαλα.

— Ορκ! είπε ο Φρόντο. Τι γυρεύουν;

Αλλά το Ξωτικό είχε φύγει.

Δεν ακούστηκαν άλλοι θόρυβοι. Ακόμα κι οι φυλλωσιές ήταν σιωπηλές κι ο ίδιος ο καταρράκτης φαινόταν να κάνει λιγότερο θόρυβο. Ο Φρόντο ανακάθισε κι ανατρίχιασε μες στα σκεπάσματά του. Ένιωθε ανακούφιση που δεν τους είχαν πιάσει κάτω· αλλά δεν αισθανόταν πως τα δέντρα έδιναν αρκετή προστασία, εκτός για κρύψιμο προσωρινά. Οι Ορκ είχαν μύτη σαν κυνηγιάρικα σκυλιά, έλεγαν, και μπορούσαν κιόλας να σκαρφαλώνουν. Τράβηξε το Κεντρί: άστραφτε και γυάλιζε σαν γαλάζια φλόγα· κι ύστερα, αργά, έσβησε πάλι και θάμπωσε. Μόλο που το σπαθί του έσβησε, το αίσθημα του άμεσου κίνδυνου δεν άφηνε το Φρόντο, μάλλον δυνάμωνε. Σηκώθηκε και σύρθηκε ως το άνοιγμα και κοίταξε προσεκτικά κάτω. Ήταν σχεδόν βέβαιος πως μπορούσε ν' ακούσει κάτι κρυφές κινήσεις στη ρίζα του δέντρου κάτω.

Όχι Ξωτικά· γιατί τα Ξωτικά που ζουν στα δάση δεν έκαναν τον παραμικρό θόρυβο με τις κινήσεις τους. Άκουσε έναν ανεπαίσθητο θόρυβο σαν ρουθούνισμα· και του φάνηκε πως κάτι σαν να γραντζούνιζε τη φλούδα του κορμού. Κοίταξε κάτω στο σκοτάδι, κρατώντας την αναπνοή του.

Κάτι σκαρφάλωνε τώρα αργά κι η ανάσα του έβγαινε σαν σιγαλό σφύριγμα μέσα από κλεισμένα δόντια. Ύστερα, κοντά στον κορμό, είδε ο Φρόντο ν' ανεβαίνουν δυο χλωμά μάτια. Σταμάτησαν και κοιτούσαν προς τα πάνω δίχως ν' ανοιγοκλείνουν. Ξαφνικά έστριψαν και μια σκοτεινή σιλουέτα γλίστρησε απ' τον κορμό τού δέντρου κι εξαφανίστηκε.

Αμέσως μετά ο Χάλντιρ ανέβηκε γρήγορα ανάμεσα στα κλαδιά.

— Ήταν κάτι σ' αυτό το δέντρο που δεν το 'χω ξαναδεί, είπε. Δεν ήταν Ορκ. Το 'σκασε μόλις άγγιξα τον κορμό του δέντρου. Έδειχνε πολύ προσεκτικό και φυλαγόταν, είχε και κάποια επιδεξιότητα στο σκαρφάλωμα ειδαλλιώς θα νόμιζα πως ήταν ένας από σας τους χόμπιτ.

» Δεν το τόξεψα, γιατί δεν τολμούσα να ξεσηκώσω φωνές: δεν μπορούμε να διακινδυνεύσουμε μάχη. Ένας δυνατός λόχος από Ορκ πέρασε. Διασχίσανε το Νίμροντελ — κατάρα στα βρομερά τους πόδια μες στο καθαρό του νερό! — και συνέχισαν τον παλιό δρόμο πλάι στο ποτάμι. Κάτι θα οσμίστηκαν φαίνεται, γιατί έψαξαν τη γη στο μέρος που είχατε σταματήσει. Οι τρεις εμείς δεν μπορούσαμε να τα βάλουμε μ' εκατό, γι' αυτό τους βγήκαμε μπροστά και μιλούσαμε με παραπλανητικές φωνές και τους παρασύραμε στο δάσος μέσα.

» Ο Ορόφιν πάει τώρα γρήγορα να ειδοποιήσει τους δικούς μας. Κα-

νείς από τους Ορκ δε θα βγει ξανά έξω απ' το Λόριεν. Και θα βρίσκονται πολλά Ξωτικά κρυμμένα στα βορινά σύνορα πριν νυχτώσει ξανά. Εσείς όμως πρέπει να φύγετε για το Νοτιά αμέσως μόλις φέξει.

Η μέρα χάραξε χλωμή στην Ανατολή. Καθώς το φως δυνάμωνε και περνούσε φιλτραρισμένο ανάμεσα απ' τα φύλλα του μάλορν, οι χόμπιτ νόμισαν πως έβλεπαν ν' ανατέλλει ο ήλιος ενός δροσερού καλοκαιριάτικου πρωινού. Ένας χλωμός γαλάζιος ουρανός φαινόταν ανάμεσα απ' τα κλαδιά που κουνιόνταν. Κοιτάζοντας ο Φρόντο από ένα άνοιγμα στη νότια πλευρά του φλετ, είδε όλη την κοιλάδα του Ασημόφλεβου ν' απλώνεται σαν θάλασσα από κιτρινοκόκκινο χρυσάφι που το κουνάει ελαφρά η αύρα.

Ήταν ακόμα νωρίς κι έκανε κρύο όταν η Ομάδα ξεκίνησε πάλι, με οδηγούς τώρα το Χάλντιρ και τον αδελφό του το Ρούμιλ.

— Αντίο, γλυκέ Νίμροντελ! φώναξε ο Λέγκολας.

Ο Φρόντο κοίταξε πίσω κι είδε τον άσπρο αφρό ανάμεσα στους κορμούς των δέντρων.

— Αντίο, είπε. Του φαινόταν πως ποτέ δε θα ξανάκουγε τόσο όμορφο τρεχούμενο νερό, που συνεχώς ανακάτευε τις νότες του σε μια ατέλειωτη και πάντα διαφορετική μουσική.

Πήγαν πίσω στο μονοπάτι που ακολουθούσε ακόμα τη δυτική όχθη του Ασημόφλεβου και για κάμποση ώρα το ακολούθησαν νότια. Στο χώμα φαίνονταν τ' αποτυπώματα απ' τα πόδια των Ορκ. Γρήγορα όμως ο Χάλντιρ έστριψε μέσα στα δέντρα και σταμάτησε στην όχθη του ποταμού κάτω απ' τη σκιά τους.

— Είναι ένας απ' τους δικούς μας εκεί πέρα απέναντι απ' το ποτάμι, είπε, αν κι εσείς μπορεί να μην τον βλέπετε.

Έβγαλε μια φωνή σαν σιγανό σφύριγμα πουλιού και μέσα απ' ένα σύδεντρο βγήκε ένα Ξωτικό. Ήταν ντυμένο στα γκρίζα, αλλά είχε ριγμένη πίσω την κουκούλα του. Τα μαλλιά του έλαμπαν σαν χρυσάφι στο πρωινό φως του ήλιου. Ο Χάλντιρ πέταξε επιδέξια πάνω απ' το νερό μια κουλούρα γκρίζο σκοινί και το Ξωτικό την έπιασε κι έδεσε την άκρη της σ' ένα δέντρο κοντά στην όχθη.

— Ο Σέλεμπορν γίνεται απ' εδώ κιόλας, όπως βλέπετε, πολύ ορμητικός, είπε ο Χάλντιρ, και κυλάει γρήγορα και βαθιά κι είναι πολύ παγωμένος. Δε βρέχουμε τα πόδια μας μέσα του τόσο βόρεια, εκτός κι αν δεν μπορούμε να κάνουμε αλλιώς. Αλλά τούτες τις μέρες που συνεχώς βρισκόμαστε σ' επιφυλακή και προσέχουμε, δε φτιάχνουμε γέφυρα. Έτσι περνάμε απέναντι! Ακολουθήστε με! Έδεσε τη δική του άκρη του σκοινιού γύρω απ' ένα άλλο δέντρο κι ύστερα έτρεξε ανάλαφρα πάνω του, πάνω απ' το ποτάμι και πάλι πίσω, λες και περπατούσε σε δρόμο.

— Εγώ μπορώ να περάσω, είπε ο Λέγκολας· αλλά οι άλλοι δε θα τα καταφέρουν. Πρέπει να περάσουν κολυμπώντας;

— Όχι! είπε ο Χάλντιρ. Έχουμε δυο σκοινιά ακόμα. Θα τα δέσουμε ψηλότερα απ' αυτό, το ένα στο ύψος των ώμων και το άλλο στης μέσης και πιάνοντάς τα οι ξένοι θα μπορέσουν με προσοχή να περάσουν απέναντι.

Σα φτιάχτηκε η λεπτή αυτή γέφυρα, η Ομάδα πέρασε, μερικοί προσεκτικά κι αργά κι άλλοι πιο εύκολα. Απ' τους χόμπιτ καλύτερος βγήκε ο Πίπιν, γιατί πατούσε σταθερά και πέρασε γρήγορα, πιάνοντας μόνο με το 'να χέρι· αλλά είχε τα μάτια του καρφωμένα στην αντίπερα όχθη και δεν κοίταζε κάτω. Ο Σαμ πέρασε κουτσά στραβά. Βαστιόταν μ' όλη του τη δύναμη και κοίταζε κάτω το χλωμό νερό που στροβιλιζόταν, λες κι ήταν άβυσσος στα βουνά.

Ανάπνευσε μ' ανακούφιση, όταν πέρασε ασφαλισμένα απέναντι.

— Όσο ζω μαθαίνω! όπως έλεγε κι ο πατέρας μου. Αν κι αυτός είχε στο νου του την κηπουρική, όχι το κούρνιασμα σαν τα πουλιά ή τα ακροβατικά σαν την αράχνη. Ούτε κι ο θείος μου ο Άντι δεν κατάφερε ποτέ του τέτοιο κόλπο!

Όταν τελικά όλη η Ομάδα συγκεντρώθηκε στην ανατολική όχθη του Ασημόφλεβου, τα Ξωτικά έλυσαν τα σκοινιά και τύλιξαν τα δύο. Ο Ρούμιλ, που έχει μείνει στην άλλη όχθη, τράβηξε πίσω το τελευταίο, το κρέμασε στον ώμο του και, κουνώντας το χέρι, έφυγε να πάει πίσω στο Νίμροντελ να φυλάξει σκοπιά.

— Τώρα, φίλοι μου, είπε ο Χάλντιρ, έχετε περάσει στο Νάιθ του Λόριεν, ή στο Τρίγωνο όπως θα λέγατε, γιατί αυτή η περιοχή εκτείνεται, σαν τη μύτη από ακόντιο, ανάμεσα στον Ασημόφλεβο και στο Μεγάλο Άντουϊν. Δεν αφήνουμε κανένα ξένο να κατασκοπεύσει τα μυστικά του Νάιθ. Κι αλήθεια, λίγοι είναι εκείνοι που παίρνουν άδεια να πατήσουν ακόμα και το πόδι τους εδώ.

»Όπως συμφωνήσαμε, εδώ θα δέσω τα μάτια του Γκίμλι του Νάνου. Οι υπόλοιποι μπορούν να προχωρήσουν ελεύθεροι για λίγο, ώσπου να πλησιάσουμε περισσότερο στις κατοικίες μας, στο Έγκλαντιλ κάτω, στη Γωνία ανάμεσα στα ποτάμια.

Αυτό δεν άρεσε καθόλου στον Γκίμλι.

— Η συμφωνία έγινε χωρίς τη συγκατάθεσή μου, είπε. Δεν πηγαίνω με δεμένα τα μάτια σαν κανένας ζητιάνος ή αιχμάλωτος. Και δεν είμαι κατάσκοπος. Οι δικοί μου δεν είχαν ποτέ καμιά σχέση με τους υπηρέτες του Εχθρού. Ούτε έχουμε κάνει κακό στα Ξωτικά. Δεν πρόκειται να σας προδώσω περισσότερο απ' το Λέγκολας ή κάποιον άλλον απ' τους συντρόφους μου.

— Δεν αμφιβάλλω γι' αυτό που λες, είπε ο Χάλντιρ. Αυτός όμως είναι ο νόμος μας. Δεν τον έφτιαξα εγώ το νόμο και δεν μπορώ να τον παραβλέ-

ψω. Κι έχω κιόλας κάνει πολλά επιτρέποντάς σου να περάσεις απέναντι το Σέλεμπραντ.

Ο Γκίμλι πείσμωσε. Πάτησε τα πόδια του γερά στη γη ανοιχτά κι έβαλε το χέρι του στη λαβή του τσεκουριού του.

— Θα προχωρήσω ελεύθερος, είπε, ειδαλλιώς θα γυρίσω πίσω και θα πάω να βρω τη χώρα μου, που με ξέρουν πως βαστάω το λόγο μου, ακόμα κι αν χαθώ μονάχος στην ερημιά.

— Δεν μπορείς να γυρίσεις πίσω, είπε ο Χάλντιρ αυστηρά. Τώρα που έχεις φτάσει ως εδώ, πρέπει να παρουσιαστείς μπροστά στον Άρχοντα και στην Κυρά. Αυτοί θα σε κρίνουν και θα σε κρατήσουν ή θα σ' αφήσουν, ανάλογα με το τι θ' αποφασίσουν. Δεν μπορείς να ξαναπεράσεις τα ποτάμια και πίσω σου τώρα υπάρχουν κρυφοί φύλακες που δε θα σ' αφήσουν να περάσεις. Θα σε σκότωναν πριν προλάβεις να τους δεις.

Ο Γκίμλι τράβηξε το πελέκι απ' τη ζώνη του. Ο Χάλντιρ κι ο σύντροφός του τέντωσαν τα τόξα τους.

— Μπα, που να τους πάρει τους Νάνους και την περηφάνια τους! είπε ο Λέγκολας.

— Ελάτε! είπε ο Άραγκορν. Αν είμαι ακόμα αρχηγός αυτής της Ομάδας, πρέπει να κάνετε ό,τι σας πω. Είναι σκληρό για το Νάνο να τον ξεχωρίζουν έτσι. Θα μας δέσουν όλων μας τα μάτια, ακόμα και του Λέγκολας. Έτσι θα 'ναι καλύτερα, αν και θα κάνει το ταξίδι αργό κι ανιαρό.

Ο Γκίμλι έβαλε ξαφνικά τα γέλια.

— Μωρέ, θα 'μαστε οχτώ χαζοί στη σειρά! Θα μας πηγαίνει ο Χάλντιρ μ' ένα σκοινάκι σαν τους πολλούς τυφλούς με τον ένα σκύλο; Εγώ όμως θα είμαι ευχαριστημένος αν ο Λέγκολας μονάχα μοιραστεί την τύχη μου.

— Εγώ είμαι Ξωτικό και συγγενής εδώ, είπε ο Λέγκολας, θυμώνοντας κι αυτός με τη σειρά του.

— Φωνάξτε τώρα: «Μπα που να τα πάρει τα Ξωτικά και την περηφάνια τους!» είπε ο Άραγκορν. Αλλά όλη η Ομάδα θα έχει την ίδια μεταχείριση. Έλα, δέσε μας τα μάτια, Χάλντιρ!

— Θα ζητήσω πλήρη αποζημίωση για κάθε πέσιμο και χτυπημένο δάχτυλο, αν δε μας πας καλά, είπε ο Γκίμλι την ώρα που έδεναν μ' ένα πανί τα μάτια του.

— Δε θα μπορέσεις, είπε ο Χάλντιρ. Θα σας οδηγήσω καλά και τα μονοπάτια είναι ομαλά και ίσια.

— Αλίμονο για τον παραλογισμό των ημερών αυτών! είπε ο Λέγκολας. Εδώ όλοι είμαστε εχθροί του Εχθρού κι όμως εγώ πρέπει να περπατώ τυφλός, ενώ ο ήλιος χαίρεται στο δάσος μες στα φύλλα τα χρυσά!

— Μπορεί να φαίνεται παραλογισμός, είπε ο Χάλντιρ. Και στ' αλήθεια, πουθενά αλλού δε φαίνεται τόσο καθαρά η δύναμη του Σκοτεινού Άρχοντα όσο στην αποξένωση που χωρίζει όλους εκείνους που του αντιστέκο-

νται ακόμα. Αλλά τόση λίγη πίστη κι εμπιστοσύνη βρίσκουμε τώρα στον κόσμο έξω απ' το Λοθλόριεν, εκτός ίσως απ' το Σκιστό Λαγκάδι, που δεν τολμούμε, δείχνοντας εμπιστοσύνη, να βάλουμε σε κίνδυνο τον τόπο μας. Ζούμε τώρα σ' ένα νησί, που θανάσιμοι κίνδυνοι το κυκλώνουν και τα χέρια μας παίζουν πιο πολύ τις χορδές των τόξων παρά τις χορδές της άρπας.

» Για πολύ καιρό μας προστάτευαν τα ποτάμια, αλλά δεν είναι σίγουρη προστασία πια· γιατί η Σκιά έχει φτάσει σερνάμενη στο Βοριά και μας περικυκλώνει. Μερικοί λένε να φύγουμε, όμως και γι' αυτό φαίνεται κιόλας πως είναι πολύ αργά. Τα βουνά στη δύση γίνονται όλο και πιο επικίνδυνα· στην Ανατολή οι τόποι έχουν ερημώσει κι έχουν γεμίσει με τα πλάσματα του Σόρον· και κυκλοφορεί η φήμη πως τώρα δεν μπορούμε να περάσουμε με ασφάλεια νότια μέσ' απ' το Ρόαν και οι εκβολές του Μεγάλου Ποταμού παρακολουθούνται απ' τον Εχθρό. Ακόμα κι αν μπορούσαμε να φτάσουμε στις ακτές της Θάλασσας, δε θα βρίσκαμε κανένα καταφύγιο εκεί πια. Λένε πως υπάρχουν ακόμα τα λιμάνια των Ανώτερων Ξωτικών, αλλά βρίσκονται μακριά στο βοριά και στη δύση, πέρα απ' τη χώρα των Τοσοδούληδων. Αλλά προς τα πού μπορεί να πέφτουν αυτά, αν κι ο Άρχοντας και η Κυρά μπορεί να ξέρουν, εγώ δεν ξέρω.

— Θα 'πρεπε τουλάχιστο να το μαντεύεις, αφότου είδες εμάς, είπε ο Μέρι. Υπάρχουν λιμάνια των Ξωτικών στα δυτικά της χώρας μου, στο Σάιρ, που ζουν οι χόμπιτ.

— Ευτυχισμένος λαός οι χόμπιτ που ζουν κοντά στις ακτές της θάλασσας! είπε ο Χάλντιρ. Έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που οι δικοί μας έχουν να τη δουν, αν κι ακόμα τη θυμόμαστε στα τραγούδια μας. Μίλησέ μου για κείνα τα λιμάνια όπως πηγαίνουμε.

— Δεν μπορώ, είπε ο Μέρι. Δεν τα έχω δει ποτέ μου. Δεν έχω ξαναβγεί έξω απ' τη χώρα μου. Κι αν ήξερα πώς είναι ο κόσμος έξω, δε νομίζω πως θα μου 'κανε καρδιά να την αφήσω.

— Ούτε για να δεις το ωραίο Λοθλόριεν; είπε ο Χάλντιρ. Βέβαια, ο κόσμος είναι γεμάτος κινδύνους και υπάρχουν πολλοί σκοτεινοί τόποι· αλλ' όμως υπάρχουν ακόμα πολλά που είναι ωραία και, αν και σ' όλους τους τόπους τώρα η αγάπη είναι ανακατεμένη με τη θλίψη, ίσως γι' αυτό μεγαλώνει και γίνεται πιο τρανή.

» Μερικοί από μας τραγουδούν πως η Σκιά θα τραβηχτεί και θά 'ρθει ξανά ειρήνη. Όμως εγώ δεν πιστεύω πως ο κόσμος γύρω μας θα ξαναγίνει ποτέ όπως ήταν παλιά, ή το φως του Ήλιου όπως πρώτα. Για τα Ξωτικά, πολύ φοβάμαι, πως στην καλύτερη περίπτωση θ' αποδειχτεί ανακωχή, έτσι ώστε να μπορέσουν να πάνε στη θάλασσα ανεμπόδιστα και ν' αφήσουν τη Μέση-Γη για πάντα. Αλίμονο στο Λοθλόριεν π' αγαπώ! Θα 'ναι φτωχή η ζωή σε μια γη που δε θα φυτρώνουν μάλορν. Αλλά κανείς δεν μας έχει πει

αν υπάρχουν δέντρα-μάλορν πέρα απ' τη Μεγάλη Θάλασσα.

Όσο κουβέντιαζαν έτσι, η Ομάδα προχωρούσε αργά, ο ένας πίσω από τον άλλο, στα μονοπάτια του δάσους, με οδηγό το Χάλντιρ, ενώ το άλλο Ξωτικό περπατούσε πίσω. Ένιωθαν τη γη κάτω απ' τα πόδια τους ομαλή και μαλακή κι ύστερα από λίγο άρχισαν να περπατούν πιο ελεύθερα, χωρίς φόβο μην πέσουν ή χτυπήσουν. Στερημένος την όρασή του ο Φρόντο βρήκε πως η ακοή και οι άλλες του αισθήσεις είχαν γίνει οξύτερες. Μπορούσε να μυρίσει τα δέντρα και το γρασίδι που πατούσαν. Μπορούσε ν' ακούσει τις διαφορετικές νότες στο θρόισμα των φύλλων πάνω του, το ποτάμι να μουρμουρίζει δεξιά του και τις λεπτές καθάριες φωνές των πουλιών στον ουρανό. Ένιωθε τον ήλιο στο πρόσωπό του και πάνω στα χέρια του κάθε φορά που περνούσαν από ξέφωτο.

Αμέσως μόλις πάτησε το πόδι του στην απέναντι όχθη του Ασημόφλεβου τον κυρίεψε ένα παράξενο αίσθημα, που δυνάμωνε όσο έμπαινε βαθύτερα στο Νάιθ: του φαινόταν λες κι είχε περάσει ένα γεφύρι στο χρόνο κι είχε βγει σε μια γωνιά των Παλιών Ημερών και πως τώρα περπατούσε σ' ένα κόσμο που δεν υπήρχε πια. Στο Σκιστό Λαγκάδι υπήρχαν αναμνήσεις των αρχαίων πραγμάτων· στο Λόριεν τα αρχαία πράγματα ζούσαν ακόμα στο σημερινό κόσμο. Το κακό είχε φανεί κι ακουστεί εδώ κι είχε γίνει γνωριμία με τη λύπη· τα Ξωτικά φοβόνταν και δεν εμπιστεύονταν τον έξω κόσμο· οι λύκοι ούρλιαζαν στα σύνορα του δάσους: αλλά στη γη του Λόριεν δεν υπήρχε σκιά.

Όλη εκείνη τη μέρα η Ομάδα προχώρησε μέχρι που ένιωσαν τη δροσιά του δειλινού να έρχεται κι άκουσαν τον άνεμο της νύχτας να ψιθυρίζει ανάμεσα στ' αμέτρητα φυλλώματα. Ύστερα ξεκουράστηκαν και κοιμήθηκαν στη γη κάτω δίχως φόβο· γιατί οι οδηγοί τους δεν τους άφησαν να λύσουν τα μάτια τους και δεν μπορούσαν να σκαρφαλώσουν. Το πρωί συνέχισαν ξανά, περπατώντας χωρίς βιάση. Το μεσημέρι σταμάτησαν κι ο Φρόντο κατάλαβε πως είχαν βγει στον Ήλιο. Ξαφνικά άκουσε το θόρυβο από πολλές φωνές γύρω του.

Ένα σώμα στρατού Ξωτικών είχε πλησιάσει σιωπηλά: πήγαιναν βιαστικά στα βόρεια σύνορα να φυλάξουν μην τυχόν και γίνει απίθεση απ' τη Μόρια· κι έφερναν νέα. Μερικά απ' αυτά τα έμαθαν απ' το Χάλντιρ. Οι Ορκ που είχαν μπει να λεηλατήσουν, είχαν πέσει σ' ενέδρα και τους είχαν σχεδόν όλους σκοτώσει· τα υπολείμματα το είχαν βάλει στα πόδια για τα βουνά και τους κυνηγούσαν. Ένα παράξενο πλάσμα είχε επίσης εμφανιστεί, που έτρεχε με την πλάτη σκυμμένη και τα χέρια κοντά στο χώμα, σαν ζώο που όμως δεν είχε σχήμα ζώου. Δεν κατάφεραν να το πιάσουν και δεν το είχαν τοξέψει, μην ξέροντας αν είναι καλό ή κακό κι αυτό είχε χαθεί στο νοτιά κάτω στον Ασημόφλεβο.

— Επίσης, είπε ο Χάλντιρ, μου έφεραν μήνυμα από τον Άρχοντα και την Κυρά του Γκαλάντριμ. Όλοι σας να πηγαίνετε ελεύθεροι, ακόμα κι ο νάνος Γκίμλι. Φαίνεται πως η Κυρά ξέρει ποιος και τι είναι ο καθένας απ' την Ομάδα σας. Ίσως έχουν έρθει καινούρια μηνύματα απ' το Σκιστό Λαγκάδι.

Πρώτα έλυσε τα μάτια του Γκίμλι.

— Συγνώμη! είπε, κάνοντας βαθιά υπόκλιση. Δες μας τώρα με μάτια φιλικά. Δες και να χαίρεσαι, γιατί είσαι ο πρώτος Νάνος, απ' τις Μέρες του Ντούριν, που βλέπεις τα δέντρα του Νάιθ του Λόριεν.

Όταν, με τη σειρά του, του ξεσκέπασαν τα μάτια, ο Φρόντο κοίταξε ψηλά και του κόπηκε η ανάσα. Στεκόταν σ' ένα ξέφωτο. Στ' αριστερά τους υψωνόταν ένας μεγάλος τύμβος, σκεπασμένος με γρασίδι τόσο πράσινο όσο την άνοιξη τις Μέρες τις Παλιές. Στην κορφή του, σαν διπλή κορόνα, φύτρωναν δυο κύκλοι δέντρα: τα εξωτερικά είχαν κάτασπρη φλούδα κι ήταν χωρίς φύλλα, αλλά ήταν όμορφα γιατί η γύμνια τους ήταν καλλίγραμμη· τα εσωτερικά ήταν μάλορν πανύψηλα, στολισμένα ακόμα με χλωμό χρυσάφι. Ψηλά ανάμεσα στα κλαδιά ενός θεόρατου δέντρου, που υψωνόταν στη μέση των άλλων, έλαμπε ένα άσπρο φλετ. Στις ρίζες των δέντρων και παντού γύρω στις πράσινες λοφοπλαγιές το γρασίδι ήταν κεντημένο με μικρά χρυσά λουλούδια σαν αστέρια, Ανάμεσά τους, πάνω σε λεπτά κι ευλύγιστα κοτσάνια, υπήρχαν άλλα λουλούδια, άσπρα και πολύ χλωμά πράσινα: λαμπύριζαν σαν δροσιά πάνω στο πλούσιο χρώμα του γρασιδιού. Και πάνω απ' όλα ο ουρανός ήταν γαλάζιος κι ο ήλιος του απομεσήμερου έπεφτε πάνω στο λόφο κι έριχνε μακρουλές πράσινες σκιές κάτω από τα δέντρα.

— Κοιτάξτε! Βρισκόμαστε στο Κέριν Άμροθ, είπε ο Χάλντιρ. Εδώ είναι η καρδιά του αρχαίου βασιλείου, όπως ήταν παλιά, κι εδώ είναι ο τύμβος του Άμροθ, που σε μέρες πιο ευτυχισμένες στεκόταν το ψηλό του σπίτι. Εδώ πάντα ανθίζουν τα χειμωνιάτικα λουλούδια στο χορτάρι που ποτέ δεν ξεθωριάζει: τα κίτρινα *elanor* (έλανορ) και τα χλωμά *niphrentil* (νίφρεντιλ). Θα μείνουμε για λίγο εδώ και θα μπούμε στην πόλη των Γκαλάντριμ το δειλινό.

Οι άλλοι ξαπλώθηκαν στο μυρωμένο χορτάρι, αλλά ο Φρόντο στάθηκε για λίγο ακόμα συνεπαρμένος. Του φαινόταν λες κι είχε περάσει ένα ψηλό παράθυρο που έβλεπε σ' ένα χαμένο κόσμο, που το φως του δεν είχε όνομα για να το περιγράψει. Ό,τι έβλεπε ήταν καλοφτιαγμένο, τα σχήματα φαίνονταν αμέσως ξεκάθαρα, λες και τώρα για πρώτη φορά είχαν σχεδιαστεί με το ξεσκέπασμα των ματιών του κι ήταν ταυτόχρονα πανάρχαια, λες κι άντεχαν αιώνια. Δεν είδε κανένα άλλο χρώμα εκτός απ' αυτά που ήξερε, χρυσαφί, άσπρο, γαλάζιο και πράσινο, μα ήταν φρέσκα κι έντονα λες κι εκείνη τη στιγμή να τα είχε δει για πρώτη φορά και τους είχε δώσει ονόμα-

τα ολοκαίνουρια κι υπέροχα. Το χειμώνα εδώ καμιά καρδιά δε θα μπορούσε να λυπηθεί για το καλοκαίρι ή την άνοιξη. Κανένα ψεγάδι, αρρώστια ή παραμόρφωση δε διακρινόταν σε τίποτα απ' όσα φύτρωναν στη γη. Στη γη του Λόριεν δεν υπήρχε ψεγάδι.

Γύρισε κι είδε πως ο Σαμ στεκόταν τώρα δίπλα του και κοίταζε γύρω με μια έκφραση απορίας κι έτριβε τα μάτια του, λες και δεν ήταν σίγουρος πως ήταν ξυπνητός.

— Είναι ήλιος και μέρα λαμπερή, σίγουρα, είπε. Εγώ νόμιζα πως τα Ξωτικά ήταν όλο φεγγάρι κι αστέρια: αλλά τούτο δω είναι πιο ξωτικό απ' ό,τι άκουσα ποτέ μου να λένε. Νιώθω λες και βρίσκομαι *μέσα* σ' ένα τραγούδι, αν με καταλαβαίνεις τι θέλω να πω.

Ο Χάλντιρ τους κοίταξε και φάνηκε στ' αλήθεια να καταλαβαίνει και τη σκέψη και το λόγο. Χαμογέλασε.

— Νιώθετε τη δύναμη της Κυράς των Γκαλάντριμ, είπε. Θα σας άρεσε ν' ανεβούμε μαζί στο Κέριν Άμροθ;

Τον ακολούθησαν καθώς ανέβηκε ανάλαφρα τις πρασινοντυμένες πλαγιές. Αν και περπατούσε κι ανάπνεε και γύρω του ζωντανά φύλλα και λουλούδια λικνίζονταν απ' το ίδιο δροσάτο αγέρι που δρόσιζε το πρόσωπό του, ο Φρόντο ένιωθε πως βρισκόταν σε μια γη δίχως χρόνο, που δεν ξεθώριαζε, ούτε άλλαζε, ούτε έπεφτε στη λησμονιά. Όταν θα είχε φύγει ξανά στον έξω κόσμο, ο Φρόντο ο ταξιδευτής απ' το Σάιρ θα περπατούσε ακόμα εδώ, πάνω στο γρασίδι, ανάμεσα στα *elanor* και στα *niphredil* στο ωραίο Λόριεν.

Μπήκαν στον κύκλο των λευκών δέντρων. Εκείνη τη στιγμή ο Νότιος Άνεμος φύσηξε στο Κέριν Άμροθ κι αναστέναξε ανάμεσα στα κλαδιά. Ο Φρόντο στάθηκε ακίνητος κι άκουγε τα κύματα από μακρινές θάλασσες να σπάζουν σ' ακρογιάλια που είχαν εδώ και πολύ παλιά καταποντιστεί και θαλασσοπούλια, που η ράτσα τους είχε χαθεί απ' τη γη, να φωνάζουν.

Ο Χάλντιρ είχε συνεχίσει κι ανέβαινε τώρα στο ψηλό φλετ. Καθώς ο Φρόντο ετοιμάστηκε να τον ακολουθήσει, ακούμπησε το χέρι του πάνω στο δέντρο πλάι στην ανεμόσκαλα: ποτέ του πριν δεν είχε νιώσει έτσι απότομα και τόσο έντονα την υφή της φλούδας του δέντρου και τη ζωή μέσα του. Ένιωσε μια απόλαυση στο άγγιγμα του ξύλου, όχι σαν ξυλοκόπος ούτε σαν μαραγκός· ήταν η απόλαυση του ίδιου του ζωντανού του δέντρου.

Μόλις τέλος βγήκε στην ψηλή πλατφόρμα, ο Χάλντιρ πήρε το χέρι του και τον γύρισε κατά το Νοτιά.

— Κοίτα απ' εδώ πρώτα! είπε.

Ο Φρόντο κοίταξε και είδε, σε κάποια απόσταση ακόμα, ένα λόφο με πολλά τεράστια δέντρα, ή μια πόλη από πράσινους πύργους: τι απ' τα δυο ήταν δεν μπορούσε να πει. Από εκεί του φαινόταν ότι έβγαινε μια δύναμη

κι ένα φως που εξουσίαζε όλο τον τόπο. Ξαφνικά ένιωσε την ακατανίκητη επιθυμία να πετάξει σαν πουλί και να πάει να ξεκουραστεί στην πράσινη πόλη. Ύστερα κοίταξε ανατολικά και είδε όλη τη γη του Λόριεν ν' απλώνεται κάτω ως τη χλωμή γυαλάδα του Άντουϊν, του Μεγάλου Ποταμού. Σήκωσε τα μάτια του στην αντίπερα όχθη κι όλο το φως έσβησε και βρέθηκε πάλι πίσω στον κόσμο που ήξερε. Πέρα απ' το ποτάμι, η γη φαινόταν επίπεδη κι άδεια, ασχημάτιστη κι αχνή, ώσπου, πέρα μακριά, σηκωνόταν πάλι σαν τοίχος σκοτεινός κι απαίσιος. Ο ήλιος που απλωνόταν στο Λοθλόριεν δεν είχε τη δύναμη να φωτίσει τη σκοτεινιά εκείνου του μακρινού τοίχου.

— Εκεί πέρα βρίσκεται το φρούριο της νότιας άκρης του Δάσους της Σκοτεινιάς, είπε ο Χάλντιρ. Είναι ντυμένο απ' ένα δάσος σκουρόχρωμα έλατα, που συναγωνίζονται το ένα τ' άλλο και τα κλαδιά τους σαπίζουν το χειμώνα. Ανάμεσά τους, πάνω σ' ένα πέτρινο ύψωμα στέκεται το Ντολ Γκούλντουρ, όπου για πολύ καιρό ζούσε ο Εχθρός κρυμμένος. Φοβόμαστε τώρα που κατοικείται πάλι και μ' εφταπλάσια μάλιστα δύναμη. Ένα μαύρο σύννεφο συχνά απλώνεται πάνωθέ του τώρα τελευταία. Απ' αυτό εδώ το ψηλό μέρος μπορείς να δεις τις δυο δυνάμεις που η μια αντιστέκεται στην άλλη και πάντα αγωνίζονται τώρα πνευματικά, αλλά ενώ το φως βλέπει στην καρδιά καταμεσής της σκοτεινιάς, το δικό του μυστικό δεν έχει φανερωθεί. Όχι ακόμα. Γύρισε και κατέβηκε γρήγορα κάτω κι εκείνοι τον ακολούθησαν.

Στα πόδια του λόφου ο Φρόντο βρήκε τον Άραγκορν να στέκεται ακίνητος και σιωπηλός σαν δέντρο· στα χέρια του όμως κρατούσε ένα μικρό ανθάκι *elanor* και είχαν φως τα μάτια του. Ήταν βυθισμένος σε κάποια ωραία ανάμνηση: κι όπως τον κοίταζε ο Φρόντο κατάλαβε πως έβλεπε πράγματα που είχαν κάποτε γίνει σ' αυτό το μέρος. Γιατί τ' αγριωπά χρόνια είχαν φύγει απ' το πρόσωπο του Άραγκορν και φαινόταν ντυμένος στ' άσπρα, ένας νιος άρχοντας ψηλός κι ωραίος· κι είπε λέξεις στη γλώσσα των Ξωτικών σε κάποιο πρόσωπο που ο Φρόντο δεν μπορούσε να δει. *Arwen vanimelda, namáriё!* είπε, κι ύστερα πήρε μια βαθιά αναπνοή και, βγαίνοντας απ' τους συλλογισμούς του, κοίταξε το Φρόντο και χαμογέλασε.

— Εδώ είναι η καρδιά του Βασιλείου των Ξωτικών στη γη, είπε, κι εδώ μένει η καρδιά μου για πάντα, εκτός κι αν υπάρξει ένα φως, πέρα απ' τους σκοτεινούς δρόμους που πρέπει ακόμα να περάσουμε, εσύ κι εγώ. Έλα μαζί μου!

Και παίρνοντας το χέρι του Φρόντο στο δικό του, άφησε το λόφο του Κέριν Άμροθ και ποτέ δεν ξαναγύρισε εκεί ζωντανός.

Κεφάλαιο VII

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ ΤΗΣ ΓΚΑΛΑΝΤΡΙΕΛ

Ο ήλιος βασίλευε στα βουνά και οι σκιές μεγάλωναν στα δάση όταν πήραν πάλι το δρόμο. Τα μονοπάτια τώρα περνούσαν από σύδεντρα που το λυκόφως είχε κιόλας πέσει. Η νύχτα απλώθηκε κάτω από τα δέντρα ενώ προχωρούσαν και τα Ξωτικά ξεσκέπασαν τις ασημένιες τους λάμπες.

Ξαφνικά βρέθηκαν στ' ανοιχτά πάλι κάτω από ένα χλωμό βραδινό ουρανό κεντημένο με λίγα πρώιμα άστρα. Μπροστά τους ανοιγόταν ένας μεγάλος άδεντρος χώρος που προχωρούσε και από δεξιά και από αριστερά και απομακρυνόταν κυκλικά. Στην εσωτερική καμπύλη του υπήρχε μια βαθιά τάφρος που χανόταν στις απαλές σκιές, το χορτάρι όμως στις άκρες της ήταν ολοπράσινο, λες κι έλαμπε ακόμα στην ανάμνηση του ήλιου που είχε φύγει. Στην απέναντι πλευρά της ορθωνόταν πανύψηλος ένας πράσινος τοίχος που περικύκλωνε ένα πράσινο λόφο γεμάτο μάλορν ψηλότερα από κάθε δέντρο που είχαν ως τώρα δει εκεί. Το ύψος τους δεν μπορούσες ούτε καν να το μαντέψεις όπως στέκονταν ολόρθα στο λυκόφως σαν ζωντανοί πύργοι. Στα κλαδιά τους, ανάμεσα στα φύλλα που λικνίζονταν ασταμάτητα, έλαμπαν αμέτρητα φώτα, πράσινα, χρυσά κι ασημιά. Ο Χάλντιρ στράφηκε στην Ομάδα.

— Καλώς ήρθατε στο Κάρας Γκαλάντον! είπε. Εδώ είναι η πόλη των Γκαλάντριμ, που κατοικούν ο Άρχοντας Σέλεμπορν και η Γκαλάντριελ, η Κυρά του Λόριεν. Μα δεν μπορούμε να μπούμε από δω, γιατί δεν έχει πύλες απ' το βοριά. Πρέπει να πάμε γύρω γύρω στη νότια πλευρά κι ο δρόμος δεν είναι λίγος, γιατί η πόλη είναι πολύ μεγάλη.

Είχε ένα δρόμο στρωμένο με άσπρες πέτρες που πήγαινε γύρω γύρω απ' την εξωτερική όχθη της τάφρου. Τον ακολούθησαν δυτικά, με την πόλη πάντα ν' ανεβαίνει ψηλά σαν πράσινο σύννεφο στ' αριστερά τους· και

καθώς η νύχτα έπεφτε όλο και περισσότερα φώτα ξεπετάγονταν, ώσπου ο λόφος έμοιαζε να 'χει πιάσει φωτιά από αστέρια. Τέλος έφτασαν σε μια άσπρη γέφυρα και, αφού την πέρασαν, βρήκαν τις μεγάλες πύλες της πόλης: έβλεπαν νοτιοδυτικά, βαλμένες στις άκρες του τοίχου που περικύκλωνε την πόλη κι ήταν ψηλές και δυνατές με πολλές κρεμαστές λάμπες.

Ο Χάλντιρ χτύπησε και είπε κάτι και οι πύλες άνοιξαν αθόρυβα· αλλά ο Φρόντο δεν μπορούσε πουθενά να δει φρουρούς. Οι ταξιδιώτες πέρασαν μέσα και οι πύλες έκλεισαν πίσω τους. Βρέθηκαν σ' ένα βαθύ πέρασμα ανάμεσα στους τοίχους και, περνώντας το γρήγορα, μπήκαν στην Πόλη των Δέντρων. Δεν έβλεπαν κανένα, ούτε άκουγαν πόδια στα δρομάκια· αλλά γύρω τους ακούγονταν πολλές φωνές ψηλά στον αέρα. Μακριά πάνω στο λόφο άκουγαν τη μουσική από πολλά τραγούδια να πέφτει από ψηλά σαν μαλακή βροχή πάνω στα φύλλα.

Πέρασαν πολλά δρομάκια κι ανέβηκαν πολλά σκαλιά, ώσπου έφτασαν στα ψηλά κι είδαν μπροστά τους, στη μέση μιας φαρδιάς πράσινης πρασιάς, ένα σιντριβάνι να φεγγοβολάει. Το φώτιζαν ασημένιες λάμπες που λικνίζονταν απ' τα κλαδιά των δέντρων κι έπεφτε σε μια ασημένια γούρνα, απ' όπου ξεχείλιζε ένα άσπρο ρυάκι. Στη νότια πλευρά της πρασιάς στεκόταν το πιο θεόρατο απ' όλα τα δέντρα· ο λείος του κορμός γυάλιζε σαν γκρίζο μετάξι κι ανέβαινε ψηλά πολύ ως τα πρώτα του κλαδιά, που απλώνονταν τεράστια κάτω από σύννεφα σκιερά φύλλα. Στο πλάι του υπήρχε μια πλατιά σκάλα και στη βάση της κάθονταν τρία Ξωτικά. Πετάχτηκαν όρθια μόλις πλησίασαν οι ταξιδιώτες κι ο Φρόντο είδε πως ήταν ψηλά και φορούσαν γκρίζα αρματωσιά κι απ' τους ώμους τους κρέμονταν μακριοί άσπροι μανδύες.

— Εδώ κατοικούν ο Σέλεμπορν και η Γκαλάντριελ, είπε ο Χάλντιρ. Η επιθυμία τους είναι ν' ανεβείτε και να μιλήσετε μαζί τους.

Ένας από τους Ξωτικο-φύλακες φύσηξε μια καθάρια νότα σε μια μικρή σάλπιγγα κι ακούστηκε τρεις φορές απάντηση από ψηλά.

— Θα πάω πρώτος, είπε ο Χάλντιρ. Ας ακολουθήσει ο Φρόντο κι ο Λέγκολας. Οι υπόλοιποι μπορούν ν' ακολουθήσουν όπως θέλουν. Είναι μεγάλη ανάβαση για όσους δεν είναι συνηθισμένοι σε τέτοιες σκάλες, αλλά μπορείτε να ξεκουραστείτε στο δρόμο.

Καθώς ανέβαινε αργά ο Φρόντο πέρασε πολλά φλετ: μερικά στη μια πλευρά και μερικά στην άλλη και μερικά γύρω απ' τον κορμό του δέντρου, έτσι που η σκάλα περνούσε από μέσα τους. Σε μεγάλο ύψος πάνω απ' τη γη έφτασε σ' ένα ευρύχωρο *τάλαν*, σαν το κατάστρωμα μεγάλου πλοίου. Πάνω του ήταν χτισμένο ένα σπίτι, τόσο μεγάλο που σχεδόν θα μπορούσε να είναι δημόσιο κτίριο των Ανθρώπων πάνω στη γη. Μπήκε μέσα πίσω

από το Χάλντιρ και βρέθηκε σε μιά αίθουσα σε σχήμα οβάλ, που στη μέση της ανέβαινε ο κορμός του μεγάλου μάλορν, που τώρα ξελέπταινε προς την κορφή του χωρίς να πάψει να 'ναι κολόνα με μεγάλη διάμετρο.

Το διαμέρισμα ήταν πλημμυρισμένο ένα απαλό φως· οι τοίχοι του ήταν πράσινοι κι ασημένιοι κι η οροφή του χρυσή. Εκεί ήταν καθισμένα πολλά ξωτικά. Σε δυο καθίσματα κάτω απ' τον κορμό του δέντρου, σκεπασμένα μ' ένα ζωντανό κλαδί, κάθονταν πλάι πλάι ο Σέλεμπορν κι η Γκαλάντριελ. Σηκώθηκαν να υποδεχτούν τους ξένους τους, σύμφωνα με το τυπικό των Ξωτικών, παρ' όλο που ήταν πανίσχυροι βασιλιάδες. Ήταν πολύ ψηλοί κι η Κυρά όχι λιγότερο απ' τον Άρχοντα· κι ήταν μεγαλόπρεποι και πανέμορφοι. Ήταν ντυμένοι στα κατάλευκα. Τα μαλλιά της Κυράς ήταν βαθύχρωμο χρυσάφι και τα μαλλιά του Άρχοντα Σέλεμπορν ήταν ασήμι μακρύ και λαμπερό· αλλά δεν είχαν κανένα σημάδι γηρατειών πάνω τους εκτός κι ίσως στα βάθη των ματιών τους, που ήταν κοφτερά σαν λόγχες στο φως των αστεριών και ταυτόχρονα βαθυστόχαστα, πηγάδια άμετρης θύμησης.

Ο Χάλντιρ οδήγησε το Φρόντο μπροστά τους και ο Άρχοντας τον υποδέχτηκε στη γλώσσα του. Η Κυρά Γκαλάντριελ δεν είπε λέξη, μόνο τον κοίταξε πολλή ώρα κατά πρόσωπο.

— Κάθισε τώρα πλάι στο κάθισμά μου, Φρόντο του Σάιρ! είπε ο Σέλεμπορν. Όταν έρθουν όλοι θα μιλήσουμε μαζί.

Χαιρετούσε με ευγένεια και ονομαστικά τον καθένα απ' τους συντρόφους καθώς έμπαιναν μέσα.

— Καλώς ήρθες, Άραγκορν, γιε του Άραθορν! είπε. Έχουν περάσει τριάντα οχτώ χρόνια του έξω κόσμου από τότε που έχεις να έρθεις σ' αυτή τη χώρα· κι αυτά τα χρόνια πέφτουν βαριά απάνω σου. Όμως το τέλος είναι κοντά, για καλό ή για κακό. Άφησε το φορτίο σου εδώ για λίγο!

— Καλωσόρισες, γιε του Θράντουιλ. Πολλοί σπάνια οι συγγενείς μου απ' το Βοριά ταξιδεύουν ως εδώ.

— Καλώς ήρθες, Γκίμλι γιε του Γκλόιν! Είναι στ' αλήθεια πολύς καιρός που έχουμε να δούμε κάποιον απόγονο του Ντούριν στο Κάρας Γκαλάντον. Σήμερα όμως έχουμε παραβεί τον πολύχρονο νόμο μας. Μακάρι αυτό να είναι σημάδι ότι, αν κι ο κόσμος είναι τώρα σκοτεινός, πλησιάζουν καλύτερες μέρες και θα ανανεωθεί η φιλία ανάμεσα στους λαούς μας.

Ο Γκίμλι υποκλίθηκε βαθιά.

Όταν όλοι οι ξένοι του ήταν καθισμένοι μπροστά στο θρόνο του, ο Άρχοντας τους κοίταξε ξανά.

— Εδώ είναι οχτώ, είπε. Εννέα θα ξεκινούσαν· έτσι έλεγαν τα μηνύματα. Μα ίσως να έγινε κάποια διαφορετική σκέψη, που δεν την έχουμε πληρο-

φορηθεί. Ο Έλροντ είναι πολύ μακριά και σκοτάδι μαζεύεται ανάμεσά μας· και όλα αυτά τα χρόνια οι ίσκιοι έχουν μακρύνει.

— Όχι, δεν άλλαξε η σκέψη, είπε η Αρχόντισσα Γκαλάντριελ, μιλώντας για πρώτη φορά. Η φωνή της ήταν καθάρια και μουσική, αλλά βαθύτερη από συνηθισμένης γυναίκας. Ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος ξεκίνησε μαζί με την Ομάδα, αλλά δεν πέρασε τα σύνορα τούτης της γης. Τώρα πείτε μας πού είναι· γιατί είχα μεγάλη επιθυμία να μιλήσω μαζί του ξανά. Αλλά δεν μπορώ να τον δω από μακριά, εκτός κι έρθει μέσ' από τα σύνορα του Λοθλόριεν: μια γκρίζα ομίχλη τον σκεπάζει και οι δρόμοι των ποδιών και του μυαλού του είναι κρυμμένοι από μένα.

— Αλίμονο! είπε ο Άραγκορν. Ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος έπεσε στη σκιά. Έμεινε στη Μόρια και δεν ξέφυγε.

Σ' αυτά τα λόγια όλα τα Ξωτικά που ήταν εκεί ξεφώνισαν με λύπη κι απορία.

— Αυτά είναι πολύ άσχημα νέα, είπε ο Σέλεμπορν, τα χειρότερα που έχουν ακουστεί εδώ μέσα στη διάρκεια πολλών χρόνων γεμάτων με λυπητερά γεγονότα. Στράφηκε στο Χάλντιρ. Γιατί δε με πληροφορήσατε γι' αυτό πριν; ρώτησε στη γλώσσα των Ξωτικών.

— Δε μιλήσαμε στο Χάλντιρ για τις περιπέτειές μας επίτηδες, είπε ο Λέγκολας. Στην αρχή ήμαστε πολύ κουρασμένοι κι ο κίνδυνος βρισκόταν πολύ κοντά πίσω μας· και ύστερα σχεδόν ξεχάσαμε τη λύπη μας για ένα διάστημα, καθώς βαδίζαμε χαρούμενοι στα ωραία μονοπάτια του Λόριεν.

— Η λύπη μας όμως είναι μεγάλη και η απώλειά μας δεν μπορεί ν' αντικατασταθεί, είπε ο Φρόντο. Ο Γκάνταλφ ήταν ο οδηγός μας και μας πέρασε μέσ' από τη Μόρια· κι όταν η διαφυγή μας βρισκόταν πέρα από κάθε ελπίδα μας έσωσε κι έπεσε.

— Πείτε μας τώρα όλη την ιστορία, είπε ο Σέλεμπορν.

Τότε ο Άραγκορν εξιστόρησε όλα όσα έγιναν στο πέρασμα του Καράντρας και στις μέρες που ακολούθησαν· και είπε για τον Μπάλιν και το βιβλίο του και για τη συμπλοκή στην Αίθουσα των Μαζαρμπούλ τη φωτιά, τη στενή γέφυρα και τον ερχομό του Τρόμου.

— Φαινόταν σαν κάποιο κακοποιό πλάσμα του Αρχαίου Κόσμου, που όμοιό του δεν έχω ξαναδεί, είπε ο Άραγκορν. Ήταν μαζί και σκιά και φλόγα, δυνατό και τρομερό.

— Ήταν ένα Μπάρλονγκ του Μόργκοθ, είπε ο Λέγκολας· κι απ' όλους τους χαμούς των Ξωτικών, ο πιο θανατερός, εκτός απ' τον Ένα που κάθεται στο Σκοτεινό Πύργο.

— Στ' αλήθεια, είδα πάνω στη γέφυρα αυτό που στοιχειώνει τα πιο εφιαλτικά μας όνειρα, είδα το Χαμό του Ντούριν, είπε ο Γκίμλι χαμηλόφωνα και μεγάλος τρόμος καθρεφτιζόταν στα μάτια του.

— Αλίμονο! είπε ο Σέλεμπορν. Για πολύ καιρό εμείς είχαμε το φόβο πως

κάποιος τρόμος κοιμόταν κάτω απ' τον Καράντρας. Αλλά αν ήξερα πως οι Νάνοι είχαν ξυπνήσει αυτό το κακό στη Μόρια πάλι, θα σας είχα απαγορεύσει να περάσετε τα βόρεια σύνορα, σ' εσάς και σ' ό,τι σας ακολουθούσε. Κι αν ήταν δυνατό θα μπορούσαμε να πούμε πως στο τέλος ο Γκάνταλφ έπεσε απ' τη σοφία στη βλακεία, μπαίνοντας δίχως αιτία στη Μόρια.

– Θα ήταν στ' αλήθεια πολύ απερίσκεπτος αυτός που θα έλεγε κάτι τέτοιο, είπε η Γκαλάντριελ. Τα έργα που έκανε στη ζωή του ο Γκάνταλφ δεν ήταν ποτέ δίχως κάποια αιτία. Αυτοί που τον ακολουθούσαν δεν ήξεραν τι σκεφτόταν και επομένως δεν μπορούν να μας πουν ολόκληρο το σκοπό του. Αλλά ό,τι κι αν ήταν ο οδηγός, αυτοί που τον ακολούθησαν δε φταίνε. Μη μετανιώνεις που καλωσόρισες το Νάνο. Αν ο δικός μας λαός βρισκόταν σ' εξορία και μακριά απ' το Λοθλόριεν, ποιος απ' τους Γκαλάντριμ, ακόμα κι ο Σοφός Σέλεμπορν, θα περνούσε από κοντά και δε θα ήθελε να δει το παλιό του σπίτι, ακόμα κι αν είχε γίνει άντρο δράκων;

» Το νερό της Κέλεντ-ζάραμ είναι σκοτεινό και παγωμένες οι πηγές του Κίμπιλ-νάλα κι ήταν πανέμορφα τα πολυ-κόλονα παλάτια του Καζάντ-ντουμ τις Παλιές Μέρες πριν την πτώση των πανίσχυρων βασιλιάδων κάτω απ' το βουνό.

Κοίταξε τον Γκίμλι, που καθόταν αγριεμένος και λυπημένος και του χαμογέλασε. Κι ο Νάνος, ακούγοντας τα ονόματα στη δική του αρχαία γλώσσα, σήκωσε το κεφάλι κι αντίκρισε τα μάτια της· και του φάνηκε πως κοίταξε στην καρδιά κάποιου εχθρού και είδε εκεί αγάπη και κατανόηση. Στο πρόσωπό του ζωγραφίστηκε θαυμασμός και ύστερα της χαμογέλασε κι εκείνος.

Σηκώθηκε αδέξια κι υποκλίθηκε με τον τρόπο των νάνων, λέγοντας:

– Είναι όμως πολύ πιο όμορφη η ζωντανή γη του Λόριεν· και η Αρχόντισσα Γκαλάντριελ είναι ομορφότερη απ' όλα τα πετράδια που βρίσκονται κρυμμένα στα βάθη της γης!

Έπεσε σιωπή. Τέλος, ο Σέλεμπορν μίλησε ξανά.

– Δεν ήξερα πως βρίσκεστε σε τόσο δύσκολη θέση, είπε. Ας ξεχάσει ο Γκίμλι τα σκληρά μου λόγια: μίλησα έτσι απ' τον πόνο της καρδιάς μου. Θα κάνω ό,τι μπορώ για να σας βοηθήσω, τον καθένα σύμφωνα με την επιθυμία και την ανάγκη του και ιδιαίτερα εκείνον απ' τους μικρούληδες που έχει το φορτίο.

– Η αποστολή σας μας είναι γνωστή, είπε η Γκαλάντριελ, κοιτάζοντας το Φρόντο. Αλλά δε θα μιλήσουμε εδώ γι' αυτήν πιο ανοιχτά. Δε θ' αποδειχτεί όμως μάταιο, ίσως, το ότι ήρθατε σ' αυτή τη γη ζητώντας βοήθεια, όπως είναι φανερό πως κι ο ίδιος ο Γκάνταλφ σκόπευε να κάνει. Γιατί ο Άρχοντας των Γκαλάντριμ θεωρείται ο πιο σοφός απ' όλα τα Ξωτικά της

Μέσης-Γης και δίνει δώρα που κανείς βασιλιάς δεν μπορεί να δώσει. Έχει ζήσει στη Δύση απ' τον καιρό που πρωτοφάνηκε η αυγή κι εγώ έχω ζήσει μαζί του χρόνια αμέτρητα· γιατί πέρασα τα βουνά πριν να πέσουν η Ναργκοθρόντ ή η Γκοντόλιν και μαζί, στη διάρκεια των μακροχρόνιων αιώνων του κόσμου, έχουμε πολεμήσει ενάντια στη μακρόχρονη ήττα.

» Εγώ ήμουν που πρώτη συγκάλεσα το Λευκό Συμβούλιο. Και, αν τα σχέδιά μου δεν είχαν ξεστρατίσει, θα το διοικούσε ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος και τότε ίσως τα πράγματα να είχαν εξελιχθεί διαφορετικά. Αλλά ακόμα και τώρα υπάρχει ελπίδα. Δε θα σας δώσω συμβουλές, λέγοντάς σας να κάνετε αυτό ή εκείνο. Γιατί εγώ δεν μπορώ να φανώ χρήσιμη ούτε με έργα, ούτε με προσπάθειες, ούτε διαλέγοντας ανάμεσα σ' αυτή την πορεία ή την άλλη· αλλά μόνο στο να γνωρίζω τι υπήρχε και τι υπάρχει και, εν μέρει επίσης, τι θα υπάρξει. Αλλά θα σας πω αυτό: η Αποστολή σας ταλαντεύεται πάνω στην κόψη του μαχαιριού. Λίγο αν παραπατήσετε, θα αποτύχει και τότε θα χαθούμε όλοι. Όμως υπάρχει ελπίδα όσο η Ομάδα ολόκληρη μένει πιστή.

Και μ' αυτά τα λόγια τους κοίταξε στα μάτια, σιωπηλά κι ερευνητικά, τον καθένα με τη σειρά. Κανείς, εκτός απ' το Λέγκολας και τον Άραγκορν, δεν μπόρεσε ν' αντέξει τη ματιά της. Ο Σαμ γρήγορα κοκκίνισε και κρέμασε το κεφάλι.

Τέλος, η Γκαλάντριελ τους ελευθέρωσε απ' τη ματιά της και χαμογέλασε.

— Μην αφήνετε τις καρδιές σας ν' ανησυχούν, είπε. Απόψε θα κοιμηθείτε ήσυχοι.

Τότε αναστέναξαν κι ένιωσαν ξαφνικά κατάκοποι, σαν κι εκείνους που τους έχουν ανακρίνει πολλή ώρα εξονυχιστικά, αν και τίποτα δεν είχε ειπωθεί φωναχτά.

— Πηγαίνετε τώρα! είπε ο Σέλεμπορν. Είσαστε κουρασμένοι από τη λύπη και τον πολύ κόπο. Ακόμα κι αν δεν είχαμε καμιά άμεση σχέση με την Αποστολή σας, θα βρίσκατε καταφύγιο σ' αυτή την Πόλη, ώσπου να γίνετε καλά και να ξαναπάρετε δυνάμεις. Τώρα θα ξεκουραστείτε και για λίγο δε θα μιλήσουμε για την κατοπινή σας πορεία.

Εκείνο το βράδυ η Ομάδα κοιμήθηκε στη γη, για μεγάλη ικανοποίηση των χόμπιτ. Τα Ξωτικά τους έστησαν μια σκηνή ανάμεσα στα δέντρα κοντά στο σιντριβάνι και μέσα έβαλαν μαλακά κρεβάτια. Ύστερα, λέγοντάς τους απαλές κουβέντες ειρηνικές με τις ωραίες ξωτικές τους φωνές, τους άφησαν. Για λίγη ώρα οι ταξιδιώτες κουβέντιασαν για το προηγούμενό τους βράδυ στις κορυφές των δέντρων και για το σημερινό τους ταξίδι και για τον Άρχοντα και την Κυρά· γιατί δεν είχαν ακόμα το κουράγιο να κοιτάξουν πιο πίσω.

— Γιατί κοκκίνισες, Σαμ; είπε ο Πίπιν. Γρήγορα έσπασες. Ο καθένας θα νόμιζε πως είχες ένοχη συνείδηση. Ελπίζω να μην ήταν τίποτα χειρότερο από κάποιο καταχθόνιο σχέδιο να μου κλέψεις καμιά απ' τις κουβέρτες μου.

— Ποτέ δε σκέφτηκα κάτι τέτοιο, απάντησε ο Σαμ, που δεν είχε καθόλου διάθεση γι' αστεία. Σα θες να ξέρεις, ένιωσα λες και δε φορούσα τίποτα και δε μ' άρεσε. Αυτή λες και κοίταζε μέσα μου και με ρωτούσε τι θα έκανα αν μου έδινε την ευκαιρία να γυρίσω πίσω στο Σάιρ με μια ωραία τρύπα με — με ένα κήπο εντελώς δικό μου.

— Παράξενο, είπε ο Μέρι. Σχεδόν ακριβώς το ίδιο ένιωσα κι εγώ· μόνο που να, δε νομίζω πως θα πω τίποτ' άλλο, σταμάτησε αδέξια.

Όλοι τους, φαινόταν, είχαν την ίδια εμπειρία: ο καθένας ένιωσε πως του είχαν δώσει να διαλέξει ανάμεσα στη γεμάτη φόβο σκιά που απλωνόταν μπροστά και σε κάτι που επιθυμούσε πολύ: ξεκάθαρα μες στο νου του το έβλεπε ο καθένας και για να το αποκτήσει δεν είχε παρά να αφήσει το δρόμο και να εγκαταλείψει την Αποστολή και τον πόλεμο του Σόρον ενάντια στους άλλους.

— Κι εγώ νόμιζα, είπε ο Γκίμλι, πως ό,τι είχα αποφασίσει και διαλέξει θα 'μενε κρυφό και θα το 'ξερε ο εαυτός μου μόνο.

— Σ' εμένα φάνηκε πάρα πολύ παράξενο, είπε ο Μπορομίρ. Ίσως να ήταν δοκιμασία μόνο και να σκέφτηκε να διαβάσει τις σκέψεις μας για κάποιον δικό της σκοπό· αλλά θα έλεγα πως σχεδόν μας έβαζε στον πειρασμό και μας πρόσφερε κάτι που υποκρινόταν πως έχει τη δύναμη να μας δώσει. Δε χρειάζεται, βέβαια, να πω ότι αρνήθηκα ν' ακούσω. Οι άνθρωποι της Μίνας Τίριθ μένουν πιστοί στο λόγο τους.

Αλλά, τι νόμισε πως η Αρχόντισσα Γκαλάντριελ του είχε προσφέρει, δεν το είπε ο Μπορομίρ.

Όσο για το Φρόντο, δεν ήθελε να μιλήσει, αν κι ο Μπορομίρ τον πίεσε μ' ερωτήσεις.

— Σε κράτησε πολύ στη ματιά της, Δαχτυλιδοκουβαλητή, είπε.

— Ναι, είπε ο Φρόντο· αλλά ό,τι κι αν μου ήρθε στο μυαλό τότε, θα το αφήσω εκεί.

— Καλά, μα πρόσεχε! είπε ο Μπορομίρ. Δεν είμαι και πολύ σίγουρος γι' αυτή την Κυρά των Ξωτικών και τους σκοπούς της.

Μη λες κακό για την Αρχόντισσα Γκαλάντριελ! είπε ο Άραγκορν αυστηρά. Δεν ξέρεις τι λες. Δεν υπάρχει ούτε μέσα της, ούτε και σ' αυτή τη γη κακό, εκτός και κάποιος το φέρει εδώ μέσα του. Τότε ας προσέξει αυτός! Αλλά απόψε θα κοιμηθώ χωρίς φόβο για πρώτη φορά από τότε που άφησα το Σκιστό Λαγκάδι. Και μακάρι να κοιμηθώ βαθιά και να ξεχάσω για λίγο τη λύπη μου! Είμαι κουρασμένος και στο σώμα και στην ψυχή.

Ξάπλωσε στο κρεβάτι του κι αμέσως αποκοιμήθηκε βαθιά.

Γρήγορα κι οι άλλοι έκαναν το ίδιο και κανένας θόρυβος ή όνειρο δεν τάραξε τον ύπνο τους. Όταν ξύπνησαν είδαν πως είχε ξημερώσει για καλά έξω στην πρασιά μπροστά απ' τη σκηνή και το σιντριβάνι ανέβαινε κι έπεφτε αστράφτοντας στον ήλιο.

Έμειναν αρκετές μέρες στο Λοθλόριεν, απ' όσο μπορούσαν να υπολογίσουν ή να θυμηθούν. Όλο τον καιρό που έμειναν εκεί, ο ήλιος έλαμπε καθαρός, εκτός από καμιά απαλή βροχή που έπεφτε πότε πότε κι έφευγε, αφήνοντας όλα τα πράγματα φρέσκα και καθαρά. Ο αέρας ήταν δροσερός κι απαλός, λες κι ήταν οι αρχές της άνοιξης, αλλ' όμως ένιωθαν γύρω τους τη βαθιά και σκεφτική ησυχία του χειμώνα. Τους φαινόταν πως δεν έκαναν τίποτ' άλλο απ' το να τρώνε, να πίνουν, να ξεκουράζονται και να περπατούν ανάμεσα στα δέντρα· κι ήταν αρκετό.

Δεν είχαν δει τον Άρχοντα και την Κυρά ξανά κι είχαν λίγες κουβέντες με τα Ξωτικά· γιατί πολύ λίγα ήξεραν ή ήθελαν να χρησιμοποιήσουν τη Γουέστρον. Ο Χάλντιρ τους είχε αποχαιρετίσει κι είχε πάει πίσω ξανά στα σύνορα του Βοριά, όπου τώρα υπήρχε μεγάλη φρουρά, ύστερα από τα νέα που είχε φέρει η Ομάδα απ' τη Μόρια. Ο Λέγκολας έλειπε και πήγαινε πολύ με τους Γκαλάντριμ κι ύστερα απ' την πρώτη νύχτα, δεν ξανακοιμήθηκε με τους συντρόφους του, αν κι ερχόταν να φάει και να κουβεντιάσει μαζί τους. Συχνά έπαιρνε τον Γκίμλι μαζί του, όταν έβγαινε έξω κι οι άλλοι απορούσαν μ' αυτή την αλλαγή.

Τώρα εκεί που οι σύντροφοι κάθονταν ή περπατούσαν μαζί, κουβέντιαζαν για τον Γκάνταλφ και όλα όσα ήξερε ή είχε δει ο καθένας γι' αυτόν έρχονταν καθαρά στη θύμησή τους. Και καθώς γιατρεύονταν απ' τις πληγές και την κούραση του σώματος, η λύπη γι' αυτό που έχασαν γινόταν πιο δυνατή. Συχνά άκουγαν εκεί κοντά τις φωνές των Ξωτικών να τραγουδούν κι ήξεραν πως έφτιαχναν θρήνους για την πτώση του, γιατί άκουγαν το όνομά του ανάμεσα στους γλυκούς λυπημένους στίχους που δεν μπορούσαν να καταλάβουν.

— *Μιθραντίρ, Μιθραντίρ,* θρηνούσαν τα Ξωτικά, *ω Γκρίζε Ταξιδευτή!*

Γιατί έτσι αγαπούσαν να τον ονομάζουν. Αλλά όταν ο Λέγκολας βρισκόταν μαζί με την Ομάδα, δεν ήθελε να τους μεταφράσει τα τραγούδια, λέγοντας πως δεν είχε την τέχνη και ότι γι' αυτόν η λύπη ήταν πολύ κοντά, έτσι που έκλαιγε και δεν τραγουδούσε ακόμα.

Ο Φρόντο ήταν ο πρώτος που έβαλε κάτι από τη λύπη του σε διστακτικές κουβέντες. Σπάνια είχε τη διάθεση να φτιάξει κάποιο τραγούδι ή ρίμα· ακόμα και στο Σκιστό Λαγκάδι άκουγε τα τραγούδια, μα ο ίδιος δεν τραγουδούσε, αν και στη μνήμη του είχε συγκρατήσει πολλά, που άλλοι, πριν απ' αυτόν, είχαν φτιάξει. Τώρα όμως εκεί που καθόταν πλάι στο σι-

ντριβάνι στο Λόριεν κι άκουγε γύρω του τις φωνές των Ξωτικών, η σκέψη του πήρε τη μορφή τραγουδιού, που του φάνηκε όμορφο· όμως, όταν προσπάθησε να το επαναλάβει στο Σαμ, μόνο αποσπάσματα είχαν μείνει, ξεθωριασμένα σαν μια χούφτα ξερά φύλλα.

Στο Σάιρ όταν έπεφτε το γκρίζο δειλινό,
Τα βήματά του ακούγονταν στο Λόφο κουρασμένα.
Πριν να χαράξει η αυγή, πουρνό πουρνό,
Δίχως να χαιρετίσει έφευγε κανένα.

Από τη Χώρα της Ερμιάς, στης Δύσης τις ακτές,
Από τον άγριο Βοριά, ως τα βουνά του Νότου,
Δρακοσπηλιές αψήφαγε, πόρτες κρυφές, φριχτές
Κι ακολουθούσε ακούραστος πάντοτε το σκοπό του.

Με Νάνους, Χόμπιτ, Ανθρώπους και Ξωτικά,
Μ' αθάνατους, μα και θνητούς λαούς,
Με τα πουλιά στα κλώνια και τα ζώα στη φωλιά
Τη μυστική τους γλώσσα μίλαγε κι ήξερε τους καημούς.
Είχε σπαθί θανατερό, χέρι γιατρού που γιάνει,
Πλάτη σκυφτή από τις έννοιες τις πολλές και τον καιρό,
Φωνή καμπάνα και ματιά π' όλα τα πιάνει:
Ταξιδευτής ακούραστος στο δρόμο το στενό.

Στο θρόνο της Σοφίας άρχοντας ήταν περισσός.
Θυμός και γέλιο πήγαιναν αντάμα στη φωνή του.
Ένας γεράκος, το καπέλο του παλιό, σκυφτός·
Μπαστούνι ροζιασμένο στήριζε το κορμί του.

Στην τελευταία του γέφυρα στάθηκε αντρειωμένος
Κι αψήφησε ακλόνητος φωτιά κι ίσκιο μαζί.
Στην πέτρα πάνω τού 'σπασε, πάει το ραβδί στο τέλος,
Στο Καζάντ-ντουμ επέθανε· ο Γκάνταλφ πια δε ζει.

— Μπράβο, θα ξεπεράσεις τον Μπίλμπο σε λίγο! είπε ο Σαμ.

— Όχι, φοβάμαι πως όχι, είπε ο Φρόντο. Όμως αυτό είναι το καλύτερο που μπορώ να κάνω.

— Λοιπόν, κύριε Φρόντο, αν συνεχίσεις, ελπίζω να πεις και κάτι για τα πυροτεχνήματα, είπε ο Σαμ. Να, κάτι σαν κι αυτό:

Πυροτεχνήματα όμορφα έφτιαχνε με τις ώρες,
Που έσκαγαν άστρα πράσινα, γαλάζια, θαυμαστά.
Κι άρχιζε ένας κεραυνός ολόχρυσες τις μπόρες,
Που πέφταν και γινόντουσαν λουλούδια ευωδιαστά.

Αν κι αυτό δε λέει τίποτα μπροστά στην πραγματικότητα, εδώ που τα λέμε.

— Όχι, αυτό θα τ' αφήσω σ' εσένα, Σαμ. Ή, ίσως, στον Μπίλμπο. Αλλά — να, δεν μπορώ να συνεχίσω αυτή την κουβέντα πια. Δεν μπορώ ν' αντέξω στη σκέψη πως θα του πω τέτοια νέα.

Ένα δειλινό ο Φρόντο κι ο Σαμ περπατούσαν μαζί στο δροσερό μισόφωτο. Κι οι δυο είχαν αρχίσει ν' ανυπομονούν ξανά. Το Φρόντο είχε ξαφνικά πλακώσει η σκιά του χωρισμού: κάπως ήξερε πως είχε πλησιάσει ο καιρός που θα έπρεπε ν' αφήσει το Λοθλόριεν.

— Τι σκέφτεσαι τώρα για τα Ξωτικά, Σαμ; είπε. Σου έκανα την ίδια ερώτηση άλλη μια φορά παλιότερα, τώρα φαίνεται τόσο πολύ πιο παλιότερα· αλλά από τότε τα έχεις δει λίγο περισσότερο.

— Και βέβαια τα έχω! είπε ο Σαμ. Και λέω πως είναι Ξωτικά και Ξωτικά. Βέβαια, όλα ξωτικοφέρνουν αρκετά, αλλά δεν είναι όλα τα ίδια. Δηλαδή να, αυτά εδώ δεν είναι περιπλανώμενα και ξεσπιτωμένα και μοιάζουν λίγο πιο πολύ σαν κι εμάς: φαίνονται να είναι ένα με τον τόπο εδώ, ακόμα περισσότερο κι απ' τους Χόμπιτ στο Σάιρ. Τώρα, το αν έχουν κάνει τον τόπο ή αν ο τόπος έχει κάνει αυτά, είναι δύσκολο να το πει κανείς, αν με καταλαβαίνεις. Είναι καταπληκτικά ήσυχα εδώ. Τίποτα δε φαίνεται να γίνεται και κανένας δε φαίνεται να το θέλει διαφορετικά. Αν υπάρχει κάποια μαγεία σ' αυτό, είναι βαθιά, εκεί που εγώ δεν μπορώ να την αγγίξω, θα 'λεγα.

— Τη βλέπεις και τη νιώθεις παντού, είπε ο Φρόντο.

— Ναι, είπε ο Σαμ, αλλά δε βλέπεις κανένα να την κάνει. Δεν έχει πυροτεχνήματα σαν κι εκείνα που συνήθιζε να κάνει ο κακομοίρης ο γερο-Γκάνταλφ. Αναρωτιέμαι γιατί δε βλέπουμε τον Άρχοντα και την Κυρά όλες αυτές τις μέρες. Να εγώ τώρα φαντάζομαι πως *αυτή* θα μπορούσε να κάνει μερικά θαυμαστά πράγματα, αν ήθελε. Πολύ θα μου άρεσε να 'βλεπα λίγο ξωτικο-μάγια, κύριε Φρόντο!

— Εγώ όχι, είπε ο Φρόντο. Είμαι ικανοποιημένος. Και δε μου λείπουν τα πυροτεχνήματα του Γκάνταλφ, αλλά τα δασιά του φρύδια, ο γρήγορος θυμός του κι η φωνή του.

— Έχεις δίκιο, είπε ο Σαμ. Και μη νομίζεις πως παραπονιέμαι. Συχνά θέλησα να δω λίγα μαγικά σαν κι αυτά που λένε στα παραμύθια, αλλά ποτέ μου δεν είχα ακούσει για κανένα καλύτερο τόπο απ' αυτόν εδώ. Είναι σαν να βρίσκεσαι την ίδια ώρα και στο σπίτι σου και σε διακοπές, αν με καταλαβαίνεις. Δε θέλω να φύγω. Απ' την άλλη μεριά όμως αρχίζω να βλέπω πως μιας και πρέπει να συνεχίσουμε καλά θα κάνουμε να τελειώνουμε.

» *"Τη δουλειά που δεν αρχίζεις πιότερο αργείς να σώσεις"*, όπως έλεγε ο γερο-πατέρας μου. Και δε νομίζω πως αυτοί εδώ μπορούν να κάνουν τίπο-

τα περισσότερο για να μας βοηθήσουν, μάγια ξεμάγια. Σα θα φύγουμε απ' αυτήν εδώ τη γη είναι, σκέφτομαι, που θα μας λείψει πιο πολύ ο Γκάνταλφ.

— Πολύ φοβάμαι πως έχεις δίκιο και με το παραπάνω, Σαμ, είπε ο Φρόντο. Πολύ θα 'θελα όμως, πριν φύγουμε, να δούμε την Κυρά των Ξωτικών ξανά.

Πριν τελειώσει να μιλά, είδαν, λες κι ήρθε σαν απάντηση στα λόγια τους, την Αρχόντισσα Γκαλάντριελ να πλησιάζει. Ψηλή, λευκή και πανέμορφη περπατούσε κάτω απ' τα δέντρα. Δεν είπε λέξη, αλλά τους έκανε νόημα να πλησιάσουν.

Γύρισε και τους οδήγησε στις νότιες πλαγιές του λόφου του Κάρας Γκαλάντον και, περνώντας έναν ψηλό πράσινο φράχτη, βρέθηκαν σ' ένα κλειστό κήπο. Εκεί δε φύτρωναν δέντρα κι ήταν ανοιχτός στον ουρανό. Ο αποσπερίτης είχε βγει κι έλαμπε μ' άσπρη φωτιά πάνω απ' τα δάση στη δύση. Κατεβαίνοντας μια μεγάλη σκάλα η Κυρά μπήκε σ' ένα βαθύ πράσινο κοίλωμα απ' όπου έτρεχε μουρμουρίζοντας το ασημένιο ποταμάκι που ξεκινούσε απ' το σιντριβάνι στο λόφο ψηλά. Στο κάτω μέρος, πάνω σ' ένα χαμηλό βάθρο σκαλισμένο σαν δέντρο με κλαδιά, στεκόταν μια ασημένια λεκάνη, πλατιά και ρηχή και πλάι της βρισκόταν ένα ασημένιο κανάτι.

Παίρνοντας νερό απ' το ποταμάκι η Γκαλάντριελ γέμισε ως απάνω τη λεκάνη και φύσηξε πάνω της και, όταν το νερό ησύχασε ξανά, μίλησε.

— Εδώ είναι ο Καθρέφτης της Γκαλάντριελ, είπε. Σας έφερα εδώ για να δείτε μέσα, αν θέλετε.

Ο αέρας ήταν εντελώς ακίνητος και το μικρό κοίλωμα ήταν σκοτεινό κι η Ξωτικιά αρχόντισσα δίπλα στο Φρόντο ήταν ψηλή και χλωμή.

— Τι ν' αναζητήσουμε και τι θα δούμε; είπε ο Φρόντο, γεμάτος δέος.

— Μπορώ να διατάξω τον Καθρέφτη ν' αποκαλύψει πολλά πράγματα, απάντησε, και σε μερικούς μπορώ να δείξω αυτό που επιθυμούν να δουν. Αλλά ο Καθρέφτης δείχνει και πράγματα που δεν του τα έχουμε ζητήσει κι εκείνα είναι συχνά πιο παράξενα και πιο χρήσιμα από αυτά που θέλουμε να δούμε. Δεν μπορώ να πω τι θα δείτε, αν αφήσετε τον Καθρέφτη ελεύθερο να εργαστεί. Γιατί δείχνει πράγματα που ήταν, πράγματα που είναι και πράγματα που ίσως γίνουν. Αλλά τι απ' όλα βλέπει αυτός που τον κοιτάζει, ακόμα και οι πιο σοφοί δεν μπορούν πάντοτε να το πουν. Θέλεις να κοιτάξεις;

Ο Φρόντο δεν απάντησε.

— Κι εσύ; είπε γυρίζοντας στο Σαμ. Γιατί αυτό είναι που εσείς οι Χόμπιτ το λέτε μάγια, νομίζω· αν και δεν καταλαβαίνω τι θέλετε να πείτε· και χρησιμοποιείτε την ίδια λέξη και για τις απάτες του Εχθρού. Αλλ' αυτά εδώ, αν θέλετε, είναι τα μάγια της Γκαλάντριελ. Δεν είπες πως θέλεις να δεις μάγια των Ξωτικών;

— Το είπα, είπε ο Σαμ, τρέμοντας λιγάκι ανάμεσα στο φόβο και στην πε-

ριέργεια. Θα ρίξω μια ματιά, Κυρά, αν το θέλεις.

» Και δε θα με πείραζε να δω λιγάκι τι γίνεται στην πατρίδα, είπε σιγανά στο Φρόντο. Μου φαίνεται πάρα πολύς καιρός από τότε που φύγαμε. Αλλά, νομίζω, ότι το πιο σίγουρο είναι πως θα δω τ' αστέρια μονάχα ή τίποτα που δε θα το καταλαβαίνω.

— Μπορεί, είπε η Κυρά μ' ένα απαλό γέλιο. Έλα όμως, κοίταξε και θα δεις ό,τι είναι να δεις. Μην αγγίξεις το νερό!

Ο Σαμ ανέβηκε στη βάση του βάθρου κι έσκυψε πάνω απ' τη λεκάνη. Το νερό φαινόταν σκληρό και σκοτεινό. Αστέρια καθρεφτίζονταν μέσα του.

— Όπως το 'λεγα εγώ, μόνο αστέρια έχει, είπε. Έπειτα έβγαλε μια χαμηλή φωνή, γιατί τ' αστέρια έσβησαν. Λες κι είχε τραβηχτεί ένα σκούρο παραβάν, ο Καθρέφτης έγινε γκρίζος κι ύστερα καθάρισε. Ο ήλιος έλαμπε και τα κλαδιά των δέντρων κουνιόνταν και τινάζονταν στον άνεμο. Αλλά πριν προλάβει ο Σαμ να πει τι ήταν αυτό που είδε, το φως ξεθώριασε· και τώρα νόμισε πως είδε το Φρόντο, με το πρόσωπο χλωμό, να είναι ξαπλωμένος και να κοιμάται στα πόδια ενός πανύψηλου μαύρου βράχου. Ύστερα του φάνηκε πως είδε τον εαυτό του να προχωρά σ' ένα μισοσκότεινο διάδρομο και ν' ανεβαίνει μια ατέλειωτη στριφτή σκάλα. Ένιωσε ξαφνικά πως γύρευε κάτι όλος αγωνία, αλλά δεν ήξερε τι. Σαν όνειρο η οπτασία άλλαξε, γύρισε πίσω κι είδε τα δέντρα πάλι. Αλλ' αυτή τη φορά δεν ήταν τόσο κοντά κι έτσι μπορούσε να δει τι γινόταν: τα δέντρα δεν κουνιόντουσαν στον άνεμο, έπεφταν, σωριάζονταν κατάχαμα.

— Ε! φώναξε ο Σαμ, εξαγριωμένος. Να τος εκείνος ο Τεντ Σάντιμαν, κόβει και ρίχνει κάτω δέντρα που δε θα 'πρεπε. Δεν πρέπει να τα κόψουν: εκείνη τη δεντροστοιχία πέρα απ' το Μύλο που σκιάζει το δρόμο για το Νεροχώρι. Αχ και να μου 'πεφτε στα χέρια ο Τεντ και τότε θα βλέπαμε *ποιον* θα πελεκούσαν!

Μα τώρα ο Σαμ πρόσεξε πως ο Παλιός ο Μύλος είχε χαθεί και στη θέση του έχτιζαν ένα μεγάλο κτίριο με κόκκινα τούβλα. Δούλευαν πολλοί. Είχε κι έναν ψηλό κόκκινο καπνοδόχο εκεί κοντά. Μαύρος καπνός φαινόταν και συννέφιαζε την επιφάνεια του Καθρέφτη.

— Κάτι πολύ κακό δουλεύει στο Σάιρ, είπε. Ο Έλροντ ήξερε τι έλεγε όταν ήθελε να στείλει πίσω τον κύριο Μέρι. Έπειτα, ξαφνικά, ο Σαμ έβγαλε μια φωνή και πήδηξε πίσω.

» Δεν μπορώ να μείνω εδώ, είπε αγριεμένος. Πρέπει να πάω σπίτι. Κατασκάψανε το Μπάγκσοτ Ρόου κι ο φτωχός μου ο γέρος κατηφορίζει το Λόφο με μερικά απ' τα πράγματά του σ' ένα καρότσι. Πρέπει να πάω σπίτι!

— Δεν μπορείς να γυρίσεις πίσω μονάχος, είπε η Κυρά. Δεν ήθελες να γυρίσεις πίσω χωρίς τον κύριό σου πριν κοιτάξεις τον Καθρέφτη κι όμως ήξερες πως θα μπορούσαν να συμβαίνουν άσχημα πράγματα στο Σάιρ.

Θυμήσου πως ο Καθρέφτης δείχνει πολλά πράγματα κι ότι δεν έχουν γίνει όλα. Μερικά δε γίνονται ποτέ, εκτός κι αν εκείνοι που τον κοιτάζουν αφήσουν το δρόμο τους και προσπαθήσουν να τα εμποδίσουν. Ο Καθρέφτης είναι επικίνδυνος οδηγός.

Ο Σαμ κάθισε στο χώμα κι έβαλε το κεφάλι του στα χέρια.

— Μακάρι να μην είχα έρθει ποτέ εδώ και δε θέλω να δω άλλα μάγια, είπε και σώπασε.

Ύστερα από μια στιγμή είπε πνιχτά, λες και προσπαθούσε να μην κλάψει.

— Όχι, θα γυρίσω πίσω απ' το μακρύ το δρόμο, μαζί με τον κύριο Φρόντο, ή καθόλου. Και, αν αυτά που έχω δει βγουν αληθινά, κάποιος θα βρει τον μπελά του για τα καλά!

— Θέλεις τώρα να κοιτάξεις, Φρόντο; είπε η Αρχόντισσα Γκαλάντριελ. Εσύ δεν ήθελες να δεις μάγια των Ξωτικών κι ήσουν ικανοποιημένος.

— Με συμβουλεύεις να κοιτάξω; ρώτησε ο Φρόντο.

— Όχι, είπε. Δε σε συμβουλεύω ούτε το ένα ούτε το άλλο. Δεν είμαι για να δίνω συμβουλές. Μπορεί να μάθεις κάτι και, είτε αυτό που θα δεις είναι ωραίο είτε άσχημο, μπορεί να σου φανεί χρήσιμο, μπορεί όμως κι όχι. Το να κοιτάζει κανείς είναι και καλό κι επικίνδυνο. Όμως νομίζω, Φρόντο, πως έχεις αρκετό θάρρος και σοφία για να δοκιμάσεις, αλλιώς δε θα σε είχα φέρει εδώ. Κάνε ό,τι θέλεις!

— Θα κοιτάξω! είπε ο Φρόντο, κι ανέβηκε στο βάθρο κι έσκυψε πάνω απ' το σκοτεινό νερό.

Αμέσως ο Καθρέφτης καθάρισε και είδε μια περιοχή την ώρα του δειλινού. Βουνά υψώνονταν σκοτεινά στο βάθος κι ο ουρανός ήταν χλωμός. Ένας μακρύς γκρίζος δρόμος ξετυλιγόταν και χανόταν στο βάθος. Πολύ μακριά μια μορφή φάνηκε να κατεβαίνει το δρόμο, αμυδρή και μικρή στην αρχή, αλλά μεγάλωνε και φαινόταν καλύτερα όσο πλησίαζε. Ξαφνικά ο Φρόντο διαπίστωσε πως του θύμιζε τον Γκάνταλφ. Παραλίγο να φωνάξει τ' όνομα του μάγου δυνατά, μα τότε είδε πως η μορφή δεν ήταν ντυμένη στα γκρίζα αλλά στα άσπρα, σ' ένα άσπρο που έλαμπε ελαφρά στο μισοσκόταδο· και στα χέρια της κρατούσε ένα άσπρο ραβδί. Το κεφάλι ήταν τόσο σκυμμένο που δεν μπορούσε να δει το πρόσωπο· και σε λίγο η μορφή πήρε τη στροφή του δρόμου και χάθηκε απ' τον Καθρέφτη. Αμφιβολία φώλιασε στο νου του Φρόντο: ήταν αυτή η οπτασία ο Γκάνταλφ, σε κάποιο απ' τα πολλά και μακρινά του ταξίδια παλιά, ή ήταν ο Σάρουμαν;

Η εικόνα άλλαξε τώρα. Γρήγορα και μικροσκοπικά, αλλά πολύ ζωηρά, είδε για μια στιγμή τον Μπίλμπο να περπατάει νευρικά πέρα δώθε στο δωμάτιό του. Το τραπέζι ήταν φορτωμένο μ' ακατάστατα χαρτιά· βροχή χτυπούσε στα παράθυρα.

Ύστερα έγινε μια διακοπή και μετά ακολούθησαν πολλές γρήγορες σκηνές που ο Φρόντο, με κάποιον ανεξήγητο τρόπο, κατάλαβε πως ήταν κομμάτια από τη μεγάλη σειρά των ιστορικών γεγονότων που είχε κι αυτός μπερδευτεί. Η ομίχλη καθάρισε κι είδε ένα θέαμα που δεν είχε ποτέ του ξαναδεί, αλλά που το γνώρισε αμέσως: η Θάλασσα. Σκοτείνιασε. Η θάλασσα φούσκωσε κι αντάριασε κι έγινε μεγάλη θύελλα. Μετά είδε, με φόντο τον Ήλιο που έδυε κόκκινος, σαν αίμα μέσ' από κουρελιασμένα σύννεφα, τη μαύρη σιλουέτα ενός ψηλού καραβιού με σκισμένα πανιά, που ερχόταν από τη Δύση. Ύστερα έναν πλατύ ποταμό που κυλούσε ανάμεσα σε μια πυκνοκατοικημένη πόλη. Έπειτα ένα άσπρο φρούριο με εφτά πύργους. Κι ύστερα πάλι ένα καράβι με μαύρα πανιά, αλλά τώρα ήταν πρωί ξανά και το νερό στραφτάλιζε στο φως κι ένα λάβαρο μ' έμβλημα ένα άσπρο δέντρο έλαμπε στον ήλιο. Σηκώθηκε καπνός λες από φωτιά και πόλεμο κι έδυσε ξανά ο ήλιος κόκκινος σαν τη φωτιά κι ύστερα το φως ξεθώριασε κι έγινε σταχτιά ομίχλη· και μες στην ομίχλη ένα μικρό καραβάκι πέρασε φεύγοντας, γεμάτο φώτα που αναβόσβηναν. Χάθηκε, κι ο Φρόντο αναστέναξε κι ετοιμάστηκε ν' αποτραβηχτεί.

Αλλά ξαφνικά ο Καθρέφτης μαύρισε εντελώς, μαύρισε λες και μια τρύπα να είχε ανοιχτεί στον ορατό κόσμο κι ο Φρόντο κοίταξε στο κενό. Μες στη μαύρη άβυσσο φάνηκε ένα μοναδικό μάτι, που σιγά σιγά μεγάλωνε, μέχρι που σχεδόν γέμισε όλο τον Καθρέφτη, Ήταν τόσο φοβερό που ο Φρόντο ρίζωσε εκεί που στεκόταν, ανίκανος να φωνάξει ή ν' αποτραβήξει το βλέμμα του. Το Μάτι είχε γύρω γύρω φωτιά, αλλά αυτό καθεαυτό ήταν σαν γυάλινο, κίτρινο σαν της γάτας, παρατηρητικό και συγκεντρωμένο και το μαύρο σκίσιμο της κόρης του άνοιγε σε μια άβυσσο, ένα παράθυρο στην ανυπαρξία.

Ύστερα το μάτι άρχισε να γυρίζει, να ψάχνει εδώ κι εκεί· κι ο Φρόντο ήξερε με σιγουριά και τρόμο πως ανάμεσα στα πολλά που γύρευε ήταν κι αυτός ο ίδιος. Αλλά ήξερε επίσης πως δεν μπορούσε να τον δει — όχι ακόμα, όχι, εκτός και το ήθελε αυτός. Το Δαχτυλίδι που κρεμόταν στην αλυσίδα γύρω απ' το λαιμό του βάρυνε πιο πολύ κι από μια μεγάλη πέτρα και τραβούσε το κεφάλι του μπροστά. Ο Καθρέφτης φαινόταν να μεγαλώνει και καυτές στήλες ατμού ανέβαιναν απ' το νερό. Γλιστρούσε μπροστά.

— Μην αγγίξεις το νερό! είπε η Αρχόντισσα Γκαλάντριελ μαλακά.

Το όραμα ξεθώριασε κι ο Φρόντο βρέθηκε να κοιτάζει τα δροσερά αστέρια που τρεμόπαιζαν στην ασημένια λεκάνη. Τραβήχτηκε πίσω τρέμοντας ολόκληρος και κοίταξε την Κυρά.

— Ξέρω τι ήταν αυτό που είδες τελευταίο, είπε· γιατί βρίσκεται και στο δικό μου μυαλό. Μη φοβάσαι! Αλλά και μη νομίσεις πως μόνο με το τραγούδι ανάμεσα στα δέντρα, ή με τα μικρά βέλη των τόξων των Ξωτικών, διατηρείται η γη του Λοθλόριεν κι αντιστέκεται στον Εχθρό. Σου λέω,

Φρόντο, πως τώρα που σου μιλάω, διακρίνω το Μαύρο Άρχοντα· και ξέρω τη σκέψη του, ή μάλλον όσα σκέφτεται και αφορούν τα Ξωτικά. Και συνέχεια ψάχνει στα τυφλά για να δει εμένα και τις σκέψεις μου. Αλλά η πόρτα είναι ακόμα κλεισμένη!

Σήκωσε τα λευκά της μπράτσα κι άπλωσε τα χέρια της κατά την Ανατολή με μια κίνηση που δήλωνε διώξιμο κι άρνηση. Ο Εαρέντιλ, το Αστέρι του Δειλινού, το πιο αγαπημένο των Ξωτικών, έλαμπε αθάμπωτο ψηλά. Ήταν τόσο λαμπερό που η σιλουέτα της Κυράς των ξωτικών έριχνε μια αμυδρή σκιά στη γη. Οι ακτίνες του έπεσαν πάνω σ' ένα δαχτυλίδι στο χέρι της· γυάλιζε σαν δουλεμένο χρυσάφι σκεπασμένο μ' ασημένιο φως κι ένα άσπρο πετράδι αναβόσβηνε λες και τ' Αστέρι των Ξωτικών είχε κατεβεί να ξεκουραστεί στο δάχτυλό της πάνω. Ο Φρόντο κοίταξε το δαχτυλίδι με δέος· γιατί ξαφνικά του φάνηκε πως κατάλαβε.

— Ναι, είπε η Γκαλάντριελ, μαντεύοντας τη σκέψη του, δεν επιτρέπεται να μιλάμε γι' αυτό κι ο Έλροντ δεν μπορούσε να το κάνει. Αλλά δεν μπορεί να κρυφτεί απ' το Δαχτυλιδο-κουβαλητή κι απ' αυτόν που έχει δει το μάτι. Στ' αλήθεια βρίσκεται στη γη του Λόριεν στο δάχτυλο της Γκαλάντριεν ένα από τα Τρία π' απομένουν. Αυτό είναι η Νένια, το Δαχτυλίδι του Διαμαντιού κι εγώ είμαι ο φύλακάς του.

» Υποψιάζεται μα δεν το ξέρει — όχι ακόμα. Δε βλέπεις λοιπόν τώρα πως ο ερχομός σου ακούγεται για μας σαν το βήμα του Μοιραίου; Γιατί αν αποτύχεις, τότε απογυμνωνόμαστε στον Εχθρό. Αλλ' όμως αν πετύχεις, τότε η δική μας δύναμη θα ελαττωθεί, το Λοθλόριεν θα σβήσει και τα κύματα του Χρόνου θα το παρασύρουν στο διάβα τους. Εμείς θα πρέπει να φύγουμε στη Δύση ή να καταντήσουμε ένας αγροτικός λαός στις σπηλιές και στα δάση, αργά να ξεχνάμε και να μας ξεχνούν.

Ο Φρόντο έσκυψε το κεφάλι.

— Κι εσύ τι επιθυμείς; είπε τέλος.

— Θα γίνει αυτό που είναι να γίνει, απάντησε. Η αγάπη που έχουν τα Ξωτικά για τη γη και τα έργα τους είναι πιο βαθιά κι απ' τα βάθη της Θάλασσας κι η λύπη τους δεν πεθαίνει, ούτε μπορεί να γιατρευτεί τελείως. Όμως προτιμούν να τα χάσουν όλα παρά να υποταχτούν στο Σόρον: γιατί τώρα τον ξέρουν καλά. Γιατί εσύ δεν είσαι υπεύθυνος για την τύχη του Λοθλόριεν, παρά μόνο για την εκπλήρωση της αποστολής σου. Θα μπορούσα όμως να επιθυμήσω, αν αυτό θα 'φερνε κανένα αποτέλεσμα, το ένα Δαχτυλίδι να μην είχε φτιαχτεί ποτέ, ή να έμενε για πάντα χαμένο.

— Είσαι σοφή κι ατρόμητη και δίκαιη, Αρχόντισσα Γκαλάντριελ, είπε ο Φρόντο. Θα σου δώσω το Ένα, αν το ζητήσεις. Παραείναι μεγάλο για μένα.

Η Γκαλάντριελ γέλασε μ' ένα ξαφνικό κρυστάλλινο γέλιο.

— Σοφή μπορεί να είναι η Γκαλάντριελ η Αρχόντισσα, είπε, όμως εδώ

βρήκε το όμοιό της στην ευγένεια. Με εκδικιέσαι ευγενικά για τη δοκιμασία που σου έκανα στην πρώτη μας συνάντηση. Αρχίζεις να βλέπεις με μάτι κοφτερό. Δεν μπορώ ν' αρνηθώ πως η καρδιά μου επιθυμούσε πολύ να σου ζητήσω αυτό που προσφέρεις. Για πάρα πολλά χρόνια είχα συλλογιστεί τι θα μπορούσα να κάνω, αν το Μεγάλο Δαχτυλίδι ερχόταν στα χέρια μου, και να! έχει φτάσει τόσο κοντά που, έτσι ν' απλώσω, το πήρα. Το κακό που επινοήθηκε πολύ παλιά εξακολουθεί να δουλεύει με πολλούς τρόπους, είτε πέσει, είτε νικήσει ο Σόρον. Δε θα ήταν ένα σπουδαίο κατόρθωμα κι αντάξιο του Δαχτυλιδιού, αν το είχα πάρει απ' το φιλοξενούμενό μου με τη βία ή το φόβο;

» Και τώρα επιτέλους έρχεται! Θα μου δώσεις το Δαχτυλίδι ελεύθερα! Στη θέση του Μαύρου Άρχοντα θα βάλεις μια Βασίλισσα. Κι εγώ δε θα είμαι σκοτεινή, αλλά όμορφη και τρομερή όπως η Μέρα και η Νύχτα! Όμορφη σαν τη Θάλασσα και τον Ήλιο και το Χιόνι στο Βουνό! Φοβερή σαν την Καταιγίδα και την Αστραπή! Πιο δυνατή κι απ' τα θεμέλια της γης. Όλοι θα μ' αγαπούν και θ' απελπίζονται!

Σήκωσε το χέρι της κι από το δαχτυλίδι που φορούσε ξεπήδησε ένα μεγάλο φως που φώτισε μονάχα αυτήν κι άφησε όλα τ' άλλα σκοτεινά. Στεκόταν μπροστά στο Φρόντο και τώρα έδειχνε αμέτρητα ψηλή και πεντάμορφη πέρα απ' όσο άντεχε να βλέπει, τρομερή και μεγαλειώδης. Ύστερα άφησε το χέρι της να πέσει και το φως έσβησε· και ξαφνικά γέλασε πάλι και να! μάζεψε: έγινε μια λυγερή ξωθιά, ντυμένη απλά στ' άσπρα, που η ευγενική φωνή της ήταν απαλή και λυπημένη.

— Ξεπέρασα τη δοκιμασία, είπε. Ας μικρύνω κι ας πάω στη Δύση κι ας μείνω η Γκαλάντριελ.

Στάθηκαν για πολλή ώρα σιωπηλοί. Τέλος η Κυρά μίλησε πάλι.

— Ας γυρίσουμε πίσω! είπε. Το πρωί πρέπει να ξεκινήσετε, γιατί τώρα έχουμε διαλέξει και τα ποτάμια της μοίρας κυλούν.

— Θα ήθελα να ρωτήσω κάτι ακόμα πριν φύγουμε, είπε ο Φρόντο, κάτι που συχνά έλεγα να ρωτήσω τον Γκάνταλφ στο Σκιστό Λαγκάδι. Ενώ έχω την άδεια να φορώ το Ένα Δαχτυλίδι, γιατί δεν μπορώ να δω όλα τ' άλλα και να γνωρίζω τις σκέψεις εκείνων που τα φορούν;

— Δεν έχεις προσπαθήσει, είπε. Τρεις φορές μονάχα έβαλες το Δαχτυλίδι στο δάχτυλό σου από τότε που έμαθες τι έχεις στην κατοχή σου. Μην προσπαθήσεις! Θα σε καταστρέψει. Δε σου είπε ο Γκάνταλφ πως τα δαχτυλίδια δίνουν δύναμη σύμφωνα με το μέτρο κάθε ιδιοκτήτη; Πριν να είσαι σε θέση να χρησιμοποιήσεις εκείνη τη δύναμη θα χρειαζόταν να γινόσουν πολύ πιο δυνατός και να εξασκήσεις τη θέλησή σου στο να υποτάζει άλλους. Αλλά ακόμα κι έτσι, σαν Δαχτυλιδο-κουβαλητής και σαν ένας που το έχεις

φορέσει στο δάχτυλό σου κι έχεις δει κι εκείνο που είναι κρυμμένο, η όρασή σου είναι πιο κοφτερή. Κατάλαβες τη σκέψη μου πιο καθαρά από πολλούς που θεωρούνται σοφοί. Είδες το Μάτι εκείνου που κρατά τα Εφτά και τα Εννέα. Και μήπως δεν είδες κι αναγνώρισες το δαχτυλίδι στο δάχτυλό μου; Είδες το δαχτυλίδι μου; ρώτησε γυρίζοντας πάλι στο Σαμ.

— Όχι, Κυρία, απάντησε. Να σας πω την αλήθεια, αναρωτιόμουν για ποιο πράγμα κουβεντιάζατε. Είδα ένα αστέρι στο δάχτυλό σου. Αλλά, με το συμπάθιο που μιλάω, νομίζω πως ο κύριός μου είχε δίκιο. Μακάρι να το είχες πάρει το Δαχτυλίδι του. Θα τα ταχτοποιούσες όλα. Θα τους σταματούσες να σκάβουν και να ξεσπιτώνουν το γερο-πατέρα μου. Θα 'κανες μερικούς να το πληρώσουν για τις βρομοδουλειές τους.

— Θα το έκανα, είπε. Έτσι κάπως θα άρχιζα. Αλλά δε θα σταματούσα εκεί, αλίμονο! Δε θα ξαναμιλήσουμε περισσότερο γι' αυτό. Ας πηγαίνουμε!

Κεφάλαιο VIII

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΛΟΡΙΕΝ

Εκείνο το βράδυ κάλεσαν πάλι την Ομάδα στο δώμα του Σέλεμπορν κι εκεί ο Άρχοντας και η Κυρά τους καλωσόρισαν με ωραία λόγια. Τέλος, ο Σέλεμπορν μίλησε για την αναχώρησή τους.

— Τώρα έφτασε η ώρα, είπε, που όσοι θέλουν να συνεχίσουν την Αποστολή πρέπει να κάνουν την καρδιά τους πέτρα και ν' αφήσουν αυτή τη γη. Εκείνοι που δε θέλουν πια να συνεχίσουν μπορούν να μείνουν εδώ, για λίγο. Αλλά, είτε μείνετε, είτε φύγετε, κανείς δεν μπορεί να είναι σίγουρος για την ειρήνη. Γιατί τώρα βρισκόμαστε στο γύρισμα της μοίρας. Εκείνοι που θέλουν μπορούν να καθίσουν εδώ και να περιμένουν τον ερχομό της ώρας που ή θ' ανοίξουν πάλι οι δρόμοι του κόσμου, ή θα τους καλέσουμε στην έσχατη ανάγκη του Λόριεν. Ύστερα μπορούν να επιστρέψουν στις χώρες τους, ή να πάνε στη μακρινή κατοικία εκείνων που πέφτουν στη μάχη.

Έπεσε σιωπή.

— Όλοι είναι αποφασισμένοι να προχωρήσουν, είπε η Γκαλάντριελ, κοιτάζοντας τα μάτια τους.

— Όσο για μένα, είπε ο Μπορομίρ, η πατρίδα μου βρίσκεται μπροστά κι όχι πίσω.

— Αυτό είναι αλήθεια, είπε ο Σέλεμπορν, αλλά πηγαίνει όλη αυτή η Ομάδα μαζί σου στη Μίνας Τίριθ;

— Δεν έχουμε αποφασίσει την πορεία μας, είπε ο Άραγκορν. Ύστερα απ' το Λοθλόριεν δεν ξέρω τι σκόπευε να κάνει ο Γκάνταλφ. Κι εδώ που τα λέμε, νομίζω πως ούτε κι αυτός δεν είχε καλοαποφασίσει.

— Ίσως όχι, είπε ο Σέλεμπορν, όμως όταν φύγετε από εδώ, δεν μπορείτε πια ν' αγνοήσετε το Μεγάλο Ποταμό. Όπως μερικοί από σας το γνωρίζουν καλά, δεν μπορεί να περάσουν ταξιδιώτες με μπαγκάζια ανάμεσα στο Λόριεν και στην Γκόντορ, παρά μόνο με βάρκα. Και δεν είναι γκρεμισμέ-

νες οι γέφυρες της Οσγκίλιαθ κι όλα τα μέρη γι' αποβίβαση στα χέρια του Εχθρού τώρα;

» Κοντά σε ποια όχθη θα ταξιδέψετε; Ο δρόμος για τη Μίνας Τίριθ βρίσκεται απ' αυτή την πλευρά, δυτικά· αλλά ο κατευθείαν δρόμος για την Αποστολή βρίσκεται ανατολικά του Ποταμού, στη σκοτεινή όχθη. Ποια όχθη θ' ακολουθήσετε τώρα;

— Αν ακολουθήσουμε τη δική μου συμβουλή, θα πάμε από τη δυτική όχθη και το δρόμο για τη Μίνας Τίριθ, απάντησε ο Μπορομίρ. Αλλά δεν είμαι εγώ ο αρχηγός της Ομάδας.

Οι άλλοι δεν είπαν τίποτα κι ο Άραγκορν έδειχνε δίγνωμος και στενοχωρημένος.

— Βλέπω πως δεν ξέρετε ακόμα τι να κάνετε, είπε ο Σέλεμπορν. Δεν είναι η θέση μου να διαλέξω για σας· μα θα σας βοηθήσω όπως μπορώ. Υπάρχουν μερικοί ανάμεσά σας, που ξέρουν να χειριστούν βάρκες: ο Λέγκολας, που οι δικοί του ξέρουν το γρήγορο Ποταμό του Δάσους· ο Μπορομίρ της Γκόντορ· κι ο Άραγκορν ο ταξιδευτής.

— Κι ένας Χόμπιτ! φώναξε ο Μέρι. Δε βλέπουμε όλοι μας τις βάρκες λες κι είναι άγρια άλογα. Οι δικοί μου ζούνε στις όχθες του Μπράντιγουάιν.

— Πολύ καλά, είπε ο Σέλεμπορν. Τότε θα εφοδιάσω την Ομάδα σας με βάρκες. Θα πρέπει να είναι μικρές κι ελαφρές, γιατί αν ταξιδέψετε μακριά πάνω στο νερό, υπάρχουν μέρη που θ' αναγκαστείτε να τις μεταφέρετε στα χέρια. Θα συναντήσετε τους υφαλοστρόβιλους του Σαρν Γκεμπίρ κι ίσως, στο τέλος, τους μεγάλους καταρράκτες του Ράουρος, όπου ο Ποταμός πέφτει κάτω βροντερά απ' τη Νεν Χιθόελ· κι υπάρχουν κι άλλοι κίνδυνοι. Οι βάρκες μπορεί να κάνουν το ταξίδι σας λιγότερο κοπιαστικό γι' αρκετό δρόμο. Αλλά δε θα σας δώσουν συμβουλές: στο τέλος θα πρέπει να εγκαταλείψετε κι αυτές και τον Ποταμό και να στρίψετε δυτικά ή ανατολικά.

Ο Άραγκορν ευχαρίστησε το Σέλεμπορν πολλές φορές. Οι βάρκες-δώρο τον ανακούφισαν πολύ και περισσότερο γιατί τώρα δεν υπήρχε λόγος ν' αποφασίσει την πορεία του για μερικές μέρες. Κι οι άλλοι, επίσης, πήραν θάρρος. Οτιδήποτε κίνδυνοι κι αν βρίσκονταν μπροστά τους, τους φαινόταν καλύτερο να ταξιδεύουν πλέοντας στο πλατύ ρεύμα του Άντουϊν για να τους συναντήσουν, παρά να βραδυπορούν πεζοί και με σκυφτές τις πλάτες. Μόνο ο Σαμ είχε αμφιβολίες: αυτός οπωσδήποτε εξακολουθούσε να θεωρεί τις βάρκες τόσο επικίνδυνες, όσο και τ' άγρια άλογα, ή και χειρότερες και, παρ' όλους τους κινδύνους που είχε περάσει, δεν είχε αλλάξει γνώμη γι' αυτές.

— Θα είναι όλα έτοιμα και θα σας περιμένουν στο λιμάνι πριν το μεσημέρι αύριο, είπε ο Σέλεμπορν. Θα στείλω δικούς μου το πρωί να σας βοηθήσουν να ετοιμαστείτε για το ταξίδι. Τώρα θα ευχηθούμε σ' όλους σας καληνύχτα κι ύπνο ειρηνικό.

— Καληνύχτα, φίλοι μου! είπε η Γκαλάντριελ. Κοιμηθείτε με ειρήνη! Μην ταράζεστε απόψε με τη σκέψη του δρόμου. Ίσως ο δρόμος που ο καθένας σας θα πάρει, να βρίσκεται κιόλας κάτω από τα πόδια του, αν κι εσείς δεν τον βλέπετε. Καληνύχτα!

Έφυγαν και γύρισαν στη σκηνή τους. Ο Λέγκολας πήγε μαζί τους, γιατί ήταν η τελευταία τους νύχτα στο Λοθλόριεν και, παρά τα λόγια της Γκαλάντριελ, ήθελαν να συζητήσουν και όλοι μαζί.

Για πολλή ώρα κουβέντιασαν τι έπρεπε να κάνουν και ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος να εκτελέσουν την αποστολή τους με το Δαχτυλίδι· αλλά δεν κατάληξαν πουθενά. Ήταν φανερό πως οι περισσότεροι επιθυμούσαν να πάνε πρώτα στη Μίνας Τίριθ και να ξεφύγουν, έστω και για λίγο, από τον τρόμο του Εχθρού. Θα ήταν πρόθυμοι ν' ακολουθήσουν έναν αρχηγό στην απέναντι πλευρά του Ποταμού και να μπουν στη σκιά της Μόρντορ· αλλά ο Φρόντο δεν έλεγε λέξη κι ο Άραγκορν ήταν ακόμα δίγνωμος.

Το δικό του το σχέδιο, όσο ο Γκάνταλφ ήταν μαζί τους, ήταν να πάει με τον Μπορομίρ και με το σπαθί του να βοηθήσει να σωθεί η Γκόντορ. Γιατί πίστευε πως το μήνυμα των ονείρων ήταν πρόσκληση και πως είχε φτάσει πια η ώρα να παρουσιαστεί ο κληρονόμος του Έλεντιλ και να παλέψει με το Σόρον για την κυριαρχία. Αλλά στη Μόρια το φορτίο του Γκάνταλφ είχε πέσει στους ώμους του· κι ήξερε πως τώρα δεν μπορούσε να εγκαταλείψει το Δαχτυλίδι, αν τελικά ο Φρόντο αρνιόταν να πάει με τον Μπορομίρ. Κι απ' την άλλη μεριά, τι βοήθεια θα μπορούσε αυτός ή ο οποιοσδήποτε της Ομάδας να δώσει στο Φρόντο, εκτός απ' το να βαδίσει τυφλά μαζί του μες στη σκοτεινιά;

— Θα πάω στη Μίνας Τίριθ μόνος μου στην ανάγκη, γιατί αυτό είναι το καθήκον μου, είπε ο Μπορομίρ· και μετά απ' αυτά τα λόγια έμεινε σιωπηλός για λίγο, καθισμένος με τα μάτια καρφωμένα στο Φρόντο, λες και προσπαθούσε να μαντέψει τι σκεφτόταν το Ανθρωπάκι. Τέλος ξαναμίλησε, χαμηλόφωνα, λες και κουβέντιαζε με τον εαυτό του: Αν θέλεις να καταστρέψεις το Δαχτυλίδι, είπε, τότε σε τίποτα δε χρησιμεύουν ο πόλεμος και τα όπλα· κι οι Άνθρωποι της Μίνας Τίριθ δεν μπορούν να βοηθήσουν. Μα αν θέλεις να καταστρέψεις την ένοπλη δύναμη του Μαύρου Άρχοντα, τότε είναι ανόητο να πας χωρίς δύναμη να πέσεις στα χέρια του· κι είναι ανόητο να πετάξεις.

Σταμάτησε απότομα, λες και πήρε είδηση πως έλεγε φωναχτά τις σκέψεις του.

— Θα ήταν ανόητο να πετάξεις στα χαμένα ζωές, θέλω να πω, τελείωσε. Μπορεί να διαλέξεις ή να υπερασπιστείς ένα δυνατό οχυρό ή να πας φανε-

ρά στην αγκαλιά του Χάρου. Τουλάχιστον έτσι το βλέπω εγώ.

Ο Φρόντο έπιασε κάτι νέο και παράξενο στη ματιά του Μπορομίρ και τον κοίταξε προσεκτικά. Ήταν φανερό πως η σκέψη του Μπορομίρ ήταν διαφορετική από τα τελευταία του λόγια. Θα ήταν ανόητο να πετάξεις: τι; Το Δαχτυλίδι της Δύναμης; Αυτός είχε ξαναπεί κάτι τέτοιο και στο Συμβούλιο, αλλά τότε είχε δεχτεί τη διόρθωση του Έλροντ. Ο Φρόντο έριξε μια ματιά στον Άραγκορν, που ήταν βυθισμένος στις δικές του σκέψεις και δεν έδειχνε πως είχε προσέξει τα λόγια του Μπορομίρ. Κι έτσι τέλειωσε η συζήτηση. Ο Μέρι κι ο Πίπιν είχαν κιόλας αποκοιμηθεί κι ο Σαμ κουτουλούσε. Η νύχτα προχωρούσε.

Το πρωί, εκεί που άρχιζαν να μαζεύουν τα λιγοστά τους υπάρχοντα, ήρθαν Ξωτικά που μιλούσαν τη γλώσσα τους και τους έφεραν πολλά δώρα τροφής και ρουχισμού για το ταξίδι. Η τροφή ήταν κυρίως κάτι λεπτά κέικ, φτιαγμένα από ζυμάρι που ήταν εξωτερικά ψημένο ώστε να ξανθίζει και μέσα είχε το χρώμα της κρέμας. Ο Γκίμλι πήρε ένα από τα κέικ και το κοίταξε δύσπιστα.

— *Κραμ*, είπε χαμηλόφωνα, καθώς έσπασε μια καλοψημένη γωνία και τη μασούλησε.

Η έκφρασή του άλλαξε γρήγορα κι έφαγε όλο το υπόλοιπο κέικ με απόλαυση.

— Όχι άλλο, όχι άλλο! φώναξαν τα Ξωτικά γελώντας. Έχεις φάει κιόλας αρκετό για ν' αντέξεις τη μακριά πορεία μιας μέρας.

— Νόμιζα πως ήταν κάποιο είδος *κραμ*, σαν κι αυτό που φτιάχνουν οι Άνθρωποι της Πόλης της Κοιλάδας όταν ταξιδεύουν σ' ερημιές, είπε ο Νάνος.

— Τέτοιο είναι, απάντησαν. Αλλά εμείς το λέμε *λέμπας* ή ψωμί για το δρόμο· κι είναι πιο δυναμωτικό απ' όλες τις τροφές που φτιάχνουν οι άνθρωποι κι είναι, σίγουρα, πολύ πιο νόστιμο απ' το *κραμ*.

— Και βέβαια είναι, είπε ο Γκίμλι. Είναι καλύτερο κι απ' τις μελόπιτες των Αρκιδών*· κι αυτό είναι μεγάλος έπαινος, γιατί οι Αρκίδες ψήνουν τις καλύτερες πίτες που ξέρω· και αυτόν τον καιρό δεν είναι πρόθυμοι να δίνουν απ' τις πίτες τους στους ξένους. Είστε πολύ ευγενικοί οικοδεσπότες!

— Όπως και να 'χει το πράγμα, σας συμβουλεύουμε να κάνετε οικονομία σ' αυτό το φαγητό, είπαν. Να τρώτε λίγο κάθε φορά και μόνο στην ανάγκη. Γιατί αυτά σας τα δίνουμε, για να τα χρησιμοποιείτε όταν δεν υπάρχει τίποτ' άλλο. Οι πίτες θα διατηρήσουν τη γλύκα τους για πολλές μέρες, αν δεν τις κόψετε κι αν δεν τους χαλάσετε το φυλλο-περιτύλιγμά τους, όπως

* Αρκίδες = Απόγονοι του Άρκου.

σας τις φέραμε. Μια αρκεί για να στυλώσει έναν ταξιδιώτη για ολόκληρη μέρα, όσο κι αν κουραστεί, ακόμα κι έναν απ' τους ψηλούς Ανθρώπους της Μίνας Τίριθ.

Ύστερα τα Ξωτικά ξεδίπλωσαν κι έδωσαν στον καθένα απ' την Ομάδα τα ρούχα που είχαν φέρει. Για καθέναν είχαν ένα μανδύα με κουκούλα, φτιαγμένο στα μέτρα του. Ήταν από το ελαφρό αλλά ζεστό μεταξένιο ύφασμα που ύφαιναν οι Γκαλάντριμ. Δύσκολο να πεις τι χρώμα είχαν: φαίνονταν πως είναι γκρίζοι, το χρώμα του λυκόφωτος κάτω από τα δέντρα· κι όμως, όταν τους μετακινούσες ή τους έβαζες σε άλλο φως, γίνονταν πράσινοι σαν τα σκιερά φύλλα ή καφέ ανοιχτοί όπως τα χέρσα χωράφια τη νύχτα, ή ασημένιοι σαν το δειλινό όπως το νερό στην αστροφεγγιά.

— Είναι μαγικοί μανδύες; ρώτησε ο Πίπιν, κοιτάζοντάς τους με θαυμασμό.

— Δεν καταλαβαίνω τι θέλεις να πεις μ' αυτό, απάντησε ο αρχηγός των Ξωτικών. Είναι όμορφα ρούχα και το πανί είναι καλό, γιατί είναι υφασμένο εδώ. Είναι, βέβαια, ρούχα ξωτικά, αν αυτό εννοείς. Φύλλα και κλαδιά, νερά και πέτρες: έχουν το χρώμα όλων αυτών στο λυκόφως του Λόριεν που αγαπάμε· γιατί βάζουμε τη σκέψη όλων όσων αγαπάμε σε ό,τι κι αν φτιάχνουμε. Αλλά είναι ρούχα, δεν είναι πανοπλίες, δε θα σας φυλάξουν από βέλος ή σπαθί. Θα σας εξυπηρετήσουν όμως πολύ: είναι ελαφρά και ζεστά ή δροσερά ανάλογα με την περίπτωση. Και θα σας βοηθήσουν πολύ να μείνετε κρυμμένοι από μάτια εχθρικά, είτε βαδίζετε ανάμεσα σε βράχους, είτε σε δέντρα. Και αλήθεια, βρίσκεστε πολύ ψηλά στην εκτίμηση της Κυράς! Γιατί αυτή κι οι κοπέλες της ακολουθίας της ύφαναν το ύφασμα· και ποτέ ως τώρα δεν ντύσαμε ξένους με τα δικά μας ρούχα.

Μετά το πρωινό τους φαγητό η Ομάδα αποχαιρέτισε την πράσινη πρασιά του σιντριβανιού. Η καρδιά τους ήταν βαριά, γιατί ήταν ωραίο μέρος και το είχαν νιώσει σαν το σπιτικό τους, αν και δεν μπορούσαν να μετρήσουν τα μερόνυχτα που είχαν περάσει εκεί. Όπως στέκονταν για μια στιγμή κοιτάζοντας το άσπρο νερό στο φως του ήλιου, φάνηκε ο Χάλντιρ να έρχεται περπατώντας στο πράσινο χορτάρι του ξέφωτου. Ο Φρόντο τον χαιρέτισε όλος χαρά.

— Έρχομαι απ' τα Βορινά Περιφράγματα, είπε το Ξωτικό, και με στέλνουν να γίνω πάλι οδηγός σας. Η Σκιοχείμαρρη Κοιλάδα είναι γεμάτη ατμούς και σύννεφα καπνού και τα βουνά είναι ταραγμένα. Ακούγονται φωνές από τα βάθη της γης. Αν είχατε σκεφτεί να γυρίσετε πίσω στα σπίτια σας απ' το Βοριά, δε θα μπορούσατε να περάσετε από κει. Ελάτε όμως! Ο δικός σας δρόμος τώρα πάει νότια.

Καθώς περπατούσαν στο Κάρας Γκαλάντον, οι πράσινοι δρόμοι ήταν

άδειοι· αλλά στα δέντρα από πάνω τους πολλές φωνές μουρμούριζαν και τραγουδούσαν. Οι ίδιοι προχωρούσαν σιωπηλά. Τέλος, με το Χάλντιρ οδηγό, κατηφόρισαν τις νότιες πλαγιές του λόφου κι έφτασαν πάλι στη μεγάλη πύλη με τα κρεμαστά φανάρια και την άσπρη γέφυρα· κι έτσι βγήκαν έξω κι άφησαν την πόλη των Ξωτικών. Έπειτα βγήκαν απ' το στρωμένο δρόμο και πήραν ένα μονοπάτι που έμπαινε σε μια πυκνή συστάδα από δέντρα μάλορν και προχωρούσε στριφογυρίζοντας μέσ' από κυματιστές δασωμένες περιοχές μ' ασημένιους ίσκιους, κατηφορίζοντας συνέχεια νοτιοανατολικά προς τις ακτές του Ποταμού.

Είχαν κάνει κάπου δέκα μίλια και το μεσημέρι πλησίαζε, όταν έφτασαν σ' έναν ψηλό πράσινο τοίχο. Περνώντας μέσα από ένα άνοιγμα, βρέθηκαν ξαφνικά έξω από τα δέντρα. Μπροστά τους απλωνόταν μια μεγάλη πρασιά λαμπερό γρασίδι, κεντημένη με χρυσά *έλανορ* που άστραφταν στον ήλιο. Η πρασιά γινόταν μια στενή γλώσσα ανάμεσα σε φωτεινά περιθώρια: δεξιά και δυτικά έτρεχε ο Ασημόφλεβος λαμπυρίζοντας· αριστερά κι ανατολικά ο Μεγάλος Ποταμός κυλούσε τα πλατιά νερά του, βαθύς και σκοτεινός. Στις αντίπερα ακτές τα δάση εξακολουθούσαν να προχωρούν νότια ως εκεί που έβλεπε το μάτι, αλλά όλες οι όχθες ήταν άχαρες και γυμνές. Ούτε ένα μάλορν δεν άπλωνε τα χρυσόφυλλα κλαδιά του πέρα απ' τη Γη του Λόριεν.

Στην όχθη του Ασημόφλεβου, λίγο ψηλότερα απ' το μέρος που αντάμωναν τα δυο ρεύματα, είχε μια αποβάθρα από άσπρες πέτρες και ξύλα. Στο πλάι της ήταν δεμένες πολλές βάρκες και πλοιάρια. Μερικά ήταν ζωηρά χρωματισμένα κι άστραφταν ασημένια, χρυσαφιά και πράσινα, αλλά τα περισσότερα ήταν ή άσπρα ή γκρίζα. Τρεις μικρές βάρκες είχαν ετοιμαστεί για τους ταξιδιώτες κι εκεί τα Ξωτικά τακτοποίησαν τις αποσκευές τους. Πρόσθεσαν ακόμα κουλούρες σκοινί, τρεις σε κάθε βάρκα. Τα σκοινιά έδειχναν λεπτά αλλά γερά, στο χέρι έμοιαζαν μετάξι, στο χρώμα ήταν γκρίζα σαν ξωτικομανδύες.

— Τι είναι αυτά; ρώτησε ο Σαμ, πιάνοντας ένα που βρισκόταν στην πρασιά.

— Μα τι άλλο, σκοινιά! απάντησε ένα Ξωτικό απ' τις βάρκες. Ποτέ μην ταξιδέψεις μακριά χωρίς σκοινί! Και μάλιστα σκοινί που να είναι μακρύ, δυνατό κι ελαφρύ, σαν κι αυτά. Και μπορεί να σε βοηθήσουν σε πολλές περιπτώσεις.

— Δε χρειάζεται να μου το πεις! είπε ο Σαμ. Ξεκίνησα δίχως να πάρω κανένα και συνεχώς το νοιαζόμουνα. Αλλ' απορούσα από τι να 'ναι φτιαγμένα, γιατί ξέρω κάτι λίγο για το φτιάξιμο σκοινιών: το 'χουμε στην οικογένεια, να πεις.

— Είναι φτιαγμένα από *hithlain* (χίθλαιν), είπε το Ξωτικό, αλλά τώρα δεν έχουμε καιρό να σε μάθω την τέχνη πώς τα φτιάχνουμε. Αν ξέραμε πως

σου άρεσε αυτή η τέχνη, θα μπορούσαμε να σου είχαμε μάθει πολλά. Τώρα όμως αλίμονο! εκτός και γυρίσεις εδώ κάποτε, θα πρέπει να μείνεις ικανοποιημένος με το δώρο μας. Μακάρι να σ' εξυπηρετήσουν καλά!

— Ελάτε! είπε ο Χάλντιρ. Τώρα όλα είναι έτοιμα. Μπείτε στις βάρκες. Αλλά προσέξτε στην αρχή!

— Προσέξτε τα λόγια του! είπαν τ' άλλα Ξωτικά. Αυτές οι βάρκες είναι ελαφρές, μα είναι και πανούργες. Δε μοιάζουν με τις βάρκες άλλων λαών. Δε βουλιάζουν όπως κι αν τις φορτώσετε· αλλά είναι ανυπάκουες αν τις κακομεταχειριστείτε. Καλό θα είναι να συνηθίσετε να μπαίνετε και να βγαίνετε, εδώ που υπάρχει αποβάθρα, πριν ξεκινήσετε να κατεβαίνετε το ποτάμι.

Η Ομάδα μοιράστηκε έτσι: ο Άραγκορν, ο Φρόντο κι ο Σαμ σε μια βάρκα· ο Μπορομίρ, ο Μέρι και ο Πίπιν στην άλλη· και στην τρίτη ο Λέγκολας κι ο Γκίμλι, που τώρα είχαν γίνει οι καλύτεροι φίλοι. Στην τελευταία βάρκα έβαλαν και τις περισσότερες αποσκευές. Τις βάρκες τις κινούσαν και τις οδηγούσαν με κοντά κουπιά που στο κάτω μέρος έμοιαζαν με φαρδιά φύλλα. Όταν όλα ήταν έτοιμα, ο Άραγκορν τους έκανε μια δοκιμή αντίθετα στο ρεύμα του Ασημόφλεβου. Ο Σαμ κάθισε στην πλώρη, κρατώντας σφιχτά δεξιά κι αριστερά την κουπαστή και κοιτάζοντας με λαχτάρα την ακτή. Το φως του ήλιου άστραφτε στο νερό και τον τύφλωνε στα μάτια. Καθώς ξεπέρασαν την πράσινη πρασιά της Γλώσσας, τα δέντρα κατέβηκαν ως την ακροποταμιά. Εδώ κι εκεί χρυσαφένια φύλλα τινάζονταν κι έπλεαν στο κυματιστό νερό. Η ατμόσφαιρα ήταν λαμπερή κι ακίνητη κι όλα ήταν σιωπηλά εκτός απ' το μακρινό τραγούδι των κορυδαλλών ψηλά.

Πήραν μια κλειστή στροφή στο ποτάμι κι εκεί, πλέοντας περήφανα προς το μέρος τους, είδαν έναν πολύ μεγάλο κύκνο. Το νερό κυμάτιζε δεξιά κι αριστερά στο άσπρο του στήθος με τον καμπυλωτό λαιμό. Το ράμφος του έλαμπε σαν γυαλισμένο χρυσάφι και τα μάτια του άστραφταν κατάμαυρα στολισμένα με κίτρινα πετράδια· τα θεόρατα άσπρα του φτερά ήταν μισοσηκωμένα. Μια μουσική κατέβαινε το ποτάμι όπως πλησίαζε· και ξαφνικά κατάλαβαν πως ήταν πλοίο, φτιαγμένο και σκαλισμένο με τέχνη ξωτική ώστε να μοιάζει με πουλί. Δυο Ξωτικά ντυμένα στ' άσπρα το οδηγούσαν με μαύρα κουπιά. Στη μέση του πλοίου καθόταν ο Σέλεμπορν και πίσω του στεκόταν η Γκαλάντριελ, ψηλή κι ολόλευκη· ένα λεπτό στεφάνι από χρυσά λουλούδια στόλιζε τα μαλλιά της και στο χέρι της κρατούσε μια άρπα και τραγουδούσε. Λυπητερός και γλυκός ήταν ο ήχος της φωνής της στη δροσερή καθάρια ατμόσφαιρα:

Τραγούδησα για φυλλωσιές και φύλλα φύτρωσαν χρυσά.

Τραγούδησα τους άνεμους που κρύβονταν μες στα κλαδιά.
Από τον Ήλιο πιο μακριά και τ' Άστρο της Νυχτιάς, η Θάλασσα αφρί-
ζει
Και στην ακτή του Ίλμαριν Δέντρο Χρυσό λυγίζει
Στο δειλινό του Έλνταμαρ, στου Τίριον τα τειχιά·
Κι όπως διαβαίνουν οι χρονιές απλώνει φύλλα χρυσαφιά.
Μα εδώ, σε Τούτη τη Μεριά, κλαίνε τα Ξωτικά πικρά.
Ω, Λόριεν! Χειμώνας φτάνει, Μέρες κακές, δέντρα ξερά·
Πέφτουν τα φύλλα στο νερό, κυλάει ο Ποταμός.
Ω, Λόριεν! Σε Τούτη την Μεριά ζω και πολύς καιρός
έχει διαβεί.
Μ' έλανορ έπλεξα χρυσό στεφάνι, μα έχει μαραθεί.
Τώρ' αν καράβια πρέπει εγώ να τραγουδώ ξανά,
Ποιο θα με πάει πίσω πάλι γοργοταξίδευτο πάνω σε Θάλασσα πλατιά;

Ο Άραγκορν σταμάτησε τη βάρκα του καθώς το Πλοίο-Κύκνος έφτασε δίπλα τους. Η Αρχόντισσα τελείωσε το τραγούδι της και τους χαιρέτισε.

— Έχουμε έρθει για να σας δώσουμε τον τελευταίο μας αποχαιρετισμό, είπε, και να σας ξεκινήσουμε μ' ευχές απ' τον τόπο μας.

— Αν κι ήσασταν φιλοξενούμενοί μας, είπε ο Σέλεμπορν, δεν έχετε φάει μαζί μας, και γι' αυτό σας προσκαλούμε τώρα σ' ένα αποχαιρετιστήριο γεύμα, εδώ ανάμεσα στα νερά που κυλούν και θα σας πάρουν μακριά απ' το Λόριεν.

Ο Κύκνος προχώρησε αργά στην αποβάθρα κι αυτοί γύρισαν τις βάρκες τους και τον ακολούθησαν. Εκεί, στην τελευταία άκρη του Έγκλαντιλ, πάνω στο πράσινο χορτάρι, στρώθηκε το τραπέζι του αποχαιρετισμού: ο Φρόντο όμως έτρωγε κι έπινε λίγο, προσέχοντας μονάχα την ομορφιά της Κυράς και τη φωνή της. Δε φαινόταν πια επικίνδυνη ή τρομερή, ούτε γεμάτη κρυμμένη δύναμη. Την έβλεπε κιόλας, όπως φαίνονταν στους μεταγενέστερους ανθρώπους τα Ξωτικά μερικές φορές: παρόντα και ταυτόχρονα μακρινά, ένα ζωντανό όραμα εκείνου που είχε κιόλας μείνει έξω απ' το γοργοκύλιστο ποτάμι του Χρόνου.

Αφού έφαγαν και ήπιαν, καθισμένοι στο χορτάρι, ο Σέλεμπορν τους μίλησε ξανά για το ταξίδι τους και σηκώνοντας το χέρι έδειξε νότια κατά τα δάση πέρ' από τη Γλώσσα.

— Καθώς θα κατεβαίνετε, είπε, θα δείτε πως τα δέντρα θα σταματήσουν και θα βρεθείτε σε γυμνές περιοχές. Εκεί ο Ποταμός κυλάει μέσ' από βραχοκοιλάδες όλο βάλτους, ώσπου στο τέλος, μετά από πολλές λεύγες φτά-

νει στο ψηλό νησί, τη Βραχοκορφή, που εμείς το λέμε Τολ Μπράντιρ. Εκεί ο Ποταμός απλώνει τα χέρια του γύρω απ' τις απόκρημνες ακτές του νησιού και πέφτει με μεγάλο θόρυβο και ατμό απ' τους καταρράκτες του Ράουρος κάτω στο Νίνταλφ, το Βαλτόκαμπο όπως λέγεται στη γλώσσα σας. Αυτό είναι ένας ανοιχτός τόπος όλο βάλτους, που το νερό αργοκυλάει και το Ποτάμι γίνεται ελικοειδές και χωρίζεται σε πολλά σημεία. Σ' εκείνο το μέρος χύνεται ο Έντγουός με πολλά στόματα, που κατεβαίνει απ' το Δάσος Φάνγκορν στη δύση. Κοντά σ' αυτό το ποτάμι, απ' αυτήν εδώ την πλευρά του Μεγάλου Ποταμού, απλώνεται το Ρόαν. Στην αντίπερα όχθη βρίσκονται οι άχαροι λόφοι του Έμιν Μιούιλ. Ο άνεμος εκεί φυσάει απ' την Ανατολή, γιατί βλέπουν, πάνω απ' τους Βάλτους των Νεκρών και την περιοχή Νόμαν, στην Κίριθ Γκόργκορ και στις μαύρες πύλες της Μόρντορ.

» Ο Μπορομίρ κι όποιος πάει μαζί του γυρεύοντας τη Μίνας Τίριθ, θα κάνει καλά ν' αφήσει το Μεγάλο Ποταμό πιο πριν απ' τους καταρράκτες του Ράουρος και να περάσει τον Έντγουός πριν φτάσει στους βάλτους. Αλλά δε θα πρέπει ν' ανεβούν πολύ πλάι σ' αυτό το ποτάμι, ούτε να διακινδυνεύσουν να μπερδευτούν στο Δάσος του Φάνγκορν. Γιατί είναι παράξενος τόπος και τώρα είναι πολύ λίγο γνωστό. Αλλά, χωρίς αμφιβολία, ο Μπορομίρ κι ο Άραγκορν δε χρειάζονται αυτή την προειδοποίηση.

— Και βέβαια έχουμε ακουστά για το Φάνγκορν στη Μίνας Τίριθ, είπε ο Μπορομίρ. Αλλά ό,τι έχω ακούσει γι' αυτό μου φαίνεται πως είναι, το πιο πολύ, παραμύθια των γιαγιάδων, απ' αυτά που λένε στα μικρά παιδιά. Όλα όσα βρίσκονται βόρεια απ' το Ρόαν είναι τώρα για μας πολύ μακρινά, έτσι που η φαντασία μπορεί ελεύθερα να ταξιδέψει εκεί. Τα πολύ παλιά τα χρόνια το Φάνγκορν έφτανε ως τα σύνορα της χώρας μας· αλλά τώρα, εδώ και πολλές γενιές, δεν το 'χει επισκεφτεί κανείς μας, για να επιβεβαιώσει ή ν' αποδείξει ψεύτικες τις παραδόσεις που μας έχουν κληρονομηθεί απ' τα χρόνια τα παλιά.

» Εγώ ο ίδιος έχω πάει αρκετές φορές στο Ρόαν, αλλά ποτέ δεν προχώρησα προς το βοριά. Όταν μ' έστειλαν αγγελιοφόρο, πήγα από το Άνοιγμα, απ' τους πρόποδες των Λευκών Βουνών, και πέρασα στο Βοριά, διασχίζοντας τον Ίσεν και τον Γκριζονέρη. Μεγάλο και κοπιαστικό ταξίδι. Το υπολόγισα γύρω στις τετρακόσιες λεύγες και μου πήρε πολλούς μήνες· γιατί έχασα το άλογό μου στο Θάρμπαντ, εκεί που περνούσα κολυμπώντας τον Γκριζονέρη. Μα ύστερα απ' εκείνο το ταξίδι, κι ύστερα απ' τα μέρη που πέρασα μ' αυτή την Ομάδα, δεν αμφιβάλλω σχεδόν καθόλου πως θα βρω δρόμο να διασχίσω το Ρόαν και το Φάγκορν το ίδιο, αν βρεθώ στην ανάγκη.

— Τότε δε χρειάζεται να πω τίποτα περισσότερο, είπε ο Σέλεμπορν. Αλλά μην περιφρονείς τους θρύλους που έρχονται απ' το παρελθόν· γιατί συχνά

τυχαίνει οι γιαγιάδες να διατηρούν με τον προφορικό λόγο πράγματα που κάποτε χρειαζόταν να τα ξέρουν οι σοφοί.

Τώρα η Γκαλάντριελ σηκώθηκε απ' το γρασίδι και παίρνοντας ένα κύπελλο από μια απ' τις κοπέλες της συνοδείας της το γέμισε με άσπρο υδρομέλι και το έδωσε στον Σέλεμπορν.

— Ήρθε η ώρα να πιούμε το ποτήρι του αποχαιρετισμού, είπε. Πιες, Άρχοντα των Γκαλάντριμ! Και μην αφήνεις την καρδιά σου να λυπάται, μόλο που η νύχτα θ' ακολουθήσει το μεσημέρι και το δικό μας δειλινό έχει κιόλας πλησιάσει.

Ύστερα πήγε το κύπελλο στον καθένα χωριστά από την Ομάδα και τους είπε να πιουν και ν' αποχαιρετίσουν. Αλλά όταν ήπιαν τους είπε να καθίσουν πάλι στο χορτάρι κι έφεραν καρέκλες γι' αυτήν και το Σέλεμπορν. Οι κοπέλες της ακολουθίας της στάθηκαν σιωπηλές γύρω της και για λίγο έμεινε και κοίταζε τους φιλοξενούμενούς της. Τέλος, μίλησε ξανά.

— Ήπιαμε απ' το κύπελλο του χωρισμού, είπε, και οι σκιές πέφτουν ανάμεσά μας. Αλλά πριν φύγετε, έχω φέρει στο πλοίο μου δώρα, που ο Άρχοντας και η Κυρά των Γκαλάντριμ σας προσφέρουν τώρα για να θυμάστε το Λοθλόριεν.

Έπειτα τους φώναξε έναν ένα με τη σειρά.

— Να το δώρο του Σέλεμπορν και της Γκαλάντριελ στον αρχηγό της Ομάδας σας, είπε στον Άραγκορν και του έδωσε ένα θηκάρι που ήταν φτιαγμένο για να εφαρμόζει στο σπαθί του.

Ήταν σκαλισμένο με λουλούδια και φύλλα χρυσά και ασημιά κι είχε γραμμένο πάνω του με πολλά πετράδια το όνομα Αντούριλ και τη γενεαλογία του σπαθιού (με ρουνικά των Ξωτικών).

— Η λάμα που θα βγει απ' αυτό το θηκάρι δε θα λεκιάσει, ούτε θα σπάσει, ακόμα κι αν νικηθεί, είπε. Αλλά μήπως υπάρχει τίποτ' άλλο που να θέλεις από μένα, τώρα που χωρίζουμε; Γιατί σκοτάδια θα πέσουν ανάμεσά μας κι ίσως να μη συναντηθούμε ξανά, εκτός κι είναι μακριά από εδώ στο δρόμο που δεν έχει γυρισμό.

Κι ο Άραγκορν αποκρίθηκε:

— Αρχόντισσα, ξέρεις όλη μου την επιθυμία και για πολύ καιρό πρόσεχες το μόνο θησαυρό που γυρεύω. Δεν είναι όμως δικός σου για να μου τον δώσεις, ακόμα κι αν ήθελες· και μόνο μέσ' απ' τα σκοτάδια θα μπορέσω να τον πλησιάσω.

— Ίσως όμως αυτό να σου ξαλαφρώσει την καρδιά, είπε η Γκαλάντριελ· γιατί μου δόθηκε να το φυλάξω και να σου το δώσω, αν τυχόν περνούσες απ' αυτόν τον τόπο.

Έπειτα πήρε απ' την ποδιά της ένα πετράδι καταπράσινο, δεμένο σε

καρφίτσα με ασήμι σκαλισμένο σε σχήμα αετού με απλωμένα τα φτερά· κι όπως το σήκωσε ψηλά, το πετράδι άστραψε όπως ο ήλιος ανάμεσα απ' τις φυλλωσιές την άνοιξη.

— Αυτό το πετράδι το έδωσα στην κόρη μου τη Σελέμπριαν κι εκείνη στη δική της· και τώρα έρχεται σ' εσένα για να σου δίνει ελπίδα. Κι αυτή την ώρα πάρε το όνομα που έχει προειπωθεί για σένα, Ελέσαρ, Λιθούχε του οίκου του Έλεντιλ!

Τότε ο Άραγκορν πήρε το πετράδι και το καρφίτσωσε στο στήθος του· κι εκείνοι που τον έβλεπαν απόρησαν· γιατί δεν είχαν προηγουμένως προσέξει πόσο ψηλός ήταν με παράστημα βασιλιά· και τους φάνηκε πως πολλά χρόνια μόχθων είχαν πέσει απ' τους ώμους του.

— Για τα δώρα που μου έδωσε σ' ευχαριστώ, είπε. Ω, Κυρά του Λόριεν, που από σένα κατάγονται η Σελέμπριαν και η Άργουεν το Άστρο του Δειλινού. Τι μεγαλύτερο έπαινο να σου πω;

Η Αρχόντισσα έσκυψε το κεφάλι και στράφηκε στον Μπορομίρ και του έδωσε μια χρυσή ζώνη. Στο Μέρι και στον Πίπιν έδωσε μικρές ασημένιες ζώνες, που της καθεμιάς το κούμπωμα ήταν σκαλισμένο σαν ένα χρυσό λουλούδι. Στο Λέγκολας έδωσε ένα τόξο σαν κι αυτά που χρησιμοποιούσαν οι Γκαλάντριμ, πιο μακρύ και γερό από τα τόξα του Δάσους της Σκοτεινιάς και η χορδή του ήταν από τρίχες Ξωτικών. Μαζί του είχε και μια φαρέτρα με βέλη.

— Για σένα, μικρέ κηπουρέ, που αγαπάς τα δέντρα, είπε στο Σαμ, έχω ένα μικρό δωράκι μονάχα.

Του έβαλε στο χέρι ένα μικρό σκέτο γκρίζο ξύλινο κουτάκι, χωρίς στολίδια, εκτός από ένα ασημί, ρουνικό πάνω στο καπάκι.

— Είναι το Γ, δηλαδή Γκαλάντριελ, είπε· αλλά επίσης είναι και το πρώτο γράμμα της λέξης κήπος στη γλώσσα σου. Μέσα σ' αυτό το κουτάκι υπάρχει χώμα απ' τον κήπο μου μαζί μ' ό,τι ευλογίες μπορεί η Γκαλάντριελ ακόμα να του δώσει. Δε θα σε προσέχει στο δρόμο, ούτε θα σε φυλάξει από κανένα κίνδυνο· αλλά αν το φυλάξεις και ξαναδείς το σπίτι σου ξανά στο τέλος, τότε ίσως σε ανταμείψει. Ακόμα κι αν τα βρεις όλα γυμνά και κατεστραμμένα, θα υπάρχουν ελάχιστοι κήποι στη Μέση-Γη που θ' ανθίζουν σαν το δικό σου κήπο, αν πασπαλίσεις αυτό το χώμα εκεί. Τότε μπορεί να θυμάσαι την Γκαλάντριελ και θα βλέπεις κάτι από το μακρινό Λόριεν, που το έχεις δει μόνο το χειμώνα μας. Γιατί η άνοιξή μας και το καλοκαίρι μας έχουν φύγει και η γη δε θα τα ξαναδεί ποτέ πια, εκτός στις αναμνήσεις της.

Ο Σαμ κοκκίνισε ως τ' αυτιά και μουρμούρισε κάτι που δεν ακούστηκε καθώς έσφιξε το κουτί και υποκλίθηκε όπως όπως.

— Και τι δώρο θα ζητούσε ένας Νάνος απ' τα Ξωτικά; είπε η Γκαλάντριελ γυρίζοντας στον Γκίμλι.

— Κανένα, Κυρία, απάντησε ο Γκίμλι. Για μένα είναι αρκετό το ότι είδα

την Αρχόντισσα των Γκαλάντριμ και το ότι άκουσα τα ευγενικά της λόγια.

— Ακούστε όλα τα Ξωτικά! φώναξε σ' εκείνα που ήταν γύρω της. Ας μην ξαναπεί ποτέ κανείς πως οι Νάνοι είναι άρπαγες κι αγενείς! Όμως σίγουρα, Γκίμλι, γιε του Γκλόιν, δεν επιθυμείς κάτι που να μπορούσα να σου δώσω; Πες το, σε παρακαλώ! Να μην είσαι ο μοναδικός φιλοξενούμενος χωρίς δώρο.

— Δεν υπάρχει τίποτα, Αρχόντισσα Γκαλάντριελ, είπε ο Γκίμλι, κάνοντας βαθιά υπόκλιση και κομπιάζοντας. Τίποτα, εκτός αν θα μπορούσε — εκτός αν επιτρέπεται να ζητήσω, όχι, να πω μια μοναδική τρίχα από τα μαλλιά σου, που το χρυσάφι τους ξεπερνά το χρυσάφι της γης, όπως τ' αστέρια ξεπερνούν τα πολύτιμα πετράδια των ορυχείων. Δε ζητώ τέτοιο δώρο. Αλλά με παρακάλεσες να πω την επιθυμία μου.

Τα Ξωτικά ταράχτηκαν κι άρχισαν να μουρμουρίζουν μ' έκπληξη κι ο Σέλεμπρον κοίταξε το Νάνο με απορία, αλλά η Κυρά χαμογέλασε.

— Λένε πως η τέχνη των Νάνων κρύβεται στα χέρια κι όχι στη γλώσσα τους, είπε· αλλά αυτό δεν αληθεύει για τον Γκίμλι. Γιατί ποτέ κανείς δε μου έχει κάνει μια τόσο τολμηρή, μα και τόσο ευγενική παράκληση. Και πώς μπορώ ν' αρνηθώ αφού εγώ απαίτησα να μου μιλήσει; Αλλά πες μου, τι θα το κάνεις αυτό το δώρο;

— Θα το φυλάξω σαν θησαυρό, Κυρία, απάντησε, για να θυμάμαι τα λόγια που μου είπες στην πρώτη μας συνάντηση. Και, αν ποτέ επιστρέψω στα εργαστήρια της πατρίδας μου, θα την κλείσω σε άφθαρτο κρύσταλλο και θα γίνει κειμήλιο του σπιτιού μου και μαρτυρία της καλής θέλησης ανάμεσα στο Βουνό και στο Δάσος ως τη συντέλεια του κόσμου.

Τότε η Κυρά ξέπλεξε μια απ' τις μακριές πλεξούδες της κι έκοψε τρεις χρυσές τρίχες και τις έβαλε στο χέρι του Γκίμλι.

— Αυτά τα λόγια θα πάνε μαζί με το δώρο, είπε. Δεν προλέγω, γιατί όλες οι προγνώσεις τώρα είναι μάταιες: από τη μια μεριά απλώνεται το σκοτάδι και από την άλλη μόνο ελπίδα. Αλλά αν η ελπίδα δε χάσει, τότε σου λέω, Γκίμλι, γιε του Γκλόιν, ότι τα χέρια σου θα πλημμυρίσουν χρυσάφι, όμως το χρυσάφι δε θα έχει καμιά εξουσία πάνω σου.

» Κι εσύ, Δαχτυλιδοκουβαλητή, είπε, γυρίζοντας στο Φρόντο. Έρχομαι σ' εσένα τελευταία, αν και δεν είσαι τελευταίος στις σκέψεις μου. Για σένα έχω ετοιμάσει αυτό.

Σήκωσε ψηλά ένα μικρό κρυστάλλινο μπουκαλάκι: γυάλιζε καθώς το κουνούσε και ακτίνες από λευκό φως έβγαιναν απ' τα χέρια της.

— Σ' αυτό το μπουκαλάκι, είπε, είναι κλεισμένο το φως του αστεριού του Εαρέντιλ, βαλμένο μέσα σε νερό απ' την πηγή μου. Θα λάμπει ακόμα πιο ζωηρά όταν η νύχτα βρίσκεται γύρω σου. Εύχομαι να σε φωτίζει σε μέρη σκοτεινά, όταν όλα τ' άλλα φώτα σβήσουν. Να θυμάσαι την Γκαλάντριελ και τον Καθρέφτη της!

Ο Φρόντο πήρε το μπουκαλάκι και για μια στιγμή έλαμψε ανάμεσά τους και την είδε πάλι να στέκεται σαν βασίλισσα, μεγαλόπρεπη και πεντάμορφη, αλλά όχι πια τρομερή. Υποκλίθηκε, αλλά δεν μπόρεσε να βρει λόγια να πει.

Τώρα η Κυρά σηκώθηκε κι ο Σέλεμπορν τους οδήγησε πίσω στην αποβάθρα. Χρυσό μεσημέρι αγκάλιαζε την πράσινη γη της Γλώσσας και το νερό γυάλιζε ασημένιο. Όλα επιτέλους ήταν έτοιμα. Η Ομάδα πήραν τις θέσεις τους στις βάρκες, όπως προηγουμένως. Φωνάζοντας αντίο, τα Ξωτικά του Λόριεν, τους έσπρωξαν με μακριά γκρίζα κοντάρια και μπήκαν στο ρεύμα του ποταμού και τα κυματιστά νερά τούς πήραν σιγά σιγά μακριά. Οι ταξιδιώτες κάθονταν δίχως να κουνιούνται ή να μιλούν. Στην πράσινη όχθη, στην άκρη άκρη της Γλώσσας, στεκόταν ολομόναχη και σιωπηλή η Αρχόντισσα Γκαλάντριελ. Καθώς την πέρασαν γύρισαν και με τα μάτια την παρακολουθούσαν να πλέει και ν' απομακρύνεται από κοντά τους. Γιατί έτσι τους φαινόταν: ότι το Λόριεν γλιστρούσε πίσω, σαν ένα ζωηρόχρωμο καράβι με δέντρα μαγικά για κατάρτια, που έπλεε για ξεχασμένες ακτές, ενώ αυτοί κάθονταν ανήμποροι στο περιθώριο ενός γκρίζου και γυμνού κόσμου.

Κοίταζαν ακόμα, όταν ο Ασημόφλεβος χύθηκε στα ρεύματα του Μεγάλου Ποταμού και οι βάρκες τους έστριψαν και πήραν το δρόμο κατά το νοτιά. Σε λίγο, η άσπρη σιλουέτα της Κυράς μίκρυνε κι έγινε μακρινή. Έλαμπε σαν γυάλινο παράθυρο σε μακρινό λόφο, που πάνω του πέφτει ο ήλιος δύοντας, ή σαν λίμνη μακρινή όπως φαίνεται πάνω απ' το βουνό: ένα κομμάτι κρύσταλλο πεσμένο στην ποδιά της γης. Και τότε φάνηκε στο Φρόντο πως σήκωσε τα χέρια της ψηλά σε τελευταίο αποχαιρετισμό και απόμακρα, αλλά διαπεραστικά καθαρά, στον άνεμο που τους ακολουθούσε, έφτασε η φωνή της που τραγουδούσε. Τώρα όμως τραγουδούσε στην αρχαία γλώσσα των Ξωτικών πέρα απ' τη Θάλασσα κι αυτός δεν καταλάβαινε τα λόγια: η μελωδία ήταν ωραία, αλλά δεν τον παρηγορούσε.

Όμως, σύμφωνα με την ιδιότητα που έχουν οι ξωτικές λέξεις, έμειναν χαραγμένες στη μνήμη του και πολύ αργότερα τις μετάφρασε όσο πιο καλά μπορούσε: η γλώσσα ήταν αυτή που χρησιμοποιούν τα Ξωτικά σαν τραγουδούν κι έλεγε για πράγματα πολύ λίγο γνωστά στη Μέση-Γη.

Ai! laurië lantar lassi súrinen!
Yéni únótimë ve rámar aldaron,
yéni ve lintë yuldar vánier
mi oromardi lisse-miruvóreva
Andúnë pella Vardo tellumar

nu luimi yassen tintilar i eleni
ómaryo airetári-lírinen.

Sí man i yulma nin enquantuva?

An sí Tintallë Varda Oiolossëo
ve fanyar máryat Elentári ortanë,
ar ilyë tier undulávë lumbulë;
ar sindanóriello caito mornië
i falmalinnar imbë met, ar hísië
untúpa Calaciryo míri oialë.
Sí vanwa ná, Rómello vanwa, Valimar!

Namárië! Nai hiruvalyë Valimar.
Nai elyë hiruva. Namárië!

«Αχ! σαν χρυσάφι πέφτουν τα φύλλα στον αγέρα, χρόνια αμέτρητα σαν τα κλαδιά των δέντρων! Τα χρόνια έχουν περάσει σαν γρήγορες γουλιές από γλυκό υδρομέλι στα ψηλά παλάτια πέρα από τη Δύση, κάτω απ' τους γαλάζιους θόλους της Βάρντα όπου τ' αστέρια τρεμοπαίζουν στο τραγούδι της φωνής της, ιερής και βασιλικής. Ποιος θα ξαναγεμίσει τώρα το κύπελλο για μένα; Γιατί τώρα η Ανάφτρα, η Βάρντα, η Βασίλισσα των Αστεριών, απ' το Ολόλευκο Βουνό έχει σηκώσει ψηλά τα χέρια της σαν σύννεφα κι όλα τα μονοπάτια πνίγηκαν βαθιά στη σκιά· κι από μια γκρίζα χώρα ίσκιος απλώνεται στ' αφρισμένα κύματα ανάμεσά μας και ομίχλη σκεπάζει τα στολίδια της Καλάσιρια για πάντα. Τώρα χαμένη, χαμένη γι' αυτούς στην Ανατολή είναι η Βάλιμαρ! Έχε γεια! Ίσως εσύ θα βρεις τη Βάλιμαρ. Ίσως ακόμα κι εσύ θα τη βρεις. Έχε γεια!»

Βάρντα είναι το όνομα εκείνης της Αρχόντισσας που τα Ξωτικά σ' αυτούς τους τόπους της εξορίας ονομάζουν Έλμπερεθ.

Απότομα ο Ποταμός έστριψε και οι όχθες ψήλωσαν κι απ' τις δυο μεριές, και το φως του Λόριεν κρύφτηκε. Τον όμορφο εκείνο τόπο ο Φρόντο δεν τον ξαναείδε πια.

Οι ταξιδιώτες τώρα αφοσιώθηκαν στο ταξίδι· ο ήλιος βρισκόταν μπροστά τους και τους θάμπωνε τα μάτια, γιατί όλων τους τα μάτια ήταν γεμάτα δάκρυα. Ο Γκίμλι έκλαιγε φανερά.

— Είδα για τελευταία φορά αυτό που ήταν το πιο ωραίο απ' όλα, είπε στο Λέγκολας το σύντροφό του. Από δω και πέρα δε θα πω τίποτα πως είναι όμορφο, εκτός από το δώρο της. Ακούμπησε το χέρι του στο στήθος.

» Πες μου, Λέγκολας, γιατί νά 'ρθω σ' αυτή την Αποστολή; Πολύ λίγο

ήξερα πού βρισκόταν ο κυριότερος κίνδυνος! Αληθινά μίλησε ο Έλροντ όταν είπε πως δεν μπορούσαμε να πούμε εκ των προτέρων τι θα συναντούσαμε στο δρόμο. Το βασανιστήριο του σκοταδιού ήταν ο κίνδυνος που φοβόμουν κι όμως δε μ' έκανε να γυρίσω πίσω. Αλλά δε θα είχα έρθει, αν ήξερα τι κινδύνους κρύβουν το φως κι η χαρά. Τώρα, μ' αυτόν το χωρισμό, δέχτηκα τη χειρότερη λαβωματιά, ακόμα κι αν αυτή τη νύχτα πέσω ίσια στα χέρια του Μαύρου Άρχοντα. Αλίμονο για τον Γκίμλι, το γιο του Γκλόιν!

— Όχι, είπε ο Λέγκολας. Αλίμονο για όλους μας! Και για όλους που ζουν στον κόσμο αυτές τις μέρες της παρακμής. Γιατί έτσι γίνεται: βρίσκουμε και χάνουμε, σαν τους ταξιδευτές που η βάρκα τους φεύγει στο νερό που κυλάει. Μα εγώ σε λογίζω ευλογημένο, Γκίμλι, γιε του Γκλόιν: γιατί υποφέρεις γι' αυτό που έχασες με τη δική σου θέληση, αν και θα μπορούσες να είχες διαλέξει διαφορετικά. Αλλά δεν εγκατέλειψες τους συντρόφους σου και η πιο ελάχιστη αμοιβή που θα έχεις είναι πως η θύμηση της Λοθλόριεν θα μείνει για πάντα ακηλίδωτη στην καρδιά σου και ούτε θα ξεθωριάσει, ούτε θα χάσει τη φρεσκάδα της.

— Ίσως, είπε ο Γκίμλι· και σ' ευχαριστώ για τα λόγια σου. Είναι, σίγουρα, αληθινά· αλλά όλες αυτές οι παρηγοριές είναι τίποτα. Η καρδιά μου δεν ποθεί αναμνήσεις. Αυτές είναι καθρέφτης μονάχα κι ας είναι καθαρός σαν την Κέλεντ-ζάραμ. Ή έτσι τουλάχιστο λέει η καρδιά του Γκίμλι του Νάνου. Τα Ξωτικά μπορεί να βλέπουν τα πράγματα διαφορετικά. Έχω ακούσει μάλιστα πως γι' αυτά οι αναμνήσεις μοιάζουν περισσότερο με τον κόσμο που βλέπουμε σαν είμαστε ξυπνητοί παρά με τον κόσμο των ονείρων. Αλλά δε συμβαίνει το ίδιο και για τους Νάνους.

» Μα ας μη μιλάμε άλλο γι' αυτά. Έχε το νου σου στη βάρκα! Είναι πολύ χαμηλωμένη στο νερό μ' όλες αυτές τις αποσκευές κι ο Μεγάλος Ποταμός είναι γρήγορος. Δεν έχω καμιά επιθυμία να πνίξω τη λύπη μου σε κρύο νερό. Πήρε ένα κουπί και κωπηλάτησε κατά τη δυτική όχθη, ακολουθώντας τη βάρκα του Άραγκορν μπροστά, που είχε κιόλας φύγει απ' τη μέση του νερού.

Έτσι η Ομάδα συνέχισε το μακρύ της δρόμο, κατεβαίνοντας τα πλατιά βιαστικά νερά, που τους έφερναν ασταμάτητα στο νοτιά. Γυμνά δάση παραμόνευαν και στις δυο όχθες και δεν μπορούσαν να δουν καθόλου τις περιοχές πίσω τους. Η αύρα έπεσε κι ο Ποταμός κυλούσε αθόρυβος. Ούτε φωνή πουλιού δεν έσπαζε τη σιωπή. Ο ήλιος ομίχλιαζε καθώς γερνούσε η μέρα, ώσπου θάμπωσε στο χλωμό ουρανό ψηλά σαν άσπρο μαργαριτάρι. Ύστερα έσβησε στη Δύση και γρήγορα ήρθε το λυκόφως, που το ακολούθησε μια γκρίζα νύχτα δίχως άστρα. Συνέχισαν να προχωρούν τις σκοτει-

νές ήσυχες ώρες, οδηγώντας τις βάρκες τους κάτω απ' τις σκιές του δάσους στη δυτική όχθη. Προσπερνούσαν μεγάλα δέντρα σαν φαντάσματα, που άπλωναν μες στην ομίχλη τις βασανισμένες και διψασμένες τους ρίζες ως κάτω στο νερό. Όλα ήταν θλιβερά κι έκανε κρύο. Ο Φρόντο καθόταν κι άκουγε το σιγανό φλοίσβισμα και γουργούρισμα του Ποταμού, που τριβόταν πάνω στις ρίζες των δέντρων και πάνω σε διάφορα σπασμένα κλαδιά κοντά στην όχθη, ώσπου το κεφάλι του έγειρε μπροστά και βυθίστηκε σ' έναν ανήσυχο ύπνο.

Κεφάλαιο IX

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Το Φρόντο τον ξύπνησε ο Σαμ. Είδε πως ήταν ξαπλωμένος και καλά τυλιγμένος κάτω από κάτι ψηλά δέντρα με γκρίζα φλούδα, σε μια ήσυχη γωνιά στα δάση στη δυτική όχθη του Μεγάλου Ποταμού Άντουϊν. Είχε κοιμηθεί μονορούφι όλη τη νύχτα και τώρα το γκρίζο πρωινό θαμπόφεγγε ανάμεσα στα γυμνά κλαδιά. Ο Γκίμλι εκεί δίπλα έφτιαχνε μια μικρή φωτιά.

Ξεκίνησαν πάλι πριν ξημερώσει για καλά. Όχι πως οι περισσότεροι της Ομάδας βιάζονταν να πάνε στο νοτιά: ίσα ίσα που ήταν ικανοποιημένοι γιατί η απόφαση, που θα έπρεπε να πάρουν το αργότερο σα θα έφταναν στο Ράουρος και στο Νησί Βραχοκορφή, βρισκόταν ακόμα μερικές μέρες μακριά τους· κι άφηναν τον Ποταμό να τους πηγαίνει όπως ήθελε και δεν είχαν καμιά διάθεση να βιαστούν να συναντήσουν τους κινδύνους που βρίσκονταν πιο κάτω, οποιαδήποτε πορεία κι αν ακολουθούσαν στο τέλος. Ο Άραγκορν τους άφηνε ν' αργοταξιδεύουν με το ρεύμα του Ποταμού όπως ήθελαν, παίρνοντας δυνάμεις για την κούραση που θα είχαν αργότερα. Επέμενε όμως πως τουλάχιστον έπρεπε να ξεκινάνε νωρίς κάθε μέρα και να μη σταματούν ως αργά το βράδυ. Γιατί μέσα του ένιωθε πως ο καιρός περνούσε και φοβόταν ότι ο Μαύρος Άρχοντας δεν είχε μείνει με σταυρωμένα χέρια τον καιρό που αυτοί καθυστερούσαν στο Λόριεν.

Παρ' όλ' αυτά όμως δεν είδαν κανένα σημάδι εχθρικό τη μέρα εκείνη, ούτε και την επόμενη. Οι μονότονες γκρίζες ώρες πέρασαν χωρίς να συμβεί τίποτα. Την τρίτη μέρα του ταξιδιού τους το τοπίο άλλαξε σιγά σιγά: τα δέντρα αραίωσαν κι ύστερα χάθηκαν τελείως. Στην ανατολική όχθη αριστερά είδαν μακρουλές ασχημάτιστες πλαγιές να σηκώνονται στον ουρανό ψηλά· έδειχναν καφετιές και ξεραμένες, λες και τις είχε περάσει φωτιά, που δεν άφησε ούτε ένα ζωντανό πράσινο χορταράκι: μια ερημιά εχθρική με δίχως ούτε ένα σπασμένο δέντρο, ούτε ένα τολμηρό βράχο να σπάει το άδειο τοπίο. Είχαν φτάσει στα Κόκκινα Χώματα, που απλώνο-

νταν ατέλειωτα κι έρημα, ανάμεσα στο νότιο μέρος του Δάσους της Σκοτεινιάς και στους λόφους του Έμιλ Μιούιλ. Τι επιδημία, ή πόλεμος, ή κακόβουλο έργο του Εχθρού είχε αφανίσει έτσι όλη εκείνη την περιοχή, ούτε κι ο Άραγκορν ακόμα δεν ήξερε να πει.

Στη δύση δεξιά τους η περιοχή ήταν κι αυτή άδεντρη, αλλά ήταν επίπεδη και σε πολλά σημεία πράσινη με πλατιές πεδιάδες όλο χορτάρι. Απ' αυτήν την πλευρά του Ποταμού πέρασαν δάση μεγάλες καλαμιές, τόσο ψηλές που έκλειναν όλη τη θέα προς τη δύση, όπως οι μικρές βάρκες ταξίδευαν πλάι στις κυματιστές τους άκρες. Τα μαύρα τους ξερά λοφία λύγιζαν και τινάζονταν στο κρύο αγέρι και σουσούριζαν μαλακά και λυπημένα. Εδώ κι εκεί, μέσα από ανοίγματα, ο Φρόντο έβλεπε στα γρήγορα απλωτά λιβάδια και πίσω τους μακριά λόφους στο ηλιοβασίλεμα και, πολύ πέρα, εκεί που μόλις έφτανε το μάτι, μια σκοτεινή γραμμή που ήταν οι πιο νότιες άκρες των Ομιχλιασμένων Βουνών.

Δεν υπήρχε σημάδι ή κίνηση από ζώα, εκτός από πουλιά. Απ' αυτά είχε πολλά: μικρά υδρόβια πουλιά που σφύριζαν και πίπιζαν στις καλαμιές, αλλά σπάνια φαίνονταν. Μια δυο φορές οι ταξιδιώτες άκουσαν το θόρυβο από φτερούγες κύκνων και κοιτάζοντας ψηλά είδαν μια μεγάλη φάλαγγα να σκίζει τον ουρανό.

— Κύκνοι! είπε ο Σαμ. Κι είναι και πολύ μεγάλοι!

— Ναι, είπε ο Άραγκορν, κι είναι μαύροι κύκνοι.

— Πόσο απέραντη κι άδεια και πένθιμη δείχνει όλη αυτή η περιοχή! είπε ο Φρόντο. Πάντα φανταζόμουν πως όσο κανείς ταξιδεύει νότια, τόσο πιο ζεστά και χαρούμενα γίνονται όλα, ώσπου ν' αφήσεις πίσω το χειμώνα τελείως.

— Ναι, αλλά δεν έχουμε ακόμα ταξιδέψει πολύ νότια, απάντησε ο Άραγκορν. Ακόμα είναι χειμώνας και βρισκόμαστε μακριά απ' τη θάλασσα. Εδώ ο τόπος είναι κρύος ώσπου να φανεί απότομα η άνοιξη κι ίσως να ξαναχιονίσει ακόμα. Μακριά κάτω στον Κόλπο του Μπέλφαλας, που χύνεται ο Άντουϊν, είναι ζεστά και χαρούμενα, ίσως, ή θα έπρεπε να 'ταν αν δεν υπήρχε ο Εχθρός. Αλλά εδώ δεν είμαστε παραπάνω από εξήντα λεύγες, υποθέτω, πιο νότια απ' τη Νότια Μοίρα του Σάιρ, που βρίσκεται εκατοντάδες μίλια μακριά από δω. Νοτιοδυτικά τώρα βλέπεις τις βορινές πεδιάδες του Ρίντερμαρκ του Ρόαν, της χώρας των Αλογο-αφεντάδων. Σε λίγο θα φτάσουμε στις εκβολές του Λίμλαϊτ που κατεβαίνει απ' το Φάνγκορν και χύνεται στο Μεγάλο Ποταμό. Αποτελεί το βορινό σύνορο του Ρόαν· και παλιά όλα όσα βρίσκονταν ανάμεσα στο Λίμλαϊτ και στα Λευκά Βουνά ανήκε στους Ροχίριμ. Είναι γη πλούσια κι όμορφη και το χορτάρι της δεν έχει όμοιό του· αλλά σ' αυτές τις πονηρές μέρες κανείς δεν κατοικεί κοντά στον Ποταμό, ούτε έρχεται συχνά στις όχθες του. Ο Άντουϊν είναι πλατύς, όμως οι Ορκ μπορούν και σαϊτεύουν πολύ μακριά πάνω στο νερό· και

τώρα τελευταία, λένε, έχουν τολμήσει να περάσουν το νερό και κάνουν επιθέσεις στα κοπάδια και στους στάβλους του Ρόαν.

Ο Σαμ κοίταξε ανήσυχα απ' όχθη σ' όχθη. Τα δέντρα τού είχαν φανεί εχθρικά πριν, λες κι έκρυβαν μάτια κρυφά και κινδύνους που ενέδρευαν· τώρα ευχόταν να ήταν ακόμα εκεί τα δέντρα. Ένιωθε πως η Ομάδα ήταν πολύ ακάλυπτη, πλέοντας σε μικρές ξεσκέπαστες βαρκούλες, σε περιοχές δίχως κρυψώνες και πάνω σ' ένα ποτάμι που ήταν το σύνορο του πολέμου.

Τις επόμενες δυο μέρες, ενώ συνέχιζαν να προχωρούν συνέχεια και σταθερά για το νοτιά, το αίσθημα της ανασφάλειας απλώθηκε σ' όλη την Ομάδα. Για μια ολόκληρη μέρα δούλεψαν στα κουπιά, ταξιδεύοντας βιαστικά. Οι όχθες έφευγαν πίσω τους. Γρήγορα ο Ποταμός πλάτυνε κι έγινε πιο ρηχός· στ' ανατολικά έβλεπαν μακριές παραλίες όλο πέτρες και μες στο νερό παρουσιάστηκαν μικροσκόπελοι, που δημιούργησαν την ανάγκη να οδηγούν τις βάρκες τους με προσοχή. Τα Κόκκινα Χώματα έγιναν θλιβεροί ξερότοποι, που τους φυσούσε ένας παγωμένος αέρας απ' την Ανατολή. Από την άλλη πλευρά τα λιβάδια είχαν γίνει κυματιστοί λόφοι με ξερά χόρτα που υψώνονταν ανάμεσα από βαλτονέρια και βαλτόχορτα. Ο Φρόντο ανατρίχιασε και θυμήθηκε τις πρασιές και τα σιντριβάνια, το λαμπερό ήλιο και τις μαλακές βροχές του Λοθλόριεν. Λίγες ήταν οι κουβέντες και δίχως γέλιο στις βάρκες. Ο καθένας απ' την Ομάδα ήταν βυθισμένος στις σκέψεις του.

Η καρδιά του Λέγκολας έτρεχε στην αστροφεγγιά μιας καλοκαιριάτικης νύχτας σε κάποιο ξέφωτο του δάσους ανάμεσα στις οξιές· ο Γκίμλι με τη φαντασία του δούλευε ένα κομμάτι χρυσάφι κι αναρωτιόταν αν θα ήταν κατάλληλη θήκη για το δώρο της Κυράς. Ο Μέρι κι ο Πίπιν στη μεσιανή βάρκα δεν ένιωθαν καθόλου άνετα, γιατί ο Μπορομίρ καθόταν και μουρμούριζε μοναχός του και μερικές φορές μασούσε τα νύχια του, λες και τον έτρωγε κάποια ανησυχία ή αμφιβολία κι άλλοτε άρπαζε τα κουπιά κι έφερνε τη βάρκα κοντά πίσω απ' τη βάρκα του Άραγκορν. Τότε ο Πίπιν, που καθόταν στην πλώρη κι έβλεπε πίσω, τσάκωσε μια παράξενη λάμψη στα μάτια του, καθώς τα τέντωνε μπροστά και κοίταζε το Φρόντο. Ο Σαμ εδώ κι αρκετές μέρες είχε καταλήξει στο συμπέρασμα πως, αν κι οι βάρκες δεν ήταν ίσως τόσο επικίνδυνες όσο είχε μάθει να πιστεύει από μικρός, ήταν όμως πολύ πιο άβολες κι απ' όσα ακόμα είχε φανταστεί. Ήταν πιασμένος ολόκληρος και αξιοθρήνητος και δεν είχε να κάνει τίποτα εκτός απ' το να κοιτάζει το χειμωνιάτικο τοπίο να φεύγει αργά αργά και το γκρίζο νερό κι απ' τις δυο μεριές. Γιατί, ακόμα κι όταν δούλευαν τα κουπιά, του Σαμ δεν του εμπιστεύονταν ούτ' ένα.

Την τέταρτη μέρα, καθώς έπεφτε το λυκόφως, κοίταζε πίσω πάνω απ' τα σκυμμένα κεφάλια του Φρόντο και του Άραγκορν και απ' τις βάρκες που ακολουθούσαν· ήταν νυσταγμένος κι επιθυμούσε να κατασκηνώσουν

και να νιώσει τη γη κάτω από τα δάχτυλα των ποδιών του. Ξαφνικά το μάτι του έπιασε κάτι: στην αρχή κοιτούσε αδιάφορα κι ύστερα ανασηκώθηκε κι έτριψε τα μάτια του· αλλά όταν κοίταξε ξανά δεν μπόρεσε να το δει πια.

Εκείνη τη νύχτα κατασκήνωσαν σ' ένα μικρό νησάκι του Ποταμού κοντά στη δυτική όχθη. Ο Σαμ κουκουλώθηκε στις κουβέρτες και ξάπλωσε πλάι στο Φρόντο.

— Είδα ένα παράξενο όνειρο καμιά δυο ώρες πριν σταματήσουμε, κύριε Φρόντο, είπε. Ή μπορεί και να μην ήταν όνειρο. Αλλά ήταν αστείο, όπως και να το πάρεις.

— Λοιπόν, τι ήταν; είπε ο Φρόντο, που ήξερε ότι ο Σαμ δε θα ησύχαζε αν δεν έλεγε αυτό που ήθελε να πει, ό,τι κι αν ήταν. Εγώ ούτε είδα, ούτε σκέφτηκα τίποτα που να με κάνει έστω να χαμογελάσω από τότε που αφήσαμε το Λοθλόριεν.

— Δεν ήταν αστείο για γέλια, κύριε Φρόντο. Ήταν αλλόκοτα αστείο. Αφύσικο, αν δεν ήταν όνειρο. Και καλά θα κάνεις να τ' ακούσεις. Να, είδα ένα κούτσουρο με μάτια!

— Σύμφωνοι για το κούτσουρο, είπε ο Φρόντο. Ο Ποταμός είναι γεμάτος από κούτσουρα. Τα μάτια όμως ξέχασέ τα!

— Μα αυτό είναι που δε γίνεται, είπε ο Σαμ. Κι εδώ που τα λέμε, τα μάτια ήταν που μ' έκαναν και πετάχτηκα. Είδα κάτι που το πήρα για κούτσουρο που έπλεε στο μισόφωτο πίσω απ' τη βάρκα του Γκίμλι· μα δεν του 'δωσα μεγάλη προσοχή. Ύστερα μου φάνηκε πως το κούτσουρο μας ζύγωνε λίγο λίγο. Κι αυτό ήταν, να πεις, περίεργο, αφού όλοι ταξιδεύαμε στο ρεύμα μαζί. Τότε ακριβώς ήταν που είδα τα μάτια: δυο χλωμά σημάδια, που κάπως γυάλιζαν, πάνω σε μια καμπούρα στο μπροστινό μέρος του κούτσουρου. Και το πιο σπουδαίο απ' όλα ήταν πως δεν ήταν κούτσουρο γιατί είχε πόδια-κουπιά, σχεδόν σαν του κύκνου, μόνο που φαίνονταν μεγαλύτερα και μπαινόβγαιναν στο νερό.

» Τότε ήταν που πετάχτηκα κι έτριψα τα μάτια μου, έτοιμος να μπήξω τις φωνές, αν το 'βλεπα ακόμα εκεί, σα θα 'χα διώξει τη νύστα με το τρίψιμο. Γιατί, ό,τι κι αν ήταν, ερχόταν τώρα γρήγορα και πλησίαζε τον Γκίμλι από πίσω. Αλλά τώρα, αν εκείνες οι δυο λάμπες με είδαν που κουνήθηκα και γούρλωσα τα μάτια μου, ή αν ξύπνησα, δεν ξέρω. Όταν κοίταξα πάλι, δεν το 'δα εκεί. Νομίζω όμως πως κάτι τσάκωσα με την άκρη του ματιού μου, που λέμε, κάτι μαυριδερό να ορμάει με φόρα στη σκιά της όχθης. Αν και δεν μπορούσα να δω μάτια πια.

» Και είπα στον εαυτό μου: «Πάλι ονειρεύεσαι, Σαμ Γκάμγκη». Και δεν είπα τίποτ' άλλο εκείνη την ώρα. Αλλά το σκέφτομαι συνέχεια και τώρα δεν είμαι και τόσο σίγουρος. Εσύ τι λες, κύριε Φρόντο;

— Θα 'λεγα πως δεν είναι τίποτα παρά ένα κούτσουρο στο σκοτάδι και τα νυσταγμένα σου τα μάτια, Σαμ, είπε ο Φρόντο, αν αυτή ήταν η πρώτη φορά που κάποιος έβλεπε αυτά τα μάτια. Αλλά δεν είναι. Τα είδα κι εγώ μακριά, πριν φτάσουμε στο Λόριεν. Κι είδα ένα παράξενο πλάσμα με μάτια να σκαρφαλώνει στο φλετ εκείνη τη νύχτα. Το είδε κι ο Χάλντιρ. Και θυμάσαι τι είπαν τα Ξωτικά που είχαν καταδιώξει τους Ορκ;

— Αχά! είπε ο Σαμ, και βέβαια θυμάμαι· και θυμάμαι κι άλλα ακόμα. Δε μ' αρέσουν καθόλου αυτά που σκέφτομαι· αλλά με το 'να και με τ' άλλο και με τις ιστορίες του κυρίου Μπίλμπο κι όλα, νομίζω πως μπορώ να δώσω όνομα στο πλάσμα αυτό χωρίς πολλή σκέψη· απαίσιο όνομα. Γκόλουμ, ίσως;

— Ναι, κι αυτό είναι που φοβάμαι εδώ κι αρκετό καιρό τώρα, είπε ο Φρόντο. Ύστερα απ' τη νύχτα στο φλετ. Φαντάζομαι θα παραφύλαγε στη Μόρια κι εκεί μας πήρε από πίσω· αλλά έλπιζα πως ο καιρός που μείναμε στο Λόριεν θα το 'κανε να ξαναχάσει τα ίχνη μας. Το άθλιο το πλάσμα θα πρέπει να κρυβόταν στα δάση κοντά στον Ασημόφλεβο και να παρακολουθούσε πότε θα ξεκινούσαμε.

— Κάπως έτσι θα 'ναι, είπε ο Σαμ. Και καλά θα κάνουμε να προσέχουμε λίγο παραπάνω, μην τυχόν και νιώσουμε τίποτα απαίσια δάχτυλα γύρω στο λαιμό μας καμιά απ' αυτές τις νύχτες, αν προλάβουμε, βέβαια, και ξυπνήσουμε για να νιώσουμε τίποτα. Κι αυτό ήθελα να πω. Δε χρειάζεται ν' ανησυχήσουμε το Γοργοπόδαρο ή τους άλλους απόψε. Θα φυλάξω εγώ. Μπορώ να κοιμηθώ αύριο, αφού, εδώ που τα λέμε, δεν είμαι παρά αποσκευή μες στη βάρκα.

— Τα λέμε, είπε ο Φρόντο, και θα μπορούσα ακόμα να πω, «αποσκευή με μάτια». Φύλαξε φρουρός· αλλά πρέπει να μου υποσχεθείς πως θα με ξυπνήσεις στα μισά της νύχτας, αν τίποτα δε συμβεί ως τότε.

Στις νεκρές ώρες ο Φρόντο βγήκε από ένα βαθύ και σκοτεινό ύπνο και βρήκε το Σαμ να τον σκουντάει.

— Ντροπή είναι που σε ξυπνάω, ψιθύρισε ο Σαμ, αλλά έτσι μου είπες. Δεν έχω τίποτα ν' αναφέρω, ή μάλλον τίποτα σπουδαίο. Μου φάνηκε πως άκουσα κάτι να σιγοπλατσουρίζει και να μυρίζεται, λίγο πριν· αλλά τέτοιους παράξενους θόρυβους ακούς πολλούς τη νύχτα πλάι σε οποιοδήποτε ποτάμι.

Ξάπλωσε, κι ο Φρόντο ανακάθισε, κουκουλώθηκε με τις κουβέρτες του και βάλθηκε να πολεμά να μην κοιμηθεί. Λεπτά ή ώρες πέρασαν αργά και τίποτα δεν έγινε. Την ώρα που ο Φρόντο ετοιμαζόταν να υποχωρήσει στον πειρασμό και να ξαπλώσει πάλι, μια μαύρη σιλουέτα, που μόλις διακρινόταν, πλησίασε κολυμπώντας μια απ' τις δεμένες βάρκες. Ένα μακρύ

ασπριδερό χέρι φάνηκε αμυδρά ν' απλώνεται και ν' αρπάζει την κουπαστή· δυο χλωμά μάτια σαν λάμπες άναψαν παγωμένα, έριξαν μια ματιά μέσα κι ύστερα σηκώθηκαν και κοίταξαν το Φρόντο στο νησάκι. Η απόσταση δεν ήταν παραπάνω από μια δυο γυάρδες κι ο Φρόντο άκουσε το χαμηλό σφύριγμα μιας εισπνοής. Σηκώθηκε όρθιος, τραβώντας το Κεντρί απ' το θηκάρι του και κοίταξε τα μάτια. Αμέσως το φως τους έσβησε. Ακούστηκε άλλο ένα σφύριγμα, ένα πλατς και η μακρουλή μαύρη σκιά όρμησε βιαστικά μες στο νερό και χάθηκε μες στη νύχτα. Ο Άραγκορν αναδεύτηκε στον ύπνο του, γύρισε απ' την άλλη μεριά και ανακάθισε.

— Τι είναι; ψιθύρισε και πετάχτηκε απάνω, πλησιάζοντας το Φρόντο. Κάτι ένιωσα στον ύπνο μου. Γιατί έχεις τραβήξει το σπαθί σου;

— Το Γκόλουμ, απάντησε ο Φρόντο. Ή, τουλάχιστον, έτσι νομίζω.

— Α! είπε ο Άραγκορν. Ώστε ξέρεις για το μικρό μας κλέφτη, ε; Μας είχε πάρει στο κατόπι σιγοπατώντας σ' όλη τη Μόρια, ως κάτω στο Νίμροντελ. Από τότε που πήραμε τις βάρκες είναι ξαπλωμένο σ' ένα κούτσουρο και δουλεύει χέρια και πόδια σαν κουπιά. Προσπάθησα να το πιάσω μια δυο φορές τη νύχτα· αλλά είναι πιο πονηρό κι από αλεπού και ξεγλιστράει σαν ψάρι. Είχα την ελπίδα πως δε θα τα κατάφερνε στο ταξίδι στο Ποτάμι, αλλ' όμως είναι πολύ έξυπνο στα ναυτικά.

» Θα προσπαθήσουμε να πάμε πιο γρήγορα αύριο. Ξάπλωσε τώρα και θα φυλάξω εγώ για όση νύχτα απομένει. Πόσο θα 'θελα να το 'πιανα το άθλιο. Μπορεί και να το χρησιμοποιούσαμε. Αλλά, μιας και δεν μπορώ να το πιάσω, θα πρέπει να προσπαθήσουμε να του ξεφύγουμε. Είναι πολύ επικίνδυνο. Εκτός από καμιά νυχτερινή δολοφονία για λογαριασμό του, μπορεί να βάλει τους εχθρούς στα ίχνη μας.

Η νύχτα πέρασε χωρίς να φανεί ούτε η σκιά του Γκόλουμ. Ύστερα από εκείνο το επεισόδιο η Ομάδα είχε τα μάτια της δεκατέσσερα, αλλά δεν είδαν πια το Γκόλουμ για όσο καιρό βάσταξε το ταξίδι τους στο Ποτάμι. Αν τους ακολουθούσε ακόμα, το έκανε πολύ προσεκτικά και πανούργα. Τώρα, σύμφωνα με πρόταση του Άραγκορν, κωπηλατούσαν πολλές ώρες κι οι όχθες έφευγαν γρήγορα. Αλλά πολύ λίγο είδαν τις περιοχές που περνούσαν, γιατί ταξίδευαν κυρίως τη νύχτα και το σούρουπο και ξεκουράζονταν τη μέρα, κρυμμένοι όσο πιο καλά μπορούσαν στα μέρη που σταματούσαν. Μ' αυτό τον τρόπο πέρασαν χωρίς να τους συμβεί τίποτα μέχρι την έβδομη μέρα.

Ο καιρός ήταν ακόμα μουντός κι ο ουρανός φορτωμένος σύννεφα, με τον αέρα απ' την Ανατολή, αλλά, καθώς το δειλινό γινόταν νύχτα, ο ουρανός πέρα στη δύση καθάρισε, σχηματίζοντας λιμνούλες από αμυδρό φως, κίτρινες και πράσινες χλωμές ανάμεσα σε ακτές με γκρίζα σύννεφα. Μπο-

ρούσαν κιόλας να δουν τη λεπτή γραμμή του νέου Φεγγαριού να γυαλίζει στις απόμακρες λίμνες. Ο Σαμ το κοίταξε και ζάρωσε τα φρύδια του.

Την άλλη μέρα το τοπίο κι απ' τις δυο πλευρές άρχισε ν' αλλάζει γρήγορα. Οι όχθες άρχισαν να ψηλώνουν και να γίνονται πέτρινες. Σε λίγο άρχισαν να περνούν μέσα από μια περιοχή όλο πέτρινους λόφους και στις δυο όχθες, με απόκρημνες πλαγιές πνιγμένες στ' αγκάθια, στις αγριοδαμασκηνιές, στα βάτα και στα διάφορα αναρριχητικά φυτά. Πάνω απ' τις όχθες υψώνονταν χαμηλοί ετοιμόρροποι γκρεμοί και κάτι γκρίζες πολυκαιρινές πέτρες σαν καμινάδες, σκεπασμένες με κισσό· και πιο πίσω ακόμα υψώνονταν ψηλές κορυφογραμμές στεφανωμένες με ανεμοδαρμένα έλατα. Πλησίαζαν την γκρίζα λοφοπεριοχή του Έμιν Μιούιλ, το νότιο σύνορο της Χώρας της Ερημιάς.

Είχε πολλά πουλιά στους γκρεμούς και στις πετροκαμινάδες, κι όλη τη μέρα ψηλά στον ουρανό έκαναν κύκλους κοπάδια πουλιά, μαύρα στο φόντο του χλωμού ουρανού. Καθώς ήταν ξαπλωμένοι στο μέρος που είχαν κατασκηνώσει εκείνη τη μέρα, ο Άραγκορν παρακολουθούσε το πέταγμά τους μ' αμφιβολία κι αναρωτιόταν μήπως το Γκόλουμ είχε κάνει καμιά βρομοδουλειά και τα νέα για το ταξίδι τους κυκλοφορούσαν τώρα στην ερημιά. Αργότερα, την ώρα που βασίλευε ο ήλιος κι η Ομάδα ετοιμαζόταν να ξεκινήσει ξανά, είδε μια μαύρη κηλίδα προς τα κει που έσβηνε το φως: ένα μεγάλο πουλί ψηλά και μακριά, που πότε έκανε κύκλους και πότε πετούσε αργά κατά το νοτιά.

— Τι να 'ναι εκείνο, Λέγκολας; ρώτησε, δείχνοντας στον ουρανό κατά το βοριά. Είναι αετός, ή κάνω λάθος;

— Ναι, είπε ο Λέγκολας. Είναι αετός, αετός στο κυνήγι. Τι να σημαίνει αυτό άραγε; Βρίσκεται πολύ μακριά απ' τα βουνά.

— Δε θα ξεκινήσουμε αν δε σκοτεινιάσει για καλά, είπε ο Άραγκορν.

Η όγδοη νύχτα του ταξιδιού τους έφτασε. Ήταν σιωπηλή και δίχως άνεμο· ο τσουχτερός ανατολικός αέρας είχε μείνει πίσω. Το λεπτό Μισοφέγγαρο είχε πέσει από νωρίς στο χλωμό ηλιοβασίλεμα, αλλά ο ουρανός ήταν καθαρός. Αν και μακριά κατά το Νοτιά υπήρχαν μεγάλα σύννεφα που ακόμα φέγγιζαν ελαφρά, στη Δύση τ' άστρα αναβόσβηναν κιόλας ζωηρά.

— Ελάτε! είπε ο Άραγκορν. Θ' αποτολμήσουμε ένα ακόμα νυχτερινό ταξίδι. Πλησιάζουμε σε περιοχές του Ποταμού που δεν τις ξέρω καλά· γιατί ποτέ δεν έχω ταξιδέψει σ' αυτά τα μέρη μέσ' απ' το Ποτάμι, ανάμεσα από δω και τους Υφαλοστρόβιλους του Σαρν Γκεμπίρ. Αλλά, αν έχω υπολογίσει σωστά, έχουμε αρκετά μίλια ως εκεί. Αλλά, όπως και να 'χει το πράγ-

μα, υπάρχουν επικίνδυνα σημεία ακόμα και πριν φτάσουμε εκεί: βράχοι και πέτρινα νησάκια μες στο νερό. Πρέπει να προσέχουμε πολύ και να μην προσπαθούμε να κωπηλατούμε γρήγορα.

Στο Σαμ, στην πρώτη βάρκα, ανάθεσαν τη δουλειά του παρατηρητή. Έγειρε μπροστά με μάτια γουρλωμένα στη σκοτεινιά. Η νύχτα προχώρησε, αλλά τ' αστέρια ψηλά ήταν παράξενα ζωηρά κι η επιφάνεια του Ποταμού θαμπόφεγγε. Πλησίαζαν μεσάνυχτα και ταξίδευαν εδώ κι αρκετή ώρα, χωρίς σχεδόν να χρησιμοποιήσουν καθόλου τα κουπιά, όταν ξαφνικά ο Σαμ έβγαλε μια φωνή. Λίγες μονάχα γυάρδες μπροστά υψώθηκαν κάτι μαύρες σιλουέτες κι άκουσε το θόρυβο του νερού που τρέχει ορμητικά. Ένα δυνατό ρεύμα τούς γύριζε προς τ' αριστερά, κατά την ανατολική ακτή που η κοίτη ήταν καθαρή. Όπως τους παράσερνε πέρα, οι ταξιδιώτες είδαν, πολύ κοντά τώρα, το χλωμό αφρό του Ποταμού να χτυπιέται πάνω σε κοφτερούς βράχους που ξεπετάγονταν ως πέρα μακριά μες στο νερό σαν μια σειρά δόντια. Οι βάρκες όλες βρέθηκαν κοντά κοντά.

— Ε, εκεί, Άραγκορν! φώναξε ο Μπορομίρ, καθώς η βάρκα του έπεσε στην πρώτη βάρκα. Αυτό είναι τρέλα. Δεν μπορούμε να διακινδυνεύσουμε τους Υφαλοστρόβιλους τη νύχτα. Αλλά καμιά βάρκα δεν μπορεί να περάσει σώα το Σαρν Γκεμπίρ, νύχτα ή μέρα.

— Πίσω, πίσω! φώναξε ο Άραγκορν. Γυρίστε! Γυρίστε αν μπορείτε!

Βούτηξε το κουπί του στο νερό, προσπαθώντας να συγκρατήσει τη βάρκα και να τη γυρίσει προς τα πίσω.

— Δεν υπολόγισα καλά, είπε στο Φρόντο. Δεν ήξερα πως είχαμε φτάσει τόσο χαμηλά: ο Άντουϊν κυλά πιο γρήγορα απ' όσο νόμιζα. Το Σαρν Γκεμπίρ πρέπει να βρίσκεται κιόλας πολύ κοντά.

Με μεγάλη προσπάθεια σταμάτησαν τις βάρκες κι αργά τις γύρισαν πίσω· αλλά στην αρχή πολύ λίγο μπορούσαν να προχωρήσουν αντίθετα στο ρεύμα και συνέχεια τους παράσερνε όλο και πιο κοντά στην ανατολική όχθη, που τώρα υψωνόταν σκοτεινή κι απειλητική μες στη νύχτα.

— Όλοι μαζί, στα κουπιά! φώναξε ο Μπορομίρ. Τραβάτε κουπί! Αλλιώς θα πέσουμε στα ρηχά.

Την ώρα που μιλούσε, ο Φρόντο ένιωσε την καρίνα από κάτω να ξύνει κάποια πέτρα.

Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε θόρυβος από χορδές τόξων: πολλά βέλη σφύριξαν πάνω απ' τα κεφάλια τους και μερικά έπεσαν ανάμεσά τους. Ένα χτύπησε το Φρόντο ανάμεσα στις ωμοπλάτες κι έπεσε απότομα μπροστά βγάζοντας μια φωνή κι αφήνοντας το κουπί του: αλλά το βέλος έπεσε πίσω, εμποδισμένο απ' τον κρυφό του θώρακα. Ένα άλλο χτύπησε την κουκούλα του Άραγκορν· κι ένα τρίτο καρφώθηκε στην κουπαστή της δεύτε-

ρης βάρκας, κοντά στο χέρι του Μέρι. Στο Σαμ φάνηκε πως μπορούσε να διακρίνει μαύρες σιλουέτες να τρέχουν πέρα δώθε στις μακρόστενες βοτσαλοστρωμένες όχθες κάτω απ' την ανατολική ακτή.

— *Ιρκ!* είπε ο Λέγκολας στη γλώσσα του.

— Ορκ! φώναξε ο Γκίμλι.

— Πάω στοίχημα πως αυτή είναι βρομοδουλειά του Γκόλουμ, είπε ο Σαμ στο Φρόντο. Και διάλεξαν κι ωραίο μέρος! Το Ποτάμι φαίνεται να 'χει τη διάθεση να μας ρίξει ίσια στην αγκαλιά τους!

Όλοι έγειραν μπροστά, τραβώντας δυνατά κουπί: ακόμα κι ο Σαμ βοήθησε. Από στιγμή σε στιγμή περίμεναν να νιώσουν το δάγκωμα κάποιας μαυρόφτερης σαϊτιάς. Πολλές σφύριζαν πάνω απ' τα κεφάλια τους ή έπεφταν στο νερό κοντά τους· αλλά δεν πέτυχαν κανέναν άλλο. Ήταν σκοτάδι, αλλά όχι και τόσο πηχτό σκοτάδι για τα νυχτομάτια των Ορκ, και στην αστροφεγγιά θα έπρεπε να έδιναν κάποιο στόχο στους πανούργους αντιπάλους τους, εκτός κι αν οι γκρίζοι μανδύες του Λόριεν και το γκρίζο ξύλο που ήταν φτιαγμένες οι ξωτικόβαρκες ξεγελούσαν την κακία που είχαν οι τοξότες της Μόρντορ.

Κουπί στο κουπί συνέχισαν ν' αγωνίζονται. Μες στο σκοτάδι ήταν δύσκολο να είναι σίγουροι αν στ' αλήθεια προχωρούσαν καθόλου· αλλά σιγά σιγά το στριφογύρισμα του νερού λιγόστεψε κι ο ίσκιος της ανατολικής όχθης έσβησε μες στη νύχτα. Τέλος, απ' όσο μπορούσαν να κρίνουν, έφτασαν στη μέση του Ποταμού ξανά κι οδήγησαν τις βάρκες τους αρκετά πιο πίσω απ' τα βράχια που ξεπετάγονταν. Ύστερα μισογυρίζοντας τις οδήγησαν μ' όλη τους τη δύναμη κατά τη δυτική όχθη. Κάτω απ' τη σκιά των θάμνων που έγερναν πάνω απ' το νερό σταμάτησαν και πήραν ανάσα.

Ο Λέγκολας άφησε κάτω το κουπί του κι έπιασε το τόξο που είχε φέρει απ' το Λόριεν. Ύστερα πήδηξε έξω κι ανέβηκε μερικά βήματα ψηλότερα στην όχθη. Βάζοντας ένα βέλος στη χορδή του τόξου γύρισε και κοίταξε πέρα απ' το Ποτάμι στο σκοτάδι. Απ' την απέναντι μεριά του νερού ακούγονταν τσιριχτές φωνές, αλλά τίποτα δε φαινόταν.

Ο Φρόντο σήκωσε το κεφάλι και κοίταξε το Ξωτικό που στεκόταν ψηλό πάνωθέ του και κοιτούσε μες στη νύχτα αναζητώντας κάποιο στόχο για να ρίξει. Το κεφάλι του ήταν σκοτεινό, στεφανωμένο με φωτεινά άσπρα αστέρια που άστραφταν στις μαύρες λίμνες τ' ουρανού από ψηλά. Αλλά τώρα απ' το Νοτιά, τα μεγάλα σύννεφα άρχισαν να σηκώνονται και να πλησιάζουν αρμενίζοντας μ' ανοιχτά πανιά κι έστελναν μπροστά μαύρους προπομπούς στον αστροφώτιστο ουρανό. Ένας ξαφνικός τρόμος κυρίεψε την Ομάδα.

— *Έλμπερεθ Γκιλθόνιελ!* αναστέναξε ο Λέγκολας όπως κοίταζε ψηλά.

Κι ενώ μιλούσε ακόμα, ένα μαύρο σχήμα, σαν σύννεφο, που δεν ήταν όμως σύννεφο γιατί έτρεχε πολύ πιο γρήγορα, πετάχτηκε απ' το σκοτεινό

Νοτιά κι όρμησε πάνω στην Ομάδα· κι όλο το φως χανόταν καθώς πλησίαζε. Γρήγορα φάνηκε πως ήταν ένα μεγάλο φτερωτό πλάσμα, πιο μαύρο κι από ορυχείο τη νύχτα. Άγριες φωνές αντήχησαν να το υποδέχονται απ' την άλλη μεριά του νερού. Ο Φρόντο ένιωσε μια ξαφνική παγωνιά να τον περνάει απ' την κορφή ως τα νύχια και να του σφίγγει την καρδιά· ήταν θανατερή παγωνιά σαν κι αυτή που θυμόταν στην παλιά του πληγή στον ώμο. Μαζεύτηκε, λες να κρυφτεί.

Ξαφνικά το μεγάλο τόξο του Λόριεν τραγούδησε. Το βέλος έφυγε στριγκλίζοντας απ' την ξωτικοχορδή. Ο Φρόντο κοίταξε ψηλά. Σχεδόν από πάνω του το φτερωτό πλάσμα άλλαξε δρόμο. Ακούστηκε ένα βραχνό άγριο κρώξιμο ενώ έπεφτε στον αέρα και χάθηκε κάτω στη σκοτεινιά της ανατολικής ακτής. Ο ουρανός καθάρισε πάλι. Ακούστηκε μεγάλη οχλοβοή και φωνές πέρα μακριά, βρισιές και θρήνοι στο σκοτάδι κι ύστερα σιωπή. Ούτε βέλος ούτε φωνή δεν ξανάρθαν απ' την ανατολή εκείνη τη νύχτα.

Ύστερα από λίγη ώρα ο Άραγκορν οδήγησε τις βάρκες αντίθετα στο ρεύμα πιο πίσω. Πήγαν ψαχουλευτά ακολουθώντας την όχθη για κάμποσο, ώσπου βρήκαν ένα μικρό ρηχό κόλπο. Λίγα χαμηλά δέντρα φύτρωναν εκεί κοντά στο νερό και πίσω τους σηκωνόταν μια απόκρημνη όχθη. Εκεί η Ομάδα αποφάσισε να μείνει και να περιμένει την αυγή: θα ήταν ματαιοπονία να προσπαθήσουν να προχωρήσουν όσο ήταν νύχτα. Δεν κατασκήνωσαν ούτε άναψαν φωτιά, αλλά μαζεύτηκαν ο ένας κοντά στον άλλο μες στις βάρκες, που τις είχαν δέσει κοντά κοντά.

– Πολλά μπράβο πρέπει να πούμε στο τόξο της Γκαλάντριελ και στο χέρι και στο μάτι του Λέγκολας! είπε ο Γκίμλι, μασουλώντας ένα λεπτό κομμάτι *λέμπας*. Ήταν φοβερή σαϊτιά μες στο σκοτάδι, φίλε μου!

– Αλλά ποιος μπορεί να μας πει τι χτύπησε; είπε ο Λέγκολας.

– Εγώ δεν μπορώ, είπε ο Γκίμλι. Αλλά χαίρομαι που η σκιά δεν ήρθε πιο κοντά. Δε μ' άρεσε καθόλου. Μου θύμιζε πολύ τη σκιά που είδαμε στη Μόρια – τη σκιά του Μπάρλονγκ, είπε κι η φωνή του έγινε ψίθυρος.

– Δεν ήταν Μπάρλονγκ, είπε ο Φρόντο, που ακόμα έτρεμε απ' την παγωνιά που είχε απλωθεί πάνω του. Ήταν κάτι ακόμα πιο παγωμένο. Νομίζω πως ήταν ...

Ύστερα σταμάτησε κι έμεινε σιωπηλός.

– Τι νομίζεις; ρώτησε ο ΜποROμίρ όλος περιέργεια κι έγειρε από τη βάρκα του, λες και προσπαθούσε να διακρίνει το πρόσωπο του Φρόντο.

– Νομίζω – Όχι, δε θα το πω, απάντησε ο Φρόντο. Ό,τι κι αν ήταν, το πέσιμό του απέλπισε τους εχθρούς μας.

– Έτσι φαίνεται, είπε ο Άραγκορν. Αλλά δεν ξέρουμε ούτε πού είναι, ούτε πόσοι είναι, ούτε τι σκοπεύουν να κάνουν. Αυτή τη νύχτα κανείς μας

δεν πρέπει να κοιμηθεί. Μας κρύβει τώρα το σκοτάδι. Αλλά ποιος ξέρει τι θα δείξει η μέρα; Να 'χετε τα όπλα σας πρόχειρα!

Ο Σαμ καθόταν και χτυπούσε με τα δάχτυλά του τη λαβή του σπαθιού του, λες και μετρούσε· και κοίταζε τον ουρανό.

— Μυστήριο, μουρμούρισε. Το Φεγγάρι είναι το ίδιο και στο Σάιρ και στη Χώρα της Ερημιάς, ή τουλάχιστον έπρεπε να είναι. Αλλά ή αυτό πάει στραβά ή εγώ έχω μπερδέψει τους υπολογισμούς μου. Θα θυμάσαι, κύριε Φρόντο, το Φεγγάρι ήταν στη χάση του τότε που κοιμηθήκαμε στο φλετ σ' εκείνο το δέντρο: μιας εβδομάδας μετά την πανσέληνο, υπολογίζω. Και βρισκόμαστε μια βδομάδα στο δρόμο ως χτες το βράδυ και να και ξεπετάγεται Νέο Φεγγάρι, ψιλούτσικο σαν κομμένη άκρη νυχιού, λες και δε μείναμε καθόλου στη χώρα των Ξωτικών.

» Βέβαια, μπορώ σίγουρα να θυμηθώ τρεις νύχτες εκεί και μου φαίνεται πως θυμάμαι αρκετές ακόμα, αλλά όρκο θα 'παιρνα πως δεν ήταν μήνας ολόκληρος. Θα 'λεγε κανείς πως η ώρα δε μετρούσε εκεί!

— Ίσως και να 'ταν έτσι, είπε ο Φρόντο. Σ' εκείνη τη γη, ίσως, να βρισκόμαστε σε κάποια εποχή που έχει αλλού περάσει από καιρό. Και δεν ήταν, νομίζω, παρά όταν ο Ασημόφλεβος μας έριξε στον Άντουϊν, που ξαναμπήκαμε στο χρόνο που κυλά στη γη των θνητών ως τη Μεγάλη Θάλασσα. Και δε θυμάμαι να είδα Φεγγάρι, είτε παλιό είτε νέο, στο Κάρας Γκαλάντον: μόνο αστέρια τη νύχτα και ήλιο τη μέρα.

Ο Λέγκολας αναδεύτηκε στη βάρκα του.

— Όχι, ο χρόνος ποτέ δεν καθυστερεί, είπε· αλλά η αλλαγή κι η αύξηση δεν είναι σ' όλα τα πράγματα και σ' όλους τους τόπους η ίδια. Για τα Ξωτικά ο κόσμος κινείται· και κινείται και πολύ γρήγορα και, ταυτόχρονα, πολύ αργά. Γρήγορα, γιατί τα ίδια τα Ξωτικά πολύ λίγο αλλάζουν κι όλα τ' άλλα φεύγουν και περνούν γρήγορα: κι αυτό για τα Ξωτικά είναι μεγάλη λύπη. Αργά, γιατί, για τα ίδια, δε μετράνε τα χρόνια που φεύγουν. Οι εποχές π' αλλάζουν δεν είναι παρά ρυτίδες που συνεχώς επαναλαμβάνονται στο μακρύ μακρύ ποτάμι. Όμως κάτω απ' τον Ήλιο όλα τα πράγματα πρέπει να φθαρούν και να φτάσουν στο τέλος κάποτε.

— Αλλά η φθορά είναι πολύ αργή στο Λόριεν, είπε ο Φρόντο. Η δύναμη της Κυράς το σκεπάζει. Οι ώρες είναι πλούσιες κι ας φαίνονται μικρές, στο Κάρας Γκαλάντον, που η Γκαλάντριελ εξουσιάζει το Ξωτικό δαχτυλίδι.

— Αυτό δε θα 'πρεπε να το ξεστομίσεις έξω απ' το Λόριεν, ούτε και σε μένα, είπε ο Άραγκορν. Μην ξαναμιλήσεις γι' αυτό! Αλλά έτσι είναι, Σαμ: σ' εκείνη τη γη έχασες το λογαριασμό. Εκεί ο καιρός κυλούσε γρήγορα και για μας όπως και για τα Ξωτικά. Το παλιό Φεγγάρι πέρασε και το νέο γέμισε και χάθηκε στον κόσμο έξω, όσο εμείς καθυστερούσαμε εκεί. Και χτες

το βράδυ βγήκε νέο Φεγγάρι. Ο χειμώνας τέλειωσε σχεδόν. Ο καιρός κυλάει για την άνοιξη με τη λίγη ελπίδα.

Η νύχτα πέρασε σιωπηλά. Ούτε φωνή ούτε κάλεσμα δεν ακούστηκε απ' την απέναντι μεριά του νερού. Οι ταξιδιώτες, μαζεμένοι στις βάρκες τους, ένιωσαν τον καιρό ν' αλλάζει. Ο αέρας έγινε ζεστός και ακίνητος και μεγάλα υγρά σύννεφα ήρθαν απ' το Νοτιά και τις μακρινές θάλασσες. Το ορμητικό κύλισμα του Ποταμού στα βράχια των Υφαλοστρόβιλων φάνηκε να δυναμώνει και να πλησιάζει. Τα κλαδιά των δέντρων από πάνω τους άρχισαν να στάζουν.

Σαν ήρθε η μέρα, η διάθεση του κόσμου γύρω τους είχε γίνει μαλακή και λυπημένη. Αργά αργά η αυγή άπλωσε το χλωμό της φως, που ήταν διάχυτο και δε σχημάτιζε σκιές. Καταχνιά απλωνόταν στο Ποτάμι πάνω, και μια άσπρη ομίχλη τύλιξε την ακτή: η αντίπερα όχθη δε φαινόταν.

— Δεν τη χωνεύω την ομίχλη, είπε ο Σαμ· αλλ' αυτή εδώ φαίνεται τυχερή. Τώρα μπορεί και να τα καταφέρουμε να ξεφύγουμε δίχως να μας δούνε εκείνοι οι καταραμένοι καλικάντζαροι.

— Μπορεί, απάντησε ο Άραγκορν. Αλλά θα είναι δύκολο να βρούμε το μονοπάτι αν δε σηκωθεί λίγο η ομίχλη αργότερα. Και πρέπει οπωσδήποτε να βρούμε το μονοπάτι, αν είναι να περάσουμε το Σαρν Γκεμπίρ και να φτάσουμε στο Έμιν Μιούιλ.

— Εγώ δε βλέπω το λόγο γιατί θα πρέπει να περάσουμε τους Υφαλοστρόβιλους, ή ν' ακολουθήσουμε τον Ποταμό πιο κάτω, είπε ο Μπορομίρ. Αν το Έμιν Μιούιλ βρίσκεται μπροστά μας, τότε μπορούμε να παρατήσουμε αυτά τα καρυδότσουφλα και να πάμε νοτιοδυτικά, ώσπου να φτάσουμε στο Έντγουος και να βγούμε απέναντι στη χώρα μου.

— Μπορούμε, αν πηγαίνουμε για τη Μίνας Τίριθ, είπε ο Άραγκορν, αλλ' αυτό δεν το έχουμε ακόμα συμφωνήσει. Κι ένας τέτοιος δρόμος μπορεί να είναι πολύ πιο επικίνδυνος απ' ό,τι φαίνεται. Η κοιλάδα του Έντγουος είναι χαμηλή, γεμάτη βάλτους και η ομίχλη είναι θανάσιμος κίνδυνος για κείνους που είναι φορτωμένοι και πεζοί. Εγώ θ' άφηνα τις βάρκες μας μόνο όταν δε θα μπορούσαμε να κάνουμε αλλιώς. Ο Ποταμός είναι ένας δρόμος που, τουλάχιστο, δεν μπορεί να τον χάσουμε.

— Ναι, αλλά ο Εχθρός βρίσκεται στην ανατολική όχθη, είχε αντίρρηση ο Μπορομίρ. Και, ακόμα κι αν περάσεις τις Πύλες του Άργκοναθ και φτάσεις σώος στη Βραχοκορφή, τι θα κάνεις ύστερα; Θα πηδήσεις τους καταρράκτες και θα πέσεις στους βάλτους;

— Όχι! απάντησε ο Άραγκορν. Πες καλύτερα πως θα μεταφέρουμε τις βάρκες μας απ' τον αρχαίο δρόμο και θα βγούμε στα πόδια του Ράουρος κι ύστερα θα μπούμε στο νερό ξανά. Δεν ξέρεις, Μπορομίρ, ή μήπως προτι-

μάς να ξεχνάς τη Βόρεια Σκάλα και την ψηλή θέση πάνω στο Άμον Χεν, που είναι φτιαγμένες απ' τις μέρες των μεγάλων βασιλιάδων; Εγώ τουλάχιστο σκοπεύω να πάω να σταθώ στην ψηλή εκείνη θέση ξανά, πριν αποφασίσω τι θα κάνουμε πιο κάτω. Εκεί ίσως να δούμε κάποιο σημάδι που θα μας οδηγήσει.

Ο Μπορομίρ για πολλή ώρα έφερνε αντιρρήσεις σ' αυτή την απόφαση· αλλά όταν κατάλαβε πως ο Φρόντο θ' ακολουθούσε τον Άραγκορν, όπου κι αν πήγαινε, υποχώρησε.

— Δεν το έχουν συνήθειο οι Άντρες της Μίνας Τίριθ να εγκαταλείπουν τους φίλους τους στην ανάγκη, είπε, και θα σας χρειαστεί η δύναμή μου, αν είναι να φτάσετε ποτέ στη Βραχοκορφή. Θα έρθω ως εκείνο το ψηλό νησί, αλλά όχι πιο κάτω. Από κει θα πάρω το δρόμο για την πατρίδα μου, μονάχος, αν η βοήθεια που θα σας έχω προσφέρει δεν έχει κερδίσει για μένα κάποια συντροφιά.

Η μέρα προχωρούσε τώρα και η ομίχλη σηκώθηκε λιγάκι. Αποφασίστηκε να προχωρήσουν αμέσως πιο κάτω στην παραλία ο Άραγκορν κι ο Λέγκολας, ενώ οι άλλοι θα περίμεναν στις βάρκες. Ο Άραγκορν έλπιζε να βρει κάποιο δρόμο ώστε να μπορέσουν να μεταφέρουν και τις βάρκες και τις αποσκευές τους στο μέρος που τα νερά ησύχαζαν ύστερα απ' τους Υφαλοστρόβιλους.

— Οι βάρκες των Ξωτικών μπορεί να μη βουλιάζουν, είπε, αλλ' αυτό δεν πάει να πει πως εμείς θα βγούμε απ' το Σαρν Γκεμπίρ ζωντανοί. Κανείς ως τώρα δεν το 'χει καταφέρει. Οι Άνθρωποι της Γκόντορ δεν έχουν φτιάξει δρόμο σ' αυτή την περιοχή, γιατί, ακόμα και στις μέρες της δόξας τους, το βασίλειό τους δεν έφτανε, στον Άντουϊν, πιο ψηλά απ' το Έμιν Μιούιλ· αλλά υπάρχει ένα πέρασμα κάπου στη δυτική όχθη, αν μπορέσω να το βρω. Δεν μπορεί να 'χει κιόλας χαθεί· γιατί ελαφριές βαρκούλες συνήθιζαν να έρχονται από τη Χώρα της Ερημιάς ως την Οσγκίλιαθ κι εξακολουθούσαν να το κάνουν αυτό το ταξίδι μέχρι πριν μερικά χρόνια, ώσπου οι Ορκ της Μόρντορ άρχισαν να πληθαίνουν.

— Σπάνια, απ' όσο ξέρω, έχει φτάσει βάρκα ως εμάς απ' το Βοριά· και οι Ορκ παραφυλάνε στην ανατολική ακτή, είπε ο Μπορομίρ. Αν προχωρήσετε μπροστά ο κίνδυνος θα μεγαλώνει σε κάθε μίλι, ακόμα κι αν βρείτε το μονοπάτι.

— Ο κίνδυνος μας παραμονεύει σε κάθε δρόμο για το Νοτιά, απάντησε ο Άραγκορν. Να μας περιμένετε μια μέρα. Αν δε γυρίσουμε, τότε θα ξέρετε πως σίγουρα μας βρήκε κακό. Σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει να διαλέξετε καινούριο αρχηγό και να τον ακολουθήσετε όσο πιο καλά μπορείτε.

Με βαριά καρδιά ο Φρόντο είδε τον Άραγκορν και το Λέγκολας να

σκαρφαλώνουν την απότομη όχθη και να χάνονται μες στην ομίχλη· αλλά οι φόβοι του αποδείχτηκαν αβάσιμοι. Μόνο δυο τρεις ώρες πέρασαν, δεν είχε φτάσει καλά καλά μεσημέρι, κι οι θαμπές σιλουέτες των εξερευνητών φάνηκαν ξανά.

— Όλα καλά, είπε ο Άραγκορν, καθώς κατέβαινε την απότομη όχθη. Έχει ένα δρομάκι που βγάζει σε μια καλή αποβάθρα, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμα. Η απόσταση δεν είναι μεγάλη: η αρχή των Υφαλοστρόβιλων δεν είναι παρά μισό μίλι πιο κάτω από δω και δε φτάνουν παραπάνω από ένα μίλι στο μάκρος. Ύστερα το ρεύμα γίνεται ξανά καθαρό κι ομαλό, αν και τρέχει γρήγορα. Η πιο μεγάλη μας δυσκολία θα είναι να ανεβάσουμε τις βάρκες και τις αποσκευές μας στο παλιό το πέρασμα. Το βρήκαμε, αλλά βρίσκεται αρκετά μακριά απ' την ακροποταμιά εδώ και προχωράει κάτω απ' την προστασία ενός βραχο-τοίχου, καμιά διακοσαριά γυάρδες ή και παραπάνω απ' την όχθη. Δε βρήκαμε πού είναι η βορινή αποβάθρα. Αν υπάρχει ακόμα θα πρέπει να την προσπεράσαμε χτες τη νύχτα. Αν προσπαθήσουμε να τη βρούμε πηγαίνοντας αντίθετα στο ρεύμα τώρα, μπορεί και να τη χάσουμε μες στην ομίχλη. Πολύ φοβάμαι πως θα πρέπει εδώ ν' αφήσουμε το Ποτάμι και να τραβήξουμε για το πέρασμα όπως όπως.

— Αυτό δε θα 'ναι εύκολο, ακόμα κι αν ήμασταν όλοι Άνθρωποι, είπε ο Μπορομίρ.

— Θα πρέπει όμως κι αυτοί που είμαστε να το προσπαθήσουμε, είπε ο Άραγκορν.

— Και βέβαια θα το προσπαθήσουμε, είπε ο Γκίμλι. Τα πόδια των Ανθρώπων δεν μπορούν να πάνε γρήγορα στον ανώμαλο δρόμο, ενώ οι Νάνοι προχωρούν, ακόμα κι αν το φορτίο τους είναι διπλάσιο απ' το βάρος τους, κυρ Μπορομίρ!

Η επιχείρηση αποδείχτηκε με το παραπάνω δύσκολη, όμως στο τέλος τα κατάφεραν. Οι αποσκευές βγήκαν απ' τις βάρκες και μεταφέρθηκαν στην κορφή της όχθης, που είχε ένα ίσωμα. Ύστερα τράβηξαν τις βάρκες έξω απ' το νερό και τις ανέβασαν απάνω. Ήταν πολύ πιο ελαφρές απ' ό,τι περίμεναν. Από τι δέντρο, απ' αυτά που φύτρωναν στην ξωτικοχώρα, ήταν φτιαγμένες, ούτε κι ο Λέγκολας ήξερε· αλλά το ξύλο ήταν και γερό και παράξενα ελαφρό. Ο Μέρι κι ο Πίπιν μόνοι τους μπορούσαν να μεταφέρουν μ' ευκολία τη βάρκα τους στο ίσιωμα. Όμως χρειάστηκε η δύναμη και των δυο Αντρών για να τις σηκώσουν και να τις περάσουν απ' το μέρος που είχε τώρα η Ομάδα να διασχίσει. Ήταν μια ανηφοριά γεμάτη ασβεστολιθικά βράχια, όλο κρυφές τρύπες σκεπασμένες μ' αγριόχορτα και θάμνους· ήταν γεμάτη αγκαθιές κι απόκρημνες μικρές κοιλάδες· και, μεριές μεριές, είχε μικρές λασπολίμνες που μάζευαν τα νερά που κατέβαιναν απ' τα υψώματα στο εσωτερικό.

Μια μια ο Μπορομίρ κι ο Άραγκορν κουβάλησαν τις βάρκες, ενώ οι άλλοι ακολουθούσαν όπως όπως με τις αποσκευές. Τέλος, όλα μεταφέρθηκαν στο πέρασμα. Ύστερα, χωρίς μεγάλα εμπόδια, εκτός από μερικές απλωτές αγριοτριανταφυλλιές και πολλές πεσμένες πέτρες, προχώρησαν όλοι μαζί. Η ομίχλη σκέπαζε ακόμα με τα πέπλα της το μισογκρεμισμένο βράχο-τοίχο και στ' αριστερά τους η καταχνιά σκέπαζε το Ποτάμι· το άκουγαν να τρέχει ορμητικά και ν' αφρίζει πάνω στα κοφτερά σκαλοπάτια και στα πέτρινα δόντια του Σαρν Γκεμπίρ, αλλά δεν μπορούσαν να το δουν. Χρειάστηκε να κάνουν δυο φορές τη διαδρομή για να τα φέρουν όλα ασφαλισμένα στη νότια αποβάθρα.

Εκεί το πέρασμα, στρίβοντας κατά την παραλία, κατηφόριζε ομαλά ως την άκρη μιας μικρής ρηχής λιμνούλας. Φαινόταν λες κι είχε σκαφτεί στο πλάι του Ποταμού, όχι από χέρια, μα απ' το νερό που κατέβαινε στριφογυρίζοντας απ' το Σαρν Γκεμπίρ και χτυπούσε πάνω σε μια χαμηλή βραχόγλωσσα, φυσικός λιμενοβραχίονας, που έβγαινε αρκετά μπροστά μέσα στο Ποτάμι. Πέρα απ' τη λιμνούλα η ακτή γινόταν ένας ψηλός κάθετος γκρίζος γκρεμός και δεν υπήρχε παρακάτω πέρασμα για πεζούς.

Το γρήγορο απομεσήμερο είχε κιόλας περάσει κι ένα θαμπό συννεφιασμένο λυκόφως άρχιζε ν' απλώνεται. Κάθισαν πλάι στο νερό κι άκουγαν το θόρυβο και το ορμητικό βούισμα των Υφαλοστρόβιλων, που ήταν κρυμμένοι μέσα στην ομίχλη· ήταν κουρασμένοι και νυσταγμένοι κι οι καρδιές τους ήταν σκυθρωπές σαν τη μέρα που 'φευγε.

— Λοιπόν, εδώ είμαστε κι εδώ πρέπει να περάσουμε άλλη μια νύχτα, είπε ο Μπορομίρ. Έχουμε ανάγκη από ύπνο ακόμα κι αν ο Άραγκορν έχει όρεξη να περάσουμε τις Πύλες του Άργκοναθ νύχτα, είμαστε όλοι πολύ κουρασμένοι — εκτός, το δίχως άλλο, απ' το γεροδεμένο μας νάνο.

Ο Γκίμλι δεν απάντησε: κουτουλούσε εκεί που καθότανε.

— Ας ξεκουραστούμε όσο πιο πολύ μπορούμε τώρα, είπε ο Άραγκορν. Αύριο πρέπει να ταξιδέψουμε μέρα ξανά. Εκτός κι αλλάξει γι' άλλη μια φορά ο καιρός και μας κοροϊδέψει, θα μπορέσουμε να ξεγλιστρήσουμε, χωρίς να μας δει κανένα μάτι απ' την ανατολική ακτή. Αλλ' απόψε πρέπει να φυλάμε με τη σειρά δυο δυο φρουροί: τρεις ώρες ξεκούραση και μία σκοπιά.

Τίποτα χειρότερο δεν έγινε εκείνη τη νύχτα εκτός από μια ψιλή βροχή μια ώρα πριν την αυγή. Μόλις έφεξε καλά ξεκίνησαν. Η ομίχλη είχε κιόλας αρχίσει ν' αραιώνει. Ταξίδευαν όσο γινόταν πιο κοντά στη δυτική πλευρά και μπορούσαν να δουν τις θαμπές σιλουέτες των χαμηλών λόφων να σηκώνονται όλο και πιο ψηλά σαν σκιεροί τοίχοι με τα πόδια βουτηγμένα στο βιαστικό νερό. Κατά τις δέκα η ώρα τα σύννεφα χαμήλωσαν περισσότερο κι άρχισε να βρέχει για τα καλά. Άπλωσαν δερμάτινα καλύμμα-

τα πάνω απ' τις βάρκες τους, για να μην πλημμυρίσουν, και συνέχισαν. Πολύ λίγα πράγματα μπορούσαν να δουν μπροστά ή γύρω τους ανάμεσα απ' τις γκρίζες κουρτίνες της βροχής που 'πεφτε.

Η βροχή όμως δεν κράτησε πολύ. Αργά αργά ο ουρανός από πάνω τους φώτισε κι ύστερα, ξαφνικά, τα σύννεφα κομματιάστηκαν κι οι ξεσχισμένες τους άκρες τραβήχτηκαν πίσω στο Βοριά. Η ομίχλη κι η καταχνιά χάθηκαν. Μπροστά στους ταξιδιώτες παρουσιάστηκε ένα πλατύ φαράγγι, με μεγάλα πέτρινα πλευρά που πάνω τους, σε μικρά πλατώματα και στενές σχισμάδες, ήταν γαντζωμένα μερικά ταλαιπωρημένα δέντρα. Το φαράγγι στένεψε και το ρεύμα του Ποταμού έγινε πιο γρήγορο. Τώρα έτρεχαν με μεγάλη ταχύτητα και μ' ελάχιστες ελπίδες πως θα μπορούσαν να σταματήσουν ή ν' αλλάξουν πορεία, ό,τι κι αν έβρισκαν μπροστά τους. Ψηλά έβλεπαν μια κορδέλα χλωμό γαλάζιο ουρανό, γύρω τους βρισκόταν σκοτεινιασμένος ο Ποταμός και μπροστά τους, μαύροι, δίχως ήλιο, οι λόφοι του Έμιν Μιούιλ που ανάμεσά τους δε φαινόταν πουθενά κανένα άνοιγμα.

Ο Φρόντο κοιτάζοντας μπροστά είδε σε κάποια απόσταση δυο θεόρατους βράχους να πλησιάζουν. Έμοιαζαν με μεγάλες κορφές ή πέτρινες κολόνες. Ψηλοί κι απόκρημνοι και απειλητικοί υψώνονταν αντικριστά στις δυο όχθες του Ποταμού. Ανάμεσά τους φάνηκε ένα στενό άνοιγμα κι ο Ποταμός παράσυρε τις βάρκες προς τα εκεί.

— Δείτε το Άργκοναθ, τις Στήλες των Βασιλέων! φώναξε ο Άραγκορν. Σε λίγο τις φτάνουμε. Κρατήστε τις βάρκες στη μέση του ποταμού!

Καθώς ο Φρόντο τις πλησίαζε, οι μεγάλες στήλες υψώθηκαν σαν πύργοι να τον ανταμώσουν. Του φαίνονταν γιγάντιες, θεόρατες γκρίζες μορφές, σιωπηλές μα απειλητικές. Τότε είδε πως πραγματικά ήταν λαξεμένες και είχαν μορφή: η τέχνη και η δύναμη των παλιών τις είχαν σκαλίσει και διατηρούσαν ακόμα, παρά τους ήλιους και τις βροχές ξεχασμένων χρόνων, τις πανίσχυρες μορφές που ήταν λαξεμένες πάνω τους. Σε μεγάλα βάθρα θεμελιωμένα στα βαθιά νερά στέκονταν δυο μεγάλοι πέτρινοι βασιλιάδες: κι ακόμα, μόλο που τα μάτια τους δε διακρίνονταν και τα μέτωπά τους ήταν όλο ραγισματιές, κοίταζαν συνοφρυωμένοι το Βοριά. Το αριστερό χέρι του καθενός ήταν σηκωμένο με την παλάμη προς τα έξω σε μια κίνηση προειδοποίησης· στο δεξί χέρι τους κρατούσαν ένα πελέκι· στα κεφάλια τους είχαν σπασμένα κράνη και κορόνες. Κι ήταν ακόμα όλο μεγαλοπρέπεια και δύναμη, οι σιωπηλοί φρουροί ενός από καιρούς χαμένου βασίλειου. Θαυμασμός και φόβος κυρίεψαν το Φρόντο και μαζεύτηκε κάτω, κλείνοντας τα μάτια, δίχως να τολμά να κοιτάξει ψηλά καθώς πλησίαζε η βάρκα. Ακόμα κι ο Μπορομίρ έσκυψε το κεφάλι, καθώς οι βάρκες περιδινίζονταν, εύθραυστες και περαστικές σαν φυλλαράκια κάτω απ' την ανίκητη σκιά των φρουρών του Νούμενορ. Έτσι πέρασαν μέσα στο σκοτεινό χάσμα των Πυλών.

Κι απ' τις δυο πλευρές υψώνονταν φοβεροί γκρεμοί σ' ανυπολόγιστα ύψη. Πολύ μακριά ο ουρανός μόλις που φαινόταν. Τα μαύρα νερά μούγκριζαν κι αντηχούσαν κι ο αέρας ούρλιαζε πάνω τους. Ο Φρόντο γονατιστός άκουσε το Σαμ μπροστά του να μουρμουρίζει και ν' αναστενάζει:

— Τι τόπος! Τι φοβερός τόπος! Μωρέ, ας βγω από τούτη εδώ τη βάρκα και δε θα ξαναβρέξω ποτέ τα δάχτυλά μου ούτε σε νερόλακκο, όχι σε ποτάμι!

— Μη φοβάστε! είπε μια παράξενη φωνή πίσω του.

Ο Φρόντο στράφηκε και είδε το Γοργοπόδαρο κι όμως, όχι το Γοργοπόδαρο· γιατί ο ταλαιπωρημένος απ' τους καιρούς Περιπλανώμενος Φύλακας δεν ήταν πια εκεί. Στην πρύμνη καθόταν ο Άραγκορν, ο γιος του Άραθορν, περήφανος και στητός, οδηγώντας τη βάρκα μ' επιδέξιες κουπιές· η κουκούλα του ήταν ριγμένη πίσω και τα μαύρα του μαλλιά κυμάτιζαν στον αέρα· ένα φως έλαμπε στα μάτια του: ο βασιλιάς που γύριζε απ' την εξορία στη χώρα του.

— Μη φοβάστε! είπε. Για πολύ καιρό επιθυμούσα να δω τις μορφές του Ισίλντουρ και του Ανάριον, των αρχαίων μου προγόνων. Κάτω απ' τη σκιά τους ο Ελέσαρ, ο Λιθούχος, ο γιος του Άραθορν του Οίκου του Βάλαντιλ, γιου του Ισίλντουρ, κληρονόμου του Έλεντιλ, δεν έχει τίποτα να φοβάται!

Έπειτα το φως στα μάτια του θάμπωσε και ψιθύρισε:

— Μακάρι να ήταν εδώ ο Γκάνταλφ! Πώς ποθεί η καρδιά μου τη Μίνας Άνορ και τα τείχη της δικής μου πόλης! Αλλά τώρα προς τα πού πάω;

Το χάσμα ήταν μακρύ και σκοτεινό και πλημμυρισμένο απ' τη βουή του ανέμου, την ορμή του νερού και τις πέτρες που αντηχούσαν. Έστριβε λίγο προς τα δυτικά έτσι που στην αρχή όλα ήταν σκοτεινά μπροστά· γρήγορα όμως ο Φρόντο είδε ένα ψηλό φωτεινό άνοιγμα, που όλο και μεγάλωνε. Τους πλησίαζε γοργά και ξαφνικά οι βάρκες πέρασαν και βγήκαν στο πλατύ καθάριο φως.

Ο ήλιος, που είχε κιόλας κατεβεί αρκετά απ' το ζενίθ, έλαμπε στον ανεμοδαρμένο ουρανό. Τα περιορισμένα νερά απλώθηκαν σε μια λίμνη οβάλ, τη χλωμή Νεν Χιθόελ που ήταν κλεισμένη από απόκρημνους γκρίζους λόφους με πλαγιές σκεπασμένες δέντρα· μα οι κορφές τους ήταν γυμνές και γυάλιζαν παγωμένες στο φως του ήλιου. Πέρα στη νότια άκρη υψώνονταν τρεις κορφές. Η μεσιανή ήταν κάπως πιο μπροστά απ' τις άλλες κι αποκομμένη απ' αυτές, ένα νησί στα νερά, που γύρω του ο Ποταμός που κυλούσε άπλωνε χλωμά γυαλιστερά μπράτσα. Απόμακρο αλλά βαθύ ανέβαινε στον άνεμο ένα μουγκρητό σαν βροντή μακρινή.

— Να το Τολ Μπράντιρ! είπε ο Άραγκορν, δείχνοντας τη νότια ψηλή κορφή. Αριστερά στέκεται το Άμον Λόου και δεξιά είναι το Άμον Χεν, οι λόφοι της Ακοής και της Όρασης. Τον καιρό των μεγάλων βασιλιάδων

υπήρχαν ψηλά καθίσματα εκεί και είχε φρουρά. Αλλά, λένε πως ούτε ανθρώπινο πόδι, ούτε πόδι ζώου έχει ποτέ πατήσει στο Τολ Μπράντιρ. Θα φτάσουμε εκεί πριν σκοτεινιάσει. Ακούω και το ασταμάτητο κάλεσμα της φωνής του Ράουρος.

Η Ομάδα ξεκουράστηκε για λίγο, πλέοντας νότια με το ρεύμα που κυλούσε στη μέση της λίμνης. Έφαγαν κάτι κι έπειτα πιάσαν τα κουπιά και προχώρησαν γρήγορα. Οι πλαγιές των δυτικών λόφων μπήκαν στη σκιά κι ο ήλιος έγινε στρογγυλός και κόκκινος. Εδώ κι εκεί άρχισε να παρουσιάζεται και κανένα αστέρι. Οι τρεις κορφές υψώνονταν μπροστά τους, σκοτεινιάζοντας στο λυκόφως. Ο Ράουρος μούγκριζε με μεγάλο θόρυβο. Η νύχτα είχε κιόλας απλωθεί στα νερά που κυλούσαν, όταν οι ταξιδιώτες έφτασαν τέλος κάτω απ' τη σκιά των λόφων.

Η δέκατη μέρα του ταξιδιού τους τέλειωσε. Η Χώρα της Ερημιάς βρισκόταν πίσω τους. Δεν μπορούσαν να πάνε παρακάτω χωρίς να διαλέξουν ανάμεσα στην ανατολική πορεία ή στη δυτική. Η τελευταία φάση της Αποστολής τους βρισκόταν μπροστά τους.

Κεφάλαιο Χ

Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΔΙΑΛΥΕΤΑΙ

Ο Άραγκορν τους οδήγησε στο δεξί μπράτσο του Ποταμού. Εδώ στη δυτική όχθη κάτω απ' τον ίσκιο του Τολ Μπράντιρ ένα καταπράσινο λιβάδι έφτανε ως το νερό ξεκινώντας απ' τα ριζά του Άμον Χεν. Πέρα απ' το λιβάδι άρχιζαν οι πρώτες ομαλές πλαγιές του λόφου, σκεπασμένες με δέντρα· δέντρα σκέπαζαν δυτικά και τις καμπυλωτές όχθες της λίμνης. Μια μικρή πηγή κατηφόριζε κελαρυστή και πότιζε την πρασινάδα.

— Απόψε θα ξεκουραστούμε εδώ, είπε ο Άραγκορν. Αυτό είναι το λιβάδι του Παρθ Γκάλεν, που ήταν πολύ όμορφος τόπος τις μέρες του καλοκαιριού παλιά. Ας ελπίσουμε πως δεν έχει φτάσει ακόμα εδώ τίποτα κακό.

Τράβηξαν τις βάρκες τους στην καταπράσινη όχθη και κατασκήνωσαν πλάι τους. Έβαλαν φρουρό, αλλά δεν άκουσαν ούτε είδαν τους εχθρούς τους. Και αν το Γκόλουμ είχε καταφέρει να τους ακολουθήσει, ούτε φαινόταν ούτε ακουγόταν. Κι όμως, όσο η νύχτα προχωρούσε, ο Άραγκορν όλο και γινόταν πιο ανήσυχος, στριφογύριζε μες στον ύπνο του και ξυπνούσε. Λίγο μετά τα μεσάνυχτα σηκώθηκε και πλησίασε το Φρόντο, που ήταν η σειρά του να φυλάξει.

— Γιατί ξύπνησες; ρώτησε ο Φρόντο. Δεν είναι η σειρά σου να φυλάξεις.

— Δεν ξέρω, απάντησε ο Άραγκορν· αλλά μια σκιά κι ένας φόβος όλο και μεγαλώνουν μες στον ύπνο μου. Καλά θα 'κανες να τραβήξεις το σπαθί σου.

— Γιατί; είπε ο Φρόντο. Είναι εχθροί κοντά;

— Για να δούμε τι θα δείξει το Κεντρί, απάντησε ο Άραγκορν.

Ο Φρόντο τράβηξε την ξωτικολεπίδα απ' το θηκάρι της. Με απελπισία είδε πως οι άκρες γυάλιζαν αμυδρά στο σκοτάδι.

— Ορκ! είπε. Όχι πολύ κοντά, όχι όμως και πολύ μακριά, μου φαίνεται.

— Το φοβόμουν, είπε ο Άραγκορν. Αλλά μπορεί και να μη βρίσκονται σ' αυτή την πλευρά του Ποταμού. Το φως του Κεντριού είναι αδύναμο κι ί-

σως να μη δείχνει παρά μόνο κατασκόπους της Μόρντορ που βρίσκονται στις πλαγιές του Άμον Λόου. Δεν έχω ξανακούσει για Ορκ πάνω στον Άμον Χεν. Όμως ποιος ξέρει τι μπορεί να γίνεις αυτές τις πονηρές μέρες, τώρα που η Μίνας Τίριθ δεν κρατάει ασφαλισμένα τα περάσματα του Άντουϊν. Αύριο θα πρέπει να πηγαίνουμε προσεκτικά.

Η μέρα ξημέρωσε σαν φωτιά και καπνός. Χαμηλά στην Ανατολή είχε μαύρες κολόνες σύννεφα σαν καπνούς από μεγάλη φωτιά. Ο ήλιος που έβγαινε τα φώτιζε από κάτω με θολές κόκκινες φλόγες· γρήγορα όμως ανέβηκε ψηλότερα στον καθαρό ουρανό. Η κορφή του Τολ Μπράντιρ ήταν χρυσωμένη. Ο Φρόντο κοίταξε ανατολικά κατά το ψηλό νησί. Οι πλευρές του ανέβαιναν απόκρημνες απ' το νερό που κυλούσε. Πιο πάνω απ' τους ψηλούς γκρεμούς, είχε απόκρημνες πλαγιές όλο δέντρα, το ένα πάνω απ' τ' άλλο και πάνωθέ τους ξανά ήταν γκρίζοι απρόσιτοι βράχοι που είχαν για κορόνα τους μια θεόρατη μυτερή πέτρα. Πολλά πουλιά πετούσαν κάνοντας κύκλους γύρω της, αλλά κανένα άλλο σημάδι ζωής δε φαινόταν.

Σαν έφαγαν, ο Άραγκορν μάζεψε την Ομάδα.

— Έφτασε επιτέλους η μέρα, είπε: η μέρα της εκλογής που για πολύ την αναβάλλαμε. Τι θα γίνει η Ομάδα μας που ταξίδεψε ως εδώ μαζί; Θα πάμε δυτικά με τον Μπορομίρ στους πολέμους της Γκόντορ, ή θα πάμε ανατολικά στο Φόβο και στη Σκιά, ή θα διαλύσουμε την εταιρία μας και θα πάμε εδώ κι εκεί όπου διαλέγει ο καθένας μας; Ό,τι κι αν κάνουμε όμως, πρέπει να γίνει γρήγορα. Δεν μπορούμε να σταθούμε πολύ εδώ. Ο Εχθρός βρίσκεται στην ανατολική ακτή, το ξέρουμε· αλλά φοβάμαι πως οι Ορκ μπορεί κιόλας να βρίσκονται από τούτη τη μεριά.

Έπεσε σιωπή και κανείς δε μιλούσε ούτε κουνιόταν.

— Λοιπόν, Φρόντο, είπε τέλος ο Άραγκορν. Φοβάμαι πως το βάρος πέφτει σε σένα. Εσύ είσαι ο Κουβαλητής που όρισε το Συμβούλιο. Μόνο εσύ μπορείς να διαλέξεις το δρόμο σου. Σ' αυτό δεν μπορώ να σε συμβουλέψω. Δεν είμαι Γκάνταλφ και, αν κι έχω προσπαθήσει να επωμισθώ το ρόλο του, δεν ξέρω τι σχέδιο ή ελπίδα είχε γι' αυτή την ώρα, αν βέβαια είχε. Το πιο πιθανό είναι πως ακόμα κι αν ήταν τώρα εδώ, η εκλογή πάλι θα ήταν δική σου. Αυτή είναι η μοίρα σου.

Ο Φρόντο δεν απάντησε αμέσως. Ύστερα είπε αργά:

— Ξέρω πως πρέπει να βιαστούμε, αλλά δεν μπορώ να διαλέξω. Το φορτίο είναι βαρύ. Δώστε μου μια ώρα ακόμα και θα σας πω. Αφήστε με μόνο μου!

Ο Άραγκορν τον κοίταξε με λύπηση και καλοσύνη.

— Πολύ καλά, Φρόντο, γιε του Ντρόγκο, είπε. Θα έχεις μια ώρα και θα είσαι μόνος σου. Θα μείνουμε για λίγο εδώ. Αλλά μην πας μακριά έτσι που να μη μας ακούσεις αν φωνάξουμε.

Ο Φρόντο έμεινε για μια στιγμή καθιστός με το κεφάλι σκυμμένο. Ο Σαμ που κοίταζε τον κύριό του με μεγάλη προσοχή, κούνησε το κεφάλι του και μουρμούρισε:

— Μωρέ, φαίνεται από δω και πέρα, μα δε θα κερδίσει τίποτα ο Σαμ ο Γκάμγκη αν μιλήσει τώρα.

Σε λίγο ο Φρόντο σηκώθηκε κι απομακρύνθηκε· κι ο Σαμ πρόσεξε πως, ενώ οι άλλοι απόφυγαν να τον κοιτάξουν, τα μάτια του Μπορομίρ ακολούθησαν το Φρόντο προσεκτικά μέχρι που χάθηκε στα δέντρα, στους πρόποδες του Άμον Χεν.

Στην αρχή ο Φρόντο πλανιόταν άσκοπα στο δάσος, αλλά είδε πως τα πόδια του τον ανέβαζαν στην πλαγιά του λόφου. Συνάντησε ένα μονοπάτι, τα απομεινάρια κάποιου παλιού δρόμου. Στις απότομες ανηφοριές είχε σκαλοπάτια κομμένα στο βράχο, που τώρα όμως ήταν ραγισμένα, φαγωμένα και σκισμένα απ' τις ρίζες των δέντρων. Γι' αρκετή ώρα ανέβαινε δίχως να νοιάζεται πού πηγαίνει, ώσπου έφτασε σε μια καταπράσινη απλωσιά. Γύρω φύτρωναν σουρβιές και στη μέση είχε μια φαρδιά επίπεδη πέτρα. Η μικρή βουνίσια απλωσιά έβλεπε στην Ανατολή και τώρα ήταν λουσμένη στο πρωινό φως του ήλιου. Ο Φρόντο σταμάτησε και κοίταξε πέρα, πάνω απ' το Ποτάμι που βρισκόταν κάτω χαμηλά, στο Τολ Μπράντιρ και στα πουλιά που πετούσαν στο χώρο ανάμεσα σ' αυτόν και στο απάτητο νησί. Η φωνή του Ράουρος ήταν ένα δυνατό μούγκρισμα ανακατεμένο με μια βαθιά παλλόμενη βουή.

Κάθισε στην πέτρα κι έπιασε το σαγόνι με τα χέρια του. Κοίταζε ανατολικά αλλά πολύ λίγα έβλεπε με τα μάτια του. Απ' το μυαλό του περνούσαν όλα όσα είχαν γίνει από τότε που έφυγε απ' το Σάιρ ο Μπίλμπο και τα ξανάφερε στη μνήμη του και ζύγισε σοβαρά όλα όσα μπορούσε να θυμηθεί απ' τα λόγια του Γκάνταλφ. Η ώρα περνούσε κι ακόμα αυτός δεν είχε ούτε καν πλησιάσει σε κάποια κατάληξη.

Ξαφνικά, ξύπνησε απ' τους συλλογισμούς του: τον κυρίεψε ένα παράξενο αίσθημα πως κάτι ήταν πίσω του και πως εχθρικά μάτια τον παρακολουθούσαν. Τινάχτηκε όρθιος και γύρισε· αλλά το μόνο που είδε έκπληκτος ήταν ο Μπορομίρ κι η όψη του ήταν χαμογελαστή και καλοσυνάτη.

— Φοβήθηκα για σένα, Φρόντο, είπε πλησιάζοντας. Αν ο Άραγκορν έχει δίκιο κι οι Ορκ είναι κοντά, τότε κανείς μας δεν πρέπει να πλανιέται μοναχός· κι εσύ λιγότερο απ' όλους: γιατί πολλά εξαρτιόνται από σένα. Κι είναι βαριά η καρδιά μου. Να μείνω τώρα και να μιλήσω λιγάκι, μιας και σε βρήκα; Θα μ' ανακούφιζε. Όταν είμαστε πολλοί αρχίζουμε τους λόγους δίχως τελειωμό. Αλλά δυο μαζί μπορεί ίσως να βρούμε κάτι σοφό.

— Είσαι πολύ καλός, απάντησε ο Φρόντο. Μα δε νομίζω πως οποιαδήπο-

τε κουβέντα θα με βοηθήσει. Γιατί ξέρω τι πρέπει να κάνω, αλλά φοβάμαι να το κάνω, Μπορομίρ: φοβάμαι!

Ξαφνικά ο Μπορομίρ ήρθε και κάθισε δίπλα του.

— Είσαι σίγουρος πως δεν υποφέρεις άδικα; είπε. Θέλω να σε βοηθήσω. Χρειάζεσαι συμβουλές στη δύσκολη εκλογή σου. Γιατί να μην ακούσεις τις δικές μου;

— Νομίζω πως ξέρω κιόλας τι συμβουλές θα μου δώσεις, Μπορομίρ, είπε ο Φρόντο. Και θα φαίνονταν σοφές αν δε με προειδοποιούσε η καρδιά μου.

— Προειδοποιούσε; Τι προειδοποίηση; είπε ο Μπορομίρ απότομα.

— Να μην καθυστερήσω. Να μην πάρω τον ευκολότερο δρόμο. Να μην αρνηθώ το φορτίο που σηκώνω. Να μην— να, αν πρέπει να το πω, να μην εμπιστεύομαι τη δύναμη και την αλήθεια των Ανθρώπων.

— Όμως αυτή η δύναμη σ' έχει για καιρό προστατέψει στη μακρινή σου χώρα κι ας μην το ξέρεις.

— Δεν αμφιβάλλω για την ανδρεία του λαού σου. Ο κόσμος όμως αλλάζει. Τα τείχη της Μίνας Τίριθ μπορεί να 'ναι ισχυρά, αλλά όχι όσο πρέπει. Αν πέσουν, τότε τι γίνεται;

— Θα πέσουμε αντρειωμένα στη μάχη. Αλλά υπάρχει κι ελπίδα πως μπορεί και να μην πέσουν.

— Καμιά όσο υπάρχει το Δαχτυλίδι, είπε ο Φρόντο.

— Α! Το Δαχτυλίδι! είπε ο Μπορομίρ και τα μάτια του άστραψαν. Το Δαχτυλίδι! Δεν είναι παράξενη μοίρα να υποφέρουμε τόσους φόβους κι αμφιβολίες για ένα τόσο μικρό πραγματάκι; Τόσο μικρό πραγματάκι! Κι εγώ το είδα μόνο για μια στιγμή στο Σπίτι του Έλροντ. Θα μπορούσα να το 'βλεπα ξανά;

Ο Φρόντο σήκωσε το κεφάλι. Η καρδιά του πάγωσε ξαφνικά. Έπιασε μια παράξενη λάμψη στα μάτια του Μπορομίρ, το πρόσωπό του όμως εξακολουθούσε να είναι καλοσυνάτο και φιλικό.

— Καλύτερα κρυμμένο, είπε.

— Όπως θέλεις, είπε ο Μπορομίρ. Αλλά δεν επιτρέπεται ούτε και να μιλάω γι' αυτό; Γιατί εσύ φαίνεται να σκέφτεσαι μονάχα τη δύναμή του, αν πέσει στα χέρια του Εχθρού: για τις κακές του χρήσεις κι όχι για τις καλές. Λες πως ο κόσμος αλλάζει. Η Μίνας Τίριθ θα πέσει αν το Δαχτυλίδι μείνει. Αλλά γιατί; Βέβαια, έτσι είναι αν το Δαχτυλίδι το είχε ο Εχθρός. Αλλά γιατί, αν το είχαμε εμείς;

— Μα δεν ήσουν στο Συμβούλιο; απάντησε ο Φρόντο. Γιατί δεν μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε· κι ό,τι γίνεται μ' αυτό μετατρέπεται σε κακό.

Ο Μπορομίρ σηκώθηκε κι άρχισε να βηματίζει ανυπόμονα.

— Λοιπόν, συνεχίζεις, φώναξε. Ο Γκάνταλφ, ο Έλροντ — όλοι τους αυτό σ' έμαθαν να λες. Για τον εαυτό τους μπορεί και να 'χουν δίκιο. Αυτά τα ξωτικά, τα μισοξωτικά κι οι μάγοι μπορεί και να πάθουν κακό ίσως. Αλλ'

όμως εγώ πολλές φορές αμφιβάλλω αν είναι σοφοί κι όχι δειλοί. Αλλά ο καθένας μιλάει για λογαριασμό του. Σωστοί Άνθρωποι δε θα διαφθείρονταν. Εμείς που ζούμε στη Μίνας Τίριθ μείναμε δυνατοί μέσα από πολλά χρόνια δοκιμασιών. Δε θέλουμε τη δύναμη των μάγων-αρχόντων, μόνο τη δύναμη να υπερασπίσουμε τον εαυτό μας, δύναμη για ένα δίκαιο σκοπό. Και να! Στην ώρα της ανάγκης μας η τύχη φέρνει στο φως το Δαχτυλίδι της Δύναμης. Εγώ λέω πως είναι δώρο: δώρο στους εχθρούς της Μόρντορ. Είναι τρέλα να μη χρησιμοποιήσουμε τη δύναμη του Εχθρού εναντίον του. Οι άφοβοι, οι άτεγκτοι, αυτοί μόνο θα πετύχουν τη νίκη. Τι δε θα 'κανε αυτή την ώρα ένας πολεμιστής, ένας μεγάλος αρχηγός; Τι δε θα 'κανε ο Άραγκορν; Ή, αν αρνηθεί, γιατί όχι ο Μπορομίρ; Το Δαχτυλίδι θα μου 'δινε Εξουσία. Πώς θα 'διωχνα τα στίφη της Μόρντορ κι όλοι οι άντρες θα 'τρεχαν πίσω απ' τη σημαία μου!

Ο Μπορομίρ βημάτιζε πάνω κάτω μιλώντας όλο και πιο δυνατά. Φαινόταν να 'χει σχεδόν ξεχάσει το Φρόντο, όσο μιλούσε για τείχη και όπλα και στρατολογίες· κι έκανε σχέδια για μεγάλες συμμαχίες κι ένδοξες νίκες· και καθυπόταζε τη Μόρντορ κι αυτός γινόταν πανίσχυρος βασιλιάς, καλόγνωμος και σοφός. Απότομα σταμάτησε κι ανέμισε τα χέρια του.

— Κι αυτοί μας λένε να το πετάξουμε! φώναξε. Εγώ όμως δε λέω *καταστρέψτε το*. Θα το 'λεγα, αν η λογική μού έλεγε πως υπάρχει ελπίδα να το καταφέρουμε. Αλλά δεν υπάρχει. Το μόνο σχέδιο που μας πρότειναν είναι να πάει στα τυφλά στη Μόρντορ ένα ανθρωπάκι και να δώσει έτσι στον Εχθρό κάθε ευκαιρία να το βρει και να το πάρει μόνος του. Παραλογισμός!

» Δεν το βλέπεις, φίλε μου; είπε γυρίζοντας τώρα ξαφνικά στο Φρόντο πάλι. Λες πως φοβάσαι. Κι αν είναι έτσι, κι οι πιο τολμηροί θα πρέπει να σε συχωρέσουν. Αλλά μήπως είναι ο κοινός σου νους που επαναστατεί;

— Φοβάμαι πως όχι, είπε ο Φρόντο. Απλώς φοβάμαι. Αλλά χαίρομαι που σε άκουσα να μιλάς τόσο σταράτα. Τώρα η απόφασή μου είναι πιο ξεκαθαρισμένη.

— Θα 'ρθεις, λοιπόν, στη Μίνας Τίριθ; φώναξε ο Μπορομίρ. Τα μάτια του έλαμψαν και το πρόσωπό του ζωήρεψε.

— Με αντιλαμβάνεσαι λάθος, είπε ο Φρόντο.

— Θα 'ρθεις όμως τουλάχιστο για λίγο, επέμεινε ο Μπορομίρ. Η πόλη μου τώρα δεν είναι μακριά· κι από δω στη Μόρντορ είναι μακρύτερα, παρά από κει. Βρισκόμαστε για πολύ καιρό στις ερημιές και χρειάζεσαι νέα για το τι κάνει ο Εχθρός πριν κινηθείς. Έλα μαζί μου, Φρόντο, είπε. Χρειάζεσαι ανάπαυση πριν την απόπειρά σου, αν πρέπει να πας.

Έβαλε το χέρι του στον ώμο του χόμπιτ φιλικά· αλλά ο Φρόντο το ένιωσε να τρέμει με συγκρατημένη έξαψη. Πισωπάτησε γρήγορα και κοίταξε με τρόμο τον Άνθρωπο, που ήταν σχεδόν διπλός απ' αυτόν στο ύψος και πολλές φορές πιο δυνατός.

— Γιατί είσαι τόσο εχθρικός; είπε ο Μπορομίρ. Εγώ είμαι τίμιος άνθρωπος, δεν είμαι ούτε κλέφτης ούτε έμπορος. Χρειάζομαι το Δαχτυλίδι σου: αυτό το ξέρεις τώρα· αλλά σου δίνω το λόγο μου πως δεν επιθυμώ να το κρατήσω. Τουλάχιστο δε θα μ' αφήσεις να δοκιμάσω το σχέδιό μου; Δάνεισέ μου το Δαχτυλίδι!

— Όχι! Όχι! φώναξε ο Φρόντο. Το Συμβούλιο το εμπιστεύτηκε σε μένα.

— Απ' τη δική μας ανοησία θα μας νικήσει ο Εχθρός, φώναξε ο Μπορομίρ. Να γιατί θυμώνω! Ανόητε! Πεισματάρη ανόητε! Πού πας τρέχοντας με τη θέλησή σου στο θάνατο και καταστρέφεις το σκοπό μας. Αν κάποιοι έχουν δικαιώματα πάνω στο Δαχτυλίδι, αυτοί είναι ο λαός του Νούμενορ κι όχι οι Μικρούληδες. Δεν είναι δικό σου παρά από κακή συγκυρία. Θα μπορούσε να ήταν και δικό μου. Δώσ' το μου!

Ο Φρόντο δεν απάντησε, αλλά απομακρύνθηκε ώσπου η μεγάλη επίπεδη πέτρα βρέθηκε ανάμεσά τους.

— Έλα, έλα, φίλε μου! είπε ο Μπορομίρ με μαλακότερη φωνή. Γιατί να μην το ξεφορτωθείς; Γιατί να μην απαλλαγείς απ' τις αμφιβολίες και τους φόβους σου; Μπορείς να ρίξεις την ευθύνη σε μένα, αν θέλεις. Μπορείς να πεις πως ήμουν πιο δυνατός και σ' το πήρα με τη βία. Γιατί είμαι πιο δυνατός από σένα, μικρούλη, φώναξε· και ξαφνικά πήδηξε πάνω απ' την πέτρα και όρμησε στο Φρόντο.

Το όμορφο και καλοσυνάτο του πρόσωπο ήταν απαίσια αλλοιωμένο· φωτιά μαινόταν στα μάτια του.

Ο Φρόντο τραβήχτηκε στο πλάι και ξανάφερε την πέτρα ανάμεσά τους. Μόνο ένα πράγμα μπορούσε να κάνει: τρέμοντας τράβηξε έξω το Δαχτυλίδι στην αλυσίδα του και γρήγορα το πέρασε στο δάχτυλό του, τη στιγμή ακριβώς που ο Μπορομίρ πηδούσε ξανά καταπάνω του. Ο Άνθρωπος ξαφνιάστηκε, γούρλωσε τα μάτια του για μια στιγμή απορημένος κι ύστερα άρχισε να τρέχει ξέφρενα γύρω γύρω, ψάχνοντας εδώ κι εκεί ανάμεσα στις πέτρες και στα δέντρα.

— Άθλιε απατεώνα! φώναξε. Μη σε πιάσω στα χέρια μου! Τώρα βλέπω το σκοπό σου. Θα πας το Δαχτυλίδι στο Σόρον και θα μας πουλήσεις όλους. Περίμενες μόνο την ευκαιρία για να μας αφήσεις σύξυλους. Κατάρα και θάνατος σ' όλους τους μικρούληδες!

Τότε σκόνταψε το πόδι του σε μια πέτρα κι έπεσε φαρδύς πλατύς μπρούμυτα. Για λίγο έμεινε ακίνητος λες κι η κατάρα του να είχε πέσει απάνω του· ύστερα απότομα έβαλε τα κλάματα.

Σηκώθηκε και πέρασε το χέρι του πάνω απ' τα μάτια του, διώχνοντας τα δάκρυα.

— Τι είπα; φώναξε. Τι έκανα; Φρόντο, Φρόντο! φώναξε. Έλα πίσω! Μου 'ρθε τρέλα, αλλά τώρα μου πέρασε. Έλα πίσω.

Δεν ακούστηκε απάντηση. Ο Φρόντο δεν άκουσε ούτε τις φωνές του. Ήταν κιόλας μακριά, ανέβαινε τυφλά το μονοπάτι για τη λοφοκορφή. Τρόμος και λύπη τον τάραζαν καθώς ξανάβλεπε στη σκέψη του το τρελό άγριο πρόσωπο του Μπορομίρ και τα πύρινα μάτια του.

Γρήγορα έφτασε μονάχος στην κορφή του Άμον Χεν και σταμάτησε με την ανάσα κομμένη. Είδε σαν μέσα από ομίχλη έναν φαρδύ επίπεδο κύκλο, στρωμένο με τεράστιες πλάκες και περιτριγυρισμένο με μισογκρεμισμένες πολεμίστρες· και στη μέση, στημένο πάνω σε τέσσερις σκαλιστές κολόνες, ήταν ένα ψηλό κάθισμα, που το έφτανες από μια σκάλα με πολλά σκαλοπάτια. Ανέβηκε απάνω και κάθισε στο αρχαίο θρονί, νιώθοντας σαν χαμένο παιδί που είχε σκαρφαλώσει στο θρόνο των βασιλιάδων των Βουνών.

Στην αρχή πολύ λίγα μπορούσε να δει. Του φαινόταν πως βρισκόταν σ' έναν ομιχλιασμένο κόσμο που είχε μόνο ίσκιους: τον είχε το Δαχτυλίδι στην εξουσία του. Ύστερα, πέρα δώθε, η ομίχλη υποχώρησε κι είδε πολλά οράματα: μικρά και καθαρά, λες και βρίσκονταν κάτω από τα μάτια του σε τραπέζι, μακρινά όμως. Δεν άκουγε τίποτα, έβλεπε μόνο ζωηρές ζωντανές εικόνες. Ο κόσμος λες κι είχε ζαρώσει και σωπάσει. Καθόταν στη Θέση της Όρασης στο Άμον Χεν, στο Λόφο του Ματιού των Ανθρώπων του Νούμενορ. Ανατολικά είδε απέραντες αχαρτογράφητες περιοχές, πεδιάδες δίχως όνομα κι ανεξερεύνητα δάση. Στο Βοριά σαν κοίταξε είδε το Μεγάλο Ποταμό ν' απλώνεται σαν κορδέλα στα πόδια του και τα Ομιχλιασμένα Βουνά υψώνονταν μικρά και σκληρά σαν σπασμένα δόντια. Δυτικά είδε τ' απέραντα βοσκοτόπια του Ρόαν· και το Όρθανκ, την πέτρινη κορφή του Ίσενγκαρντ, σαν μαύρη αγκίδα. Στο Νοτιά είδε, ακριβώς κάτω από τα πόδια του, το Μεγάλο Ποταμό, κουλουριασμένο γυριστό κύμα, που έπεφτε απ' τους καταρράκτες του Ράουρος σ' ένα αφρισμένο χαντάκι· ένα γυαλιστερό ουράνιο τόξο έπαιζε στο σύννεφο του ατμού. Και είδε το Έθιρ Άντουϊν το μεγάλο δέλτα του Ποταμού και μυριάδες θαλασσοπούλια να στριφογυρίζουν σαν άσπρη σκόνη στον ήλιο και κάτω μια ασημοπράσινη θάλασσα να κυματίζει ατέλειωτα.

Αλλά όπου κι αν κοίταζε έβλεπε τα σημάδια του πολέμου. Τα Ομιχλιασμένα Βουνά ήταν σωστές μυρμηγκοφωλιές: Ορκ μπαινόβγαιναν από χιλιάδες τρύπες. Κάτω απ' τα κλαδιά του Δάσους της Σκοτεινιάς πολεμούσαν κι έπεφταν Ξωτικά κι Άνθρωποι και απαίσια ζώα. Η χώρα των Αρκιδών καιγόταν απ' άκρη σ' άκρη· ένα σύννεφο σκέπαζε τη Μόρια· καπνός ανέβαινε στα σύνορα του Λόριεν.

Καβαλάρηδες κάλπαζαν στα λιβάδια του Ρόαν· λύκοι ξεχύνονταν απ' το Ίσενγκαρντ. Απ' τα λιμάνια του Χάραντ ξεκινούσαν πολεμικά πλοία και στην Ανατολή Άνθρωποι κυκλοφορούσαν: πεζικό και τοξότες πάνω σ' άλογα και άρματα οπλαρχηγών και αμάξια φορτωμένα ως πάνω. Όλη η

δύναμη του Μαύρου Άρχοντα βρισκόταν επί ποδός πολέμου. Ύστερα κοιτάζοντας πάλι νότια είδε τη Μίνας Τίριθ. Έδειχνε μακρινή κι όμορφη: με άσπρα τείχη και πολλούς πύργους, περήφανη και θαυμαστή πάνω στη βουνίσια της θέση· οι πολεμίστρες της γυάλιζαν από ατσάλι κι οι πυργίσκοι της ήταν ζωηρόχρωμοι γεμάτοι σημαίες. Η ελπίδα αναθάρρεψε μέσα του. Αλλά ενάντια στη Μίνας Τίριθ ορθωνόταν ένα άλλο κάστρο, πιο μεγάλο και δυνατό. Κατά κει, ανατολικά, άθελά του, στράφηκαν τα μάτια του. Πέρασαν τις γκρεμισμένες γέφυρες της Οσγκίλιαθ, τις πύλες της Μίνας Μόργκουλ που χαμογελούσαν απαίσια και κοίταζαν το Γκόργκοροθ, την κοιλάδα του τρόμου στη Γη της Μόρντορ. Σκοτάδι απλωνόταν κάτω από τον Ήλιο εκεί. Φωτιές φεγγοβολούσαν ανάμεσα σε καπνούς. Το Βουνό του Χαμού φλεγόταν κι ανέβαζε μεγάλη αποφορά. Και τότε η ματιά του στάθηκε: τείχος στο τείχος και πολεμίστρα στην πολεμίστρα, αμέτρητα πανίσχυρο, σιδερένιο βουνό, ατσαλένια πύλη, διαμαντένιος πύργος, το είδε: το Μπαράντ-ντουρ, το Κάστρο του Σόρον. Κάθε ελπίδα έσβησε μέσα του.

Και ξαφνικά ένιωσε το Μάτι. Στο Μαύρο Πύργο είχε ένα μάτι που δεν κοιμόταν. Κατάλαβε πως είχε αντιληφθεί τη ματιά του. Μια άγρια ακοίμητη θέληση βρισκόταν εκεί. Τινάχτηκε προς το μέρος του· σχεδόν σαν δάχτυλο την ένιωσε που τον έψαχνε. Άγγιξε το Άμον Λόου. Κοίταξε το Τολ Μπράντιρ — ο Φρόντο πετάχτηκε απ' το κάθισμα, μαζεύτηκε και σκέπασε το κεφάλι του με την γκρίζα του κουκούλα.

Άκουσε τον εαυτό του να ξεφωνίζει: *Ποτέ, ποτέ!* Ή μήπως ήταν: *Στ' αλήθεια, έρχομαι, έρχομαι σε σένα;* Δεν ήταν σε θέση να το πει. Τότε σαν αστραπή από κάποιο άλλο σημείο δύναμης πέρασε απ' το μυαλό του μια άλλη σκέψη: *Βγάλ' το! Βγάλ' το! Ανόητε, βγάλ' το! Βγάλε το Δαχτυλίδι!*

Οι δυο δυνάμεις πάλευαν μέσα του. Για μια στιγμή, τέλεια ισορροπημένος ανάμεσα στις διαπεραστικές τους αιχμές, σφάδαζε, βασανιζόταν. Ξαφνικά όμως ένιωσε τον εαυτό του ξανά. Το Φρόντο, ούτε τη Φωνή ούτε το Μάτι: ελεύθερο να διαλέξει και μ' ένα δευτερόλεπτο μόνο στη διάθεσή του για ν' αποφασίσει. Έβγαλε το Δαχτυλίδι απ' το δάχτυλό του. Ήταν γονατισμένος στο καθάριο φως του ήλιου μπροστά απ' την ψηλή θέση. Μια μαύρη σκιά φάνηκε να περνάει σαν χέρι από πάνω του· παράβλεψε το Άμον Χεν, έψαξε δυτικά και ξεθώριασε. Ύστερα όλος ο ουρανός φάνηκε πεντακάθαρος και γαλάζιος και πουλιά κελαηδούσαν σ' όλα τα δέντρα.

Ο Φρόντο σηκώθηκε όρθιος. Ένιωθε πολύ κουρασμένος, αλλά η θέλησή του ήταν σταθερή κι η καρδιά του ξαλαφρωμένη. Μίλησε δυνατά στον εαυτό του:

— Τώρα θα κάνω ό,τι πρέπει, είπε. Τουλάχιστον ένα είναι φανερό: το κακό του Δαχτυλιδιού έχει αρχίσει να δουλεύει και στην Ομάδα ακόμα, και το Δαχτυλίδι πρέπει να τους αφήσει πριν κάνει περισσότερο κακό. Θα πάω

μονάχος. Μερικούς δεν τους εμπιστεύομαι κι εκείνους που μπορώ να εμπιστευτώ τους αγαπώ πάρα πολύ: καημένε μου Σαμ, Μέρι και Πίπιν. Κι ο Γοργοπόδαρος επίσης: η καρδιά του ποθεί τη Μίνας Τίριθ κι εκεί θα τον χρειαστούν, τώρα που ο Μπορομίρ έπεσε στο κακό. Θα πάω μονάχος. Τώρα αμέσως.

Κατηφόρισε γρήγορα το μονοπάτι κι έφτασε πίσω στην απλωσιά που τον είχε βρει ο Μπορομίρ. Σταμάτησε κι αφουγκράστηκε. Του φάνηκε πως άκουσε φωνές στο δάσος κοντά και κάτω στην παραλία.

— Θα με γυρεύουν, είπε. Πόσο άραγε να 'λειψα; Πολλές ώρες, φαντάζομαι. Δίστασε. Τι μπορώ να κάνω; μουρμούρισε. Πρέπει τώρα να φύγω αλλιώς δε θα φύγω ποτέ. Δε θα ξαναβρώ την ευκαιρία. Δε θέλω να τους αφήσω και μάλιστα δίχως εξήγηση. Αλλά σίγουρα θα καταλάβουν. Τουλάχιστον ο Σαμ. Και τι άλλο μπορώ να κάνω;

Αργά τράβηξε έξω το Δαχτυλίδι και το φόρεσε για άλλη μια φορά. Εξαφανίστηκε και κατέβηκε το λόφο κάνοντας λιγότερο θόρυβο κι απ' το θρόισμα του ανέμου.

Οι άλλοι έμειναν για πολλή ώρα στην ακροποταμιά. Για αρκετό διάστημα είχαν μείνει σιωπηλοί, πηγαίνοντας πέρα δώθε νευρικά· αλλά τώρα ήταν καθισμένοι ένα γύρο και κουβέντιαζαν. Πότε πότε έκαναν προσπάθειες να μιλήσουν γι' άλλα πράγματα, για το μεγάλο τους δρόμο και τις πολλές περιπέτειες. Ρωτούσαν τον Άραγκορν σχετικά με το βασίλειο της Γκόντορ και την αρχαία του ιστορία και για τα υπολείμματα απ' τα μεγάλα του έργα που υπήρχαν ακόμα σ' αυτή την παράξενη παραμεθόρια περιοχή του Έμιν Μιούιλ: για τους πέτρινους βασιλιάδες και τις θέσεις στο Λόου και στο Χεν και τη μεγάλη Σκάλα πλάι στους καταρράκτες του Ράουρος. Αλλά πάντα οι σκέψεις τους και τα λόγια τους γύριζαν πίσω στο Φρόντο και στο Δαχτυλίδι. Τι θ' αποφάσιζε να κάνει ο Φρόντο; Γιατί δίσταζε;

— Ζυγίζει ποιος δρόμος είναι ο πιο απελπισμένος, νομίζω, είπε ο Άραγκορν. Και καλά κάνει. Τώρα είναι ακόμα περισσότερο παρά ποτέ χωρίς ελπίδα να πάει η Ομάδα ανατολικά, μιας και μας έχει εντοπίσει το Γκόλουμ και πρέπει να φοβόμαστε πως το μυστικό του ταξιδιού μας είναι κιόλας προδομένο. Αλλά η Μίνας Τίριθ δε μας φέρνει πιο κοντά στη Φωτιά και στην καταστροφή του Φορτίου.

»Μπορεί να μείνουμε εκεί για λίγο και ν' αντισταθούμε γενναία· αλλά ο Άρχοντας Ντένεθορ κι οι άντρες του δεν μπορούν να ελπίζουν πως θα πετύχουν αυτό που ακόμα κι ο Έλροντ είπε πως ξεπερνά τη δύναμή του: ή να κρατήσει μυστικό το Φορτίο, ή ν' αντισταθεί σ' ολόκληρη τη δύναμη του Εχθρού σαν έρθει να το πάρει. Ποιο δρόμο θα διαλέγαμε εμείς στη θέση του Φρόντο; Δεν ξέρω. Τώρα είναι που πραγματικά μου λείπει περισσότερο ο Γκάνταλφ.

— Η απώλειά μας βαριά, είπε ο Λέγκολας. Αλλά έτσι όπως έχουν τα πράγματα πρέπει ν' αποφασίσουμε χωρίς τη βοήθειά του. Γιατί δεν αποφασίζουμε, βοηθώντας έτσι το Φρόντο; Ελάτε να τον φωνάξουμε κι ύστερα να ψηφίσουμε! Εγώ θα ψήφιζα για τη Μίνας Τίριθ.

— Κι εγώ το ίδιο, είπε ο Γκίμλι. Εμείς βέβαια είμαστε σταλμένοι να βοηθήσουμε τον Κουβαλητή στο δρόμο και να μην πάμε πιο κάτω απ' όσο θέλουμε· και κανείς από μας δε βρίσκεται κάτω από όρκο ή διαταγή να ψάξει να βρει το Βουνό του Χαμού. Σκληρά αποχωρίστηκα το Λοθλόριεν. Έχω όμως φτάσει ως εδώ και σας λέω αυτό: τώρα που πρέπει να διαλέξουμε για τελευταία φορά, βλέπω πως δεν μπορώ να εγκαταλείψω το Φρόντο. Εγώ θα διάλεγα τη Μίνας Τίριθ, αλλά αν αυτός δεν τη διαλέξει, τότε θα τον ακολουθήσω.

— Το ίδιο κι εγώ θα πάω μαζί του, είπε ο Λέγκολας. Δε θα 'μαστε πιστοί αν τον αποχαιρετούσαμε τώρα.

— Θα ήταν στ' αλήθεια προδοσία, αν τον εγκαταλείπαμε όλοι, είπε ο Άραγκορν. Αλλά αν πάει ανατολικά, τότε δε χρειάζεται να πάμε όλοι μαζί του· ούτε νομίζω πως πρέπει. Αυτή η απόπειρα είναι χωρίς ελπίδες: το ίδιο και για οχτώ ή για τρεις, δύο ή κι ένα μονάχο. Αν θ' αφήνατε εμένα να διαλέξω τότε θα διάλεγα τρεις συντρόφους: το Σαμ, που δε θ' άντεχε διαφορετικά· τον Γκίμλι και τον εαυτό μου. Ο Μπορομίρ θα γυρίσει πίσω στην πόλη του που τον χρειάζεται ο πατέρας του κι ο λαός του· και μαζί του πρέπει να πάνε κι οι άλλοι, ή τουλάχιστον ο Μέριαντοκ κι ο Πέρεγκριν, αν ο Λέγκολας δε θέλει να μας αφήσει.

— Δε συμφωνώ καθόλου! φώναξε ο Μέρι. Δεν μπορούμε να εγκαταλείψουμε το Φρόντο! Ο Πίπιν κι εγώ πάντοτε σκοπεύαμε να πάμε όπου κι αν πάει και δεν αλλάξαμε γνώμη. Αλλά δεν είχαμε καταλάβει αυτό τι σήμαινε. Φαινόταν διαφορετικό μακριά στο Σάιρ, ή και στο Σκιστό Λαγκάδι. Θα ήταν παράλογο και σκληρό ν' αφήσουμε το Φρόντο να πάει στη Μόρντορ. Γιατί δεν μπορούμε να τον σταματήσουμε;

— Πρέπει να τον σταματήσουμε, είπε ο Πίπιν. Κι είμαι σίγουρος πως αυτό τον στενοχωρεί. Ξέρει πως δε θα συμφωνήσουμε να τον αφήσουμε να πάει ανατολικά. Και δε θέλει να ζητήσει από κανένα να πάει μαζί του, ο καημένος. Φανταστείτε: να πάει στη Μόρντορ μονάχος!

Ο Πίπιν ανατρίχιασε.

Αλλά ο καλός μας γερο-χόμπιτ, ο ανόητος, έπρεπε να ξέρει πως δε θα χρειαστεί να το ζητήσει. Θα 'πρεπε να ξέρει πως, αν δεν μπορέσουμε να τον σταματήσουμε, δε θα τον εγκαταλείψουμε.

Με την άδειά σας, είπε ο Σαμ. Δε νομίζω πως καταλαβαίνετε καθόλου τον κύριό μου. Δε διστάζει για το ποιο δρόμο να διαλέξει. Και βέβαια όχι! Και τι έχει να του προσφέρει η Μίνας Τίριθ, εδώ που τα λέμε; Γι' αυτόν, θέλω να πω, με το συμπάθιο, Άρχοντα Μπορομίρ, πρόσθεσε και γύρισε.

Τότε πήραν είδηση πως ο Μπορομίρ, που στην αρχή καθόταν σιωπηλός έξω απ' τον κύκλο, ήταν φευγάτος.

— Πού να πήγε τώρα; φώναξε ο Σαμ ανήσυχος. Τώρα τελευταία φέρεται κάπως παράξενα, έτσι μου φαίνεται. Αλλά, έτσι κι αλλιώς, αυτουνού δεν του πέφτει λόγος σ' αυτή την υπόθεση. Αυτός πάει σπίτι του, όπως συνέχεια μας το κοπανάει· και δεν τον κατηγορώ. Αλλά ο κύριος Φρόντο ξέρει πως πρέπει να βρει τις Σχισμές του Χαμού, αν μπορεί. Αλλά *φοβάται*. Τώρα που έφτασε ο κόμπος στο χτένι τον έχει πιάσει φόβος και τρόμος. Να τι τον βασανίζει. Βέβαια, έχει εκπαιδευτεί λιγάκι, δηλαδή — όλοι μας έχουμε, από τότε που φύγαμε απ' τα σπίτια μας, ειδαλλιώς θα ήταν τόσο τρομαγμένος που θα 'χε πετάξει το Δαχτυλίδι στο Ποτάμι και θα το 'χε βάλει στα πόδια. Αλλά ακόμα φοβάται για να ξεκινήσει. Και δε στενοχωριέται για μας: για το αν θα πάμε μαζί του ή όχι. Ξέρει πως σκοπεύουμε να τον ακολουθήσουμε. Κι αυτό είναι και το άλλο που τον στενοχωρεί. Αν σφιχτεί και τ' αποφασίσει να πάει, θα θελήσει να πάει μονάχος. Θυμηθείτε τα λόγια μου! Θα 'χουμε φασαρίες σα γυρίσει. Γιατί θα σφιχτεί και θα τ' αποφασίσει σίγουρα, ή να μην τον λένε Μπάγκινς.

— Πιστεύω πως μιλάς σοφότερα απ' όλους μας, Σαμ, είπε ο Άραγκορν. Και τι θα κάνουμε αν έχεις δίκιο;

— Σταματήστε τον! Μη τον αφήσετε να πάει! φώναξε ο Πίπιν.

— Θα 'ναι το σωστό, άραγε; είπε ο Άραγκορν. Είναι ο Κουβαλητής και η μοίρα του Φορτίου αυτόν βαραίνει. Δε νομίζω πως ο ρόλος μας είναι να τον σπρώξουμε στον ένα ή στον άλλο δρόμο. Ούτε νομίζω πως θα το πετυχαίναμε, αν προσπαθούσαμε. Εργάζονται κι άλλες δυνάμεις πιο δυνατές.

— Λοιπόν, εγώ θέλω ο Φρόντο «να σφιχτεί» και να γυρίσει πίσω και να ξεμπερδεύουμε, είπε ο Πίπιν. Η αναμονή είναι φοβερή! Σίγουρα δεν πέρασε η ώρα;

— Ναι, είπε ο Άραγκορν. Έχει περάσει και με το παραπάνω. Το πρωινό φεύγει. Πρέπει να τον φωνάξουμε.

Εκείνη τη στιγμή ξαναφάνηκε ο Μπορομίρ. Βγήκε απ' τα δέντρα και ήρθε προς το μέρος τους δίχως να μιλήσει. Το πρόσωπό του ήταν σκυθρωπό και λυπημένο. Έκοψε το βήμα του, λες και μετρούσε τους παρόντες κι έπειτα κάθισε κάτω απόμακρα με τα μάτια καρφωμένα στη γη.

— Πού ήσουνα, Μπορομίρ; ρώτησε ο Άραγκορν. Είδες καθόλου το Φρόντο;

Ο Μπορομίρ δίστασε για μια στιγμή.

— Ναι και όχι, απάντησε αργά. Ναι: τον βρήκα κάπου στο λόφο και του μίλησα. Τον πίεσα να έρθει στη Μίνας Τίριθ και να μην πάει ανατολικά. Θύμωσα κι αυτός έφυγε. Εξαφανίστηκε. Ποτέ μου δεν έχω ξαναδεί κάτι τέ-

τοιο, αν και το έχω ακουστά σε ιστορίες. Θα πρέπει να φόρεσε το Δαχτυλίδι. Δεν μπόρεσα να τον ξαναβρώ. Νόμιζα πως θα γύριζε σ' εσάς.

— Αυτό έχεις μόνο να μας πεις; είπε ο Άραγκορν, κοιτάζοντας σκληρά και καθόλου καλοσυνάτα τον Μπορομίρ.

— Ναι, απάντησε. Δε θα πω τίποτα περισσότερο τώρα.

— Αυτό δε μ' αρέσει! φώναξε ο Σαμ, πηδώντας όρθιος. Δεν ξέρω τι μαγειρεύει τούτος εδώ ο Άνθρωπος. Γιατί να το φορέσει ο κύριος Φρόντο; Ούτε που θα 'πρεπε να το κάνει· κι αν το 'κανε, ποιος ξέρει τι μπορεί να 'γινε!

— Μα δε θα εξακολουθούσε να το φοράει, είπε ο Μέρι, σαν ξέφευγε απ' τον αντιπαθητικό επισκέπτη, όπως το 'κανε κι ο Μπίλμπο.

— Αλλά πού πήγε; Πού είναι; φώναξε ο Πίπιν. Λείπει πολλές ώρες τώρα.

— Πότε είδες για τελευταία φορά το Φρόντο, Μπορομίρ; ρώτησε ο Άραγκορν.

— Κάπου μισή ώρα πριν, απάντησε. Μπορεί όμως και μία. Πλανήθηκα κι εγώ αρκετή ώρα ύστερα. Δεν ξέρω! Δεν ξέρω!

Έβαλε το κεφάλι στα χέρια του και κάθισε λες και τον βάραινε μεγάλη λύπη.

— Μια ώρα από τότε που χάθηκε! φώναξε ο Σαμ. Πρέπει να προσπαθήσουμε να τον βρούμε αμέσως! Ελάτε!

— Για μια στιγμή! φώναξε ο Άραγκορν. Πρέπει να χωριστούμε σε ζευγάρια και να κανονίσουμε — ε! σταθείτε! Περιμένετε!

Άδικα όμως. Ούτε που τον άκουσαν. Ο Σαμ είχε ορμήσει πρώτος. Ο Μέρι κι ο Πίπιν είχαν ακολουθήσει κι εξαφανίζονταν κιόλας δυτικά μες στα δέντρα της παραλίας, φωνάζοντας: *Φρόντο! Φρόντο!* με τις καθαρές, ψιλές χομπιτοφωνές τους. Ο Λέγκολας κι ο Γκίμλι έτρεχαν. Ένας ξαφνικός πανικός, μια τρέλα είχε ξαφνικά πιάσει την Ομάδα.

— Θα χωριστούμε και θα χαθούμε όλοι, αναστέναξε ο Άραγκορν. Μπορομίρ! Δεν ξέρω τι ρόλο έπαιξες σ' όλη τούτη την ανακατωσούρα, αλλά βοήθησε τώρα! Πήγαινε πίσω απ' τους δυο μικρούς Χόμπιτ και τουλάχιστον προστάτεψέ τους, ακόμα κι αν δεν μπορέσεις να βρεις το Φρόντο. Γύρισε εδώ, αν τον βρεις, ή αν βρεις ίχνη του. Θα επιστρέψω γρήγορα.

Ο Άραγκορν όρμησε μπροστά κυνηγώντας το Σαμ. Μόλις έφτασε τη μικρή απλωσιά με τις σουρβιές τον πρόλαβε να τρέχει στην ανηφοριά αγκομαχώντας και να φωνάζει: *Φρόντο!*

— Έλα μαζί μου, Σαμ! είπε. Κανείς μας δεν πρέπει να γυρίζει μονάχος. Μας περικυκλώνουν κίνδυνοι. Το νιώθω. Θα πάω στην κορφή, στη Θέση του Άμον Χεν, να δω τι φαίνεται. Και δες! Όπως το μάντεψε η καρδιά μου, ο Φρόντο πήγε από δω. Ακολούθησέ με και τα μάτια σου τετρακόσια!

Πήρε το μονοπάτι τρέχοντας.

Ο Σαμ έκανε ό,τι μπορούσε, αλλά δεν τα κατάφερνε να φτάσει το Γοργοπόδαρο, τον Περιπλανώμενο Φύλακα, και γρήγορα έμεινε πίσω. Δεν είχε προχωρήσει πολύ κι έχασε τον Άραγκορν απ' τα μάτια του. Σταμάτησε ξεφυσώντας. Ξαφνικά χτύπησε το χέρι του στο κεφάλι του.

— Ε! Σαμ Γκάμγκη! είπε δυνατά. Τα πόδια σου παραείναι κοντά, γι' αυτό βάλε το κεφάλι σου να δουλέψει! Για να δω τώρα! Ο Μπορομίρ δε λέει ψέματα, δεν είναι στο χαρακτήρα του· αλλά δε μας τα 'πε κι όλα. Κάτι τρόμαξε τον κύριο Φρόντο πολύ άσχημα. Τον έκανε να σφιχτεί και ν' αποφασίσει απότομα. Αποφάσισε επιτέλους — να φύγει. Προς τα πού; Πέρα στην Ανατολή. Χωρίς το Σαμ; Ναι, χωρίς ούτε και το Σαμ του. Μα είναι σκληρό, σκληρό κι απάνθρωπο.

Ο Σαμ πέρασε το χέρι του πάνω απ' τα μάτια του, σκουπίζοντας τα δάκρυα.

— Έλα, Γκάμγκη! είπε. Σκέψου, αν μπορείς! Δεν μπορεί ούτε να πετάξει πάνω από ποτάμια, ούτε να πηδήξει καταρράκτες. Δεν έχει ούτε αποσκευές. Άρα πρέπει να πάει πίσω στις βάρκες. Πίσω στις βάρκες! Πίσω στις βάρκες, Σαμ, τρέχα σαν αστραπή!

Ο Σαμ γύρισε και τρεχάλισε τον κατήφορο. Έπεσε και χτύπησε τα γόνατά του. Σηκώθηκε και συνέχισε να τρέχει. Έφτασε στην άκρη του λιβαδιού του Παρθ Γκάλεν στην ακρογιαλιά, που ήταν οι βάρκες τραβηγμένες έξω απ' το νερό. Κανείς δεν ήταν εκεί. Του φάνηκε πως άκουσε φωνές στο δάσος πίσω, αλλά δεν έδωσε την παραμικρή σημασία. Στάθηκε για μια στιγμή πετρωμένος, χάσκοντας. Μια βάρκα γλιστρούσε στην όχθη από μόνη της. Με μια φωνή ο Σαμ άρχισε να τρέχει στο χορτάρι. Η βάρκα γλίστρησε στο νερό.

— Έρχομαι, κύριε Φρόντο! Έρχομαι! φώναξε ο Σαμ και πήδηξε απ' την όχθη, προσπαθώντας ν' αρπάξει τη βάρκα που έφευγε.

Δεν τα κατάφερε όμως. Του ξέφυγε για μια γυάρδα. Με μια φωνή κι ένα πλατς έπεσε με το κεφάλι στο βαθύ γρήγορο νερό. Γουργουρίζοντας βούλιαξε κι ο Ποταμός σκέπασε το σγουρό του κεφάλι.

Ένα επιφώνημα απελπισίας ακούστηκε απ' την άδεια βάρκα. Το κουπί δούλεψε κι η βάρκα γύρισε. Ο Φρόντο μόλις που πρόλαβε κι άρπαξε το Σαμ απ' τα μαλλιά καθώς βγήκε πάνω, πλατσουρίζοντας και γουργουρίζοντας. Τα καστανά στρογγυλά του μάτια ήταν γεμάτα φόβο.

— Έλα πάνω, Σαμ νεαρέ μου! είπε ο Φρόντο. Πιάσε το χέρι μου!

— Σώσε με, κύριε Φρόντο! φώναξε πνιχτά ο Σαμ. Πνίγομαι. Δε βλέπω το χέρι σου.

— Εδώ είναι. Μη με σφίγγεις έτσι, βρε παιδάκι μου! Δε σ' αφήνω. Κούνα τα πόδια σου και μη σπαρταράς, γιατί θ' αναποδογυρίσεις τη βάρκα. Έλα τώρα, πιάσου απ' το πλάι κι άσε με να δουλέψω το κουπί!

Με μερικές κουπιές ο Φρόντο έφερε τη βάρκα ξανά στην όχθη κι ο Σαμ μπόρεσε, όπως όπως, να βγει έξω, μούσκεμα ως το κόκαλο. Ο Φρόντο έβγαλε το Δαχτυλίδι και βγήκε πάλι στη στεριά.

— Μωρέ απ' όλους τους μπελάδες, εσύ είσαι ο χειρότερος, Σαμ! είπε.

— Ω, κύριε Φρόντο, ήταν σκληρό! είπε ο Σαμ τρέμοντας. Πολύ σκληρό, να προσπαθήσεις να φύγεις χωρίς εμένα. Αν δεν είχα μαντέψει σωστά, πού θα ήσουνα τώρα;

— Ασφαλισμένος στο δρόμο μου.

— Ασφαλισμένος! είπε ο Σαμ. Καταμόναχος και χωρίς εμένα να σε βοηθάω; Εγώ δε θα το άντεχα, θα πέθαινα.

— Μπορεί και να πεθάνεις, αν έρθεις μαζί μου, Σαμ, είπε ο Φρόντο, κι αυτό δε θα το άντεχα εγώ.

— Ναι, αλλά αν έμενα τότε θα πέθαινα σίγουρα, είπε ο Σαμ.

— Μα πηγαίνω στη Μόρντορ.

— Αυτό το ξέρω πολύ καλά, κύριε Φρόντο. Και βέβαια πας. Κι εγώ έρχομαι μαζί σου.

— Λοιπόν, Σαμ, είπε ο Φρόντο, μη με καθυστερείς! Οι άλλοι όπου να 'ναι θα φανούν. Αν με προλάβουν εδώ, θα πρέπει ν' αρχίσω να τσακώνομαι και να εξηγώ και ποτέ δε θα 'χω ούτε την καρδιά ούτε την ευκαιρία να φύγω. Αλλά πρέπει να φύγω αμέσως. Αυτός είναι ο μοναδικός τρόπος.

— Και βέβαια αυτός είναι, απάντησε ο Σαμ. Αλλά όχι μονάχος. Ή θα 'ρθω κι εγώ, ή δε θα πάει κανείς μας. Θα τρυπήσω όλες τις βάρκες.

Ο Φρόντο τότε γέλασε στ' αλήθεια. Μια ξαφνική ζεστασιά και χαρά άγγιξαν την καρδιά του.

— Άφησε μία! είπε. Θα τη χρειαστούμε. Αλλά δεν μπορείς να 'ρθεις έτσι χωρίς τα πράγματά σου ή τρόφιμα ή τίποτα.

— Μια στιγμή μονάχα και θα τα φέρω! φώναξε ο Σαμ πρόθυμα. Είναι όλα έτοιμα. Το φανταζόμουνα πως θα φεύγαμε σήμερα.

Έτρεξε στον τόπο της κατασκήνωσης και ψάρεψε το σακίδιό του απ' το σωρό που ο Φρόντο το είχε βάλει όταν άδειασε τη βάρκα απ' τα πράγματα των συντρόφων του, άρπαξε μια περισσευούμενη κουβέρτα και μερικά πακέτα με τρόφιμα και γύρισε πίσω τρέχοντας.

— Έτσι όλο μου το σχέδιο χάλασε! είπε ο Φρόντο. Δεν κερδίζω τίποτα να προσπαθώ να σου ξεφύγω. Αλλά είμαι χαρούμενος, Σαμ. Δεν μπορώ να σου πω πόσο χαρούμενος. Έλα! Είναι φανερό πως η μοίρα μας είναι να πάμε μαζί. Θα πάμε και μακάρι οι άλλοι να βρουν ασφαλισμένο δρόμο! Ο Γοργοπόδαρος θα τους φροντίσει. Δε φαντάζομαι πως θα τους ξαναδούμε.

— Κι όμως μπορεί, κύριε Φρόντο. Μπορεί, είπε ο Σαμ.

Έτσι ο Φρόντο κι ο Σαμ ξεκίνησαν για την τελευταία φάση της Απο-

στολής μαζί. Ο Φρόντο δούλευε τα κουπιά κι ο Ποταμός τους πήρε γρήγορα μακριά, καθώς κατέβαινε τη δυτική πλευρά και προσπερνούσε τους συνοφρυωμένους γκρεμούς του Τολ Μπράντιρ. Το βουητό του μεγάλου καταρράκτη πλησίαζε. Ακόμα και μ' όση βοήθεια μπορούσε να προσφέρει ο Σαμ, ήταν πολύ δύσκολη δουλειά να διασχίσουν το ρεύμα στη νότια άκρη του νησιού και να οδηγήσουν τη βάρκα ανατολικά στην απέναντι ακτή.

Τέλος, έφτασαν σε στεριά πάλι, στις νότιες πλευρές του Άμον Λόου. Εκεί βρήκαν μια κατάλληλη μεριά και τράβηξαν έξω τη βάρκα, ψηλά έξω απ' το νερό και την έκρυψαν όσο πιο καλά μπορούσαν πίσω από ένα βράχο. Έπειτα φορτώθηκαν τα πράγματά τους και ξεκίνησαν, γυρεύοντας ένα μονοπάτι που θα τους περνούσε πάνω απ' τους γκρίζους λόφους του Έμιν Μιούιλ και θα τους κατέβαζε στη Γη της Σκιάς.

Εδώ τελειώνει το πρώτο μέρος της ιστορίας του Πολέμου του Δαχτυλιδιού. Το δεύτερο μέρος έχει τον τίτλο ΟΙ ΔΥΟ ΠΥΡΓΟΙ, γιατί τα γεγονότα που εξιστορούνται εκεί περιστρέφονται γύρω απ' το ΟΡΘΑΝΚ, το κάστρο του Σάρουμαν και τον πύργο της ΜΙΝΑΣ ΜΟΡΓΚΟΥΛ που φυλάει τη μυστική είσοδο στη Μόρντορ. Μαθαίνουμε για τα έργα και τους κινδύνους όλων των μελών της διαλυμένης πια εταιρίας, ως τον ερχομό της Μεγάλης Σκοτεινιάς.

Το τρίτο μέρος μας μιλά για την τελευταία άμυνα ενάντια στη Σκιά και το τέλος της αποστολής του Δαχτυλιδοκουβαλητή στην ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ.

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ, Ε.Π.Ε.
ΑΡΜΟΔΙΟΥ 14, ΤΗΛ. 32.44.111
ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΟΦΣΕΤ
Ι. ΜΑΥΡΙΔΗΣ & ΥΙΟΙ Ο.Ε.
ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ 4, ΔΑΦΝΗ, ΤΗΛ. 97.55.197
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ
«ΚΕΔΡΟΣ»
Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 38.09.712
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1998

ΤΟΛΚΙΝ
Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών

ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΚΛΑΣΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΘΡΕΨΕΙ ΓΕΝΙΕΣ ΜΙΚΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝ Σ' ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Στο πρώτο βιβλίο της τριλογίας Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΩΝ, ο Γκάνταλφ ο Γκρίζος ανακαλύπτει ότι το δαχτυλίδι που έχει στην κατοχή του ο Φρόντο ο Χόμπιτ είναι στην πραγματικότητα το Ένα Δαχτυλίδι, ο εξουσιαστής όλων των Δαχτυλιδιών με κάποιες Δυνάμεις. Ο Φρόντο μαζί με τους Συντρόφους του Δαχτυλιδιού ξεκινούν για το βουνό της φωτιάς στη Μόρντορ, τη χώρα του Εχθρού, για να καταστρέψουν εκεί το Δαχτυλίδι. Η Συντροφιά όμως σκορπίζεται μετά από επίθεση στρατιωτών Ορκ.

Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΟΥ

7 T10 1250 ISBN 960-04-0366-X
set 960-04-0365-1

ΚΕΔΡΟΣ

Ο Τζον Ρόναλντ Ρόιελ Τόλκιν γεννήθηκε το 1892 στην πόλη Μπλούμφοντέιν, στο Ελεύθερο Κράτος της Οράγγης στη Ν. Αφρική. Η μητέρα του Μέιμπελ, στις αρχές του 1895, καταπονημένη από το κλίμα, επέστρεψε στην Αγγλία μαζί με τους δυο γιους της. Οι γονείς του πέθαναν πολύ νωρίς, αφήνοντας τα δύο μικρά παιδιά στη φροντίδα του πατέρα Φράνσις Μόργκαν, ιερέα σε εκκλησία του Μπέρμινχαμ. Στο Σχολείο Κινγκ Έντουαρντ, ο Ρόναλντ διδάχτηκε τους κλασικούς, τα αγγλοσαξονικά και τα αρχαία αγγλικά. Προικισμένος με μεγάλο γλωσσικό ταλέντο, άρχισε να φτιάχνει μια δική του «ξωτική» γλώσσα, έχοντας μελετήσει τη φιλανδική και την παλιά ουαλική.

Τα χρόνια μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου έλαβε μέρος, αφοσιώ-

→

Σχέδιο εξωφύλλου:
John Howe

→

θηκε στη διδασκαλία. Καθηγητής της αγγλοσαξονικής στην Οξφόρδη, αναδείχτηκε σε έναν από τους καλύτερους φιλολόγους του κόσμου. Είχε ήδη αρχίσει τη συγγραφή ενός μεγάλου κύκλου για τους μύθους και θρύλους της Μέσης Γης. Παντρεύτηκε την Ήντιθ Μπρατ, με την οποία απέκτησε τέσσερα παιδιά.

Όταν το 1954 ο Τόλκιν βγήκε σε σύνταξη, εξέδωσε τον πρώτο τόμο τού αριστουργήματός του *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών*, που συνάντησε τεράστια και απροσδόκητη για το συγγραφέα του επιτυχία.

Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί σε περισσότερες από 24 γλώσσες, και έχουν πουλήσει πολλά εκατομμύρια αντίτυπα σ' όλο τον κόσμο.

Πέθανε το 1973 μετά από σύντομη ασθένεια.

Μακέτα εξωφύλλου:
Μαρίνα Βιδινιώτη
Κώστας Μποσταντζόγλου